

ספר

תשובות הגר"ח

ממו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

חלק שני

על

מסכתות הש"ס

ועל ד' חלקי שו"ע ומשנה ברורה

חובר בעזה"י ע"י

אהרן באאמו"ר הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א גרנדש

התשע"ג

זכרון יעקב

כתובת המחבר:
אהרן הלוי גרנדש
חזון איש 2, זכרון יעקב
טל': 04-6292866

נדפס על נייר שאין בו חשש חלול שבת ח"ו

ניתן להשיג אצלנו ספרי אאמו"ר הגאון הגדול ר' יעקב שליט"א
ספר **שושנת יעקב** עמ"ס ברכות, ראש השנה, סוכה, ביצה.

וכן את ספרנו זה, וספרנו **אבני אהרן** עמ"ס אבות, **אבני אהרן** עמ"ס קידושין,
אבני אהרן עמ"ס בבא קמא, מאור אהרן על התורה, עבודת אהרן על תפילה, אוצר נחמד.
תוכן ומפתח לתרגום קהלת. וכן תוכן מדרש תנחומא. וכן ספר נרות לכבוד בית הכנסת.

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

מו"ז ר' * **דוב** הלוי **גרנדש** ז"ל

בן הרב רבי אברהם זצ"ל הי"ד

נלב"ע כ' ניסן ערש"ק ויו"ט שביעי של פסח ה'תשס"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

(* ע"פ צוואתו ז"ל לא נכתבו תוארים

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

מו"ז הרה"ח רבי **דוד צבי זינגר** זצלה"ה

בן הרב רבי משה זצ"ל הי"ד

שו"ב פרשבורג

למד ולימד שיעורין כסדרן בגמרא בהלכה ובאגדה

כארבעים שנה, פיזר נתן לאביונים בסתר, הרבה עשה להשכין שלום

נלב"ע כ"ב אדר א' ה'תשנ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

אם חותני הצנועה והצדקנית

אשר כל ימיה רדפה לעשות צדקה וחסד במסירות נפלאה

הרבנית מרת **אילה שרה הינדא שכטר** ע"ה

בת הרה"ח ר' **אשר סופר** זצ"ל

א"ח למו"ז מגיד מישרים הגה"צ רבי **אריה שכטר** שליט"א

נלב"ע שבת קודש פרשת בהר בחוקותי כ"ד אייר ה'תשנ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

אמו"ר ר' ארי' לייב בן ר' מנחם מנדל ז"ל

גלב"ע כ"ו מנחם אב תש"ס

א"מ מרת יפה שיינא דבורה בת ר' ישראל ע"ה

גלב"ע כ"א כסלו תש"ס

ת.ג.צ.ב.ה.

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

הר"ר יהושע מנחם קליין זצ"ל

בהר"ר יצחק צבי זצ"ל

ענו ושפל ברך

גלב"ע י' סיון תשע"ב

ת.ג.צ.ב.ה.

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

ר' שלמה ב"ר צבי הכ"מ

אהב את ד' ושמח במצוותיו

עבד את ד' ולמד תורתו מתוך יסורים קשים

באמונה טהורה

גלב"ע ד' כסלו תשע"ג

ת.ג.צ.ב.ה.

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

הרבנית הצדקנית
אמן של כלל ישראל
בעלת מעשים טובים רבים

מרת **בת שבע אסתר קניבסקי** ע"ה
בת מרן הגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצוק"ל

א"ח למו"ר עט"ר שר התורה והיראה
מרן רבינו הגדול **הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי** שליט"א

מופלאה ומופלגת בכל מדה נכונה ובמאור פנים לכל
בעלת יראת שמים טהורה ומעשים טובים

נלב"ע ביום שבת קודש חול המועד סוכות
י"ז תשרי ה'תשע"ב

עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון

ת.ג.צ.ב.ה.

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

אבינו

ר' דב ב"ר משה ז"ל מושקוביץ
מוקיר רבנן ועוסק בצרכי ציבור באמונה

נלב"ע ל' שבט תשנ"ז

אמנו

מרת חנה ביילא בת ר' מענדל ע"ה
צנועה וגומלת חסדים

נלב"ע ג' אדר תשס"ט

אבינו

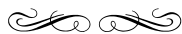
ר' שלמה שמחה ב"ר יחיאל מאיר ז"ל ליפשיץ
נקי כפיים ובר לבב

נז"נ לאדמו"ר רבי יחיאל מאיר מגוסטינין זצ"ל

נלב"ע ז' מרחשון תשס"ז

ת.ג.צ.ב.ה.

נדבת ד"ר מנחם ורות מושקוביץ שיחיו

לזכרון עולם ולעילוי נשמת

מו"ר הגאון רבי שלום מאיר יונגרמן זצלה"ה
בן הר"ר יחיאל מיכל זצ"ל

מייסד וראש ישיבת זכרון מיכאל וכל מוסדות התורה
פה זכרון יעקב וסביבותיה

ומקים עולה של תורה במס"נ גם בשאר המקומות בא"י ובחו"ל
הרבה כבוד שמים הרבה, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, וזכויות רב לו

בעמח"ס שלמי מאיר, ונתיבות הבית על עבודת הקודש
ופתח הבית על ספר הבתים, וקובץ שיטות קמאי על הש"ס

נלב"ע כ"א טבת ה'תשע"ג

ת.ג.צ.ב.ה.

ולזכרון עולם ולעילוי נשמת

אשתו הרבנית הצדקנית

מרת אהובה צפורה יונגרמן ע"ה
בת הגה"צ ר' גבריאל ריקליס זצ"ל

מסרה נפשה להקמת עולה של תורה
העמידה תלמידות רבות לתורה ויר"ש
בחן שפתותיה השמיעה שיעורי תהלים וכתבי קודש

נלב"ע י"ד אייר פסח שני ה'תשע"ב

ת.ג.צ.ב.ה.

מכתב ברכה ממו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

בעזה"י מוצש"ק ויגש תשע"ג

הנה ידידי הגר"א הלוי
גרנדש שליט"א רוצה
להדפיס ספר שלם על
התנ"ך וד' חלקי שו"ע
מתשובות שהשבתי לו
וממה שנשא ונתן על
הדברים וראיתי שכותב
יפה מאד ובאמת הנני
מכירו כבר שנים רבות
והוא ת"ח גדול וירא
אלקים מרבים והיות
שאין הדברים נוגעים
למעשה (ומה שנוגע
למעשה ודאי שאין

קצת מן האש תשע"ג
הנה ידידי הגר"א הלוי קרנדש שליט"א רוצה להדפיס
ספר שלם על התנ"ך וד' חלקי שו"ע מתשובות שהשבתי
לו וממה שנשא ונתן על הדברים וממה שכתבתי לו
לפניהם יפה מאד ובאמת הנני מכירו כבר שנים
רבות והוא ת"ח גדול וירא אלקים מרבים והיות
שאין הדברים נוגעים למעשה (ומה שנוגע למעשה
ודאי שאין להדפיס להגדיל תורה ולהאדירה ויזכה להרבות
כבוד שמים מתוך נחת והרווחה.

לסמוך עליהם כלל) לכן יכול להדפיס להגדיל תורה ולהאדירה ויזכה להרבות
כבוד שמים מתוך נחת והרווחה.

חיים קניבסקי

על מסכתות הש"ס

ברכות

שסז	אמר רבי יוחנן אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה כו'	ה' א'	תתקלו
שסז	העוסק כו' וקובר את בניו מוחלין לו כו', מה הדין בנפל ל"ע	ה' ב'	תתקלו
	אר"א חשב לעשות מצוה ונאנס כאילו עשה, בעשאה	ו' א'	תתקלה
שסז	בחינם		
	כל הרגיל לבא לביהכ"נ ולא בא יום אחד, צ"ב דכולם רגילים	ו' ב'	תתקלט
שסח	לבוא		
שסח	להתפלל באותו בית כנסת תמיד	שם	תתקמו
שסח	אם מותר לרוץ בשבת לבית הכנסת להיות מי' הראשונים	ו' ב'	תתקמא
	יכנס אדם כו' שני פתחים, כבר נכנס אם מותר לחזור לפתח	ח' א'	תתקמב
שסט	א'		
שסט	ישעיהו אמר ליתי חזקיהו, מדוע חשב שחזקיהו יבוא	י' א'	תתקמג
שסט	מדוע אבל פטור מתפילין	י"א א'	תתקמד
	כתב הרשב"א שאין מלות הברכות מנויות, צ"ב דהראשונים	י"א א'	תתקמה
שע	מנו		
	שואל מפני הכבוד, ובפוסקים פירשו בעשיר, צ"ב מדוע	י"ג א'	תתקמו
שע	לכבדו		
שעא	בהנ"ל	שם	תתקמז
שעא	רב בתר צלותיה אמר וכו' ויראת שמים, ביאור איזו יר"ש	ט"ז ב'	תתקמח
	אמר ר' אלעזר בר צדוק וכו' מלכי ישראל, צ"ב דלא מלכו	י"ט ב'	תתקמט
שעב	בזמנו		
שעב	רבי יהושע בן לוי אם היה תנא או אמורא	כ"ד ב'	תתקנ
	ספק צואה, בבית מותרת, ובאשפה אסורה, צ"ב בספק	כ"ה	תתקנא
שעב	השקול		
	והשקיף בה שתים ושלש שעות ולא העלוהו, צ"ב שזה זמן	כ"ט א'	תתקנב
שעג	רב		
	מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו, איך התפללו עד זמן	ל"א א'	תתקנג
שעג	חנה		

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

בהנ"ל, אם כולם התפללו בלחש מדוע עלי חשב אותה לשכורה	שם	תתקנד
שעג חושד את חבירו בדבר שאין בו צריך לפייסו, אם פוסקים כן	ל"א ב'	תתקנה
שעג אמרה ליה לא אדון אתה כו', צ"ב איך דברה אליו כך	ל"א ב'	תתקנו
שעג ששמים וארץ בטלים כך כו', צ"ב מפרש"י שהם קיימים לעולם	ל"ב א'	תתקנו
שעד בורא פרי האדמה חוץ מן הפת, צ"ב דגם חוץ ממזונות	ל"ה א'	תתקנה
שעד אמר ר"ע וכו' קודם שיברך, צ"ב דלא הזכיר ברכה אחרונה	שם	תתקנט
שעד חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי, מי סובר מה	שם	תתקס
שעה א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה וכו'	ל"ה ב'	תתקסא
שעה בניסן ובתשרי לא תתחזו קמאי, צ"ב מקבלת פני רבו ברגל	שם	תתקסב
שעה רבא הוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא, צ"ב דשתה תמיד	שם	תתקסג
שעו קבע עלויה סעודתיה מאי, צ"ב דטובא לא סעיד אלא גריר	שם	תתקסד
שעו והרי שמן דאשתני לעלויא, צ"ב איך שמן משתנה לעלויא	שם	תתקסה
שעו קפרס ליתיה בשעת גמר פירא, צ"ב דלכאו' נמצא בגמר הפרי	ל"ו ב'	תתקסו
שעז פלפלי רב ששת אמר שהכל וכו', הול"ל לפרש שדוקא יבש	שם	תתקסז
שעז מה הברכה על פלפלי רטיבתא לפי רב ששת ורבא	שם	תתקסח
שעה פת אורז מה ברכתו ומה החידוש	ל"ז א'	תתקסט
שעה כמעשה קדרה דמברכין עליו תחלה וסוף, מדוע ס"ד לא לברך כלל	שם	תתקע
שעה נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן, כמה סברות	מ"ה ב'	תתקעא
שעט שאילת שלום בשם, מי תקן	נ"ד א'	תתקעב
שפ בהנ"ל	שם	תתקעג
שפ אר"י א"ר ד' צריכין להודות כו', צ"ב הסדר שכתב הרמב"ם	נ"ד ב'	תתקעד
שפא מת יוסף קודם וכו' שהנהיג עצמו ברבנות, צ"ב דלא נתגאה	נ"ה א'	תתקעה
שפא לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומיות שבלב, אם יהיו לעת"ל	נ"ט א'	תתקעו
שפא נכנסתי אחר ר' יהושע לביה"כ וכו', מדוע לא לימדו בשיעור	ס"ב א'	תתקעז
שפא בהנ"ל	שם	תתקעה

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

שפב	יתרו האכיל משה וע' זקנים מלחמו, מהיכן היה לו ומה חסדו	ס"ג ב'	תתקעט
שפג	בהנ"ל	שם	תתקפ
שפג	בהנ"ל	שם	תתקפא
שפד	אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום, בענין "בוא בשלום"	ס"ד א'	תתקפב
שפה	אמירת שם השם בפסוקים שבגמרא	ס"ד א'	תתקפג
שפה	אם מברכים על מצוה דרבנן בין אדם לחבירו	רמב"ם ברכות פ"א ה"ב	תתקפד
	מברכין על מצות מעקה, לכאורה זו מצוה בין אדם לחבירו	רמב"ם ברכות פ"א ה"ב	תתקפה
שפו	עשיית סוכה אם היא מצוה, ואיזו הכנה למצוה	רמב"ם ברכות פ"א ה"ח	תתקפו
שפו	נחשבת מצוה		
שפו	צריך לנקביו מאיזה טעם אסור לו להתפלל	רמב"ם תפילה פ"ד ה"י	תתקפז
שפז	שבחוהו בחלום על מעשיו הטובים ונהנה, אם מנכין זכויותיו		תתקפח

דמאי

שפט	זקנו וזקנתו אינם מעשרים ביתם, ואם יעשר ייפגעו, מה יעשה	דמאי	תתקצג
שפט	עשיית תנאי למעשרות קודם שבת, אם אפשר לפני יום ששי	דמאי	תתקצד
שפט	אם לוי מברך כאשר מפריש תרומת מעשר מטבל ודאי	דמאי	תתקצה
שצ	הפריש תרומת מעשר קודם מעשר ראשון, אי מהני בדיעבד	דמאי	תתקצו
שצ	כדורים של תרופה, אם צריך לברר מאכלות אסורות ותרומו"ע	דמאי	תתקצז
שצ	אם מברכין על אכילת הטבל, הרי היא מצוה הבאה בעבירה	דמאי	תתקצח
שצא	צריך לעשר אף דברים הנקנים בהכשרים מהודרים	דמאי	תתקצט

תרומות

שצא	רמב"ם תרומות פ"ד גוי אם יכול למנות גוי חבירו שליח להפרשת תרומות ומעשרות	תתר
שצא	רמב"ם תרומות פ"ד ה"ב בהמה אם יכולה לעשר	תתרא
שצב	בהנ"ל	תתרב
שצב	עציץ שאינו נקוב והנוף בחוץ אם חשיב עי"ז כיונק ומחובר	תתרג

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתד תרומות עציץ נקוב חייב בתרו"מ מה"ת, צ"ב דהוי פטור וחייב מעורבין

שצב

תתה תרומות ערל שאכל תרומת מעשר, או שאכל נטע רבעי, מה דינו

שצב

מעשרות

תתרו פ"א מ"ה ראיית פני הבית, האם ינוח על הארץ או אפילו בהעברה

שצג

תתז מעשרות אם אפשר לומר נוסח הקצר של המעשרות עם ידים

שצג טמאות

תתרח מעשרות ביטול ברוב, אם המתבטל מקבל מעלת המבטל

שצג

תתרט מעשרות האם צריך לעשר תוצרת שבהשגחה

שצד

מעשר שני

תתרי פ"ב מ"א מע"ש ניתן וכו' ולסיכה, מ"ט אין מברכין על סיכה והדלקה

שצד

תתריא פ"ד מ"ט מצא מטבע של עשר אגו' שכתוב על זה "מעשר שני" מה

שצד דינו

תתריב רמב"ם מעש"ש פ"ב מע"ש אסור להניח עד שירקב, האם ה"ה בתרומה ובחלה

שצה

תתריג רמב"ם מעש"ש פ"ב מע"ש אסור להניח עד שירקב, אם אסור מדאורייתא

שצה

ערלה

תתריד ערלה אם יש לחשוש בערלה בחציל

שצה

ביכורים

תתרטו פ"ב מ"י אין מביאין ביכורים מעבר הירדן, צ"ב דיביא מבלי לקרוא

שצו

תתרטז רמב"ם ביכורים פ"ב ה"כ המפריש תרומה או חלה ונאבדה, אם להפריש

שצו עוד תחתיהן

תתריז ירושלמי ביכורים פ"ג חתן מוחלין לו כל עונותיו כו', מה הדין בחטאים

שצו ופשעים

שבת

תתריח י"ג ב' העלו לו ג' מאות גרבי שמן וכו' ודרשן, איך למד מקרא

שצו

בלילה

תתריט י"ח ב' בענין שהיית פת בתנור ערב שבת

שצו

תתרכ כ"ב א' אם מדליקין מנר לנר עם קיסם של מצוה לפי רב

שצט

תתרכא כ"ה ב' ר"י אומר כו' מאי טעמא כו', צ"ב במפורש במשנה הטעם

שצט

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

ת	טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה וכו', אם זה בכל אדם	ל' א'	תתרכב
ת	אם יש מלאך המות בארץ ישראל	ל' ב'	תתרכג
ת	בין השמשות ספק וכו', לכאורה מוכח מפרקי אבות דהוא	ל"ד ב'	תתרכד
תא	יום		
תא	בהנ"ל	שם	תתרכה
תא	אם מותר להרהר בד"ת במקום ספק טינוף	מ'	תתרכו
תא	המסתפק בדרך אם נקי אל יאמר שם שמים, לכאורה	מ'	תתרכז
תא	פשיטא		
תב	בהנ"ל	שם	תתרכח
תב	תפילין שנהפכו לכנפי יונה, אם נהפכו שוב לתפילין וכשרות	מ"ט א'	תתרכט
תב	בהנ"ל	שם	תתרל
תב	יריעות המשכן, איך יתכן שתולעת יפול בהן	ע"ד ב'	תתרלא
תב	פרש"י חבית מאליה נגמרה מלאכתו בתנור, צ"ב דצריך	ע"ד ב'	תתרלב
תג	ליבון		
תג	משה רבינו איך פירש מאשתו אם עדיין לא קיים פר"ו	פ"ז א'	תתרלג
תה	מדוע מלאכי חבלה הסירו את הכתרים מ"נעשה ונשמע"	פ"ח א'	תתרלד
תה	כפה וכו' הר כגיגית, צ"ב בתפלה "ומלכותו ברצון קבלו עליהם"	פ"ח א'	תתרלה
תה	בתוס' ד"הסריח" הוא לשון מגונה, צ"ב דחז"ל משתמשים	פ"ח ב'	תתרלו
תו	בה		
תו	מכה בפטיש, דוקא בכלים או בכל גמור	ק"ב ב'	תתרלז
תו	בנין וסתירה בכלים, קושיא על שיטת היראים דאין בנין	ק"ב ב'	תתרלח
תו	בכלים		
תז	כירה שנשמטה אחת מירכותיה אסור לטלטלה, מדוע	שם	תתרלט
תז	קושיא לשיטה שקשר שאינו מעשה אומן פטור	קי"א ב'	תתרמו
תח	שינה עם נעלים ברגליו	קי"ב א'	תתרמא
תח	בענין קשר של קיימא	קי"ב א'	תתרמב
תח	נר הדלוק במסיבה, פרש"י במסיבה של בני אדם, צ"ב	קכ"ב א'	תתרמוג
תט	דפשיטא		
תט	בהנ"ל	שם	תתרמז
תט	בהנ"ל	שם	תתרמה
תט	שקר בשביל ענוה	קנ"ב א'	תתרמוז

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתנמז	קנ"ב ב'	ג' ספרים פתוחים וכו' בינונים, אם שייך בינונים לאחר מיתה	תנא
תתרמח	קנ"ב ב'	נשים צדקניות שלא היו בפיתקא של חוה	תנא
תתרמט	הל' שביתת עשור פ"ב חצי שיעור, אם אסור מן התורה במלאכת שבת	תנא	
תתרנ	פסקי תוס'	בענין עיר שיש בה חזירים, ובענין משיח בן דוד, ובענין מלכות החשמונאים	תנב
תתרנא	פסקי תוס'	שמע נדר בער"ש לא יפר בשבת, תיפו"ל דאינו יום שמעו	תנג

עירובין

תתרנב	י"ח ב'	דברי תורה נקראים זמירות בלילה, ומה הטעה על דהע"ה	תנג
תתרנג	נ"ה ב'	בענין המן שנבלע באיברים	תיד
תתרנד	ק"ד ב'	שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו כו', צ"ב דאפילו זבוב לא היה	תיד
תתרנה	ק"ה א'	הכל נכנסין בהיכל לבנות ולתקן כו' ומצוה בכהנים, מדוע	תיד

פסחים

תתרנו	ב' א'	לימוד מהשבטים לא לצאת בלילה	תטו
תתרנז	ג' א'	בענין רכיבת אשה על חמור	תטו
תתרנח	ד' ב'	ביטל חמצו וסבור על מין אחד שאינו חמץ ולא בטלו, אם עובר	תטז
תתרנט	ז ע"ב	ברכת טבילת גר	תטז
תתרס	ר"ן ריש פסחים	בדברי הר"ן שביטול אינו הפקר דדברים שבלב אינם דברים	תטז
תתרסא	שם	בהנ"ל	תיז
תתרסב	ל"ו א'	עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש, לענין מצת מצוה	תיז
תתרסג	שם	בהנ"ל	תיז
תתרסד	מ"ו א'	אם אסור להרהר בד"ת בידים הצריכות נטילה	תיח
תתרסה	מ"ט א'	ניחום אבלים, מדוע נחשב יותר מצוה מת"ת לגבי עירוב תחומין	תיח
תתרסו	שם	בהנ"ל	תיט
תתרסז	ס"ד א'	הפסח נשחט בשלש כתות, המאחר כיתה ג' מה עושה בדיעבד	תיט
תתרסח	צ"ד א'	מצרים ת' פרסה על ת' פרסה, צ"ב איך נכנסו שם ס' ריבוא	תיט
תתרסט	שם	בהנ"ל	תיט

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתרע	ק"א א'	הליכה בין ב' נשים, איך צריך להקפיד אם א' מהן אשתו	תיט
תתרעא	שם	בהנ"ל, אב וב' בנותיו, אח בין אחיותיו, והפסק ע"י חפץ	תכ
תתרעב	שם	בהנ"ל, אשה מעוברת בין ב' דקלים, ואכילת דברים המשכחים	תכא
תתרעג	קט"ז	פסח מצה ומרור, צ"ב דלפי הסדר הול"ל מרור, פסח, מצה	תכא
תתרעד	רמב"ם	מדוע משמיט הר"מ דין דשואלין ודורשין ל' יום קודם הפסח	תכא
תתרעה	רמב"ם	בהנ"ל	תכא
תתרעו	רמב"ם קרבן פסח פ"ח ה"ד	לאו שבכללות וקרבן פסח, ואיך לפסוק בין ב' איכא דאמרי	תכב
תתרעז	שם	בהנ"ל	תכב
תתרעה	מנין המצוות	מדוע השמיטו מוני המצוות מ"ע דשריפת נותר דפסח	תכג
תתרעט	רמב"ם ברכות פ"א ה"ב	מי מברך לשחוט בכל הקרבנות, הבעלים או הכהן	תכג

ראש השנה

תתרפ	ט"ז ב'	קבלת פני רבו ברגל, אם אשת התלמיד חייבת	תכג
תתרפא	ט"ז ב'	תחיית המתים בימות המשיח לצדיקי ישראל שמתו בגלות	תכד
תתרפב	י"ז ב'	המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, אם פשעים	תכד
		דוקא	

יומא

תתרפג	מס' יומא	מסכת יומא, טעם שמו	תכד
תתרפד	פ"א מ"ו	ובמה קורין לפניו וכו', צ"ב לקרוא בדברים אחרים לבדו	תכה
תתרפה	פ"א מ"ו	זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו, איזה כה"ג	תכה
תתרפו	פ"א מ"ז	עד שיגיע זמן השחיטה לכאן הו"ל למימור עד חצות	תכה
תתרפז	פ"ב מ"ג	מי שוחט מי זורק כו' צ"ב מי מפשיט ומי מנתח	תכה
תתרפח	פ"ז מ"א	וכהן גדול וכו' וקורא וכו' ואך בעשור, צ"ב בלא יודע לקרות	תכו
תתרפט	י"ח א'	שום וביצים מביאים לטומאה, צ"ב דאנו אוכלים בלי הגבלה	תכו
תתרצ	י"ח א'	אם הכהן גדול אכל ביום צום גדליה	תכו
תתרצא	י"ט ב'	השח שיחת חולין עובר בלאו ועשה, אם דוקא שחוק וקלות	תכז
תתרצב	שם	בהנ"ל, אם מותר מעט דברים בטלים	תכז
תתרצג	נ"ג א'	קטורת של נדב ואביהוא, למה ב' מחתות לקטורת אחת	תכז

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תכח	בהנ"ל	שם	תתרצד
	ישראל עולין לרגל וכו' ומראין להם את הכרובים צ"ב איך	נ"ד א'	תתרצה
תכח	ראו		
	האם מפורש דכהן גדול צריך למנות הזאותיו בפה ומה	נ"ה א'	תתרצו
תכח	המקור		
	כמה טיפי דמים, לכאורה היה צריך להיות דמים של כל	נ"ז א'	תתרצז
תכט	השנים		
תכט	בהנ"ל, אם החליפו את הפרוכת במשכן	שם	תתרצח
תכט	מנין לשתייה שהיא בכלל אכילה	ע"ו א'	תתרצט
תל	מן שירד להן לישראל היה גבוה ששים אמה כו'	ע"ו א'	תתש
תל	בהנ"ל, אם המן של צדיקים היה גבוה ששים אמה וכו'	שם	תתשא
תל	בהנ"ל	שם	תתשב
	אמר אביי אמרה לי אם רביתיה דינוקא וכו', אם שייך	ע"ח ב'	תתשג
תלא	בזמנינו		
תלא	מחלוקת רב ושמואל הנוגע לאיסור וממון, איך פוסקים	פ' ב'	תתשד
תלא	בהנ"ל, איך נגדיר מהו איסור ומהו ממון	פ' ב'	תתשה
תלא	רש"י דרך הנוטלים ידים לקנח שפמם, אם זו הלכה	פ"ג ב'	תתשו
תלב	בהנ"ל	שם	תתשז
תלב	מי שצריך לאכול ביו"כ ע"פ רופאים, אם יו"כ מכפר לו	פ"ה ע"ב	תתשא
תלב	הזקוק לאכול ביו"כ אם מובטח לו שהוא בן עוה"ב	פ"ח א'	תתשט
סוכה			
תלג	והכתיב מאחז פני כסא וכו' למטה מעשרה	ה' א'	תתשי
תלג	כיוור, אם היה לו שיעור	ה' א'	תתשיא
תלד	משכן נקרא שנעשה ע"י משה רבינו	שם	תתשיב
תלד	אמרין תרי לבודין, אם יש לחלק בין שתי ובין ערב	ט"ז ב'	תתשיג
תלד	אם רבי עקיבא סובר שנדב ואביהוא נשרפו ממש	כ"ה ב'	תתשיד
תלד	ישוב ההחזו"א במנחות בענין ספיחים שנשמרו	ל"ט ב'	תתשטו
תלז	קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, צ"ב בלי ברכת התורה	מ"ב א'	תתשטז
ביצה			
תלח	דקר נעוץ מבעוד יום, אם מועיל לענין חפירה	ז' ב'	תתשיז

תשובות

תוכן ענינים

הגר"ח

סג

תענית

תתשיח	ב' א'	מפתח של גשמים בידו של הקב"ה, אם זה רק בארץ ישראל	תלח
תתשיט	ה' ב'	יעקב אבינו לא מת, ראה מיוסף שנשק את פניו	תלח
תתשכ	שם	אברהם אבינו לא מת	תלט
תתשכא	שם	יעקב אבינו לא מת, צ"ב דכתוב הנה אנכי "מות"	תלט
תתשכב	י' א'	ז' בחשון, האם בזמן בית המקדש ירדו גשמים אותו יום	תלט
תתשכג	שם	בהנ"ל, מדוע לא מפסיקים לשאול שבועיים קודם הפסח	תלט
תתשכד	י"א א'	אין משמשין בשני רעבון, צ"ב איך נלמד מיוסף	תמו
תתשכה	י' א'	מדוע בזמנינו אין מבקשים גשמים לפני ז' חשון	תמו
תתשכו	י"א ב'	במה שימש משה ביום השמיני למילואים	תמו
תתשכז	כ"ג א'	עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים, איך מותר	תמזא
תתשכח	ל"א א'	מכאן ואילך דמוסיף יסף ודלא מוסיף יאסף	תמזא

מגילה

תתשכט	ג' א'	מי חיבר תרגום כתובים	תמזא
תתשל	שם	בהנ"ל	תמזב
תתשלא	שם	עוד בהנ"ל, איך רב יוסף תירגם הרי הבת קול לא נתנה רשות	תמזב
תתשלב	י' ב'	דכתיב כן ישיש ולא כתיב כן ישיש, צ"ב דכתיב "כאשר" שש	תמזב
תתשלג	י"א א'	באש בימי נבוכדנצר הרשע ובמים בימי פרעה, צ"ב הסדר	תמזג
תתשלד	י"א א'	בימי יונים שהעמדתי שמעון הצדיק, מדוע לא נזכר בתפילה	תמזג
תתשלה	שם	שמעון הצדיק, אם היה לפני או אחרי החשמונאים	תמזג
תתשלו	י"ב א'	כלי המקדש כשנשללו בטלה קדושתן, צ"ב מסעודת אחשורוש	תמד
תתשלז	י"ג א'	כלב נשא את בתיה בת פרעה, וצ"ב דהא נשא את מרים	תמזה
תתשלח	י"ג ב'	הגיס דעתו הקב"ה משפילו, אם משפיל גם מה שפסק לבניו	תמזה
תתשלט	י"ד א'	קרייתא זו הלילא, צ"ב שאין מברכים אקב"ו לקרוא את ההלל	תמזה
תתשמ	ט"ו א'	שרה ורחב ואביגיל וכו' ושתי, צ"ב ושתי הרשעה עם צדיקות	תמו
תתשמא	ט"ו א'	וא"ר אלעזר א"ר חנינא כל האומר דבר בשם אומרו וכו'	תמו

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תמוז	בנין בית המקדש, צ"ב דאחשורוש לא ידע שאסתר יהודיה	ט"ו ב'	תתשמב
	שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו, צ"ב איך לא היה	ט"ז ב'	תתשמג
תמוז	י"נ		
תמוז	שפרשו ממנו מקצת סנהדרין, צ"ב דהקב"ה עצמו חפץ ביקרו	ט"ז ב'	תתשמד
תמוז	ברכת גואל ישראל, אם מוסב על ההווה או העתיד	י"ז ב'	תתשמה
תמוז	כל היום כשר לקריאת המגילה כו', מדוע לא הזכיר גם מילה	כ' ב'	תתשמו
תמוז	מקור הלימוד שנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא	כ' א'	תתשמוז
	כ' החינוך דנשים פטורות מזכירת עמלק דתלוי במחיה, מנ"ל		תתשמח זכירת עמלק
תמוז	מדוע הרמב"ם לא מנה זכירת עמלק כמצוה תמידית		תתשמט זכירת עמלק
תמוז	זכירת עמלק, לפי הראב"ד והר"ש משאנץ לימוד הל' מגילה		תתשנ זכירת עמלק
תמוז	מדוע הרמב"ם לא מנה זכירת עמלק כמצוה תמידית		תתשנא זכירת עמלק
תנ	בהנ"ל		תתשנב זכירת עמלק
תנ	ירושלמי פ"א ה"ה פורים אינו מתבטל לעת"ל, איך יעשוהו בלי להזכיר עמלק		תתשנג ירושלמי פ"א ה"ה פורים
תנא	בהנ"ל	שם	תתשנד שם
תנא	בהנ"ל	שם	תתשנה שם

מועד קטן

תנא	כותבין במועד כו' ופרובולין, מדוע כותב חצי שנה קודם	י"ח ב'	תתשנו
תנא	ר"ה		
תנא	כל אחד קינא לאשתו ממושה, צ"ב מדוע לא לאהרן ג"כ	י"ח ב'	תתשנז
תנב	בהנ"ל	שם	תתשנח שם
	רמב"ם אבל פ"ד הכ"ב מלך שמות עוקרין סוס וכו',		תתשנט רמב"ם אבל פ"ד הכ"ב
תנב	חקירה בענין בל תשחית לצורך		
תנב	קידושין לב ע"א בל תשחית לצורך		תתשס קידושין לב ע"א

חגיגה

תנב	אינו דומה שונה פרקו ק' פעמים וכו', מה הדין בלומד בצער	ט' ב'	תתשסא
תנג	בהנ"ל	שם	תתשסב שם
תנג	בהנ"ל	שם	תתשסג שם

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

יבמות

תתשסד	מ"ט ב'	ישעיהו הנביא שהרגו מנשה, צ"ב דהא כתיב וסר עונך וגו' תנג
תתשסה	שם	בהנ"ל תנד
תתשסו	שם	בהנ"ל תנד
תתשסז	ע"ב א'	איסור למשוך ערלתו, אם דאורייתא או דרבנן תנד
תתשסח	פ"ז א'	בת כהן שמת בעלה והניחה כלה מעוברת, אם חוזרת לתרומה תנה
תתשסט	צ' ב'	אליהו בהר הכרמל, נחשב העלאת חוץ, צ"ב דלא נתן האש תנה

כתובות

תתשע	י"א א'	הגדילו (גרים קטנים) יכולין למחות, בענין כתובה בקטנותה תנה
תתשעא	הגהות אשרי	לסוברים שרשאי למסור נפש על כל מצוה, צ"ב "וחי בהם" תנו
תתשעב	ט"ז א'	כיון דרוב נשים בתולות נישאות וכו' דאיתרע לה רובא תנו
תתשעג	כ"ב א'	שנשאת לאחד מעדיה, מה הדין באחד מן השוק שאומר ברי לי תנו
תתשעד	כ"ז ב'	הא בשפחה דידיה הא בשפחה ידידיה, צ"ב דאינו דוחה המקשן תנז
תתשעה	קי"ב א'	אם בחו"ל יש ענין להשוות ולתקן מכשולי העיר, דא"י יגיע לשם תנז

נדרים

תתתקעט	כ' א'	מסתכל בנדה גורם לשכחה, אם שייך "השמר לך פן תשכח" תקכז
תתשעו	כ"ב א'	והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך, צ"ב דהל"ל מנפשך תנח
תתשעז	ס"ד ב'	מדוע משה רבינו הוצרך להתיר את נדרו ליתרו תנח
תתשעח	ס"ו ב'	את עשית רצון בעלך, צ"ב באשה כשרה כשבעלה רוצה עבירה תנט

סוטה

תתשעט	פ"ז מ"ג	וענית ואמרת לפני ה'א ולהלן הוא אומר, פירוש "להלן" תנט
תתשפ	ד' ב'	מי שהוא עז פנים לסוף נכשל בעבירה תס
תתשפא	י"ג א'	אם שיכול רח"ל דוקא כשהורים בחיים תס
תתשפב	י"ג ב'	כל העושה דבר ולא גמרו וכו', לפיכך "אומרים" לו גמור תס

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתשפג	כ"א	זכות תולה לה (לסוטה) כגון שלומדת תורה צ"ב דלא מיפקדה	תסא
תתשפד	כ"ב א'	אם יש שכר פסיעות בנוסע ברכב (מכונית)	תסא
תתשפה	ל"ב א'	וידוי מעשר דנאמר בכל לשון, אם מבינים אותו לשון בירושלים	תסא
תתשפו	ל"ה א'	נענש דוד מפני שקרא לד"ת זמירות, צ"ב איך אנו אומרים זה	תסב
תתשפז	שם	בהנ"ל	תסב
תתשפח	ל"ח א'	רבי יאשיה אומר כו' אלא מקרא זה מסורס הוא	תסב
תתשפז	מ"ג א'	החינוך במצות "ושמח" כתב שלא מהני מחילתה, מדוע	תקכז

גיטין

תתשפט	ח' א'	בתוס' הראש שמתפללין כנגד מזרח, צ"ב דצריך לצדד לא"י	תסג
תתשצ	כ' א'	אם עבד חייב במצות ישוב א"י, ובטעם שאסור לצאת לחו"ל	תסג
תתשצא	כ"ב	עציץ שאינו נקוב ונופו נוטה לחוץ, מה דין שאר הזרעים בעציץ	תסג
תתשצב	ס' א'	פרש"י בו ביום זקקו לויים לשיר, צ"ב דעדיין לא הזו עליהם	תסד
תתשצג	שם	בהנ"ל	תסד
תתשצד	הזורק	הזורק גט בד' אמות של אשה, דלכאורה יכולה לומר לא בעינא	תסד

קידושין

תתשצה	ב' ב'	פרש"י, אחת מצלעותיו, אם רש"י ידע איזה צלע	תסה
תתשצו	כ"ט ב'	בן כ' שנה ולא נשא אשה כו', צ"ב בחיפש שידוך ולא מצא	תסה
תתשצז	שם	בהנ"ל, התארכ קודם בן כ' והתחתן כשכבר נהיה בן כ'	תסה
תתשצח	שם	בהנ"ל, בן עשרים שנה האם הכונה בן י"ט ויום אחד	תסה
תתשצט	כ"ט	הגדרת מצות עשה שהזמן גרמא	תסו
תתת	ל"א ב'	אומר אבא מרי הריני כפרת משכבו, מ"ט דלא מצינו שעושין כן	תסו
תתתא	שם	בהנ"ל, "הריני כפרת משכבו" על אמו או על רבו	תסו
תתתב	שם	בהנ"ל, "הריני כפרת משכבו" דוקא באמירה או אף בכתיבה	תסו

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תסז	וכיון דאין סיפק בידה לעשות לא תתחייב כלל, צ"ב בפנויה	ל"ה א'	תתנג
תסז	שבת מק"ו אתיא וכו', צ"ב דהא אין עונשין מן הדין	ל"ז א'	תתנד
תסז	אם כל שחושב לעשות עבירה הוי בכלל "לא תתורו"	ל"ט ב'	תתנה
	התוהה על הראשונות הפסיד זכויותיו, צ"ב בחרטה על	מ' ב'	תתנו
תסז	החרטה		
תסח	מצוה בו יותר מבשלוחו, אם צריך לעשות כל המעשה כולו	מ"א א'	תתנז
תסח	בהנ"ל	שם	תתנה
	אמאי איצטריך קרא למעט קטן משליחות, איהו לא מצי	שליחות	תתנט
תסח	עביד		

בבא קמא

תסח	שדרו וכו' נעשה נחש אא"כ כרע במודים, מדוע דוקא מודים	ט"ז א'	תתני
	רבי מאיר סובר דריחק נגיחותיו חייב, וכ"ש בקירב, צ"ב	כ"ה	תתניא
תסט	הכ"ש		
תסט	א"ל ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה, צ"ב דהול"ל אמר ר' יעקב	צ"ד ב'	תתניג
תע	אם החת"ס פוסק כר"ש דדרשינן טעמא	טעמא דקרא	תתנטו
	לוה שמכר קרקע למלוה שלא באחריות, אם מלוה נפרע	שעבוד	תתנטז
תע	ממנו		
תעא	בהנ"ל	שעבוד	תתניז

בבא מציעא

תעא	בקנין חצר, ואיך ידיעה נחשבת מעשה	קנין חצר	תתניח
תע	הפקר בית דין הפקר, אם מהני להקנות	י' א'	תתניד
תעא	קב שומשומין בארבע אמות כו', צ"ב חצי קב בשתי אמות	כ"א א'	תתניט
תעב	תרגמה רבא אליבא דאביי, הגם שרבא חולק על אביי	כ"ב א'	תתנכ
תעב	השתא אמאי לא אכיל מר כו', דהוי יאוש שלא מדעת	כ"ב א'	תתנכא
תעב	רב אחא בריה דרבא, איך אמר את שם אביו	כ"ב ב'	תתנכב
	איזה מעלות צריך תלמיד חכם להחזיר אבידתו בטביעות	כ"ג ב'	תתנכג
תעג	עין		
תעד	מצא חבית יין כו' ברוב כנענים, אבל ברוב ישראל לא	כ"ד ב'	תתנכד
תעד	של אמוריים הן, צ"ב דנתגלו מטמוניהם ע"י צרעת בתים	כ"ה ב'	תתנכה

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתכו	כ"ז א'	סימנין דאורייתא או דרבנן, לכאורה מה"ת מפרשת נביא אמת	תעד
תתתיב	כ"ז ב'	הפקד בית דין הפקר, אם מהני להקנות	תסט
תתתכו	כ"ט א'	בענין פרוטה דרב יוסף	תעה
תתתכח	כ"ט ב'	שנים קורין אבל לא בענין אחד, צ"ב דבשבת לא חוששים	תעה
תתתכט	ל"א א'	לשלו מרובה משל חבריו ופרש"י לא תביא עצמך לידי עניות	תעו
תתתל	אבידה	אם מותר לכתוב פתק השבת אבידה בחוה"מ	תעו
תתתלא	אבידה	מצא בשבת במקום שיש עירוב טוב, אם חייב ליטול מציאה	תעו
תתתלב	אבידה	בהנ"ל	תעו
תתתלג	אבידה	מצא חפץ שהתייאש ממנו, אם מברך שהחיינו או הטוה"מ	תעז
תתתלד	אבידה	נתן סימנים מובהקים לאחר שהוחזרה ע"פ סימנים בינוניים	תעז
תתתלה	מכירה	א' קנה סחורה פגומה וחבירו התלונן וקבל את הפיצויים	תעז
תתתלו	ק"א א'	אם מותר לעקור נטיעת ערלה בארץ ישראל	תעה

בבא בתרא

תתתלז	ל"ג ב'	מה סברת רב חסדא דאמרינן מיגו במקום עדים	תעה
תתתלה	ס"ג ב'	לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי	תעה, תעט
תתתלט	שם	בהנ"ל	תעט
תתתמו	ס"ו ב'	בענין בעין יפה מוכר	תעט
תתתמא	ע"ה א'	שכל אחד נכוה מחופתו של חברו	תעט
תתתמב	שם	בהנ"ל	תעט

סנהדרין

תתתמוג	ס"ה א'	אם מותר לשאול אוב וידעוני במקום פיקוח נפש	תפ
תתתמד	צ"ב א'	כל בית שאין ד"ת נשמעין בו בלילה וכו', אם דוקא ביתו	תפ
תתתמה	ק"י א'	מלמד שכאו"א קנא את אשתו ממשה, מתי זה היה	תפ
תתתמוז	רמב"ם סנהדרין פ"ח ה"ה	מנ"ל לרמב"ם דעל כל איסור מדברי סופרים לוקין	תפא
תתתמז	ס' קרית מלך	דברים דומים בספר מקורי הר"מ לרש"ש	תפא
תתתמח	נשיא	היערות דבש כ' דעונת נשיא היא מחודש לחודש, מה מקורו	תפא

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתמט רמב"ם סנהדרין פי"ט ה"ד מלקין נהנה מן ההקדש במזיד, פשיטא דבשוגג אינו לוקה
תפב

מכות

תתתנ	ב' א'	מדוע עדים זוממין נחשבים שעשו מעשה	תפב
תתתנא	ב' א'	מנלן דצריך עדות שאתה יכול להזימה	תפב
תתתנז	ה' ב'	עדים שהעידו על רוצח והרגוהו ואח"כ הוזמו	תפד
תתתנב	ה' ב'	אין מזהירין מן הדין, צ"ב במקום שהעונש מפורש בתורה	תפב
תתתנג	שם	בהנ"ל	תפג
תתתנד	רמב"ם גניבה פ"ז ה"ג	אם לוקין על לאו דמשהה בביתו מדה חסירה	תפג
תתתנה	ספר החינוך	אין מלקות על מי שדן האנוס בחטא כיון שאין בו מעשה,	תפד
		צ"ב	תפד
תתתנו	שם	בהנ"ל	תפד

שבעות

תתתנח	ל"ה ב'	כל השמות האמורים בלוט חול, חוץ מזה שהוא קודש	תפה
תתתנט	ל"ט ב'	שבועת ה' תהיה בין שניהם, ופרש"י ששניהן נענשין בה	תפה
תתתס	מ' א'	טענו חטים והודה לו בשעורים, אם צריך ממין הטענה	תפה
תתתסא	שבועה	אדם המשיביע את חבירו, לכאורה לדעתו עובר "לפני עור"	תפו

עבודה זרה

תתתסב	ג' ב'	לפי רבי יוסי שבכל יום אדם נדון, אם הוא הדין פרנסה	תפו
תתתסג	ג' ב'	תורה נקראת שירה, צ"ב מדוע דוד המלך נענש שקראה זמירות	תפו
תתתסד	ה' א'	איך שייך פר"ו בימות המשיח, הרי כל הנשמות כבר הגיעו	תפז
תתתסה	כ' ב'	אמרו עליו על מלאך המות כו', אם יש מלאך המות בא"י	תפז

הוריות

תתתסו	ב' ב'	תלמיד ראוי להוראה שטעה לשמוע לחכמים, צירופו לציבור	תפח
תתתסז	שם	תנא ראוי להוראה ממשנה יתירה כו', צ"ב דלכאורה לא יתירה	תפח
תתתסח	שם	אמר רבא כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, א"ל אביי וכו'	תפט

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תפט	ב"ד משלים לרוב צבור קמיופלגי, איך ב"ד משלים	תתתסט	ג' א'
	הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו כו' חייב, למה אינו כתולה	תתתע	ג' ב'
תפט	בב"ד		
	פרש"י כיון דאגבי להו מעות לפר העלם דבר של צבור	תתתעא	ג' ב'
תצ	מתיידע		
תצ	פרש"י דלא הוי במתא כי גבו להו ולאחר גבייה הוא דעשה	תתתעב	ג' ב'
	לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן, צ"ב דבחתוכה אחת	תתתעג	ג' ב'
תצ	פטור		
	עד שיוורו בדבר שאין הצדוקין מודין, הול"ל דבר שאינו	תתתעד	ד' א'
תצא	מפורש		
תצא	לאו תולה בב"ד הוא שהרי היה בידו לישאל, צ"ב לעיל	תתתעה	ד' א'
תצא	ובעבודת כוכבים אפילו אמר היום עובדה ולמחר בטלה חייב	תתתעו	ד' ב'
	אי נמי דחטאו שבעה שבטים ושאר אונן בגרירה, מדוע	תתתעז	ו' א'
תצב	שבעה		
	כתבו התוס' דהיכי סלקא דעתך למימר דכולהו סנהדרין	תתתעח	ו' א'
תצב	שכחו		
	פרש"י ומלך לעולם עשיר הוא כו', צ"ב מדוד "עני ואביון	תתתעט	ט' א'
תצב	אני"		
תצג	לא קשיא כאן בדלות כאן בדלי דלות, איך יתכן בכהן משיח	תתתפ	ט' א'
תצג	דלפניא אחרינא לא איבעי ליה למישתי, ביאור העבירה	תתתפא	י' ב'
	פרש"י בכירה דקרייתה אב הכתוב פירסמה ותשכב את	תתתפב	י"א א'
תצג	אביה		
תצד	מנלן שנשיא הסנהדרין נחשב נשיא לענין שעיר בחטאו	תתתפג	י"א ב'
תצד	פרש"י שמא נפל עלי מן השמן במקום שאין ראוי למשיחה	תתתפד	י"ב א'
תצה	משיבים את הלימוד כו' והרגיל בשמן זית, צ"ב דאזוקי מזיק	תתתפה	י"ג ב'
תצה	חמשה דברים וכו' ויש אומרים, אם "יש אומרים" רבי נתן	תתתפו	י"ג ב'
	משכחים הלימוד וכו' המניח כליו מראשותיו, צ"ב תחת	תתתפז	י"ג ב'
תצה	הכרית		
תצו	אחוו להו בחלמייהו זילו פייסוהו רבי נתן אזל, אם מחל לו	תתתפח	י"ג ב'
תצו	ניקנסינהו דלא נימרו שמעתא משמייהו, צ"ב למה קנס כזה	תתתפט	י"ג ב'

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

עדינות

תתנצ פ"א מ"ג עד שבאו שני גרדיים, מדוע האמינו לגרדיים יותר מהלל תצז

אבות

תתנצא פ"ב מ"ד גר"א ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, כמו"ש הנפילים תצז

תתנצב פ"ב מ"ח רבי יוסי הכהן חסיד, מדוע אינו נמנה הראשון שהיה כהן תצח

תתנצג פ"ב מט"ו-ט"ז היום קצר והמלאכה מרובה כו', לא עליך המלאכה לגמור וכו' תצח

תתנצד פ"ג מ"א המלבין פני חבירו ברבים, אם דוקא כשנמצא עם הרבים תצט

תתנצה פ"ה מ"ז הרואה נחש ועקרב בזמן שביהמ"ק קיים, האם חייב להורגם תצט

תתנצו פ"ה מט"ז איזו היא אהבה התלויה בדבר זו אהבת אמן ותמור תצט

תתנצז שם בהנ"ל תק

תתנק פ"ו מ"ו פירוש "במיעוט שיחה" לדעת הגר"א תקא

תתנצח פ"ו מ"ט מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני כו', באיזה עיר גדולה תק

תתנצט שם בהנ"ל תקא

אבות דרבי נתן

תתתקא א' א' כמה ימים משה רבינו לא אכל ולא שתה תקא

תתתקב א' ג' יהושע קבל ממושה כו', בפרקי אבות כתוב לשון מסירה תקב

תתתקג שם בהנ"ל תקג

תתתקד שם בהנ"ל תקג

תתתקה ב' ג' שבר את הלוחות, מדוע שבר הרי כבר קבלו את התורה תקג

תתתקו שם בהנ"ל, מתי נאמרו פרטי המצוות תקד

תתתקז שם בהנ"ל, הוא אחז בראש הלוח והן אחזו בראש הלוח תקד

תתתקח שם בהנ"ל, וראו אותו שבעים זקנים, צ"ב שהשבעים זקנים נהרגו תקד

תתתקט שם בהנ"ל, י"א שנאמר לו מפי הגבורה לשברם תקד

תתתקי ד' ה' דניאל וכו' בגמילות חסדים וכו' ומתפלל שלש פעמים תקה

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתקיא ח' ו'	יחיד יושב ועוסק בתורה שכרו מתקבל במרום, מ"ש מכל מצוה	תקא
תתתקיב ח' ח'	גמליו של אברהם אבינו לא נכנסו לבית שיש בו עבודת כוכבים	תקא
תתתקיג ט' ב'	והאיש משה ענו מאד, מדורו אמרו ולא מדורות הראשונים, צ"ב	תקו
תתתקיז שם	מרים אמרה עלי היה דבור ולא פרשתי מבעלי, צ"ב הטענה	תקו
תתתקטו ט' ה'	ואל תתיאש מן הפורענות וכו' אשרי אדם מפחד תמיד	תקו
תתתקטז י"א א'	"לטפלים" מנין שנאמר ויכלא העם מהביא, אם פירושו קטנים	תקז
תתתקיז י"ד ה'	נכנס רבי יהושע ואמר כו' נכנס רבי יוסי ואמר כו'	תקז
תתתקיח ט"ז ב'	אל תתמה על יוסף הצדיק שהרי מעשה דרבי צדוק גדול ממנו	תקז
תתתקיט כ"ג א'	איזו עלוב שבעלובים זה שהוא עלוב כמשה רבינו, איך אפשר	תקח
תתתקכ כ"ו ב'	אל תבוא לבין הלצים שמא תלמד ממעשיהם	תקח
תתתקכא כ"ח א'	רבי נתן אומר אין לך אהבה כאהבה של תורה וכו', צ"ב הראיה	תקח
תתתקכב כ"ט ו'	תלמידי חכמים מתים בלא זמון מפני שהן בוזין בעצמן, צ"ב	תקט
תתתקכג ל"ג א'	זימן הקב"ה לא"א שתי כליותיו כשני חכמים וכו'	תקט
תתתקכד ל"א ג'	קדם שנברא העולם וכו' ואומרת שירה עם מלאכי השרת	תקט
תתתקכה ל"ג ב'	נטל המטה והכה הים ונעשה סלעים וכו' שברת ראשי תנינים	תקי
תתתקכו ל"ז א'	למעלה מן האדם ברא מלאכי השרת, צ"ב דגדולים צדיקים	תקי
תתתקכז ל"ז י"ב	שאילו אהרן היה עומד בפרץ לא גרם חטא לנדב ואביהוא, צ"ב	תקי
תתתקכח מ' ז'	ארבע מכות הם כו' אינו נראה ולא רואה זה מכת חלי מעים	תקיא
תתתקכט מ' ח'	ארבעה חכמים הם הרואה כו' רבי ישמעאל יצפה לחכמה	תקיא
תתתקל שם	בהנ"ל	תקיא
תתתקלא שם	בהנ"ל אם מדובר שרואה את פניו ודמותו בחלום או רק שמו	תקיב
תתתקלב שם	הרואה רבי עקיבא בחלום ידאג מן הפורענות, צ"ב מה יעשה	תקיב

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתקלג מ' ט'	שלשה תלמידי חכמים, מדוע נקט כאן ת"ח ולעיל נקט חכמים	תקיב
תתתקלד מ' י"ד	אל יעמד אדם ערום נגד בית קדשי הקדשים, צ"ב מה השייכות	תקיב
תתתקלה מ"א י"ב	דברים העשויין וגנוזין אלו הן כו', לא מוזכר ספר הרפואות	תקיב
תתתקלו מ"א י"ג	אלו שאין להם חלק לעולם הבא כו', מדוע נכפל	תקיג
דרך ארץ רבא		
תתתקלז פרק ב'	מכין בסתר וכו' עתידין להיות כקרח וכעדתו	תקיג
תתתקלח שם	והנבזים בפניהם וכו', צ"ב דבזין עצמן לא טוב	תקיג
תתתקלט פרק ו'	כך שמעתי מפי חכמים שכל מי שנודר בתורה ועוברה לוקה ולא ישתה שתי כוסות ויברך ברכת המזון מפני שנראה כגרגרן	תקיד
תתתקמז פרק י"א	מי שיש תלמיד בצידו ואינו משמשו חייב מיתה, מי חייב מיתה	תקיד
דרך ארץ זוטא		
תתתקמב פ"א	תשעה נכנסו בחייהם בגן עדן וכו', אם נהגו עליהם אבילות	תקטו
תתתקמג פ"ו	ולא ירבה בשיבת של עמי הארץ, צ"ב דמשמע מעט שרי	תקטו
תתתקמד פ"ט	אם השפלת עצמך הקב"ה מגביהך, צ"ב השפלת עצמך בפני מי	תקטו
זבחים		
תתתקמה קדשים	הלומד ספר תורה אור של הח"ח זי"ע אם נחשב כאילו הקריב	תקטז
תתתקמו ה' א'	רמי ריש לקיש על מעוהי בי מדרשא ומקשי, צ"ב דפרקדן אסור	תקטז
תתתקמז כ"ד א'	האם כהן שעמד באמה העוברת בבית המקדש ועבד, מה דינו	תקטז
תתתקמח ס"ב ב'	ועשית עולותיך הבשר והדם מה דם בזריקה אף בשר בזריקה	תקטז
תתתקמט ס"ד א'	נסכים שמא יתעשנו ועולת העוף שמא תמות בעשן כו'	תקיז

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתקנ	פ"ג א'	שחט קרבן במחשבת פיגול ועלה הדם בכלי למזבח	תקיז
תתתקנא	צ"ו ב'	דכל יום הוי גיעול לחבירו, וצ"ב מאכילתן של שלמים	תקיז
תתתקנב	שם	בהנ"ל	תקיח

מנחות

תתתקסז	פ"ב מ"ב	עד מתי מותר לאכול את לחם הפנים	תקכג
תתתקנה	פ"ד מ"ב	הפרים והאילים והכבשים אינן מעכבין זא"ז, צ"ב בהרע"ב	תקיט
תתתקנג	מ"ג ב'	אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, צ"ב דהיה לו ישוב	תקיח
תתתקנד	ק"י א'	כ' התוס' י"א נשמותיהן של צדיקים וי"א כבשים של אש	תקיח
תתתקנו	רמב"ם בית הבחירה פ"ב הי"ד	היה אויר בין הכבשים קטנים למזבח, מהו	תקיט
תתתקס	רמב"ם כלי המקדש פ"ג ה"ז	אם שירת הלויים נאמרה בניגון	תקכא
תתתקנז	רמב"ם כלי המקדש פ"ח	עבודה עם טיפה מועטת של דם ושמן על בגדי	תקכ
תתתקנח	רמב"ם כלי המקדש פ"ח	צורת בגדי כהונה, וכניסה בהם לבית הכסא	תקכ
תתתקסג	רמב"ם מעה"ק פ"ו הי"ז	אם כהן שיכור או מחוסר בגדים יכול לאכול קדשי	תקכב
תתתקסד	שם	בהנ"ל	תקכב
תתתקסה	שם	אם אכילת קדשים מצות כל הכהנים או רק הבית אב	תקכג
תתתקסא	אינו זבוח	אם יש ענין חצי שיעור בכל איסורי עשה או רק באינו זבוח	תקכא
תתתקסב	אכילת קדשים	אם אכילת קדשים מיקרי עבודה, ואם צריכה בגדי כהונה	תקכב
תתתקסו	אכילת קדשים	אם אכילת קדשים בגבול טעון קידוש ידים ורגלים	תקכג
תתתקסח	אכילת תרומה	האם יש זמן מוגבל לאכילת תרומה חלה ומע"ש	תקכג
תתתקסט	עבודת בהמ"ק	אם השלג בירושלים בזמן ביהמ"ק הי' חציצה לעבודת	תקכג
תתתקנט	קרבנות בזה"ז	טעמים למה אין מקריבין בזה"ז, פסוק "ולא אריח" וגו'	תקכא

חולין

תתתקע	ד' א'	אם הכותים היו מברכים ברכת המצוות	תקכד
תתתקעא	י' ב'	עד אחד נאמן באיסורין וילפי' מקרא, צ"ב מדוע צריך פסוק	תקכד

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתקעב	מרדכי סי' תקע"ז סכין של שחיטה פטור מטבילה ראייה מסכין של עכו"ם שליבנה	תקכד
תתתקעג	ק"י ע"ב בענין מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין כופין עליה	תקכה
בכורות		
תתתקעד	פ"ח בת כהן מעוברת שזינתה האם בנה חייב בבכורה	תקכה
תתתקעה	רמב"ם בכורות פ"א הט"ז זר שאכל חזה ושוק של קדשים קלים, אם לוקה	תקכו
תמורה		
תתתקעו	ד' תמורה, אם היא תרי' לאוין או חד	תקכו
כריתות		
תתתקעז	כ"ד א' קרקע עיר הנידחת האם שייכת ליורשים או הוי הפקר	תקכו
נדה		
תתתקפב	י"ג א' אם יש איסור השחתה בש"ז שאינו מטמא מאיזו סיבה	תקכח
תתתקעח	כ"ג ב' ושטו אטום אמו טהורה, בן שנולד אחר בת שושטה אטום,	
	דינו	תקכז
תתתקפא	נ"ח אור זרוע מחמיר בכתם כשיר וכשירה, צ"ב דהוי ספק דרבנן	תקכח
כלים		
תתתקפג (א)	פ"א מ"ו א"י מקודשת מכל הארצות, צ"ב דלא הביא תרומות ומעשרות	תקכט
תתתקפג (ב)	פ"א מ"ז בקדושת עיירות מוקפות חומה, ואכילת לחמי תודה בהן	תקכט
תתתקפד	פ"א מ"ז שילוח מצורעים מעיירות מוקפות חומה, אם לוקה כשנכנס	תקלא
נגעים		
תתתקפה	נגעים מדוע נגעים אינם נוהגים בזמן הזה	תקלב
פרה		
תתתקפו	פ"ז מ"ו המוליך את החבל בידו לדרכו כשר, מ"ש מזרק תאנה תחת עץ	תקלג

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

טהרות

תתתקפז	פ"א מ"ב	הכנפים והנוצה מיטמאות ומטמאות, צ"ב אם מדין יד או שומר	תקלג
תתתקפח	שרשרת	נגע טמא בשרשרת שאין חוליתה נוגעות זב"ז, אם נטמאת כולה	תקלד

מקוואות

תתתקפט	פ"ז מ"ז	מוליך ומביא במים כיון שעבר עליה הגל טהורה, צ"ב בצונאמי	תקלד
--------	---------	--	------

על ד' חלקי שולחן ערוך משנה ברורה

אורח חיים

כללי משנה ברורה

תתתקצ	משנ"ב	בכללי פסקיו של המשנה ברורה ובדברי המשנ"ב בהקדמה	תקלז
תתתקצא	משנ"ב	בענין הנ"ל	תקלז
תתתקצב	משנ"ב	בענין הנ"ל	תקלח
תתתקצג	רמ"א	לפעמים כתוב ברמ"א "הגה" ולפעמים לא, מה הכלל	תקלט

הלכות הנהגת אדם בבוקר

תתתקצד	סי' א'	אם יכול לומר היה"ר שקודם התפלה גם לאחר התפלה	תקלט
תתתקצה	סי' א'	הליכה ד' אמות כשעיניו כלפי מעלה	תקמ
תתתקצו	סי' ג'	מחשבות בבית הכסא	תקמ
תתתקצז	שם	בענין הנ"ל	תקמ, תקנז
תתתקצח	סי' ד'	בכוונת ברכת על נטילת ידים	תקמא
תתתקצט	סי' ד'	העוסק בתינוק מתי צריך ליטול ידיו	תקמא
תתתר	סי' ד'	מי ברז אם נחשב למים שנעשה בהם מלאכה	תקמא
תתתרא	סי' ד'	מים בדוד של שבת אם נחשב למים שנעשה בו מלאכה	תקמב

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תקמב	מים שיש בהם רוח רעה היכן ישפכם	סי' ד'	תתתרב
תקמב	כיצד יתפלל בביהכ"נ שאין בו מים של שבת	סי' ד' סכ"ב	תתתרג
תקמג	ברכת אשר יצר וברכת המוציא במקום שאין שם מים של שבת	סי' ד'	תתתרד
תקמג	ברכת אשר יצר אם צריך לאומרה בעמידה	סי' ו'	תתתרה
תקמג	מתי מברך ברכת אשר יצר כשהציבור כבר התחילו שמו"ע	סי' ז' ס"א	תתתרו

הלכות ציצית

תקמד	בדין עטיפת הטלית על ראשו בשעת התפילה	סי' ח'	תתתרז
תקמה	לבש ט"ק בלילה אם צריך לפשטו כדי לברך על ט"ק ביום	סי' ח'	תתתרה
תקמו	שליח ציבור מתי לובש טלית	סי' ח'	תתתריא
תקמו	העולה לתורה מתי לובש טלית	סי' ח'	תתתריב
תקמה	טעם מרן החזו"א ללבוש ט"ק בד ולא צמר	סי' ט'	תתתרט
תקמה	בענין הנ"ל	שם	תתתרי
תקמו	אם אומרים נחא ליה לאיניש בגברא קפדנא	סי' י"ד	תתתריג
תקמו	האם אומרים נחא ליה לאיניש גבי ספרי קודש	סי' י"ד	תתתריד
תקמו	קטן מתי חייב בציצית כשרה	סי' י"ז	תתתרטו
תקמו	אם שרי לתקן הציצית בעודו לבוש בו	סי' י"ט	תתתרטז
תקמו	הגיע ל"והביאנו" כשהציבור אומרים "שמע ישראל"	סי' כ"ד	תתתריז

הלכות תפילין

תקמח	לבישת כובע כשתפילין בראשו	סי' כ"ה	תתתריח
תקמח	תפילין לענין "ניחא ליה לאיניש"	סי' כ"ה	תתתריט
תקמח	באמירת לשם יחוד קודם הנחת תפילין	סי' כ"ה	תתתרכ
תקמט	אם להניח תפילין קודם או אחר ברכות התורה	סי' כ"ה	תתתרכא
תקמט	אם לא ליתן שטרות של כסף בכיס החולצה שע"ג מקום הלב	שם	תתתרכב
תקמט	אם אמרין "רובו ככולו" לענין הנחת תפילין של ראש	סי' כ"ז	תתתרכג
תקנ	מתי הוא הזמן הראשון של הנחת תפילין	סי' ל'	תתתרכד
תקנ	מניח תפילין רש"י אשכנז אם יכול להניח תפילין ר"ת ספרד	סי' ל"ד	תתתרכה
תקנא	בענין הנ"ל	שם	תתתרכו

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תקנא	בענין הנ"ל	שם	תתתרכז
תקנא	אם "יוהרא" פוטר ממ"ע דאורייתא או דרבנן	סי' ל"ז	תתתרכח
תקנב	בענין הרוצה להניח תפילין כל היום ואי אפשר לו	סי' ל"ז	תתתרכט
תקנב	חולה מעיים לענין תפילין	סי' ל"ח	תתתרל
תקנב	אכילת ושתית עראי בתפילין	סי' מ'	תתתרלא
תקנג	אם יכול לאכול פת שחרית בתפילין	שם	תתתרלב
תקנג	תליית שקית עם דפי גניזה	סי' מ'	תתתרלג
תקנה	אם מותר להניח התפילין ע"ג ספרי קודש	סי' מ'	תתתרלח
	שימוש בנרתיק התפילין לצורך שמירת מטבע ונוסח	סי' מ"ב	תתתרלד
תקנד	המעשרות		
תקנד	אם שרי ליכנס בטלית ותפילין לבית הכסא	סי' מ"ג	תתתרלה
תקנד	אם מותר להיות בתפילין באופן של בל תשקצו	סי' מ"ג	תתתרלו
תקנד	אם כיס נחשב לעטיפה נוספת ליכנס לביה"כ בכתבי קודש	סי' מ"ג	תתתרלז

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

תקנה	אם יכול לברך ברכת שלא עשני אשה על יד האשה	סי' מ"ו	תתתרלט
תקנו	בנתינת ידיו על עיניו בברכת פוקח עורים	סי' מ"ו	תתתרמ
תקנו	בענין החתימה בברכת מקדש את שמך ברכים	סי' מ"ו	תתתרמא
	כיון באמצע או בסוף ברכת "אהבה רבה" לצאת ברכת	סי' מ"ז	תתתרמב
תקנו	התורה		
תקנו	המהרהר בד"ת אם צריך לברך ברכת התורה	סי' מ"ז	תתתרמה
	אמאי בית המרחץ ובית הכסא אינו הפסק לענין ברכת	סי' מ"ז	תתתרמו
תקנו	התורה		
תקנה	בדעת הראשונים דברכת התורה הוי ברכת המצות	סי' מ"ז	תתתרמז
תקנה	בענין הנ"ל	שם	תתתרמח
תקנו	בברכת ברוך שאמר אם הנוסח בפי או בפה	סי' נ"א	תתתרמג
תקנו	בענין הנ"ל	שם	תתתרמזד
תקנה	מתפלל במהירות וגורם לציבור להפסיד תפלה בציבור	סי' נ"א	תתתרמט
תקנט	אמירת הפסוק "יתום ואלמנה יעודד" על יד יתום ואלמנה	סי' נ"א	תתתרנ
	בטעם למה שהפוסקים השמיטו "כל פסוק דלא פסקה	סי' נ"א	תתתתלא
תרכו	משה"כ		
תרכו	בענין הנ"ל	סי' נ"א	תתתתלב

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתרנא	סי' נ"ד	מוניח תפילין קודם יוצר אור אם יאמר הפסוקים	תקנט
תתתרנב	סי' נ"ז	אם לדלג פסוקי דזמרה כדי להספיק לומר ברכו עם הציבור	תקנט

הלכות קריאת שמע וברכותיה

תתתרנג	סי' נ"ט	אם לענות אמן אחר ברכת אהבה רבה וברכת אהבת עולם	תקס
תתתרנד	סי' נ"ט	בכוונת ברכת יוצר אור	תקס
תתתרסב	סי' נ"ט	האומר קדושה דיוצר אור לאחר הציבור, אם אומר בטעמים	תקסג
תתתרנה	סי' ס'	אי צריך לכון לצאת יד"ח מצות תפלה	תקס
תתתרנו	סי' ס"א	מתפלל בציבור אי יכול לומר א-ל מלך נאמן ובאיזה אופן	תקסא
תתתרנז	סי' ס"א	ה' אלקיכם אמת מש"צ המתפלל בהברה אחרת	תקסא
תתתרנח	סי' ס"א	בדברי המחבר בדקדוקים שבק"ש	תקסב
תתתרנט	סי' ס"א	בטעם שאין מברכין על מצות ק"ש	תקסב
תתתרס	סי' ס"א	בחקירת האחרונים אי יוצא יד"ח מצות הזכרת יצי"מ בהרהור	תקסב
תתתרסא	סי' ס"ה	אם צריך לומר שמע ישראל עם הציבור באופן שאין קולו נשמע	תקסב
תתתרסג	סי' ס"ח	אם שרי להתפלל עד שמו"ע נוסח אשכנז ושמו"ע נוסח ספרד	תקסג
תתתרסד	סי' ע'	בספק המשנ"ב אי ברכות השחר חשיב מ"ע שהזמ"ג	תקסד

הלכות תפלה

תתתרסה	סי' פ"ט	איחר במנין הנץ, ידלג ויתפלל עמהם או יתפלל במנין אח"כ	תקסד
תתתרסו	סי' פ"ט	אם יתפלל ותיקין ביחידות או לאחר הנץ בציבור	תקסד
תתתרסז	סי' פ"ט	המתחיל שמו"ע אחר הנץ בעוד יש מתפלל אחד ממנין הנץ	תקסה
תתתרסח	סי' פ"ט	זמן התחלת שמו"ע במנין הנץ	תקסה
תתתרסט	סי' פ"ט	שתיית קפה עם סוכר קודם התפלה	תקסה
תתתרע	סי' צ'	המתפלל מטבעו לאט אי חשיב אנוס לענין שמו"ע בציבור	תקסה
תתתרעא	סי' צ'	אם צריך ביהכ"נ קבוע ומקום קבוע	תקסו
תתתרעב	סי' צ'	ילד אם מצטרף למעלת עשרה ראשונים	תקסו
תתתרעג	שם	אם גם באשה יש מעלת עשר ראשונות	תקסו
תתתרעד	שם	אם עדיף להיות מעשרה ראשונים או יציאה מפתח ביתו בטו"ת	תקסז

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תקסז	בענין הנ"ל	שם	תתתרעה
תקסט	אם עדיף מעלת עשרה ראשונים או זמן ק"ש הראשון	שם	תתתרעו
תקסט	עשרה ראשונים למנין השני כשעדיין יש אנשים ממנין הראשון	שם	תתתרעז
תקסט	מעלת עשרה ראשונים בבית המקדש	שם	תתתרעה
תקע	בקביעות מקום לתורה ותפלה	סי' צ'	תתתרעט
תקע	שמיעת ד"ת בידים הצריכות נטילה	סי' צ"ב	תתתרפ
תקע	תפלה בציבור בעת בל תשקצו	סי' צ"ב	תתתרפא
תקעא	אי מהני לכיון אחר שסיים הברכה	סי' צ"ח	תתתרפב
תקעא	בענין הנ"ל	סי' צ"ח	תתתרפג
תקעב	אם מותר לילך מהמערב למזרח כשציבור אומרים שמע ישראל	סי' ק"ב	תתתרפה
תקעב	שלא לעבור בקריאת שמע כנגד האומר שמע ישראל	סי' ק"ב	תתתרפו
תקעג	קראוהו לעלות לתורה וא' מתפלל מאחוריו האם יעלה	סי' ק"ב	תתתרפז
תקעג	בענין הנ"ל	סי' ק"ב	תתתרפח
תקעג	גמר שמו"ע ועדיין לא פסע אם מותר לפתוח רגליו	סי' ק"ב	תתתרפט
תקעד	ברכות קריאת שמע ערבית דנשים	סי' ק"ו	תתתרצ
תקעד	גמר מוחיה המתים כשהציבור אומר קדוש, אם יאמר "אז בקול"	סי' ק"ט	תתתרצא
תקעד	עומד בשמו"ע אם ימהר לסיים כדי לענות ברכו	סי' ק"ט	תתתרצב
תקעה	תפלת הדרך מעומד או מיושב	סי' ק"י	תתתרצג
תקעה	הצריך נט"י ואין לו מים כיצד ינהג לענין תפלת הדרך	סי' ק"י	תתתרצד
תקעה	אמירת תפלת הדרך במקום שיש בתים או במקום שאין בתים	סי' ק"י	תתתרצה
תקעה	כיצד ינהג בתפלת הדרך כשכל הדרך מלאה בתים	סי' ק"י	תתתרצו
תקעו	נסתפק אם אמר "ותחזירנו לשלום" האם יאמר תפלת הדרך	סי' ק"י	תתתרצז
תקעו	אמר ותחזירנו לשלום ונשאר בעיר אם יאמר תפה"ד למחרת	סי' ק"י	תתתרצח
תתי	צחצוח נעלים ביום שנוסע מן העיר	תתתתקטז צאוות ריה"ח	תתתתקטז
תקעו	התחיל שמו"ע מיד לאחר ק"ש אם יאמר אמת ואמונה ומתי	סי' קי"א	תתתרצט
תקעז	אמירת מוריד הגשם בקמץ או בסגול	סי' קי"ד	תתתש
תקעז	אמירת מוריד הטל בקמץ או בפתח	סי' קי"ד	תתתשא

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תקעז	יחיד מתחיל מוריד הגשם במוסף דשמיני עצרת או במנחה	סי' קי"ד	תתתשב
תקעה	בן ארץ ישראל הנמצא בדרום העולם, לענין מוריד הגשם	סי' קי"ד	תתתשג
תקעה	אם חולה יאמר שמו ביה"ר בברכת רפאנו	סי' קט"ז	תתתשד
תקעה	אם לומר ושבענו מטובה או ושבענו מטובך	סי' קי"ז	תתתשה
תקעט	בענין הנ"ל	שם	תתתשו
תקעט	בענין הנ"ל	שם	תתתשי
תקפ	היכן יתפלל בקשות פרטיות בשמו"ע	סי' קי"ט	תתתשי
תקפ	אם מתפללים על מזונות בתפלת המנחה	סי' קי"ט	תתתשיא
תקעב	שכח אם חתם הברכה וכיו"ב אם צריך לחזור	סי' קי"ט	תתתשז
	כרע כשהש"ץ אמר "המחזיר שכינתו" אם יכרע שוב עם הציבור	סי' קכ"א	תתתשיב
תקפא			
תקפא	אמירת פסוק שמו בסוף תפלת שמו"ע בשבת	סי' קכ"ב	תתתשיג
תקפא	אלו פסוקים יאמר מי שיש לו יותר משם אחד	סי' קכ"ב	תתתשיד
תקפב	שומע ברכה בטלפון אם יענה אמן	סי' קכ"ד	תתתשטו
תקפב	הניקוד הנכון באמירת "ושבחך"	סי' קכ"ד	תתתשטז
תקפב	המתפלל שמו"ע ושומע מהש"ץ קק"ק אם ישא עיניו למרום	סי' קכ"ה	תתתשז
תקפג	בהפרשים שבין קדושה של שמו"ע לבין קדושה של יוצר	סי' קכ"ה	תתתשיח
	בהפרשים שבין קדושה של ימות החול לבין קדושה של שבת	סי' קכ"ה	תתתשיט
תקפג			
	להנמיך הקול כדי שהעומדים בשמו"ע ישמעו קדושה מהש"ץ	סי' קכ"ה	תתתשכ
תקפג			
תקפד	מתי ובאיזה אופן היחיד אומר לדור ודור כהש"ץ	סי' קכ"ה	תתתשכא
תקפד	בענין הנ"ל	סי' קכ"ה	תתתשכב
תקפד	בענין הנ"ל	סי' קכ"ה	תתתשכג
תקפה	כריעה עד שיתפקקו חוליותיו אם הוא רק להמתפלל בלחש	סי' קכ"ז	תתתשכד

הלכות נשיאת כפים

תקפו	לוי הנוטל ידי הכהנים כשחושש מלהפסיד עניית אמנים	סי' קכ"ח	תתתשכה
תקפו	אם צריך הלוי ליטול ידיו אחר שנטל ידי הכהנים	סי' קכ"ח	תתתשכו
תקפו	מקום הברז לנט"י לכהנים	סי' קכ"ח	תתתשכז
תקפו	בהכ"נ שאין בו מים של שבת אם יטלו הלויים ידי הכהנים	סי' קכ"ח	תתתשכח
תקפו	בטעם למה כהן השנוא על הציבור לא ישא כפיו	סי' קכ"ח	תתתשכט

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תקפז	אם צריך לעמוד גם בשעת הברכה	סי' קכ"ח	תתתשל
תקפז	באיסור לדבר על הדוכן	סי' קכ"ח	תתתשלא
תקפח	ש"ץ כהן היכן מסיים שים שלום אם על הדוכן או בתיבה	סי' קכ"ח	תתתשלב
תקפח	אם מותר להביט בכהנים בשעת הברכה	סי' קכ"ח	תתתשלג
	המתפלל במזרח וארון קודש בולט, אם נכלל בברכת הכהנים	סי' קכ"ח	תתתשלד
תקפח			
תקפט	מי יכול לישא כפיו	סי' קכ"ח	תתתשלה
תקפט	עוד בענין הנ"ל	סי' קכ"ח	תתתשלו
תקפט	אם יאמר תפלת יהיה רצון או תפלת הרבוננו של עולם	סי' ק"ל	תתתשלז
	ענה אמן בטעות אחר הכהנים והוא באמצע שמו"ע כיצד ינהג	סי' ק"ל	תתתשלח
תקצ			

הלכות נפילת אפים

תקצ	אם צריך לעצום העינים בעת נפילת אפים	סי' קל"א	תתתשלט
תקצא	בענין הנ"ל	סי' קל"א	תתתשמ
תקצא	בענין הנ"ל	סי' קל"א	תתתשמוא
תקצא	נופל על יד חבריו אי חשיב נפילת אפים	סי' קל"א	תתתשמב
תקצב	אמירת המזמור של נפילת אפים בלילה היאך אומרו	סי' קל"א	תתתשמג
	כשמדלגים אבינו מלכנו לומר נפילת אפים מבעו"י אם ישלים	סי' קל"א	תתתשמד
תקצב	חתן אם יש לו להמנע מליכנס לבית הכנסת כל ז' ימי המשתה	סי' קל"א	תתתשמה
תקצב			
תקצג	בענין הנ"ל אצל מוהל וסנדק	סי' קל"א	תתתשמו
תקצג	עלה לתורה קודם תחנון אי חשיב שהפסיק בדיבור	סי' קל"א	תתתשמוז
תקצג	בענין הנ"ל כשאומר מי שברך קודם תחנון	סי' קל"א	תתתשמח
תקצד	מוהל שיצא מבית כנסת בשעת תחנון, אם יאמרו תחנון	סי' קל"א	תתתשמט
תקצד	בכוונת אמירת מזמור התחנון	סי' קל"א	תתתשנ
תקצד	אם יאמר עלינו לשבח עם הציבור או יאמר אחרי תחנון	סי' קל"א	תתתשנא
	מנין שיש בו י' בלבד והש"ץ אבל בתוך ז' אם יאמרו י"ג מידות	סי' קל"א	תתתשנב
תקצה			
תקצה	נפילת אפים בבית האבל	סי' קל"א	תתתשנג
תקצו	טעם אמירת תחנון בימי הגשמים	סי' קל"א	תתתשנד

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תקצו	בענין הנ"ל	סי' קל"א	תתתשנה
תשפו	בדעת מרן החזו"א שאומרים תחנון אחר סוכות	סי' קל"א	תתתתנט

הלכות תפלה (המשך)

	כיצד ינהג המתפלל במקום שאין עומדים שם בקדושה	סי' קל"ב	תתתשנו
תקצו	דסדרא		
תקצו	בענין הנ"ל	סי' קל"ב	תתתשנז
תקצו	המקור לעמידה בקדושה דסידרא	סי' קל"ב	תתתשנח
תקצו	בענין הנ"ל	סי' קל"ב	תתתשנט
תקצו	בענין הנ"ל	סי' קל"ב	תתתשס
תקצו	מנהג מרן הסטייפלער זצוק"ל בזה	סי' קל"ב	תתתשסא
תקצח	אם לומר פטום הקטורת מתוך הכתב	סי' קל"ב	תתתשסב
תקצח	כיצד יתנהג היחיד באמירת עלינו לשבח	סי' קל"ב	תתתשסג
תקצח	אם צריך לכרוע בעלינו לשבח	סי' קל"ב	תתתשסד
תקצח	איך כורעים בעלינו דראש השנה	סי' קל"ב	תתתשסה
תקצט	בטעם שאין אומרים ברכו בליל שבת ויו"ט אחר התפלה	סי' קל"ג	תתתשסו
תקצט	המקור להצביע בהגבהת הס"ת ולנשק האצבע ובאיזה אצבע	סי' קל"ד	תתתשסז
תקצט	בענין הנ"ל	סי' קל"ד	תתתשסח
תר	היאך אומרים וזאת התורה מאחר שזהו חצי פסוק	סי' קל"ד	תתתשסט
תר	כיצד מחזיקים הס"ת	סי' קל"ד	תתתשע
	אם צריך להמתין בפתיחת הארון עד שסיימו לומר בריך שמויה	סי' קל"ד	תתתשעא
תרא	אם יש עת רצון גם בשעת החזרת הס"ת לארון	סי' קל"ד	תתתשעב

הלכות קריאת התורה

תרא	מי סידר סדר הקרואים בקריה"ת	סי' קל"ה	תתתשעג
	שמו"ת למתפללים במנין שביטלו בו שבת אחת קריאת הפרשה	סי' קל"ה	תתתשעד
תרא	הפרשה		
תרב	כיצד ינהגו באופן שביטלו קריה"ת כמה שבתות	סי' קל"ה	תתתשעה
תרב	בדין וקדשתו	סי' קל"ה	תתתשעו
תרג	כהן הקורא את שמע וקראוהו לעלות לתורה מתי יעלה	סי' קל"ה	תתתשעז
תרג	בדין אם קראו לכהן או לוי באמצע מנין הקרואים	סי' קל"ה	תתתשעח

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תרד	רוב המתפללים הם כהנים ויש ב' ישראלים, סדר עליות	סי' קל"ה	תתתשעט
תרד	בהכ"נ שאין בו כהן כיצד ינהגו בקריה"ת של פרשת כי תשא	סי' קל"ה	תתתשפ
תרד	האם יש איסור להעלות לתורה את הבעל קורא בשמו	סי' קל"ט	תתתשפא
	כשטעה ובירך אשר נתן במקום אשר בחר וכן להיפך כיצד יעשה	סי' קל"ט	תתתשפב
תרה			
תרה	אם לנשק הס"ת עם האבנט או עם הטלית	סי' קל"ט	תתתשפג
תרו	אם לנשק הס"ת כשדוחפין זה את זה	סי' קל"ט	תתתשפד
תרו	העולה לתורה מתי מנשק הס"ת	סי' קל"ט	תתתשפה
	טעם הברכות כשקורא שני ממוקם שהתחיל ראשון	סי' ק"מ	תתתשפו
תרז	שהשתתק		
	קרא בתורה ונשתתק, האם מותר להעלות לתורה אחריו את אחיו	שם	תתתשפז
תרה			
תרה	אם צריך העולה לתורה לקרות עם הבעל קורא מתוך הכתב	סי' קמ"א	תתתשפח
תרה	הטעם שהביא המחבר מעשה שהיה	סי' קמ"א	תתתשפט
תרט	בענין הנ"ל	סי' קמ"א	תתתשצ
תרט	ס"ת שנמצא בו טעות באמצע קריה"ת לענין מנין העולים	סי' קמ"ג	תתתשצא
	קראוהו לעלות לתורה ובירך אשר בחר ולבסוף לא קראו	סי' קמ"ג	תתתשצב
תרט	אם יצא יד"ח ברכת התורה		
תרי	בקריאת ההפטרה בקונטרסים ובחומשים	סי' קמ"ד	תתתשצג
	במנהג לקרות מהפסרת שוש אשיש לחתן, ודילוג מנביא לנביא	סי' קמ"ד	תתתשצד
תרי			
	קריאת אדם אחד בשני ס"ת וכן אב ובן או ב' אחין בשני ס"ת	סי' קמ"ד	תתתשצה
תרי			
תריא	מתי מותר ומתי אסור להורות בזמן קריה"ת	סי' קמ"ו	תתתשצו
תריא	אם צריך לעמוד בשעת קריאת התורה	סי' קמ"ו	תתתשצז
תריב	איך אומרים "מזל טוב" בין גברא לגברא	סי' קמ"ו	תתתשצח
תריב	בדין לימוד תורה בין גברא לגברא	סי' קמ"ו	תתתשצט
	לא שמע קצת מקריה"ת אם צריך לחפש אחר מנין כדי לשמוע	סי' קמ"ו	תתתת
תריב			
	המגביה ס"ת של מפטיר אם נוטל שכר כנגד עליה א' או כנגד ז'	סי' קמ"ז	תתתתא
תריג			

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

הלכות בית הכנסת

תריד	בדין ביהכ"נ שצריך להיות גבוה מכל בתי העיר	סי' ק"נ	תתתנב
תריד	מתי צריך לומר פסוק כשנכנס ויוצא מביהכ"נ	סי' קנ"א	תתתנג
	אם מותר לעשות סעודות מצוה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות	סי' קנ"א	תתתנד
תריד	בענין הנ"ל	סי' קנ"א	תתתנה
תרטו	בענין הנ"ל	סי' קנ"א	תתתנו
תרטו	מתי מצוה לצאת מבית הכנסת דרך הפתח שלא נכנס בו	סי' קנ"א	תתתנז
תרטז	בענין הנ"ל	שם	תתתנח
תרטז	אם אפשר להדליק נרות בית הכנסת בנרות חשמל	סי' קנ"א	תתתנט
תרטז	בענין הנ"ל	שם	תתתני
תריח	נרות בית הכנסת לענין עזרת נשים	סי' קנ"א	תתתניא
תריח	עד מתי צריך להיות הנרות ביהכ"נ דולקים	סי' קנ"א	תתתניב
תריט	בהיתר הט"ז לסתור הביהכ"נ שהיה מחוץ לחומה	סי' קנ"ב	תתתניג
	רצועות תפילין מה דינם לענין לישיב בספסל שעל גביו הרצועות	סי' קנ"ד	תתתניד
תריט	אם מותר לתרום מעיל ס"ת לס"ת שאדם אחר תרם	סי' קנ"ד	תתתנטו
תרכ	מי שאסור לו לאכול פת היאך יוצא בפת שחרית	סי' קנ"ה	תתתנטז
תרכ	נמצא בסוף הזמן ולא אכל פת שחרית ולא נתן אוכל לבהמתו	שם	תתתניז
תרכא	אם מועיל תשובה על לשון הרע לענין שיחזרו זכויותיו	סי' קנ"ו	תתתתיח
תרכא	אם להציע לסומא לעזורו ללכת	סי' קנ"ו	תתתתיט
תרכב	התעורר בבוקר ונרדם שוב מתי סוף זמן אכילת פת שחרית שלו	סי' קנ"ז	תתתתכ

הלכות דברים הנוהגים בסעודה

תרכב	ביזוי אוכלין באוכל לא כשר	סי' קע"א	תתתתכא
תרכג	בברכת הטוב והמטיב על היין	סי' קע"ה	תתתתכב
תרכג	בענין הנ"ל	שם	תתתתכג
	אם שיש חשיב כשולחן לענין שצריך להוריד הסכין בברהמ"ז	סי' ק"פ	תתתתכד

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תרכז	מספריים אם זה בכלל סכין שצריך להוריד בברהמ"ז	שם	תתתתכה
תרכז	נטל ידיו אחר בית הכסא אם צריך ליטול שוב למים	סי' קפ"א	תתתתכו
תרכז	אחרונים		

הלכות ברכת המזון

תרכה	הניקוד הנכון בתיבת ירושלים בברכת בונה ירושלים	סי' קפ"ח	תתתתכז
תרכה	בענין הנ"ל	שם	תתתתכח
תרכה	כשהוריו בדירה שכורה אם יאמר בעל הבית הזה	סי' קפ"ט	תתתתכט
תרכו	אם יאמר הרחמן בהליכה להספיק הסדר בזמן	סי' קפ"ט	תתתתל
תרכו	מתי חתן צריך לומר בזימון ברשות מורי חמי	סי' קצ"ב	תתתתלג
תרכז	אורח שאינו אוכל דגן אם יאמר ברכת האורח	שם	תתתתלד

הלכות ברכת הפירות

תרכז	אם מברכים בורא נפשות על טי"א רותח	סי' ר"ב	תתתתלה
תרכז	תרופה טעימה אם מברכין עליה	סי' ר"ד	תתתתלו
תרכה	בירך בורא פרי אדמה במקום בורא פרי האדמה	סי' ר"ה	תתתתלז
תרכה	ברכת פירות האדמה כשהם חיים	סי' ר"ו	תתתתלח
תרכה	בירך בפה"א והכניס המאכל לפיו וקודם שבלע המאכל שתה	סי' ר"ו	תתתתלט
תרכט	בכוונת ברכת מעין שלוש	סי' ר"ז	תתתתמו
תרכט	ברכת מעין שלוש כשאכל כזית על המחיה ושתה יין כדי כזית	סי' ר"ח	תתתתמא
תרל	אם לבן דינו כמאכל או כמשקה	סי' ר"י	תתתתמב
תרל	הזכרת שמות שלומוד בפ"ה דאבות	סי' רט"ו	תתתתמג
תרל	הזכרת שמות שלומוד הלכות ברכות	סי' רט"ו	תתתתמד
תרלא	הזכרת שמות כשקורא תרגום נ"ך	סי' רט"ו	תתתתמה
תרלא	הזכרת שם בפסוק עד האלהים וגו' בעת לימוד הגמרא	סי' רט"ו	תתתתמו
תרלא	המקור לעניית אמן כשבירך בלא הזכרת השם	סי' רט"ו	תתתתמז

הלכות ברכות הודאות

תקעט	כשאינו מברך הגומל אם יברך ברכת שעשה לי נס במקום הזה	סי' רי"ח	תתתשח
------	---	----------	-------

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תקפ	ברכת שעשה לי נס במקום הזה אם מברך עם שם	סי' רי"ח	תתתשט
תרלא	ברכת הגומל בלשון רבים	סי' רי"ט	תתתמח
תרלב	המפליג באניה בכל שבוע אם מברך בכל שבוע ברכת הגומל	סי' רי"ט	תתתמט
תרלב	אשה הנוסעת באוירון אם מברכת ברכת הגומל	סי' רי"ט	תתתנ
תרלג	נתינת צדקה במקום סעודת הודיה, ואם בחו"ל יחנוך ביתו	סי' רי"ט	תתתנא
תרלג	חנוכת הבית רשות או חובה	סי' רי"ט	תתתנב
	אם לסעודת מצוה בעיני דוקא ד"ת או סגי בשירות	סי' רי"ט	תתתנג
תרלד	ותשבחות		
תרלד	בענין הנ"ל לענין סעודת שלום זכר	סי' רי"ט	תתתנד

הלכות ברכות

תרלה	בדין הברכה שמברכין על מלך	סי' רכ"ד	תתתנה
תרלה	פרי המורכב משני פירות אי מברכין עליו ברכת שהחיינו	סי' רכ"ה	תתתנו
תרלו	ברכת שהחיינו לענין תפוז וקלמנטינה	סי' רכ"ה	תתתנז
תרלו	ברכת שהחיינו לענין אבוקדו	סי' רכ"ה	תתתנח
תרלו	הרואה "צונאמי" אם מברך ברכת שכוחו וגבורתו מלא עולם	סי' רכ"ז	תתתנט
תרלז	מתי מברך על ברקים	סי' רכ"ז	תתתס
תרלז	מתי נחשב יום חדש לענין ברכות רעמים וברקים	סי' רכ"ז	תתתסא
תרלז	בענין הנ"ל	סי' רכ"ז	תתתסב
תרלז	בענין הנ"ל	סי' רכ"ה	תתתסג
תרלח	כמה וכמה מצות אם מברכים עליהם		תתתסד

הלכות תפלת המנחה

תרלט	אם עדיף מעלת זריזין מקדימין למצות על מעלת תפלה בכוונה	סי' רל"ח	תתתסה
תרלט	המקור לומר הפסוק כי שם ה' אקרא וגו' בשמו"ע של מנחה	סי' רל"ד	תתתסו
תרלט	בענין הנ"ל	שם	תתתסז

הלכות קריאת שמע ותפלה של ערבית

תרמז	זריזין מקדימין למצות אם דוקא כשמקפיד כן בכל ג' התפללות	סי' רל"ה	תתתסח
------	--	----------	-------

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתתסט	סי' רל"ה	המתפלל בזמן הראשון של מעריב ואינו מספיק שמו"ע בציבור	תרמ
תתתתע	סי' רל"ה	אמירת תהלים בלילה	תרמא
תתתתעא	סי' רל"ה	נשים באמירת תהלים בלילה	תרמא
תתתתעב	סי' רל"ה	אמירת תהלים על חולה הנמצא במקום שהוא יום לימוד מקרא בליל ה' וליל ו' ולילי שבתות ויוה"כ	תרמב
תתתתעג	סי' רל"ה	להתחיל לומר סליחות רק אחר חצות	תרמב
תתתתעד	סי' רל"ה	איך התירו לומר מזמור לדוד ה' אורי וישעי בלילה	תרמג
תתתתעה	סי' רל"ה	האם בשבת אחר השקיעה מותר לומר מקרא בלילה	תרמג
תתתתעו	סי' רל"ה	איך התירו לומר במוצ"ש פסוקי "ויתן לך"	תרמז
תתתתעז	סי' רל"ה	קריאת שמו"ת באשמורת יום הששי	תרמז
תתתתעח	סי' רל"ה	האם יש להעיר לאומרים תהלים ושאר מקרא בלילה	תרמא
תתתתעט	סי' רל"ה	אם שרי לומר מקרא בליל פורים קודם חצות	תרמא

הלכות צניעות

תתתתפא	סי' ר"מ	אם ישנה מצפון ודרום למזרח ומערב	תרמו
תתתתפב	סי' ר"מ	זמן חצות הלילה לענין תה"מ	תרמו
תתתתפג	סי' ר"מ	ביטול עונה	תרמו
תתתתפד	סי' ר"מ	בענין השמועות בשם מרן החזו"א זצ"ל	תרמו

הלכות שבת

תתתתפה	סי' ר"ס	מנין הטבילות הראוי ביום חול ובערב שבת	תרמז
תתתתפו	סי' ר"ס	עוד בהנ"ל	תרמא
תתתתפז	סי' ר"ס	מותי זמן הטבילה בערב שבת	תרמא
תתתתפח	סי' ר"ס	בדין שריפת הצפרניים	תרמא
תתתתפט	סי' ר"ס	אי שרי לגזור הצפרניים בליל ששי	תרמט
תתתתצ	סי' ר"ס	זמן גזיזת הצפרניים כשחל עיו"ט ביום ה'	תרמט
תתתתצא	סי' ר"ס	עוד בענין הנ"ל	תרמט
תתתתצב	סי' ר"ס	עוד בענין הנ"ל	תרנ
תתתתצג	סי' ר"ס	עוד בענין הנ"ל	תרנ
תתתתצד	סי' רס"ג	דין הדלקת נרות שבת לבחורים בפנימיה בישיבה	תרנ

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתתצח	סי' רס"ג	שנים המדליקים במקום אחד, אם הראשון מברך או גם השני	תרנא
תתתתצו	סי' רס"ג	איזו הנאה צריך שיהנה מהנרות	תרנב
תתתתצז	סי' רס"ג	כשהבעל שכח להדליק אם גם בזה יש קנס לאשה להדליק	תרנב
תתתתצח	סי' רס"ז	נר נוסף ביאור בנוסח קבלת שבת "בואי בשלום" - ולא "בואי לשלום"	תרנב
תתתתצט	סי' רס"ו	הולך על שפת הים ונזכר שיש לו שעון בידו מה יעשה	תרנג
תתתתק	סי' רס"ו	בענין הנ"ל	תרנג
תתתתקא	סי' רס"ו	בענין הנ"ל	תרנג
תתתתקב	סי' רס"ח	בדעת מרן החזו"א שלא לומר בשנים ויכולו	תרנג
תתתתקג	סי' רס"ח	אם יסרב למי שמבקש ממונו לומר עמו ויכולו	תרנד
תתתתקד	סי' רס"ח	אם אשה צ"ל ויכולו, ואם צריכה לומר עם אשה נוספת	תרנד
תתתתקה	סי' רס"ח	תשובת מרן החזו"א למרן שליט"א בענין אמירת ויכולו בשנים	תרנד
תתתתקו	סי' רס"ח	בענין הנ"ל	תרנד
תתתתקז	סי' רס"ח	התפלל מנחה ואח"כ מוסף אם יאמר במוסף וינוחו במ	תרנה
תתתתקה	סי' רס"ח	טעה בתפלת השבת והתחיל תפלת החול	תרנה
תתתתקט	סי' רס"ט	בענין אמירת שלום עליכם בליל שבת	תרנו
תתתתקי	סי' רס"ט	בענין אמירת תפלת רבון ואמירת אשת חיל בליל שבת	תרנו
תתתתקיב	סי' רס"ט	בענין הנ"ל	תרנו
תתתתקיג	סי' רס"ט	עוד בענין הנ"ל	תרנו
תתתתקיד	סי' רס"ט	טעם מרן החזו"א שישב בשעת הקידוש	תרנו
תתתתקטו	סי' רע"א	עוד בענין הנ"ל	תרנו
תתתתקטז	סי' רע"א	לשנות ממנהג אבא שנוהג לעמוד בקידוש	תרנו
תתתתקז	סי' רע"א	בדין בן חו"ל ביו"ט שני שחל בשבת לענין קידוש והבדלה	תרנח
תתתתקיח	סי' רע"א	הסגולה של הסתכלות בנרות בקידוש כלפי השומעים	תרנח
תתתתקיט	סי' רע"א	בענין הנ"ל	תרנח
תתתתקכ	סי' רע"א	בענין הנ"ל	תרנט
תתתתקכא	סי' רע"א	בענין הנ"ל	תרנט
תתתתקכב	סי' רע"ג	בנוסח שאומרים לפני הקידוש "סברי מרנן ורבותי"	תרס
		קידש ואח"כ נזכר שאין לו מים לנטילת ידים כיצד יעשה	תרס

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתתקכג	סי' רע"ג	מי שאינו אוכל דגן מתי יברך ברכת על הגפן בסעודות השבת	תרס
תתתתקכד	סי' רע"ג	בענין הנ"ל	תרסא
תתתתקכה	סי' רע"ג	אשה העסוקה עם הילדים, אם לצאת בקידוש לפני שמתפללת	תרסא
תתתתקכו	סי' רע"ג	בענין הנ"ל	תרסא
תתתתקכז	סי' רע"ג	בענין הנ"ל אם תתפלל קודם או אחר הסעודה	תרסא
תתתתקכח	סי' רע"ג	בענין הנ"ל	תרסב
תתתתקכט	סי' רע"ג	בענין הנ"ל לענין האיש	תרסב
תתתתקל	סי' עד"ר	בדין לחם משנה על חלה קפואה	תרסב
תתתתקלא	סי' עד"ר	המקדש על ב' רביעיות אם צריך לחם משנה בעת הקידוש	תרסג
תתתתקלב	סי' עד"ר	כיצד בוצע על החלות בליל שבת שחל ביו"ט	תרסג
תתתתקלג	סי' עד"ר	אם עדיף ב' עוגות על פת	תרסג
תתתתקלד	סי' עד"ר	אם עדיף עוגה או חלה קטנה	תרסד
תתתתקלה	סי' עד"ר	בטעם בציעת פרוסה גדולה	תרסד
תתתתקלו	סי' ער"ה	בדין שומר בשבת	תרסד
תתתתקלז	סי' ער"ה	בזמנינו אם תשב"ר לא יקראו לאור הנר רק בפני רבן	תרסה
תתתתקלח	סי' ער"ה	בגזירת רבנן דשמוא יטה לענין בגדים	תרסה
תתתתקלט	סי' ר"פ	בענין אכילת שום בליל שבת ובליל עונה	תרסו
תתתתקמ	סי' ר"פ	בענין הנ"ל בליל יו"ט	תרסו
תתתתקמא	סי' ר"פ	שיעור אכילת השום	תרסו
תתתתקמב	סי' ר"פ	אם שום מטוגן ג"כ מהני	תרסז
תתתתקמג	סי' ר"פ	מי בכלל התקנה	תרסז
תתתתקמד	סי' ר"פ	בענין אכילת דגים קטנים	תרסז
תתתתקמה	סי' רפ"א	הזכרת שם ה' בזמירות שבת	תרסז
תתתתקמו	סי' רפ"ב	האם שרי לעלות אשה לקריה"ת כשאינה קוראת	תרסח
תתתתקמז	סי' רפ"ב	מדוע לא יקראו הנשים לעצמן	תרסח
תתתתקמח	סי' רפ"ב	זמן אמירת הקדיש שלאחר הקריאה בחול	תרסח
תתתתקמט	סי' רפ"ב	במקום שיש מצלמות אם מותר לילך להתפלל ולשמוע קריה"ת	תרסט
תתתתקנ	סי' רפ"ג	בטעם שאין מוציאין בשבת ספר שני לקרות פרשת המוספין	תרסט

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתתקנא	סי' רפ"ד	אי שרי לכתחילה לקרות ההפטרה מתוך נביא שלם הנדפס	עתר
תתתתקנב	סי' רפ"ד	אי יש חשש לומר הברכה שלפני ההפטרה בניגון טעמי הנביאים	עתר
תתתתקנג	סי' רפ"ד	האם אפשר לכתוב נביאים ומגילות מכספי מעשר	עתר
תתתתקנד	סי' רפ"ד	בגודל מעלת כתיבת נביאים ובדברי הגר"א בזה	תרעא
תתתתקנה	סי' רפ"ד	בענין כתיבת ספרי אפטרותא על קלף כדין	תרעא
תתתתקנו	סי' רפ"ד	בענין הנ"ל	תערב
תתתתקנז	סי' רפ"ד	בטעם שמזכירין "ודי בבבל" ביקום פורקן	תערב
תתתתקנח	סי' רפ"ה	האם שרי לאכול סעודת שחרית קודם שיסיים שמו"ת	תרעג
תתתתקנט	סי' רפ"ה	האם בעל קורא יוצא בקריאתו ידי שנים מקרא ואחד תרגום	תרעג
תתתתקס	סי' רפ"ה	ההנהגה לענין שמו"ת כשיש פרשה סתומה באמצע פסוק	תרעג
תתתתקסא	סי' רפ"ה	בענין הנ"ל	תרעג
תתתתקסב	סי' רפ"ה	האם שרי לקרות שאר פירושים כגון רמב"ן במקום פרש"י	תרעד
תתתתקסג	סי' רפ"ה	בענין הנ"ל	תרעד
תתתתקסד	סי' רפ"ה	כשאינו מבין התרגום אם עדיף שילמוד פרש"י	תרעד
תתתתקסה	סי' רפ"ה	אימתי מתחיל חיוב קריאת שמו"ת בשבוע שאין קוראין הפרשה	תרעד
תתתתקסו	סי' רפ"ה	אימתי חשיב "עם הציבור" לענין שמו"ת	תרעה
תתתתקסז	סי' רפ"ה	מנהג מרן החזו"א בקריאת שמו"ת	תרעה
תתתתקסח	סי' רפ"ו	הניקוד הנכון באמירת בעמדו לפניך על הר "סיני"	תרעה
תתתתקסט	סי' רפ"ו	האם היה מנהג לומר פיוט "אנעים זמירות" בימות החול	תרעה
תתתתקע	סי' רפ"ו	בענין הנ"ל	תרעו
תתתתקעא	סי' רפ"ו	בענין להקדים מנחה למוסף בשבת כשאיחר	תרעח
תתתתקעב	סי' רפ"ח	אם מותר להתפלל על האתרוג בט"ו בשבט שחל בשבת	תרעט
תתתתקעג	סי' רפ"ח	אם מותר לבקש בקשות פרטיות בשמו"ע של ר"ה ויוה"כ	תרעט
תתתתקעד	סי' רפ"ח	בענין הנ"ל כשחל ר"ה ויוה"כ בשבת	תרעט
תתתתקעה	סי' רפ"ח	בענין הנ"ל	תרעט
תתתתקעז	סי' רפ"ח	אם שרי לומר בשבת יהי רצון שבאלקי נצור	תרפ
תתתתקעז	סי' רפ"ח	אם שרי לבקש בקשות פרטיות בסעודה שלישית	תרפ
תתתתקעח	סי' רפ"ח	אם שרי לבקש כנ"ל ביו"ט	תרפ
תתתתקעט	סי' רפ"ח	אם שרי לבכות בשבת באופן שירווח לו ע"י כך	תרפ

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתתקפ	סי' רפ"ט	בהא דפסק המשנ"ב שטוב ללמוד תורה במקצת קודם אכילה	תרפא
תתתתקפא	סי' רפ"ט	זמן אמירת זמירות שבת	תרפא
תתתתקפב	סי' רפ"ט	בענין הנ"ל	תרפא
תתתתקפג	סי' ר"צ	גודל מעלת לימוד התורה בשבת	תרפב
תתתתקפד	סי' רצ"א	שתיית מים בער"ש בין השמשות	תרפב
תתתתקפה	סי' רצ"א	זמן סעודה שלישית	תרפג
תתתתקפו	סי' רצ"א	בענין הנ"ל	תרפג
תתתתקפז	סי' רצ"א	איך ינהג המאחר בתפלת מנחה של שבת לענין סעודה שלישית	תרפד
תתתתקפח	סי' רצ"א	קובע סעודה שלישית על פירות, אם יכול לאכול אחר השקיעה	תרפד
תתתתקפט	סי' רצ"א	בענין הנ"ל	תרפד
תתתתקצ	סי' רצ"א	בענין הנ"ל	תרפה
תתתתקצא	סי' רצ"ב	יסוד אמירת הפסוקים והתפללות בשעת הוצאת והכנסת ס"ת	תרפה
תתתתקצב	סי' רצ"ב	לימוד תורה ואמירת גוט שבת אחר מנחה דשבת קודש	תרפה
תתתתקצג	סי' רצ"ו	המקור למנהג לומר בהבדלה ליהודים וכו' בקול רם	תרפה
תתתתקצד	סי' רצ"ו	חמור מדינה להבדלה	תרפו
תתתתקצה	סי' רצ"ו	אחיזת היין וההדס בהבדלה	תרפו
תתתתקצו	סי' רצ"ו	עמידה בברכת מאורי האש	תרפז
תתתתקצז	סי' רצ"ט	שתיית מים משתחשך עד שיבדיל	תרפז
תתתתקצח	סי' רצ"ט	בירך המוציא לסעודה ג' ונשתהה עד חצי שעה קודם צאה"כ	תרפז
תתתתקצט	סי' ש"א	איסור פסיעה גסה בחול משום ונשמרתם	תרפח
תתתתר	סי' ש"א	היכן הפתיחה שציין אליו המ"ב	תרפח
תתתתרא	סי' ש"א	איסור לא ילבש בטבעת ושרשרת לאיש	תרפט
תתתתרב	סי' ש"א	יציאה במושקפיים לרה"ר במקום שאין עירוב	תרפט
תתתתרג	סי' ש"א	המוצא תפילין בבזיון האם חייבוהו לבוא אחר השבת לקחתם	תרפט
תתתתרד	סי' ש"א	האם ירא דנקט בשו"ע הוא בדוקא מפני ליסטים	תרצ
תתתתרה	סי' ש"ב	האם מותר לנער בגד שמצופה עור	תרצ
תתתתרו	סי' ש"ב	האם בליל יוה"כ מותר לקפל הטלית	תרצא

תשובות

תוכן ענינים

הגר"ח

תתתתנרז	סי' ש"ב	מדוע במתכוין לצחצח חלוקו לא אמרין דבטלה דעתו	תרצא
תתתתרח	סי' ש"ב	האם בהלכות שבת אמרין דבטלה דעתו	תרצא
תתתתרט	סי' ש"ב	החילוק בין מסיר הטיט לכוונתו לצחצח	תרצב
תתתתרי	סי' ש"ב	מלבן במסיר הצואה מבגדו	תרצב
תתתתריא	סי' ש"ג	חומרת איסור טלטול בילדים במקום שיש עירוב טוב	תרצג
תתתתריב	סי' ש"ג	הליכה עם גרטל ברה"ר אם נחשב טלטול	תרצג
תתתתריג	סי' ש"ג	נתינת גרטל בכיס החליפה בתוך ביתו	תרצד
תתתתריד	סי' ש"ה	בענין בהמה מורדת ושטבעה לברוח	תרצד
תתתתרטו	סי' ש"ה	האם צריך ליזהר שלא להחזיק ביד חוטי הציצית בראשם	תרצה
תתתתרטז	סי' ש"ו	הטעם שמדידת אזור לחולה בשבת מותרת	תרצה
תתתתריז	סי' ש"ו	בכי בשבת להסיר הדאגה	תרצה
תתתתריח	סי' ש"ו	עברו והכריזו בשבת אי שרי ליה לומר שיש לו זכות בקרקע	תרצו
תתתתריט	סי' ש"ח	מ"ט התירו לילך ברכמלית בסנדל שנפסק לו הרצועה	תרצו
תתתתרכ	סי' ש"ח	אם מותר לטאטאות הבית בשבת כשיש נמלים על הרצפה	תרצו
תתתתרכא	סי' ש"ח	עצמות שנתפרקו מהבשר למה אי"ז נולד	תרצז
תתתתרכב	סי' ש"ח	בהיתר טלטול מקצת בשר הנשאר על העצמות	תרצז
תתתתרכג	סי' ש"ח	הצלה מטלטול, שלא יניח ברה"ר, במקום סכנה	תרצח
תתתתרכד	סי' שי"ד	בדין פתיחת בקבוק בשבת	תרצח
תתתתרכפא	סי' שי"ד	פתיחת אריזות ממתיקים בשבת	תשכ
תתתתרכה	סי' שט"ז	אם יש צידה באדם	תרצט
תתתתרכו	סי' שי"ח	בישל בשבת לחולה וקודם גמר הבישול מת החולה אם חייב להפסיק הבישול	תרצט
תתתתרכז	סי' שי"ח	אם מותר להחזיר כלי על גבי פלטה חשמלית	תרצט
תתתתרכח	סי' שי"ח	בענין הנ"ל	תש
תתתתרכט	סי' שי"ח	באיסור שימוש החשמל בשבת	תש
תתתתרל	סי' שי"ח	מקום ובו גנרטור ונשאר מזגן דלוק על חשמל אם יצאו משם	תשא
תתתתרלא	סי' שי"ח	איך הולכים ברחוב לאור החשמל	תשא
תתתתרלב	סי' שי"ח	אם יש חילוק בין השימוש בחשמל לבין השימוש במים	תשב
תתתתרלג	סי' שי"ח	אם מהני תוספת אורה	תשב
תתתתרלד	סי' שי"ח	כיצד יתפלל במקום שאין ביהכ"נ עם גנרטור	תשב

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתתלה	סי' שי"ח	דברי חיזוק ממרן שליט"א באיסור השימוש בחשמל למונן שנתיסד בגרטור	תשב
תתתתלז	סי' שי"ח	בענין הנ"ל	תשג
תתתתלח	סי' שי"ח	בענין הנ"ל	תשג
תתתתלט	סי' שי"ח	הטעם ש'בית חולים' אינו היתר לשימוש חשמל בשבת	תשג
תתתתרמ	סי' שי"ח	אם השימוש בחשמל מותר בבנין בית החולים עצמו	תשג
תתתתרמא	סי' שי"ח	גוי שהעביר בטעות מגרטור לחשמל אם לרמוז להחזירו	תשד
תתתתרמב	סי' שי"ח	בענין הנ"ל	תשד
תתתתרמוג	סי' ש"כ	איך מותר השימוש בחשמל עד יום ד' מצד שהם לא הבדילו	תשד
תתתתרמז	סי' ש"כ	בטעם שמותר לסחוט הפרי כדי לטבל בו המאכל	תשה
		סחיטת כבשים ושלקות לצורך מימיהן ולא לצורך אכילת הפרי	תשה
תתתתרמזא	סי' שכ"א	מליחת ביצים בשבת	תשו
תתתתרמוז	סי' שכ"ג	שריית עדשות בשבת במים המיוחדים	תשו
תתתתרמוז	סי' שכ"ה	איך שרי לכרוך בקורי עכביש	תשז
תתתתרמזח	סי' שכ"ה	בענין הנ"ל	תשז
תתתתרמוט	סי' שכ"ו	מי גשמים שבשטריימל אי חשיב טלטול	תשה
תתתתרנ	סי' שכ"ו	שיעור המים הנחשב לטלטול	תשה
תתתתרנא	סי' שכ"ח	אם מותר לטבול במקוה קר בשבת	תשט
תתתתרנב	סי' שכ"ח	בענין הנ"ל	תשט
תתתתרנג	סי' ש"ל	אם מותר להחזיר חולית השידרא למקומה בשבת	תשט
תתתתרנז	סי' של"ו	אי חיישינן לתולש בקנים רכים	תשי
תתתתרנה	סי' של"ו	עשבים שנדבקו אם יש בזה משום טלטול מוקצה	תשיא
תתתתרנו	סי' של"ז	הליכה על חול רטוב בשבת	תשיא
תתתתרנז	סי' של"ז	אם מותר לעבור בסמוך לחשמל המאיר רק כשעוברים על ידו	תשיא
תתתתרנח	סי' של"ח	סיפוק כפיים בזמירות שבת	תשיב
תתתתרנט	סי' של"ח	נתינת כלי בשבת תחת דלף המזגן, ושפיכת המים שבדלי	תשיב
תתתתרס	סי' של"ט	טיפוח וסיפוק כפיים לעורר צער	תשיב
תתתתרסא	סי' של"ט	חופה שנתאחרה עד כניסת השבת ובידי השושבינן נרות	תשיג
תתתתרסב	סי' ש"מ	סידור שהדפים קרועים בו אם מותר לסוגרו בשבת	תשיג

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תשי"ד	בענין חתימה (בשבת ל"ע רח"ל לפני ניתוח)	תתתתרס"ג	סי' ש"מ
	הולך במדבר שנוהג מספק בקדושה איך ינהג לענין חמץ	תתתתרס"ד	סי' שד"מ
תשי"ד	בפסח		
תשט"ו	אם ענני כבוד שהיו במדבר מיקרי קירוי	תתתתרס"ה	סי' שמו"ה
תשט"ו	בדברי התוס' אי חשבינן לערב רב וכו' בכלל הששים ריבוא	תתתתרס"ו	סי' שמו"ה
תשט"ו	טילטול מים באויר למעלה מעשרה	תתתתרס"ז	סי' שמו"ח
תשט"ז	אם מותר להפוך בשבת רה"ר לרה"י	תתתתרס"ח	סי' שמו"ה
תשט"ז	בענין הנ"ל	תתתתרס"ט	סי' שמו"ה
תשי"ז	בדין שלשה ואמצעי מובלע ביניהם לענין הטילטול	תתתתר"ע	סי' שמו"ט
תשי"ז	זיז הסמוך לחלון הבית תוך ג"ט ולרה"ר למטה מ"ט, עירוב	תתתתרע"א	סי' שג"ג
תשי"ז	אי חיישינן בזריקת האשפה דאתי לאתויי	תתתתרע"ב	סי' שג"ד
תשי"ח	מחיצה ע"י אנשים אי הוי הפסק לענין ריח רע	תתתתרע"ג	סי' שס"ב
תשי"ח	בטעם דמהני לחי העשוי מבהמה שאינה רובצת	תתתתרע"ד	סי' שס"ג
תשי"ט	אי מהני צורת הפתח לחצירות	תתתתרע"ה	סי' שס"ג
תשי"ט	אי מהני אדם לענין לחי ולענין מחיצה וטעם החילוק	תתתתרע"ו	סי' שס"ג
	נשאל בשבת איך נוסעים למקום פלוני בשבת (רח"ל) מה	תתתתרע"ז	שבת
תשי"ט	יענה		
תשי"ט	בענין הנ"ל	תתתתרע"ח	שבת
תשכ	אם לעצור מכונית הנוסעת בשבת (רח"ל)	תתתתרע"ט	שבת
	כלי שיוצר בחברה המחללת שבת רח"ל אם מותר להשתמש	תתתתרפ"ב	שבת
תשכ"א	בו		

הלכות עירובין

תשכ"א	בטעם החשד שבני החצר מטלטלין בלא עירוב	תתתתרפ"ג	סי' שס"ו
תשכ"ב	אם מותר לשנות מקום העירוב	תתתתרפ"ד	סי' שס"ו
תשכ"ב	בני חבורה שהסבו וקדש עליהם היום לענין עירוב	תתתתרפ"ה	סי' שס"ו
	אם יכול לחזור בו מעירובו כשע"כ אוסר את שאר בני	תתתתרפ"ו	סי' שס"ז
תשכ"ב	החצר		
תשכ"ב	בדין עירוב שנתקלקל	תתתתרפ"ז	סי' שס"ח
	נתן מעה לנחתום ואמר ערב לי אם צריך הנחתום להשיב	תתתתרפ"ח	סי' שס"ט
תשכ"ג	המעה		
תשכ"ג	בדין ב' בתים שהקיפום א"י מחיצה בשבת	תתתתרפ"ט	סי' שפ"א

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תשכז	גדר מחלל שבת בצנעא לענין עירוב	תתתתרצ	סי' שפ"ה
	קודם שהמיר ה' פתח פחות מד"ט ואחר שהמיר הרחיב	תתתתרצא	סי' שפ"ה
תשכז	לד"ט		
תשכז	אם מערבין ביין ושמן המעורבין בכלי אחד	תתתתרצב	סי' שפ"ו
תשכח	שיעור יין מבושל לענין שיתוף בעירוב	תתתתרצג	סי' שפ"ו
תשכח	עירוב חצירות בפת קפואה או פת טבל אם מהני	תתתתרצד	סי' שצ"ד

הלכות תחומין

	יוצא לדבר מצוה חוץ לתחום פחות מד"א שחוזר באיזה אופן	תתתתרצה	סי' ת"ה
תשכז	בענין הנ"ל בטעם שמוותר לו לחזור	תתתתרצו	סי' ת"ה
תשכז	אם מותר לעשות מחיצת בני אדם רק סביבו וילכו עמו עד העיר	תתתתרצז	סי' ת"ה
תשכז	נודע להם באמצע הליכתם שההולכים סביבו זהו לשם מחיצה	תתתתרצה	סי' ת"ה
תשכז	בדין ספינה שיצאה חוץ לתחום	תתתתרצט	סי' ת"ה

הלכות עירובי תחומין

תשכח	אמאי צריך הקטן לצאת בעירוב אמו בעוד שאינו בר מצוה	תתתתש	סי' תי"ד
תשכח	בענין הנ"ל	תתתתשא	סי' תי"ד

הלכות ראש חודש

תשכט	בטעם שאין מברכין בשבת את ר"ח אב	תתתתשב	סי' תי"ז
תשכט	בענין הנ"ל	תתתתשג	סי' תי"ז
תשכט	ברכת החודש בימות החול	תתתתשד	סי' תי"ז
תשל	אמירת ולגשמים בעתם בשבת מברכין של ר"ח חשון	תתתתשה	סי' תי"ז
תשל	גזירת תענית בה"ב על מיעוט גשמים כשחל ר"ח בתוכם	תתתתשו	סי' תי"ח
	נדר להתענות ונפל בר"ח ניסן או אב, אם צריך תענית לתעניתו	תתתתשז	סי' תי"ח
תשלא	היו עשרה וא' מהם שכח יעו"י אם אפשר לומר חזרת הש"ץ	תתתתשח	סי' תכ"ב
תשלא	צריך לחזור לראש התפילה בערבית ושמע קדיש וברכו	תתתתשט	סי' תכ"ב
תשלב	בענין הנ"ל לענין שמו"ע של שחרית	תתתתשי	סי' תכ"ב

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תשלב	בענין הנ"ל לענין שמו"ע של שחרית של שבת	תתתתשיא סי' תכ"ב
תשלב	עוד בענין הנ"ל	תתתתשיב סי' תכ"ב
	עניית שלום עליכם באמצע ברכת אשר במאמרו ברא	תתתתשיג סי' תכ"ו
תשלד	שחקים	
תשלד	אם אפשר לומר לילד שלום עליכם	תתתתשיד סי' תכ"ו
תשלד	אם יחיד יכול לומר טובים מאורות	תתתתשטו סי' תכ"ו
תשלד	בנוסח הברכה של קידוש לבנה	תתתתשטז סי' תכ"ו
תשלה	קידוש לבנה במוצאי תענית אסתר כשעדיין לא אכלו	תתתתשזי סי' תכ"ו
תשלה	קידשו הלבנה בליל שבת או יו"ט אם ירקדו בטובים מאורות	תתתתשיח סי' תכ"ו
תשלו	קידשו בליל ט"ז אם יאמרו טובים מאורות	תתתתשיט סי' תכ"ו
תשלו	בענין העולה לתורה בפ' הקללות	תתתתשכ סי' תכ"ח

הלכות פסח

תשלו	בדיקת חמץ במקום נחשים ועקרבים	תתתתשכא סי' תל"ג
תשלו	בדיקת חמץ במקום דשכיח הזיקא	תתתתשכב סי' תל"ג
תשלו	סגירות לענין חמץ בפסח	תתתתשכג סי' תמ"ד
תשלו	אם הדחת כלי בשבת מחמץ חשיב צורך השבת	תתתתשכד סי' תמ"ד
תשלו	בענין מצות מכונה	תתתתשכה סי' תנ"ג
תשלה	בענין הנ"ל בדעת מרן החזו"א	תתתתשכו סי' תנ"ג
תשלה	סיום על נ"ך	תתתתשכז סי' ת"ע
תשלה	סיום על נ"ך אם פוטר מתענית בכורות	תתתתשכח סי' ת"ע
	אי חשיב סיום מסכת אע"פ שהושמטו קטעים מפני הצנזורא	תתתתשכט סי' ת"ע
תשלט		
תשלט	שכח להתענות בערב פסח מה יעשה	תתתתשל סי' ת"ע
תשלט	בחילוק שבין בגדי שבת לבגדי יו"ט	תתתתשלא סי' תע"א
	שתה כל הד' כוסות בכוס הרביעי אם יחזור כל ההגדה	תתתתשלב סי' תב"ע
תשמ	לשתותם כסדר	
תשמ	בדין השותה הד' כוסות מכוס אחד	תתתתשלג סי' תב"ע
תשמ	בדין מי ששתה כוס רביעי ונזכר שלא הבדיל	תתתתשלד סי' תע"ג
תשמא	אם שופכים באצבע או מהכוס	תתתתשלה סי' תע"ג
תשמא	כשיש גביע אחד אם יתנוהו לכוס של אליהו	תתתתשלו סי' ת"פ
תשמב	זמן שיעור אכילת פרס	תתתתשלט סי' תפ"ו

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תשנא	בכוונת תפלת והשיאנו	תתתתשלוז סי' תפ"ז
תשמב	בענין הנ"ל	תתתתשלוז סי' תפ"ז
תשמב	עד כמה צריך לבטל מת"ת בשביל נקיון הבית מחמץ	תתתתשמז
תשמג	בדברי השעה"צ לענין היוצא ע"י אחר בברכת ספירת העומר	תתתתשמא סי' תפ"ט
תשמג	בענין הנ"ל	תתתתשמב סי' תפ"ט
תשמג	אם גוזרים השערות בל"ג בעומר מבערב	תתתתשמג סי' תצ"ג
תשמג	בענין הנ"ל	תתתתשמד סי' תצ"ג
תשדמו	אם לנסוע למירון לעשות החלאקה	תתתתשמה סי' תצ"ג
תשדמו	שמיעת שירים בגן ילדים בימי ספירת העומר	תתתתשמו סי' תצ"ג
	אם מותר לאשכנזי להיות בחתונה של ספרדי אחר ל"ג בעומר	תתתתשמוז סי' תצ"ג
תשדמו	אמירת תהלים בקבר הרשב"י במירון בליל ל"ג בעומר	תתתתשמח סי' תצ"ג
תשמה	מי שקשה לו להיות ער בליל שבועות ואם זה פגם בעונג	תתתתשמט סי' תצ"ד
תשמה	יו"ט	
תשמה	אמירת תיקון ליל שבועות	תתתתשנז סי' תצ"ד
תשמו	בענין הנ"ל אם יאמר מגילת איכה בטעמים	תתתתשנא סי' תצ"ד

הלכות יום טוב

תשמו	א"י שהביא דורון לישראל ביו"ט א' דר"ה שחל ביום ה'	תתתתשנב סי' תקט"ו
תשמו	באיזה אופן שרי לשלוח תבואה עבור בהמה ביו"ט	תתתתשנג סי' תקט"ז
תשמוז	קברוהו ביו"ט בעירו, ובצוואתו כתב לקברו במקום אבותיו	תתתתשנד סי' תקכ"ו
תשמוז	בענין הנ"ל	תתתתשנה סי' תקכ"ו
תשמוז	כשקברו סמוך למוצאי יו"ט, אם מותר להחזיר כלי הקבורה	תתתתשנו סי' תקכ"ו
תשמח	ליו"ט שני שחל בער"ש, בישול סמוך לשבת, ובראש השנה	תתתתשנז סי' תקכ"ז
תשמח	הענין בשמירת חלת העירוב לסעודה שלישית	תתתתשנה סי' תקכ"ז
תשמט	פירש בהדיא שמזכה גם למי שלא בעירו אם מהני	תתתתשנט סי' תקכ"ז
תשמט	בענין הנ"ל	תתתתשס סי' תקכ"ז
תשמט	בענין לשמור חלת העירוב לסעודה שלישית	תתתתשסא סי' תקכ"ז
תשנ	במי שנסתפק אם העירוב היה קיים כשבישל ביו"ט	תתתתשסב סי' תקכ"ז
תשנ	אם בהושענא רבא צריך להמעיט בשמחה מפני הדין שבו	תתתתשסג סי' תקכ"ט
תשנ	בכ"ת הגר"א במועד	תתתתשסד סי' תקכ"ט

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תשנא	אי מוהני הקבלת פני רבו ע"י מכתב	תתתתשסה ס"י תקכ"ט
תשנא	אם יש הבטחה דלא יחמוד וגו' כשהולך להקביל פ"ר ברגל	תתתתשסו ס"י תקכ"ט
תשנא	בענין הנ"ל כשהולך לכותל המערבי	תתתתשסז ס"י תקכ"ט
תשנב	פגש באקראי את רבו אי חשיב שהקביל פני רבו	תתתתשסח ס"י תקכ"ט
תשנב	בטעם חיוב האשה להקביל פני רבה	תתתתשסט ס"י תקכ"ט

הלכות חול המועד

תשנג	גזירות צפרניים לתינוק בחול המועד	תתתתשע ס"י תקל"ב
תשנג	בענין הנ"ל	תתתתשעא ס"י תקל"ב
תשנג	החזרת מזוודות בחוה"מ אי חשיב טלטול שלא לצורך המועד	תתתתשעב ס"י תקל"ח
תשנד	כתיבת תביעת חובותיו בחוה"מ כשצריך המעות ליו"ט	תתתתשעג ס"י תקל"ט
תשנד	הטעם דשרי נטילת גבשושית במועד	תתתתשעד ס"י תק"מ
תשנה	תיקון סדקין שבגג בכלי אומנות כשהמים מזיקים לבית	תתתתשעה ס"י תק"מ
תשנה	בענין הנ"ל	תתתתשעו ס"י תק"מ
תשנו	כיון מלאכתו במועד אם מותר בחשש עסקי נפשות	תתתתשעז ס"י תק"מ
תשנו	צביעת איצטבא אם הוא מעשה אומן	תתתתשעה ס"י תק"מ
תשנו	כיון מלאכתו למועד במתיחת חבלי מטה כשאין לו היכן לישון	תתתתשעט ס"י תקמ"א
תשנו	בענין הנ"ל	תתתתשפ ס"י תקמ"א
תשנו	אם מותר לתפור כשחושש שהבגד יתקלקל יותר במועד	תתתתשפא ס"י תקמ"א
תשנח	תפירת בגד במועד כשחל ברית מילה במועד	תתתתשפב ס"י תקמ"א
תשנח	בענין הנ"ל	תתתתשפג ס"י תקמ"א
תשנח	בענין הנ"ל	תתתתשפד ס"י תקמ"א
תשנט	בענין הנ"ל	תתתתשפה ס"י תקמ"א
תשנט	תפירת נרתיק ללולב במועד	תתתתשפו ס"י תקמ"א
תשנט	בדין היתר מלאכה ע"י פועל שאין לו מה לאכול	תתתתשפז ס"י תקמ"ב
תשס	בענין הנ"ל	תתתתשפח ס"י תקמ"ב
תשס	בענין הנ"ל	תתתתשפט ס"י תקמ"ב
תשס	כתיבה במועד בדבר פרקמטיא	תתתתשצ ס"י תקמ"ה
תשסא	אם הנשים מקוננות לת"ח גם בחול המועד או רק בראש חודש	תתתתשצא ס"י תקמ"ז

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תשסא	אבל אם מותר לו שלא לנהוג אבילות ערב הרגל	סי' תקמ"ח	תתתשצב
תשסא	גערו בו בתוך המועד אם מותר לו להסתפר במועד	סי' תקמ"ח	תתתשצג

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

תשסב	עבודת ה' בימי בין המצרים	סי' תקמ"ט	תתתשצד
תשסב	שמיעת מנגינות בטלפון בזמן ההמתנה בטלפון	סי' תקנ"א	תתתשצה
תשסב	שמיעת מנגינות בצלצול הפלאפון	סי' תקנ"א	תתתשצו
תשסג	התרת נדרים לענין נעילת הסנדל	סי' תקנ"ד	תתתשצז
תשסג	בענין הנ"ל	סי' תקנ"ד	תתתשצח
תשסג	הקבלת פני רבו בת"ב	סי' תקנ"ד	תתתשצט
תשסד	מי שאינו צם בת"ב שחל במוצ"ש, אם חייב בהבדלה	סי' תקנ"ו	תתתת
תשסה	זמן הורדת מפות שבת מהשולחנות בת"ב שחל במוצ"ש	סי' תקנ"ו	תתתתנד
תשסד	הדלקת נרות בתשעה באב שחל במוצאי שבת	סי' תקנ"ט	תתתתנא
תשסד	שמיעת מנגינות כל השנה	סי' תק"ס	תתתתנב
תשסה	בדין קריעה בראיית מקום המקדש	סי' תקס"א	תתתתנג

הלכות תענית

תשסה	התנה קודם הסעודה ונרדם תוך הסעודה, אם קדוש 'אמר לו	סי' תקס"ד	תתתתנה
תשסו	מי שאינו מתענה אם צריך לצאת מבהכ"נ כשהגבאי יודע זאת	סי' תקס"ו	תתתתנו
תשסו	בדין עליה לתורה למי שאינו מתענה	סי' תקס"ו	תתתתנז
תשסז	בדין טעימה ורחיצת הפה ביוה"כ	סי' תקס"ז	תתתתנח
תשסז	קיבל עליו להתענות ונפל ביום תענית גשמים לענין יוהרא	סי' תקע"ה	תתתתנט
תשסה	בטעם שאין אומרים הלל הגדול כשנענו יום לאחר תעניתם	סי' תקע"ה	תתתתתי

הלכות ראש השנה

תשסח	תפלת שחרית לפני אמירת הסליחות	סי' תקפ"א	תתתתתיא
תשסט	בכוונת הסליחות	סי' תקפ"א	תתתתתיב
תשסט	בענין הנ"ל	סי' תקפ"א	תתתתתיג
תשסט	הדלקת נרות בית הכנסת בשעת אמירת הסליחות	סי' תקפ"א	תתתתתיד
תשע	התרת נדרים ער"ה בפני עשרה	סי' תקפ"א	תתתתתטו

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תשע	אם ילוה כסף כדי ליתן צדקה קודם ימים נוראים	סי' תקפ"א	תתתתטז
תשע	אם יש עדיפות בש"ץ לוי יותר מכהן וישראל	סי' תקפ"א	תתתתז
תשע	באיזה תפלות שמו"ע יתפללו בקשות פרטיות בימים נוראים	סי' תקפ"ב	תתתתיח
תשעא	בענין הנ"ל	סי' תקפ"ב	תתתתיט
תשעא	בסדר מלכויות זכרונות ושופרות	סי' תקצ"א	תתתתכ
תשעא	בכוונת תפלות ימים נוראים	סי' תקפ"ב	תתתתכא
תשעב	בענין הנ"ל	סי' תקפ"ב	תתתתכב
תשעב	מי שאין בו כח לעמוד בשמו"ע דר"ה איך ינהג	סי' תקפ"ב	תתתתכג
תשעב	גמור שמו"ע אחר קדושה אם יאמר ונתנה תוקף	סי' תקפ"ב	תתתתכד
	אמר יהיו לרצון אם יאמר ונתנה תוקף, ואם יאמר אבינו	סי' תקפ"ב	תתתתכה
תשעב	מלכנו		
תשעג	אם ונתנה תוקף הוא חלק מהקדושה	סי' תקפ"ב	תתתתכו
תשעג	תפלת שמו"ע בקול בשאר ימות השנה	סי' תקפ"ב	תתתתכז
תשעג	בענין הנ"ל	סי' תקפ"ב	תתתתכח
תשעד	בענין הנ"ל	סי' תקפ"ב	תתתתכט
תשעד	בענין הנ"ל לענין יוה"כ	סי' תקפ"ב	תתתתל
תשעד	יום א' דר"ה שחל בשבת אם מותר לישון	סי' תקפ"ג	תתתתלא
תשעה	הטעם שאין אומרים תשליך גם ביום ב' דר"ה	סי' תקפ"ג	תתתתלב
תשעה	בדברי המשנ"ב שצ"ל מחה והעבר חטאינו ופשעינו	סי' תקפ"ד	תתתתלג
	עומד באמצע שמו"ע אם ירע עם הציבור ואם ישמע	סי' תקצ"ב	תתתתלד
תשעו	תקיעות		
תשעו	אי תפלה בצבור עדיף ממעלת זריזין מקדימין למצות	סי' תקצ"ה	תתתתלה
	ר"ה שחל בשבת אם יאמרו שלום עליכם ויזמרו זמירות	סי' תקצ"ה	תתתתלח
תשעז	שבת		
תשעח	ר"ה שחל במוצ"ש לענין סעודת מלוה מלכה	סי' תקצ"ט	תתתתלט
תשעז	בכוונת תפלת אבינו מלכנו	סי' תר"ב	תתתתלו
תשעז	בענין הנ"ל	סי' תר"ב	תתתתלז

הלכות יום הכיפורים

תשעח	אם מהני מחילת קטן במצות שבין אדם לחבירו	סי' תר"ו	תתתתנמ
תשעח	דין האבל לענין טבילה בערב יוה"כ	סי' תר"ו	תתתתנמא
תשעט	הכאה באמירת סחל לנו	סי' תר"ז	תתתתנמב

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתתתמוד	סי' תר"ח	מי שדינו שלא לצום כלל ביוה"כ אי אכילת תשיעי נחשב תענית	תשעט
תתתתתמוג	סי' תרי"ב	בדין מדידה ביוה"כ	תשעט
תתתתתמה	סי' תרכ"א	נפטר בעיו"ט ונקבר אחר יו"ט אם 'אמרו תפלת יזכור ביו"ט	תשפ
תתתתתמו	סי' תרכ"ד	הבדיל ואח"כ התפלל אם 'אמר אתה חוננתנו	תשפ

הלכות סוכה

תתתתתמוז	סי' תרל"ט	אם קודם מברכין לישב בסוכה או קודם מברכין על המאכל	תשפא
תתתתתמח	סי' תרל"ט	בטעם שאסור לישון עראי חוץ לסוכה	תשפא

הלכות לולב

תתתתתמוט	סי' תרנ"א	בנטילת ארבעת המינים בידו אחת	תשפא
תתתתתנ	סי' תרנ"א	בענין הנ"ל	תשפב
תתתתתנא	סי' תרנ"א	בדין איטר לענין נטילת לולב והחילוק מדין איטר לענין הנחת תפילין	תשפג
תתתתתנב	סי' תרנ"א	הנחת תפילין בחול המועד	תשפג
תתתתתנג	סי' תרנ"א	בדיני הנענועים	תשפד
תתתתתנד	סי' תרנ"א	אם צריך לעשות כל הנענועים כשנוטל כל מין ומין בפני עצמו	תשפד
תתתתתנה	סי' תר"ס	בסדר אמירת ההושענות	תשפה
תתתתתנו	סי' תרס"ד	קריאת משנה תורה בליל הושענא רבא	תשפה
תתתתתנוז	סי' תרס"ד	בענין הנ"ל	תשפה
תתתתתנח	סי' תרס"ט	בדין מי ששמע מאמצע פ' וזאת הברכה	תשפו

הלכות חנוכה

תתתתתס	סי' עת"ר	בטעם שאין לובשים בגדי שבת בחנוכה כמו בפורים	תשפז
תתתתתסא	סי' עת"ר	היכן היו כלי המקדש עד זמן הקמת המשכן	תשפז
תתתתתעג	סי' עת"ר	בטעם שהוצרכו לנס השמן ולא אמר' דהוי ביטול ברוב	תשצג
תתתתתסב	סי' תרע"א	הדליק בביתו ואח"כ בבהכ"נ אם יברך ברכת שהחיינו	תשפח
תתתתתסג	סי' תרע"א	בדין המצוה להניח נר חנוכה סמוך לפתח	תשפח
תתתתתסד	סי' תרע"א	הדליק נ"ח למטה מכ' ואח"כ נטל והניח למעלה מכ' אם יצא	תשפח

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תשצג	אם נ"ח הוא חובת גברא או חובת מנא	תתתתתעד סי' תרע"א
תשפט	אם יש להעדיף הדלקת נ"ח בנר שעוה ושמן זית יחד	תתתתתסה סי' תרע"ג
תשצ	קטן ידליק בכל לילה רק נר אחד או יצא ממי שמדליק כרגיל	תתתתתסו סי' תרע"ה
תשצ	אם הכה"ג היה מברך על נ"ח בהדלקת המנורה בביהמ"ק, ואם הדליקו נ"ח בבהכ"נ שבעזרה	תתתתתסז סי' תרע"ו
תשצ	ברכת הראיה בזמן או שידליק מאוחר ויברך על ההדלקה	תתתתתסח סי' תרע"ו
תשצא	הדליקה נרות שבת אם יכולה לצאת בהדלקת נ"ח	תתתתתסט סי' תרע"ט
תשצב	אי מבדילין קודם או מדליקין נר חנוכה קודם	תתתתתע סי' תרפ"א
תשצב	בכוונת תפלת על הניסים	תתתתתעא סי' תרפ"ב
תשצב	בענין הנ"ל	תתתתתעב סי' תרפ"ב
תשצג	בטעם שלא מזכירין חנוכה ופורים בברכת מעין שלוש	תתתתתעה סי' תרפ"ב
תשצג	בדברי המשנ"ב סי' תרפ"ד	תתתתתעו סי' תרפ"ד
תשצד	בטעם שאין מברכין על מ"ע דזכור	תתתתתעז סי' תרפ"ה
תשצד	המקור לסוברין דפרשת פרה אדומה היא דאורייתא	תתתתתעה סי' תרפ"ה

הלכות מגילה

תשצה	המתענה בער"ש אם יאמר סליחות	תתתתתעט סי' תרפ"ו
תשצה	בטעם דרק במגילת אסתר גזרו שמא יעבירו ד"א ברה"ר	תתתתתפ סי' תרפ"ח
תשצה	אי יצא יד"ח כששלח משלו"מ והמקבל לא יודע ממי קיבלו	תתתתתפא סי' תרצ"ד
תשצה	בדין מתנות לאביונים	תתתתתפב סי' תרצ"ד
תשצו	ליל פורים שחל במוצ"ש לענין סעודת מלוה מלכה	תתתתתפג סי' תרצ"ה
תשצו	התפללו מעריב באמצע סעודת פורים, הזכרת על הנסים בברהמ"ז	תתתתתפד סי' תרצ"ה
תשצז	מחל לחבירו בליל פורים על משלו"מ אי יצא יד"ח משלו"מ	תתתתתפה סי' תרצ"ה
תשצז	שלח לחבירו אוכל שאינו יכול לאכלו אי יצא יד"ח משלו"מ	תתתתתפו סי' תרצ"ה
תשצה	בענין התחפושות בפורים	תתתתתפז סי' תרצ"ו
תשצה	בטעם שהרמב"ם השמיט הדין דמשנכנס אדר מרבים בשמחה	תתתתתפח סי' תרצ"ו

יורה דעה

תשצט	מליחה פרטית אי הוי ביטול תורה	תתתתתפט סי' ס"ט
------	-------------------------------	-----------------

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תשצט	משקין מגולין לענין תרופה	סי' קט"ז	תתתתתצ
תשצט	משקין מגולין אם יש נ"מ בין היום לבין הלילה	סי' קט"ז	תתתתתצא
תת	שיעור החור שנחשב למשקין מגולין	סי' קט"ז	תתתתתצב
תת	בענין הנ"ל	סי' קט"ז	תתתתתצג
תת	עוד בענין הנ"ל	סי' קט"ז	תתתתתצד
תתא	שתיית משקין מגולין בהפסד מרובה	סי' קט"ז	תתתתתצה
תתא	בענין הנ"ל	סי' קט"ז	תתתתתצו
תתא	שוכר דירה אם לכוף המשכיר לחזור בקיר מפני השדים	סי' קט"ז	תתתתתצז
תתב	בענין הנ"ל השיעור שצריך לחזור	סי' קט"ז	תתתתתצח
תתלז	שתייה במטה התחתונה כשיש מי שישן במטה העליונה	סי' קט"ז	תתתתתר
תתלח	תיק אוכל ע"ג הילדים אי חשיב אוכל תלוי	סי' קט"ז	תתתתתרא
תתב	אם מותר לאכול בכלי לא טבול של חבירו	סי' ק"כ	תתתתתצט
תתלז	במהרי"ל דיסקין שהמבשל לעכו"ם פטור מטבילת כלים	סי' ק"כ	תתתתתקצז
תתלז	קופסת שימורים אם צריכה טבילה	סי' ק"כ	תתתתתקצח
תתב	בדברי הש"ך בסימן קכ"ט	סי' קכ"ט	תתתתתק
תתלז	זהירות בכתיבה מעשיית צלב ח"ו	סי' קמ"א	תתתתתקצט
תתב	אם סבון ושמפו צריכים הכשר	סי' קנ"ה	תתתתתקא
תתד	האיסור בדברי קבלה לגלח הזקן	סי' קפ"א	תתתתתקט
תתה	בענין הנ"ל	סי' קפ"א	תתתתתקי
תתו	בענין הדרת פנים	סי' קפ"א	תתתתתקיא
תתט	ללכת עם הפאות לפני האזנים	סי' קפ"א	תתתתתקיב
תתג	דיני קדימה לענין תפלה	סי' ר"מ	תתתתתקב
תתג	בענין הנ"ל	סי' ר"מ	תתתתתקג
תתג	בענין הנ"ל	סי' ר"מ	תתתתתקד
תתג	בענין הנ"ל	סי' ר"מ	תתתתתקה
תתג	בענין הנ"ל	סי' ר"מ	תתתתתקו
תתד	הסתכלות במראה	סי' ר"מ	תתתתתקז
תתד	אם חייב לשמוע להוריו לגזוז בזקנו	סי' ר"מ	תתתתתקה
תתיב	דיבר על אביו סרה כיצד יתקן	סי' ר"מ	תתתתתקכג
תתיב	כיצד יקרא לאביו כששם אביו הוא אבא	סי' ר"מ	תתתתתקכד
תתיג	בדין כיבוד או"א לאחר מיתה	סי' ר"מ	תתתתתקכה
תתיח	כבוד אב משל אב	סי' ר"מ	תתתתתקמא

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתתתקכו	סי' רמ"ב	אם יש להקפיד לכתוב תמיד אברהם "אבינו"	תתיג
תתתתתקיג	סי' רמ"ב	קריאת שם רבו שלא בפני רבו	תתט
תתתתתקיד	סי' רמ"ב	בענין הנ"ל	תתט
תתתתתקכח	סי' רמ"ב	הגדר של הגיע להוראה	תתיז
תתתתתקכט	סי' רמ"ו	עלייה לקבר ביום היאר צייט ומעשה בהגר"א דושניצר זצ"ל	תתיז
תתתתתקל	סי' רמ"ו	בענין הנ"ל	תתיז
תתתתתקלא	סי' רמ"ו	אכילת דברים המשכחים	תתטו
תתתתתקלב	סי' רמ"ו	בענין הנ"ל	תתטו
תתתתתקלג	סי' רמ"ו	בענין הנ"ל	תתטו
תתתתתקלד	סי' רמ"ו	בענין הנ"ל	תתטו
תתתתתקלה	סי' רמ"ו	אם יאמר קדיש בסיום מסכת בשבת	תתטו
תתתתתקלו	סי' רמ"ז	בענין מצוות נדירות	תתטו
תתתתתקמא	סי' רמ"ז	נתינת צדקה לעניים העומדים ברחובות	תתיט
תתתתתקמו	סי' רמ"ז	נתינת צדקה לעניים האוספים בבתי כנסיות	תתיט
תתתתתקמז	סי' רמ"ח	נתינת צדקה שלא מדעת אביו	תתטו
תתתתתקנא	סי' רמ"ט	זוג צעיר שהתחייבו לדירתם אם יתנו מעשר או חומש	תתלו
תתתתתקנב	סי' רמ"ט	בדין מעשר וחומש	תתיז
תתתתתקנג	סי' רמ"ט	בענין הנ"ל	תתיז
תתתתתקנד	סי' רמ"ט	נטילת מעשרות לעצמו תמורת חוב שהלוה ולא החזירוהו	תתיט
תתתתתקנז	סי' ר"נ	בחיוב נתינת גרוגרת אחת לעני	תתיט
תתתתתקנח	סי' רנ"א	אם עדיף ליתן הלואה להוריו פ"א או לגמ"ח כמה פעמים	תתיז
תתתתתקנב	סי' רנ"א	אם עדיף ליתן צדקה למקום אחד או לחלקו לכמה מקומות	תתיח
תתתתתקנג	סי' רנ"א	נתן צדקה ולא נתכוין אי הוי צדקה	תתיח
תתתתתקנז	סי' רנ"ט	תרם צדקה שיתפללו על חבריו אי נענה תחילה	תתכ
תתתתתקנז	סי' רס"ה	קריאת חצי שם לתינוק	תתכ
תתתתתקנא	סי' רס"ה	בענין הנ"ל	תתכא
תתתתתקנב	סי' רס"ה	בענין הנ"ל	תתכא
תתתתתקנג	סי' רס"ה	בענין הנ"ל	תתכב
תתתתתקנד	סי' רס"ה	היה סבור שנולדה לו בת ונתן לבנו שם של בת	תתכב
תתתתתקנה	שם	בענין הנ"ל לענין שלום זכר	תתכב
תתתתתקנו	סי' רס"ה	בענין נתינת כמה שמות	תתכג
תתתתתקנז	סי' רס"ה	איך נתנו השם ישמעאל	תתכג

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתתתתקנח	סי' רס"ה	בענין הנ"ל	תתכג
תתתתתקס	סי' רס"ה	שלום זכר בשבת ראש השנה	תתכד
תתתתתקכ	סי' עד"ר	כתיבת אות י' בס"ת	תתיא
תתתתתקכא	סי' עד"ר	ס"ת כתב ב"י שחלק יריעותיו הוא כתב האר"י	תתיא
תתתתתקסא	סי' רע"ו	כתיבת ספר על התורה אם יכתוב השם עם ה' או עם ק'	תתכה
תתתתתקסב	סי' רע"ו	המקור למה שכותבים ט"ו ט"ז	תתכה
תתתתתקיט	סי' רע"ו	חריטת דברי קודש בקרח ובשלג	תתיא
תתתתתקסג	סי' רפ"ב	החזקת ספר תורה מעל המתניים	תתכה
תתתתתקסד	סי' רפ"ב	איסוף גניזה מהרצפה כשעה בזמן הלימוד	תתכה
תתתתתקסה	סי' רפ"ב	הנחת דפים ריקים בסוף הספר	תתכו
תתתתתקסו	סי' רפ"ב	אם מותר להניח סידור ע"ג ספרים	תתכו
תתתתתקסז	סי' רפ"ב	אודות ספרים הבאים הפוכים בחבילות מבית הדפוס	תתכו
תתתתתקסח	סי' רפ"ב	בענין הנ"ל	תתכו
תתתתתקסט	סי' רפ"ב	ארונות ספרים בביהכ"נ שמגיעים עד הרצפה לענין ביזוי הספרים	תתכו
תתתתתקע	סי' רפ"ב	מגילות נביאים בארון שתחת ארון הקודש	תתכו
תתתתתקעא	סי' רפ"ב	איסוף דפי גניזה מריצפת הרחוב	תתכו
תתתתתקעב	סי' רפ"ב	דיו של תפילין שנמרח על ידו אם צריך גניזה	תתכח
תתתתתרפ	סי' רפ"ב	אם נייר סגירת הלבן טעון גניזה	תשכ
תתתתתקעג	סי' רפ"ב	כתר תורה ועליו צפור מכסף	תתכח
תתתתתקיה	סי' רפ"ב	כתיבת דברי חולין מעבר לדף קודש	תתי
תתתתתקצד	סי' רפ"ב	כריכה שנפלה מספר קודש אם להקפיד שלא תעמוד הפוך	תתלו
תתתתתקזי	סי' רפ"ג	תנ"ך בכרך אחד אם מותר להניחו על חומש	תתי
תתתתתקעד	סי' רצ"א	הורדת מזוזה כדי שיתחייב בברכה	תתכח
תתתתתקעה	סי' רצ"א	בענין הנ"ל	תתכט
תתתתתקעו	סי' רצ"א	מעלית לענין מזוזה	תתכט
תתתתתקעז	סי' ש"ה	"כהן" שהוברר שאינו כהן, השבת דמי הפדיון הבן שקבל	תתכט
תתתתתקעה	סי' של"ה	אם יתפלל לרפואה על מי שיצא לתרבות רעה רח"ל	תתל
תתתתתקפט	סי' שס"ז	אמירת פסוקים בסמוך לקברים	תתלג
תתתתתקצ	סי' שס"ז	בענין הנ"ל	תתלד
תתתתתקעט	סי' שע"ו	חשב לעבור לפני התיבה לע"נ וויתר לאחר, עילוי נשמה	תתל
תתתתתקפ	סי' שע"ו	איזה דבר יעשה כדי להעלות הנשמה	תתל

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתל	לימוד משניות לעילוי נשמת הנפטר	תתתתקפא סי' שע"ו
תתיב	אם גר אומר קדיש על אביו ואמו	תתתתקכב סי' שע"ו
תתלא	בענין קבר שאותיותיו בולטות	תתתתקכב סי' שע"ו
תתלא	בענין הנ"ל	תתתתקכג סי' שע"ו
תתלב	בענין הנ"ל	תתתתקכד סי' שע"ו
תתלב	בענין הנ"ל	תתתתקכה סי' שע"ו
תתלב	ת"ח אבל אם יכול לומר שיעוריו הקבועים	תתתתקכו סי' שפ"ד
תתלג	אבל שנתחדש לו חידושי תורה אם מותר לו לכותבם	תתתתקכז סי' שפ"ד
תתלג	אבל בהליכה יחידי	תתתתקכח סי' שצ"ג
תתלד	הליכה לקברי צדיקים בער"ש אחר חצות	תתתתקכט סי' ת"ב
תתלד	באמירת תפילת מכלכל חיים בכניסה לבית החיים	תתתתקכז סי' ת"ב
תתלה	מכתב בדיני אבילות ושלושים	תתתתקכז סי' ת"ב
תתלו	בדברי הבית מאיר בסימן מ"ט	תתתתקכז יו"ד
תתלה	לימוד משניות לע"נ יהודי שהתחתן עם גויה רח"ל	תתתתכ"ב סי' ת"ב

אבן העזר

תתלט	מלמד בן חבירו תורה אי חשיב קיום מצות פו"ר	תתתתכ"א סי' א'
תתנו	לע"ל שיהיה הלכה כבית שמואי, לענין קיום מצות פו"ר	תתתתכ"א סי' א'
תתלט	אם להעדיף לישא בת ישראל מבת לוי	תתתתכ"ב סי' ב'
תתכד	אם להקל כששם המחותנים אותו השם והבחורה מבוגרת	תתתתכ"ב סי' ב'
תתי	מחותן שאינו בחיים ושמנו כשם המחותן השני, אם להקפיד	תתתתכ"ב סי' ב'
תתמא	חולה הנמצא בבית החולים לענין שמירת עיניו מפני האחיות	תתתתכ"א סי' כ"א
תתלט	ביקור האמא בפנימית הישיבה	תתתתכ"ב סי' כ"ב
תתיג	ב' אנשים שנשא ב' אחיות, בענין כניסה יחד לבית המרחץ	תתתתכ"ג סי' כ"ג
תתמא	סעודת שבע ברכות עם חתונת חתן אחר	תתתתכ"ב סי' ס"ב
תתלט	המקור לריקוד המטאטא בחתונת הילד האחרון	תתתתכ"ה סי' ס"ה
תתנו	כתובת מרן הסטייפלער זצוק"ל	תתתתכ"ו סי' ס"ו

חושן משפט

תתמב	כתיבת שם בעל הספר בספריו	תתתתכ"ט סי' ס"ט
תתמוט	אסף כסף ונתחלפו השטרות אם חייב לשלם	תתתתכ"ד סי' ע"ד
תתנו	בענין הנ"ל	תתתתכ"ד סי' ע"ד

הגר"ח

תוכן ענינים

תשובות

תתלתתרג	סי' צ"ז	בענין עצה טובה לזולת	תתלח
תתתתתריג	סי' רכ"ה	לימוד תורה בסמוך לאבל אם יש בזה משום לא תונו	תתמב
תתתתתרלא	סי' רכ"ה	אם מותר לברר בכמה חנויות המחיר לדעת היכן זול יותר	תתמזט
תתתתתריד	סי' ר"נ	בדיני צוואה	תתמב
תתתתתרטו	סי' רנ"ט	בדיני חיוב השבת אבידה	תתמוג
תתתתתרטז	סי' ער"ב	לקיחת אוכל מבע"ח כשיש ביזוי אוכלים אי הוי צער בע"ח	תתמוג
תתתתתקמט	סי' ער"ב	בדיני צער בעלי חיים	תתכ
תתתתתרכז	סי' של"ה	ביקש מחבירו להכין תכנית בנייה והכין לא לפי בקשותיו	תתמוח
תתתתתרל	סי' שנ"ט	מוכר שמן ב"ט שקלים ובא חבירו ורשם עשרים שקלים	תתמזט
תתתתתרכט	סי' שע"ח	שבירת ארון בישיבה לענין מחילה	תתמזט
תתתתתריז	סי' תכ"ז	בדברי הרמב"ם בהלכות מעקה	תתמד
תתתתתריח	סי' תכ"ז	בענין הנ"ל	תתמוח
תתתתתריט	סי' תכ"ז	השיעור שיכול להתעכב מעשיית המעקה	תתמוח
תתתתתרכ	סי' תכ"ז	בענין השוכר בית בלי מעקה	תתמוז
תתתתתרכא	סי' תכ"ז	מזבח החיצון אמאי לא נתחייב במעקה	תתמוז
תתתתתרכב	סי' תכ"ז	בענין הנ"ל	תתמוז
תתתתתרכג	סי' תכ"ז	בדברי החרדים במצות מעקה	תתמוז
תתתתתרכד	סי' תכ"ז	בענין הנ"ל	תתמוז
תתתתתרכה	סי' תכ"ז	עוד בענין הנ"ל ובענין שותפות בגג לעשיית המעקה	תתמוז
תתתתתרכו	סי' תכ"ז	בנין משותף ורק חלק מהדיירים רוצים לשלם על מעקה	תתמוח
תתתתתרכח	בולים	שימוש חוזר בבולים	תתמוח
הוספות			תתנא-תתסג

ספר

תשובות הגר"ח

על מסכתות הש"ס

תשובות

הגר"ח

הקדמה

לספר תשובות הגר"ח - על מסכתות הש"ס

חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו. הננו מלא הודיה עצומה ושבח גדול למי שאמר והיה העולם ובחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו הקדושה תורה שבכתב ותורה שבעל פה, וזיכנו גם לחלק זה הלא הוא ספר תשובות הגר"ח על מסכתות הש"ס, והוא תשובות שקיבלנו ממו"ר עט"ר מרן שליט"א, וכמה וכמה תשובות שקיבלום אברכים ת"ח ממרן שליט"א. ואנו תפילה ובקשה על העתיד שיזכנו השי"ת עוד ועוד בכל הש"ס כולו אכי"ר.

והנה חלק זה הוא תשובות על מסכתות הש"ס לפי סדר המסכתות, והמה שאלות אשר השכלנו לשאול באותו עת שהיה צריך שאלה, ובאמת שהיו עוד שאלות רבות מאד בחלק זה אלא שלא זכינו להשכיל לשאול באותו עת שלמדנום והיינו מונחים בסוגיא ומשא"כ עתה, ובעזה"י יודפסו בספרנו 'אבני אהרן' עמ"ס הש"ס בעת הרצוי מלפניו ית"ש, (וכעת בהכנה לדפוס הס' עמ"ס בבא קמא בעזה"י), ויה"ר שירחמנו השי"ת וימלא חסרונו מעתה ועד עולם ושיהיה ספר זה לתועלת מרובה ולהגדיל תורה ולהאדירה אכי"ר.

אהרן הלוי גרנדש

באאמו"ר הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א

אדר התשע"ג

ברכות

תשובה תתקלו

ש. ⁵⁴² ברכות ה' א'. ארשב"ל כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנא' כו' א"ל רבי יוחנן הא אפילו תשב"ר יודעין אותו שנא' כו' (ופרש"י אפילו תשב"ר כו' מספר חומש כו' ואפילו הקטנים שלא הגיעו לספר איוב כבר למדו) אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה כו' שנא' כו' ע"כ, אין מובן, דהנה רשב"ל אמר מימרא כל העוסק בתורה יסורין כו' והביא ראיתו מפסוק באיוב, וא"ל ר"י דאי"צ להגיע לפסוק באיוב שהרי בפסוק בחומש גם כבר אפשר ללמוד כן, והשתא אם המו"מ של ר"י היה נגמר כאן נחא, אבל מהו שר"י אומר אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה כו' שהרי זו מימרא בפ"ע והיה צ"ל אר"י כל שאפשר כו', ובשלמא אם ר"י היה לומד את דבריו שאמר כל שאפשר כו' מהפסוק באיוב נחא, אבל הרי לומד דבריו מפסוק אחר, ומבואר דזו מימרא בפ"ע, וא"כ מה שייך לומר אלא כו'.

ת. אלא כך הי' לך לומר על העוסק בתורה.

תשובה תתקלז

ש. ברכות ה' ב'. כל העוסק כו' וקובר את בניו ⁵⁴³ מוחלין לו כו'. האם זה קאי גם על מי שאשתו מפלת נפלים ל"ע.

ת. אולי דוקא בקובר בניו בני קיימא.

תשובה תתקלח

ש. ברכות ו' א'. אר"א חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, האם נאנס הוא עצמו בדוקא כל' הגמ' או גם אם

542. עי' לברכות ב' א' לעיל תשובה תקפ"א. ועי' קידושין פ"ב ב' אשרי מי שבניו זכרים ואוי לו למי 'שבניו' נקבות, ועי' נזיר פ"ב מ"ז [ומ"ח] וברע"ב שם ד"ה ונולד יעו"ש ויל"ד ויל"ע.

543. אם הלשון 'בניו' דוקא הוא ולאפוקי בנות או הלשון לאו דוקא והכונה לכל ילדיו סתמא, וה"י.

אחר כבר עשאה והוא לא ידע או שנתברר שכבר אי"צ לעשות כלל המצוה עתה.

ת. כ"ז בכלל.

תשובה תתקלט

ש. ברכות ו' ב'. כל הרגיל לבא לביהכ"נ ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו שנאמר כו', צ"ב הלשון כל הרגיל דכי יש אפשרות להיות לא רגיל לבוא לביהכ"נ, וביותר דהא אי' שם עוד (ח' א') כל מי שיש לו ביהכ"נ בעירו ואינו נכנס להתפלל שם נקרא שכן רע, ובמדרש משלי סוף פ"ח אי' לשמר מזוזות פתחי אלו שערי תפילה שחייב אדם להשכים בכל יום לביהכ"נ ויכנס שני פתחים ואח"כ יתפלל.⁵⁴⁴

ת. יש מתפללין פעם כאן ופעם כאן.

תשובה תתקמ

ש. בהנ"ל. מה כונת מרן שליט"א, האם הכונה דכיון שמתפלל כל פעם במקום אחר לכן הקב"ה משאיל בו כי כל פעם לא בא לביהכ"נ שהיה מתפלל בו קודם, או הכונה דבהאי גונא יש היכי תמצי להיות לא רגיל לבוא לביהכ"נ והיינו לביהכ"נ מסויים ועליו הקב"ה לא משאיל (ואם כונת מרן שליט"א כצד שני, קצת צ"ב הא איתא בגמ' ונפסק להלכה דצריך שיהיה ביהכ"נ קבוע [עכ"פ, אם לא מקום קבוע תוך הבהכ"נ עצמו, שג"ז צריך], ואיך יתכן שע"ז תאמר הגמ' כל הרגיל כו').

ת. תפוס לשון אחרון.

תשובה תתקמא

ש. ראיתי מובא מהצל"ח (ברכות ו' ב') דאע"פ שצריך לרוץ לביהכ"נ כדי להמנות מי' ראשונים מ"מ בשבת אסור לרוץ בשביל לימנות מי' ראשונים,

גלות לו ולבניו, עכ"ל, יעו"ש. ועיין מש"כ מרן בארחות יושר סי' ל' - תפלה ד"ה וכתב בספר הגן כו'. והבאנו לשונו בס' אבני אהרן אבות פ"ב שילהי מ"ד.

544. עיין או"ח סי' צ' ס"ט הל' תפילה, וז"ל, ישתדל אדם להתפלל בב"ה עם הציבור כו', עכ"ל, יעו"ש ועיין שם סי"א, וז"ל, מי שיש לו בהכ"נ בעירו ואינו נכנס בו להתפלל נקרא שכן רע וגורם

ורק מותר לרוץ בשבת לביהכ"נ כדי שלא יאחר לביהכ"נ אבל לא כדי לימנות מי' ראשונים. כך ראיתי מובא. והשאלה, אם כן הוא לדינא.
ת. יתכן.

תשובה לתקמב

ש. ברכות ח' א'. לעולם יכנס אדם כו' שני פתחים ואח"כ יתפלל, אם נכנס כבר שיעור שני פתחים אם מותר לחזור לתוך שיעור שני פתחים, וכן האם זה דוקא לענין תפלה כל' הגמ' או אף לענין הלימוד.
ת. לא יחזור.⁵⁴⁵

תשובה לתקמג

ש. ברכות י' א'. חזקיהו אמר ליתי ישעיהו כו' ישעיהו אמר ליתי חזקיהו כו' מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקיהו וא"ל לישעיהו לך ובקר את החולה כו', ופרש"י ד"ה יסורים, דמתוך שלא היו הולכים זה אצל זה לא היה מוכיחו על שלא נשא אשה עכ"ל, אין מובן מה חכה ישעיהו הנביא שחזקיהו יבוא אליו, דאם בשביל שישעיהו יוכיחו לא מסתבר שהיה בא, גם בלי שלא רצה לבוא מטעם שסבר שישעיהו הנביא צריך לבוא אליו.⁵⁴⁶
ת. הוא הבין שבדאי חזקיהו יבא אליו לשאול אם עושה כהלכה.

תשובה לתקמד

ש. ⁵⁴⁷ בעין משפט ברכות (י"א ע"א) על הא דאמרינן דאבל פטור מן התפילין ציין לר"מ פ"ד מתפילין הי"ג. וק"ק דהר"מ שם כ' דאבל פטור מתפילין

545. עיין או"ח סי' צ' ס"כ הל' תפלה, וז"ל, יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל כו', עכ"ל. וכתב במ"ב (ס"ק ס"א) וז"ל, שיעור ב' פתחים. עיין בב"ח שכתב שצריך לעשות עזרה לפני בהכ"נ דוגמת האולם שהיה לפני ההיכל והאריך לפרש
בזה המאמר דשיעור שני פתחים וכ"כ המ"א וכן נהגו כהיום בכל מקום וע"כ טוב להדר לכתחילה שלא להתפלל בעזרה כ"א בבהכ"נ, עכ"ל, יעו"ש.
546. עיין או"ח סי' תר"ו וסי' תר"ח ס"ב הל' יוה"כ, יעו"ש.
547. מח"א שליט"א משנת

(לד' העמ"ש) משום דאסור להסיח דעתו מהם, ע"ש. ובפ"ד מהל' אבל כ' דפטור משום דכתיב "פארך חבוש עליך", משמע דלא מיקרי היסח הדעת – דאל"כ ל"ל קרא. ויעויין שאג"א סי' ל"ט ועוד. (ובלא ד' העמ"ש י"ל דהר"מ בהל' תפילין לא מיירי באבל).

ת. אם בטוח שיכול לזוהר מהיסח הדעת אין איסורו אלא מדברי קבלה מקרא דפארך.

תשובה לתקמה

ש. כתב הרשב"א (ברכות י"א א') וז"ל, ונ"ל דמאי דקתני מקום שאמרו לקצר כו' לאו למימרא שאינו רשאי לקצר ולהאריך בנוסח הברכה כלומר לרבות ולמעט במלותיה דא"כ היה להם לתקן נוסח כל ברכה וברכה במלות מנויות ובענינים ידועים ולהשמיענו כל ברכה וברכה בנוסחתה וזה לא מצינו בשום מקום ולא אמרו אלא המלות שיש הקפדה בהן לבד כו' עכ"ל, ומש"כ הרשב"א דא"כ היה להם לתקן כל ברכה וברכה במלות מנויות כו' וזה לא מצינו בשום מקום כו' לכאור' צ"ב דהא מצינו כסדר בדברי הראשונים ז"ל שמנו המלות וכמ"ש בטור או"ח סי' קי"ג וז"ל לשון אחי ה"ר יחיאל ז"ל דורשי רשומות הם חסידי אשכנז אשר היו שוקלים וסופרים מנין תיבות התפלות והברכות וכנגד מה נתקנו כו' עכ"ל וכ"ה בכל בו וכ"ה נמי בסידור הרוקח ועוד שמונים כסדר מנין התיבות של הברכות, וודאי כונתם ז"ל שבעת תקנת הברכות כבר אז מנו התיבות וכו'. ולכאור' כונת הרשב"א ז"ל צ"ב טובא.

ת. זה אינו מחז"ל ואינו מעכב.

תשובה לתקמו

ש. ⁵⁴⁸ גמ' ברכות י"ג ע"א. שואל מפני הכבוד. בד"ח ובפמ"ג הובא במשנ"ב סי' ס"ו כ' דה"ה אם הוא עשיר שראוי לכבד לו מחמת עשרו. וצ"ב אמאי חייבים לכבד עשיר, דאי מחמת עשרו הא יש עושר שמור לבעליו לרעתו, ואי

מחמת מעשי צדקה דעושה, א"כ אין דין לכבד עשיר, אלא בעל מעשים. (והיאך רבי מכבד עשירים יעויין גלהש"ס שם מד' המהרי"ל) וצ"ב.

ת. לא אמר שחייבין, אלא מי שדרך בנ"א לכבדו אם אין מכבדין אותו נעלב.

תשובה תתקמז

ש. ⁵⁴⁹ גבי כבוד עשיר, כ' מעכת"ר שליט"א דאין חייבין אלא שכיון שדרך בנ"א לכבדו הרי אם אין מכבדים אותו נעלב, ע"כ. גם אני חשבתי לפרש כן, וכ"מ בגלהש"ס בעירובין גבי רבי מכבד עשירים. אכן ראיתי כעת במאירי ברכות ד"י ע"א, דכ"א צריך להזכיר מעלת זולתו, והחכם יכיר במעלת העשיר וכבודו של זה וכו' יעו"ש, ומ' דיש ענין לכבד עשיר. (ולא מסתברא דבגלל מעשי הצדקה וכד' דעושה, דא"כ אין זה דין בעשיר) ולהכיר במעלתו. ומאי מעלה איכא בזה.

ת. בגמ' מוכח דהטעם משום צדקה.

תשובה תתקמח

ש. ברכות ט"ז ב'. רב בתר צלותיה אמר הכי יהר"מ ה"א שתתן לנו כו' חיים שיש בהם יראת חטא כו' חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים כו'. הנה כתב במסילת ישרים (פכ"ד) דמיני היראה הם שנים שהם שלשה והיינו יראת העונש ואח"כ יראת הרוממות שיראת החטא הוא חלק שני מיראת הרוממות, וביאר שם החילוק שיראת הרוממות הוא בשעת המצוה או העבירה ח"ו, ויראת חטא הוא בכל עת ובכל שעה. ע"כ בקיצור. והשתא יש לשאול כך, דבשלמא מה דאמר רב חיים שיש בהם יראת חטא מוכן, אבל מה דאמר חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים אין מוכן מהו יראת שמים דאם הכונה ליראת הרוממות הרי זה כבר נכלל במה שאמר חיים שיש בהם יראת חטא כי יראת חטא הוא בכלל יראת הרוממות. ולומר דהכונה ליראת העונש ג"כ לא מסתבר כי כיון שיראת העונש היא קלה להשיגה יותר משאר היראות כמ"ש המס"י שם א"כ הו"ל להקדים קודם יראה זו ליראת חטא, וא"כ צ"ב למה הכונה ליראת שמים. וצ"ב.

ת. עמש"כ בארחות יושר פמ"ג. 550 551

תשובה לתקמט

ש. ברכות י"ט ב'. ת"ש דאמר ר' אלעזר בר צדוק מדלגין היינו על ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל כו'. איזה מלכי ישראל היו בזמנו של ראב"צ.

ת. מלכי חשמונאי.

תשובה לתקנ

ש. ברכות כ"ד ב'. אם אמרה לי ריב"ל בפומיה לא צייתנא ליה. האם יש להוכיח מזה דריב"ל הוה אמורא, דאי הוה תנא איך יכול לומר לא צייתנא ליה. (וברי"ף פסחים י' ב' (בדפי הרי"ף) כתב וז"ל, ולא מצית למימר דלית הלכתא כו' יהושע בן לוי חדא דלא אשכחן אמורא דפליג עליה ועוד כו' עכ"ל ומבו' נמי דס"ל להרי"ף דריב"ל הוה אמורא. ובתוי"ט סוף עוקצין הביא כמה ראיות דהוה אמורא אך לא הביא מב' ראיות אלו).

ת. הוא הי' בין התנאים לאמוראים ועי' ב"ק פ"ב א'. 552

תשובה לתקנא

ש. 553 גמ' ברכות דכ"ה. ספק צואה בבית מותרת, ובאשפה אסורה. וכ"ה בר"מ פ"ג מק"ש. והיינו משום דבית בחזקת טהור, ואשפה בחזקת מטונפת. אכן יל"ע היאך הדין במקום דהוי ספק שקול ואין חזקה לא לכאן ולא לכאן. ומדוע לא הזכירו דין זה.

ת. ספק דאורייתא לחומרא.

חטא. אמנם הענין בזה הוא כו'. וזהו ענין יראת חטא כו'. ולכן הפליגו חז"ל כ"כ בענין יראת חטא וכנ"ל. עכ"ל מרן שליט"א, יעו"ש. וע"ע מש"כ מרן שם פרק י"ב בענין יראת שמים. 552. ז"ל רש"י שם, רבי יהושע בן לוי. אמרינהו ולא מתניתא דרבי יהושע בן לוי אמורא הוה ורבי יוחנן פליג עליה עכ"ל, ע"ש בגמ'. 553. מח"א שליט"א משנת תשל"ו.

550. צ"ל: פי"ג. 551. וז"ל מרן שליט"א שם (בקיצור וע"ש), בברכות ט"ז ב' חיים שיש בהם יראת חטא כו' ויראת שמים וצריך ביאור מהו הענין של יראת חטא וכי מהחטא הוא מתיירא והלא ממי שצוה על החטא הוא מתיירא וכבר אמר יראת שמים ומה מוסיף במה שאמר יראת חטא'. ומצינו שחז"ל הפליגו מאד בענין של יראת חטא כו' וכ"ז צריך ביאור מה הענין של יראת

תשובה תתקנב

- ש.** ברכות כ"ט א'. והשקיף בה שתיים ושלוש שעות ולא העלוהו. צ"ב איך המתינו זמן כה רב.⁵⁵⁴
- ת.** אין הכונה שעות ממש.

תשובה תתקנג

- ש.** ברכות ל"א א'. וקולה לא ישמע מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו. צ"ב דכי עד אז היו מתפללים בקול.
- ת.** הפסוק משמיע לנו הדין.^{555 556}

תשובה תתקנד

- ש.** ברכות שם. בהנ"ל. עדיין צ"ב דכיון דגם קודם חנה לא היו מתפללים בקול א"כ למה עלי חשב אותה לשכורה.
- ת.** ההמון לא היו זהירין בזה והיו מגביהים קולם (כמו שמצוי גם היום) ועלי שלא הכירה חשבה להמונית ולכן אמר שהיא שכורה.⁵⁵⁷

תשובה תתקנה

- ש.** ברכות ל"א ב'. מכאן לחושד את חבריו בדבר שאין בו צריך לפיסו, ולא עוד אלא שצריך לברכו כו'. והובא ברי"ף וברא"ש (ס"ח) שם. אבל בר"מ ובש"פ לא מצאתי. האם לא פסקו כן לדינא. (מח"א שליט"א).
- ת.** הרמב"ם אין מביא דברים שהוא מדת חסידות או הנהגה טובה.

תשובה תתקנו

- ש.** ברכות ל"א ב'. אמרה ליה לא אדון אתה כו'. צ"ב איך דברה אליו כך.

554. עיין או"ח סי' קכ"ו ס"א הל' תפלה, וז"ל, לא יתפלל ש"צ שטעה ודילג אחת מכל הברכות וכשמזכירין אותו יודע לחזור למקומו אין מסלקין אותו כו', ושם ס"ב, ש"צ שטעה ואינו יודע לחזור למקומו יעמוד אחר תחתיו כו', עכ"ל יעו"ש. 555. עיין 556. עיין בזה שו"ת תירוש ויצהר סי' ע"ד ס"ק ב'. 557. עי' בזה בשו"ת תירוש ויצהר סי' ע"ד ס"ק

ת. התפלאה עליו.⁵⁵⁸

תשובה תתקנז

- ש. ברכות ל"ב א'. כשם ששמים וארץ בטלים כך כו'. צ"ב מדפרש"י ר"פ האזינו לפיכך העיד בהם שמים וארץ עדים שהם קיימים לעולם.
- ת. בששת אלפים דעלמא.

תשובה תתקנח

- ש. ברכות ל"ה א'. במשנה. ועל פירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ. נשאלתי. למה קאמר רק חוץ מן הפת שעל הפת כו' המוציא, דלמה לא קאמר נמי חוץ מן כו' שעל כו' הוא אומר בורא מיני מזונות, כלו' למה לא הזכיר התנא במשנה את ברכת בורא מיני מזונות.
- ת. בשביל שמחלוקת בזה עי' במשנה ברכות מ"ד א'.

תשובה תתקנט

- ש. ברכות שם. גמ'. מנא ה"מ דתנו רבנן קודש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפנייהם ולאחרייהם מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך. לכאורה צ"ב דהא כיון שאמרו מלמד שטעונים ברכה 'לפניהם ולאחרייהם' א"כ למה קאמר ר"ע רק 'קודם שיברך' דהול"ל אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך 'וכן חייב לברך אחר אכילתו'.
- ת. לאחרייהם דאורייתא.⁵⁵⁹

תשובה תתקס

- ש. ברכות שם. דאתמר ר' חייא ור' שמעון ברבי חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי ולמאן דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג"ש דתניא ר' אומר

ב'. 558. עיין יו"ד סי' רמ"ב ס"ב הל' כבוד רבו ות"ח, וז"ל, כל החולק על רבו כחולק על השכינה וכל העושה מריבה עם רבו כעושה עם השכינה וכל המתערם עליו כאילו מתערם על ב'. 559. הנה תשו' מרן השכינה, עכ"ל יעו"ש. שליט"א קאי לכאן על ברכת המזון וברכת מעין שבע, עי' משנ"ב סי' ר"ט ס"ק י"ן דוקא שהיא

נאמר כאן כו'. הנה לא נתבאר בהדיא בין ר' חייא לר' שמעון מי מהם הסובר כרם רבעי ומי מהם הסובר נטע רבעי רק קאמר "חד" תני "וחד" תני, ויש לשאול אם ניתן להוכיח דרבי שמעון הוא הסובר כרם רבעי והיינו ממה שאביו רבי סובר כרם רבעי כדאמר ולמאן דתני כרם רבעי כו' ר' אומר כו'.
ת. אינו מוכרח.

תשובה תתקסא

ש. ברכות ל"ה ב'. א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנא' גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית כו' מאי חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים. יש להעיר דהרי כל המימרא כאן זהו דברי רבי חנינא בר פפא וכפי שהתחיל ואמר א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה כו', וא"כ מאי קאמר "מאי חבר הוא לאיש משחית" א"ר חנינא בר פפא 'חבר' כו', והרי זה גופא דברי רבי חנינא בר פפא.
ת. הוא עצמו פי' את הפסוק.

תשובה תתקסב

ש. ברכות שם. א"ל רבא לרבנן במטותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא. בפשוטו רבא קאמר להו לרבנן שלא יראו לפניו בימי החול, אבל מהלשון ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי משמע דכלל לא יראו לפניו בכל יומי ניסן וכל יומי תשרי, וצ"ב דהא חייב אדם להקביל פני רבו ברגל (ואולי מחל להם אם מהני בזה מחילה, ואולי גם מכאן ראוי דבזמן שאין ביהמ"ק קיים אין חיוב), וצ"ב⁵⁶⁰.
ת. הכונה לא תבואו ללמוד.

דאורייתא, אבל לכאן עדיין צ"ב לענין שאר ברכות
שאינם מדאורייתא. וי"ל דכיון שיש מהברכות
שלאחריהם ברכות דאורייתא לכן לא אמר 'מכאן'
כו' עליהם אלא מספיק מה שאמר בתחילה
'ולאחריהם', והבן. 560. עיין או"ח סי' תקכ"ט
הל' יו"ט, בשע"ת ס"ק ב'.

תשובה תתקסג

ש. ברכות שם. וחמרא מי סעיד והא רבא הוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דניגרריה לליביה וניכול מצה טפי טובא גריר פורתא סעיד. לכאור' מה הרבותא גבי רבא דאמרי' דשתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא דייקא, והרי מצינו בהוריות (י"ג ב') דאמרי' התם, דאמר רבא חמרא וריחני פקחין, ומבואר דתמיד היה רגיל בזה ולא רק בער"פ. (אולי י"ל דתמיד שתה מעט, אבל בער"פ כיון דדוקא טובא גריר לכן שתה הרבה, וזה הרבותא דתמיד שתה מעט בשביל הפקחות אבל בער"פ הוסיף ושתה הרבה כי היכי דנגרריה כו').

ת. נכון מה שתירצת.

תשובה תתקסד

ש. ברכות שם. א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי כו'. לכאור' צ"ל דכל הנידון כאן רק באופן ששתה פורתא דאז סעיד ולכן יש מה לדון בזה לענין הקביעות סעודה, אבל אם שתה טובא דגריר מה שייך לדון לענין קביעות סעודה דהרי אי"ז סעיד בכלל. לכאור' כך צ"ל, אך קצת יש להעיר למה ל"ק זאת בהדיא ר"נ בר יצחק דכל הנידון הוא כנ"ל דוקא באופן ששתה פורתא, דמדסתם ולא חילק ש"מ דגם אם שותה טובא גם על זה הוה ליה נידון מהו בקבע עלויה סעודתיה, וזה ק' כנ"ל כי באופן כזה אי"ז סעיד בכלל.

ת. גם טובא סעיד אבל גם גריר.

תשובה תתקסה

ש. ברכות שם. מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה כו'. יש לשאול דבשלמא יין ניחא, אבל שמן איך אפשר לומר דאשתני לעלויא והרי שמן כמות שהוא הרי הוא מזיק וכדלהלן דאמר אילימא דקא שתי אוזוקי מזיק ליה, ומשא"כ יין כמות שהוא דבאמת אשתני לעלויא כי הענבים אינו משמח ואין עושים עליהם קידוש וכו' רק עתה שהשתנו הענבים ליין וממילא ביין מובן דאשתני לעלויא, אבל שמן כמות שהוא הוא מזיק. וצ"ב.

ת. הרי התורה משבחת ארץ זית שמן.

תשובה תתקסו

ש. ברכות ל"ו ב'. האי קפרס ליתיה בשעת גמר פירא. ופרש"י וז"ל, כשמגיע סמוך לבישולו הוא נופל ממנו עכ"ל, לכאן צ"ב מהא דאמרי' לעיל (ע"א) רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין, וכן לעיל מיניה קאמר, אר"י א"ר צלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין, דמהתם לכאן מבו' דהקפריסין נמצא עם האביונות גם בשעת גמר פירא, דאל"כ מה שייך לומר זריק אביונות וקאכיל קפריסין, שהרי כבר אין הקפריסין שם.

ת. לפני הגמר ממש עדיין נמצא.

תשובה תתקסז

ש. ברכות שם. פלפלי רב ששת אמר שהכל רבא אמר לא כלום ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא כס פלפלי ביומי דכפורי פטור כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור מתיבי היה ר"מ אומר כו' ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה כו' לא קשיא הא ברטיבתא הא ביבשתא. היינו דהנידון כאן לענין פלפלי הכונה לפלפלי יבשתא ולכן קאמר רבא דאין מברך כלום ולכן גם קאמר רבא דאם אכל כזה ביוה"כ הוא פטור מכרת, אך קצת צ"ב דכיון דיש גם פלפלי רטיבתא למה סתמו ואמרו פלפלי סתם, כי עי"ז שאמרו פלפלי סתם הי' יכול לטעות ולומר דגם בפלפלי רטיבתא אינו מברך כלום, ויותר מזה איך קאמר רבא כס פלפלי ביומי דכפורי פטור דהו"ל לפרש כס פלפלי יבשתא פטור דכיון דסתם הי' אפשר לטעות ולומר דגם פלפלי רטיבתא פטור, וכיון דמיירי הכא לענין כרת לכאן הו"ל לפרש כס פלפלי יבשתא'.

ת. זה מובן מסברא.

תשובה תתקסח

ש. ברכות שם. פלפלי רב ששת אמר שהכל רבא אמר לא כלום כו' לא קשיא הא ברטיבתא הא ביבשתא. היינו דמה דקאמר רבא לא כלום ה"ז לענין יבשתא, אמנם לא נתבאר איזו ברכה מברכין לרבא על פלפלי רטיבתא. ויש לשאול האם ניתן להוכיח דלרבא בכה"ג מברכין בפה"א, והיינו מדאמרי' להלן מיניה, אמרי ליה רבנן למרימר כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור והא אמר רבא האי המלתא דאתיא מבי הנדואי שריא ומברכין עליה בפה"א לא קשיא הא

ברטיבתא הא ביבשתא, והיינו דזנגבילא יבשתא פטור מכרת ולענין ברכה ברטיבתא מברכין בפה"א, ולכא"ו ש"מ דלרבא גם פלפלי רטיבתא מברכין בפה"א. אלא דיש להסתפק לרב ששת דאמר בפלפלי יבשתא שהכל, אי בפלפלי רטיבתא מודה לרבא דמברכין עליה בפה"א.

ת. יתכן.

תשובה תתקסט

ש. ברכות ל"ז א'. והתניא הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה וגבי מעשה קדרה תניא בתחלה מברך עליו בורא מ"מ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש כו'. יש לשאול למה קתני בבריי' 'פת' אורז כו', ולומר דהבריי' היא רבי יוחנן בן נורי דאורז מין דגן הוא א"א לומר כי בבריי' קתני גם פת דוחן והא זה לא מצינו לריב"נ דזה מין דגן, וע"כ צ"ל דהבריי' היא רבנן דס"ל דאורז לאו מין דגן הוא, וכיון שכן יש לשאול כך, דהנה לשון הבריי' הביאו לפניו פת אורז משמע דאתי לאשמעין דאע"פ שהוא 'פת' אורז מ"מ אין מברכין עליו המוציא וברהמ"ז וכרבי יוחנן בן נורי דלהלן אלא מברכין עליו 'כמעשה קדרה' והיינו במ"מ וברכה א' מעין ג'. אמנם ממה דביארה הגמ' הבריי' וקאמרו 'כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה דאילו כו' מבואר דהבריי' אתי לאשמעין דלא נימא דעל פת אורז אין מברכין כלל אלא מברכין עליו שהכל ובנ"ר, והשתא בשלמא אי הי' לשון הבריי' אורז ודוחן בלי תיבת פת ניחא דהי' איזו ס"ד דלא יברכו ע"ז כלל וקמ"ל דעכ"פ מברכין עליו שהכל ובנ"ר, אבל השתא דלשון הבריי' הוא 'פת' אורז כו' לכא"ו משמע דחידוש הבריי' הוא דלא מברכין המוציא ובהמ"ז אלא במ"מ וברכה א' מעין ג', וכיון דהגמ' לא ביארה כן הס"ד והקמ"ל, א"כ לכא"ו קשיא למה נקטה הבריי' 'פת'.

ת. פת אורז ואורז היינו הך וקיי"ל⁵⁶¹ דין הכל איך לברך.

תשובה תתקע

ש. ברכות שם. כמעשה קדרה דמברכין עליו תחלה וסוף. לכא"ו מבואר דהי' ס"ד דעל פת אורז ופת דוחן לא יברכו כלל וקמ"ל דנכון דלא מברכין

561. לכא"ו צ"ל: וקמ"ל.

במ"מ ומעין ג' ומ"מ מברכין שהכל ובנ"ר, וכיון שכן, צ"ב מאי ס"ד והא לעיל (ל"ה א') אמרי' אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה ושם (ע"ב) א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל כו', ומאי ס"ד דלא יברכו ע"ז כלל.

ת. דלא תימא דאין מברכין עליו כלל דאין חשיבא.

תשובה תתקעא

ש. ⁵⁶² גמ' ברכות דמ"ה ע"ב נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן. ומבואר שם הטעם, משום דהוי פריצותא אם יזמנו יחד. ובגמ' ערכין ד"ג ע"א, ברש"י ובתוס' שם, מבואר דאין שתי נשים או שני עבדים מצטרפים עם אנשים, לפי שיש באנשים מה שאין בנשים ועבדים וכו' יעו"ש.

ולכאורה, אפשר לומר דהוא הטעם נמי להא דנשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן, למ"ד דעבד חייב במילה, שהרי עבדים אומרים ברית ונשים אינן אומרות, וא"כ מה צריך לטעם דפריצותא הרי בלא זה ג"כ אינם מזמנים יחד, כשם שנשים ועבדים לא מצטרפים עם אנשים. וכמשנ"ת.

ת. עי' תוס' ברכות כ' ב' ד"ה נשים דזה תלוי אם הוא דאורייתא או דרבנן ואם הוא דאורייתא מוציאות כמ"ש בבה"ל סי' קפ"ו ד"ה ומוציאות והיינו משום ערבות וי"ל דסוגיא דברכות אם נימא דאורייתא.

תשובה תתקעב

ש. ברכות נ"ד א'. והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנאמר והנה בעז בא כו'. קצת צ"ב הלשון 'שנאמר' שזה משמע שמהיכן אנו יודעים שכך התקינו מזה שכתוב בפסוק והנה בעז בא כו', אבל האמת אינו כן, כי התקנה שהתקינו היה בימי עזרא ימים רבים אחר זמנו של בועז.

ת. מנ"ל שעזרא תקן כן.

562. מח"א שליט"א משנת תש"ל. והעיר חכ"א בהגו"ח יעו"ש.
דכן הק' הגר"א בהגהותיו בסוף המס' ורי"א חבר

תשובה לתקעג

ש. בהנ"ל. מהתשובה משמע דס"ל למרן שליט"א שבאמת בועז עצמו תיקן התקנה לכן שייך הלשון 'שנאמר' (והא דקתני והתקינו לשון רבים היינו עזרא ובי"ד), דאל"כ נהי שלא עזרא תיקן זאת מ"מ כיון שבועז ג"כ לא תיקן זאת על כרחך שזה תקנה מאחר זמנו של בועז וא"כ הדרנא לשאלה דא"כ מהו הל' שנאמר. (ואם באמת כונת מרן שבועז תיקן א"כ יש להעיר דלכאור' הו"ל לתנא להקדים תקנתו של בועז לתקנה הראשונה שהי' בימי עזרא כדפרש"י, משום סדר הדורות).

[והטעם שחשבתי שזו תקנת עזרא, משום שקודם לכן קתני במשנה והתקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם ופרש"י התקינו עזרא וסיעתו, ומיד אח"כ קתני במשנה והתקינו שיהא אדם כו' שנאמר והנה בעז בא כו', דפשוטות לשון המשנה משמע שאותם שהתקינו התקנה הראשונה הם הם שהתקינו התקנה השניה ולכן חשבתי שזו תקנת עזרא].

ת. ב"ד של בועז התקינו שהרי המלאך של גדעון הי' לפני עזרא.^{563 564}

תשובה לתקעד

ש. ברכות נ"ד ב'. אר"י א"ר ד' צריכין להודות כו', הא דנקטה הגמ' סדר אחר מבקרא, כ' התוס' דהכתוב נקט לפי המצוי יותר והגמ' נקטה לפי המסוכן יותר, ובר"י בשם רה"ג תי' בהיפוך, ובר"מ פ"י מברכות ה"ח כ' סדר ד' הדברים לא כהפסוק ולא כהגמ', וק', א' למה שינה הרמב"ם מסדר הגמ' או הכתוב, והב' מה יתרץ על ק' התוס'. (ואחר התבוננות מצאתי שהסדר שנקט הר"מ הוא הסימן שכ' המחבר בסי' רי"ט וכל החיים יודוך סלה (ולא לפי הסימן שכ' הטור) וצ"ב).⁵⁶⁵

בס' שופטים שם. וזה מה שכתב מרן ב"ד של בועז התקינו, שהרי המלאך של גדעון הי' לפני עזרא' והיינו דכיון שהתנא מביא ראי' מהפסוק של גדעון, וגדעון הי' לפני עזרא [בהרבה שנים] ע"כ דתקנה זו אינה מזמן עזרא כמו שכ' לעיל בשאלה. 564. הערה מחכ"א, עיין מהרש"א מכות כ"ג ב' שבי"ד של בועז תיקן זה. וע"ש במהרש"א שתמה דגדעון היה לפני בועז. 565. עיין או"ח סי'

563. בפשוטו כונת מרן שליט"א דהנה תנן שם במשנה, והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם שנאמר (רות ב) והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'. ואומר (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל. ואומר כו'. ועי' פירוש הרע"ב שם בד"ה שיהא. ופסוק זה דכתיב ה' עמך גבור החיל קאי על מלאך ה' שנתגלה לגדעון ואמר לו ה' עמך גבור החיל עי'

ת. הרמב"ם נקט לפי המצוי בזמנו יותר.

תשובה תתקעה

ש. ברכות נ"ה א'. דא"ר חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברכנות, ומאידך ארז"ל שמו"ר א' ז' ד"א ויוסף היה במצרים אע"פ שזכה יוסף למלכות לא נתגאה כו' כשם שהיה קטן בעיניו מתחילה כו', וצ"ב.

ת. בלבו לא נתגאה אבל הנהיג ברכנות.⁵⁶⁶

תשובה תתקעו

ש. ברכות נ"ט א'. אמר ר' אלכסנדר אריב"ל לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומיות שבלב שנאמר כו'. קצת יש לשאול, האם לפי"ז לע"ל שכבר לא יהיה יצה"ר גם לא יהיו רעמים.

ת. אולי.

תשובה תתקעז

ש. ברכות ס"ב א'. תניא אמר רבי עקיבא פעם אחת נכנסתי אחר ר' יהושע לביה"כ כו' תניא בן עזאי אומר פ"א נכנסתי אחר ר"ע לביה"כ כו', אין מובן למה לא אמרו ההלכות בשיעור בישיבה ולמה הוצרכו להגיע לזה.⁵⁶⁷

ת. יש הנהגות שהן רק ד"א וכל א' נוהג כהבנתו.

תשובה תתקעה

ש. בהנ"ל. יש לשאול ע"ז, דבשלמא אם היו רוצים לדעת ההלכות א"כ הוי קצת מתיישב דלכן עשו כן, אבל כיון שרק רצו לדעת עניני הד"א כמב' מתשו' מרן שליט"א א"כ קשה יותר איך עשו כן (דכי מפני עניני ד"א יעשו

מהם עד קצה האחרון וכמו שאמר התנא מאד מאד הוי שפל רוח וכן בכעס הזהירו חכמינו ז"ל הרבה עליה, עכ"ל. 567. עיין או"ח סי' ג' ס"ב, וז"ל הרמ"א, ולא ילכו שני אנשים ביחד כו' משום צניעות, עכ"ל יעו"ש.

רי"ט ס"א הל' ברכת הודאות, וז"ל, ארבעה צריכים להודות כו' עכ"ל יעו"ש. 566. עיין או"ח סי' קנ"ו מ"ב ס"ק א', וז"ל, והנהגת האדם צריך להיות הכל בדרך המצוה לא יקמץ יותר מדי ולא יפזר יותר מדי וכן בכל המדות רק הגאווה והכעס יתרחק

כן), ואלא נימא שעשו כן בשביל לדעת הלכות א"כ יקשה מה ששאלנו פעם א' את מרן שליט"א למה לא אמרו ההלכות בישיבה, וממ"נ קשיא.

ת. עי' נדה י"ב ב'.⁵⁶⁸

תשובה התקעט

ש. ברכות ס"ג ב'. פתח ר' נחמיה בכבוד אכסניא ודרש מ"ד ויאמר שאול אל הקני לכו סורו רדו מתוך עמלק פן אוסיפך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל והלא דברים ק"ו ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו כך כו'. ופרש"י וז"ל, עשית חסד, שהאכילם שנאמר ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם וגו', עכ"ל. ומבו' דהלחם היה משל יתרו. אמנם צ"ב חדא מהיכן היה לו לחם (בפרט שבמדבר אכלו מן), ולא מסתבר לומר שהביא עמו ממדין חדא דבקרא נזכר שהביא עמו רק את צפורה וב' בניה ולא גם לחם (וכן לא גם עולה וזבחים. וצ"ב), ועוד דלא מסתבר שהביא עמו ממדין כ"כ הרבה לחם שיספיק לו למשה ולאהרן ולכל זקנ"י שהם ע' זקנים (ובפרט למש"כ מרן בטעמא דקרא שהאכילם לחם כדי לצרפם לזימון, דא"כ הי' צ"ל שהביא עמו לפחות ע' כזיתים (או כביצה) ולא מסתבר שהביא עמו ממדין כ"כ הרבה), ואף אם נימא שהביא הלחם ממדין אכתי ק' למה יעלה בדעתו להביא עמו כ"כ הרבה לחם ולא עוד אלא שיעור כזה שיספיק לכל זקנ"י, ובפרט שהרי כשיצא ממדין לא חשב שיעשה סעודה כי רק אחר ששמע ממשה הנסים לקח עולה וזבחים וכו'. וצ"ב.

ומיהו מדכתיב ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים לאלקים, ולא כתיב עולה וזבחים לאלקים ולחם, קצת מ' שהלחם לא היה משל יתרו אלא אהרן וזקנ"י הביאו הלחם עמם, אמנם בגמ' מבו' שהלחם היה משל יתרו וכמו שפרש"י שם. וצ"ב וכנ"ל).

ת. משה הקרה לו.⁵⁶⁹

568. והכי אמרי' שם, אמר רב כהנא דילמא אינהו קא מחמירי אנפשיהו, ועיין רש"י שאלתינהו לאינשי ביתיה דרב פפא ודרב הונא שם ד"ה דלמא. יעו"ש והבן. 569. ערש"י בריה דרב יהושע כו' ולשיילינהו לדידהו דהיא י"ב ל"ט.

תשובה תתקפ

ש. בהנ"ל. כתב מרן שליט"א בטעמא דקרא וז"ל, ויקח יתרו עלה וזבחים לאלקים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים, פתח בזבחים וסיים בלחם, ונראה דזבחים לא רצה לתת להם כי מצותו על הבעלים לאכלו, ורק על הלחם הזמין כדי לברך בזימון, וכדמסיים ויאמר יתרו ברוך ה' וגו', ואין מזמין אלא על הפת. עכ"ל מרן שליט"א שם.

אך דא"כ צ"ב חדא איזה חסד עשה עם ישראל שהרי הזבחים רק יתרו עצמו אכל, וגם הלחם שהאכילם נתן רק כדי לזמן ולא משום שרצה ליתן להם לחם. וצ"ב כונת מרן שליט"א.

(ומש"כ מרן שליט"א שרק יתרו אכל הזבחים וזקנ"י אכלו הלחם, כן מבואר מדברי רש"י הנ"ל, היינו מדהביא רש"י רק סיפא דקרא התם ולא גם הרישא דקרא שם דכתיב ויקח יתרו וגו' עלה וזבחים, ומבואר שהחסד שהאכילם ה' דוקא בלחם ולא בזבחים, וכמ"ש מרן שליט"א שיתרו אכל הזבחים לבדו).

ת. כנ"ל.

תשובה תתקפא

ש. בהנ"ל. שמואל א' - ט"ו ו'. ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל. צ"ב מאי חסד עשה והרי לא היו צריכים ללחם שהרי כבר היה להם את המן. ועוד צ"ב מהו עם כל בני, והרי רק אהרן וזקנ"י אכלו, ובאמת במפרשים ז"ל בנביא פירשו דהכונה לחסדים אחרים וכגון מה שיעץ למשה רבינו שלא ידון העם לבדו וכו'. מיהו רש"י פירש שם וז"ל, עם כל בני שנהנו מסעודתו משה ואהרן וכל זקנ"י והרי מעלה עליו כאילו עשה חסד עם כל בני עכ"ל אך ק' דבאמת למה ה"ז כאילו עשה חסד עם כל בני. וצ"ב.

ת. כנ"ל. ⁵⁷⁰

570. חכ"א העיר ליישב עוד [הנך ג' שאלות], תבואה ואפה במדבר שם. עוד העיר, דלכאו' יתרו לא אכל מהמן עכ"פ קודם שנתגייר וכן ה' אצל הערב רב שאכלו רק מתמצית שיירי המן.

שהרי יתרו יצא לדרך רחוקה למדבר ולא ידע מה יאכל שם ולכן מסתבר שלקח עמו הרבה שקי

תשובה תקפב

ש. ברכות ס"ד א'. הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום כו', וכ"ה שמו"ר ה' כ"ג ותנחומא שמות כ"א, הנה לפי"ז צ"ב הא דכתיב (מ"א כ"ב י"ז) ויאמר ראיתי את כל ישראל נפצים אל ההרים כצאן אשר אין להם רעה ויאמר ה' לא אדנים לאלה ישובו איש לביתו בשלום, וכיון שנתנבא מכיהו הנביא שישראל ישובו (מלבד אחאב), לכאורה היה צ"ל ישובו איש לביתו לשלום.

וכן (שם שם כ"ח) דכתיב ויאמר מכיהו אם שוב תשוב בשלום לא דבר ה' וגו', לכאורה היה צ"ל אם שוב תשוב לשלום לא דבר ה' או אם שוב תשוב בשלום דבר ה', שהרי נתנבא שאחאב לא יחזור.

ת. עמש"כ בד"א פ"ד הי"ז מביכורים בה"ל ד"ה בואכם.⁵⁷¹

דוקא בלה"ק יש קפידא וע"ש בגליון דג' הע"י לשלמא, ובזה מיושב קו' האמרי נועם פ' ויצא בפ' ושכתי בשלום אל בית אבי שהקשה למה אמר בשלום ולא לשלום וכן הק' על מש"כ ה' יברך את עמו בשלום ונשאר בקושיא ולהנ"ל א"ש ובזה מיושב גי' הא"ח שהביא בא"ר סי' ר"ל דגריס בגמ' מודה אני לפניך שהוצאתי בשלום וכשם שהוצאתי בשלום כן תוליכנו בשלום ותסמכנו בשלום ותמה ע"ז שהרי אין לומר לחי בשלום אלא לשלום ולהנ"ל א"ש הכל אך יל"ע הא דמיייתי הגמ' גבי הנפטר מן המת יאמר לו לך בשלום שנא' ואתה תבא אל אבותיך בשלום ומה ראי' מהתם התם לא מיירי בלשון הליכה ובזה גם כחי אין קפידא וי"ל דביאה דהתם הליכה היא שהרי הכונה שיבא אל בית עולמו לעוה"ב א"כ הכונה כאן שהולך אל אבותיו לג"ע אבל כל הני ביאות דגבי חי הכונה שעצם הביאה היא בשלום כמו אם יבא בני מן המלחמה בשלום וכן כל הני וכן הכא בואכם לשלום היינו שבאתם לכאן בשלום ולכן אין קפידא בזה והשי"ת ישפות שלום לנו ה' יברך את עמו בשלום. עכ"ל מרן שליט"א שם. וכדברי מרן שליט"א כן משמע נמי מדאמרינן בתפלת אהבה רבה והביאנו לשלום כו' ותוליכנו לשלום כו'. ועיין

571. וז"ל מרן שליט"א שם, בואכם בשלום. לפנינו במשנה הגירסא באתם לשלום ובקדושין ל"ג ב' הגי' בואכם לשלום אמנם בחולין נ"ד ב' הגי' כמו שהעתיק רבנו וכבר העירו על גי' רבנו ממ"ש בברכות ס"ד א' הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שא"ל למשה לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לאבשלום לך בשלום הלך ונתלה הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנא' ואתה תבא אל אבותיך בשלום הרי מבואר דלחי אין לומר בשלום אלא לשלום עי' הגהות בן ארי' ותוס' אנשי שם מש"כ בזה אמנם באמת נ' דחז"ל לא הקפידו אלא על לשון הליכה דכתיבי קראי ולא על ל' אחר עי' ר"ה כ"ה א' בא בשלום רבי ותלמידי ובגזיר י"ט ב' אם יבא בני בשלום וביר' פ"ג דברכות ה"א גמרת לצאת תבא בשלום ובברכות ס' א' יבקש רחמים שיצא בשלום ובסנהדרין י"ב א' יצאו בשלום ובשבת י"ב א' ושבתו בשלום ובמ"א כ"ב י"ז ישובו איש לביתו בשלום ובש"ב ט"ו שובה העירה בשלום וביומא ס"ו ב' אהא בשלום אני ואתה (וכ"ג במהרש"א שם שכ' דלא אמר ל' הליכה משום דלחי אומרים לך לשלום ע"ש) ובתענית ט' ב' ליזלו רבנן בשלמא ושם צ"ע שלילולו הוא ל' הליכה ושם

תשובה תתקפג

ש. ברכות ס"ד א'. בסוף הגמ' יש כמה פסוקים, האם לאומרים עם שם (כמו בתפלת שחרית).

ת. כן. 572 573

תשובה תתקפד

ש. ⁵⁷⁴ כ' הר"מ ברכות פ"א ה"ב, דדוקא מ"ע שבין אדם למקום מברכין עליה (עיין כ"מ שם). ואולי אפ"ל דעכ"פ דאדרבנן מברכין אף דהוי בן אדם לחבירו, כיון שסו"ס החיוב הוא מצד לא תסור שבת כ"ג ע"א ור"מ שם ה"ג ולא זה הוי בין אדם למקום. אך אולי י"ל דסו"ס הוי המצוה בין אדם לחבירו, וע"ז לא נתקנה ברכה אף בדאורייתא.

ובתה"ד סי' ק"ב כ' בתוך דבריו, דהא דיבמות ד"ה ע"ב שחוט לי בשל לי וכו', הוי חלק הכרחי דמקיום המצוה, ולכן ס"ד דדחי שבת, יעו"ש.

ולכאורה ק' ג"כ מגמ' מכות הנ"ל, דהא אם הבן מצא שחוט או מבושל,

בא לשלום, מיחזי כיוהרא וכמגדפו שאינו שלם עדיין, וע"י שיבא אצלו יוסיף שלימות. אבל א"ל בא בשלום, ר"ל בשלימות שיש בכ תבוא אצלי ובשלימות שבך קיימת דברי וגזירתי עכ"ל. וע"י להלן תשו' תתתצ"ח. 572. עיין או"ח סי' רט"ו שע"ת ס"ק ד', וז"ל, בשעה שלומד עבה"ט ובשאלת יעבץ סי' פ"א כתב דאם יש הזכרה באמצע מטבע ברכה הכתובה בש"ס יכול לאומרה ע"ש, ובכר"י כתב דרבנן קששאי בא"י נהגו שלא להזכיר השם בקריאתו וכן במח"ב כתב שכ"כ בתשב"ץ קטן בשם מהר"ם, ואיני קורא שם של ד' אותיות בתלמוד כ"א השם ע"ש, וע"ע בשאלת יעבץ שם שכתב, כשקורא בש"ס ובשאר דברי חז"ל ובכלל דבריהם כתובים הבאים, קורא כדרכו במקרא האזכרות בקריאתן וכתב שכן היה נוהג מר אביו ח"צ ז"ל, עכ"ל. וע"י להלן תשובות תתתמ"ג, תתתמ"ד. 573. עמש"כ מרן שליט"א בס' שיח השדה ח"ג ברכות כ"ב א' ד"ה שם ובלבד, שם הוכיח מרן שליט"א ההיתר. 574. מח"א שליט"א משנת תש"ל.

מג"א סי' ק"י ה' תפלה סק"ט. (ועיין בשלח י"ד י"ב רש"י ד"ה ממותנו).

ושו"מ עוד מש"כ בתפארת ישראל עלה בסוף פ"ב דר"ה, דתנן התם, עמד רבן גמליאל ונשקן על ראשו אמר לו בא בשלום רבי ותלמידי כו' יעו"ש, וכתב בתפא"י [יכין אות א'] וז"ל, ואע"ג דאמרינן [מ"ק כ"ט א'] וברכות דס"ד דאל יאמר "בשלום כ"א לשלום". נ"ל ע"פ מ"ש הכותב סוף ברכות דהחילוק בין בשלום ללשלום, דבשלום משמע השלימות שבו לא יוסיף ולא יגרע. משא"כ לשלום משמע שהשלום למולו, והוא מתקרב אליו ומוסיף שלימות. ומה"ט נ"ל דהנפטר מהמת לא יאמר לך לשלום דהרי זה א"א שיוסיף שם שלימות דהיום לעשותן כתוב [כע"ז ד"ג א']. אבל יאמר לו לך בשלום כלומר יה"ר שידונך בעה"ב כאילו כבר השגת השלימות הראוי. משא"כ הנפטר מהחי, כשיאמר לו לך בשלום הוא מקללו, שלא יוסיף שלימות. אבל יאמר לו לך לשלום, שתמיד תוסיף שלימות. א"כ יש חילוק גדול בין הליכה לביאה, דר"ג שבא אצלו ר"י, אילו א"ל

מסתמא קיים המצוה, ואולי י"ל דרצון האב הוא דוקא שהבן ישחט או יבשל, וצ"ב.

ת. יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא.

תשובה לתקפה

ש. ⁵⁷⁵ הכס"מ בהל' ברכות (פי"א ה"ב) כ' שד' הר"מ היא שכל מצוה שבין אדם לחבירו אין לברך עליה. וק"ק דהר"מ שם (ה"ח) כ' דמברכין על מצות מעקה. ובפשטות, מצוה זו היא מצוה בין אדם לחבירו.

ת. בין אדם לחבירו נקרא רק כשיש תובע ונתבע.

תשובה לתקפו

ש. ⁵⁷⁶ כ' הר"מ ברכות פי"א ה"ח (והוא ממנחות דמ"ב), דמצוה שאין עשיתה גמר מצוה אין מברכין עליה וכגון העושה סוכה או לולב או שופר וכו'. ולכאורה העושה סוכה למשל, אינו עושה שום מצוה בזה, ולכן אינו מברך, ולא מטעם דהוי מצוה שאין עשייתה גמר מצוה אלא דלא הוי מצוה כלל. ויעוין מכות ד"ח ע"א. כיון דאם מצא חטוב לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה.

[וא"ל דכונת הגמ' דמכות היא דלאו חובה ומ"מ כשחטב קיים בזה מצוה דאדרבה מזה לומדת המשנה שם אף כל רשות לגמרי].

ת. כל הכנה בכלל כל מצוה, והרי כתיב חג הסוכות תעשה ודרשוהו בגמ' על עשיית הסוכה ומה"ט דעת הירו' לברך על העשיה, וכונת הגמ' במכות שאינה מצוה לדחות שבת או לענין גלות.

תשובה לתקפז

ש. ⁵⁷⁷ כ' הר"מ תפלה פ"ד ה"י וז"ל: דברים החופזים אותו כיצד, אם היה צריך לנקביו לא יתפלל, ולכאורה אין זה מטעם דברים החופזים אותו, אלא מטעם שגופו משוקץ, כן משמע מלשון הגמ' (וכ"פ הר"מ): ואם התפלל

575. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. 576. מח"א 577. מח"א שליט"א משנת תש"ל. שליט"א משנת תש"ל.

תפלתו תועבה. ויעויין גם הגה"מ שם, שרבינו שמחה אסר (וכ"פ) להוציא אפילו שאר דברי תורה כל זמן שגופו משוקץ מחמת שיהוי נקביו, עכ"ל. ואין דבר זה שייך לדברים החופזים אותו.

ת. גופו משוקץ הטעם ג"כ משום דמטריד.

תשובה תתקפח

ש. א' חלם ששיבחוהו על מעשה טוב שעושה במציאות באמת, ובחלומו נהנה ממה ששיבחוהו, ומבקש לדעת, האם גם בזה מנכין לו מזכויותיו [כמ"ש בספר חסידים וכן הוא בחובת הלכות שער הבטחון פ"ד וכ"ה בארחות צדיקים סוף שער הדאגה] כי סוף סוף הרגיש הנאה, או כיון דהיה חלום ממילא לא היה לו אפשרות להלחם בעצמו ולא להנות וא"כ לא ינכו לו מזכויותיו.

ת. דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין.⁵⁷⁸

פאה

תשובה תתקפט

ש. פאה.⁵⁷⁹ כתב מרן הח"ח בס' שם עולם ריש פ"ט וז"ל והמ"ע של תורה קאי על כל תיבה ותיבה שהוא לומד כמ"ש בס' שנות אליהו בשם הירושלמי, ופירש בזה הכתוב במשלי י"ט הון יוסיף רעים רבים וגו' (וכ"כ הח"ח בכמה מקומות). והנה בשנות אליהו ריש פאה אינו מזכיר הירושלמי. וכן בפ' הגר"א לפ' במשלי הנ"ל. ואחלה פני מרן שליט"א להודיעני היכן הוא הירושלמי.

ת. עי' בשנו"א בפ' הארוך דמפרש כן ע"ש אין לו שיעור למטה.

578. במכתב נשאל מרן שליט"א לאחר שאלה זו שאלה נוספת בזה"ל: כמו כן השאלה בהיפוך אם חלם חלום רע אם מתכפר לו, וע"ז מרן שליט"א לא השיב, ומסתבר שהטעם כי תשובת מרן שליט"א הנ"ל גם לשאלה זו. 579. שאלה זו והבאה הם מח"א שליט"א.

תשובה תתקצ

ש. בהנ"ל. לכאורה גם בשנו"א הנ"ל שכתב מרן לעיין שם לא הזכיר הירושלמי.

ת. הירו' מפרש אין לו שיעור למטה וזה הכונה.

תשובה תתקצא

ש. ראיתי כמה תשובות ממרן שליט"א שמצות ת"ת כל מה שלומד כל ימי חייו הוי מצוה אחת. וצ"ע מלשון הגר"א מפי' הגר"א על פאה פ"א מ"א וכן מדברי הח"ח בפתילה עשין ששם משמע שכל תיבה היא מצוה בפנ"ע. (מב"א).

ת. ת"ת אין לה שיעור וכל מצוה שמוסיף מוסיף חלק במצוה.⁵⁸⁰

תשובה תתקצב

ש. בפ"א מ"א דפאה דחשיב כולהו מצות שאין להם שיעור. ויל"ע מ"ט לא נכתב סיפור יצי"מ דאין לו שיעור וכל המרבה ה"ז משובח. ובמשנה ראשונה תירץ דאית ליה שיעור למטה דכל שלא אמר ג' דברים [פסח מצה ומרור] לא יצא יד"ח. וצ"ע דהלא הא דצריך לומר ג' דברים הללו הוא רק מדרבנן ובמתני' קחשיב רק דברים שאין להם שיעור מדאוריתא [כדמוכח מפאה] וא"כ צ"ע מ"ט לא הזכירו סיפור יצי"מ. עוד ילה"ק שם מ"ט לא תני תפילין דמצותה כל היום ויוצא יד"ח בכל דהו. (מב"א).

ת. עמש"כ בס' שערי אמונה פאה פ"א מ"א.

580. עי' שהאריך מרן שליט"א ביסוד זה בס' שערי אמונה פאה פ"א מ"א ססק"א בד"ה ויל"ע.

דמאי

תשובה תתקצג

ש. דמאי. מי שמזמינים אותו לסעודת שבת זקנו וזקנתו ואינם מעשרים כמנהג החזו"א, אלא סומכים על ההכשר, ואם יגיד להם לעשר את כל המאכלים זה יפגע בהם ואם לא יבא זה יפגע בהם, מה יעשה.

ת. יעשר באופן שלא יכירו כמ"ש בירו' דמאי פ"ז ה"א.⁵⁸¹

תשובה תתקצד

ש. בדין של עשיית תנאי למעשרות קודם שבת, האם צריך שיעשה התנאי דוקא בער"ש או מהני גם אם יעשה התנאי קודם יום ו', ונפק"מ אם נזכר באחד מימי השבוע ופוחד שמא ישכח ביום ו' לעשות התנאי.

ת. עמש"כ בד"א פ"ט ממעשר סקנ"ט.⁵⁸²

תשובה תתקצה

ש. ⁵⁸³ לוי המקבל מעשר ראשון ומפריש ממנו תרומת מעשר, האם נוהגים כשזה טבל שהלוי יברך על הפרשת תרומת מעשר וכן מ' בשו"ע, או דכלול בברכת הישראל על כל התרומות ומעשרות, ולא נתקנה ברכה אלא כשמפריש הכל דוקא.

כמזרקין אלו לאלו את האוכלין דרך צחוק ובין כך ובין כך היו מתקנין והניחו מה שזרקו ולא אכלו ולא איבדו. ואינו רוצה הנחת רוח כלומר דמפרש ומאי איכפת ליה לבעה"ב מה שיעשו וכי אין רוצה בנחת רוח שאנשים גדולים כאלו יתארחו אצלו וקאמר ודאי רוצה הוא בכך אלא דעכ"פ לא הוה ניחא ליה זה שיחשדוניה לפיכך היה יושב ומשגיח עליהם, עכ"ל הפני משה. ⁵⁸² וז"ל מרן שליט"א שם, שבת. וה"ה בימות החול יכול לעשות התנאי אם אח"כ יקשה לו לעשר כמבואר לקמן פ"י ה"ו ד' ואם עושה התנאי לשבת יתכן שיכול לעשותו גם ביום ה' וקודם וצ"ע, עכ"ל. ⁵⁸³ מח"א

⁵⁸¹. הכי אי' בירושלמי, מיליהון דרבנין פליגיין דאמר רב שמואל בר רבי יצחק רבי ורבי יוסי בי רבי יהודה נתארחו אצל בעל הבית אחד אזל לישנא בישא א"ל הב דעתך דאינון מחשדונך יתיב לי מעייני לון והוון עבדין נפשיין מזריקין אילין לאילין ומתקנין, ואינו רוצה הנחת רוח, אלא דלא בעי דחשדוניה, ע"כ. ופירש בפני משה וז"ל, אצל בעל הבית אחד. ולא היו מאמינים לו על המעשרות והלך בעל לשון הרע אחד ואמר לבעה"ב תן דעתך שהם חושדין אותך שלא תקנת מה שאתה נותן להם לאכול וישב לו זה הבעה"ב ומעיין ומשגיח עליהם מה יעשו וכשראו שזה משגיח עליהן עשו עצמן

ת. צריך לברך אבל אינו למעשה שאנו מפרישין הכל יחד.

תשובה תתקצו

ש. ⁵⁸⁴ ראיתי שמסתפקים לדינא, באחד שהקדים והפריש תרומת מעשר קודם מעשר ראשון, אי מהני בדיעבד, אף דעובר על לאו דמלאתך ודמעך לא תאחר (יעויין אפיקי ים סי' י"א, אמנם לא כ' שם להדיא דעובר על לאו זה, אלא סתם דאסור לעשות כן). והנה י"ל בפשטות דכל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ומש"כ המהרי"ט הנתיבות הגרע"א וכו' דלא תמיד אמרינן הכי לא שייכי הכא. [וגם אין לומר דכלול במ"ש הגמ' בתמורה ד"ה ע"ב דמה שעשה עשוי דשם יש פי' מיוחד גבי תרומה לביכורים]. ובכלל יש לשאול היכן מבואר דאסור בלאו, להפריש תרומת מעשר קודם מעשר ראשון.

ת. השאלה הוא אם שייך בכלל קריאת שם תרו"מ לפני מעש"ר, שיסוד התרו"מ הוא מעשר מן המעשר.

תשובה תתקצו

ש. ⁵⁸⁵ כיצד נוהגים בכדורים של תרופה, לברר אם לא נעשה ממאכלות אסורות, ומה נוהגים לגבי הפרשת תרומ"ע.

ת. עפ"ר נפסלין מאכילת כלב אבל צריך לברר.

תשובה תתקצח

ש. ⁵⁸⁶ הרשב"א בתשו' י"ח כ' דאין מברכין על מהב"ע. ובסימן תשצ"ד כ' דמברכין על אכילת הטבל. ואת"ל דשאני ברכות הנהנין יקשה על הכס"מ בהל' ברכות (פ"א הי"ט) שמביא ראיה לכ"מ דס"ל דאין מברכין על אכילת איסור מההיא דגזול חטים וכו'. ולפי האת"ל אין ראיה משם, דשם אין זה ברכות הנהנין. ועיין בכס"מ שם שהביא ד' הרשב"א דאין מברכין על אכילת איסור. וק' מסי' תשצ"ד הנ"ל.

ת. עי' בשו"ר ברכה או"ח סי' קצ"ו.

תשובה תתקצט

ש. ⁵⁸⁷ האם זה נכון שצריך לעשר אף דברים הנקנים בהכשרים מהודרים.

ת. נכון.

תרומות

תשובה תתר

ש. כתב מרן שליט"א בדרך אמונה פ"ד מתרומות ס"ק ק"מ, דגוי ששלח את חבירו הגוי לתרום אין תרו"ת, ובציון ההלכה ס"ק של"ט מרן כתב שמקורו מתוספתא פ"א הי"ט, ויש לשאול למה לא הביא מרן שליט"א שיטת המחנה אפרים בהל' שלוחין סימן י"ד דגוי יכול לעשות שליח את חבירו הגוי, ולכאורה מבואר ג"כ דהמחנ"א ל"ג כהגר"א בתוספתא שם.⁵⁸⁸

ת. לא הבאתי כל הדעות.

תשובה תתרא

ש. בדרך אמונה פ"ד מתרומות ה"ב בבה"ל ד"ה החרש, כתב מרן שליט"א דכ"ש בהמה לא יכולה לעשר ובמשה"ק מהרש"א חולין ז' ב' בשם מקשין תמוה מאוד עכ"ד. והנה במהרש"א שם הקשה מ"ט חמורו של רבי פנחס בן יאיר לא נתן עיניו בצד זה והפריש בצד זה. והנה אפש"ל בפשיטות כונת המהרש"א ע"פ מש"כ הנתיבות המשפט סימן קפ"ב סק"ב וז"ל, אמנם נראה דבתרומה דוקא אם אמר לקטן צא ותרום והקטן קרא שם תרומה אין תרומתו תרומה אבל אם ציוה קטן לתרום והמשלח אמר תבואה שיפריש קטן זה ויקרא לה שם תרומה יהיה תרומה על מותר התבואה הוי תרומה דהא תרומה ניטלת במחשבה וה"נ מה לי אם אמר כשירדו גשמים או שאמר מה שיפריש הקטן "או הקוף" עכ"ל הנתיב"מ. וכן כתב מרן שליט"א בדרך אמונה לקמן פ"ד סק"ח בשם י"א, ובציון הלכה סקל"ח הביא את הנתיב"מ הנ"ל. ועכ"פ חזינן מדברי הנתיב"מ דאם המשלח עושה שם חלות תרומה אפילו שהתורם אינו בר שליחות

585. מח"א שליט"א משנת תשל"ב. 586. מח"א 588. עיין יו"ד סי' של"א סמ"ד הל' תרומות, ועיין שליט"א משנת תשכ"ט. 587. מח"א. ברכי יוסף שם ד"ה כ' מרן בכ"מ.

חייל וה"נ בחמור שהפריש בעצמו ורבי פנחס בן יאיר קרא שם תרומה. ובנתיח"מ הוסיף דגם קוף מהני כדברינו ממש. (מב"א).

ת. שייך על הפרשה ולא על נותן עיניו.

תשובה תתרב

ש. בדרך אמונה מרן שליט"א הביא את דברי המהרש"א בחולין ז' א' שהקשה מ"ט חמורו של רבי פנחס בן יאיר לא הפריש תרו"מ וכתב בד"א דהוא תמוה מאוד. וראיתי בשם גיסו של מרן, הגר"י זילברשטיין שליט"א שהביא משמיה דמרן הג"ר משה פיינשטיין זללה"ה שמי שיש לו בגמ' את המרש"א הזה מצוה למוחקו. (מב"א).

ת. אומרים זה בשם החזו"א.

תשובה תתרג

ש. עציץ שאינו נקוב והנוף נד ברוח ויוצא חוץ לעציץ אם חשיב עי"ז כיונק והוי מחובר. (מח"א).

ת. יתכן.

תשובה תתרד

ש. קי"ל דעציץ נקוב חייב בתרו"מ מדאורייתא, ושמעתי מקשים דהלא העפר כתלוש ונמצא שהשתילים יונקים מהעציץ שהוא תלוש ומהקרקע שהוא מחובר וא"כ יונק מפטור וחיוב והו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה. (מב"א).

ת. אם יונקים ממחובר התלוש בטל לגבי'.

תשובה תתרה

ש. האם מבואר דין ערל שאכל תרומת מעשר, או שאכל נטע רבעי. (מח"א שליט"א).

ת. תרומת מעשר דינו כתרומה, ונטע רבעי דינו כמע"ש.

מעשרות

תשובה תתרו

ש. מעשרות פ"א מ"ה.⁵⁸⁹ ראיית פני הבית דמעשר, האם צריך שינוח על הארץ או דסגי אפי' בהעברה. (מח"א).

ת. מחלוקת בירו' מעשרות.

תשובה תתרו

ש. מעשרות. האם אפשר לומר נוסח הקצר של המעשרות עם ידים (טמאות) הצריכות נטילה או"ד דבכה"ג א"א שיחול המעשר.⁵⁹⁰

ת. צ"ע.

תשובה תתרח

ש. דודי הרה"ג ר' שמשון אלטמן שליט"א (מח"ס אחי וראש על כל הענין של אין איסור חל על איסור) שלח לי ב' הערות לתשו' מרן שליט"א בס' תשובות הגר"ח (מהדו"ק) והנני כותבם למרן שליט"א לדעת תשו' מרן על דבריו. וזה לשונו: א. בעמוד קצ"ח שאל דעציץ נקוב אמאי חייב במעשרות מדאורייתא והרי יונק גם מהעפר שבעציץ. והשיב הגר"ח שהתלוש בטל גביה. יש לעיין, אם כונתו לביטול ברוב, וא"כ יהא מוכח שהמתבטל מקבל את מעלת המבטל ונעשה חייב במעשר ולפי"ז מי שנתערב לו מצה של חמץ במצות של טבל יוכל לאכול כזית מצה ויצא ידי חובה אע"פ שודאי חלק מן הכזית חמץ, וידוע שזה

מרן צ"ע היינו צ"ע אם מותר לומר הנוסח בידים הצריכות נטילה ולא צ"ע אם מועיל המעשר כשאמר הנוסח בידים הצריכות נטילה והוא לפי מה שמבואר בבה"ל סי' תקפ"ח ד"ה שמע דמבואר שם שאין לעשות מצות בידים מטונפות, אבל אין צד שם שהמצוה לא הועילה, והעיר דלפי"ז אין השאלה אם 'אפשר' לומר כו' [דהיינו אם מועיל לומר] כפי שכתבנו בלשון השאלה, רק השאלה אם 'מותר' לומר כו', כי להועיל ודאי מועיל וכנתבאר בביה"ל וכנ"ל, ונכון הוא.

589. תנן במה דברים אמורים במוליך לשוק אבל במוליך לביתו אוכל מהם עראי עד שהוא מגיע לביתו, ופירש הרע"ב וז"ל, אבל כו' שהטבל אינו חייב במעשר עד שיראה פני הבית דכתיב (דברים כ"ו) ובערתי הקדש מן הבית עכ"ל. 590. שאלנו כן משום דלומר כל נוסח המעשרות הארוך בידים טמאות כנ"ל מן הסברא פשוט דא"א, אבל חכ"א העיר ממה שאומר מודה אני בבוקר בידים הצריכות נטילה דלכאור' ה"ה כאן, ולפי"ז ר"ל דכ"ש דנוסח הקצר יהי' שרי ויחול וצ"ע. וחכ"א העיר דמש"כ

ספיקו של רע"א ותולין דין זה במחלוקת רש"י ותוס' בחולין ובבכורות, ובקה"י הביא מהר"ם מרוטנבורק גבי חולין מתוקנים שנתערבו בטבל שאין צריך להפריש אלא כנגד הטבל. אך נראה שאין כונת הגר"ח לביטול ברוב אלא שנקבע דינו לפי הרוב ומצינו כהנה רבות ומפורסם בשם התשב"ץ שיש עירוב מזגי שנקבע שמו לפי הרוב, ומה"ט צמר גמלים שמעורב בצמר רחלים אף במחצה על מחצה אין שם צמר עליו ומותר ברחלים. ב. בעמוד קצ"ז הביא מהנתיבות שיכול להפריש בעצמו מה שיפריש הקטן. ובזה יש ליישב שעשה יצחק שליח את אליעזר לקדש לו אשה אף שהיה עבד ואינו בתורת קידושין, אלא שנתן לו כסף וקידש את האשה שתקבל את הכסף ואליעזר היה רק מעשה קוף ליתן לה את הכסף. וכמדוד' שדן בזה ההפלאה בפנים יפות שם. עכ"ל.

ת. יפה כתב ונכון.

תשובה תרט

ש. האם צריך לעשר תוצרת שבהשגחה. (מח"א).

ת. תמיד ראוי לחזור לעשר.

מעשר שני

תשובה תתרי

ש. מעשר שני. פ"ב מ"א. מע"ש ניתן לאכילה לשתיה ולסיכה. מ"ט אין מברכין על סיכת שמן תרומה והדלקת נר בשמן של תרומה. (מח"א).

ת. כיון שאינו עיקר מצותו.

תשובה תתריא

ש. מעשר שני. מצא מטבע של עשר אגו' שכתוב על זה 'מעשר שני' מה דינו.

ת. עי' מע"ש פ"ד מ"ט.⁵⁹¹

591. הכי תנן התם, כל המעות הנמצאים הרי אלו בתוכן חרס וכתוב עליו מעשר הרי זה מעשר. חולין אפילו דינר זהב עם הכסף ועם המעות. מצא יעו"ש בפ"י הרע"ב.

תשובה תתריב

ש. כתב מרן שליט"א בדרך אמונה הל' מעשר שני פ"ב ס"ק ג', דמע"ש חייב להעלותו לירושלים ולאכלו או לחללו ולהעלות דמיו, ואסור להניח עד שירקב. האם ה"ה בתרומה ובחלה. והיכן מבואר דבר זה. (מח"א שליט"א).

ת. עי' רמב"ם פי"ב מתרומות הי"ז.⁵⁹²

תשובה תתריג

ש. שם בצהה"ל אות ז' צויין לריטב"א החדשים ב"מ נ"ב ב'. ומבואר שם דמדאורייתא שרי להניח עד שירקב יעו"ש. ויל"ע דהא איכא מצוה לאכול מע"ש, ולד' הרבה ראשונים נמנית במנין התרי"ג כמנין בפנ"ע (ע' ד"א שם ס"ק א'), וא"כ היאך שרי להניחו עד שירקב, והרי עי"ז מבטל המצוה. ואולי פחות משו"פ שאני. (מח"א שליט"א).

ת. אין המצוה מוטלת עליו.

ערלה

תשובה תתריד

ש. ערלה. יש שמועה שמרן הסטייפלער זצוק"ל לא אכל חציל מחשש שמא זה ערלה כי נסתפק אם חשיב ירק או פרי, האם זה נכון. ואם כן, אם להקפיד ע"ז שלא לאכול חציל.

ת. לא שמעתי, וכבר ביררו בזה.⁵⁹³

משתמרת שם התקינו חכמים שיטפל בה ויביאנה לעיר ויטול שכר הבאתה מכהן. שאם הפרישה והניחה לבהמה ולחיה ה"ז חילול השם עכ"ל, ועי' בנו"כ שם. 593. עי' ברכי יוסף בגליון השו"ע הל' ערלה בענין הבדינגאן.

592. וז"ל הרמב"ם שם, אין ישראל חייבין להטפל בתרומה ולהביאה מן הגורן לעיר ומן המדבר ליישוב אלא כהנים יוצאין לגרנות וישראל נותנים להם חלקן שם. ואם לא יצאו ה"ז מפריש ומניחה בגורן. ואם היתה חיה או בהמה אוכלתה שם ואינה

ביכורים

תשובה תרטו

ש. ביכורים פ"ב מ"י. רבי יוסי הגלילי אומר אין מביאין ביכורים מעבר הירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש, ובירושלמי ילפי' דאי"ז האדמה אשר נתת לי, ולכאו' צ"ב דיביא מבלי לקרוא. (מח"א).

ת. שם יש ילפותא.⁵⁹⁴

תשובה תרטז

ש. המפריש ביכוריו ונמקו או נבזזו או אבדו וכו', חייב להפריש אחרים תחתיהן. וכ"פ הר"מ הל' ביכורים פ"ב ה"כ. האם ה"ה בתרומה ובחלה. והיכן מבואר דבר זה. (מח"א שליט"א).

ת. עי' רמב"ם פ"ב מתרומות הי"ז.⁵⁹⁵

תשובה תר"יז

ש. ירושלמי ביכורים פ"ג. חתן מוחלין לו כל עונותיו כו'. יש לשאול האם הכונה רק 'עונותיו' או הכונה לכל העבירות והיינו גם 'חטאים ופשעים'.

ת. צ"ע.⁵⁹⁶

שבת

תשובה תתריח

ש. שבת י"ג ב'. אר"י א"ר ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה מה עשה העלו לו ג' מאות גרבי שמן וישב בעליה ודרשן. ופרש"י וז"ל גרבי למאור ולמזונות עכ"ל. קצת צ"ב דהא אין לומדים תורה שבכתב בלילה כמש"כ

594. היינו אלו שמביאין ולא קורים יש עליהו לימוד מיוחד. 595. הובא הלשון לעיל תשובה תתרי"ב ובהערה שם. 596. עי' להלן תשובה תתרכ"ב. אהא דאמר ר"ה י"ז א' כל המעביר על מדותיו כו', והתם שאמרו 'פשעיו' כתב מרן שליט"א דהכונה אפי' על פשעיו כי הוא כל שכן, אבל כאן שאמרו רק 'עונותיו' א"כ צ"ע אם גם חטאים ופשעים בכלל, ודוק.

594. היינו אלו שמביאין ולא קורים יש עליהו לימוד מיוחד. 595. הובא הלשון לעיל תשובה תתרי"ב ובהערה שם. 596. עי' להלן תשובה תתרכ"ב. אהא דאמר ר"ה י"ז א' כל המעביר על

בשעה"צ רל"ח ס"ק א' 597, וא"כ איך למד ספר יחזקאל בלילה כדמשמע מכך שהביאו לו שמן למאור.

(חשבתי אולי לישב, דבאמת לא למד בלילה יחזקאל, ומה שהי' צריך שמן למאור משום שהי' בעליה) (לבדו שלא יפריעוהו מללמוד שהיה צריך לזה ישוב הדעת גדול) ויתכן שהיתה חשוכה היינו בלא חלונות שלא יהיה שום הפרעה. עוד כעת חושבני דבשעה"צ כ' דאף למחמירין אין בזה איסורא רק שלכתחלה יותר טוב ללמוד מקרא ביום וזה נלמד מהמדרש כו', ולפי"ז כאן שהיה צריך לעשות זאת בדחיפות משום שהיו דבריו סותרין ד"ת לכן ודאי שרי ליה ללמוד זה כל "הלילה".

ת. בעיון עם המפרשים מותר ללמוד בלילה. 598

תשובה תריט

ש. שבת י"ח ב'. 599 כתב מרן שליט"א בספר שיח השדה בקונטרס ישוב הדעת שבת י"ח ב' בזה"ל, תד"ה גזירה וא"ת מעיקרא כו' עי' במהרש"א

בסוגיין שהיו מקרין לכהן גדול בליל יוה"כ פסוקי תנ"ך הרי דקרינן מקרא בלילה, וכן הקשה ממה שאמרו (שבת י"ב) החזן רואה היכן התינוקות קוראין, וכן אמרו בפ"ק דקדושין (ל' א') לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא וכו' לא נצרכה אלא ליומי ופרש"י שני ימים מקרא, ולפי הנ"ל איך ילמד תורה שבכתב, וכותב ליישב לפי מש"כ בס' נגיד ומצוה בשם האריז"ל שבליל ה' דהיינו אור ליום ו' יכול לקרות מקרא לפי שהוא מכין לשבת והרחמים מתגברים וכל שכן בליל שבת, וכן י"ל בליל יוה"כ שנאמר בו שבת שבתון, וא"כ י"ל דב' ימים מקרא יהיה ליל ה' וליל ו'. ע"כ מה שראיתי מובא בגמרא מתיבתא בקו' פניני הלכה. ועדיין צריכין אנו לתי' מרן שליט"א, כי כל הנ"ל לא יועיל למה ששאלנו מהא דשבת י"ג ב' וכנ"ל, כי שם משמע שלמד זה בכל לילות השבוע ולא דוקא ליל ה' וליל ו' או שבת או יוה"כ, ולכן צריכין אנו לתי' מרן שליט"א כאן דבעיון עם המפרשים מותר ללמוד מקרא בלילה. 599. עיין או"ח סי' רנ"ד הל' שבת.

597. עי' להלן בתשובות מרן שליט"א או"ח רל"ח כמה תשובות בענין זה. 598. הנני מעתיק מה שראיתי מביאים בזה מהברכי יוסף ומהמלבי"ם בספר ארצות החיים, בזה"ל: ואם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים (יומא י"ח ב') הברכ"י (סי' א' ס"ק י"ג) כתב שע"ד האמת אין לקרוא מקרא בלילה קודם היום וזולת באור השישי וכן כתב בס' רל"ח סק"ב, ושם רוצה להוכיח כן ממה דאמרו בילקוט (פ' תשא) מנין היה יודע משה אימתי יום ואימתי לילה בשעה שהקב"ה מלמדו מקרא יודע שהוא יום ובשעה שמלמדו משנה יודע שהוא לילה, ודוחה כי לא למדנו משם אלא דמקרא הוא מדת יום, ועדיין י"ל דכי היכי דקרינן משנה ותלמוד ביום אף שזמנה בלילה, ה"נ שפיר דמי לקרוא בלילה.

גם בס' ארצות החיים (סי' א' ס"ק ל"ו) כתב דאין ללמוד מקרא בלילה והביא לדברי התד"א (פ"ב) יום ליום יביע אומר זה תנ"ך ולילה ללילה יחיה דעת אלו המשניות, אך כותב להקשות ממה דאיתא

שהק' למה לא הק' ממתני' דפת וי"ל, אולי כוונתו משום דתי' התוס' אין עולה יפה בפת דפת לא דמיא אבישרא אגומרי וע"כ צ"ל כמש"כ התוס' לקמן מאחר דתנור פתוח הוי כמו בישרא אגומרי וסמכו אלקמן ומש"כ התוס' כאן שאין הפסק הכונה ודמי לבישרא אגומרי כו' עכ"ל, וקשה אמאי תי' התוס' אין עולה יפה בפת, דבשלמא לפי' הרש"ש בד' התוס' דמש"כ התוס' דאין דבר מפסיק בינו לגחלים היינו שנמצא ע"ג האש ממש ניחא, דהא פת אין נותנים ע"ג הגחלים ממש, אבל לפי' המהרש"א גופיה דמש"כ התוס' דאין דבר מפסיק כו' היינו שאין קדירה מפסקת (כמו בעססיות) ולא שנמצא ממש על הגחלים, א"כ שפיר מצינן לקיים תי' התוס' אף אפת משום דפת נמי אין קדירה מפסקת ומ"מ אינה ע"ג גחלים ממש, וקושיא זו העירוני לתרץ דאכתי יש חילוק, דאילו בשר בצל וביצה [וחררה] אף דאינו ע"ג הגחלים ממש מ"מ זה קרוב לגחלים דאל"ה הבשר לא יצלה ובזה שייך למיחש שמא יחתה בגחלים, אבל פת שאין קדירה מפסקת כמו בשר בצל וביצה וחררה מ"מ אין זה קרוב לגחלים כמותם אלא זה מודבק בתקרת התנור ובזה כבר לא שייך למיחש שמא יחתה. עוד קשה לתי' מרן, דאי לא הקשו בגמ' מהא דפת משום דאיירי בתנור פתוח, א"כ אמאי הק' בגמ' מהא דעססיות ותורמוסין ונחתום, דנימא התם נמי דאיירי בתנור פתוח, וצ"ב.

ובתוס' הרא"ש באמת הקשה אף מפת.

עוד כ' מרן שם, לתרץ קושית התוס' לו"ד, כדלהלן, דבאמת ידע המקשן טעמא דשמא יחתה בגחלים, והא דהוה ס"ד דבברייתא לא שייך גזירה שמא יחתה היינו משום דבברייתא קתני אסורין בכדי שיעשו, וזה שייך דוקא באיסורא דאורייתא, ואילו גזירה שמא יחתה בגחלים הוי גזירה דרבנן, ולהכי קאמר לימא ב"ש היא דס"ל מצווין על שביתת כלים דהוי איסורא דאורייתא ומשני דאף הכא שייך לב"ה גזירה שמא יחתה בגחלים ע"כ, הנה לפ' מרן, לכאורה מצינו לחדש חידוש גדול, דהנה להלן כ' התוס' וז"ל האי בישרא כו' מפרש בה"ג דמכאן ואילך איירי בצלי וכן משמע מדמייתי עלה אין צולין בשר בצל וביצה כו' עכ"ל, ולו"ד התוס' היה אפשר לומר באופן אחר, דאדרבא מהא דמייתי עלה אין צולין כו' אף דרב אשי איירי בקדרה ולא בצלי, אלמא מהא, דקדירה וצלי היינו הך, ואי תיקשי לפי"ז קושית התוס' ד"ה גזירה, דהא התוס' הק' ותי' דצלי חמור טפי מקדירה, י"ל תירוצא דמרן שליט"א, ושמא זו ד' רש"י דהא לא מצינו בד' רש"י שום חילוק בין צלי לקדירה.

ושמעתי לתרץ עוד את ק' התוס' ד"ה גזירה ע"ד תי' דמרן, וכדלהלן, דבאמת המקשן ידע מהגזירה שמא יחתה, והא דס"ד בברייתא דלא שייך הגזירה, היינו משום דבברייתא קתני אסורין בכדי שיעשו, דאת"ל דאסורין בכדי שיעשו משום גזירה שמא יחתה כדאמרן לב"ה א"כ אמאי אסורין, והא כיון דרק השהה מער"ש ולא קעביד מעשה צריך להיות מותר כדלקמן ל"ח א' לרבה ור"י, ולהכי הקשו לימא ב"ש היא דס"ל דמצווין על שביתת כלים די"ל דקעביד מעשה בזה שהכלים שלו המצווין על שביתה אינן שובתין.

ת. יפה כתבת דכיון דרחוק מהאש הוי כקדרה מפסקת וגם שאר הדברים יפה כתבת.⁶⁰⁰

תשובה תתרכ

ש. שבת כ"ב א'. רש"י ד"ה טעמא. פרש"י וז"ל, טעמא דרב מנר לנר משום ביזוי מצוה שמדליק קיסם שאינה מן המצוה מנר של מצוה וממנו מדליק השאר עכ"ל, יש לשאול אם יקח קיסם של מצוה מהו, וכגון שיקח פתילה שאתמול דלקה לאחד מהנרות חנוכה ושוב אין משתמש בה היום לנר חנוכה ופתילה זו הרי היא פתילה של מצוה, וידליק את אותה הפתילה מנר של מצוה להדליק ממנה השאר, אם גם בזה ס"ל לרב אין מדליקין מנר לנר, כי סוף סוף הרי פתילה זו היא של מצוה וא"כ לכאור' אין כאן ביזוי מצוה. ויל"ע.

ת. היום חול.⁶⁰¹

תשובה תתרכא

ש. שבת כ"ה ב'. ר"י אומר כו' מאי טעמא כו' מתוך שריחו רע כו'. צ"ב מה הק' מאי טעמא דהרי ר"י כבר אמר במשנה הטעם מפני כבוד השבת. ועוד היכן כתוב בדברי ר"י שאמר מפני כבוד השבת את הגזירה שמא יצא.⁶⁰²

ת. הוא מפ' למה זה כבוד שבת.

מגילה כ"ו ב' ת"ר תשמישי מצוה נזרקין כו' [פרש"י שם וז"ל, ותשמישי מצוה דברים ששימשו בהן מצוה עכ"ל] יעו"ש. 602. עיין או"ח סי' רס"ד ס"ג הל' שבת, וז"ל, וכן אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע ויניחנו ויצא כו' עכ"ל יעו"ש.

600. עיין מש"כ מרן בשיח השדה ח"ג שבת י"ח ב'. 601. מש"כ מרן שליט"א 'היום חול' בפשוטו הכונה, שאף שאתמול הפתילה ההיא שומשה לנר חנוכה, מ"מ היום שאינו משתמש בה עוד לנר חנוכה הרי היא חול ולא של מצוה. ועי'

תשובה תרכב

ש. שבת ל' א'. אמר לו כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח. יש לשאול האם זה אמור רק לגבי דוד הע"ה או לכל איש מישראל, כי יתכן לומר דלא נאמר זה רק לדוד מאחר שהיה דוד משיג בכל לילה מה שתלמיד רגיל משיג באלף שנה כדאי' בחז"ל והביאו מרן הח"ח זצ"ל בס' שם עולם, והיינו דכיון שהשיג כ"כ הרבה ביום אחד לכן טוב לי יום אחד כו', אבל שאר ישראל מנין דג"כ כך הוא.

ת. לכולם.

תשובה תרכג

ש. שבת ל' ב'. כתב רבינו מכיר (תלמיד רבי יהודה בן הרא"ש, בספרו אבקת רוקל, חלק רביעי אות מ"ג) וז"ל, מן הנביאים דכתיב (ישעיה כ"ו י"ט) יחיו מתוך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שכני עפר וגו' ואמרו רבותינו ז"ל (תד"א פ"ה, זוה"ק לך לך קי"ג א' - ב') יחיו מתוך אלו המתים בארץ ישראל 'שהם מתי הקב"ה ולא ע"י מלאך המות', נבלתי יקומון אלו המתים שבחוצה לארץ, הקיצו ורננו שוכני עפר אלו ישני חברון עכ"ל, ועוד כתב (שם, אות מ"ה) וז"ל ואזי יקים לזרע קודש הנקברים בתוכה 'שלא קבלו מיתתם על סבת המלאך המשחית' כי אין שלטונו בארץ החיים ולעולם אין רוח טומאה שורה בא"י כו' עכ"ל. ובזוה"ק פ' תרומה דקנ"א אי' שפטירת האדם בא"י הוא ע"י מלאך של רחמים ולא ע"י מלאך המות (והדפסנו ל' הזוה"ק בס' תשובות הגר"ח (מהדו"ק) עמ' י"ב בהארת אהרן אות י"ט השני). ומכל זה נמצא מכו' דבארץ ישראל אין פטירת האדם ע"י מלאך המות. ולכאורה צ"ב טובא ממה דאי' בגמ' (שבת ל' ב') גבי דוד המלך ע"ה שמלאך המות נטל נשמתו, וזה הרי הי' בא"י. וצ"ב.

ת. המלאך הזה קוראו כאן מלאך המות.⁶⁰³

603. היינו דהמלאך הזה היינו המלאך של רחמים   דוד המלך ע"ה מלאך המות, אבל באמת גם מלה"מ הנזכר בתד"א ובזוה"ק, קוראו כאן בגמ' שבת גבי   הנזכר גבי דהע"ה היינו המלאך של רחמים.

תשובה תרכד

ש. שבת ל"ד ב'. ת"ר ביה"ש ספק מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה כו' יל"ה דהא תנן פ"ה דאבות עשרה דברים נבראו בע"ש ביה"ש כו' ונוכיח מזה דביה"ש הוא יום דאל"כ היאך נבראו והרי בשבת הקב"ה שבת וינפש.

ת. זה ברגע שמתחלף.⁶⁰⁴

תשובה תרכה

ש. בהנ"ל. נשאלתי על תשובת מרן שליט"א דכיון שבאותו רגע שהתחלף זהו ביה"ש אז נבראו העשרה דברים א"כ עדיין נוכיח דביה"ש הוא יום דאל"כ היאך נבראו וכנ"ל, ויתכן שלא הובן לנו תשו' מרן שליט"א.

ת. אצלנו זה ספק ול"ש אצל הקב"ה.

תשובה תרכו

ש. ⁶⁰⁵ כ' במאירי שבת ד"מ, דאם יש לו ספק בקצת טינוף, הר"ז מותר להרהר בד"ת, ולכאורה צ"ע דהא הוי ספד"א ומדוע שרי.

ת. כונתו בבית שא"צ לחוש.

תשובה תרכז

ש. ⁶⁰⁶ ובשערי תשובה (שער ג' אות מ"ד) כ' דאם מסתפק, בלכתו בדרך, אם הדרך נקי אל יזכור שם שמים ואל ידבר בדברי תורה, וג"ז צ"ב מה בא

604. עי' ל' רש"י הוריות ד' א' ד"ה ספק דכתב
שהרי בין השמשות כהרף עין ואין אדם בעולם
יכול לעמוד עליו אם מן היום או מן הלילה יעו"ש.
605. מח"א שליט"א משנת תשל"ו. 606. מח"א
שליט"א משנת תשל"ו.

להשמיענו, דפשיטא דספיקא דאורייתא לחומרה, ואין דרכו להשמיענו, בשערי תשובה, דיני ספד"א.

ת. ג"כ הכונה שאין אומרים דמסתמא נקי.

תשובה תתרכח

ש. ⁶⁰⁷ גבי מש"כ במאירי שבת ד"מ דאם יש לו ספק בקצת טינוף, הר"ז מותר להרהר בד"ת. ומעכת"ר שליט"א רצה לפרש דכונתו בבית, הנה ל' המאירי הוא מותר להרהר ד"ת בכל מקום ואפי' היה לו ספק בקצת טינוף, ומ' דמיירי בכל מקום ולא דוקא בבית.

ת. במקום שאין מצוי טינוף.

תשובה תתרכט

ש. שבת מ"ט א'. א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים כו' ואמאי קרי להו בעל כנפים שפעם אחת כו' פשט ידו ונמצאו כנפי יונה לפיכך כו'. יש לשאול האם לאחמ"כ חזרו או שזה נשאר להיות כנפי יונה לעולם. ונפק"מ, דאם חזרו להיות תפילין יש לשאול אם היו כשרות להניחן מאחר דהוי כאילו נכתבו ע"י נס, ואם נשארו להיות כנפי יונה יש לשאול אם הי' להם דין קדושה.

ת. כשרות כי רק נדמה לו לכנפי יונה.

תשובה תתרל

ש. בהנ"ל. לכאור' איך נעשה נס כזה שעל ידו נמחקו שמות הקדושים.

ת. כנ"ל.

תשובה תתרלא

ש. שבת ע"ד ב'. קריעה במשכן מי הוה כו' שכן יריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה. ופרש"י וז"ל, דרנא, תולעת כו', עכ"ל. קצת

צ"ב היתכן שביריעות המשכן יהיה ריקבון ולא עוד אלא ע"י תולעת ומאי שנא מהמקדש דתנן באבות עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש כו'. [ואמרי' נמי משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן]. (ואולי הכונה שהיה דרנא עוד קודם שגמרו מלאכת המשכן, או אחר שגמרו [בכ"ה כסליו] רק קודם שהוקם [בר"ח ניסן] כמש"כ המשנ"ב סי' תר"ע).

ת. היריעה עדיין לא הוקדשו. 608 609

תשובה תתל"ב

ש. שבת ע"ד ב'. פרש"י וז"ל, תנור חייב שמנה כו' אבל גבי חבית ליכא משום מכה בפטיש דמאליה נגמרה מלאכתו בתנור עכ"ל, (ובמנ"ח הביא הרא"ש בביצה דפליג), ולכאו' צ"ב מדאמרי' בביצה ל"ד א' (עלה קאי דברי הרא"ש והמנ"ח הנ"ל) תניא א' מביא את האור וכו' וא' שופת את הקדרה כו' ארשב"ל הכא בקדרה חדשה עסקינן ומשום לבון רעפים נגעו בה, (ופרש"י שם בד"ה ואמרי, דבהסק זה נעשה כלי כו'), וכיון שכן, צ"ב דנהי דנגמרת מלאכת החבית בתנור מאליה מ"מ עדיין צריך ליבון (דבלא הליבון זה חלש ויכול בקל לישבר ומסתמא היו עושין ליבון גם לחביות) וא"כ למה כ' רש"י דנגמרה מלאכתו והרי עדיין יש ליבון. (ובסגנון אחר הקושיא, למה צריך להגיע לכך שזה מלאכה שנגמרה מאליה, הא תיפוק ליה מצד דאח"כ צריך ליבון). (ולהקשות מזה, א"כ למה אין משום מכה בפטיש, שהרי יש עוד ליבון, זה לא קושיא כי מאן יימר שיעשה הליבון ביו"ט או בשבת). וצ"ב.

ת. א"צ אלא גמ"מ.

תשובה תתל"ג

ש. שבת פ"ז א'. איכא פלוגתא אי פירש משה מאשתו מדעתו או שהיה זה ציווי השי"ת, וכן הוא באדר"נ פ"ב, וצ"ב איך פירש מאשתו והרי עדיין

ביהמ"ק שנתקלקלו עושים חדשים, עי' בהרע"ב סופ"ט דזבחים. י"ל עפמ"ש"כ בס' יום תרועה ר"ה (דכ"ז) בהא דהתורה חסה על ממנום של ישראל (ועי' בשדי חמד מערכת א' אות קכ"ח) ועי' בתפארת ישראל זבחים שם ועי' אסתפקתא בס' קול

608. אולי צ"ל: הוקדשה. 609. כעין זה מצאתי בשו"ת תירוש ויצהר (להגאון ר' צבי יחזקאל מיכלזאהן זצ"ל) סי' מ"א, וז"ל, ע"ד קושיתו בשבת (דע"ה) משום דרנא דיריעה שאכלה עש, ועיין שם בהרע"ב, הא קי"ל דאין עניות במקום עשירות וכלי

לא קיים מצות פו"ר שהרי לא מצינו בתורה אלא רק ב' בנים שנולדו לו ולא בת ג"כ, ואת"ל דבמתן תורה כבר היו זקנים וכבר לא הי' צפורה ראויה להוליד יקשה ק' אחריתי דהיתכן שמשא רבינו לא קיים כל התרי"ג מצות. (ומצות דא"י כבר ארוז"ל בסוטה (י"ד א') שהקב"ה החשיב לו שקיימם, ומצות פו"ר לא מצינו הכי).

עוד קשה להא דאמרו בזה"ק⁶¹⁰ (חוקת ק"פ ע"א) שהשי"ת צוה לו לפרוש כשדבר אליו בסנה, וק' למה לא פרש אז מאשתו, ועוד הא עדיין לא קיים פו"ר ואז עדיין הי' צפורה ראויה להוליד.

(ומצינו לחד מ"ד במכילתא ריש פ' יתרו שגירשה קודם שהגיע עמה למצרים, אבל חזר אליה כשיתרו בא עם צפורה וב' בניהם למדבר בפ' יתרו) ואולי י"ל דהקב"ה צוה לו בסנה לפרוש קודם מתן תורה ולא מיד.

עוד קשה להא דא"י בזה"ק (נשא קמ"ח ע"א) שהקב"ה ענה למלאך מיכאל אחר שצוה ה' לפרוש מן האשה, שמשא רבינו כבר קיים מצות פו"ר, וק' דהא לא מצינו שהיה לו גם בת, ולומר שהקב"ה אמר שהלכה כב"ש דבב' בנים כבר קיים פו"ר לא מסתבר, דהא ההלכה כב"ה דדוקא בבן ובת קיים מצוה דפו"ר, ואולי משום שזה היה קודם מתן תורה, ולא מסתבר.

וכ"ז מכריח שבאמת היה לו גם בת, אך צ"ב למה לא נזכר בתורה, ואולי משום דהבנים הוצרכו ליכתב בתורה משום הנדון מי ימשיך מנהיגותן דישאל אי הם או יהושע בפ' פנחס ומעשה דהברית בדרך ממדין למצרים, ומשא"כ הבת, וצ"ב.

ומעשה מרכבה שהוא עיקר החכמה והדעת שנאמר ראשית חכמה יראת ה' (מס' אצילות פ"א). וסיפר שכל שבת קודש למד את הזוהר של הפרשה. וגם היה אומר לאחרים שילמדו הזוהר של הפרשה, אפילו בחורים. והיה אומר שרובו כמדרש. עכ"ל הס' הצדיק רבי שלמה בשם מרן החפץ חיים זצוקללה"ה זי"ע.

ואמר לי מו"ז הגה"צ ר' אריה שכטר שליט"א שפעם מרן שליט"א אמר לו שיקרא את כל ספר הזוהר לפחות פעם אחת ואפילו אם לא מבינים הכל כדי שילמדונו אח"כ בשמים. ועיין מכתב ב' ממכתבי מרן שליט"א למו"ז שליט"א שהבאנו בתחילת הספר.

סופר זבחים שם ובס' עין זוכר אות ה' עכ"ל, ולתשו' מרן שליט"א דמיירי קודם שהיריעה הוקדשו, נחא גם הקושיא הנ"ל. 610. הנה בזה הספר הבאנו כמה פעמים מדברי הזוה"ק, ולכן אגב כן הנני להעתיק מה שכתוב בזה בספר הצדיק ר' שלמה (בלוך זצ"ל, לתלמידו של מרן הח"ח זצ"ל זי"ע, עמ' ל"ו) מה שהעיד מרבו מרן הח"ח זצ"ל: סיפר אשר שמע מפי חתנו רבי הירש ז"ל ששמע מפי החפץ חיים ז"ל שאמר פעם שלולי שהיה דור צריך לו היה מתמסר כולו אל לימוד הקבלה. כי אל זאת היא תשקותו כפי אשר היא שורש נשמתו. כיודע דהא תליא התשוקה בשורש הנשמה. וכל מי שהוא ירא שמים רודף אחר נסתרות

עוד קשה למ"ד שהיה ציווי השי"ת א"כ מה לשה"ר איכא במה שמרים ואהרן דברו בפ' בהעלותך דכי מה יש לדון חלילה אי ציווי ה' טוב או לאו, והיתכן לומר שהי' ציווי, ושמא י"ל שלא ידעו שהיה ציווי.

ת. עי' יבמות ס"ב א'.⁶¹¹

תשובה תתלד

ש. שבת פ"ח א'. כתבו התוס' וז"ל, ירדו ק"כ ריבוא כו' ואע"ג דגדולה מדה טובה ממדת פורענות ה"נ גדולה היא שמלאך טוב היה קושר שני כתרים ומלאך חבלה לא היה בו כח כי אם להסיר אחד עכ"ל, והיינו דלכך בתחילה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו 'שישים' ריבוא מלאכי השרת אבל כשחטאו באו 'ק"כ' ריבוא מלאכי חבלה. ויש לשאול באמת אמאי פירקום מלאכי חבלה ולא פירקום מלאכי השרת. (והרי הכתרים נשארו בשלימותם ורק ישראל נפגמו מהחטא אבל לא הכתרים).

ת. עונש נמסר למלאכי חבלה.

תשובה תתרלה

ש. בשבת פ"ח א' אמרינן דכפה הקב"ה על ישראל הר כגיגית וכו' ואמרי' התם דמכאן מודעא רבא לאורייתא דיכולים לפטור עצמם מן הדין ולומר אנוסים היינו [והדר קבלוה בימי אחשורוש]. וצ"ע דאומרים במעריב ומלכותו "ברצון" קבלו עליהם וכו' וחזינן דכבר בשעת קריעת ים סוף קבלו מלכותו ברצון [ואין לומר דקבלו מלכותו בלי מצותו דבמה נקרא דקיבלו מלכותו]. (מב"א).

ת. אחר שכפו הסכימו ברצון אבל הקבלה היתה באונס.

611. עי' לעיל תשובות ג' ד' ובהערה שם יעו"ש. ועי' בס' שב שמעתתא בהקדמה בד"ה טרם יקראו יעו"ש.

תשובה תתרלו

ש. שבת פ"ח ב'. כ' התוס' דתיבת הסריח הוא לשון מגונה כו' ע"כ, וצ"ב מדתנן (פ"ה דאבות) ולא "הסריח" בשר הקודש מעולם, וכן הא דאמרי' (פסחים ל"ה א') יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי "סירחון".

ת. עי' בזה ריש פסחים.⁶¹²

תשובה תתרלז

ש. שבת ק"ב ב'. כתב מרן שליט"א בשיח השדה ח"ג וז"ל, שם ב' (ק"ב ב') רש"י ד"ה המכה, וזהו גמר מלאכה כו', נ' מזה שד' רש"י דמכה בפטיש אינו דוקא גמר כלי אלא כל גמ"מ המוטלת עליו הוי מב"פ וצ"ע. עכ"ל מרן שליט"א. וצ"ב חדא דבהרבה מקומות ברש"י כאן מס' שבת משמע דרש"י ס"ל דהגמ"מ הוא דוקא גמר כלי. ועוד - וזה עיקר הקושיא - דהא פרש"י לעיל ע"ד ב', תנור כו' אבל גבי חבית ליכא משום מכה בפטיש דמאליה נגמרה מלאכתו בתנור עכ"ל, והשתא אם כל גמ"מ המוטלת עליו הוי מכה בפטיש א"כ למה כ' רש"י דגבי חבית ליכא משום מכה בפטיש, והרי גמר את מה שמוטל עליו. ואולי לזה נתכוין מרן בתיבות "וצ"ע".

ת. נכון.

תשובה תתרלח

ש. שבת ק"ב ב'. במלאכת בנין וסתירה בכלים. ידוע ד' היראים דס"ל דאין בנין בכלים כלל והוכיח זה מכמה סוגיות בשבת, ועיקר ראיתו ז"ל ממה דאמרי' בשבת כ"ט א' אר"י א"ר מסיקין בכלים כו'. והא אין לך סתירה גדולה מהסקה (והגר"א שי"ד א' כבר תי' דהוי גרמא, ובמג"א תק"א ס"ק י"ג כ' דהוי צורך, ובאבני נזר רי"ש ט"ו ובאור שמח פכ"ג משבת ה"ב גם תי'), אך עדיין קשה מהא דאמרי' שבת צ"ה א' דמגבן חייב משום בונה וכ' הרשב"א דאם יש בנין באוכלין כ"ש דיש בנין בכלים. ומה יתרץ עלה היראים.

ת. ס"ל דאוכל עדיף מכלי.

תשובה תתרלט

ש. בהנ"ל. כ' הרא"ש (שבת קל"ח ב', ס"ד) ואידך מאי היא דתניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה בשבת שתיים אסור לטלטלה בשבת ורב אמר אפילו אחת אסור לטלטלה גזירה שמא יתקע והלכה כרב, עכ"ל. וצ"ב א' למה סתם הרא"ש ולא פרש מהי הגזירה אם משום מכה בפטיש או משום בונה. דהא לעיל קכ"ב ב' כתב הרא"ש בהדיא גזירה שמא יתקע וחייב משום מכה בפטיש (וכ"כ רש"י שם, והכא שינה רש"י וכ' וחייב משום בונה, ומתרצים לפי הגר"א הנ"ל דלרש"י לרב יש בנין בכלים ולהלכתא קי"ל דאין בנין בכלים ושם קל"ח זה דברי רב ומשא"כ בקכ"ב זה דברי רבא דקי"ל כותיה) ב. גם מהו הלכה כרב, דהא ברב גופיה יש ג' שיטות בראשונים: הא'. רש"י דקי"ל אין בנין בכלים מלבד רב דס"ל יש ב"ב, הב'. תוס' דלכו"ע אין בנין בכלים ומה דקאמר רב חייב משום בונה ועוד מקומות היינו בב' אופנים מסויימים כנ' בתוס' שבת ק"ב ב' קמ"ו א' ועירובין ל"ד ב', הג'. היראים דס"ל דאין רב כלל שסובר בנין בכלים, וא"כ למה נתכוין הרא"ש במש"כ והלכה כרב.

ת. הרא"ש בא לפסוק הלכה.

תשובה תתרמ

ש. שבת קי"א ב'. מלאכת קושר. דעת הרי"ף (מ"א א') והרמב"ם (רפ"י מהל' שבת) דאיסור קשירה דאורייתא היא בקשר של קיימא והוא מעשה אומן וכ"פ המחבר או"ח שי"ז, אבל דעת רש"י והרא"ש והטור ורבינו ירוחם (הובא בב"י) והרמ"ך (הובא בכס"מ) דקשר של קיימא הוא אסור מדאורייתא ואי"צ התנאי שיהיה גם מעשה אומן וכ"פ הרמ"א.

והנה לעיל ע"ד ב' קאמר קשירה במשכן היכא הואי כו' אלא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן נימא קושרים אותה, והשתא בשלמא עצם האריגה יתכן דהיה צריך לזה אומנות (וכמו שלכל מלאכת המשכן ניתן חכמה מיוחדת לכל מי שנדבה רוחו בעשיית מלה"מ כמבואר במקראות) אבל היכן מצינו בהקשירה של אותה נימא שנפסקה לאורגי היריעות שהיא היתה קשר של מעשה אומן (דלעשות קשירה מסתמא לא היה צריך בחכמה שניתנה לעושי המשכן).

ת. דברים כאלו צריכין אומנות. 613

תשובה תתרמא

ש. שבת קי"ב א'. בדרבנן. כתב הריטב"א וז"ל פרש"י כו' ור"י ז"ל פירש כי אף מנעל דרבנן מהודק הוא יפה אלא שאין דרכן לחלוץ מנעליהם אלא מלילי שבת ללילי שבת מפני שכל השבוע ישנים במנעליהם לפי שעוסקים בתורה כל הלילה, עכ"ל. צ"ב מדאמר' (יומא ע"ח ב') דאמר שמואל האי מאן דבעי למיטעם טעמא דמיתותא ליסיים מסאני וליגני. ויתכן דמכח קושיא זו מיאן רש"י מלפרש כן אבל צ"ב אר"י דפירש כן. (ואולי היה לת"ח כונה ליטעום טעמא דמיתותא משום יזכיר לו גם המיתה, ולא מסתבר כ"כ), וצ"ב.

ת. דוקא לשכב מקפידין. 614 615

תשובה תתרמב

ש. שבת קי"ב א'. רש"י ד"ה אי הכי מותר לכתחלה. ומעיקרא סבר דלא רגיל למעבד הכי וקטרא דמשכפי הוה שרגיל להיות קבוע עכ"ל. קצת צ"ב דלכאורה היה לאביי להבין דרב יהודה ידע הדין דהברייתות דקשר של קיימא חייב חטאת, ועל כרחך ששואל באופן מסויים וא"כ למה ענהו מיד שחייב חטאת, דהו"ל לאביי לשאול את ר"י כונת שאלתו. (וכן ק' בהיפוך, אמאי רב יהודה לא שאל שאלתו באופן שאביי יבין שאלתו באמת).

ת. סבר שמכירו.

ליסיים מסאני וליגני, ולק"מ לפמש"כ הסמ"ג בשם ר"י בזה"ל ואין חולצין מנעליהם מרגליהם אלא בליל שבת לפי שלומדים בכל הלילות של חול ושוכבים מעט במלבושיהם עכ"ל וא"כ אין לחוש על המעט כ"כ. עכ"ל התועפות ראם. ונמצינו דלתשו' מרן שליט"א היו הת"ח ישנים בישיבה ולא בשכיבה, ולתועפ"ר היו ישנים בשכיבה רק מעט. 615. עי' מש"כ מרן שליט"א בס' שיח השדה ח"ג ברכות י"ג ב' בד"ה מיקרא. וע"ע מש"כ מרן שליט"א בס' טעמא דקרא [לר"ה, אחרי פ' נצבים]

613. ומעשה אומן כתב בשלטי הגיבורים דנראה מלשון הרי"ף דפירושו קשר אמיץ שקושרין אותו הדק היטב, והביאו במגן אברהם ס"ק ד' יעו"ש, ובביאור הלכה סוף ד"ה וקשר כתב וז"ל בקשר אומן היינו בקשר אמיץ שלא יהיה ניתר מעצמו בשום אופן עכ"ל יעו"ש [דפליג אט"ז בסק"א]. 614. שוב נמצא דכתב בתועפות ראם על היראים (סימן רע"ד דף קל"ז ע"ב אות פ"ד) וז"ל והגרש"ש ביומא ע"ח ב' תמה ע"ד ספר התרומה ממ"ש ביומא שם האי מאן דבעי למיטעם טעמא דמיתותא

תשובה תתרמג

ש. שבת קכ"ב א'. תא שמע נר הדלוק במסיבה כו'. פרש"י וז"ל נר הדלוק במסיבה של בני אדם עכ"ל, אין מובן כ"כ מה הוצרך רש"י לפרש שהמסיבה היא של בני אדם, דלכאור' ממה אתא רש"י לאפוקי.

ת. שלא תאמר דדוקא ישראל (דא"כ לא יתכן הסיפא).

תשובה תתרמד

ש. שבת שם. בהנ"ל. קצת יש לדקדק למה הוצרכו לומר דוקא 'במסיבה'. והאם יש להוכיח מכאן שבסעודה היו מדליקין נרות כנהוג היום, דא"כ במסיבה למה לי דהו"ל נר הדלוק לבני אדם וכיו"ב.

ת. משום שהמסיבה גדולה מצוי גם גויים.

תשובה תתרמה

ש. שבת שם. בהנ"ל. גם צ"ב במה דקאמר נר הדלוק במסיבה אם רוב נכרים כו', דהיתכן מסיבה שיושבין בה ישראל ונכרים יחד, וכבר הפליגו חז"ל (תדא"ר) באיסור לאכול בשולחן עם עכו"ם.

ת. מיירי שהיו צריכין ליישב שם שזה מותר (ואין הכונה דוקא שאוכלין).

תשובה תתרמו

ש. שבת קנ"ב א'. האם מותר לשקר בשביל ענוה, והאם יש להוכיח דמותר משבת קנ"ב א' דאמר' א"ל רבי לרבי שמעון בן חלפתא מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל כו' ופרש"י וז"ל לא הקבלנו פניך לא הקבלת פני ודרך ענוה קאמר ליה עכ"ל.

ת. עי' ב"מ כ"ג ב' ⁶¹⁶ ועמש"כ במס' כותים סי' ל'. ⁶¹⁷

שם, ובבהמה אם בכרה או לא בכרה. ובנדה נ"ז א' פריך והא לית להו לפני עור לא תתן מכשול אר"ח ב"א אר"י בגוזז ועובד בו ופרש"י והא לית להו ול"ע לא תתן מכשול לא דרשי ל' במחטיא את חבירו ולא איכפת להם אם אנו חוטאים על פיהם ובערוך לנר הקשה דמ"מ איך משקרים ועוברים על

בד"ה כתב מהרי"ל. ⁶¹⁶ הכי אמר' התם, דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו במסכת ובפוריא ובאושפיזא, ופרש"י וז"ל, במסכת יש בידך מסכת פלוני סדורא בגירסא או לאו ואע"ג שסדורה היא לו יאמר לאו ומדת ענוה היא, עכ"ל. ⁶¹⁷ וז"ל מרן שליט"א

מדבר שקר תרחק ועל לא תשקרו איש בעמיתו דכתיב בפירושו והנה מלא תשקרו איש בעמיתו פשיטא דלק"מ דהאי קרא אזהרה לשבועת שקר הוא דאתא כדפרש"י בפ' קדושים והוא מתו"כ שם וכ"כ הרמב"ם בפ"א משבועות ה"ח וגם פשטי' דקרא דאיש בעמיתו משמע דמיירי בתביעת ממון כמו לא תכחשו וגם קרא דמדבר שקר תרחק מבואר בשבועות ל"א א' דמיירי בדין ועדות ממון ע"ש ובמכילתא מוקי לה לאזהרה ללה"ר או לפרוש מן המינות ע"ש והרמב"ם לא מנאה למ"ע בפ"ע נ' דס"ל ג"כ דקאי אדינים אבל במשקך בדבריו בעלמא ומרמה את חבריו לא מצינו בהדיא בקרא ובשע"ת לר"י שער ד' מנה ט' מיני שקרנים וכ' דלא תכחשו ולא תשקרו קאי על עדות שקר ועל מרמה במו"מ אבל על סתם שקרים הביא קראי דדברי קבלה תועבת ה' שפתי שקר ועוד קראי וגם הביא הא דסנהדרין צ"ב א' כל המחליף בדברו כאילו עובד ע"ז שנא' והייתי בעיניו כמתעתע וי"ל דכותים לית להו הני דרשות ואע"ג דאית להו גם קראי דדברי קבלה כדמוכח בנדה נ"ז א' גבי ציון קברות אפשר דלא משמע להו קראי להכי ועוד משמע שם מדבריו דשקר שאין בו שום הפסד לזולתו אין בו איסור דאורייתא כלל רק מדברי קבלה ולכן התירוהו לצורך מצוה כגון להשים שלום או בהני תלת מילי דמשני רבנן וכו' ובוה יתישב מה דמצינו בכמה מקומות דמחמת כיסופא שינו בדבריהם ע"י ברכות מ"ג ב' או כי היכי דליקבלו מיני' שבת קט"ו א' עירובין ק"א א' חולין קי"א ב' פסחים כ"ז א' וע"ש קי"ב א' או סתם במקום שאין נ"מ לא הקפידו כ"כ ע"י שבועות י"ט א' וכן מה שמותר להטעות את הגוי כדא' ב"ק קי"ג ב' במר דפרזלא כו' ואע"ג דמשקך דכיון דאין בזה משום גזל דהא טעותו מותרת התירו בזה לשנות מפני הצורך משום דכל הני אינו אסור מדאורייתא ובמקום הצורך לא אסרו וגם רב טביומי שאמר ליתא הכא בסנהדרין צ"ז א' לא עשה ח"ו איסור דמותר לשנות מפני הצורך כעין הני תלת מילי ואפילו לצורבא מרבנן דבהני נמי טעמא משום צניעות ורק לפי שאנשי המקום החמירו עליהן בכל גווני לכך נענש אך עד כמה שאפשר בודאי ראוי למנוע מזה ובס"ח סי' תתרס"א כתב דדווקא באופן דמשתמע לתרי אפי' מותר

לשנות אפילו במקום המותר ולא לשקר ממש אם איש אמת הוא וכוונתו ג"כ עד כמה שאפשר יזהר בזה ומה"ט אמרו בב"ר פס"ה סי' י"ח אנכי עתיד לקבל עשרת הדברות אבל עשו בכרך הוא וכן שם פע"ח סימן י"ד עד אשר אבא אל אדוני שעירה אפשר יעקב אמיתי ה' ומרמה בו אלא אימתי הוא ה' בא אצלו לע"ל והיינו אע"ג שעשה כדן כדא' בע"ז כ"ה ב' ירחיב לו הדרך כו' מ"מ בודאי יע"א ה' נמנע עד כמה שאפשר לשקר להדיא רק בלשון דמשתמע לתרי אפי' אבל במקום שאין לו עצה אחרת בודאי מותר כדמוכח מכל הני שהבאנו וכן רב מנשה ותלמידי ר"ע בע"ז שם ומ"מ לא לכל צורך התירו זה ע"י יבמות ס"ג א' את לא תעביד שנא' למדו לשונם דבר שקר כו' ואפשר ג"כ משום דהול"ל לישנא דמשתמע לתרי אפי' ומ"מ מסתבר דלא הותר אלא במקום צורך גדול וע"י פסחים קי"ט א' הפוך בנבלתא ולא תיפוך במילי והיינו דמוטב לטרוח הרבה ולא לשנות בדבריו וכן כיו"ב הרבה מאמרים בדברי חז"ל וע"י מה שצינתי בקו' השם אורחותיו על ארחות חיים להרא"ש ז"ל יום א' סי' ג'. שו"ר בספר יראים סי' רל"ה שמנה מ"ע מדבר שקר תרחק וכתב ג"כ דשקר שאינו בא לידי רעה לא הזהירה תורה עליו דדבר הלמד מענינו שברשע רע לבריות הכתוב מדבר והביא הא דתשובות י"ז א' והתורה אמרה מדבר שקר תרחק וכ"כ הסמ"ג מ"ע ק"ז והסמ"ק סי' רכ"ז שהיא מ"ע בפ"ע ע"ש וע"י בתועפות רעם ביראים שם. וביראים סיים אהיהא דכתובות ההיא יש בה רעה לבריות כדברי ב"ש שנראה כגונב דעת הבעל ולפ"ז כל רעה שמכשיל חבריו יש בזה איסור דאורייתא של מדבר שקר תרחק ולפ"ז גם כאן שהכתי' משקך ומרמה יש איסור דאורייתא אך יתכן דב"ה פליגי באמת מה"ט וס"ל דדווקא במפסידו ממון ע"ז יש איסור דאורייתא דאל"ה לא היו מתירין משום שישבחנו בעיניו ואפילו נאמר דגם ב"ה ס"ל דאסור מדאורייתא רק מפני דרכי שלום מותר (וע"י לשון הריטב"א בכתובות דכל שהוא מפני דרכי שלום אין בו משום מדבר שקר תרחק עכ"ל וכוונתו דיליף לה מקרא ביבמות ס"ה ב') מ"מ י"ל דלכותאי משמע להו דדווקא בהפסד ממון. ובאמת מדאיצטריך למילף ביבמות מקרא דמותר לשנות מפני דרכי

תשובה תתרמז

ש. שבת קנ"ב ב'. בר"ה מבואר שיש ג' ספרים פתוחים וחד מיניהו של בינונים. וזה קאי אדין דר"ה. ויש לשאול, האם יש להוכיח משבת קנ"ב ב' דגם לאחר מיתה שייך בינונים דאמרי' התם א"ל רבה לרב נחמן של בינונים מאי כו'.

ת. אטו כולו בחדא מחתא מחתינהו.

תשובה תתרמח

ש. שבת קנ"ב ב'. ברש"י ד"ה והא כתיב ואל עפר תשוב, מבואר דקללת אדה"ר כל דורותיו שוין בזה, וק' ממה דאמרי' בסוטה י"ב א' דהיו נשים צדקניות שלא היו בפיתקא של חוה.

ת. אבל היו בפיתקה של חוה.

תשובה תתרמט

ש. ⁶¹⁸ראיתי בקרית ספר הל' שביתת עשור פ"ב וז"ל לאסור ח"ש מה"ת ילפינן כי כל אוכל חלב, ומינה ילפינן לכולהו איסורי, אלא בשבת במעטיה קרא לחצי מלאכה כדאמר התם, עכ"ל. ולא כ' היכן מבואר כן לענין שבת, ומה כונתו.

ת. אפשר כונתו לזה עוקר וזה מניח דממעטי' מקרא בפ' המצניע.

ואם בשעת הבטחה הי' בדעתו לקיים ואח"כ חזר בו יש אופנים שמותר כדא' התם ורק למדת חסידות אין לעשות כן כדאמרינן בירושלמי סוף שביעית ולתינוק אסרו לעשות כן משום שמלמדו שקר כדאמרינן בסוכה מ"ו ב' עיי"ש. עכ"ל מרן שליט"א במס' כותים שם. ⁶¹⁸ מח"א שליט"א משנת

שלום משמע הא לא"ה אסור מדאורייתא אך אפשר דאסמכתא היא ועוד משום דממדת חסידות בודאי איכא שלא לשנות כלל ולהכי יליף דבזה אין מדת חסידות להחמיר ואכתי צ"ע בכ"ז. וכ"ז בשקרים דלשעבר אבל בלהבא זה נלמד מהן צדק ולא צדק כדאמרי' בב"מ מ"ט א' שלא ידבר א' בפה וא' בלב

תשובה תתרנ

ש. ⁶¹⁹ (ז...) כ' פסקי התוס' בשבת, פסקא ק"ל: עיר שיש בה חזירים פטורה מן המזוזה, וכבר שאלו מה מקור דבריהם, ולא ראיתי שמצאו (והסמ"ג כ' בעשה כ"ג די"א שהוא בירושלמי אך הריב"א כ' דלא מצא, וכו'). ויש שרוצים להגיה במקום עיר, שצ"ל שער (ואפילו לפי גירסא שלפנינו, כונתם לפטור רק את שער העיר) ודוקא בשער שנמצאים בו החזירים, וגובה השער פחות מ' טפחים אך דוק.

...ט) בר"מ בפה"מ לסנהדרין, וכן בסה"מ מל"ת שס"ב כ' דמלכות בית דוד תהיה דרך שלמה דוקא. אך ביד החזקה (מלכים פי"א) סתם ולא כ' דרך שלמה, האם יש ללמוד מכאן שחזר בו. (ובזה ית' מה שהק' דבזהר מבואר דהמלך המשיח יהיה מזרע נתן, בנו של דוד, ולא מזרע שלמה).

...י"א) כ' הרמב"ן בפ' ויחי (מ"ט י') דהחשמונאים נענשו בעבור שמלכו ולא היו משבט יהודה וכו'. וכן כ' הר"מ דהחשמונאים היו מלכים, וכ"כ הראשונים. (אך עי' דרשות הר"ן דרוש ז', וכידוע, ואכמ"ל).

ומנין באמת שהחשמונאים היו מלכים ממש. (הן אמנם שלשון הגמ' שבת דכ"א, וכן ע"ז ד"ט - מלכות בית חשמונאי, אך אולי י"ל דהכונה לשלטון ולא דוקא מלכים ממש).

ת. כב' ... נ"י מכתבו הגיעני וכבר אמרתי לכב' כ"פ שבשאלות למעשה לא אענה בכתב, גם שואל דברים שכבר שאלו רבים כגון הא דעיר שיש בה חזירים וכיו"ב וכי סבור שאני יודע כל הדברים התמוהים (ועי' ט"ז יו"ד סי' רפ"ו סק"ד ⁶²⁰), מש"כ בשם הזהר כמדומה דליתא כן, מה ששאלת על החשמונאים הרי בגמ' הרבה ינאי המלך וגם כשצרו מלכי בית חשמונאי ובכמה דוכתי, דוש"ת חיים קניבסקי.

מצויים שם עכ"ל ומדכתב טוב לכסותה ש"מ שאין עיקר המצוה להיות נראית מזה למדתי שאותן האנשים שאין עושין מזוזה מחמת שאומרים שגונבין משם ונוהגין בהם בזיון שאין זה מציל עליהם שיכולים ליתן המזוזה שם באופן שלא תהיה מגולה כלל מבחוץ אפילו נגד השם של שדי דזה על כל פנים טוב יותר מלבטל המצוה לגמרי. עכ"ל

תשל"א. ⁶¹⁹. גם זה הוא מכתב מח"א שליט"א משנת תש"ל. ורוב השאלות שם היו בהל' נדה ובעוד נושאים הכל למעשה, ועל זה קאי מכתב מרן שליט"א. ⁶²⁰. ז"ל הט"ז שם, כגון שתניוקות מצויים שם. בבית יוסף בשם סמ"ג כתב ואפילו בפתח הבית במקום שתחלת שליש עליון הוא למעלה מ' טפחים יכול להניחה ואע"פ שהחזירים

תשובה תתרנא

ש. שבת. בפסקי תוס' שלהי שבת כ' בענין הפרת בעל בשבת, שאם היה פנאי להפר בער"ש לא יפר בשבת. וק' דתיפול"ל דלא הוי ביום שמעו אם היה פנאי בער"ש. (מח"א).

ת. למ"ד מעל"ע.

עירובין

תשובה תתרנב

ש. עירובין י"ח ב'.⁶²¹ כל בית שנשמעין בו ד"ת בלילה שוב אינו נחרב שני' ולא אמר איה אלו-ה עושי נותן זמירות בלילה ופרש"י ולא אמר איה עושי והריני חרב מי שנותן זמירות של תורה בלילה ולהכי נקט לילה שהקול נשמע מרחוק עכ"ל, צ"ב מהיא דאמרי' (סוטה ל"ה א') דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לד"ת זמירות שני' זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי כו'. ועתה מצאתי שהגרע"א בגליון הש"ס ציין לעירובין שם ולמהרש"א בח"א שם, ותי' במהרש"א ויש ליישב דהכא בלילה קראן זמירות ע"ש שנשמעין בה בקול למרחוק כזמירות הללו עכ"ל, אך עדיין צ"ב דדלמא מה שאמר דוד המע"ה זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי התכוין דוקא ללילה ומגלן לרבא דקאי על היום ולומר שדהמע"ה נענש.

ת. לא הזכיר לילה.⁶²²

[סנהדרין פ"ח] שינה לצדיקים רע להן ורע לעולם ופרש"י מפני שאינם עוסקים בתורה, עכ"ל. 622. חכ"א שליט"א העירני ליישב עוד, דאמר דהמע"ה זמירות היו "לי" חוקיך, ואם היה בלילה שנשמע למרחוק א"כ אי"ז רק "לי" אלא לעוד אנשים וע"כ דקאי על היום. ועיין עוד להלן תשובות תתשפ"ו תתשפ"ז. ובעזה"י עלה ברעיוני לבאר מה אמר דוד המלך ע"ה ומה באמת היתה הטענה עליו, ויתבאר ע"פ הא דא"י בגמ' (שבת ק"ו ב') א"ל גמרא גמור זמורתא תהא, ופרש"י וז"ל, זמורתא תהא, אומר השמועה בזמירה בעלמא בלא

הט"ז. עי' נדה נ"ח ב' ובתוס' והרא"ש שם. 621. עיין או"ח סי' רל"ח ומ"ב ס"ק ב', וז"ל, צריך לזוהר בלמוד הלילה יותר מבשל יום והמבטלו ענשו מרובה, וכתב המ"ב וז"ל, עונשו מרובה. וכדאמרינן (חלק צ"ב) כל בית שאין ד"ת נשמעין בו בלילה אש אוכלתו שנאמר וגו' ואיתא בפ"ק דאבות ודלא מוסיף יסיף [היינו דלא מוסיף ללמוד בלילה מו"ט באב ואילך יסוף מן העולם] ועיין במ"א דלשינת האדם בלילה אין לזה שיעור קבוע אלא תלוי בכל אדם לפי כח בריאותו ועכ"פ לא ישתקע בשינה יותר מדאי וכדאיתא במשנה

תשובה תתרג

ש. עירובין נ"ה ב'. ותניא כשהן נפנין אין נפנין כו'. צ"ב מדפרש"י (חוקת כ"א ה') בלחם הקלקל לפי שהמן נבלע באיברים כו' עכ"ל, וי"ל דהא כ' התוס' (בכורות מ"ד ב' ד"ה אימתי) דהא דאמרי' כשהן נפנין כו' איירי בקטנים, האם זה תי' נכון.

ת. ביומא ע"ה ב' פריך לה ומשני⁶²³ ע"ש.

תשובה תתרנד

ש. עירובין ק"ד ב'. שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו כו'. קצת צ"ב דהרי אפילו זכוב לא נראה בבית המטבחים כדתנן באבות פ"ה עשרה נסים נעשו לאבותינו בביהמ"ק, ואיך יתכן שיהיה שרץ נמצא בביהמ"ק. (מח"א).

ת. אין סומכין על הנס, וצריך לדעת ההלכה אם יקרה.^{624 625}

תשובה תתרנה

ש. עירובין ק"ה א'. ת"ר הכל נכנסין בהיכל לבנות ולתקן⁶²⁶ כו' ומצוה בכהנים אין שם כהנים כו'. לכאורה מ"ט נכנסו⁶²⁷ כהנים אומנים לקה"ק לתקן ולא נכנס גוי שאינו מוזהר ע"ז. (מח"א).

מצוות ומשפטים וכו'. ומ"מ היה טענה על דוד המלך ע"ה דכיון שאליבא דאמת יש לחוקים טעם אלא שהטעם לא נתברר לנו לכן אי אפשר לומר ע"ז זמירות, ואפילו "לי", והקב"ה מדקדק עם צדיקים ודוק. ⁶²³ היינו תי' אחר ממש"כ כאן בשאלה יעו"ש וממילא אי"צ לתי' שכתבנו. ⁶²⁴ חכ"א כ' לן ליישב, דזכוב זהו לענין שלא נגע בבשר קדשים ואילו שרץ במקדש על הקרקע אולי אפשר שיהיה וכדמצינו לענין עורבים על גג ההיכל בגמ' מנחות ק"ז א' בתוס' שם. ⁶²⁵ עי' להלן תשובה תתקמ"ט. ⁶²⁶ עמש"כ מרן שליט"א בדרך חכמה פ"ז מבית הבחירה הכ"ג בבה"ל ד"ה ולתקן, יעו"ש. ⁶²⁷ עמש"כ מרן שליט"א בד"ח פ"ז מבה"ב ה"א בסוף ד"ה ליראה ע"ש, ומסתמא שמו ג"כ תיבה כדי שלא יזונו עיניהם ואכלו מצד

צורך עכ"ל, ובביצה ר"פ אין צדין (כ"ד א') פרש"י וז"ל, אמר ליה גמרא גמור זמורתא תהא, משל שוטים הוא כמו זבון וזבין תגרא איקרי (ב"מ מ' ב') כך גמרא גמור אומר לתלמיד שוטה למוד הן אמת הן שיבוש ויהא לך לזמר ושיר עכ"ל (והוסיף רש"י כאן בשבת תיבת ושיר כדי לבאר דמה שכתב לזמר היינו לזמירות), ולפי"ז ה"פ, דהנה חוקים ה"ז מצות שאין אנו יודעים טעמם [ואומות העולם מונין את ישראל כו' כדפרש"י ר"פ חוקת יעו"ש], וזהו מה שאמר דוד המלך ע"ה זמירות היו לי חוקין היינו שהחוקים הם לי כמו זמירות כיון שאיני יודע טעמם, וכאותו תלמיד שוטה שלומד גם אמת וגם שיבוש וזה נעשה לו לזמר ושיר, ודקדק לומר חוקין ולא מצותין או משפטיך וכו', כי החוקים הינם מצות שאין אנו יודעים טעמם ומשא"כ שאר

ת. יותר גנאי להכניס גוי לביהמ"ק.

פסחים

תשובה תרנו

ש. פסחים ב' א'. רש"י ד"ה הבקר אור כתיב כו' ולפי דרכו לימדך הכתוב ד"א "מאחי יוסף שהמתינו עד שהאיר המזרח" כו' עכ"ל, צ"ב דהרי כ' והאנשים "שולחו" ומבו' דעד שלא שלחום לא היו יכולים לילך, וכן פי' בחזקוני שהיו תלויים ביוסף עד שיוסף שלחם, וא"כ הו"ל לרש"י ליכתוב "מיוסף שהמתין מלשלחם עד שהאיר המזרח".

ת. למה התורה מספרת זה אלא ללמד שאין יוצאין בלילה לכן לא בקשו להוציאם עד בקר.⁶²⁸

תשובה תרנו

ש. פסחים ג' א'. ובאשה לא כתיב בה מרכב והכתיב ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים התם משום ביעתותא דגמלים אורחא היא והכתיב ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור התם משום בניו אורחא הוא והכתיב והיא רוכבת על החמור התם משום ביעתותא דליליא כו' משום ביעתותא דדוד כו' משום ביעתותא דהר כו'. קצת יש לשאול מאי מקשינן ועכ"פ אמאי לא משני בכולהו הנך מקראות דהרכיבה היתה עם מרכב דנשי כדאמרי' בב"ב ע"ח א' המוכר את החמור כו' אמר עולא מחלוקת בשק ודסקיא וכומני כו' מאי כומני אמר רב פפא בר שמואל מרכבתא דנשי, ובשלמא מאי דמשני משום ביעתותא דגמלים י"ל דהמרכבתא דנשי שייך רק בחמור וכמבו' בב"ב שם ולא שייך בגמלים ולכן הוצרך ליישב משום ביעתותא דגמלים, אבל מאי דמשני גבי חמורים משום בניו ומשום ביעתותא כו' אמאי צריך לזה דהו"ל לתרץ דהכונה לרכיבה עם המרכבתא המיוחד דנשי. ולכאור' קצת צ"ב.

(וקצת י"ל, דברבינו גרשום בב"ב שם כתב על המרכבתא דנשי וז"ל, ששתי שוקיה מצד אחד לא חשיב רכיבה אלא משוי עכ"ל, וכיון דבהנך מקומות

הפתוח של התיבה, שהתיבה הי' בג' רוחות סתומה פ"ח ס"ק נ' וע"ע בצה"ל שם ס"ק רל"ב. ובצד א' פתוח עי' ד"ח פ"ד הי"ג ס"ק פ', ובסוף 628. עי' תענית י"ב ב' רש"י ד"ה אור הבוקר.

דהגמ' מייתי כתיב בכולהו לשון רכיבה בהדיא לכן הבינה הגמ' דעל כרחך מיירי בהנך מקראות בלא המרכבתא המיוחד דנשי, ולהכי הוצרכו לתרץ תי' אחרים כדמשני בגמ', ומ"מ אכתי צ"ב).

ת. לא נהגו בזה.⁶²⁹

תשובה תתרנח

ש. פסחים ד' ב'. דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה. ביטל חמצו והי' סבור על מין אחד שאינו חמץ וחשב שאין צריך לבטלו, האם עבר על בל יראה. (מח"א).

ת. צ"ע.

תשובה תתרנט

ש.⁶³⁰ הא דאמרינן בפסחים ד"ז ע"ב, לפי' כמה מהראשונים, דגר מברך אחר הטבילה, משום דאינו יכול לומר וצונו, ולכאורה ממ"נ, אם לאחר הטבילה נהיה הוא ליהודי, א"כ שוב אינו מצווה לטבילת גירות, ושוב אינו יכול לומר 'וצונו', וצ"ב.

ת. מאחר שקיים בזה מצות סדר הגירות שייך לברך.

תשובה תתרט

ש.⁶³¹ הר"ן, ריש פסחים מק' אי ביטול מטעם הפקר, איך מהני בלב, הא דברים שבלב אינם דברים וק"ק מדוע לא מת' הר"ן דהיכא דידוע לכל העולם מה שבלבו לא הוי דברים שבלב, וכמו שנקט הר"ן עצמו בקידושין (דמ"ט ע"ב) האי כללא יעו"ש. והכא ודאי ידוע לכל העולם דאינו חפץ בחמץ מחמת האיסור.

[ויעויין ד' אברהם ח"ב סי' י"ד אות י', דהק' כן ולא הביא ד' הר"ן בקידושין. ומש"כ שם לת' דאין האומדנא באה בשעת מחשבתו וכו', ק"ק מתוס']

629. כלומר לא נהגו להשתמש במרכבתא דנשי לא ליתא לקושיא. 630. מח"א שליט"א משנת בזמן רבקה ולא בזמן משה ולא בזמן דוד וממילא תשל. 631. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט.

ב"מ ז' ע"ב ד"ה אפקרה שכ' גבי שביתת כלים דאנן סהדי דמפקר להו, אע"ג דגם שם י"ל האומדנא בשעת מחשבה].

ת. כ"ז כשעושה מעשה שייך שידוע לכולם שעושה אדעתא דהכי משא"כ כשאין עושה כלום ל"ש זה.

תשובה תרסא

ש. ⁶³² קבלתי את תשובת כת"ר - גבי תשובתו בענין דברים שבלב שכ' וז"ל: כ"ז כשעושה מעשה שייך שידוע לכולם שעושה אדעתא דהכי משא"כ כשאין עושה כלום ל"ש זה, ע"כ. וק"ק דהתוס' כ' שם גבי שביתת כלים דאנן סהדי דמפקר להו, ושם נמי הא אין עושה כלום.

ת. שם בשעה שעושה המלאכה בהכלי הוא העקירה.

תשובה תרסב

ש. פסחים ל"ו א'. וסבר ר"ע עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש לא והתניא אין לשין עיסה בפסח ביוש"ד ואם לש כו' ואמר ר"ע שבתי היתה אצל ר"א ור"י ולשתי להם עיסה ביוש"ד ולא אמרו לי דבר כו' ל"ק הא ביו"ט ראשון הא ביו"ט שני כו'. הנה לכאו' צ"ב כך, דהא כל נידון הבריי' הוא רק האם מותר ללוש בפסח ביוש"ד או אסור וע"ז קאמר ר"ע דמותר, והיכן חזי' בבריי' נידון אם יוצאין יד"ח מצה במצה עשירה אי לאו ושר"ע סובר דיוצאין, דבפשוטו כל מה דחזי' מר"ע זה רק מה שמותר ללוש בפסח ביוש"ד שע"ז הוא נידון הבריי' אבל היכן חזי' בדבריו שיוצאין יד"ח מצה במצה עשירה, שמבריי' זו מקשין אר"ע. וצ"ב.

ת. ס"ד עיסה זו לכל החג.

תשובה תרסג

ש. פסחים ל"ו א'. לא קשיא הא ביו"ט ראשון הא ביו"ט שני. קצת צ"ב למה לא משני הא והא ביו"ט ראשון ול"ק כאן בכזית חובה כאן בכזית רשות, ולכאו' מדלא משני הכי, ש"מ דלר"ע אסור ללוש עיסה עשירה כל היו"ט

ראשון, אך צ"ב מ"ט. ושו"ר ברא"ש כשהעתיק ל' הרי"ף כתב, אבל ביום ראשון 'כלומר לילה הראשונה' לא כו', וחזינן דלר"ע אסור ללוש העיסה עשירה דוקא בלילה הראשון (משום דאז אוכלים הכזית חובה, או הכזית ראשון או האפיקומן) אבל בשאר הי"ט ראשון מותר אף לר"ע ללוש עיסה עשירה, ולא כפי שכתבנו, אלא דא"כ ק' כנ"ל למה לא משני הא והא ביו"ט ראשון כאן בכזית חובה כו' (או דיתרצו, כאן 'בלילה' ראשון כאן 'ביום' כו').

ת. כזית ראשון קרי יו"ט ראשון.

תשובה תרסד

ש. פסחים מ"ו א'. בריטב"א ד"ה ואי לאו וכו', מבואר, דאסור להרהר בד"ת בידים הצריכות נטילה, ולא כביה"ל סי' צ"ב, והיאך דינא. (מח"א).

ת. תלוי אם נגע בטינוף ממש או במקומות המכוסים.

תשובה תרסה

ש. פסחים מ"ט א'. שאלנו את מרן שליט"א בע"פ, על הא דפרש"י בפסחים מ"ט א' וז"ל ההולך בארבעה עשר כו'. אבל לקנות שביתת מצוה כגון שילך מחר חוץ לתחום לבית האבל כו' היינו כהולך לשחוט את פסחו עכ"ל, וק' שהרי הרגל מפסיק האבילות, וענה מרן שליט"א (וכך ענה לי אאמו"ר שליט"א) שהאבילות מפסיק אבל התנחומין לא מפסיק כמבואר במו"ק. אבל עדיין צ"ב היתכן דלתנחומין זה נחשב שביתת מצוה ואילו לילך ללמוד תורה מרבו זה נחשב שביתת הרשות כמש"כ במשנ"ב (סי' תמ"ד ס"ק ל"א) וז"ל עיין באחרונים דלאיזה פוסקים אפילו הוא מערב כדי לילך ללמוד אצל רבו מקרי דבר הרשות לגבי מצות ביעור כו' והטעם כו', עכ"ל. ומאי שנא. וצ"ב.

ת. כי האבלות קבוע לו זמן ותורה היא מצוה תמידית.⁶³³

עוד כמה ימים של הפסח לנחמו, ואולי י"ל דמיירי שאין לו יכולת לנחמו בזמן אחר. וצ"ב. וחכ"א אמר ליישב דמיירי במת ששה ימים קודם הפסח שיו"ט ראשון הוא יום אחרון. אבל לכא' יל"ד אם בכהאי גונא שהיה לו ששה ימים כדי לנחם ולא הלך לנחם

633. היינו דת"ת היא מצוה תמידית ויוכל ללמוד אצל רבו גם אח"כ, אבל תנחומין הרי זה מצוה עוברת. אמנם לכאורה גם זה לא ניחא, כי אף שתנחומין מצוה עוברת היא מ"מ פסח הוא ד' ימים ומה דחוק לו לנחם מיד במוצאי יו"ט דעדיין יש לו

תשובה תתרטו

ש. בהנ"ל. לכאור' צ"ב כונת מרן שליט"א, כי אף שתנחומין הוא מצוה עוברת מ"מ פסח הוא ז' ימים ומה דחוק לו לנחם מיד במוצאי יו"ט (כדי כך שיחשב לשביתת מצוה) דעדיין יש לו עוד כמה ימים⁶³⁴ של הפסח לנחמו. וצ"ב.

ת. הזמן יכול לעבור.

תשובה תתרטז

ש. פסחים ס"ד א'. מתני'. הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר כו'. האם ג' כתות דשחיטת הפסח הוי לעיכובא או שיכול המאחר לשחוט אח"כ ביחיד.

(מח"א).

ת. כמדומה ששוחט.

תשובה תתרסח

ש. פסחים צ"ד א'. ת"ש מצרים היה ארבע מאות פרסה על א"מ פרסה כו'. צ"ב איך נכנסו שם שישים ריבוא, ולא עוד אלא שבנ"י היו בארץ גושן שבתוך מצרים ודאי היה קטן הרבה מד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה, ואיך נכנסו שם כל הששים ריבוא של כלל ישראל.

ת. אפי' במחנה לוי' נכנסו ששים ריבוא כמ"ש בברייתא דמס' מדות הי"ט וע"ש מה שכתבנו בזה⁶³⁵.

לכאורה הדרנא לק' שכ' אתשו' מרן שליט"א וכו"ל. ועי' תשובה הבאה. 634. עי' משנ"ב (סי' רפ"ז ס"ק א') דכתב וז"ל, אמרינן בגמרא בקשי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת וע"כ לא יפה עושין אותן שכל ימי השבוע אין הולכין רק בשבת עכ"ל. 635. עיין החשבון בזה, שם בביאור אות י"ט. (עי' פסחים שם ותהלים ס"ח ל"ב. וערש"י נח י' ו', י"א ג'. וע"ע פסחים קי"ח ב').

שיהי' לו אסור לילך עתה ביו"ט לילך לנחם כי אם נתיר כזה אופן שמא יכין זה מלכתחילה לילך ביו"ט ושמא בכה"ג לא היו מתירין ויל"ע. ועוד דלפי תשו' החכ"א הנ"ל נמצא דרך באופן זה מיירי, כי א"כ נמצא דבאופן שמת חמשה ימים (וכ"ש ארבעה ימים וכן הלאה) קודם הפסח שיום אחרון לניחום הוא גם לאחר יו"ט ראשון יהי' אסור לילך לנחם, והרי לא מצינו חילוק כזה. וכין שכן

תשובה תתרסט

ש. בהנ"ל, ועדיין יש לשאול, דהא קודם מכת חושך היו מישראל ס' ריבוא כפול חמש כמ"ש וחמושים עלו וגו' והיכן כולם נכנסו.
(וביותר ק' דהס' ריבוא הוא רק מבין כ' עד ס'. ומלבד נשים וטף, ובלמכסה עתיק הביא מרן דעה שהטף היו שמונים ריבוא והיכן נכנסו כולם, וזה י"ל דגם במחנה לוויה נכנסו כל מגין זה, וכתשו' מרן. גם ק' דכ' מרן עוד בלמכסה עתיק דהערב רב היו מגין עצום ולא' מן הדעות היו ש' ריבוא ה' פעמים כישראל והיכן נכנסו כולם, וזה י"ל דאף שנתגיירו מ"מ לא גרו בארץ גושן ככל ישראל).
ת. זה א' מן הדברים שהחזיק מועט את המרובה בנס כדאי' במדרש (ב"ר פ"ה סי"ז).

תשובה תתרע

ש. פסחים קי"א א'. ת"ר שלשה אין מצעין ואין מתמצעין ואלו הן הכלב הדקל והאשה כו' ופרש"י וז"ל אין ממצעין לא יעברו בין שני אנשים, ואין מתמצעין לא יעבור איש אחד בין ב' כלבים בין שתי נשים בין שני דקלים עכ"ל⁶³⁶. באיסור לילך בין ב' נשים, אם מצד אחד זו אשתו ומצד שני אשה סתם, האם גם צריך להקפיד אע"פ שזו אשתו.
ת. אין נ"מ בין אשתו לאחרת.

תשובה תתרעא

ש. עוד בהנ"ל. האם לאב מותר לילך בין ב' בנותיו, וכן לאח בין אחיותיו. (ראיתי ממרן הסטייפלער זי"ע שמועיל ליקח חפץ ביד בין ב' בנות, האם זה נכון).
ת. אין נ"מ איזו אשה. (ולהחזיק חפץ עצה זו הבאתי בשם ס' זכרון טוב אבל מרן החזו"א לא היה מרוצה מזה אבל כשאין ברירה עושין זה לכה"פ).

636. ובהוריות י"ג ב', עשרה דברים קשים
ללימוד כו' והעובר בין שתי נשים והאשה
העוברת בין שני אנשים כו' יעו"ש. (ועיין מש"כ
מרן שליט"א בזה בס' שיח השדה ח"א בספר
זכרון אות י"ח, ובס' חוט שני הלכות צניעות
למרן הגר"נ קרליץ שליט"א).

תשובה תתרעב

ש. עוד בהנ"ל. שמעתי בשם מרן שליט"א, שאשה מעוברת אסור לה לאכול דברים הקשים לשכחה מפני שזה מזיק לעובר, והוסיף מרן דלענין שאשה מעוברת תעבור בין ב' דקלים זה צ"ע, ויש לשאול למה הוי צ"ע, והרי זהו ספק ספיקא, א' שמא אי"ז מזיק, ב' דלמא אינו בן רק בת.

ת. בין ב' דקלים לא אמרתי.

תשובה תתרעג

ש. פסחים קט"ז. רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום כו'. קצת צ"ב הסדר של פסח מצה ומרור, שהרי סדר הדברים היה קודם מרור (שמררו מצרים את חיי אבותינו) ואח"כ פסח (בליל יצ"מ על שום שפסח הקב"ה כו') ואח"כ מצה (כשיצאו ממצרים על שום שנגאלו כו'). ואם זה משום שבפסוק כתיב (פר' בא) צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו, הא גופא קשיא למה נצטוונו בסדר זה ולא לפי הסדר שהיו הדברים.

ת. פסח בי"ד ומצה ומרור בט"ו.

תשובה תתרעד

ש. ⁶³⁷ מדוע משמיט הר"מ דין דשואלין ודורשין בהל' הפסח קודם לפסח שלוש יום. [ואולי פי' כהר"ן, וסמך עמש"כ בהל' ת"ת פ"ד ה"ח].

ת. עי' בס' אומר השכחה להגר"י פיק סי' נ"א שהאריך בזה.

תשובה תתרעה

ש. ⁶³⁸ באחד ממכתבי מחדש שבט, שאלתי לכת"ר שליט"א מדוע משמיט הר"מ דין דשואלין ודורשין בהל' הפסח קודם לפסח. וכתבתי דאולי פי' כהר"ן, שזה רק דין קדימה לשואלם, ולא הלכה שצריך לדרוש, וסמך הר"מ עמש"כ בהל' ר"ת פ"י ה"ח דנזקין לשואל כענין.

עכשיו ראיתי בר"מ הל' אישות פ"ח ה"ה דהיו מלמדין ברבים הלכות החג סמוך לחג ע"ש. ואולי משמע מדבריו שם דאין זו הלכה ממש, אלא מנהג שהיו נוהגים, ללמד את שאינם יודעים.

ת. עי' רמב"ם פי"ג מתפלה ה"ח.⁶³⁹

תשובה תתעו

ש. ⁶⁴⁰ אזכיר לכת"ר את מה ששאלתיו כבר בע"פ, ע"ד הכס"מ בקרבן פסח פ"ח ה"ד, שכ' בדעת הר"מ שפסק כהלשנא קמא גבי לאו שבכללות, משום שאמרינן איכא דאמרי, וא"ד לא מתבריר הי הוי ל"ק והי הוי ל"ב, דלכך נקטינן לקולא, יעו"ש. וזה תמוה מאד, דהר"מ פסק דלוקה אחת, אע"פ שלפי ל"ב ל"צ ללקות כלל, וא"כ אין זה קולא כלל וכלל, וגם סוף דברי הכס"מ הנ"ל צ"ב, יעו"ש.

[וא"א לומר דכונת הכס"מ היא להסביר ד' הרמב"ן צ"ע כס"מ פי"ח מסנהדרין ה"ג].

ת. עי' מרכבת המשנה שכבר עמדו ע"ז רבים.

תשובה תתעז

ש. ⁶⁴¹ עוד יש להעיר על ד' הכס"מ הנ"ל מד' התוס' בשבועות דמ"א ד"ה ומאן, שכ' דאיכא דאמרי טפל ללשון ראשון, ומ' דלא כהכס"מ. (שו"ר די"ל זה).

ת. עי' ע"ז ז' א' תד"ה בשל.⁶⁴²

איכא דאמרי שבתלמוד בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר האחרון, וריב"א פי' דכל איכא דאמרי לגבי לשון ראשון כטפל לעיקר והלכה כלישנא קמא, ור"ת פירש בדאורייתא לחומרא בדרבנן לקולא כרבי יהושע בן קרחה דהכא, ורבינו שמשון היה מפרש דבכל מקום שיש להתברר כחד מינייהו משיטת התלמוד בתריה אזלינן. עכ"ל התוס'.

639. וז"ל הרמב"ם שם, מפסיקין למועדות וליום הכפורים וקוראין בענין המועד לא בסדר שבת, ומשה תיקן להם לישראל שיהו קורין בכל מועד ענינו. ושואלין ודורשין בענינו של יום בכל מועד ומועד. ומה הן קורין כו' עכ"ל יעו"ש. 640. מח"א שליט"א משנת תש"ל. 641. מח"א שליט"א משנת תש"ל. 642. וז"ל התוס', בשל תורה הלך אחר המחמיר. רש"י היה פוסק בכל

תשובה תתרעח

ש. ⁶⁴³מדוע השמיטו מוני המצוות מ"ע דשריפת נותר דפסח. ואת"ל דכלול במ"ע לשרוף נותר דקדשים ז"א דא"כ למה מנו לאו נפרד שלא להותיר בפסח, ולא נכלל בלאו שלא להותיר קדשים (ולפמש"כ החינוך במ' קמ"ג דשריפת נותר דקדשים נוהגת רק בזכרי כהונה ודאי א"א לומר דשריפת נותר בפסח כלול בנותר דקדשים שהרי בפסח כולם מצווים, אמנם יעויין במנ"ח ובהג' המל"מ שם שתמהו על ד' החינוך).

ת. כבר תמה בזה התשב"ץ בס' זוהר הרקיע אות מ' ע"ש.

תשובה תתרעט

ש. כתב הר"מ הל' ברכות פי"א הי"ב וז"ל: שחט פסחו וחגיגתו מברך לשחוט, ע"כ. ויל"ע לפי"ז בשאר קרבנות דאיכא בעלים המקריבים, וכגון עולת ראייה [מ"ע נ"ג], וקרבן חטאת [מ"ע ס"ד], וקרבן אשם [מ"ע ס"ה], וזבח שלמים [מ"ע ס"ו], וקרבן מנחה [מ"ע ס"ז], וקרבנות הזב והזבה והיולדת והמצורע [מ"ע ע"ד - ע"ז], האם הבעלים המקריבין מברכין אז. או דילמא דוקא בשחיטת חגיגתו ופסחו מברכין. [ויעוי' נחל איתן סי' ה' ס"ב ס"ק א']. (מח"א שליט"א).

ת. באלו שכתוב שהבעלים ישחוט הוי מצוה ומברך.

ראש השנה

תשובה תתרפ

ש. ר"ה ט"ז ב'. וא"ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל. ⁶⁴⁴לכאורה צ"ב למה לא מצינו חיוב לאשה להקביל פני רב בעלה ברגל, שהרי לומדים דין זה מהשונמית. (גם לשון הגמ' איבעי "לה" למיזל).

ת. עי' מ"ב סי' ש"א סק"י. ⁶⁴⁵

⁶⁴³. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. ⁶⁴⁴. עיין בספרו שושנת יעקב עמ"ס ראש השנה ט"ז ב' שם מש"כ אאמור"ר הגאון שליט"א נפלאות בסוגיא זו יעו"ש. ⁶⁴⁵. וז"ל המ"ב, פני רבו, וה"ה פני

תשובה תתרפא

ש. כבר הבאתי מש"כ בחי' הריטב"א ר"ה ט"ז ב', וז"ל בתו"ד: ויש תחיית המתים אחרת בימות המשיח לצדיקי ישראל שמתו בגלות, שיחיו ויהיו כבני עוה"ז לגמרי, ועליהם אמר דניאל אשרי המחכה ויגיע, וכמו שמפורש במדרשות, עכ"ל. ול"מ המדרש. (מח"א שליט"א).

ת. לא ידוע לי.

תשובה תתרפב

ש. ר"ה י"ז ב'. כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. יש לשאול האם הכונה רק 'פשעיו' או הכונה לכל העבירות והיינו גם 'חטאים ועונות'.

ת. אפי' על פשעיו.

יומא

תשובה תתרפג

ש. בכל מסכת בש"ס מצינו (ע"פ רוב במפרשי המס') טעם למה נקרא, כגון ברכות והוא כי המס' עוסקת בעניני הברכות, וכן סוכה כי עוסקת בדיני הסוכות וכן כולהו, או משום ששם המסכת מופיעה במשנה, אבל אין מובן כ"כ מהו מסכת יומא שלא נזכר המילה יומא במשנה במסכת זו, ואמנם אפשר להבין שקוראים לזה יומא ע"ש יומא דכיפורי, אבל לא מצאנו זה כתוב במפרשי המסכתא.

ת. האמוראים נתנו השמות.⁶⁴⁶

בתורה שבעל פה המסכתא המדברת מענין מצות היום לא נקרא שמה על שם היום יום הכיפורים (כאינך שבת פסחים ר"ה סוכה) רק נקרא יומא, להורות קדושת היום הוא ממקום נעלם ראוי להסתירו, על כן מנהג אנשי מעשה שלא להזכיר שמו כ"כ בפשיטות באיזה דברים, רק כשמזכירים מענינו לאיזה הצטרפות קוראים אותו סתם יום הקדוש ודי בזה למשכיל עכ"ל, ובזה מצינו ג"כ

אביו [גמרא] ועיין במג"א שכתב דאיש ואשה שוין במצות הקבלת פנים ונראה דאשה היינו דוקא ברשות בעלה, עכ"ל. (ועמש"כ בזה בקו' אבני אהרן סימן ג' פרק ד', נדפס בסוף ס' תשובות הגר"ח [מהדו"ק] יעו"ש). ועיין שע"ת או"ח סי' תקכ"ט ס"ק ב'. 646. חכ"א העירני דכבר הקשה כן בספה"ק בני יששכר [מאמרי חדש תשרי מאמר ח' - קדושת היום סוף סק"ב] וז"ל והנה תמצא גם

תשובה תתרפד

ש. יומא פ"א מ"ו. ובמה קורין לפניו באיוב כו'. משמע דרק כשקוראין לפניו אז קורין באיוב ובעזרא ובדה"י, אבל אם הוא קורא לבדו יכול לקרות גם דברים אחרים, דאל"כ הו"ל הכי, ואם רגיל לקרות קורא ובמה קורא באיוב כו'. האם זהו נכון.

ת. יתכן.

תשובה תתרפה

ש. יומא פ"א מ"ו. זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל. מדקאמר 'לפניו' ולא קאמר 'לפניהם' קצת משמע דמייירי באותו כה"ג, ולפי"ז צ"ל שהיה כה"ג שנים הרבה, וגם צ"ל שלא ידע לקרות שהרי אם ידע הי' קורא בעצמו כדתנן לעיל, וצ"ב כך, דהא בגמ' (ט' א') אמרי' דבית שני היה יותר משלש מאות כה"ג וצא מהם מ' של שמעון הצדיק ופ' של יוחנן כה"ג ועוד י' של ישמעאל בן פאבי וא"ל י"א של רבי אלעזר בן חרסום ונמצא ששאר כה"ג כל אחד הי' שנה אחת, וקשה ממ"נ, דאם הכונה שקרא כל שנה לפני כה"ג אחר א"כ אין הלשון מדוקדק דהו"ל לפניהם, ואם הכונה שקרא לפני שמעון הצדיק או לפני יוחנן כה"ג או ישמעאל בן פאבי או ראב"ח, זה הרי לא יתכן לומר שהם לא ידעו לקרות. וצ"ב.

ת. לפניו הכונה לפני הכה"ג.

תשובה תתרפו

ש. יומא פ"א מ"ז. עד שיגיע זמן השחיטה. לכאן צ"ב, דהא להלן מ"ח תנן בכל יום תורמין את המזבח כו' ביוה"כ מחצות כו', וא"כ לכאן הי' צ"ל כאן 'עד חצות'.

ת. אחר תה"ד חזר והיו מכין לפניו כו'.

תשובה תתרפז

ש. יומא פ"ב מ"ג. מי שוחט מי זורק כו' ומי מעלה אברים לכבש כו'. קצת צ"ב למה לא נזכר כאן גם הפשט וניתוח, ואף שזה כשר בזר כדלהלן סוף פרקין, מ"מ הרי שחיטה ג"כ כשר בזר ואעפ"כ נזכר.

ת. המשנה קיצרה בדברים הידועים.

תשובה תתרפח

ש. יומא פ"ז מ"א. בא לו כהן גדול לקרות כו' וכהן גדול עומד ומקבל וקורא אחרי מות ואך בעשור. צ"ב מדתנן לעיל פ"א מ"ו ואם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו, והרי דשייך אופן שהכה"ג אינו יודע לקרות, וא"כ הו"ל לתנא לחלק אם יודע לקרות אם לאו. ואף דהיו מלמדים אותו כדתנן שם מ"ג וקורין לפניו בסדר היום, מ"מ הא הרע"ב פירש שם רק לענין פ' אחרי מות, אבל גבי פ' ואך בעשור לא נזכר שלימדהו. (ואולי בעצם ק' זו על הרע"ב שם למה לא פירש גם שלימדהו פ' ואך בעשור).

ת. הפרשה הכין.⁶⁴⁷

תשובה תתרפט

ש. יומא י"ח א'. חמשה דברים מביאים את האדם לידי טומאה ואלו הן השום כו' והביצים כו', יש לשאול, א"כ היאך אנו אוכלים שום וביצים, וגם שלא בהגבלה.

ת. רק בריבוי מופלג רק ביו"כ חששו.

תשובה תתרצ

ש. ⁶⁴⁸ יומא י"ח א'. מתני', כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה. היינו מג' תשרי, וקצת צ"ב דהא בזמן בית שני בשעת גזירת המלכות היו צמים כמב' בר"ה י"ח ב' (דבשלמא בזמן בית ראשון עדיין לא נהרג גדליה בן אחיקם רק בחורבנו, אבל בית שני בשלמא שלא בשעת גזירת המלכות לא היו צמים ואדרבא עשאוהו יו"ט כדכ' בנביא זכריה וכמב' בגמ' שם, אבל בשעת גזירת המלכות כיון שהיו צמים, א"כ איך סתם התנא (שנכתבה המשנה) אחר

הפרשה ולקוראה לפני הציבור, אבל את מה שלא הכין כיון שאינו רגיל לקרות יותר ימשוך את לבו [בכדי שלא יישן] מה שיקראו לפניו ממה שהוא יתאמץ לקרוא בעצמו. וק"ל. ⁶⁴⁸. עיין מש"כ מרן שליט"א בספרו שקל הקודש פ"ג מהל' קדוש החודש ה"ט בבה"ל ד"ה ועל אב מפני התענית, יעו"ש.

טעם למה באמת האמוראים נתנו למס' זו השם יומא. ⁶⁴⁷. לכאור' אכתי צ"ב דאם אינו יודע לקרות איך הכין הפרשה, וי"ל דזה גופא נתכוין מרן שליט"א, והיינו, שרק אמרו שיש כהן שאינו רגיל לקרות ולא אמרו שאינו יודע לקרות, ולכן כתב מרן שליט"א ש'הפרשה הכין' שכיון שהוא יודע לקרות רק שאינו רגיל לקרות יכול שפיר להכין

חורבן בית שני ואמר כל שבעת הימים כו', ואף בגמ' לא מצינו דקאמר בד"א בזמן בית ראשון א"נ בזמן בית שני שלא בשעת גזירת המלכות וכו', ומ"ט).
ת. בלילה אכל.

תשובה תתצא

ש. יומא י"ט ב'. כתב מרן שליט"א בארחות יושר (סימן ב', עמ' י"א) דמה שאמרו ביומא י"ט ב' השח שיחת חולין עובר בלאו ועשה פירש"י דהיינו שחוק וקלות ראש. ולפי"ז לא הבנתי מה נתקשה הפמ"ג באו"ח סי' ש"ז במשבצות ס"ק א' דהא דאסור להרבות בשבת בדברים בטלים, דגם בחול מעט אסור מגמ' יומא הנ"ל, והא שם מיירי דוקא בשחוק וקלות ראש. (מח"א).
ת. לא הכל פירשו כרש"י.⁶⁴⁹

תשובה תתצב

ש. בהנ"ל. כתב הגר"א באגרת דעל כל דיבור של הבל יש עונש כף הקלע, ולכאורה צ"ע דהגר"א עצמו כתב באו"ח סי' ש"ז סעיף א' דמעט דברים בטלים שרי. (מח"א הנ"ל).
ת. כשיש צורך התייר.⁶⁵⁰

תשובה תתצג

ש. יומא נ"ג א'. כתבו התוספות ישנים דהקטורת דנדב ואביהוא היה של נחשון, ולכאורה צ"ב דהא בפסוק (שמיני י' א') כתיב איש מחתתו ומבואר דהיו ב' מחתות לב' קטורת דאל"כ למה צריך ב' מחתות לקטורת אחד, ואע"כ שהיו ב' קטורת, וא"כ איך שייך לומר שהי' זה הקטורת של נחשון, ולא מסתבר שחילקה לשנים.
(עוד צ"ב דפשטיה דקרא דכתיב איש מחתתו משמע שזה קטורת שהם עצמם הביאו, ועוד למה לא נתנו לאהרן קטורת זו שהיא הראשונה של הנשיאים לכבד את אהרן⁶⁵¹, ועוד דלא מצינו שנחשון הביא אח"כ קטורת אחרת).

649. עיין לעיל תשובה תתס"ח ולהלן תשובה יושר סימן ב' בד"ה ויש. 651. עי' אוה"ח הק' תתת"ק. 650. עיין מש"כ מרן שליט"א בארחות ריש פרשת בהעלותך.

ת. חילקוה לשנים.

תשובה תתצד

ש. בהנ"ל. לכאן עדיין צ"ב דאילו אצל נדב ואביהוא כתיב 'איש מחתתו' ואילו בקטורת דנחשון כתיב הכא 'כף אחת' עשרה זהב מלאה קטרת. וצ"ב.

ת. חילקוה אח"כ.⁶⁵²

תשובה תתרצה

ש. יומא נ"ד א'. אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין (מגלין) להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום כחבת זו"נ. שמעתי שהקשה בספר שיח יצחק שהרי מהיכן שישראל היו עומדים היה מרחק גדול עד קה"ק, ולא עוד אלא שקה"ק היה מקום גבוה יותר, ועוד שמזבח החיצון הסתיר. ותירץ דאה"נ והכונה שהכהנים ראו ואמרו לישראל. וצ"ב עלה, א'. דל' הגמ' שהיו ישראל כו' משמע דכל ישראל ראו ולא רק הכהנים. ב'. הל' ומראין כו' משמע שהכהנים הראו לישראל, דאם בשביל הכהנים הרי הם עומדים שם ורואים. ג'. דאם הכונה לכהנים הרי הכהנים תמיד היו שם ולמה הוצרכו דוק לרגל. ד'. דאם רק הכהנים ראו ולא ישראל למה שיאמרו דבר זה לישראל שודאי מעורר בלבם של ישראל קנאה גדולה על שאינם יכולים לראות בעצמם. ולכאן א"א לתרץ שכל ישראל ראו בנס, דא"כ אמאי הוצרכו לגלות את הפרוכת. ומה תשו' מרן שליט"א על עצם הקושיא.

ת. יכלו לראות מרחוק.

תשובה תתצו

ש. האם מפורש דכהן גדול צריך למנות הזאותיו (אחת כו') דוקא בפה ומה המקור לד"ז, והאם זה לעיכובא. (מח"א שליט"א).

ת. ע"ד מינוי עי' יומא נ"ה א' מה ת"ל יזה לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין על כל או"א.

652. עי' בזה עוד לעיל תשובה ק"ח.

תשובה תתצז

ש. יומא נ"ז א'. אמר ר' אלעזר אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של פר ושעיר של יום הכפורים כו' דחזא דעבידי כסדרן כו'. משמע דראה טיפי דמים רק של פעם אחת, וצ"ב איך לא ראה על הפרוכת כל הטיפי דמים של כל שנות הבית המקדש, דלפי"ז היה צריך לראות טיפי דמים כסדרן כפול ארבע מאות פעמים של השנים שהיה ביהמ"ק קיים, וליישב ולומר דבכל שנה ושנה נצלף בדיוק על המקום שנצלף בשנה קודמת לכאו' הוי דוחק, וליישב ולומר שהיו מחליפין פרוכת אחר יוה"כ וראב"י ראה פרוכת האחרונה של ביהמ"ק ג"כ קשה דמיוה"כ האחרון שעבדו עד ט' באב שנחרב בעוה"ר למה לא החליפו ולכאו' ש"מ שלא היו מחליפין, וליישב ולומר דבמשך השנים נמחקו הטיפי דמים של שנים קודמות ג"כ קשה דא"כ איך נשארו הטיפי דמים שר' אלעזר ראה כן. וצ"ב.

ת. כל ערב יו"כ היו מחליפין פרוכת חדשה כמ"ש בתוספתא דשקלים פ"ג הי"א.⁶⁵³

תשובה תתצח

ש. בהנ"ל. יש לשאול האם הי' כן רק במקדש או גם במשכן. (ואם לא היו מחליפין נמצא שהפרוכת הי' מלא סימני דם מההזאות של יוה"כ של כל השנים מהקמת המשכן עד שנגנו, וקצת פלא).

ת. הם סימני מצוה.⁶⁵⁴

תשובה תתצט

ש. יומא ע"ו א'. דאר"ל מנין לשתייה שהיא בכלל אכילה שנאמר ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך תירוש חמרא הוא וקרי ליה ואכלת ממאי כו'. קצת צ"ב למה לא מייתי ראיה מפ' דק"ש דכתיב ואספת דגנך תירושך ויצהרך ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת ונאכלת קאי על דגנך

על המשנה ד' בפ"ח קאי דקאמר שנים עושין בכל שנה ואמר כאן דמחליפין בעוה"כ, עכ"ל.
654. עי' מש"כ מרן שליט"א בטעמא דקרא פ' תצוה בד"ה ולקחת יעו"ש, וע"ע לעיל תשובה קנ"ו.

653. הכי אמרי' התם, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר שתי פרוכות היו שם אחת פרוסה ואחת מקופלת כו' בערב יום הכפורים מכניסין את החדשה ומוציאין את הישנה. (ויעו"ש לעיל מיניה). וכתב בפ' מנחת בכורים שם וז"ל, מכניסין את החדשה

תירושך ויצהרך כמ"ש (ברכות מ' א') בגמ' קודם ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואח"כ ואכלת ושבעת].

ת. ואכלת לא קאי אדלעיל.

תשובה תתש

ש. יומא ע"ו א'. נענה רבי אלעזר המודעי ואמר מן שירד להן לישראל היה גבוה ששים אמה כו' תניא איסי בן יהודה אומר מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב שנאמר כו'. יש לשאול האם מה דקאמר איסי בן יהודה היינו לומר שהי' גבוה יותר מס' אמה או לומר שהי' פחות מס' אמה.

ת. יותר.

תשובה תתשא

ש. בהנ"ל. הנה לעיל מיניה ע"ה ע"א אמרי' צדיקים ירד על פתח בתייהם בינונים יצאו ולקטו רשעים שטו ולקטו כו'. ויש לשאול האם הכונה שהמן שירד על פתח בתייהם של צדיקים הי' גבוה ס' אמה, או רק במקומם של הבינונים והרשעים שם הי' גבוה ס' אמה.

ת. לכולם.

תשובה תתשב

ש. בהנ"ל. צ"ב, א'. מ"ד שהי' המן גבוה ס' אמה, דהא כתיב (בשלח ט"ז י"ד) והנה על פני המדבר דק מחספס דק ככפר על הארץ ופרש"י וז"ל דק. דבר דק. מחספס כו' כשנתגלה משכבת הטל ראו שהיה דבר דק מחוספס בתוכו בין שתי שכבות הטל כו' עכ"ל, וכיון דכתיבא שהי' דק צ"ב איך הי' גבוה ס' אמה. ב'. מ"ד צדיקים ירד על פתח בתייהם כו', צ"ב דהא כתיב (שם שם י"ג) ובבקר היתה שכבת הטל 'סביב למחנה'. וצ"ב ב' השאלות.

ת. אח"כ ירד.

תשובה תתשג

ש. יומא ע"ח ב'. דאמר אביי אמרה לי אם רביתיה דינוקא מיא חמימי ומשחא, גדל פורתא ביעתא בפותחא, גדל פורתא תבורי מאני, כי הא דרבה זבין להו מאני גזיזיה דפחרא לבניה ומתברי להו. יש לשאול, אם כל זה שייך גם בזמנינו, ואם שייך, מהו הגיל של ינוקא דאמר, והגיל של גדל פורתא, והגיל אח"כ שעוד גדל פורתא, ועד מתי.

ת. יתכן.

תשובה תתשד

ש. ⁶⁵⁵ כשיש מחלוקת רב ושמואל, ויש נפ"מ גם לאיסור וגם לממון, היאך נפסוק, [ויש בזה, לכאורה, קצת סתירות].

ת. תלוי לענין מה איתשיל עי' יומא פ' ב'.

תשובה תתשה

ש. ⁶⁵⁶ והיאך נגדיר מהו איסור ומהו ממון. [דבגמ' בכורות דמ"ט ע"ב, משמע לפי גירסתנו, דפדיון הבן הוי איסור (אף דיש בו ענין ממון), ומאידך גיסא, יש דברים של איסור הנקראים ממון, כגון ספק גזל וכו'].
ת. כל הני דספיקן להקל הוי ממון, ובהא דבכורות כבר דברו בזה הרבה וכמדומה גם ברי"ט אלגזי שם האריך.

תשובה תתשו

ש. יומא פ"ג ב'. רש"י ד"ה מים אחרונים הרגו את הנפש זו אשתו של זה שאילו נטל מים אחרונים דרך הנוטלים ידים לקנח שפמם בידים טופחות ולא היו עדשים נראין עכ"ל, יש לשאול למה לא הובא להלכה כן לקנח השפם כו'.

ת. זה אינו הלכה אלא הדרך שאם שפמו אינו נקי מקנחו. ⁶⁵⁷

⁶⁵⁵. מח"א שליט"א משנת תש"ל. ⁶⁵⁶. מח"א קפ"א הל' מים אחרונים דלכא' הוזכר רק ידים, שליט"א משנת תש"ל. ⁶⁵⁷. עיין או"ח סי' וכהתשר'.

תשובה תתשז

ש. בהנ"ל. קצת צ"ב מאי שנא ממה שנפסק להלכה באו"ח קפ"ה להוריד הסכין מהשולחן בשעת ברהמ"ז משום מעשה שהיה פעם אחת שא' הרג עצמו בסכין כשבירך בונה ירושלים, דאף הכא היה צריך להיות נפסק להלכה לקנח השפם משום מעשה שמים אחרונים הרגו את הנפש. עוד צ"ב למה זה נקרא "מים אחרונים" הרגו את הנפש, והרי בלשון רש"י מבואר דלא המים אחרונים עצמם הרגו אלא הקינוח שפם הרג, דבשלמא אם הקינוח שפם הוא היה חלק מההלכה של מים אחרונים הוה ניחא במה דקאמר מים אחרונים הרגו כו' אבל עתה שזה רק "דרך" כל' רש"י א"כ למה קורין לזה שהמים אחרונים הרגו כו'.

ת. כמדומה שהאחרונים כתבו שיעשה כן.⁶⁵⁸

תשובה תתשח

ש. כתב הרמב"ם בפיהמ"ש (יומא פ"ה ע"ב) וז"ל, האומר אחטא ויוה"כ מכפר אין יוה"כ מכפר כמו אמרם אין מספיקין בידו לעשות תשובה ולפיכך לא יעזרהו השם שיעשה בצום כיפור מה שראוי לו לעשות כדי שיתכפרו לו עוונותיו באותו היום' ושעיר המשתלח אינו מכפר עבירות שבין אדם לחבירו, עכ"ל. מש"כ הרמב"ם 'ולפיכך כו' באותו היום' האם יש ללמוד מזה דמי שאסור לו לצום ביוה"כ משום חולי ע"פ הדין הרי הוא בכלל מי שלא יעזרהו השם שיעשה בצום כיפור מה שראוי לו לעשות כו', או לא.

ת. אינו שייך.

תשובה תתשט

ש. יומא פ"ח א'. תנא דבי רבי ישמעאל כו' ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העוה"ב ארנ"ב תדע שכל העולם כולו רעב והוא שבע, ופרש"י וז"ל, ואם עלתה לו שנה שלא מת מובטח לו שמעשים טובים יש בידו שהגיגו עליו ובן עוה"ב הוא, תדע שהרי כל העולם רעב מתשמיש והוא שבע ולא נתענה

658. לכא' תשו' זו סותר קצת לתשו' קודמת וצ"ב.

בזאת ושלא מדעתו השביעוהו ואעפ"כ עלתה לו שנה יש לדעת שצדיק גמור הוא עכ"ל, (ולהלן שם בגמ' כי אתא רב דימי כו'). ויש לשאול, האם גם מי שע"פ דין תורה אסור לו לצום ביוה"כ (היינו שאוכל ושותה בשיעורים ביוה"כ) יש לו ג"כ הסימן הנ"ל, דלכאור' אותו הטעם יש כאן ג"כ שכל העולם רעב והוא שבע, (ומה שהגמ' לא נקטה דבריה על מי שאינו צם ביוה"כ ע"פ דין תורה שיש לו ג"כ הסימן הנ"ל, י"ל חדא כדי שלא יבואו להקל שלא לצום ח"ו, ועוד דזה כ"ש אם תשמיש שאין בו צורך לאדם הרבה אמרי' כך, כ"ש גבי אוכל שאדם אינו יכול יום א' בלי אוכל ואפי' כמה שעות כ"ש וכ"ש שנאמר כך שצדיק גמור הוא).

ת. מחלה אינו סימן טוב.

סוכה

תשובה תתשי

ש. סוכה ה' א'. והכתיב מאחז פני כסא פרשו עליו עננו כו' למטה מעשרה כו' אשתרבוני אשתרוב ליה כסא עד עשרה ונקט ביה. צ"ב דכיון דנקט ביה על כרחך שנקט ביה בתוך העשרה שהרי הכסא היה עד עשרה, וא"כ איך משני למטה מעשרה.

ת. הוא עמד למטה מעשרה.⁶⁵⁹

תשובה תתשיא

ש. סוכה ה' א'. דתני ר"ח כל הכלים שעשה משה נתנה בהן תורה מדה כו' כפורת מדת קומתה לא נתנה כו'. מבואר דכל הכלים ניתן בהם שיעור חוץ מכפורת לענין קומתה, וצ"ב דהא גם הכיור אין לו שיעור, (ואף הוא כלי שהרי נמשח בשמן המשחה כשאר הכלים, ואולי אינו כשאר הכלים שהרי לא נאמר עם כל הכלים בפ' תרומה תצוה אלא נ' לחוד בפ' כי תשא, והטעם לזה י"ל כי הכיור לא נעשה מהתרומה כשאר הכלים אלא מהמראות הצובאות ולכן לא נ' עם כל הכלים בפ' תרומה תצוה).

659. לכאורה כונת מרן שליט"א, דלא איכפת לן מה שנקט בידיו למעלה מי', דהעיקר שעמידתו היה תוך י'.

ת. ניתנה בקבלה.

תשובה תתשיב

ש. בהנ"ל. גם יל"ה מהו שעשה משה והרי לא עשה שום מלאכה מלבד הקמת המשכן.

ת. נעשה ע"פ.

תשובה תתשיג

ש. סוכה ט"ז ב'.⁶⁶⁰ תוד"ה מהו דתימא, הקשו התוס' מה צריך להשמיענו דאמרי' אף תרי לבודין והא כבר תניא לעיל ז' א' דופן סוכה כדופן שבת ותי' דשמא ס"ד לחלק בין שתי לערב, והיינו דהברייתא דלעיל ז' א' מיירי רק בשתי ולכן הוצרכו להשמיענו הכא דאף בערב אמרי' שתי לבודין, ויש לשאול לרש"י דפירש לעיל ז' א' דדופן סוכה כדופן שבת היינו אף לענין ערב ולא רק לענין שתי, וא"כ אין ס"ד הכא לחלק בין שתי לערב, כי הברייתא בדף ז' מיירי אף בערב, וא"כ לרש"י עדיין תקשי ק' התוס'.

ת. לפי האמת כן הוא, אבל איצטריך לאשמועי'.

תשובה תתשיד

ש. סוכה כ"ה ב'. תוד"ה מישאל ואלצפן, הקשו למ"ד שנדב ואביהוא נשרפו ממש א"כ איך נטמאו מישאל ואלצפן לר"ע, ותי' דמ"מ שלדן הי' קיימת ומטמא כדאמרי' בנדה כ"ז ב' ע"כ, יש לשאול מה קשה להתוס', דלמא ר"ע ס"ל דלא נשרפו ממש.

ת. א"כ הו"ל למיחשביה נמי בההיא פלוגתא.

תשובה תתשטו

ש. סוכה ל"ט ב'. נתבקשתי מאאמו"ר שליט"א לשלוח למרן שליט"א השאלה דלהלן: איך אפשר ליישב החזו"א במנחות מהסוגיא בהבית והעליה. וז"ל:

660. עיין או"ח הל' סוכה סי' תר"ל.

[בתוד"ה בד"א כו'.]⁶⁶¹ בא"ד. ושומרי ספיחים בשביעית בפרק הבית והעליה (ב"מ קי"ח ע"א) לא שומרים מן האכילה וכו' עכ"ל. והיינו דהוה קשיא להו לפי מש"כ בשם ר"ת דהמשומר אסור, א"כ כיון דהספיחים הוו משומרים הרי נאסרו, ואיך הוכשרו לצורך העומר והרי בעינן ממשקה ישראל, ומיהו הנה למשנ"ת בדעת ר"ת דלא נאסר משומר אלא דוקא אם היה משומר ע"י הבעלים, אבל אם לא נשתמר ע"י אחר שאינו בעלים שאינו אלא דרך אלימות ולא דרך בעלות, א"כ לכאורה מצינן למימר דכיון דהנך שומרי ספיחים לא הוו בעלים, לכן לא נאסרו הספיחים מחמת שמירתם, אמנם לפי"ז מדחזינן דאפי"ה מקשו התוס' א"כ לכאו' משמע דסברי התוס' דמשומר אסור אפי' אם נשמר ע"י אחר שאינו בעלים, אמנם קושטא דמהכא לא שמעינן מידי, דשפיר מצינן למימר דסברי התוס' דאין המשומר נאסר אא"כ נשמר ע"י הבעלים, ואפי"ה שפיר מקשינן משומרי ספיחין, דאע"ג דהוו ספיחין של הפקר, אבל הרי אמרינן התם (בהבית והעליה) דהבטה בהפקר קני, ומשמע דהשומרין קנו הספיחין מן ההפקר ואח"כ הקנום להקדש, ונמצא ששמו השומרים דרך בעלים, ומשו"ה שפיר הקשו אמאי לא נאסר המשומר.

והנה בפרק כל קרבנות הציבור (מנחות פ"ד ע"א, ד"ה שומרי ספיחין) כתבו התוס' דמשו"ה לא נאסרו הספיחים הנשמרים, משום דכתיב וענבי נזירך משמע דידך אין דהקדש לא, ע"כ, ולכאו' משמע שר"ל דהוא גזה"כ דשל הקדש לא נאסר מכח שמירה. ומיהו בחזו"א (שביעית סי' י' אות ה') כתב דלא נתכוונו התוס' לתרץ שהוא גזה"כ לענין הקדש, אלא כוונתם שכיון שזכה ההקדש בספיחים תו לא הו ענבי נזירך דידך, ונמצא שנשמר שלא ע"י הבעלים ומשו"ה לא נאסר.

ומיהו הנה הכי איתא התם, אמר רבה הבטה בהפקר תנאי היא דתנן שומרי ספיחים נוטלין שכרן מתרומות הלשכה, ר' יוסי אומר הרוצה מתנדב הוא ש"ח הוא, א"ל אתה אומר כן אינן באין משל ציבור, מאי לאו בהא קמיפלגי דת"ק סבר בהטה בהפקר קני, ואי יהיב ליה אגרא אין ואי לא לא, ור"י סבר בהטה בהפקר לא קני, ע"כ, ושם בשימ"ק כתב בשם הראב"ד וז"ל והבטה בהפקר תנאי היא אי קניא ליה בהבטה או לא, דאיכא למ"ד דקני, וכי נטר ליה לבעה"ב באגרא קני ליה בעה"ב, ואי נטר ליה לבעה"ב בלא אגרא קני ליה לנפשיה, קשיא לי כי הוי ש"ח נמי הא שומר דהקדש הוי (וא"כ אמאי לת"ק אם שמר בחנם לא קנה ההקדש מכח הבטה של השומר בשליחות ההקדש) וכו' כי לא שקיל אגרא שומר דנפשיה הוא, (שאינ מתכוין לקנות להקדש בהבטה) ע"כ,

ומבואר דסובר הראב"ד דמעולם לא זכו השומרים בספיחין לעצמם, אלא נוטלין שכרם מתרומת הלשכה בשביל שמיד בהבטה יעשו הקנין בשביל ההקדש (ודומיא דככר של הפקר בד"א שלו שמקנה להקדש אע"פ שלא זכה בה מעולם כמש"כ הר"ן נדרים ל"ד ע"ב) אבל בשם הרשב"א כתב שם בשימ"ק שאין הבטה של השומר מועילה להקדש, אלא קנו השומרים, ואח"כ מקנים להקדש ע"כ.

ומהשתא לפ"ז לכאור' מה שכתב בחזו"א בכונת תירוץ התוס' במנחות דמשו"ה לא נאסרו הספיחים בשמירת השומרים משום שהשומרים לא היו בעלים על הספיחים, ולא נאסר משומר אלא אם נשמר ע"י בעלים, לכאור' זה אפשר דוקא לדעת הראב"ד דפירש דמעולם לא זכו השומרים לעצמן אלא מיד בהבטה הקנו הספיחים להקדש, אבל להרשב"א דמפרש דהשומרין זכו בהבטה לעצמן, א"כ אכתי תקשי אמאי לא נאסרו הספיחין משום משומר, וא"כ לכאור' מוכרח דלביאור החזו"א א"כ לדעת הרשב"א ע"כ צריך לומר כתירוצים אחרים שכתבו שם התוס', אבל מה שתירצו שם התוס' דלא נאסרו הספיחים משום שלא נאסר משומר אלא אם שמר "ענבי נזירך דידך" זה לכאור' לא אפשר אלא דוקא לפירוש הראב"ד.

ומיהו לכאור' תמוה, דמשמע מסוגיא דהתם דאפי' להראב"ד אי אפשר לפרש כהחזו"א, דהנה עוד אי' התם, אמר רבא לא, דכו"ע הבטב בהפקר קני, והכא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה קמיפלגי, דרבנן סברי יהבינן ליה אגרא ואי לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, רבי יוסי סבר לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, ומה אתה אומר, הכי קאמרי ליה, מדבריך לדברינן דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, אין עומר ושתי לחם באים משל ציבור ע"כ, והרי לפירוש הראב"ד ע"כ הכי קאמר, לדבריך שאתה אומר ישמרום חנם, לדברינן שאנו חוששין שאם ישמרום חנם לא יתכוין לקנות בהבטה בשביל ההקדש, אלא יתכונו לקנות בהבטה בשביל עצמן, א"כ נמצא שאין עומר ושתי הלחם באים משל ציבור ע"כ. ולפירוש החזו"א תמוה מאי איריא שאין באים משל ציבור, דמשמע דמ"מ אם אחר שהגיע העומר ליד גזבר, אם עכשיו יקנו העומר לציבור שפיר דמי, ואמאי, והרי כיון שמתחילה נתכונו לזכות בהבטה לעצמן והווי להו בעלים, א"כ נאסר משום משומר, וא"כ אמאי אמרי דהחששא משום שמא לא ימסרם יפה יפה, טפי הווי להו למימר דהחששא דנאסר משום משומר ולא הוי משקה ישראל.

ואלא לכאור' ע"כ צ"ל בכונת התוס' "ענבי נזירך דידך אין דהקדש לא"

תשובות

סוכה

הגר"ח

תלו

היינו למימרא שהוא גזה"כ דלא נאסר משומר של הקדש, וכן משמע מלישניה דהשימ"ק (שם, ד"ה שומרי) וז"ל א"נ ענבי נזירך דדרשינן מיניה מן המופקר אתה בוצר ואי אתה בוצר מן המשומר, משמע דוקא משומר לצורך בני אדם נזירך משמע לצורךך, אבל לצורך גבוה שרי עכ"ל, משמע שר"ל דמשומר לצורך הקדש לא נאסר מגזה"כ. (ובלא"ה הכריח בדובב מישרים ח"ג סי' ק"ב ד"ה והנ"ל דחולין משומר לצורך הקדש לא נאסר).

ולפי"ז נראה דאדרבא ודאי גם בקושייתם ידעי התוס' דלא נאסר משומר אלא מחמת שמירת הבעלים וכמו שנתבאר לעיל בשיטת ר"ת, והא דהקשו דא"כ בשומרי ספיחין אמאי לא נאסר משום משומר, היינו משום דסברי כהרשב"א דשומרי ספיחין קנו לעצמן מן ההפקר, ומ"מ שפיר מתרצין דכיון דהשמירה לצורך הקדש לכן לא נאסר המשומר וכמבואר בשימ"ק הנ"ל, ובאמת גם אם היו סוברים כהראב"ד נמי הו' מצי לאקשוויי מדמשמע ממילתיה דרבא דאפי' אם שומרים בחנם דמודה הראב"ד דבכה"ג השומרים לא מקנים להקדש בהבטה אלא זוכין לעצמן, ואפי"ה לא נאסר משום משומר (כדמוכח דלא חיישינן מצד משקה ישראל, אלא רק שלא בא מצד עומר משל ציבור) והו' מצו לתרץ גם על זה כתירוצם דהמשומר בשביל הקדש לא נאסר, אלא דמ"מ מסיגנון קושייתם משמע דסברי כהרשב"א, ומ"מ שפיר מצינן למימר דסברי התוס' כמשנ"ת לדעת ר"ת שאין נאסר משומר אלא מחמת שמירת בעלים, ואפי"ה מקשין דחזינן דאע"ג דזכו השומרין בספיחין והו' השומרים בעלעם על הספיחים אפי"ה לא נאסר משום משומר, ולזה הצרכו לתרץ דגזה"כ דהמשתמר לצורך הקדש לא נאסר. וא"כ לכאורה מוכח דאין כונת תירוצם כמו שביאר בחזו"א. וצ"ע.

ת. ראיתי מה שפלפל אביו הגאון שליט"א.

תשובה תתשטז

ש. סוכה מ"ב א'. קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה כו'. וק' דהרי אכתי אינו מברך ברכת התורה וא"כ הו"ל ספינן בידים ללמוד קודם ברה"ת. (מח"א).

ת. אין חייב בבה"ת א"כ אין כאן ספי' של איסור.

ביצה

תשובה תתשיז

ש. ⁶⁶² רש"י ביצה ד"ז ע"ב, והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום, וברש"י שם ד"ה והא קא עביד כתישה וז"ל: לר' יהודה פריך דאמר והוא שיש לו דקר נעוץ כו' אלא משום דכבר חפור ועומד הוא וכו' עכ"ל. וצ"ע, דדקר נעוץ לא מהני כלל לחפירה, דהרי כשיוצא העפר עובר איסור חפירה, והתוס' אכן כ' (בד"ה ואינו, ד"ח ע"א) דדקר בא להתיר איסור הכנה.

ת. חפירה דחרישה אין כאן אחר שכבר נתרכך עי' ריש מו"ק ורק דבנין.

תענית

תשובה תתשיח

ש. תענית ב' א'. אר"י ג' מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח ואלו הן מפתח של גשמים כו', ק"ק דהא להלן י' א' אמרי' א"י משקה אותה הקב"ה בעצמו וכל העולם כולו ע"י שליח שנא' כו' ע"כ, ושם צ"ל דהא דאמר ר"י היינו דוקא גשמי א", האם זה נכון.

ת. נכון.

תשובה תתשיט

ש. תענית ה' ב'. א"ל הכי א"ר יוחנן יעקב אבינו לא מת כו' א"ל מקרא אני דורש ואתה אל תירא עבדי יעקב כו'. קצת צ"ב למה הביא ראיה מקרא דירמיה, דלכאור' איכא ראיה מקרא בפ' ויחי דכתיב ויפל יוסף על פני אביו ויבך עליו וישק לו, ואיתא בספר חסידים שאסור לנשק המת, ועל כרחך דיעקב אבינו לא מת.

ת. בצדיקים י"ל שאין מזיק. ⁶⁶³

661. מתוך כת"י של ספר שושנת יעקב סוכה ח"ב
של אאמו"ר הגאון שליט"א.
662. מח"א שליט"א משנת תשל"ב.
663. שו"ר בפתחי תשובה (יו"ד סי' שצ"ד ס"ק א')
דכתב וז"ל, עבה"ט של הרב מהרי"ט ז"ל מ"ש
בשם ס"ח אדם שמת בנו או בתו אל ינשק אותם.

תשובה תתשכ

ש. שם. א"ל הכי אמר ר' יוחנן יעקב אבינו לא מת כו'. צ"ב מדאמרי' ב"ב נ"ח א' ר' בנאה כו' א"ל מאי קא עביד אברהם א"ל גאני בכנפה דשרה כו', ופרש"י וז"ל, אשכחיה לאליעזר, דתניא במסכת ד"א דשבועה צדיקים קיימין שלא מתו כו' עכ"ל, והרי לנו דלא רק יעקב אבינו לא מת אלא גם אברהם וכו'.
ת. מה קשה לך.⁶⁶⁴

תשובה תתשכא

ש. שם. צ"ב מדכתיב (ויחי מ"ח כ"א) ויאמר ישראל אל יוסף הנה אנכי "מת", וכן כמה פעמים כתיב בפרשה.
ת. לגבי ידי' כמת דמי כמו גבי אליהו עי' מו"ק כ"ו א'.⁶⁶⁵

תשובה תתשכב

ש. תענית י' א'. רבן גמליאל אומר בשבועה בו ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת. לכאורה מוכח מזה דבזמן ביהמ"ק היו גשמים מיד בז' בחשון יום שהתחילו השאילת גשמים, דאל"כ אדרבה שישאלו הגשמים לפני ז' חשון כדי שעכ"פ בז' חשון כבר יהיו גשמים.
ת. צדיקים מתפללין מיד נענים.⁶⁶⁶

תשובה תתשכג

ש. בהנ"ל. נשאלתי אמאי אין מפסיקין לשאול הגשמים שבועיים קודם הפסח, והיינו, דכמו ששואלין הגשמים רק בז' חשון כדי שיספיקו לחזור מהרגל,

עוד לגבי ידיה כמת דמי יעו"ש. ומה דאמרי' אליהו חי הוא עי' זוה"ק פ' אמור (דף פ"ח ע"ב) דאמר שם, דבר אחר כד אתפרשא נשמתא מן גופא ובעיא למיזל לההוא עלמא לא תיעול לההוא עלמא עד דיהבין לה גופא אחרא מנהורא ולבתרא יכלא למיעל, ומאליהו תנדע דהווי ליה תרין גופין חד דבה אתחזי לתתא לבני נשא וחד דבה אתחזי לעלמא בין מלאכין קדישין כו', יעו"ש. ⁶⁶⁶ עי' כתובות ה' א' ומעשה ידיו מגיד הרקיע ה"ק מעשה ידיהם

ונ"ל דדוקא לבנו ולבתו אסור אבל לשאר מתים מותר כדכתיב גבי יעקב ויבך עליו וישק לו עכ"ל. ⁶⁶⁴ אולי הכונה דאה"נ והיינו דאף ר' יוחנן מודה למאי דאמרי' במסכת ד"א רק על יעקב אבינו מצא והביא רא' מהכתוב. ⁶⁶⁵ הכי אמרי' התם, ת"ר ואלו קרעין שאין מתאחין כו' אביו ואמו ורבו שלימדו תורה מנלן דכתיב ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו כו' א"ל ריש לקיש לרבי יוחנן אליהו חי הוא א"ל כיון ולא ראהו

ה"נ שיפסיקן לשאול הגשמים שבועיים קודם הפסח כדי שיצליחו להגיע לירושלים בי"ד בניסן בלי הגשמים.

ת. כתבו הראשונים דבחורף וגילין ללבוש בגדים חמים ואין חשש.

תשובה תתשכד

ש. ⁶⁶⁷צ"ב בגמ' תענית (י"א ע"א) דילפינן דאין משמשיין בשני רעבון מיוסף, והרי יוסף, לשיטות אחדות יעוין מנ"ח א', לא קיים פו"ר דהיו לו רק שני בנים, וא"כ מנלן לנו דחשוכי בנים משמשיין, והלא יוסף עצמו היה חשוך בנים היינו שלא קיים פו"ר (רש"י שם), ובכ"ז לא שימש.

ת. בני נח אין מצווין על פו"ר, ואף שאבותינו קיימו כל התורה היינו להחמיר ולא להקל.

תשובה תתשכה

ש. תענית. בענין הגשמים, לכאורה יש לשאול, מ"ט רבנן לא תקנו אחר חורבן הבית לבקש הגשמים עוד קודם ז' חשון, שהרי אין הטעם של עולי רגלים כעת. (ויה"ר שנזכה בקרוב לעלות לרגלים אכ"ר). (ואולי משום דהוי כעין חוטא נשכר, שהרי חורבן הבית הי' משום עוונותינו ואיך יתכן שעיי"ז יהיו הגשמים יותר מזמן המקדש ועכ"פ שנוכל לבקש גשמים יותר ממה שהיו יכולים לבקש בזמן המקדש, ואולי לכן לא תקנו כן). וצ"ב.

ת. יש ישיבות. (עי' גיטין ו' א').

תשובה תתשכו

ש. ⁶⁶⁸תענית י"א ב'. ⁶⁶⁹במה שימש משה כל ז' ימי המילואים בחלוק לבן, וברש"י בחומש (צו ח' כ"ח) פי' דמשה שימש גם ביום השמיני למילואים, ומה לבש ביום השמיני.

ת. ג"כ כה"ג.

של צדיקים מי מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר יעו"ש. 668. נשאלתי מאחי הר"ר מאיר שליט"א. 667. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. 669. ועי' ע"ז ל"ד א' וברש"י ותוס' שם.

תשובה תתשכז

ש. תענית כ"ג א'. מעשה ששלחו לחוני המעגל וכו' ת"ר כו' אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקונן עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים כו'. לכאורה איך נכנסו להר הבית מפני הגשמים, ומשמע שלא משום סכנה נכנסו. (מח"א).

ת. בהר הבית מותר ליכנס לדבר מצוה וג"ז דבר מצוה.⁶⁷⁰

תשובה תתשכח

ש. תענית ל"א א'. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו יום שפסקו מלכרות עצים למערכה כו' א"ר מנשיא כו' מכאן ואילך דמוסיף יסף ודלא מוסיף יאסף כו' ע"כ, ופרש"י דהיינו להוסיף מהימים על הלילות בת"ת, והר"ח והר"ג פירשו להוסיף בת"ת כי בזמן הזה הלילות ארוכים ע"כ, ולפרש"י יל"ה דהרי מסתברא שכרתו עצים ביום ולא בלילה כי היה חושך בזמנם וא"כ היה צריך להוסיף על הלימוד ביום, ולפירוש הר"ח והר"ג יל"ה מה ענין זה שנתארכו הלילות שייך לכריתת העצים למערכה, ורציתי ליישב בדוחק לרש"י דאה"נ ומ"מ עדיף כבר שיוסיפו הלימוד בלילה מפני שרוב חכמת התורה משיגים בלילה כמשי"כ הרמב"ם, ולפי' הר"ח והר"ג דוחק ליישב דרב מנשיא זו מימרא בפ"ע דלא משמע הכי בגמ'.

ת. אין זה שייך לכריתת עצים ודבר בפ"ע הוא.

מגילה

תשובה תתשכט

ש. מגילה ג' א'. וא"ר ירמיה ואיתימא רחב"א תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו כו', תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו כו', ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים יצתה ב"ק ואמרה לו דיין מ"ט משום דאית ביה קץ משיח כו'. מי תרגם התרגום של כתובים⁶⁷¹ ושל חמש מגילות שיש לנו, דבגמ' משמע

670. עיין מש"כ מרן שליט"א בזה בדרך חכמה פ"ז מבית הבחירה ה"ב בבה"ל ד"ה אלא, ודוק.
671. עי' לעיל תשובה שע"ה דכתב מרן שליט"א דכמדומה דרש"י לא ראה תרגום של כתובים.

דלא יונתן ב"ע תרגם הכתובים, ורק של נביאים תרגם. (ואולי מה שביקש לגלות תרגום של כתובים היינו של דניאל, אבל שאר כתובים ודאי תרגם, וכמו שמצינו שרק בדניאל אין תרגום, אך לא משמע בגמ' שזו כונת הגמ').

ת. תרגום רב יוסף.⁶⁷²

תשובה תתשל

ש. בהנ"ל. העירוני לתוס' שבת קט"ו א' ד"ה ובידו וכן במגילה כ"א ב' ד"ה ובמגילה, שכתבו דא"ז תרגום רב יוסף רק כבר נעשה בימי התנאים. ולכא' צ"ב. ואולי יש ראשונים דפליגי אתוס' ומרן שליט"א ענה כוותיהו.

ת. גם תוס' מביאים שי"א כן.⁶⁷³

תשובה תתשלא

ש. עוד בהנ"ל. לכאורה צ"ב ממ"נ הכי, דכיון דהבת קול אמרה ליונתן ב"ע דיין משום דאית ביה קץ משיח כדאיתא מגילה ג' א', א"כ איך אחרים (למר כדאית ליה כו') תרגמו הכתובים, ואי כוונת הבת קול הי' רק לדניאל כפי שלא מצינו שם תרגום כלל א"כ למה נאסר על יונתן לתרגם כל הכתובים כולו, ולכא' הי' לאסור עליו רק לתרגם את דניאל. וצ"ב.

ת. האחרונים שלא עשו ברוה"ק אין קפידא.

תשובה תתשלב

ש. מגילה י' ב'. אמר רבי אלעזר הוא אינו שש אבל אחרים משיש ודיקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב כן ישוש ש"מ. לכאורה צ"ב, דא"כ מהו והיה 'כאשר' שש וגו', שהרי אינו דומה כי בששון להיטיב הקב"ה בעצמו שמח ומשא"כ בששון להרע הקב"ה משיש אחרים ולא הוא בעצמו שש. (ואולי הכונה

ליונתן ב"ע, רק כיון שאמרה לו הבת קול בכלליות ע"כ הכתובים 'דיין' לכן לא תרגם כלל על כתובים אבל לעולם האיסור לתרגם הי' רק על דניאל וכו"ל. ועי' תשובה להלן. 673. מהתשו' משמע דבאמת כן ס"ל למרן שליט"א והיינו כה"א שהוא תרגום רב יוסף.

672. הנה לכא' צ"ב איך רב יוסף תרגם הכתובים והרי מאותו הטעם שיונתן ב"ע לא תרגם והיינו משום דאית ביה קץ משיח גם רב יוסף לכא' איך תרגם, ואולי מוכח מזה דרך בדניאל מונח קץ משיח וזה הי' אסור לתרגם ולכן אין בזה תרגום ואף מרב יוסף, אבל שאר כתובים הי' מותר לתרגם ואף

שבאותו מדה שהקב"ה שש בעצמו כשהוא מיטיב, כך באותה מדה הוא משיש אחרים להרע, ואם זה נכון, הרי הם הדברים נוראים).

ת. הרי כתיב כאשר שש כן ישיש אחרים.

תשובה תתשלג

ש. מגילה י"א א'. באש בימי נבוכדנצר הרשע ובמים בימי פרעה ותוציאנו לרויה בימי המן. קצת צ"ב דהא הויא במים לפני האש שהרי פרעה קדם לנבוכדנצר וא"כ לכאורה הו"ל במים ואח"כ באש. ועוד צ"ב אמאי לא מפרשין להכונה לנמרוד שהשליך את אאע"ה לתוך כבשן האש, ואז הוי כסדר.

ת. משום דשריפה חמורה מחנק הקדים אש למים.

תשובה תתשלד

ש. מגילה י"א א'. ולא געלתים בימי יונים שהעמדתי להם שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיהו כה"ג. קצת צ"ב א"כ למה מזכירין בתפלה רק מתתיהו כ"ג חשמונאי ובניו ולא גם את שמעון הצדיק. ועוד, דבתפלה תקנו לומר מתתיהו כ"ג ואח"כ חשמונאי ובניו ואילו הכא בגמ' נאמר בהיפוך.

ת. שמעון הצדיק הי' קצת יותר מאוחר כמדומה.

תשובה תתשלה

ש. בהנ"ל. חכ"א⁶⁷⁴ העיר על תשו' מרן שליט"א בזה"ל: תמוה מאד דשמעון הצדיק היה הרבה קודם (אחר עזרא הסופר) וגזירות אנטיוכוס היו בזמן יוסי בן יועזר, בסוף ימיו והכונה בגמ' בימי יונים הוא בזמן אלכסנדר מוקדון שבא להחריב את א"י ופייסו שמעון הצדיק כמבואר בסוף פ"ז דיומא. עכ"ל ההערה. ולכאור' צ"ב.

ת. עמש"כ בדרך אמונה פ"א ממעשר ה"ד בבה"ל ד"ה ועזרא.⁶⁷⁵

674. מגיסי הרה"ג ר' אהרן יוסף אויערבאך שליט"א. 675. וז"ל מרן שליט"א שם, ועזרא קנס את הלויים. ביבמות פ"ו א' כו' ורבנו לא ניחא ל' ת' זה כו' ולכן תי' תירוצ' אחר דעזרא לא קנס אלא בזמנו וכבר כתבו האחרונים [הבאנו בד"א] דכל זמן הבית נקרא בזמנו כדמוכח בגמ' דגם בימי ראב"ע ור"ע עדיין הי' הקנס והם היו בסוף הבית שני ואולי גם אחר החורבן עדיין לא ביטלו מיד

תשובה תתשלו

ש. מגילה י"ב א'. כתב בשיטה מקובצת (ב"מ כ"ד ב') וז"ל, ובתשובת שאלה לרמב"ם כתוב וזה לשונו מועתק מלשון ערבי, שאלת מי שקנו מן השוללים ספרי קודש לקצת בתי כנסיות שבמדינות אם נאמר שקנה או אם נכפהו על לקיחתו ממנו ואם נאמר שילקח ממנו בעל כרחו אם ינתן לו הסך שקנהו בו ואם יחזיר לאותו בית הכנסת עצמו או לזולתו. תשובה. אם ביזה זו היתה במצות המלך קנה ובטל דין הקדש ואפילו כלי המקדש כשנשללו בטלה קדושתן אמרו ובאו בה פריצים וחללוהו אמנם אם נשללו בלי רשות המלך או נגנבו ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ויחזור ויטול זה הספר למקומו כדין מי שנתברר לנו בו שנגנבו לו כליו וספריו וכתב משה עד כאן. ומה שכתוב אמרו ובאו בה פריצים וחללוהו הוא בע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נ"ב) ועיין לעיל בד"ה לא צריכא לאהדורי לצורבא מרבנן. עכ"ל השיטה מקובצת. (ובהערות בש"מ כתבו, בר"י מיגאש להלן כתב דמלך בזה יש לו דין גזלן ויאוש ג"כ אין וצ"ע בכונת הרמב"ם כאן. ועיין בתוס' ב"ק נ"ח א' בד"ה אי נמי. ע"כ).

וקצת צ"ב מהא דמגילה י"ב א' דאמרי' והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים [ושותים]. הב"ח] בהם. דלכאורה כיון שהיה עונש של כליון מפני ההשתמשות בכלי המקדש על כרחך שלא פקעה קדושתן מהם, שאם פקעה קדושתן למה נתחייבו עונש של 'כליון'.

התחלת הבנין ועוד שכבר הוכיחו מספר יוסיפון שאותו יוחנן כה"ג שביטל הוידי ותיקן דמאי הי' בן בנו של מתתיהו בן יוחנן מנס חנוכה א"כ הי' הרבה דורות אחר עזרא גם מש"כ רבנו בהקדמה למשנה תורה דשמעון הצדיק הי' כה"ג אחר עזרא צ"ע דבס' נחמיה י"ב חשיב ו' כה"ג בן אחר בן וכולן מזרע יהושע בן יהוצדק כה"ג ואחריהם הי' שמעון הצדיק שהוא בן של חוניו בן ידוע הכה"ג כמש"כ בסדה"ד בשם היוחסין וכן הביאו בשם ס' יוסיפון (ועי' בשהש"ר פ"ה ס' ה' משמע שעזרא לא הי' כה"ג אף שהי' דודו של יהושע בן יהוצדק) וע"כ דכל זמן הבית נחשב זמנו של עזרא ויש להקשות כו', עכ"ל מרן שליט"א בבה"ל שם,

והם היו מיד אחר החורבן [ומש"כ רבנו ברפ"ט ממעשר שיוחנן כה"ג הי' אחר שמעון הצדיק ויתכן דס"ל דיוחנן כה"ג הוא אבי מתתיהו בעל נס חנוכה (ולא כמ"ש בפיה"מ בהקדמה פ"ו שהי' בנו וכנראה שיש שם ט"ס) ושמעון הצדיק הי' כה"ג מ' שנה ויוחנן כה"ג פ' שנה כמ"ש ביומא ט' א' א"כ הגיע קרוב להזמן דאמרי' בע"ז ט' א' שהי' אחר עזרא ומ"מ דוחק גדול לומר כן שהרי בית חשמונאי התחיל רי"ד שנה אחר בנין בית שני כמ"ש בע"ז שם וקשה מאד לומר שעדיין חיו הלויים שלא עלו בימי עזרא ואפי' נאמר דיוחנן כה"ג תיקן זה בתחלת ימיו (עי' ירושלמי סוף מע"ש פלוגתא בזה) ג"כ הי' קמ"ד שנה אחר

ת. אע"ג שפקעה קדושתן הוי גנאי לכלי שרת ונענשו ע"ז.

תשובה תתשלז

ש. מגילה י"ג א'. במגילה י"ג א' מבואר שכלב נשא את בתיה בת פרעה, וצ"ב דהא בסוטה י"ב א' איתא שנשא את מרים וחור היה בנס. ואולי צ"ל שנשא כלב את בתיה אחר פטירת מרים וכשנכנסו לא"י האם זה נכון. (ומצינו שייכות בין מרים ובין בתיה גבי הא דכתיב ותתצב אחתו מרחוק לדעה מה יעשה לו. וכל הענין שם).

ת. נשא את שתיהן. 676 677

תשובה תתשלח

ש. מגילה י"ג ב'. ואם הגיס דעתו הקב"ה משפילו שנאמר כו'. האם הכונה שהקב"ה משפיל גם את מה שפסק קודם לבניו.

ת. יתכן.

תשובה תתשלט

ש. מגילה י"ד א'. ר"ג אמר קרייתא זו הלילא. היינו דכיון שקריאת המגילה זה הלל לכן לא תיקנו לומר ההלל הרגיל שאומרים תמיד, ולכאורה יש לשאול דא"כ למה לא תיקנו לברך ג"כ קודם קריאת המגילה אקב"ו לקרוא את ההלל, ואם נימא דזה כלול בברכת אקב"ו על מקרא מגלה, לכאורה יש לשאול דמי זוכר שכלול בברכה זו גם ברכה דהלל, דבשלמא אם היו מברכים לקרוא את ההלל ניחא שכולם יודעים שקרייתא זו הלילא אבל השתא שאין מברכים

ממנה היה לו את חור אביו של בצלאל שבנה המשכן ב' שנים אחר יציאת מצרים], ורק אח"כ נשא את בתיה בת פרעה והיינו במדבר אחר עצת המרגלים וכנ"ל במגילה שם. ועי' במס' דרך ארץ שבתיה בת פרעה לא מתה אלא עלתה לשמים בגופה כאלהו הנביא ורבי יהושע בן לוי יעו"ש. ועי' לעיל תשובה תשכ"ז, ולהלן תשובה תתקמ"ב. 677. ע"ע תשו' בזה ממרן שליט"א בס' מעיל קטן בתשו' בענינים שונים תשו' י"ג.

יעו"ש. 676. כדאמרינן התם, עזובה זו מרים ולמה נקרא שמה עזובה שהכל עזובה מתחילתה, הוליד והלא מינסב הוה נסיב לה, א"ר יוחנן כל הנושא אשה לשם שמים מעלה עליו הכתוב כאילו ילדה כו' יעו"ש. ועי' במגילה שם דאמרינן, ואלה בני בתיה אשר לקח מרד וכי מרד שמו והלא כלב שמו, אמר הקב"ה יבא כלב שמרד בעצת מרגלים וישא את בת פרעה שמרדה בגילולי בית אביה יעו"ש, ומשמע דעכ"פ קודם נשא את מרים נהיינו במצרים כי

כן מי זוכר כאן הלל, שהרי כל הסיבה שכביכול ביטלו אמירת ההלל הרגיל זה רק משום שקרייתא זו הלילא, וכאן יוצא כמו שלא אומרים הלל כלל כי אין זכר לאנשים עי"כ שאין מברכים גם לקרוא את ההלל⁶⁷⁸.

ת. זה פוטר את ההלל.

תשובה תתשמ

ש. מגילה ט"ו א'. ולמ"ד אסתר ירקרוקת היתה מפיק אסתר ומעייל ושתי. קצת צ"ב דהא שרה ואביגיל נביאות היו ואף רחב זכתה ונישאה ליהושע, ואיך יתכן לומר דהרביעית היתה ושתי הרשעה.

ת. אין מונה כאן צדקות אלא יופי.

תשובה תתשמא

ש. מגילה ט"ו א'. וא"ר אלעזר א"ר חנינא כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. אין מובן כ"כ איך אמרו מימרא זו משמיה דר"א אר"ח דהווי אמוראים, דהא כבר קתני לה ברייתא דתנאים דפרק קנין תורה (אבות פ"ו).

ת. גם ר' חנינא תנא הי'.

תשובה תתשמב

ש. מגילה ט"ו ב'. ומאי ניהו בנין בית המקדש. צ"ב דהרי עדיין לא ידע אחשורוש שאסתר יהודיה, ואין ליישב שחשש שהיא יהודיה ולכן הקדים לומר חוץ מביהמ"ק ה"י, שהרי קאמרי' להלן רבי יהודה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית, ומבוא' שלא הי' לו לאחשורוש אפי' מקום לחשוש שהיא יהודית, דאל"כ מה הועיל לה.

ת. הוא לא חשש שהיא יהודיה אבל חשש שתבקש דבר שאין יכול לעשות.⁶⁷⁹

678. עיין רמב"ם פ"ג מהל' חנוכה ה"ו. 679. עי' תרגום שני במגילת אסתר פ"ב פ"ח.

תשובה תתשמג

ש. מגילה ט"ז ב'. ארכב"י אר"א שלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו. לכאורה צ"ב מהיכן היה ליוסף יין ישן שאינו בחזקת יין נסך, שהרי רק ב' שנים עברו מאז שיצא מבית האסורים ועד שהגיעו אליו השבטים וכמב' פ' ויגש פמ"ה פ"ו. (וברש"י ד"ה שיגר לא כתב שיגר לו יין ישן).

ת. עדיין לא גזרו על סתם יין.

תשובה תתשמד

ש. מגילה ט"ז ב'. ורצוי לרוב אחיו לרוב אחיו ולא לכל אחיו מלמד שפרשו ממנו מקצת סנהדרין. לכאו' צ"ב דהא ארז"ל ד'המלך' סתם שבמגילה היינו הקב"ה והא כתיב ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, ואי הי' טענה על מרדכי הצדיק איך יאמרו אשר המלך חפץ ביקרו, וכיון שכן, לכאו' צ"ב למה פירשו ממנו מקצת סנהדרין.

ת. אינה סתירה.

תשובה תתשמה

ש. מגילה י"ז ב'. פרש"י וז"ל, אתחלתא דגאולה היא ואע"ג דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד דהא ברכת קיבוץ ובנין ירושלים וצמח דוד יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו אפ"ה כיון דשם גאולה עלה קבעוה בשביעית, עכ"ל. נמצא מבואר דגואל ישראל היינו בזמן הגלות מכל צרה וצרה, וכן משמע הלשון גואל לשון הוה, דאל"כ הו"ל יגאל ישראל, וכמו שאומרים 'גאל' ישראל דהתם קאי על גאולת מצרים. והנה צ"ב כך, דאיתא במדרש (שוח"ט, תהלים ל"א ח') אמונים נוצר ה' אלו שאומרים אמן באמונה אומר ש"צ מחיה המתים והם עונים אמן ועדיין לא ראו תחיית המתים, אומר גואל ישראל והם עונים אמן ועדיין לא נגאלו ואע"פ שנגאלו הרי חזרו ונשתעבדו, אומר בונה ירושלים והם עונים אמן אע"פ שעדיין בחורבנה, הוי אמונים נוצר ה', עכ"ל המדרש (והובא באבודרהם בשמו"ע בברכת מחיה המתים), ונמצא מבואר בהדיא דגואל ישראל כן קאי על קיבוץ גלויות (דאל"כ מאי אמונה שייך דהא עונים אמן על מה שרואים בכל יום שהשי"ת גואלנו תמיד מכל הצרות), וא"כ צ"ב מ"ש רש"י דגואל ישראל

אינו קאי על קיבוץ גלויות. וצ"ב.⁶⁸⁰

ת. עי' פסחים קי"ז ב'.⁶⁸¹

תשובה תתשמו

ש. מגילה כ' ב'. מתני' כל היום כשר לקריאת המגילה כו'. פרש"י ואע"ג דקי"ל זריזין מקדימין למצות דכתיב וישכם אברהם בבקר אפ"ה כשר כל היום עכ"ל, קצת צ"ב למה באמת התנא של המשנה לא אמר גם מילה.

ת. תני ושייר הרבה.⁶⁸²

תשובה תתשמו

ש. ⁶⁸³ תוד"ה דכתיב, מגילה ד"כ ע"א תי' דאי לאו 'אותו', הו"א דהאי דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג היינו היכא דליכא כרת. יעו"ש. ולכאורה, לדברי התוס', יכלה התורה לכתוב רק דנשים פטורות ממילה, והיינו לומדים כ"ש במצוות אחרות שהז"ג, דפטורות, שהרי במילה איכא כרת, ובכ"ז פטורות, וא"כ ל"צ למעט ממצה שמחה והקהל.

ת. אי ממילה הו"א דדוקא מצוה שעל בנה פטורה ולא שעל עצמה.

תשובה תתשמח

ש. ⁶⁸⁴ כ' בחינוך מ' תר"ג דנשים פטורות מזכירת עמלק, כיון דלזכרים לעשות המלחמה ונקמת האויב ולא לנשים. הרי דתלה זכירת עמלק במחיה, ומנ"ל

התם, אמר רבא ק"ש והלל גאל ישראל, דצלותא גואל ישראל מ"ט דרחמי נינהו. ופירש הרשב"ם וז"ל קרית שמע ברכת גאולה שאחר ק"ש. והלל של ערבי פסחים שחותם גאל ישראל כר"ע דמתניתין שמספר ומשבח על גאולת ישראל שעברה. דצלותא גואל ישראל שאנו מתפללין על העתיד. עכ"ל. ⁶⁸² כ"כ מרן שליט"א בס' נחל איתן ומנה שם עוד כמה עשרות דברים ששייר התנא. ⁶⁸³ מח"א שליט"א משנת תש"ל. ⁶⁸⁴ מח"א שליט"א משנת תשל"ו.

⁶⁸⁰. יש להעיר דלכאור' דברי המדרש צ"ב, והיינו, דלמה שבח האמונה של ישראל בהשי"ת הוא נלמד רק מזה שעונין 'אמן' (על בונה ירושלים והיא עדיין בחורבנה, וכן כולו) והרי יש ללמוד שבח האמונה של ישראל בהשי"ת מעצם זה שאומרים הברכה עצמה, וכגון, שאומרים בונה ירושלים והרי עדיין היא בחורבנה ואיך אומרים בונה ירושלים, ולמה הוצרך המדרש ללמוד זה ממה שהם עונים אמן על ברכות אלו, דהא כמו"כ יש ללמוד זה ממה שהם אומרים הברכה עצמה. וצ"ב. ⁶⁸¹ הכי אי'

הא (וכן הק' במנ"ח שם) לתלות מ"ע דזכירה במ"ע דמחיה, וכי טעמא דקרא קדריש.

ת. זו סברא.

תשובה תתשמט

ש. ⁶⁸⁵ ובר"מ בסוף מ"ע, שמנה ששים מצוות המתחייבות בכל עת, השמיט מ"ע דזכירה, (מ"ע קפ"ד), ואמאי אין מחויבים בה בכל עת.

ת. דקבעוה פעם בשנה.

תשובה תתשנ

ש. ⁶⁸⁶ ראיתי בפי' הראב"ד והר"ש משאנץ לתו"כ ריש פ' בחוקותי, דפי' הדרשה גבי זכירת עמלק הא מה אני מקיים זכור, שתהא שונה בפיו, דהיינו דללמוד ה' מגילה יעו"ש, וכ"כ גבי זכירת שבת וזכירת מעשה מרים יעו"ש, האם לדעתם ליכא מצוות זכירת עמלק, וכל שאר מצוות התלויות בזכירה.

ת. עי' רמב"ן ס"פ תצא. ⁶⁸⁷

תשובה תתשנא

ש. ⁶⁸⁸ הר"מ בס' המצוות בסוף מצוות עשה מונה את ששים המצוות ההכרחיות המתחייבות בכל זמן, בכל מקום ובאיזה ענין שיהיה. וק"ק

שנמחה את שמו מתחת השמים ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכך נצטוונו למחות את שמו. וכן במעשה מרים נצטוונו להודיעו לבנינו ולספר בו לדורות ואע"פ שהיה ראוי גם להסתירו שלא לדבר בגנותו של צדיקים אבל צוה הכתוב להודיעו ולגלותו כדי שתהא אזהרת לשון הרע שומה בפיהם מפני שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות ובני אדם נכשלים בו תמיד וכמו שאמרו והכל באבק לשון הרע. עכ"ל הרמב"ן. ⁶⁸⁸ מח"א שליט"א משנת תשכ"ט.

⁶⁸⁵ מח"א שליט"א משנת תשל"ו. ⁶⁸⁶ מח"א שליט"א משנת תשל"ו. ⁶⁸⁷ ז"ל הרמב"ן, זכור את אשר עשה לך עמלק. כבר הזכרתי לעיל המדרש שדרשו בו בספרא יכול בלבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיו וכן בספרי זכור את אשר עשה לך עמלק בפה לא תשכח בלב. ולא ידעתי מה היא הזכירה הזאת בפה אם לאמר שנקרא פרשת עמלק בצבור ונמצינו למידין מן התורה בשניה זכור ויהיה סמך למקרא מגילה מן התורה. והנכון בעיני שהוא לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד

מדוע משמיט הר"מ ממנין זה את מצות זכירת עמלק (מ' קכ"ט), ומשמע מזה דלהר"מ אין נוהגת מצוה זו בזה"ז וצ"ב מדוע.

ת. לפי שקבעו זמן לזה.

תשובה תתשנב

ש. ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ קיבלתי תשובותיו (א) לא הבנתי מש"כ מעכ"ת דלפי שקבעו זמן לזכירת עמלק לכן לא מנה הר"מ מצוה זו בין המצות ההכרחיות. דק"ק (א) מה"ת אין זמן לזה, ואף מדרבנן הסמיכו זאת לפורים, אך מעיקר דינא אין לזה זמן מסוים. (ב) לשבות בשבת, לקדש את השבת, לבער חמץ, לספר ביצי"מ, לאכול מצה וכו' וכו' (מ' קנ"ס וכו') כן מצוות שקבוע להן זמן, ובכ"ז מנה אותן הר"מ כמצוות המתחייבות בכל זמן, דכונתו היא דהוי מצוות שחייבין בהן בכל דור, ולא דוקא בכל יום. וכנראה דלא הבנתי את כונת ד' מעכ"ת.

ת. ⁶⁹¹ י"ל דמצות זכירה תלויה במחיה וכמש"כ.

תשובה תתשנג

ש. ארז"ל (ירושלמי מגילה פ"א ה"ה) כל המועדים עתידין ליבטל חוץ מפורים. ויש לשאול כך, דהנה פרש"י (כי תצא כ"ה י"ט) וז"ל, תמחה את זכר עמלק מאיש ועד אשה מעלל ועד יונק משור ועד שם שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה עכ"ל, ובתהלים (ק"ט י"א) פרש"י וז"ל, בדור אחר שיבוא אחר כורתו ימח שמו וטבעו שאפילו זכרון לא יפול עליו בפי הדור הנולד בעול' לאחר שנשחת שמו כו' עכ"ל, והנה פורים ענינו הוא מחיית עמלק (כמו שקורין בתורה ויבא עמלק וגו'), וכיון שלא יהא שם עמלק נזכר כלל ושמו וטבעו ימחה לגמרי ואפי' לא יזכרו שהי' עמלק בכלל, א"כ במה יתקיים פורים.

ת. לזכור המצוה.

689. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. 690. עיין 691. התשו' הי' בע"פ. בתשובות מרן שליט"א להלן אר"ח תרפ"ה.

תשובה תשנ"ד

ש. בהנ"ל. צ"ב דהא בתורה כתוב עמלק ואיך ימחה שמו לגמרי והרי התורה"ק לא תשתנה ח"ו. וכמו"כ צ"ב דהא מחיית עמלק הוא מ"ע דאורייתא וכיון שימחה שמו לגמרי כנ"ל איך יקיימו המצוה.

ת. האומר תפלה.

תשובה תתשנ"ה

ש. בהנ"ל. בעניי באמת, לא זכיתי להבין כונת מרן שליט"א.

ת. האומר תפלה אומר ימח שמו.⁶⁹²

מועד קטן

תשובה תתשנ"ו

ש. מועד קטן י"ח ב'. ואלו כותבין במועד כו' ופרוזבולין כו'. מקשין העולם למה צריך לכתוב פרוזבול כבר בפסח חצי שנה קודם ר"ה (וסוכות שאחר ר"ה כבר עבר זמן הפרוזבול ועל כרחך במועד דתני הכא היינו פסח שלפני) כדי כך שיהיה מותר לכותבו במועד, וחושבני ליישב דמייירי באופן מיוחד באדם שאינו יודע לכתוב ובגונא שאין לו סופר במקומו ורק עתה בחוה"מ פסח הגיע סופר מעיר אחרת, ואינו יודע אם יגיע עוד סופר עד ר"ה, ולכן ממחר עתה בפסח לכתוב פרוזבול, וע"ז קמ"ל תנא דמתני' דמותר. ודוחק. ומה התי' הנכון על ק' זו. (ומצינו שבפסח הזהיר על יוה"כ, דפ' אחרי מות נאמר בא' בניסן קודם יוה"כ חצי שנה, וחזי' דיש איזו שייכות).

ת. נכון.

תשובה תתשנ"ז

ש. מועד קטן י"ח ב'. ת"ש ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדש ה' רשב"י אומר מלמד שכ"א קינא לאשתו משה. צ"ב דכיון דכתיב ג"כ לאהרן

692. עי' לעיל תשובות תתק"ח, תתק"ט מה שהביא מרן שליט"א בשם הט"ז יעו"ש והבן.

קדש ה' א"כ הול"ל מלמד שכ"א קינא לאשתו ממשה ואהרן, ובסנהדרין ק"י א' מבואר יותר דקינאו רק למשה כדאמרינן התם שנ' ומשה יקח את האהל כו', אבל צ"ב דהא בקרא כתיב גם "לאהרן קדש ה'".
ת. לק"מ.

תשובה תתשנח

ש. בהנ"ל. למה לק"מ. (ומצאתי מדרש בילקוט המכירי (תהילים ק"ו, ד"ה עוד ויקנאו) דבר אחר ויקנאו למשה במחנה לאהרן, כו').
ת. תרי מילי נינהו.

תשובה תתשנט

ש. ⁶⁹³ר"מ אבל פי"ד הכ"ב: מלך שמת עוקרין סוס שהיה רוכב עליו, ועגלה...מקום שאין עושה אותה טריפה, עכ"ל. ובכס"מ שם: משום בל תשחית. וצ"ב, דהא עושין זאת משום כבוד מלך, וכל דהוי לצורך אין בו, לכאורה, משום בל תשחית.
ת. אפשר לעקור מארכובה ולמטה וממילא הוי ב"ת אם עוקר למעלה.

תשובה תתשס

ש. ⁶⁹⁴וכן קשה בגמ' קידושין דל"ב ע"א והא קעבר משום בל תשחית הא הוי לצורך, ולכאורה ליכא בל תשחית בכה"ג.
ת. כנ"ל אפשר בפומבייני.

חגיגה

תשובה תתשסא

ש. חגיגה ט' ב'. א"ל בר הי הי להלל מ"ד ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו כו' א"ל עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי

גמורי ניהו ואינו דומה שונה פרקן מאה פעמים לשונה פרקן מאה ואחד כו'. נתעוררתי לשאול כך, דאיתא באבות דר"נ פעם אחת בצער יותר ממאה פעמים שלא בצער. והשאלה, האם זה שלמד בצער נחשב לו כאילו למד מאה פעמים, ונפק"מ שאז שכשילמד עוד פעם אחת (אפילו שלא בצער) כבר יהא 'עובד אלוקים', שנמצא שלמד ק"א פעמים.

ת. אין ראי' שנחשב.

תשובה תתשסב

ש. בהנ"ל. בעניי באמת, איני מבין למה אי"ז ראי' שנחשב.

ת. שכן יקבלו כאילו למד, אבל מ"מ לזכרון אי"ז שייך.

תשובה תתשסג

ש. בהנ"ל. מרן שליט"א ענה: שכן יקבלו כאילו למד, אבל מ"מ לזכרון אי"ז שייך. והיינו דלענין השכר זה באמת נחשב שלמד ק"א פעמים, אבל כיון דמה שנחשב לו שלמד ק"א פעמים אי"ז מועיל לזכרון שיזכור הלימוד לכן עדיין אינו נחשב עובד אלקים. ולכאור' צ"ב, דהיכן חזינן בגמ' חגיגה שם דמה שנקרא עובד אלקים זה משום שע"י שלמד ק"א פעמים הוא זוכר הלימוד, ועוד דאי לענין זכרון איירי לא מסתברא דזה שלמד מאה פעמים יזכור כ"כ פחות מזה שלמד מאה ואחד עד כדי שזה יחשב עובד אלקים וזה לא יחשב עובד אלקים. ולכאור' צ"ב כונת מרן שליט"א.

ת. יש לו יותר ס"ד.

יבמות

תשובה תתשסד

ש. בספ"ד דיבמות (מ"ט ב') אי' גבי ישעיהו הנביא שהרגו מנשה משום מה דאמר ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב, וצ"ב דהא כבר כתיב בישעיה (ו' ז') וסר עונך וחטאתך תכפר.⁶⁹⁵

695. עיין ס' שמירת הלשון למרן הח"ח זצ"ל זי"ע ח"א שער התבונה פ"ז בהערה ד"ה ועיין בריטב"א

ת. דאס איז בידי שמים אבל העונש בידי אדם נשאר.

תשובה תתשסה

ש. בהנ"ל. למה צריך עונש גם בידי שמים וגם בידי אדם.

ת. עי' מכות י"ג ב'.

תשובה תתשסו

ש. בהנ"ל. לכאורה כונת מרן שליט"א, להא דנתבאר במכות שם לרבי עקיבא דחייבי כריתות שהתרו בו למלקות מקבל גם מלקות וגם כרת (אא"כ עושה תשובה ונפטר מהכרת) וחזינן דשייך עונש גם בידי אדם וגם בידי שמים, ואם זו כונת מרן שליט"א, לכאורה אינו מובן, דהא הכא גבי ישעיהו הנביא ב' הדברים היו בידי שמים שהרי גם מה שהיה ע"י מנשה זה ג"כ בידי שמים, שהרי לא דנו את ישעיהו הנביא בבי"ד וחייבוהו מיתה בסייף, שאין חייבים מיתה בסייף על לשה"ר. וגם שמנשה לא היה בי"ד. ואם אי"ז כונת מרן שליט"א, א"כ מה הכונה.

ת. זה הי' עונש בעוה"ז שנעשה ע"י אדם.

תשובה תתשסז

ש. ⁶⁹⁶ האחרונים חקרו אם איסור למשוך ערלתו הוא איסור דאורייתא או דרבנן (יעויין שד"ח ועוד). וק"ק דלא הביאו ראיה מגמ' סנהדרין דמ"ד ע"א, וברש"י שם ד"ה פשיטא, דמשמע להדיא דהאיסור הוא מדאורייתא, יעו"ש. (ובס' עמודי אור סי' ס"ד הביא ראיה מגמ' זו, אך לא להדיא, כמ"ש, אלא מסתמא, יעו"ש).

ת. עי' תוס' יבמות ע"ב א' ד"ה מדבריהם, דכת' דהוי רק אסמכתא. ⁶⁹⁷

כו', יעו"ש. ⁶⁹⁶ מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. את ק' הגמ' "פשיטא" דאם על דאורייתא עבר ⁶⁹⁷. ובע"פ אמר לי [מרן שליט"א] דהתוס' יסבירו פשיטא דעל דרבנן עבר.

תשובה תתשסח

ש. יבמות פ"ז א'. בת כהן שמת בעלה, והניחה כלה מעוברת, האם חוזרת הבת כהן לאכול בתרומה דהא היא שבה לבית אביה כנעוריה, ורק כלתה מעוברת, וזרע אין לה כעת עד שיולד הנכד. (מח"א).

ת. לא תאכל עד שתלד.

תשובה תתשסט

ש. יבמות צ' ב'. אליהו בהר הכרמל למה הי' בזה כרת דהעלאת חוץ כמש"כ רש"י יבמות צ' ב' ⁶⁹⁸ והא הוא לא נתן אש אלא ירדה מן השמים. (מח"א).

ת. כיון שידע שיהא כן הוי כנתן.

כתובות

תשובה תתשע

ש. ⁶⁹⁹ בגמ' כתובות ד"א ע"א: הגדילו [גרים קטנים] יכולין למחות. והק' הגמ' כיצד יהבינן לה כתובה דאזלה ואכלה בביתה. ומת' הגמ' לכי גדלה. והמפרשים מקשים אי יהבינן לה כתובה רק לכי גדלה, שמא תמחה, א"כ איך שרי ליה להנשא ואיך הוא חי עמה בינתיים וניחוש נמי שמא תמחה. וכ' החזו"א (נשים, סי' קל"ה, על גמ' דילין) בתי' שני דהא דאמר לכי גדלה היינו דשאני הכא דהנישואין הוא לכי גדלה. והיינו, דאז כיון דלא מיחתה מותר להנשא. ולכאורה ק"ק דהרי לקמן רבא לא אמר כאביי משום דכתובה היינו טעמא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, והיינו משם לא הק' רבא, משום דאפ"ל דבאמת יהבינן לה אפילו כשהיא קטנה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, והרי כשהיא קטנה אינו יכול לישאנה כלל לפי"ד החזו"א. וטעמא שלא תהא קלה מהני רק לתת לה כתובה אך לא להתיר לה להנשא. וכ"כ אביי לא אמר כרבא משום דבקנס היינו טעמא שלא תהא חוטא נשכר וכו', וגם ע"ז ק' כנ"ל.

698. וז"ל רש"י שם, כגון אליהו בהר הכרמל. כרת דשחוט חוץ וכתרת דהעלאה עכ"ל. שהקריב בבמה ושעת איסור הבמות היתה ואיכא 699. מח"א שליט"א משנת תשל"ב.

ת. מה שהק' מקנס אין מובן כלל, אך שאלתו הראשונה יפה שאל וצ"ל דכ"ז קולא שלא ינהגו בה מנהג הפקר וכמו שתקנו נשואין לקטנה יתומה מה"ט וגם לא רצו שתהא קלה בעיניו להוציאה תקנו כתובה וכ"ז בכלל התירוץ והגמ' קיצרה.

תשובה תתשעא

ש. ⁷⁰⁰לשיטת הסוברים דאפילו במקום שהדין הוא יעבור ואל יהרג מ"מ רשאי למסור נפשו יעויין הג' אשרי כתובות פ"א ס"ג ובה"ג הגר"א שם ועוד. ולכאורה ק"ק, דממנ"פ, אם מותר למסור את הנפש מ' דלא נאמר בזה 'וחי בהם', א"כ שוב יהיו מחוייבים למסור את הנפש, דכל מה שהותר לעבור ולא ליהרג הוא משום שנאמר 'וחי בהם' ובמקום שאין חיוב של 'וחי בהם' צריכים למסור את הנפש, ולא רק רשאים.

ת. לדעה זו וחי בהם הוא רשות.

תשובה תתשעב

ש. כתובות ט"ז א'. כיון דרוב נשים בתולות נישאות כי ברי ושמא דמיא. הנה להלן ריש ע"ב העמיד רבינא מתני' דידן בגונא דאיתרע לה רובא זה (דאל"כ כי לא אתו עדים מאי הוה כדהק' הגמ'). וכיון דאוקמוה למתני' דידן דלית לה רוב זה דרוב נשים בתולות נישאות, א"כ היכי משני' הכא דמשום רוב זה הוה למקשן ס"ד להקשות מרבן גמליאל, והרי במתני' דידן לית לה כלל רוב זה דרוב נשים. וצ"ב.

ת. זה רק אם חיפשו עדים ולא באו איתרע לה רובא.

תשובה תתשעג

ש. כתובות כ"ב א'. א"ר ששת כגון שנשאת לאחד מעדיה כו' באומרת ברי לי. יש לשאול, האם גם מי שהוא לא אחד מעדיה רק סתם א' מן השוק שיאמר ברי לי, האם גם באופן כזה יהי' מותר לו לישא אותה, או דילמא שכונת הגמ' דדוקא א' מעדיה שברי לו מותר אבל סתם א' מן השוק אסור לו אף אם יטען ברי. דלכאור' י"ל דמאי שנא אם הוא אחד מעדיה או לא מאחר שטוען

ברי, ומה שהגמ' נקטה וקאמרה כגון שנשאת לאחד מעדיה היינו משום שאצלו שכיח טפי שיהא ברי מאשר סתם אדם, אבל באמת אה"נ גם א' מן השוק שיטען ברי יועיל לו. ויל"ע.

ת. אם יודע ברור שהוא אחד מעדיה.

תשובה תתשעד

ש. כתובות כ"ז ב'. רב פפא אמר הא בשפחה דידה הא בשפחה דידיה. והיינו דמתני' דידן מיירי בשפחה דידיה כדפרש"י, ולכא' צ"ב הכי, דהרי המקשן דהק' ורמינהי, הקשה כן, מזה שסתם תנא דמתני' בלשוננו וקאמר 'שפחה' בסתמא, והיינו דכיון שאמר שפחה סתם על כרחך שזה כולל גם שפחה דידה ולכן הק' הקושיא, ובאמת לולי דיוק זה, אף המקשן הי' מיד מחלק ואומר הא בשפחה כו', וא"כ היכי משני ר"פ בפשיטות דמתני' איירי רק בשפחה דידיה דהא דיוקו של המקשן לא נדחה ומכאן מה משני בפשיטות דמתני' איירי רק בשפחה דידיה, ועוד מה ישיב ר"פ על דיוקו של המקשן.

ת. ס"ל דמשמעות על הכל.

תשובה תתשעה

ש. כתובות קי"ב א'. ר' אבא מנשק כיפי דעכו ר' חנינא מתקן מתקליה כו', ופרש"י וז"ל, מתקן מתקליה. משהו ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזור שלא יצא שם רע על הדרכים עכ"ל. יש לשאול האם גם בחו"ל יש ענין ומצוה להשות ולתקן מכשולי העיר כו', והוא לפי מה שארז"ל (ילקוט ישע' רמז תק"ג) א"ר לוי עתידה ירושלים להיות כא"י וא"י ככל העולם. והיינו דכיון דלע"ל חו"ל יהי' כא"י כמו שאמרו וא"י ככל העולם לכן שמא גם היום יש מצוה לתקן המכשולים בחו"ל להכין זאת לעתיד לבא. (ואולי מה שאמרו וא"י ככל העולם הכונה שא"י יתרחב בגודלו ככל העולם אבל חו"ל ישאר כמות שהוא היום).

ת. רק בא"י.⁷⁰¹

המסלה והשליכו אבני מכשול לצדדין כו' מאבן מהיות שם אבן וכנגד יצה"ר הוא אומר 'ויש עוד לפותרו על תיקון הדרכים לקבוץ הגלויות' עכ"ל.

701. עי' ישע' ס"ב י' דכתיב עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו נס על העמים ופרש"י וז"ל סקלו מאבן סקלו

נדרים

תשובה תתשעו

ש. נדרים כ"ב א'. כל הכועס כל מיני גהינם שולטים בו. כתב בספר ארחות צדיקים (שער י"ב, שער הכעס) וז"ל, הכעס היא מדה רעה וכאשר הגרב מחלי הגוף כן הכעס מחלי הנפש, ואמרו רבותינו כל הכועס כל מיני גיהנם שולטים בו שנאמר והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך ואין רעה אלא גיהנם שנ' כו' עכ"ל. ויש לשאול דכיון שהכעס הוא מחלי הנפש כמו שאמר בתחילה א"כ לכאור' הו"ל להכתוב לומר והעבר רעה 'מנפשך' ולא 'מבשרך'. ולכאור' אין ליישב ולומר דסוף סוף הרי הכעס מזיק גם לגוף כפי שרואים כן במציאות כי כיון שהמשיך וקאמר בגמ' ואין רעה אלא גהינם משמע דקאי על הנפש ולא על הגוף כי הגהינם הוא לנפש ולא לגוף, וא"כ הדרנא לשאלה הנ"ל דלכאור' הול"ל והעבר רעה 'מנפשך'. וצ"ב. (ואולי י"ל שהרי מצינו שהגוף נידון ג"כ לאחר מיתה, ה' יצילנו מכל זה, ולהכי ניחא הל' מבשרך, אמנם עדיין צ"ב).

ת. פשטי' דקרא אגוף אלא דמרבה מוהעבר גם אנפש.

תשובה תתשעז

ש. נדרים ס"ד ב'. מ"ט דר"א אר"ח דאמר קרא כי מתו כל האנשים והא מיתה דנולד הוא מכאן שפותחין בנולד, צ"ב למה פתח להתיר הנדר דהא כ' המחבר (י"ד רל"ב סי"ט) מי שפירש בשעת נדרו על מה נדר ה"ז כתולה נדרו באותו דבר ואם לא נתקיים הדבר שנשבע בגללו מותר כגון שאמר שאינו נושא את פלונית שאביה רע ושמעו שמת או שעשה תשובה אין צריך התרה דהוה כאילו פירש שנודר על זה התנאי וכיון שנתבטל נתבטל הנדר ע"כ, וכ' הפ"ת (סקי"ח) ודעת מהר"י אשקאפה כו' דה"ה אפילו לא פירש אלא שיש הוכחה ע"ש ע"כ, והנה משה רבינו נדר ליתרו משום דתן ואבירם שביקשו להרגו (כדכ' הר"ן והתוס' הרא"ש ורש"י שם) ויתרו ודאי ידע שמשום זה משה רבינו נדר שהרי יתרו עצמו ביקש שמשוה רבינו ישבע לו משום שפחד על משה רבינו, ולכאורה ה"ז הוכחה טובא שמשום זה נדר וא"כ למה היה צריך לפתח, דלכאורה נתבטל הנדר לגמרי.

ת. אי"ז הוכחה ברורה.

תשובה תתשעח

ש. נדרים ס"ו ב'. ההוא בר בבל דסליק לארעא דישראל נסיב איתתא אמר לה בשילי לי כו' אמר לה זילי אייתי לי תרי בוציני אזלת ואייתי ליה תרי שרגי אמר לה זילי תברי יתהון על רישא דבבא הוה יתיב בבא בן בוטא אבבא וקא דאין דינא אזלת ותברת יתהון על רישיה אמר לה מה הדין דעבדת אמרה ליה כך צוני בעלי אמר לה את עשית רצון בעלך המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא. והנה בפשוטו מה שאמר את עשית רצון בעלך היינו שאמר לה שהיא אשה כשרה שעושה רצון בעלה, וכיון שכן יש לשאול דכי אם הבעל אומר לאשתו לעשות דבר עבירה גם ע"ז נאמר אשה כשרה עושה רצון בעלה, והרי זו מצוה הבאה בעבירה (והיינו המצוה שעושה רצון בעלה, באה בעבירה שעושה גוף העבירה שאמר לה בעלה לעשות), ונהי דבמעשה כאן לא הי' כונת הבעל שתעשה עבירה והיינו שלא הי' כונתו שתזרוק הנרות על בבא בן בוטא, מ"מ ממה שאמר לה את עשית רצון בעלך (והיינו שבבא בן בוטא חשב שאמר לה לעשות עבירה לזרוק עליו נרות ואעפ"כ אמר לה את עשית רצון בעלך) יש ללמוד שאם הבעל אומר לאשתו לעשות עבירה, והיא עושה, הרי היא אשה כשרה שעושה רצון בעלה ואפי' זוכה ע"ז לברכות, ולכאור' היתכן. וצ"ב.

ת. אי"ז עברה שאי"ז מזיק לו.⁷⁰²

סוטה

תשובה תתשעט

ש. סוטה. יש לשאול מה תרגום המילה 'להלן', דמצינו במנחות פ"י מ"ה דתנן מחצות היום ולהלן, וכן בסוטה פ"ז מ"ג ומ"ד דתנן מקרא ביכורים כיצד (דברים כ"ו) וענית ואמרת לפני ה"א ולהלן הוא אומר (שם כ"ז) וענו הלויים ואמרו מה עניה האמורה להלן בלה"ק כו', חליצה כיצד (שם כ"ה) וענתה ואמרה ולהלן הוא אומר (שם כ"ז) וענו הלויים ואמרו כו', ומזה חזינן דלהלן פירושו לקמן. אמנם בסוטה פ"ו מ"ג תנן תלמוד לומר (דברים כ"ד) כי מצא

ראשו של בבא בן בוטא) ה"ז מצוה, שהרי אמר לה שקיימה מצוה שעשתה רצון בעלה. ואם אי"ז הוכחה נכונה לכאור' מ"ט. ומרן שליט"א לא ענה,

702. עוד שאלנו את מרן שליט"א, האם יש להוכיח מעובדא זו הנ"ל, שהנתכזב לעשות מצוה (שעשתה רצון בעלה) ולבסוף יצא עבירה (ממה ששברה על

בה ערות דבר 'ולהלן' הוא אומר (שם י"ט) על פי שנים עדים כו', וכאן לכאן מה שייך 'להלן' שהרי הפסוק על פי שנים עדים קודם לפסוק כי מצא בה ערות דבר, ולכאן חזינן דלהלן אין פירושו כמו לקמן. וא"כ מה פירוש המילה 'להלן'.
ת. הלאה.⁷⁰³

תשובה תתשפ

ש. בשו"ת מהרי"ל דיסקין (חלק הפסקים בסופו, במאמרם הוי דין את כל האדם לכף זכות) הביא אמרם בריש תענית מי שהוא עז פנים לסוף נכשל בעבירה. האם כונתו לגמ' סוטה ד' ב'. (מח"א שליט"א).
ת. נכון.

תשובה תתשפא

ש. סוטה י"ג א'. באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה דכתיב למה אשכל גם שניכם יום אחד כו'. קצת צ"ע הכונה, דהרי שיכול ל"ע זה דוקא להורים שעדיין בחיים כמבואר בכמה מקומות, וכאן הרי רבקה נפטרה כבר, וא"כ במה נתקיים הנבואה דלמה "אשכל".
ת. עי' רש"י במדבר כ' ט"ו (והוא מבמד"ר שם).⁷⁰⁴

תשובה תתשפב

ש. סוטה י"ג ב'. שמעתי על חכ"א שפעם נכנס למרן שליט"א, ומרן שאלו: היכן אוחז בכתובת הספר, והוסיף מרן ששואלו משום מה דאי' המתחיל במצוה 'אומרים' לו גמור. והיינו שיש מצוה לומר לשני שיגמור המצוה שהתחילה. וחשבתי לומר שהטעם שיש מצוה כזו לומר לחבירו לגמור המצוה שהתחילה הוא משום מה דאיתא בסוטה י"ג ב' א"ר חמא בר חנינא כל העושה דבר ולא גמרו כו'.
ת. נכון.

⁷⁰⁴ 'להלא' וכגון במדבר ט"ו כ"ג, י"ז ב', ל"ב י"ט יעו"ש. 704. וז"ל רש"י שם, ולאבותינו, מכאן שהאבות מצטערים בקבר כשפורענות באה על ישראל, עכ"ל.

והטעם, כי כבר כתב שאי"ז עברה מה שעשתה וא"כ ק' מעיקרא ליתא. ועי' לעיל תשובה נ"ה בענין הנתכוין לעשות עבירה ולבסוף יצא מצוה. 703. וכדמצינו דהיכן דכתיב 'הלאה', איתא בתרגום

תשובה תתשפג

ש. ⁷⁰⁵ המאירי סוטה דכ"א, כ' דזכות תולה לה (לסוטה) כגון שלומדת תורה אע"פ שאינה מצווה, וכו'. וצע"ג דמהגמ' מ' דבכה"ג אין זכות תולה, דהא לא מיפקדה.

ת. כונת הגמ' הא לא מפקדא ומסתמא אינה לומדת, אבל אם באמת תלמוד יגן לה.

תשובה תתשפד

ש. סוטה כ"ב א'. והאמר רבי יוחנן למדנו כו' וקיבול שכר מאלמנה כו' דההיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיכבותה כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן אמר לה בתי לא בית הכנסת בשיכבותיך אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לי, ופרש"י וז"ל, וקיבול שכר מאלמנה שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכר כדמפרש ואזיל למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר עכ"ל, יש לשאול האם כשנוסעים ברכב שייך שכר פסיעות (ואם לא, לכאור' עכ"פ נסיעה הוי טירחא ומסתמא יקבל שכר טירחת הנסיעה שנסע עבור המצות), והאם יש להוכיח מיר"ד סי' רמ"ב ס"ס ט"ז ואפילו היה רכוב צריך לעמוד מפניו דחשיב כמהלך (ועט"ז סק"א), ומשמע דאף שנוסע איכא שכר פסיעות.

ת. רכוב כמהלך דמי.

תשובה תתשפה

ש. סוטה ל"ב א'. בדרך אמונה (פי"א ממע"ש ס"ק י"ח), לענין וידוי מעשר דנאמר בכל לשון (סוטה ל"ב א') ודוקא שאנשי המדינה מדברים באותו לשון, וק' שהרי הוידוי נאמר בירושלים ושם אין מדברים בכל לשון ואיך יאמר בכל לשון. (מח"א).

ת. בירושלים היו מכל העולם והיו מדברים בכל הלשונות עי' ב"ק צ"ז ב'.

תשובה תתשפו

ש. סוטה ל"ה א'. דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי אמר לו הקב"ה כו'. קצת צ"ב א"כ איך אנו אומרים זה בתהלים, כי לכאורה כל פעם שאומרים פסוק זה, זה מעורר הטענה על דוד המע"ה.

ת. חוזרים דברי דהע"ה ולא שאנחנו מבקשים.

תשובה תתשפז

ש. בהנ"ל. בעניי לא הבנתי כונת התשובה, חדא כי פסוק זה לכאורה אי"ז בקשה כלל, ועוד דהיא גופא קשיא כיון שחוזרים דברי דהע"ה לכא' זה מעורר קיטרוג ח"ו ואיך אנו חוזרים על דבר שהיה ע"ז טענה על מי שאמר, ומאי נפק"מ אם פסוק זה הוא בקשה שלנו או רק חזרה על מה שאמר, לעניננו.

ת. וכי אסור ללמוד תנ"ך. 706 707

תשובה תתשפח

ש. סוטה ל"ח א'. רבי יאשיה אומר כו' אלא מקרא זה מסורס הוא בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך שם אזכיר את שמי והיכן אבוא אליך וברכתך בבית הבחירה כו', האם ר"י פליג על רבי חלפתא בן דוסא בפ"ג דאבות (מ"ו) דתנן עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם כו' ומניין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך.

ת. אין מקרא יוצא מידי פשוטו.

שהזכיר הפייט בסירחון דוד כלום, אלא כך פירש, חקר מפקד לילה כלומר כשיחקור הק' [הקב"ה] מפקד לילה עבירות שהבריות עושין בלילה אותן עבירות יגיה הק' [הקב"ה] בלהב לילה שני' היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו' ב'). חוק הגה יומם ולילה כלומר יבוא זכות והגית בו יומם ולילה (יהושע א' ח') שחוק הוא לישראל להגות ולעסוק בתורה יומם ולילה ויכפר על חקר מפקד לילה. עכ"ל הערוגות הבושם. והנה לדברי רש"י הקדוש דכתב 'חס ושלום שהזכיר

706. עיין לעיל תשובה תתנ"ב ובהערה שם.
707. כתב בערוגות הבושם בדברי הפיוט ליום א' דר"ה וז"ל: חקר מפקד לילה מה שחקר לדוד וביחנו במפקד לילה דכתי' בחנת לבי פקדת לילה (תהלים י"ז ג') במעשה בת שבע יגיה הק' [הקב"ה] בלהב לילה בזכות נרות שהיה מדליק דוד בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, כלומר יבא זכות להב לילה ויכפר על מעשה מפקד לילה. כך פירש ר' מנחם בר' חלבו זצ"ל. אבל רבי' שלמה בר' יצחק מ"כ [מנוחתו כבוד] לא הודה לדבריו ואמ' 'חס ושלום

גיטין

תשובה תתשפט

ש. גיטין ח' א'. כתב בתוס' הרא"ש [ד"ה ר' יהודה], וז"ל, ושלח ה"ר פטר לר"ת דבזה"ז היה לנו להתחייב במקומינו במעשר ובשביעית לר' יהודה שבמערבה של א"י אנו עומדין "שאנו מתפללין" כנגד מזרח כו' ועוד דשמא אין אנו כנגד אויר א"י אלא מן הצדדים למעלה מנחל מצרים או קפלורייא עכ"ל. מבואר דהרא"ש השיב דנמצאים במערבית צפונית או מערבית דרומית. וצע"ג דא"כ האיק התפללו למזרח דבביה"ל סי' צ"ד כתב מהלבוש דצריך לכוין לא"י [באלכסון] [ורק דן שם מצד שמתפללין לשמש] והאיך בעלי התוס' ז"ל התפללו למזרח בלא לצדד לא"י וצע"ג. (מב"א).

ת. שאין ידוע בדיוק הגבולות אבל ידוע שזה לצד מזרח.

תשובה תתשצ

ש. גיטין כ' א'. כתב הבית הלוי ח"ב ס"ס נ' דנשים אינן מצוות במצות ישוב א"י וצ"ע ממש"כ רש"י גיטין כ' א' ד"ה כמוכר דטעם דהמוכר עבדו לח"ל יצא לחירות דקנסין ליה כיון דאסור לצאת מא"י וצ"ע והלא עבד הוקש לאשה וממילא עבד פטור ממצות ישוב א"י. (מב"א).

ת. רשב"ם ב"ב צ"א א' כ' דהטעם שאסור לצאת לחו"ל משום שמפקיע עצמו מן המצות.

תשובה תתשצא

ש. גיטין כ"ב. עציץ שאינו נקוב ונופו נוטה לחוץ דחשיב כמחובר, מה דין שאר זרעים שבעציץ, מי חשיבי מחוברים או לא. (מח"א).

ת. תלי בספק הירושלמי.

תשובה תתשצב

ש. גיטין ס' א'. דאמר רבי לוי שמנה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן כו' ופרשת לויים כו', ופרש"י וז"ל פרשת לויים הוצרכה לבו ביום שנזקקו לשיר עכ"ל, צ"ב איך יכלו לשיר בו ביום והרי עדיין לא הזו עליהם שהרי שריפת הפרה הי' בשני בניסן כדפרש"י שם ס' ב'. וההזאה הי' בג' וז' ניסן כדפרש"י בבמדבר ז' א'.

ת. אולי הזאה א' כבר התירה להם ליכנס למשכן כי לא היו טמאים.

תשובה תתשצג

ש. בהנ"ל. לא זכינו להבין כונת התשו', שהרי גם הזאה א' לא היתה בא' בניסן (ביום שנ' פ' הלויים ופ' פרה) אלא רק אח"כ שהרי הפרה נשרפה רק בב' בניסן וכן"ל.

ת. יפה שאל וצ"ע. 708 709

תשובה תתשצד

ש. 710 ראיתי להקשות בהא דזורק גט בד' אמות של אשה, דלכאורה יכולה לומר לא בעינא, כמו בכל תקנות דרבנן שלטובת האדם, דיכול לומר אי אפשר לי תקנ"ח, וה"נ הכא. ולא ראיתי תי' מרווח לזה.

ת. אולי באמת יכולה לומר ועי' ר"ן פ' השולח גבי פרוזבול מזכה לו קרקע.

בקונטרס עבודת הלויים שם להרה"ג ר' שמואל הלוי גלעד שליט"א שכבר עמד בקושיא זו הגרד"ל שליט"א ראש ישיבת סלבודקא, יעו"ש במכתבו להמחבר שם. 710. מח"א שליט"א משנת תשל"ב.

708. בתשו' קמיתא תשובת מרן שליט"א הי' שעכ"פ מג' ניסן כבר היו יכולים ליכנס למשכן ולא רק מז' בניסן, ובתשובה בתרא תשובת מרן שליט"א קאי על עד הזאה ראשונה שהי' בג' ניסן, והבן. 709. שוב נמצא בספר זכרון יונה

קידושין

תשובה תתשצה

ש. קידושין ב' ב'. רש"י ד"ה אבידה, אחת מצלעותיו, ומדכתב רש"י כן ש"מ דלא ידענן איזו צלע, דאל"כ למה פרש"י אחת מצלעותיו דלכאור' הו"ל לפרושי איזו צלע. וצ"ב ממה שכתב מרן שליט"א בלמכסה עתיק בזה"ל, ויקח אחת מצלעותיו י"א זנב וי"א דו פרצופין נכרא (עירובין י"ח א') וי"א שהוא צלע י"ג שמצד ימין (ת"י) ובשר לקח מלבו (פדר"א פי"ב) עכ"ל מרן שליט"א. וכעת חושבני שרש"י לישנא דקרא דכתיב אחת מצלעותיו נקט. והאם הוא תי' נכון.

ת. נכון.

תשובה תתשצו

ש. קידושין כ"ט ב'. רב הונא לטעמיה דאמר בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו כו' בהרהור עבירה. יש לשאול האם זה קאי גם אצל מי שחיפש שידוך קודם בן כ' ולא מצא עד שנהי' בן כ', או רק לענין מי שלא חיפש שידוך ונהי' בן כ'. כי לכאור' כיון שחיפש ולא מצא למה יסבול כל ימיו.

ת. כמדומה שהאחרונים אומרים כן כי אם חיפש סגי.

תשובה תתשצז

ש. בהנ"ל. האם זה קאי גם על מי שהתארס קודם בן כ' (עכ"פ אירוסין של זמנינו) והתחתן כשכבר נהי' בן כ'. והאם זה שונה אם התחתן בן כ' מפני סיבת אונס או לא.

ת. יתכן.

תשובה תתשצח

ש. מ"ש בן עשרים שנה האם הכונה בן י"ט ויום אחד, וכמו שבין י"ח לחופה הכונה בן י"ז ויום אחד כפי שאמר לי מרן שליט"א בשם הרמב"ם.⁷¹¹

ת. כן.

תשובה תתשצט

ש. 712 אפ"ל אולי דמצות עשה שהזמן גרמא הגדרתה היא מצוה שרק הזמן גורם לה שתבא (וכמ"ש רש"י קידושין דכ"ט) ולא סיבה אחרת. ולפי"ז מובן מדוע פדיון הבן הוי מ"ע שלהז"ג, כיון דהחיוב הוא בגלל שנולד לו בן, והזמן הוא רק פרט (אם כי הכרחי) בפרטי המצוה. משא"כ לולב סוכה וכו' דשם באמת הזמן היא הסיבה והגורם למצוה. ובציצית י"ל כמ"ש תוד"ה ותפילין קידושין דל"ד, דכיון שחיובו תלי במה שהזמן גורם לבישתה ביום הוי מעשהז"ג. דהיינו: כאן היום הזמן הוא חלק מגורמי והגדרת המצוה האם אפשר לומר סברה זו. (ולפי"ז מילה הוי מ"ע שלהז"ג, וכמו פדה"ב, ומיושב מה שהק' תוס' בדכ"ט מדוע איצטריך אותו ולא אותה לפטרו אשה מלמול את בנה).

ת. הרי גם ברהמ"ז ס"ד בברכות כ' דהוי זמ"ג משום שזמני הסעודה קבועים ע"ש.

תשובה תת

ש. קידושין ל"א ב'. כיצד כו' אלא כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו והני מילי תוך שנים עשר חודש כו'. ופרש"י הריני כפרת משכבו עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשו עכ"ל. יש לשאול דלא מצינו שעושין כן, ולכאור' מ"ט.

ת. ראיתי רבים כותבים כן.

תשובה תתתא

ש. בהנ"ל. האם זה דוקא לגבי אביו או גם לגבי אמו וכן רבו [שמחוייב בכבודו], דבגמ' לא נזכר רק לענין האב ולכאור' מ"ש.

ת. אולי.

תשובה תתתב

ש. בהנ"ל. האם זה דוקא באמירה כמשמעות הגמ' או דהל' לאו דוקא ואף בכתיבה צריך לכתוב הכ"מ.

ת. נהוג שכתוב.

תשובה תתתג

ש. קידושין ל"ה א'. וכיון דאין סיפק בידה לעשות לא תתחייב כלל צריכא. לכאור' צ"ב למה הוה ס"ד דלא תתחייב כלל והיינו אפי' בעודה פנויה כדפרש"י, (ודלהכי נצרך הריבוי), דכיון דסוף סוף כשהיא פנויה סיפק בידה לעשות ודאי א"כ מה הסברא שלא תתחייב בכיבוד או"א אז בעודה פנויה, ומה לי דלאחר נישואיה אין סיפק בידה לעשות. ולכאור' הס"ד צריך ביאור טובא.

ת. ס"ד שעל אשה אין המצוה.

תשובה תתתד

ש. ⁷¹³ גמ' קידושין דל"ז ע"א. אמר לו ר"ע הרי שבת שנא' בו מושבות ונוהגת בין בארץ בין בחו"ל א"ל שבת מק"ו אתיא וכו'. וק', דהא אין עונשין מן הדין.

ת. גילוי מילתא הוא.

תשובה תתתה

ש. ⁷¹⁴ ראיתי ברבינו יונה בשערי תשובה שע"ג, אות מ"א דכ' וז"ל: ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם הוזהרנו בזה שלא לחשוב לעשות עבירה וכל דבר פשע יחטא וכו', עכ"ל. ולכאורה הוי חידוש גדול לומר דכל שחושב לעשות עברה כל שהיא הוי בכלל "לא תתורו". גם קשה לומר כן, דמבואר בקידושין דל"ט ע"ב דרק בע"ז הוי איסור, ול"ד ר"י הנ"ל אפשר להעמיד בכל עבירה, וצ"ע.

ת. היינו אם עושה פירות נענש גם על המחשבה עי' בגמ'.

תשובה תתתו

ש. קידושין מ' ב'. התוהה על הראשונות הפסיד זכויותיו אלו, האם שייך חרטה על זאת החרטה ויחזרו לו הזכויות. ⁷¹⁵

ת. יתכן.

713. מח"א שליט"א משנת תשל"ג. 714. מח"א הר"ר מאיר שליט"א.
715. נשאלתי כן מאחי שליט"א משנת תש"ל.

תשובה תתתז

ש. קידושין מ"א א'. אר"י מצוה בו יותר מבשלוחו כי הא דר"ס מחריך רישא רבא מלח שיבוטא. לכאו' מבואר דרבא ורב ספרא לא קעבדי "כל" ההכנות לשבת אלא כל שהוא, וא"כ במצוה בו יותר מבשלוחו די בכל דהו, וא"כ מ"ט בקידושין בעינן שאת מעשה הקידושין יעשה בעצמו והלא את הביאה יעשה בעצמו וא"כ למה הוצרך גם את מעשה הקידושין לעשות בעצמו. [אמנם למש"כ הר"מ פ"א מאישות ה"א דאיכא מ"ע בקידושין ניחא אך קשיא למש"כ הרא"ש בפ"ק דכתובות דליכא מ"ע]. (מב"א).

ת. מה שיכול בעצמו יעשה בעצמו.

תשובה תתתח

ש. בהנ"ל. במש"כ מרן שליט"א דבמצוה בו יותר מבשלוחו כל מה שיכול לעשות בעצמו יעשה בעצמו, ילה"ק ממש"כ הביה"ל סי' ר"נ ד"ה ישתדל דכתב דבר"מ כתב חייב להכין צרכי שבת והכונה על איזה דבר מהדברים וכן לשון השו"ע ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצורך שבת כדי לכבדו עכ"ל. ועוד צ"ע מ"ט מבואר בש"ס [שבת קי"ט א', קידושין מ"ב א'] דכל האמוראים עשו דבר אחד לכבוד שבת ומ"ט לא עשו הכל.

ת. א"א משום ביטול תורה אם יעשה הכל.

תשובה תתתט

ש. ⁷¹⁶צ"ב אמאי איצטריך קרא למעט קטן משליחות, הא כל דאיהו ל"מ עביד שליח ל"מ משוי, ובין כך אין יכול למנות שליח.

ת. ממעטינן קטן משליחות אפי' בדבר דמצי עביד.

בבא קמא

תשובה תתתי

ש. ב"ק ט"ז א'. שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש וה"מ דלא כרע במודים, ופירשו התוס' בפירוש קמא דהוי מדה כנגד מדה, וצ"ב למה דוקא אי לא כרע במודים, דהא צריך לכרוע הרבה מקומות בשמו"ע, ואין ליישב

דה"פ דאי לא כרע במודים כדי שיתפקקו חוליותיו, דהא בכל הכריעות בשמו"ע ג"כ צריך כדי שיתפקקו וכו' כדאיתא להלכה בסימן קי"ג.

ת. עיקר החיוב במודים.

תשובה תתיא

ש. ⁷¹⁷ ד' רבי מאיר בכ"מ דריחק נגיחותיו חייב, וכ"ש אם קירב, ורש"י ב"ק דכ"ה כ' להדיא שהוא מדין ק"ו. וא"כ מ' מכאן דבממון עונשין מה"ד, ודלא כהתוס' ריש ב"ק, ועוד ראשונים. וק"ק.

ת. איני מבין דבריו, הרי התוס' בב"ק דף ב' ודף ד' כתבו דבממון עונשין מה"ד דלא כמכילתא.

תשובה תתיב

ש. ⁷¹⁸ ועוד ק"ק מד' רש"י ב"מ (כ"ז ע"ב) ד"ה בממונא דכ' וז"ל: דהפקר בי"ד הפקר. ע"כ פ', דאי הוי סימנין דרבנן מהני רק דממונא, משום הפקר בי"ד. והרי שם עסקינן בהקנאת המציאה לבעל האבידה. וכ' רש"י דמהני בסימנים משום הפקר בי"ד הפקר, ומשמע דמהני אף להקנות. (ואולי י"ל בפשטות דשם כיון דהוא הבעלים האמיתיים, אין צריך מעשה קנין, דסו"ס לא יצא מרשותו כלל).

ת. לק"מ דאחר שזה הפקר ממילא זוכה מההפקר.

תשובה תתיג

ש. ב"ק צ"ד ב' ⁷¹⁹. א"ל ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה כו'. מ"ט לא אמרו סתם אמר ר' יעקב. (מח"א).

ת. כך קיבלו התלמידים והגמרא מפרשת.

716. מח"א שליט"א משנת תשל"ג. 717. מח"א שליט"א משנת תשל"ל. 718. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. 719. וכן הוא בגמ': שבת קל"ד ב', עירובין פ' א' [וערש"י שם ד"ה בריה], סוטה מ"ו א', קידושין י"ג א', ושם נ"ה א', ע"ז כ"ח ב', ע"ה ב', חולין ע"ו א'. ועי' חולין צ"ח א' אמר כו'

תשובה תתיד

ש. ⁷²⁰ המחנ"א בהל' מכירה (קנין משיכה סי' ב') כ' וז"ל: דהפקר בי"ד הפקר לא סגי אלא להפקיע ממונא מרשותא דבעלים, אבל לעשות מי שאינו זוכה כזוכה, כאילו הגיע לידו ממש לא אמרינן. עכ"ל. וק"ק מד' השטמ"ק ב"מ (י' ע"א) וז"ל: אבל מ"מ קשיא דבתוך ד' אמות מגרשא מתקנת חכמים, ומדאורייתא לא הוי גט עד דמטי לרשותא והיכי שרו רבנן אשת איש לעלמא. וי"ל כיון דתקינן רבנן ד' אמות, שלהם הם מדאורייתא, דהפקר בי"ד הפקר, והוי כמו ירשוה, עכ"ל. ומשמע דהאשה קונה את הגט מכח הפקר בי"ד הפקר. ודלא כהמחנ"א.

ת. יש בזה מחלוקת עי' רשב"א גיטין ל"ו.

תשובה תתטו

ש. ⁷²¹ בחת"ס בתשובה ק' בחאו"ח (שו"ת), משמע דפוסק כר"ש דדרשינן טעמא דקרא דז"ל: ... י"ל ר"י דריש טעמא דקרא ולטעמיה אזיל, אבל לדינא נראה כנ"ל (לא כר"י ע"ש) ובחיו"ד תשו' רנ"ד כ' וז"ל... אבל לפטור עצמו מכתובת ס"ת ע"י הטעם, תלי' בפלוגתא דר"י ור"ש, וק"ל כר"י דלא דריש טעמא דקרא ואין לפטור, עכ"ל. ולכאורה סתרי אהדדי.

ת. גם ברמב"ם יש בזה סתירות עי' לח"מ רפ"ג ממלוה.

תשובה תתטז

ש. יש לדון אם הלוח ראובן לשמעון מאה זוזים, ותאריך זמן הפריעה לסוף השנה, ובחודש תמוז מכר לוח למלוה קרקע ששוה כהלואה דהיינו מאה זוזים, ומכר שלא באחריות, וזמן פרעון הגיע, ולשמעון הלוח אין כסף ליתן לראובן המלוה, וא"ל לוח למלוה תפרע מלקחותי, והלוקח היינו המלוה, האם יכול לטעון הרי שלך לפניך, ומלוה נפרע מקרקע שקנה, דשעבודא חאיל, או"ד שעבודא בכה"ג לא מהני. (מח"א).

ת. לכאו' יכול להגבותו זה.

משום זקן אחד ורבי יעקב שמיה כו'. שליט"א משנת תשכ"ט.
720. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. 721. מח"א

תשובה תתתיז

ש. בהנ"ל. מלפני זמן רב שלחתי שאלה בחו"מ, כשלוה מכר קרקע למלוה לאחר ההלוואה ושלא באחריות, ולבסוף בזמן הפרעון רוצה לזה להגבותו האי קרקע מדין לוקח. ומרן שליט"א החזירני בזה"ל לכאו' יכול להגבותו זה. ולכאו' האי זכות ליגבות ממשועבדים הוא כפי רצונו של מלוה, וכשאינו רוצה ליגבות אינו חייב ליגבות, ויכול להמתין עד שיהיו לו מעות ויטלנה. וא"כ ה"נ יטעון לו איני רוצה ליגבות מלקוחות. (מח"א).

ת. דבריו נראין דברי טעם.

בבא מציעא

תשובה תתתיח

ש. ב"מ. כתב מרן הסטייפלער זצ"ל בקהלות יעקב ב"מ סימן כ"ז (בעניני קנין חצר) בביאור דברי הראב"ה והשם"ק הכי, דחצר של אדם קונה לו שלא מדעתו אבל כל זה דוקא היכן שהחצר כבר היה שלו, אבל היכן שהחצר לא היה שלו אלא החפצים היו בחצר מקודם שהחצר הי' שלו בזה החצר לא קונה לו החפצים שלא מדעתו, וביאר הקה"י, דכל קנין בעי מעשה, ולכן כשהחצר כבר הי' שלו ואח"כ באו לשם החפצים הרי נעשה בחפצים מעשה התחדשות שעברו מרשות אחרת לתוך הרשות החצר שלו, אבל כשהחפצים היו בחצר קודם שהחצר הי' שלו א"כ נהי' שהחצר עברה בעלות ועי"ז נעשה בה מעשה התחדשות מ"מ בחפצים שהיו בה קודם לא נעשה שום מעשה התחדשות, וכיון שכן, כשאי"ז מדעתו חסר מעשה בשביל הקנין שיזכה בחפצים, וכשזה מדעתו הרי הידיעה משלימה את החסרון של המעשה בפועל והו"ל כמעשה לענין זה שיועיל הקנין חצר בשביל חפצים אלו שהיו בחצר מקודם שהחצר הי' שלו. ע"כ תו"ד מרן זצ"ל. וצ"ב איך מהני 'הידיעה' הזו שיש בחצר החפצים לענין זה שיחשב 'כמעשה' בפועל בשביל הקנין, דאיך 'הידיעה' נהפכת לגדר 'מעשה' קנין.

ת. הידיעה מחשיבה למעשה.

תשובה תתתיט

ש. ב"מ כ"א א'. קב שומשומין בארבע אמות כו' קב תמרי בארבע אמות קב רמוני בארבע אמות מהו כו' תיקו. לכאורה אכתי יל"ד נמי גבי שומשומין

וגבי תמרי ורמוני ומהו בחצי קב בשתי אמות ומהו בקבים בשמונה אמות, ולמה בזה הגמ' לא נסתפקה.

ת. אם דומה דומה לכל דבר.

תשובה תתכ

ש. ב"מ כ"ב א'. תרגמה רבא אליבא דאביי. חזינן הכא דבר נפלא, שהרי היה כאן תיובתא על אביי שהיה בר פלוגתא של רבא בהלכה זו, ועם כל זה שאביי פליג על רבא בכל זאת רבא טרח ליישב את ברייתא אליבא דאביי (ועוד שהיה זה יכול לסייע לרבא עצמו), והרי זה בין אדם לחבירו מופלג ונפלא, (ואולי כאן סייעתא לרבא אין זה, כי להלן בגמ' מבואר דלרבא לא נאמר זה אלא לענין תרומה בלבד וא"כ אין זה שייך כלל לדיני יאוש).

ת. אין בזה שום חידוש וכל חז"ל קדושים וטהורים הם ורק לנוכח האמת פניהם.^{722 723}

תשובה תתכא

ש. ב"מ כ"ב א'. אמרו ליה אמימר ורב אשי למר זוטרא השתא אמאי לא אכיל מר כו'. צ"ב דהא להלן ע"ב מבוי' דרב אשי ידע דרבא איתותב וא"כ מאי קשיא ליה אמאי לא אכיל מר הא יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש וכאביי.

ת. אחרי שאמר להם אין כאן ספק.

תשובה תתכב

ש. ב"מ כ"ב ב'. א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב רבא כו'. לכאורה צ"ב איך אמר וכי מאחר דאיתותב רבא והיינו איך אמר שמו של אביו. (ומ"מ חזינן שהאמת של ההלכה הי' נטועה בהם מאוד שהרי אביו הוא זה שאיתותב ואעפ"כ אמר וכי מאחר כו'. ואולי כונתו היתה להוציא מזה ראייה שהלכה כן כאביו ורצה לכבד בזה את אביו).

דברים. הערת חכ"א. 723. עי' סוטה מ' א', אמר רבי אבהו מריש הוה אמינא ענותנא אנא כיון דחזינא לרבי אבא דעכו דאמר איהו חד טעמא ואמר אמוריה חד טעמא ולא קפיד אמינא לא ענותנא אנא

722. היינו דממילא אי"ז שייך לענין בין אדם לחבירו מאחר שעסקו בבירור ההלכה האם מונח או לא ולכן אם יש לרבא ישוב לשיטת אביי א"כ אפשר שהאמת אתו, ולא חיפשו ח"ו להסתיר

ת. הוא לא אמר כן רק התורגמן עי' קדושין ל"א ב'.⁷²⁴

תשובה תתכג

ש. ב"מ כ"ג ב'. דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו במסכת ובפוריא ובאושפיזא מאי נפקא מינא אמר מר זוטרא לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא כו'. וקצת צ"ב דמאידיך בשבת קי"ד א' אמרי' ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעות עין זה המקפיד על חלוקו להופכו.

(מתחילה חשבתי ליישב דבב"מ מיירי בצורבא מרבנן כדאמר שם 'לעולם דלית בהו סימן נ"מ לאהדורי לצורבא מרבנן בטביעות עינא שבעתן העין' כו', וצורבא מרבנן שעדיין אינו ת"ח גמור צריך לג' דברים מסכת פוריא ואושפיזא, אבל בשבת מיירי על ת"ח ממש כדמבואר מכל המימרות דקאמר שם איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס כו' איזהו ת"ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו כו' איזהו ת"ח כל ששואלין אותו הלכה כו' ולא קאמר איזהו צורבא מרבנן כו'. ות"ח גמור צריך שיקפיד על חלוקו להופכו, לענין שיחזירו לו בטביעות עינא.

אח"כ חשבתי שאינו ישוב נכון, כי אם היה נכון, א"כ מה הראיה מדברי רב יהודה אמר שמואל לנידון דידן, דר"י א"ש דיבר על ת"ח ממש כדאמר בהני תלת מילי עבידי 'רבנן' כו', ואילו נידון דידן היה לענין צורבא דרבנן כדאמר קודם נפקא מינה לאהדורי 'לצורבא מרבנן'. ועל כרחך דלענין 'טב"ע' דאי"ז חילוק בין ת"ח גמור לבין צורבא מרבנן).

(ולפי מה שהוכחנו דלענין טב"ע אין חילוק בין ת"ח ממש לבין צורבא מרבנן, יתיישב מה דהוה קשיא לן בחולין צ"ו א' דקאמר רבא, השתא דשמעתינהו להני שמעתתא אמינה טביעות עינא עדיפא, וכ' התוס' (ד"ה ולא) דרבא איירי על טביעות עין לא גמור והוכיחו דאי היה מיירי בטבי"ע גמור למה הוצרכו לשאול הדין. ולכאור' עדיין תקשי על רבא מה הראיה מהני שמעתתא, דדלמא התם כיון שהם ת"ח ממש שאמוראים היו לכן אמרו להם שטבי"ע שאינו גמור שלהם מועיל, אבל לגבי צורבא מרבנן מנא ליה דטבי"ע גמור עדיפא

כו' יעו"ש. 724. הכי אמרי' התם, תנו רבנן חכם משנה שם אביו ושם רבו, תורגמן אינו משנה לא שם אביו ולא שם רבו, אבוה דמאן אלימא אבוה דמתורגמן לאו בר חיובא הוא, אלא אמר רבא שם אביו של חכם ושם רבו של חכם, כי הא דמר בר רב אשי כי הוה דריש בפירקא איהו אמר אבא מרי

מסימנא, ועל כרחך כמו שכתבנו דלענין טבי"ע אין שום חילוק בין ת"ח לצורבא מרבנן).

ת. צריך שני הדברים⁷²⁵ כמ"ש בחו"מ סוף סי' רס"ב.

תשובה תתכד

ש. ב"מ כ"ד ב'. מצא חבית יין כו' כמאן כו' כי קאמר רשב"א ברוב כנענים אבל ברוב ישראל לא. צ"ב דדלמא נקט 'כנענים' משום האיסור בהנאה, או משום ההיתר בשתיה כשנתן ישראל סימן.

ת. הו"ל לאשמעי' גם ישראל.

תשובה תתכה

ש. ב"מ כ"ה ב'. תנא מפני שיכול לומר לו של אמוריים הן כו' דשתיך טפי. ופרש"י וז"ל, של אמוריים שהורישו אבותינו היו עכ"ל. לכאורה צ"ב היכי ס"ד לומר דשל אמוריים הן, והרי כתיב (מצורע י"ד ל"ד) כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם, ופרש"י וז"ל, ונתתי נגע צרעת בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר וע"י הנגע נותן הבית ומוצאן, עכ"ל. וכיון שכן, לכאורה לא נשאר שום מטמון מהאמוריים בקירות. (ובשלמא בגל יתכן דהגל נעשה ע"י הנתיצה של אז ונפל שם איזה מטמון, אבל בקירות לכאן לא נשאר כלום מהאמוריים). וא' העירני דלגירסת הרמב"ם דשתית טפי לא קשיא, ומ"מ לגירסתנו קשיא.

ת. אין למדים מן הכללות ויתכן שהיו אנשים שאין ראויין שיתגלה להן.

תשובה תתכו

ש. ב"מ כ"ז א'. איבעיא להו סימנין דאורייתא או דרבנן כו'. נשאלתי למה הגמ' לא הוכיחה דסימנין דאורייתא ממה דכתיב (ראה י"ג ב') כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות ומופת, וכולה פרשה התם, וכן

ואמורייה אמר הכי אמר רב אשי. יעו"ש. 725. היינו שיהיה אותו אדם גם צורבא מרבנן וגם ת"ח.

תשובות

בבא מציעא

הגר"ח

תעה

מהפרשה בשופטים י"ח י"ח נביא אקים להם וגו' וכולה פ' התם, דלכאורה ע"פ הסימן קובעים אם הוא נביא אמת או שקר ונוכח מזה דסימנין דאורייתא.

ת. אות ומופת הוא מעשה נסים ומה זה שייך לסימנים.

תשובה תתכז

ש. ב"מ כ"ט א'. מצא חפץ וא' בא ונתן לו סימנים בחושבו שבאמת נאבד לו ואח"כ מצא החפץ שלו בביתו, האם תוך הזמן הזה שהיה פטור מפרוטה דרב יוסף נתברר למפרע שבאמת לא היה פטור וצריך ליתן עתה צדקה כנגד כל מה שנפטר אז בטעות.

גם האם חיוב השמירה חוזר כעת להמוצא הראשון או שהוא נעשה עתה שומר אבידה.

ת. אין צריך.

תשובה תתכח

ש. ב"מ כ"ט ב'. ולא יקרא אחר עמו ורמינהו כו' ולא יקראו בו שלשה בנ"א בכרך אחד הא שנים קורין אמר אביי לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשני ענינים. פרש"י וז"ל, בענין אחד בפרשה אחת אין קורין בשני ענינים זה בדף זה וזה בדף זה קורין דלא אתי לשמוטי מהדדי, עכ"ל. והיינו דשנים יחד אסור להם לקרות באותה פרשה מחשש שיקרע הספר (כדפרש"י לעיל במשנה בד"ה ולא).

ויש להעיר, דהנה אמרי' (שבת י"ב ב') ולא יקרא לאור הנר כו' אמר ר' אלעזר ל"ק כאן בענין אחד כאן בשני ענינים (ופרש"י, בשני ענינים בשתי פרשיות הואיל וכל אחד מעיין בעצמו אין מכיר במעשה חברו, עכ"ל. והיינו דבפרשה אחת אחד מכיר במעשה חברו).

וקצת יש להעיר, אמאי לא חיישינן משום קורע [דרבנן] דכיון דכששנים קורין יחד יש חשש מציאותי שהספר יקרע כדחזינן בבבא מציעא [עד כדי כך שאסור לקרוא], א"כ למה לא חיישינן בשבת דשנים שקורין יחד יתכן שהספר יקרע. ואף קורע דאורייתא יתכן אם ח"ו יקרא השם.

ת. בשבת נזהרים.

תשובה תתכט

ש. ב"מ ל' א'. אלא לשלו מרובה משל חבירו מדרב יהודה נפקא דאר"י א"ר אפס כי לא יהיה בכך אביון שלך קודם לשל כל אדם, ופרש"י, לא יהיה בכך אביון לא תביא עצמך לידי עניות עכ"ל, קצת צ"ב דדלמא בעינן קרא דוהתעלמת להיכן שיודע שלא יבוא לידי עניות גם כששלו מרובה משל חבירו. ועוד צ"ב, דהא להלן ל"ג א' קאמר עלה רב יהודה א"ר עוד, ואמר רב יהודה אמר רב כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך, ופרש"י, כל המקיים בעצמו כך אע"פ שלא הטילו עליו הכתוב יש לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם אם לא בהפסד מוכיח ואם תמיד מדקדק פורק מעליו עול ג"ח וצדקה וסוף שיצטרך לבריות עכ"ל, וא"כ איך שייך לומר דאי"צ קרא דוהתעלמת משום ר"י א"ר והרי ר"י א"ר בעצמו קאמר דאי"ז אלא משה"ד אבל לפנים משה"ד אין לעשות כן, ונצטרך א"כ לקרא דוהתעלמת. וצ"ב.

ת. אי"ז שייך לדין.

תשובה תתל

ש. האם מותר לכתוב פתק השבת אבידה בחוה"מ. ואם יש נפק"מ אם רוצה לכתוב על מציאה שמצא לפני חוה"מ או תוך חוה"מ.

ת. אולי.

תשובה תתלא

ש. מצא בשבת במקום שיש עירוב טוב, האם חייב משום לא תוכל להתעלם והשב תשיכם ליטול המציאה. ואם אין זה מקח וממכר.

ת. חייב.

תשובה תתלב

ש. אם רגיל שלא לטלטל גם במקום עירוב טוב, האם חומרא זו תפטור אותו מחובה דאורייתא של השבה. ואם נימא שפטור, האם עכ"פ יש לו חיוב מדינא לבוא במוצ"ש לטפל בהשבתה, או שכיון שהיה פטור בשבת נפטור לגמרי.

ת. יבקש מחבירו שיביא.

תשובה תתלג

ש. מצא חפץ שהתייאש ממנו האם יש לזה דין של כלי חדש שמברך ע"ז הטוב והמטיב או שהחיינו. וכן החזירו לו כסף שהתייאש ממנו האם חייב עתה להפריש מעשר כספים כמו סתם כסף שזכה בו. (ואולי זה תלוי בפלוגתת הפוסקים אם יאוש זה הפקר רק לענין שיהא זכות לאחר או שזה הפקר לגמרי מרשות הבעלים. ונ"מ כשהבעלים עצמו מצא אח"כ אם צריך לעשות קנין בחפץ).

ת. אולי.

תשובה תתלד

ש. החזיר מציאה ע"פ סימנים בינונים (באופן שהדין הי' להחזיר) ואח"כ הגיע אחד עם עדים או סימנים מובהקים שהמציאה שלו, האם יכול להוציא מאותו שכבר לקח ע"פ הסימנים הבינונים. ובאמת יל"ד כשאחד מגיע עם סימנים בינונים האם צריך לחוש שמא יבוא אחר עם סימנים מובהקים, ולא יתן לנותן סימנים בינונים.

ת. מסתבר שא"י להוציא.

תשובה תתלה

ש. מעשה שהיה באחד שהביאו לו דגים לביתו מהחנות והיו מקולקלים, והי' אצלו אורח, וביקש מהאורח שיזרוק לפח, ובמקום לזרוק לפח הלך האורח לבעל החנות להתאונן על זה, ונתן בעל החנות דגים חדשים תמורת פיצוי של דגים נוספים, ובמקום ליתן אותם למארחו נטל לעצמו. וכל זה עשה האורח שלא מידיעת מארחו - קונה הדגים. ואח"כ בא קונה הדגים ג"כ לבעל החנות וביקש דגים חדשים. וענה לו בעל החנות שכבר נתן לו גם פיצוי. ואז נתברר שהאורח לקח לעצמו. וכעת השאלות: א' האם האורח הנ"ל גזל את בעל החנות. ב' האם אורח זה חייב למארחו את הדגים מאחר שלקח ממנו את הזכות מלקבל דגים חדשים.

ת. האורח גזלן וצריך לשלם.

תשובה תתתלו

ש. ב"מ ק"א א'. אתמר היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אם אמר נטיעותי אני נוטל אין שומעין לו וכו', ומסקי' דמשום ישוב א"י אין שומעין לו לעקור, וכ"ה בשו"ע שע"ה א', וכ"כ מרן החזו"א בערלה סי' א' סקי"א בד"ה ואפשר בסופו.
וצ"ב ממ"ש מרן שליט"א בדרך אמונה (פי"א ממע"ש) ממרן החזו"א דמותר לכתחילה בערלה לעקור בא"י. (מח"א).
ת. אינו מוכרח ומרן הדפיסו בטבול יום.

בבא בתרא

תשובה תתתלז

ש. ⁷²⁶ מה סברת רב חסדא, ב"ב ל"ג ע"ב, דאמרינן מיגו במקום עדים. (ויעויין רשב"ם שם סוף ד"ה אמר ר"ח, דכ' להדיא דנאמן, אע"ג דמכחיש להו לעדים. ולא כמ"ש הרשב"א שם (דל"א ע"א) דאין זה נקרא ממש במקום עדים, כיון דמתרצינן דיבוריה).
ת. ס"ל דמיגו ראי' ברורה.

תשובה תתתלח

ש. ב"ב ס"ג ב'. ת"ר בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי מע"ר שלו כו', וכ' הרשב"ם ד"ה מע"ר שלו ואפילו אם מכרה הלוקח לאחר (ג"כ מע"ר של מוכר) דזכותו של לוי (המוכר) אין יכול למכור כו', וק' דלהלן אמרי' בגמ' ואם א"ל כ"ז שהשדה זו בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום, אלמא דיכול למכור זכותו של לוי וק' להרשב"ם.
ת. הרשב"ם מיידי שלא א"ל כ"ז שהשדה זו בידך.

תשובות

בבא בתרא

הגר"ח

תעט

תשובה תתלט

ש. ב"ב שם. כיון דא"ל ע"מ שמע"ר שלי שיורי שייר למקום מעשר. ק' דממ"נ אם מכר הכל איך נותן מעשר הא אי"ז שיורי שייר ואי שיורי שייר אי"ז נחשב שנותן מעשר משלו כי זה עדיין שייר למוכר.
ת. כבר כ' התוס' ששמר זכות שיוכל לעשר על חלקו.

תשובה תתמ

ש. ב"ב ס"ו ב'. רשב"ם ד"ה אליבא כו' והא ליכא למימר דטעמיה התם משום דבעין יפה מוכר דהא כללא קאמר כו'. וק' דא"כ איך משני לעיל ס"ה ב' בגמ' דלמא היינו טעמא דר"א סבר מוכר בעין יפה מוכר הרי זה רק כללא.
ת. ד' רשב"ם דלעיל דיחויא בעלמא הוא ולפי האמת אינו כן.

תשובה תתמא

ש. ב"ב ע"ה א'. מלמד שכל אחד נכזה מחפתו של חברו. [נוכתב במס"י פ"ד וז"ל, וע"ז אז"ל על דרך המשל מלמד שכ"א נכזה מחפתו של חברו כי אין זה מטעם הקנאה כו' אלא מפני ראותו עצמו חסר מן השלמות מדרגה שהיה יכול להשיגה כמו שהשיגה חברו כו' עכ"ל]. ויש לשאול איך מאמר זה מתיישב עם מה שאמרו שעוה"ב הוא כולו טוב. ולכאור' צ"ב טובא.
ת. מה זה שייר.

תשובה תתמב

ש. ב"ב ע"ה א'. אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכזה מחופתו של חברו כו', האם הכונה חבירו דייקא, או כל אחד מכולם, כי מסתבר שלכל אחד יש מעלה אחרת שאין בכולם וא"כ זה לא מחבירו דייקא.
ת. כל צדיק חבירו.

סנהדרין

תשובה תתמג

ש. סנהדרין ס"ה א'. ת"ר חובר חבר אחד גדול ואחד חבר קטן ואפי' נחשים ועקרבים אמר אביי הלכך האי מאן דצמיד זיבורא ועקרבא אע"ג דקא מיכוין דלא ליזקו אסור. ופרש"י וז"ל, ואפי' נחשים ועקרבים כו' למקום מדבר שלא ימצאו בישוב ויזיקו, אסור וכגון שאין רצין אחריו שאין כאן משום פיקוח נפש עכ"ל, ומשמע דהיכא דהוי פיקו"נ מותר חובר חבר. והנה בקרא דחובר חבר כתיב נמי (דברים י"ח י"א) ושאל אב וידעני ודרש אל המתים, ובפשוטו יש ללמוד מחובר חבר להנך דאי יש פיקו"נ מותר שואל אוב וכו' (ואולי יש איסור כתוב בזה ואיני בקי לדעת), וכיון שכן יש לשאול, למה נחשב לשאול חטא מה שהעלה את שמואל והרי הי' בסכנת פיקו"נ מפני הפלשתים. וזה שנחשב לו לחטא כן הוא בהדיא במדרש שמואל (פרשה כ"ד) על חמשה חטאות מת שאול כו' וגם לשאול באוב והוא שאל באוב וידעוני ולא דרש בה' וימיתו כו'. וצ"ב.

ת. הו"ל לשאול מנביא.

תשובה תתמד

ש. סנהדרין צ"ב א'. (הובא במשנ"ב סי' רל"ח ס"ק ב'). כל בית שאין ד"ת נשמעין בו בלילה אש אוכלתו שנאמר כו'. יש לשאול, האידנא מצוי שלומדים סדר שלישי בכולל (ולא בבית) האם זה חשיב שנשמעין ד"ת בבית בלילה אף שלמעשה הד"ת נשמעין בכולל ולא בבית, או שמשום שכל בית שאין נשמעין כו' א"כ צריך ועדיף ללמוד בבית ולא בכולל.

ת. יש ללמוד קצת גם בבית.⁷²⁷

תשובה תתמה

ש. סנהדרין ק"י א'. וישמע משה ויפול על פניו מה שמועה שמע ארשב"נ אר"י שחשדוהו מאשת איש ארשב"י מלמד שכאו"א קנא את אשתו ממה

דברי תורה לענין שולחן שלא אמרו עליו ד"ת דיוצאין בבהמ"ז, ואילו הרבינו בחיי בספר שולחן של ארבע כתב דאין יוצאין בזה יעו"ש.

727. העירו דבמק"א השיב מרן שליט"א שיוצא יד"ח בק"ש שעל המיטה, ואולי י"ל דזה תליא בפלוגתא דהרע"ב במס' אבות דס"ל דבהמ"ז חשיב

שנאמר ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה, ופרש"י ונטה לו מחוץ למחנה יצא מחוץ למחנה שלא יחשדוהו עוד עכ"ל, צ"ב מה הראיה מדכתיב ומשה יקח וגו' דהרי מה דכתיב במחלוקתו דקרח וישמע משה וגו' היה אחר המרגלים כדפרש"י ר"פ קרח ואילו מה דכתיב ומשה יקח וגו' היה זה אחר העגל שנה קודם, (וברש"י בחומש כתב דדבר זה נהג משה מיוה"כ עד א' בניסן, ועכ"פ בעת מחלוקתו דקרח ודאי כבר היה תוך המחנה). ומה דפרש"י שלא יחשדוהו "עוד", צ"ב דעל כרחק התחילו לחשדו קודם שעלה פעם ראשונה לקבל הלוחות, כי רק אחר שירד בפעם הג' התחיל יציאתו מן המחנה, וק' דמנלן שאף עתה חושדים אותו.

ת. כבר דברו קודם.⁷²⁸

תשובה תתמוז

ש. ⁷²⁹ מש"כ מעכ"ת בספרו קרית מלך, על הר"מ פי"ח מסנהדרין ה"ה, דמקור הר"מ הוא מהתוספתא ספ"ג דמכות הא לא חזינן התם אלא דלוקה אם נכנס לבית הפרס וכו', אך מנ"ל לר"מ דעל כל איסור מדברי סופרים לוקין.

ת. ציינתי דוגמא שעל איסורי דרבנן לוקה מ"מ וס"ל לרמב"ם דה"ה כל איסורי דרבנן, וגם לשון התוספתא שם וכל טומאה כו' אין לוקין כו' אבל כו' משמע קצת דעל כל דרבנן לוקין ע"ש.

תשובה תתמוז

ש. ⁷³⁰ הגיע לידי ס' מקורי הר"מ לרש"ש, ושמחתי לראות דבכ"מ כוון כת"ר לד' הרש"ש, וברוך שכוון.

ת. ס' מקורי הרש"ש ראיתי אחר שכתבתי הספר ק"מ, וכמדומה שלא מצאתי בו חדש.

תשובה תתמח

ש. ⁷³¹ היערות דבש כ' דעונת נשיא היא מחודש לחודש, ושאלו כבר מה מקור דבריו. ולא ראיתי שמצאו.

728. עיין מה שכתבנו בזה במאור אהרן בהעלותך משנת תשכ"ט. 730. מח"א שליט"א משנת ט' ו' ד"ה יל"ה לר"ע כו'. 729. מח"א שליט"א תשכ"ט. 731. מח"א שליט"א משנת תש"ל.

ת. לא נמצא והוא שאלה ישנה.

תשובה תתמט

ש. כתב הר"מ פי"ט מהל' סנהדרין ה"ד, כל ל"ת שבתורה שאין בהן כרת ולא מיתת ב"ד שלוקין עליהם מאה ושמונה ושישים ואלו הן כו' ע"ז הנהנה מן ההקדש במזיד עכ"ל. וקשה מ"ט הוצרך לומר דוקא הכא "במזיד" והא כל הני דחשיב לעיל אינו לוקה אלא במזיד. (מח"א).

ת. משום דבשוגג יש קרבן ס"ד שגם במזיד יפטר ע"י קרבן.

מכות

תשובה תתנ

ש. ⁷³² ז"ל הר"מ בפיהמ"ש מכות רפ"ג (בסוף דבריו): ועדים זוממין חשב להם דבריהם מעשה לפי שהם נצרכים להגיד עדותם בבין דין עכ"ל. ודבריו אינם מוכנים קצת וגם מנ"ל.

ת. יתכן דמפרש כן הא דסנהדרין ס"ה ב' הואיל וישנן בקול.

תשובה תתנא

ש. ⁷³³ מנלן דצריך עדות שאתה יכול להזימה דהתוס' ריש מכות כתבו דהוא משום דכתיב "כאשר זמם". וצ"ב דמנלן שצריך לכתחילה עדות שאתה יכול להזימה, דאולי נימא דכך אמרה תורה שאם יהיה מקרה של הזמה יהא הדין "ועשיתם לו כשאר זמם" וגו', אך מנלן דבעינן כן לכתחילה. (ואכן רש"י בפסחים די"ב לא כ' כד' התוס').

ת. גם כונת תוס' כרש"י דמדסמכי' לדין חקירה ילפי' לה.

תשובה תתנב

ש. ⁷³⁴ כ' הר"מ בסוף שורש י"ד דאם העונש מפורש בתורה אפשר לאזהרה לבא מן הדין, אף דאמרינן אין מזהירין מה"ד.

732. מח"א שליט"א משנת תשל"א. 733. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. 734. מח"א שליט"א

וק"ק מדברי הגמ' מכות ד"ה ע"ב, דאמרינן התם דלכך נא' ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא להזהיר על אחותו בת אביו או בת אמו, וא"א ללמוד מק"ו לפי שאין עונשין מן הדין, עכ"ד הגמ'. והרי עונש מפורש בתורה, וכמ"ש הגמ' לפני כן דלכך נא' ערות אחותו גילה לענוש על אחותו בת אביו ובת אמו. ולד' הר"מ הנ"ל אם העונש מפורש, אפשר להזהיר, מה"ד.

ת. י"ל דהר"מ מיירי דהעונש מפורש ולא אתי מדרשא.

תשובה תתננג

ש. ⁷³⁵ בענין הנ"ל: הלח"מ רפ"א מגניבה כ' בד' הר"מ דעיקר קרא דלא תגנוב, לא גמור איסור גניבה גופה אתי, דא"א ללמוד מריבית ואונאה משום דאין מזהירין מה"ד, ע"ש. וק"ק, דהרי לד' הר"מ אם העונש מפורש מזהירין מה"ד (כנ"ל), והנ"ל דעונש גניבה מפורש בתורה, וע"כ אפשר ללמוד מריבית ואונאה אזהרה על זה.

ת. זה טעות, הר"מ מיירי מעונש מיתה ולא בעונש ממון שא"צ אזהרה.

תשובה תתנדד

ש. ⁷³⁶ הר"מ פ"ז מגניבה (ה"ג) כתב דאין לוקין על לאו דמשהה בביתו מדה חסירה לפי שאין בו מעשה. וק"ק, דהוי כחמץ בפסח, שאז אם קנה או עשה לבד לוקה, והכא משמע שאין לוקה בשום ענין. וגם בפ"ט מסנהדרין לא מנה הר"מ דלוקה, ומ', דאף כשקנה אינו לוקה, אף דעשה מעשה. ולא מצאתי שעמדו בזה.

ת. במשהה, הקניה אין בה איסור, אלא ההשהיה, ובזה אין מעשה. ויל"ע קצת בזה.

תשובה תתתנה

ש. ⁷³⁷ החינוך במ' תקנ"ו שלא לדון האנוס בחטא, כ' דאין בזה מלקות לפי שאפשר לעבור עליו שלא ע"י מעשה, כגון דיין שצוה להלקותו או שצוה לענוש אותו בענין אחר שאין הדיין עושה מעשה בדבר. וצ"ב דממ"נ, אם נחשב שליח בי"ד כשהלקה כשלוחו של הדיין, הרי חשיב כאילו הדיין עשה המעשה, ואם לאו הדיין לא עבר שום עבירה, דהאיסור הוא לענוש, כלשון החינוך, ואם כן איזה אפשרות יש לעבור עליו בלא מעשה. [ומה שהק' במג"ח הוא על ד' הר"מ, ול"ש לדברי החינוך].

ת. הפסק של הדיין הוא העבירה.

תשובה תתתנו

ש. ⁷³⁸ במכתבו הקודם, כתב כת"ר גבי החינוך מ' תקנ"ו - שלא לדין האנוס בחטא דהפסק של הדיין הוא העבירה. אך לשון החינוך לא משמע כן, דכ' דאין לנו לענוש שום אדם שיעשה אותו בע"כ. וכ"מ מלישנא דקרא: ולנערה לא תעשה דבר. גם הר"מ בסה"מ (מל"ת רצ"ד) כ' וז"ל: הזהירונו מענוש האנוס על חטא וכו'.

ת. לענוש היינו הפסק שמענישין על פיו.

תשובה תתתנו

ש. ⁷³⁹ עדים שהעידו על ראובן שרצח, ופסקו בי"ד דינו למיתה, והרגוהו העדים ('יד העדים' וגו') ואח"כ הוזמו. והתרו בהם בתחילה שאם יוזמו יהרגו, האם באמת ימיתו אותם, למ"ד התראת ספק שמיה התראה. (מדין עד זומם ודאי לא יומתו, דהוי כאשר עשה, אך אולי יומתו מדין רוצחים, כיון דידעו מתחילה שהעידו בשקר, והרגו בחנם).

ת. הם המיתו ע"פ ב"ד ואין חייבין מיתה ע"ז, ואף שהן הטעו הב"ד, האיסור ההטעאה ולא ההריגה.

שבועות

תשובה תתנח

ש. ⁷⁴⁰ גמ' שבועות דל"ה ע"ב: כל השמות האמורים בלוט חול, חוץ מזה שהוא קודש שנ' ויאמר לוט אליהם וגו'. ולכאורה ק' מכאן על ד' רבינו בחיי פר' וארא שכ' דבלוט נמי שם חול הוא, ונכתב בקמץ כיון דהוי בסוף פסוק, ע"ש ⁷⁴¹. ושמעתי שכבר הק' כן.

ת. גם במדרש שכל טוב הוא כן וכנראה שיש בזה מדרשים חלוקים.

תשובה תתננט

ש. ⁷⁴² גמ' שבועות דל"ט ע"ב: שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שחלה שבועה על שניהם, וברש"י שם: ששניהן נענשין בה, שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן, ויבא לידי חלול ה'. ולכאורה קשה, דלפי"ז כיון דקי"ל דעל לאוין חייבים למסור את כל ממונו, יהא עליו לותר על תביעתו, כדי לא לבא לידי עבירה של חילול ה'. [וזה כעין מה שהק' במוצל מאש סי' מ"ה, אך כאן לכאורה הוי קושיא אלימתא].

ת. אין חייב לותר על ממונו בשביל שהשני רשע אך לכתחלה ה' לו להזהר בזה.

תשובה תתנס

ש. ⁷⁴³ ד' המאירי בשבועות מ' ע"א, דהא דרבן גמליאל מחייב בטענו חטים והודה לו בשעורים הוא משום ד'הוא ממין התבואה'. ומ' מדבריו דרבן גמליאל מודה דבעינן הודאה ממין הטענה, אלא דס"ל דזה הוי ממין הטענה, ע"ש. ודלא כרש"י ורש"פ. וקשה ע"ז מגמ' ב"מ כ"ה ע"א דמבואר להדיא דרבן גמליאל חולק וס"ל דלא בעינן כלל הודאה ממין הטענה ע"ש. ויש בזה גם נפ"מ גדולה לדינא, לד' המאירי. (שאלה זו שאלני הב' כו').

ת. יפה העיר.

738. מח"א שליט"א משנת תש"ל. 739. מח"א שליט"א משנת תש"ל. 740. מח"א שליט"א משנת תש"ל. 741. עיין לעיל תשובה תרפ"ז ולהלן תשובה תתתקס"ח, ובהערות שם.
742. מח"א שליט"א משנת תש"ל. 743. מח"א שליט"א משנת תש"ל. 744. מח"א שליט"א משנת תש"ל.

תשובה תתסא

ש. ⁷⁴⁴ באדם המשביע את חבריו, וכגון שהלה מודה במקצת, ולדעת התובע, הלא אם ישבע הנתבע, תהיה זאת שבועת שקר. האם יש בזה משום 'לפני עור', דגורם לחבירו שישבע לשקר. ועכ"פ לא גרע ממושיט כוס יין לנזיר.

ת. עי' בזה בתשו' מוצל מאש סי' מ"ה.

עבודה זרה

תשובה תתסב

ש. ע"ז ג' ב'. רש"י ד"ה יושב וזן קוצב להם מהיכן תזדמן להם פרנסתם עכ"ל, הא דלא פרש"י קוצב להם כמות פרנסתן כי זה כבר נקצב להם מר"ה לר"ה כדאמרי' מזונותיו של אדם כו', ויש לשאול האם זה גם לרבי יוסי שבכל יום אדם נדון (כדפרש"י ד"ה יושב ודן), דאי נימא דזה גם לרבי יוסי א"כ יקשה למה לא פרש"י דהיינו כמות פרנסתן.

ת. בכל יום אפשר להשתנות.

תשובה תתסג

ש. ע"ז ג' ב'. אר"ל כו' מה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום דבלילה שירו עמו, מבואר דלתורה קורים "שירה", שהרי שירו זה שירה כדלעיל יושב ושומע שירה כו', וצ"ב א"כ מה הטענה הי' על דוד המע"ה שאמר על התורה "זמירות" היו לי חוקיך וגו' כדאיתא בסוטה ל"ה א' ⁷⁴⁵.

ת. זמירות אינה שירה. ⁷⁴⁶

⁷⁴⁵ י"ל דקאמרי' מהקל לחשוב, זמירות, ודרגה עליונה מעל זה שירות, ודרגה מעל זה תשבחות, והי' טענה על דהע"ה על שקרא לתורה זמירות שזה דרגה פחותה ביחס, ואילו הי' אומר שירות או תשבחות היו לי חוקיך, אולי לא הי' הטענה. עי' להלן

⁷⁴⁶ ועיין בזה עוד בתשו' מרן שליט"א לעיל עירובין וסוטה. ⁷⁴⁶ לכאז' קצת יש להעיר מדאמרי' בתפ' שחרית בברכת ישתבח הבוחר בשירי זמרה. אמנם כ"ה בתפילת שחרית זמירות שירות ותשבחות, וחזי' נמי דזמירות אינה שירה.

תשובה תתסד

ש. איתא בגמ' אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף, ומפרשים דאיכא מקום הנקרא גוף בעולם העליון ובו נמצאות כל הנשמות שצריכות לירד לעוה"ז, וכן פי' מרן שליט"א כמדו' בכלה רבתי, וקשה לפי"ז הא דארו"ל בכמה מקומות דבימות המשיח עדיין יהי' פו"ר ורק בעוה"ב לא יהי' פו"ר, וק' איך שייך פו"ר בימות המשיח שהרי כל הנשמות כבר ירדו לעוה"ז כדאמרו אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ולכאורה אין לומר דהיינו נשמות של נפטרים שהרי יש תחיית המתים. (ובריטב"א סוף תענית כתב דיהי' תחיית המתים לאלו שציפו לראות בבנין ביהמ"ק, קודם שיבנה ביהמ"ק השלישי).⁷⁴⁷

ת. עי' ע"ז ה' א' תד"ה אין.⁷⁴⁸

תשובה תתסה

ש. ע"ז כ' ב'. אמרו עליו על מלאך המות כו' כיון שחולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו כו'. ובזוה"ק (תרומה דף קנ"א ע"א, ושם ע"ב) איתא בהדיא דרך מתי חוצה לארץ מתים ע"י מלאך המות אבל מתי ארץ ישראל מתים ע"י מלאך של רחמים, כן איתא שם בהדיא. ויש לשאול, האם דברי הזוה"ק הוא פליג אמ"ש בגמ' כי בגמ' אין חילוק בין א"י לחו"ל.

ועיין שו"ת תורה לשמה (להבא"ח זצ"ל) שאלה תע"א, שכתב מהאריז"ל שלע"ל אחר התחיה יבואו נשמות חדשות יותר מעולות שהוא מעולם האצילות כו', ועוד כ' שם שאחר התחיה יהיה פו"ר יעו"ש. (וע"ש שאלה תל"ט שאברהם אבינו ע"ה נולד מעולם האצילות יעו"ש, ועיין ס' שם עולם (למרן הח"ח זצ"ל) ח"ב פי"א בהערה ד"ה עוד זאת תראה כו', יעו"ש.

אך באמת כ"ז צ"ב דהא כל תכלית ביאתנו לעוה"ז הוא בכדי שלא יהיה נהמא דכיסופא, (עיין בזה בפ' שם עולם הנ"ל ח"ב פי"ב ד"ה עוד נוכל לומר כו', יעו"ש) וא"כ אם יבואו נשמות חדשות כמ"ש התוס' והבא"ח מהאריז"ל לכאור' יהיה להם נהמא דכיסופא, ואם לא יהיה להם נהמא דכיסופא א"כ מה נשתנה אנו מהם, וצ"ב.

תשובה תתתנ"ג. ⁷⁴⁷. עיין שו"ת תורה לשמה (להבא"ח זצ"ל) שאלה תע"ב, שכתב מהאריז"ל דאחר ביאת משיח קודם שיבנה ביהמ"ק יקומו הצדיקים לתחיה כדי שישלימו נפשותם ע"י שישלימו כל המצות התלויות בביהמ"ק, יעו"ש היטב. ⁷⁴⁸. וזה לשונם, אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף, וא"ת מ"מ יכלו ע"י עובדי כוכבים שיהיו מולידים ואומר הר"ר אלחנן דנשמות של ישראל ושל עובדי כוכבים אינן בגוף א', והא דאמר (שבת ל' ב') עתידה אשה שתלד בכל יום לימות המשיח שמא י"ל גוף חדש ונשמות חדשות יהיו, עכ"ל. (ועיין בס' אורחות הבית (להגר"מ שטרנבוך שליט"א) בהדרכה והערות פל"ב אות ז' ד"ה שם, מה שהביא מהזוה"ק ובוה"א"ש דברי התוס', יעו"ש).

הוריות

תשובה תתסו

ש. הוריות ב' ב'. נתבאר בגמ' דסתם תלמיד ראוי להוראה כשמעון בן עזאי אם ידע שהבי"ד טעו ועשה על פיהם הוי מזיד ולא בר קרבן הוא, אבל אם ידע שהבי"ד טעו ועשה על פיהם כי טעה במצוה לשמוע דברי חכמים ה"ז תולה בבי"ד וחייב. ויש לשאול האם בכהאי גוונא שעשה ע"פ הבי"ד אע"פ שידע שטעו משום שטעה במצוה כו' האם בכה"ג הוא משלים לרוב ציבור, דלעיל ע"א אמרי' לענין מי שנתחלף לו חלב בשומן באותו הזמן שהבי"ד הורו שחלב מותר רק שלא ידע מהוראתם אמרי' התם אמר רבא מודה רב שאינו משלים לרוב ציבור מ"ט אמר קרא בשגגה עד שיהו כולן בשגגה אחת, ולכאו' הכא נמי אי"ז אותה שגגה כיון שכל הציבור עשו ע"פ הבי"ד משום שכך הורו הבי"ד אבל מי שטעה במצוה לשמוע כו' לא עשה בהוראת בי"ד כשאר הציבור רק עשה כי טעה במצוה לשמוע כו' וא"כ לכאו' אי"ז שגגה אחת וכיון שכן לכאו' גם פה אינו משלים לרוב ציבור. ואם נכון הוא, לכאו' צ"ב אמאי ל"ק רבא הכי גם בגמ' הכא בהדיא, וכמו שאמר כן לעיל רבא בהדיא.

ת. מסתבר שמצטרף כי זה נקרא אותה שגגה.

תשובה תתסז

ש. הוריות שם. תנא ראוי להוראה ממשנה יתירה כו'. יש לשאול למה הוי משנה יתירה, והרי היה מקום לחלק ולומר, דאף תלמיד וראוי להוראה כל זמן שלא הי' חלק מהבי"ד שהורו לא יתחייב קרבן, כי אף שידע שטעו מ"מ סוף סוף דילמא לא שמע וידע את כל סברות וטעמי ההיתר שנאמרו בהבית דין, ונימא דלהכי הוצרך התנא לומר תלמיד וראוי להוראה והיינו להשמיענו דכיון שהוא תלמיד וראוי להוראה שוב אי"צ שיהי' חלק מהבי"ד רק כיון שידע שטעו ניתן לסמוך טובא על ידיעתו וחייב.

749. היינו דיתכן דגם להגמ' היינו דוקא בחו"ל, 750. עיין תשובה צ"ח ובהערות שם, שם הובא וה"נ מסתברא כי הגמ' נ' בבבלי. לשון הוזה"ק.

תשובות

הוריות

הגר"ח

תפ"ט

(ול' הבריי' להלן או תלמיד יושב לפניו' וראוי להוראה כו', אבל בפשוטו אין כונת הבריי' שאם לא יושב לפניו' פטור, דודאי גם אם לא יושב לפניו' חייב כי סו"ס הוא תלמיד שראוי להוראה, והבריי' דאמרה הל' יושב לפניו' משום דאיירי בשמעון בן עזאי שישב לפניו', אבל בעלמא לכא' אי"ז בדוקא וכנ"ל).

ת. אין מקום להקל.

תשובה תתסח

ש. הוריות שם. ראוי להוראה כו' כגון מאן אמר רבא כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, א"ל אביי כי האי גונא מזיד הוא, ולטעמין הא דתניא בעשותה אחת כו' אלא היכי משכחת לה כו' לדידי נמי דטעו במצוה לשמוע דברי חכמים. לכא' אין מובן המשא ומתן בין אביי ורבא, והיינו דכשאמר רבא בתחילה כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא הו"ל להביא מיד את דברי הבריי' ולמה המתין לשאלת אביי כי האי גונא מזיד הוא. ועוד, דלכא' מה חידש רבא על דברי הבריי' והרי לפי מה שרבא מפרש הבריי' נמצא דכל דבריו הן הן דברי הבריי' וא"כ מה חידש רבא בדבריו יותר על דברי הבריי' (ואם נכון השאלה, א"כ יתחזק שאלה קמא יותר דהו"ל לרבא להביא מיד את דברי הבריי' וכנ"ל) ולכא' אין מובן המו"מ. ועוד אין מובן דהיתכן שאביי לא ידע הבריי'.

ת. הוא אמר הדין.

תשובה תתסט

ש. הוריות ג' א'. אלא ב"ד משלים לרוב צבור קמיפלגי מ"ס ב"ד משלים לרוב צבור ומ"ס כו'. לכא' כיון דמעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בב"ד (כדאמר' לעיל) א"כ איך ב"ד משלים לרוב ציבור.

ת. שהוא דבר א'.

תשובה תתתע

ש. הוריות ג' ב'. תנן הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו כו' חייב מפני שלא תלה בב"ד האי הוא דחייב הא אחר פטור ואמאי הא לא נגמרה הוראה

הב"ע כו'. יש לשאול דהא סוף סוף כיון דהוא שמע שב"ד התירו למה לא הוי תולה בב"ד (ומנא ליה אם נגמרה הוראה בב"ד או לא).

ת. צריך לברר.

תשובה תתתעא

ש. הוריות שם. פרש"י וז"ל, ואמאי. קאמר רבי שמעון דפטור דברשות ב"ד הוא עושה הא כיון דאגבי להו מעות לצורך פר העלם דבר של צבור הוה מתיידע ליה שהבית דין טעו וחזרו מהוראתן ואמאי הוי תולה בב"ד עכ"ל, ולכאוי' צ"ב שהרי יתכן שבין הזמן שחזרו בהן לבין הזמן שגבו המעות אז שגג וא"כ גם באופן שגבו ממנו יתכן הוא להיות הוא תולה בב"ד עדיין.

ת. למה גובין.⁷⁵¹

תשובה תתתעב

ש. הוריות שם. פרש"י וז"ל, ואיבעית אימא דלא הוי במתא. כי גבו להו ולאחר גבייה הוא דעשה על פיהם עכ"ל, משפרש"י ולאחר גבייה כו', לכאוי' הו"מ למימר גם בשעת גבייה הוא דעשה רק שעשה כן בעיר האחרת שהיה שם.

ת. למה גבו.⁷⁵²

תשובה תתתעג

ש. הוריות שם. פרש"י וז"ל, לאדם שאכל ספק חלב ספק שומן. והרי סבור ששומן הוא ונודע לו שספק הוא שמביא אשם תלוי משום דשמא חלב ממש אכל כו' עכ"ל, והיינו שהנידון לגבי חתיכה אחת שהי' לפניו אם הי' חלב או שומן, וצ"ב דהא בכהאי גונא הוא פטור כדתנן רפ"ד דכריתות ספק אכל חלב ספק לא אכל וכתב הרע"ב וז"ל והיכי דמי כגון חלב ושומן לפניו ואכל את אחד מהן כו' אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת ספק שהיא חלב ספק שהיא

751. עי' להלן תשובה תתתע"ה. 752. כנ"ל.

תשובות

הוריות

הגר"ח

תצא

שומן ואכלה פטור דלא איקבע איסורא עכ"ל ואיך קאמר הכא דמביא אשם תלוי.

ת. לדעה זו גם כאן מיירי בג' חתיכות.

תשובה תתעד

ש. הוריות ד' א'. אמר רב יהודה אמר שמואל אין בי"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו אבל בדבר שהצדוקין מודין בו פטורין מאי טעמא זיל קרי בי רב הוא. פרש"י וז"ל, אין בי"ד חייבין. דלא הוי הוראה מעליא עד שיורו להתיר בדבר שאין הצדוקין מודין שיהא אסור שהורו להתיר בדבר איסור שאין כתוב בתורה בהדיא. זיל קרי בי רב הוא. דכיון דאפשר לו ללמוד ולידע לא הוי שוגג מעליא וקרוב למזיד הוי עכ"ל, ולכאוי יש להבין למה צריך להסמך הדבר על הצדוקין דלימא (כגון) 'אין בית דין חייבין עד שיורו בדבר דלא כתיבא בהדיא בקרא אבל בדבר דכתיבא בהדיא בקרא פטורין מאי טעמא משום דהוי קרוב למזיד', ואמאי קאמר עד שיורו בדבר שהצדוקין כו'. ויש להבין זה.

ת. מה שאין מפורש צדוקים מכחישין.

תשובה תתתעה

ש. הוריות שם. פרש"י וז"ל, ולא מבעיא למ"ד צבור מביאין. כו' אפ"ה לאו תולה בב"ד הוא שהרי היה בידו לישאל מפני מה ב"ד מביאין פר ואי שאל אומרים לו דטעו וחזרו הלכך כו' עכ"ל, לכאוי צ"ב דאם אמרי' סברא זו שהיה בידו לישאל כו' א"כ מאי משני לעיל (ג' ב') איבעית אימא כגון שגבו סתם ופרש"י שלא הודיעוהו לצורך מה הן גובין, והרי הי' בידו לישאל.

ת. לא רצו להודיעו.

תשובה תתתעו

ש. הוריות ד' ב'. אמר רבינא ת"ש כו' ובעבודת כוכבים אפילו אמר היום עובדה ולמחר בטלה חייב שמע מינה אין שבת בשביעית כביטול מקצת וקיום מקצת דמי שמע מינה. יש לשאול למה לא פשטו כן גם לספיקא דרב יוסף לעיל אין חרישה בשבת מהו. (ואולי ההבדל דבע"ז אף שעקרו לגמרי מ"מ עקרו רק ליום אחד ומשא"כ בחרישה עקרוהו לעולם). וצ"ב.

ת. יפה כתבת.

תשובה תתתעז

ש. הוריות ו' א'. בשלמא לרבי יהודה משכחת לה כו' אי נמי דחטאו שבעה שבטים ושארא אינך בגרירה. לכאו' למה לא קאמר אי נמי דחטאו 'שבעה' שבטים כו' והרי לעיל ה' ב' נתבאר לר"י דאפי' בשבט אחד בהוראת ב"ד הגדול נמי איכא דין גרירה כדקאמר התם ת"ש רבי יהודה אומר כו' אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא כו'.

ת. לישנא דמתני' נקט.

תשובה תתתעח

ש. הוריות שם. כתבו התוס' וז"ל, שוגג ועשה שוגג פשיטא. לעיל בפ"ק (ד' ב') דקתני שוגגין ועשו שוגגין לא פריך נמי פשיטא וצריך לומר אגב דתנא הכא דהתם ליכא לשנויי כדהכא דהיכי סלקא דעתך למימר דכולהו סנהדרין שכחו מאיזה טעם הורו עכ"ל, לכאו' צ"ב מהא דאמרי' לעיל (ה' א') ת"ר ידעו שהורו וטעו מה הורו כו', דמצינו בזה שכולהו סנהדרין שכחו, וצ"ב.

ת. דחוק לאוקמי בהכי.

תשובה תתתעט

ש. הוריות ט' א'. יצא נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות כו'. פרש"י לא תגיע ידו כו' יצא משיח ונשיא דלעולם עשירים הם, נשיא כו' ומלך לעולם עשיר הוא כו' עכ"ל, לכאו' צ"ב מדוד המלך ע"ה שאמר על עצמו כו"כ פעמים שהוא עני וכגון הא דכתיב (תהלים פ"ו א') תפלה לדוד הטה ה' אזנך ענני כי עני ואביון אני.

ת. היא ⁷⁵³ כעין עני בדעת.

תשובה תתתפ

ש. הוריות שם. אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא קשיא כאן בדלות כאן בדלי דלות ור"ש סבר לה כר"ע בחדא כו'. הנה זה קאי אכהן המשיח וכמבואר ברש"י, וצ"ב שהרי אין היכי תמצוי שיהיה עני וכדאמר' לעיל ע"א יצא נשיא ומשיח שאין באין לידי עניות כו' מנין שאם אין לו גדלהו משל אחיו כו'.

ת. בכהן שעבר.

תשובה תתתפא

ש. הוריות י' ב'. אלא משל ללוט ושתי בנותיו הן שנתכוונו לשם מצוה צדיקים ילכו במ הוא שנתכוון לשם עבירה ופושעים יכשלו במ ודלמא הוא נמי לשם מצוה הוא מכוין א"ר יוחנן כל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר כו' והא מינס אניס תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני כו' לומר לך שבשכבה לא ידע אבל בקומה ידע ומאי הו"ל למעבד מאי דהוה הוה נפקא מינה דלפניא אחרינא לא איבעי ליה למישתי. יש לשאול הכונה, האם זה שלפניא אחרינא הוא שתה רק זה העבירה שעליה אמרו למעלה 'הוא שנתכוין לשם עבירה', או דמזה שלפניא אחרינא הוא שתה ה"ז מוכיח שגם הלילה הראשון שהוא שתה הי' לשם עבירה. (ולכאן) צ"ל כצד קמא כי סוף סוף בלילה הראשון עדיין לא ידע כלום).

ת. גלי דעתיה שהוא מרוצה מזה. ⁷⁵⁴

תשובה תתתפב

ש. הוריות י"א א'. פרש"י וז"ל, אמר אל תצורם ואל תתגר במ. כו' ולא עוד אפילו בכירה דקרייתיה אב הכתוב פירסמה דכתיב ותשכב את אביה ובצעירה כתיב ותשכב עמו עכ"ל, והיינו דהבכירה שקראה מואה פירסמה הכתוב כמ"ש ותשכב את 'אביה' ואילו הצעירה שקראה בן עמי לא פירסמה הכתוב אלא כתיב ותשכב 'עמו', ולכאן צ"ב מה הראי' ממה שכתוב 'עמו' ולא 'אביה', והרי כיון דהפסוק ותשכב עמו כתיב אחר הפסוק ותשכב את אביה א"כ לכן נכתב

754. היינו כצד בתרא ואף שסו"ס בלילה הראשון עדיין לא ידע כלום מ"מ גלי דעתיה שהוא מרוצה

ותשכב עמו והיינו עם מי דכתיב קודם כלומר אביה, ולמה הי' צ"ל שוב ותשכב עם אביה, ואדרבא אם הי' כתוב גם בצעירה ותשכב את אביה הי' זה קושיא למה לא ליכתוב עמו. ולכאור' קצת צ"ב.

ת. גם בכירה⁷⁵⁵ מצי לכתוב עמו והי' מוכן.

תשובה תתפג

ש. הוריות י"א ב'. בעא מיניה רבי מרבי חייא כגון אני מהו בשעיר אמר ליה הרי צרתך בבבל כו'. צ"ב מניין דגם נשיא הסנהדרין בכלל אשר נשיא יחטא, [דאל"כ מה שאל רבי, וגם רבי חייא לא ענהו דאינו בכלל הנשיא דכתיב ביה אשר נשיא יחטא], והרי נשיא הוא מלך וכדקתני במתני'. (ובשלמא נשיא שבט כנחשון בן עמינדב אמרי' דאינו נשיא לענין שעיר מאחר שהוא רק נשיא שבט ועדיין יש מעליו, אבל לולי זה שיש מעליו הי' מביא שעיר, וזה לא קשיא מנין דהוא בכלל אשר נשיא יחטא, והיינו משום דגבי נחשון וכל נשיאי השבטים כתיב בהו מפורש נשיא, אבל נשיא סנהדרין מנין דהוא בכלל אשר נשיא יחטא). וצ"ב.

ת. פשיטא שהוא בכלל נשיא רק הסתפק בשביל שהוא רק על יושבי א"י.

תשובה תתפד

ש. הוריות י"ב א'. ועדיין היה אהרן דואג אמר שמא משה לא מעל אבל אני מעלתי כו'. פרש"י וז"ל, ואני מעלתי. שמא נפל עלי מן השמן במקום שאין ראוי למשיחה ומעלתי עכ"ל, קצת יש לשאול למה לא פרש"י דשמא נפל שמן לתוך פיו בעת שיצקו השמן על ראשו. (וממשיחה לא קשיא כי עושין כמין כף יוני ואיך יגיע לפיו, אבל כששופכים על הראש השמן יוכל להגיע לפה). [וחשבתי אולי ליישב מהא דאמרו בברכות (ל"ה ב') דשמן ששותה אותו כמות שהוא ה"ז אזוקי מזיק ליה והיינו שאין מזה שום הנאה כמ"ש במשנה ברורה סי' ר"ב ס"ק כ"ז דלכן לא מברכים ע"ז כלל, וה"נ שמן המשחה אף ששמא נכנס לפיו מ"מ יתכן דאין בזה מעילה כי לא נהנה מזה. ואף שהיה עם בשמים כדכתיב בפ' כי תשא וכדאמר לעיל י"א ב' מ"מ כל זה לענין ריח אבל

לענין טעם מסתמא לא היה בזה טעם, וכיון שלא נהנה משמן המשחה אי נפל לפיו לכן לא הוי מעילה. ולכן לא פרש"י דזה היה החשש של אהרן. והאם נכון לומר כן).

ת. בפה מרגישים.⁷⁵⁶

תשובה תתתפה

ש. הוריות י"ג ב' ⁷⁵⁷. חמשה דברים משיבים את הלימוד כו' והרגיל בשמן זית מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן כשם כו' כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה. לכאור' צ"ב היתכן להיות רגיל בשמן זית ולא עוד אלא שזה משיב לימוד של שבעים שנה, והרי אמר' (ברכות ל"ה ב') שמן זית כו' אזוקי מזיק ליה כו' ופרש"י אזוקי מזיק לגופיה כו'. וצ"ב.

ת. להטביל הפת בשמן אין מזיק.

תשובה תתתפו

ש. הוריות שם. ת"ר חמשה דברים משכחים את הלימוד כו' ויש אומרים אף המניח כליו תחת מראשותיו כו' חמשה דברים משיבים את הלימוד כו' ויש אומרים אף הטובל אצבעו במלח כו'. האם היש אומרים כאן הכונה לרבי נתן להלן.

ת. נכון.

תשובה תתתפז

ש. הוריות שם. ויש אומרים אף המניח כליו מראשותיו. יש לשאול האם זה דוקא תחת ראשו ממש או אפילו תחת הכרית. וכן האם זה גם כשיש כליו על הרצפה באיזור ראשו.

שמא מעלתי ש"מ שלפיו לא נכנס, ולכן רק חשש אולי היה מעילה על ידי ענין אחר. ⁷⁵⁷. ע"ע להוריות י"ג ב' לעיל תשובה תרע"ג בחידוש לענין דין מלך קודם לכה"ג, ועי' בהערה שם.

דהכונה לתיבה 'בבכירה'. ⁷⁵⁶. לכאור' כונת מרן שליט"א, דאם היה השמן נופל ונכנס לתוך פיו של אהרן, היה אהרן מרגיש שהשמן נכנס לתוך פיו, כי בפה מרגישים אם נכנס לתוך הפה, ומדאמר אהרן

ת. אולי. 758

תשובה תתתפח

ש. הוריות שם. אחוו להו בחלמייהו זילו פייסוהו [לרבן שמעון בן גמליאל] רבי נתן אזל רבי מאיר לא אזל אמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין כי אזל רבי נתן אמר ליה רשב"ג נהי דאהני לך קמרא דאבוך למהוי א"ב שויניך נמי נשיא. הנה מדקאמר כי אזל רבי נתן כו' לכאו' בא להשמיע דרבי מאיר צדק במה שלא הלך לפייס את רשב"ג מהטעם של דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, כי הנה רבי נתן הלך לפייסו ולא נתפייס וכפי ששמע מדברי רשב"ג לרבי נתן נהי דאהני לך כו', והיינו דמה שהגמ' סיפרה לנו כי אזל רבי נתן כו' אתא להצדיק דברי רבי מאיר שחלומות לא מעלין ולא מורידין. האם זה נכון. ואם זה נכון לכאו' צ"ב שהרי בתחילת הענין קאמר הגמ' 'אחוו להו בחלמייהו' כו' והיינו שהחלומות היו אמת. וצ"ב.

ת. אין זה נכון ובודאי מחל לו אח"כ. 759 760

תשובה תתתפט

ש. הוריות שם. אמר להן רבן שמעון בן גמליאל נייעילינהו מיהו ניקנסינהו דלא נימרו שמעתא משמייהו אסיקו לרבי מאיר אחרים ולר' נתן יש אומרים. לכאו' צ"ב למה קנס סוג קנס כזה שהוא לכאו' על חשבון הכלל ישראל, שהרי נתן באבות כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, וכיון שקנס שלא יאמרו הד"ת שלהם משמייהו ה"ז מפסיד הבאת הגאולה שהי' יכול לבוא ע"י האמירה בשם אומרו, ולמה קנס הקנס הזה שהוא לכאו' הפסד גם לכלל כולו. וצ"ב.

758. שו"ר שכבר האריך מרן שליט"א בכל זה בספר הזכרון (הודפס בספר שיח השדה ח"א) יעו"ש. 759. ולפי"ז גם אין כונת הגמ' כאן לומר שהחלומות לא אמת. 760. הנה לכאו' לתשובת מרן שליט"א קצת צ"ב אמאי קנס [כדלהלן שם] מאחר שמחל.

ת. כיון דאסקי לי' ידוע מי הוא.⁷⁶¹

עדיות

תשובה תתצ

ש. עדיות פ"א מ"ג. אלא עד שבאו שני גרדיים כו' והעידו משום שמעיה ואבטליון שלשת לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה וקימו חכמים את דבריהם. לכאו' צ"ב דהרי אף דברי הלל בתחילת המשנה שאמר מלא הינ מים שאובין כו' (והיינו י"ב לוגין כדפירש הרע"ב) ג"כ הי' בשם שמעיה ואבטליון כדפי' הרע"ב בד"ה שחייבין, וא"כ למה קיימו חכמים דבריהם של שני הגרדיים יותר מדברי הלל. וצ"ב.

ת. עד אחד נגד שנים.

אבות

תשובה תתצא

ש. בפ"י הגר"א אבות פ"ב מ"ד ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו. כמ"ש הנפילים וגו' (בראשית ו'). ולא הבנתי כונתו. (ואולי מכיון למדרש). (מח"א שליט"א).

ת. עי' ילקוט בראשית סי' מ"ד.⁷⁶²

קלקלו עם בנות האדם שהיו יפות ולא יכלו לכבד את יצרן מיד ראה שמחאי ריבה אחת ושמה איסטהר נתן עיניו בה אמר השמעי לי א"ל איני שומעת לך עד שתלמדני שם המפורש שאתה עולה בו לרקיע בשעה שאתה זוכרהו למדה אותו שם הזכירה אותו ועלתה לרקיע ולא קלקלה אמר הקב"ה הואיל ופרשה עצמה מן העבירה לכו וקבעוה בין שבעה כוכבים הללו כדי שתזכרנה לעולם ונקבעה בכימה כיון שראו שמחאי ועזאל כך עמדו ונשאו נשים והולידו בנים היווא והיאי ועזאל היה על מיני צבעונין ועל מיני תכשיטין שמפתים

761. היינו, וממילא ה"ז אומר בשם אומרו. 762. הכי איתא שם, שאלו תלמידיו את רב יוסף מהו עזאל א"ל כיון שעמדו דור המבול ועבדו ע"ז היה הקב"ה מתעצב מיד עמדו שני מלאכים שמחאי ועזאל ואמרו לפניו רבונו של עולם הלא אמרנו לפניך כשבראת עולמך מה אנוש כי תזכרנו א"ל ועולם מה יהא עליו א"ל רבונו של עולם היינו מסתפקין בו א"ל גלוי וידוע לפני אם אתם שרויין בארץ היה שולט בכם יצר הרע והייתם קשים מבני אדם א"ל תן לנו רשות ונדור עם הבריות ותראה איך אנו מקדשין שמך א"ל רדו ותדורו עמהן מיד

תשובה תתצב

ש. אבות פ"ב מ"ח. רבי יוסי הכהן חסיד. יש לשאול למה לא נמנה הראשון מפני שהוא היה כהן. [וכדלעיל שמשום כן אלעזר נזכר לפני יהושע].

ת. ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה ורק בשוין הכהן קודם.

תשובה תתצג

ש. אבות פ"ב מט"ו. רבי טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרובה כו', ולהלן מיניה מט"ז הוא היה אומר לא עליך המלאכה לגמור כו', קצת צ"ב דלכאורה לפי פשוטו מה שאמר במט"ז זהו המשך דבריו שאמר במט"ו, וא"כ למה זה חולק לב' משניות ואומר "הוא היה אומר" דהול"ל היום קצר והמלאכה מרובה כו' ולא עליך לגמור. דבשלמא אם דברי מט"ז לא היו מדברי רבי טרפון ניחא, אבל עתה שזה המשך דברי ר"ט למה לחלק לב' משניות וכנ"ל. (ואולי "הוא היה אומר" פירושו כהא דאמרי' בגמ' מרגלא בפומיה כו' והיינו שדברי מט"ז היה רגיל רבי טרפון לומר תמיד, ומשא"כ הא דתנן במט"ו, אך א"כ צ"ב למה זה היה רגיל תמיד וזה לא).

ת. זה שני דברים.

בבהלה ובאו אצל אביהם אמר להם עתיד הקב"ה להביא מבול ולא ישייר אלא נח ובניו כיון ששמעו כך היו צועקין ובוכין אמר להם אל תצטערו ששמותיכם לא יכלו מן הבריות שכל זמן שגזור גזירות או מעלין אבנים או ספינות שמותיכם הן מזכירין היווא והי"א מיד נתקדשו דעתן. שמחאי חזר בתשובה ותלה עצמו בין שמים לארץ ראשו למטה ורגליו למעלה ועדיין הוא תלוי בתשובה עזאל לא חזר בתשובה ועדיין הוא עומד בקלקולו להסית בני אדם לדבר עבירה בבגדי צבעונין של נשים ולכך היו ישראל מקריבין קרבנות ביום הכפורים איל אחד לה' שיכפר על ישראל ואיל אחד לעזאזל שיסבול עונותיהם של ישראל והוא עזאל שבתורה. עכ"ל הילקוט. ולכאור' כונת מרן שליט"א שהגר"א ציין להא דהמלאכים קטרגו על הבני אדם ולבסוף הם עצמם נכשלו. ועי' בדברי

את בני אדם להרהור עבירה מיד שגר מטטרון שליח לשמחאי וא"ל עתיד הקב"ה להחריב עולמו ולהביא מבול לעולם מיד עמד בבכי והיה מצטער על העולם ועל בניו מה יעשו בניו ממה יאכלו אם העולם חרב שכל אחד ואחד היה אוכל בכל יום אלף גמלים ואלף סוסים ואלף שורים. (א"ה: צ"ב שהרי אז עדיין לא הותר אכילת בהמות והותר רק אחר המבול) כלילה ראו היווא והי"א שניהם חלומות אחד מהן ראה אבן גדולה פרוסה על הארץ כשולחן והיתה הארץ חרותה וכתובה שיטות שיטות והיה מלאך יורד מן הרקיע ובידיו כמין סכין והיה גורר ומוחק כל אותן השיטות ולא היה משייר בה אלא ארבע תיבות והאחד ראה פרדס גדול משובח נטוע מכל מיני אילנות והיו בו מלאכים ובידן קרדומות והיו מקצצין כל האילנות ולא שייר אלא אילן אחד של שלשה ענפים כיון שנעצרו עמדו

תשובה תתצד

ש. אבות פ"ג מי"א. המלכין פני חבירו ברבים. האם היינו דוקא כשזה שהולבנו פניו נמצא כעת עם הרבים, או דזה כולל גם אופן שהולבנו פניו ע"י שביישובו ברבים מבלי שהי' נוכח שם.

ת. לכא' מיירי בפני רבים.

תשובה תתצה

ש. אבות פ"ה מ"ז. ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם⁷⁶³. הרואה נחש ועקרב בזמן שביהמ"ק קים, האם חייב להורגם מצד השתדלות או"ד דהוי השתדלות יתירה כי זהו נס תמידי וכמו דבר טבעי שהוא בעצם ג"כ נס אלא שהוא נס תמידי. ובפרה פ"ז מ"ט תנן, מי שהיו מימו על כתפו כו' והרג נחש ועקרב כו' פסול כו' הנחש והעקרב שהיו מעכבים אותו כשר כו', ומסתברא שהרג כדי שלא יזיקו אחרים ואי"ז לצורך מי חטאת ולכן פסול, ובסיפא פחד מהם שיזיקו אותו ולהכי הרגם והוי לצורך מי חטאת וכשר, וצ"ב דהא איכא נס תמידי שאינם מזיקים בירושלים.⁷⁶⁴

ת. יש להרגם.⁷⁶⁵

תשובה תתצו

ש. אבות פ"ה מט"ז. כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה כו' איזו היא אהבה התלויה בדבר זו אהבת אמנון ותמר. צ"ב דהא הסיבה לכך שאמנון אהב את תמר לא נתבטלה, שהרי סיבת אהבתו אותה הי' מפני יפיה וכמ"ש בשמואל ב' י"ג א', ויפיה לא נתבטל ממנה, ומה ששנאה אח"כ הי' מסיבה אחרת כדפרש"י שם י"ג ט"ו, וא"כ מה הראיה מאמנון ותמר למה שאמר התנא כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה, דנהי

המדרש הנ"ל לעיל תשובות ק"נ - קנ"א.
⁷⁶³ עיין מה שכתבנו שם באבני אהרן על מס' אבות. ⁷⁶⁴ חכ"א העירני דמגלן דהא דפרה קאי אירושלים. ⁷⁶⁵ עיין או"ח סי' שט"ז סי' הל' שבת, וז"ל, כל חיה ורמש שהם נושכים וממיתים ודאי נהרגים בשבת אפילו אין רצין אחריו ושאר מזיקין כגון נחש ועקרב מקום שאינם ממיתין אם רצין אחריו מותר להרגם ואם לאו אסור אבל מותר לדורסם לפי תומו ואפי' במתכוין אלא שמראה עצמו כאילו אינו מכוין, עכ"ל יעו"ש.

שבמציאות כן הוא הדבר מ"מ איך ילף זה מאמנון ותמר (ואף אי לא יליף מהתם מ"מ לכאור' אינו הדוגמא וצ"ב כונת התנא) והא אצל אמנון ותמר לא נתבטל הסיבה, שהאהבה נתבטלה מסיבה אחרת וכנ"ל. וצ"ב.

ת. אחר המעשה בטל.⁷⁶⁶

תשובה תתצז

ש. שם. איזו היא אהבה התלויה בדבר זו אהבת אמנון ותמר ושאינה תלויה בדבר זו אהבת דויד ויהונתן. הנה להלן מיניה מי"ז תנן איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו, וכתבו במפרשים דלא אמר זו מחלוקת משה וקרח כי משה רבינו לא חלק כלל ורק קרח ועדתו עשו מחלוקת, וכיון שכן, יש לשאול במתני' דידן דקתני זו אהבת אמנון ותמר אמאי קתני תמר דנהי דאמנון אהב את תמר מפני יפיה כמ"ש בשמואל מ"מ הא תמר מנלן דאהבה אותו ג"כ ונהי דיתכן שאהבה אותו אכתי מנלן שאהבה אותו אהבה כזו שהיא תלויה באיזה דבר דלא נזכר זה בנביא, ואדרבא נזכר מה שביקשה ממנו שימנע ממחשבתו ולא מ' שאהבה אותו, וא"כ הו"ל לתנא למימר גם הכא זו אהבת אמנון ותו לא, והיינו מבלי לומר 'ותמר' כי לא נזכר שאהבה אותו וכנ"ל.

ת. זה לישנא אגב.

תשובה תתצח

ש. אבות פ"ו מ"ט. אמר רבי יוסי בן קסמא כו' אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני כו' באיזה עיר גדולה של חכמים ושל סופרים גר ריב"ק.

ת. לא אמרו.

766. עי' בספר ארחות צדיקים שער שישי דכתב וז"ל, וכשיש אהבה שלא לש"ש תשוב לשנאה גדולה וקנאה כמו שנאמר באמנון (ש"ב י"ג ט"ו) וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד כי גדולה השנאה

תשובה תתצט

ש. בהנ"ל. חכ"א⁷⁶⁷ העיר בזה"ל. בגמ' ע"ז י"ח א' משמע שריב"ק גר באותה העיר שגר רבי חנינא בן תרדיון (ע"ש בחזירתן) ובגמ' סנהדרין ל"ב ב' אמרין אחר רבי חנינא בן תרדיון 'לסיכני' ומשמע שגר (ריב"ק) בעיר סיכני. ע"כ. האם נכון הוא.

ת. אין מוכרח שרחב"ת גר כל ימיו בסיכני.

תשובה תתק

ש. בספר ארחות יושר סימן ב' - ביטול תורה, הביא מרן שליט"א מהקדמת ס' בית אהרן שכותב בנו ששמע מאביו בשם הגר"א לבאר 'במיעוט שיחה' שזה אינו בשלילה שימעט בשיחה לגמרי רק הכונה להיפך בחיוב והיינו לחייב מיעוט שיחה וכו'. ורציתי לשאול האם זה לא סותר למה שכתבו בשם הגר"א (הועתק מספר כתר ראש - ארחות חיים) בזה"ל, ענין דברים בטלים, אמר רבינו שהכל בכלל זולת שיצטרך למו"מ או להשיב מפני הכבוד, וטוב להרחיק גם מזה, שירמוז שלא יוכל להפסיק בלמודו, וליוהרא לא חיישינן. ושאלתי אם יש היתר ולקולא ואין כונתו לאיסור ולחומרא, ואמר שאין בזה שום צד היתר וצריך התחכמות גדול נגד היצר שלא יראה לו היתר לומר עד כאן דבריו הצריך להם כו', ע"כ הלשון שם. [וממה שהדפיסו הדברים בלשון הנ"ל, לכאן' מבואר שלא אמר זאת לאדם מסויים שהיה במדריגה מיוחדת שיוכל להתנהג כן]. (מח"א).

ת. מה שצורך התורה מותר.⁷⁶⁸

אבות דרבי נתן

תשובה תתקא

ש. א' א' ^{768*}. משה עלה בענן כו' רבי עקיבא אומר וישכן כבוד ה' מר"ח ויכסהו הענן ששת ימים להר ולא למשה ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן משה וכל ישראל עומדים ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה

אשר שנאה מאהבה אשר אהבה עכ"ל יעו"ש. תת"ק. ^{768*}. הפרקים והסעיפים המצויינים
⁷⁶⁷. מגיסי הרה"ג ר' אהרן יוסף אויערבאך פה, הם כפי נוסחת הגר"א ולא כפי המצויין בפנים
שליט"א. ⁷⁶⁸. ועי' לעיל תשובות תתצ"א, ש"ס ווילנא.

אמר רבי נתן מפני מה נתעכב משה כל ששת ימים ולא שרה עליו דבור בשביל שימרק מכל אכילה ושתייה שהיו במעיו עד שיתקדש ויהא כמלאכי השרת כו' ע"כ. ולכאור' צ"ב כך, דלפי"ז נמצא דמלבד מ' יום ומ' לילה בהיותו בשמים שלא אכל ולא שתה, מלבד זה, עוד לא אכל ולא שתה ו' יום קודם, וא"כ נמצא דסה"כ מ"ו ימים ולילות לא אכל ולא שתה, וכיון שכן, למה אמר משה רבינו ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, והרי זה הי' מ"ו ימים ולילות והול"ל ארבעים וששה יום וארבעים וששה לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. וצ"ב.

ת. הכונה לא הי' בתוך מעיו. 769 770

תשובה תתקכ

ש. א' ג'. יהושע קבל ממשה כו' זקנים קבלו מיהושע כו' שופטים קבלו מזקנים כו' נביאים קבלו משופטים כו' חגי זכריה ומלאכי קבלו מנביאים אנשי כנסת הגדולה קבלו מחגי זכריה ומלאכי כו'. קצת יש לשאול, דהנה תנן באבות (א' א') משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה, ולכאור' ממה שרק גבי משה קאמר הלשון 'קבל' (ולא קאמר כן ויהושע קבל ממשה רק קאמר ומסרה ליהושע) משמע דהוא בדוקא דאל"כ למה לא המשיך לומר ויהושע קבל ממשה כו' ואנשי כה"ג קבלו מנביאים ולמה אמר ומסרה ליהושע כו' בל' מסירה אלא שמע מינה דמה שרק גבי משה אמר 'קבל' בל' קבלה הוא בדוקא. וכיון שכן, יש לשאול מאי שנא דאילו הכא באדר"נ לא קאמר בלשון מסירה כלל רק קאמר הכל בל' קבלה שכל א' קיבל מזה שלפניו, ולכאור' צ"ב מאי שנא.

ת. היינו הך.

נבלע באברים ובחזו"א אי' שמיד כשהי' בקצה לשון כבר נבלע וא"כ איזה מירוק הוצרך משה, ואמר ששאל את מרן שליט"א וענהו שמה רבינו קנה מהאומות אוכל ירקות וכו' כדי שירויח עוד ברכות וגם ברכת אשר יצר שלא הי' שייך במן לפי שנבלע באברים וזה עשה כדי שיהי' לו מאה ברכות

769. אאמו"ר הגאון רבי יעקב שליט"א אמר לתרץ עוד דאף שלא אכל ושתה אוכל רגיל מ"מ אכל המן שהי' נבלע באברים וע"ז לא הי' צריך מירוק, ויש להוסיף שהמן הוא אוכל של מלאכי השרת ודוק. 770. שמעתי מהרה"ג ר' שלמה לוינשטיין שליט"א ששאל שהרי המן הי'

תשובה תתקג

ש. בהנ"ל. עוד קצת צ"ב, הא דבמשנה קיצר התנא ולא פירט כפי שפירט באדר"נ את סדר הקבלה והמסירה, והיינו דבמשנה קאמר רק 'וזקנים לנביאים' ואילו כאן באדר"נ קאמר 'וזקנים לשופטים ושופטים לנביאים' ולמה דילג התנא במשנה את המסירה שהי' מהזקנים לשופטים. וכמו"כ במשנה קאמר רק 'ונביאים מסרוה לאנשי כה"ג' ולא קאמר גם המסירה שהי' מהנביאים לחגי זכריה ומלאכי ומחגי זכריה ומלאכי לאנשי כה"ג.

ת. גם השופטים היו ביניהם נביאים.

תשובה תתקד

ש. בהנ"ל. עוד קצת צ"ב, במ"ש 'חגי זכריה ומלאכי קבלו מנביאים' שהרי גם חגי זכריה ומלאכי היו נביאים.

ת. הם היו הנביאים האחרונים.

תשובה תתקה

ש. ב' ג'. שבר את הלוחות כיצד אמרו כו' כיון שראה אותו סרחון שסרחו במעשה העגל אמר היאך אני נותן להם את הלוחות 'מזיקני אותן למצות חמורות ומחייבני אותן מיתה לשמים' שכן כתוב בהן לא יהיה לך אלהים אחרים על פני חזר לאחוריו כו'. ולכאור' צ"ב שהרי כבר קבלו התורה במעמד הר סיני וא"כ גם בלי הלוחות כבר הוזקקו למצות חמורות ונתחייבו מיתה לשמים, ולא עוד, הראיה שאע"פ ששבר הלוחות עם כל זה נתחייבו כליה לולי תחנוני משה רבינו ע"ה שהציל מכליה, וא"כ למה 'מזיקנני' כו' זהו טעם לשבירת הלוחות, והא בלא"ה כיון שקבלו התורה במעמד הר סיני כבר נתחייבו וכו"ל. וצ"ב.

ת. עדיין לא שמעו הפרטים כיצד מתחייבים.⁷⁷¹

תשובה תתקו

ש. בהנ"ל. הנה אמרי' (זבחים קט"ו ב') דתניא ר' ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד ר"ע אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב, ועתה בשלמא לר"י ניחא, אבל לר"ע שגם פרטות נאמרו בסיני א"כ מצינו שגם הפרטים שמעו, ולכאוי' צ"ב.⁷⁷²

ת. היינו אחר שהביא הלוחות.

תשובה תתקז

ש. שם. חזר לאחוריו וראו אותו שבעים זקנים ורצו אחריו הוא אחז בראש הלוח והן אחזו בראש הלוח שנאמר כו'. יש להעיר למה קאמר 'בראש הלוח' ל' יחיד דהול"ל בראשי הלוחות ל' רבים שהרי היו ב' לוחות, וכמו דאמר להלן מיניה 'אלא אחזו בהם ואשברם לעיניהם שנאמר ואתפש בשני הלוחות ואשלכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם' כו'. וצ"ב.

ת. בכל יד בלוח א'.

תשובה תתקח

ש. בהנ"ל. וראו אותו שבעים זקנים ורצו אחריו. לכאוי' צ"ב דהא איתא במדרש (תנחומא בהעלותך י"ד) שהרגו את השבעים זקנים עם חור וא"כ מהיכן הגיעו כאן שבעים זקנים. וצ"ב. (והאם צ"ל כהא דאי' בתנחומא בהעלותך ט"ז דהע' זקנים הראשונים הם המתאוננים (וכדפרש"י) והם האספסף (כדפי' הרמב"ן), דא"כ היו עדיין בזמן שבי' הלוחות וצ"ב).

ת. מדרשים חלוקים.

תשובה תתקט

ש. שם. אחרים אומרים לא שבר משה את הלוחות אלא שנאמר לו מפי הגבורה שנאמר כו'. יש לשאול האם גם לדעה זו ג"כ א"ל הקב"ה יישר

772. ע"ע רש"י (שה"ש ב' ג') דכתב וז"ל, אל בית היין. ששם ניתנו 'פרטיה' וביאוריה של תורה עכ"ל.

כחך ששברת. (ואולי כן, והיינו על זה ששבר לעיני ישראל מטעם שאמר למעלה (לדעה שלפני דעה זו) שלא יאמרו ישראל היכן הלוחות אשר הורדת כו').

ת. נכון.

תשובה תתקי

ש. ד' ה'. וכן מצינו בדניאל איש חמודות שהיה מתעסק בגמילות חסדים ומה הן גמילות חסדים כו' היה מתקן את הכלה ומשמחה ומלוה את המת ונותן פרוטה לעני ומתפלל שלש פעמים בכל יום ותפלתו מתקבלת ברצון שו' כו'. מה הביאור בזה שבכך שהתפלל ג"פ בכל יום ותפלתו מתקבלת ברצון ה"ז גמילות חסדים.

ת. זה חסד לכל ישראל.⁷⁷³

תשובה תתקיא

ש. ח' ו'. יחיד יושב ועוסק בתורה שכרו מתקבל במרום שנאמר ישב בדד וידם כי נטל עליו. הנה מ"ש 'שכרו מתקבל במרום' יש לשאול בזה. א'. דהא כל מצוה שעושים השכר במרום כמ"ש שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט ב') ומהו המיוחד גבי זה היחיד שיושב ועוסק בתורה שאמרו עליו שכרו מתקבל במרום. ב'. מהו ה' 'מתקבל' דהול"ל 'מקבל' כי ה' 'מתקבל' ה"ז משמע מתקבל גם לאחרים וה' 'מקבל' משמע שהוא מקבל בעצמו, ולמה אמרו מתקבל ולא אמרו מקבל. ג'. מ"ש שכרו מתקבל 'במרום' יש לשאול שהרי יש גם פירות בעוה"ז. וצ"ב ג' השאלות.

ת. שכרו של תורה.

תשובה תתקיב

ש. ח' ח'. כשם שהצדיקים הראשונים היו חסידים כך בהמתן היו חסידות אמרו גמליו של אברהם אבינו לא נכנסו לבית שיש בו עבודת כוכבים שנאמר ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים מלמד שלא נכנסו לבית לבן הארמי עד שפנו כל העבודת כוכבים מפניהם. ומ"ש שנאמר כו' מלמד כו', לכאן צ"ב

773. עי' בביאור תשובה זו לעיל תשובה תרנ"א.

איך ממ"ד ואנכי פניתי וגו' לומדים שלא נכנסו לשם עד שפינו כל הע"ז, והרי ממ"ד ואנכי פניתי וגו' הי' זה כשעדיין עמד אליעזר על העין כמ"ש לפני כן והנה עמד על הגמלים על העין, ובשלמא אם אליעזר הי' כבר סמוך לביתם ניחא אבל השתא שכלל לא הי' סמוך לביתם רק עמד על העין (שהי' זה מרחק מביתם כדאי' בפירוש הטור השלם עה"ת) א"כ איך ילפינן מזה שלא נכנסו עד שפינו הע"ז מהבית. ולכאו' צ"ב.

ת. משום שא"ל ואנכי פניתי הבית בשבילך.

תשובה תתקיג

ש. ט' ב'. והאיש משה ענו מאד כו' על פני האדמה מדורו אמרו ולא מדורות הראשונים. האם הכונה כפשוטו, דלכאו' חידוש גדול הוא.

ת. במכילתא ס"פ בהעלתך פלוגתא דתנאי בזה.

תשובה תתקיד

ש. שם. רבי שמעון אומר כו' מרים אמרה עלי היה דבור ולא פרשתי מאצל בעלי אהרן אמר עלי דבור ולא פרשתי מאצל אשתי ואף אבותינו הראשונים היה דבור עליהם ולא פרשו מאצל נשותיהן כו'. יש להבין מה טענו והיינו לרבי יהודה בן בתירה (לעיל ב' ג') שלא פרש מן האשה עד שנאמרה לו מפי הגבורה כו'. ולכאו' צ"ב.

ת. לא ידעו שנאמרה לו.

תשובה תתקטו

ש. ט' ה'. ואל תתיאש מן הפורענות כיצד מלמד שיהא לכו של אדם מתפחד (תמיד) בכל יום ויאמר שמא יבוא עלי פורענות היום ושמא למחר ונמצא מתפחד בכל יום שנאמר אשרי אדם מפחד תמיד. לכאו' צ"ב דהא אמרי' בגמרא אשרי אדם מפחד תמיד ההוא בדברי תורה כתיב (ברכות ס' א').

ת. גם כאן בדברי תורה.

תשובות

אבות דרבי נתן

הגר"ח

תקז

תשובה תתתקטז

ש. י"א א'. שמענו לאנשים לנשים מנין שנאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש לטפלים מנין שנאמר ויכלא העם מהביא. ראיתי מפרשים דלטפלים היינו קטנים, ויש לשאול איך חזינן מהפסוק ויכלא העם מהביא לענין קטנים.

ת. העם להביא קטנים.

תשובה תתתקיז

ש. י"ד ה'. אמר להם צאו וראו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם כדי שיכנס בה לעולם הבא נכנס רבי יהושע ואמר כו' נכנס רבי יוסי ואמר כו' רבי שמעון אומר כו' נכנס רבי אלעזר ואמר לב טוב לשמים ולבריות כו' אמר להם צאו וראו איזוהי דרך רעה שירחק ממנה האדם כו' נכנס רבי שמעון ואמר כו' נכנס רבי אלעזר ואמר לב רע לשמים ולב רע למצות ולב רע לבריות כו' אשרי תלמיד שרבו מודה לו ומעיד עליו. הנה יש לשאול כאן כמה דברים וכדלהלן: א'. מ"ש 'צאו' האם הכונה כפשוטו וכפי שמשמע מהל' 'נכנס' רבי כו', דאל"כ מהו הל' נכנס. (וכמו שמצינו להלן אות ו' 'נכנסו' תלמידיו לנחמו, והכא זה יתפרש שאמר להם לצאת [אולי מבהמ"ד] כדי שכ"א יתבונן לבדו בדבר). ב'. יש לשאול מאי שנא דאילו כשאמר להם איזוהי דרך טובה קאמר 'רבי שמעון אומר' ואילו כשאמר להם איזוהי דרך רעה קאמר 'נכנס רבי שמעון ואמר' ומאי שנא. ובאמת צ"ב שהרי בכולהו ממש קאמר 'נכנס רבי' כו' ולמה קאמר שם 'רבי שמעון אומר' (ושמא רבי שמעון לא היה שם בתחילה והגיע רק באמצע, אי נימא דנכנס הוא כפשוטו). ג'. מ"ש רבי אלעזר 'לב רע למצות' יש לדקדק דאילו כשאמר איזוהי דרך טובה לא אמר ג"כ 'לב טוב למצות' ומאי שנא. ולכאור' צ"ב ג' השאלות.

ת. הברייתא לא הקפיד על הלשון.

תשובה תתתקיח

ש. ט"ז ב'. וי"א זה יוסף הצדיק כשבאתה אותה רשעה היתה מענה אותו בדבריה כו' אל תתמה על יוסף הצדיק שהרי מעשה דרבי צדוק 'גדול' ממנו כשנשבה נטלתו מטרוניתא אחת ושגרה לו שפחה אחת יפה כו' אל תתמה על רבי צדוק שהרי מעשה דרבי עקיבא 'גדול' ממנו כשהלך לארץ אוכילו קורצא

אצל שלטון אחד כו' אל תתמה על רבי עקיבא שהרי מעשה דרבי אליעזר 'גדול' ממנו שגדל את בת אחותו כו'. יש לשאול מה שאמרו כאן שהרי מעשה כו' 'גדול ממנו', כי בפשוטו למה מעשה השני גדול מזה שלפניו, דהיינו למה מעשה דרבי צדוק גדול משל יוסף, ולמה של ר"ע גדול משל רבי צדוק, ולמה של רבי אליעזר הגדול גדול משל ר"ע. וצ"ב הביאור בזה.

ת. הנסיון גדול יותר.

תשובה תתקט"ט

ש. כ"ג א'. איזו עלוב שבעלובים זה שהוא עלוב כמשה רבינו שנאמר והאיש משה ענו מאד. הנה נמצא דעניו היינו עלוב (וזהו עלוב שבעלובים כמ"ש ענו מאד), וכיון שכן לכאור' צ"ב היכי קאמר 'זהו שהוא עלוב כמשה רבינו' שהרי כתיב והאיש משה ענו מאד 'מכל' האדם (ושמא לכן אמר זה שהוא עולב 'כ'משה רבינו, לומר שלהיות עניו כמשה רבינו ממש זה אי אפשר, ולכאור' דוחק לפרש כן. ואם דוחק זה הוא אמת א"כ לפ"ז נמצא דמשה רבינו היה עלוב יותר מהעלוב שבעלובים, ולכאור' הוא דוחק). ולכאור' צ"ב.

ת. יש לחפוף להתדמות כמשה רבינו.

תשובה תתקכ

ש. כ"ו ב'. אל תבוא לבין הלצים שמא תלמד ממעשיהם. לכאור' צ"ב דהא יתירה מזאת ארו"ל כת לצים אין מקבלין פני שכינה (סוטה מ"ב א') וא"כ למה לא קאמר אל תבוא לבין הלצים כדי שתקבל פני שכינה וכיו"ב ולמה קאמר הטעם רק משום שמא תלמד ממעשיהם.

ת. הם עצמם אין מקבלים פני שכינה.

תשובה תתקכא

ש. כ"ח א'. רבי נתן אומר אין לך אהבה כאהבה של תורה ואין לך חכמה כחכמה של א"י ואין לך יפי כיפי של ירושלים ואין לך עשר כעשר של מדי ואין לך זנות כזנות של ערביים ואין לך גסות כגסות של עילם ואין לך חנופה כחנופה של בבל שנאמר (זכריה ה') ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער ואין לך כשפים ככשפים של מצרים. קצת יש לשאול הביאור, שאמר כאן כמה דברים של 'אין לך' כו', ולא מייתי רא' מפסוקי' רק לענין חנופה של

בבל, ולמה לא הביא לכולהו ראי' מפסו', ולמה רק גבי חנופת בבל מייתי ראי' מקרא. וקצת צ"ב.

ת. היכא דאיכא קרא הביא קרא.

תשובה תתקכב

ש. כ"ט ו'. איסי בן יהודה אומר מפני מה תלמידי חכמים מתים בלא זמן לא מפני שמנאפין ולא מפני שגוזלין אלא מפני שהן בוזין בעצמן. מהו הביאור של 'בוזין בעצמן', ולמה הוא סיבה למיתה קודם זמנם. וצ"ב.

ת. אין שומרין על כבוד התורה שלהם כראוי.⁷⁷⁴

תשובה תתקכג

ש. ל"ג א'. עשרה דורות מנח ועד אברהם כו' ולא היה אחד מהם שיהלך בדרכי הקב"ה עד שבא אברהם אבינו והלך בדרכי הקב"ה כו' אלא מלמד שזימן הקב"ה לא"א שתי כליותיו כשני חכמים והיו מבינות אותו ויועצות אותו ומלמדות אותו חכמה כל הלילה כו'. הנה אמרי' (ברכות ס"א א') ב' כליות כו' א' יועצתו לטובה וא' יועצתו לרעה, ולפ"ז אפשר דלזה קאמר דאצל אאע"ה שניהם יעצוהו לטובה, דאל"כ מה הרבותא באאע"ה שהרי לכא"א יש ב' כליות. האם נכון לבאר כן.

ת. אולי.

תשובה תתקכד

ש. ל"א ג'. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קדם שנברא העולם היתה תורה כתובה ומונחת בחיקו של הקב"ה ואומרת שירה עם מלאכי השרת שנאמר ואהיה אצלו אמן ואהיה שעשועים יום יום משחקת בתבל ארצו. לכא"ו צ"ב טובא, שהרי מלאכי השרת נבראו רק ביום שני לבריאת העולם (כמ"ש רש"י בתהלים קל"ו), והיכי קאמר הכא שתתקע"ד דורות קודם בריאת העולם התורה אמרה שירה עם מלאכי השרת. וצ"ב טובא.

ת. היו כמה מיני מלאכים.

תשובה תתקכ"ה

ש. ל"ג ב'. אמר להם משה קומו עברו אמרו לא נעבר עד שיעשה לפנינו סלעים סלעים נטל המטה והכה על הים ונעשה סלעים שנאמר שברת ראשי תנינים על המים הוי אומר ראשי תנינים אין משתברין אלא על הסלעים. יש לשאול הביאור למה ביקשו שיעשה סלעים והאם הוא כדי שתנינים שבים לא יזיקום.

ת. אולי.

תשובה תתקכ"ו

ש. ל"ז א'. למעלה מן האדם ברא מלאכי השרת שמלאכי השרת הולכין מסוף העולם ועד סופו ובני אדם אינו כן. קצת צ"ב, דהכא משמע דר"ל שמלאה"ש הם יותר מבני אדם, ומאידך ארז"ל גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת (תנחומא ויקרא א' א').

ת. גדולים בזכות שיגיעים לשנות טבעיהם.

תשובה תתקכ"ז

ש. ל"ז י"ב. חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין כו' ולמה לא דבר הקב"ה עם אהרן על שלא היה עומד בפרץ שאילו היה עומד בפרץ לא גרם חטא לנדב ואביהוא. וכ' בב"א לפ' וז"ל, על שלא היה עומד בפרץ. להתפלל בעבורם בחטא העגל, ואילו היה עומד בפרץ היתה תפלתו נשמעת והיה לתועלת לבניו עכ"ל. ויש לשאול איך היה מציל את בניו מהחטא של האש זרה עי"כ שהיה מתפלל על בני"י שלא יכשלו בעגל, דמה זה שייך לזה. (ושוב חשבתי דהכונה למה שפרש"י בפ' שמיני (י' ב') שבבעבור העגל נקנסה מיתה על ד' בני אהרן והועילה תפלת משה לבטל מחצה, וזהו שאמרו כאן שאם הי' אהרן מתפלל שלא יהי' העגל⁷⁷⁵ א"כ הי' תועלת שגם נדב ואביהוא לא היו נפ'. אך זה דחוק כי קאמר לא גרם 'חטא' לנדב ואביהוא, והיינו דנהי שאהרן הי' מציל את בניו משום העגל מ"מ איך הי' מצילם מ'חטא' שלהם ולמה הוא אשם בחטא שלהם). וקצת צ"ב.

775. או שהי' אהרן מתפלל אחר העגל גם הוא, משה התפלל והועילה תפלתו מחצה, וגם תפלת אהרן היה יכול להועיל עוד מחצה להציל שני בנים ולא רק משה, א"כ היה יכול להצילם ממיתה, כי

ת. לא הוכיחם תמיד כראוי.

תשובה תתקכח

ש. מ' ז'. ארבע מכות הם כו' אינו נראה ולא רואה זה מכת חלי מעים. יש לשאול למה דוקא חלי מעים והרי יש עוד מיני חוליים שאינם נראים ולא רואים (ה"י מכולם).

ת. לא נראה להתרפאות.

תשובה תתקכט

ש. מ' ח'. ארבעה חכמים הם הרואה רבי יוחנן בן נורי בחלום כו' רבי אלעזר בן עזריה כו' רבי ישמעאל יצפה לחכמה רבי עקיבא ידאג מן הפורענות. וכתב בב"י וז"ל, ידאג מן הפורענות. דהיה מהרוגי מלכות וסרקו בשרו במסריקות של ברזל עכ"ל, וצ"ב למה רק אצל ר"ע אמרו ידאג מן הפורענות שהרי גם רבי ישמעאל היה מהרוגי מלכות. ואם משום שמיתתו של ר"ע היה קשה יותר בכך שסרקו כו', מ"מ סוף סוף גם רבי ישמעאל נפ' במיתה קשה והי' גם הוא מעשרה הרוגי מלכות וא"כ למה אי"ז סיבה מספקת כדי לומר גם גבי רבי ישמעאל ידאג מן הפורענות. וצ"ב הכונה.

ת. לר' ישמעאל כחכמתו גדול יותר.

תשובה תתקל

ש. בהנ"ל. לכאור' אם הכוונה שחכמתו של ר' ישמעאל גדול יותר משל ר"ע ולכן אמר אצל ר' ישמעאל יצפה לחכמה, צ"ב דהא בעירובין י"ג א' במעשה דרבי מאיר שלמד אצל רבי עקיבא ולא הבין והלך אצל רבי ישמעאל וחזר לרבי עקיבא מבואר דחכמת ר"ע הי' גדולה יותר. וצ"ב כוונת מרן שליט"א.

ת. הי' מפורסם יותר בחכמתו.⁷⁷⁶

נוספים והיינו נדב ואביהוא. 776. היינו דנהי הי' יותר מפורסם משל ר"ע ולכן קאמר אצל ר"י שחכמת ר"ע הי' גדולה משל ר"י מ"מ חכמת ר"י דוקא יצפה לחכמה.

תשובה תתקלא

- ש. שם. בהנ"ל. האם הכונה שרואה את פניהם ודמותם בחלום או שרואה רק את שמותם בחלום.
- ת. דמותם ממש.

תשובה תתקלב

- ש. שם. בהנ"ל. במ"ש ידאג מן הפורענות, מה הכונה, והיינו דלכן מה עליו לעשות.
- ת. יתפלל.

תשובה תתקלג

- ש. מ' ט'. שלשה תלמידי חכמים הם הרואה בן עזאי בחלום כו' בן זומא כו'. יש לשאול למה לעיל אות ח' גבי רבי יוחנן בן נורי וראב"ע ור"י ור"ע אמרו ארבעה 'חכמים' ולא אמרו ארבעה 'תלמידי חכמים' שהרי ודאי גם לעיל אות ח' הם ת"ח. ומאי שנא דשם אמרו 'חכמים' וכאן אמרו 'תלמידי חכמים'.
- ת. אלו היו התלמידים.⁷⁷⁷

תשובה תתקלד

- ש. מ' י"ב. אל יעמד אדם ערום נגד בית קדשי הקדשים. יש לשאול למה זה נ' פה, דלכאור' מה זה שייך לכל מה שנאמר כאן לפני כן. ולכאור' זה שייך למה שנאמר להלן באות י"ג.
- ת. זה תחלת ה"ט.

תשובה תתקלה

- ש. מ"א י"ב. דברים העשויין וגנוזין אלו הן כו'. יש לשאול למה ל"נ כאן גם ספר הרפואות שגנוזו חזקיהו המלך.
- ת. זה אינו כלי ביהמ"ק.

777. לכאור' היינו דהיכן דאיתא 'חכמים' היינו חכמים ממש והיכן דאיתא 'תלמידי חכמים' הכונה כפשוטו שהם תלמידים של החכמים.

תשובות אבות דרבי נתן - דרך ארץ רבא **הגר"ח** תקיג

תשובה תתקלו

ש. מ"א י"ג. אלו שאין להם חלק לעולם הבא כו'. יש לשאול שהרי זה כבר אמרו לעיל ל"ו ו' וביתר ביאור ולמה נכפל.

ת. כאן נאמר טעם אחר בשביל שבקשו גדולה (וזה גרם להם).

דרך ארץ רבא

תשובה תתקלז

ש. פרק שני. מכין בסתר ומחרפין בגלוי ומזילי הרבים ומטילי המחלוקת עתידין להיות כקרח וכעדתו ועליהם הכתוב אומר ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל. הנה מהא דאמר 'עתידין כו' ועליהם' לכאן' משמע שעונשם יהי' להם כהעונש של קרח ועדתו, אמנם לכאן' צ"ב מהא דארז"ל (תנחומא צו י"א) ואת כל העדה הקהל א"ל הקב"ה למשה חלוק לו כבוד כנגד כל ישראל כדי שיראוהו היום נכנס לכהונה גדולה והתרה בהם התראה שלא יחלקו על הכהונה כקרח וכעדתו שנבלעו שאני יודע שעתידי עוזיה לחלוק ולעמוד על הכהונה כו' א"ל וכדין שעשית לקרח אתה עושה לו א"ל לאו ולא יהיה כקרח וכעדתו א"ל והיאך אתה עושה לו כו' ע"כ, ונמצא מבואר דהא דכתיב ולא יהיה כקרח וכעדתו קאי על העונש והיינו שלא יהיה מי שיענש כהעונש של קרח ועדתו, וא"כ איך קאמר הכא 'עתידין כו' ועליהם' דמשמע שעונשם כהעונש של קרח ועדתו. ולכאן' צ"ב.

ת. מעין עונשו.

תשובה תתקלח

ש. שם. 'זהמאוסין בעיניהם והנבזים בפניהם' והכובשין את יצרן והמשפילין את רוחם עליהם הכתוב אומר (ישעיה מ"ט) כה אמר ה' גואל ישראל קדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו. קצת צ"ב דמאידיך ארז"ל (אדר"נ כ"ט ו') איסי בן יהודה אומר מפני מה תלמידי חכמים מתים בלא זמן לא מפני שמנאפין ולא מפני שגוזלין 'אלא מפני שהן בוזין בעצמן'. ולכאן' צ"ב.

ת. צריכין להיות בזוין בעיניהם אבל לפני אחרים יזהרו בכבוד התורה.⁷⁷⁸

תשובה תתקלט

ש. פרק שישי. בשעת פטירתן היה מלקה אותן כו' אמר להם רבי יהושע אני אלך ואראה מה מעשיו כו' וכך שמעתי מפי חכמים שכל מי שנודר בתורה ועוברה לוקה ארבעים א"ל ברוך אתה לשמים שעשית כך כו'. לכאו' צ"ב דהא ליתן המלקות זהו תפקיד הבית דין והיאך הלקה הוא אותם ולא עוד אלא שרבי יהושע בירכו ע"ז. וצ"ב.

ת. חסך להם להתבזות בבי"ד.⁷⁷⁹

תשובה תתקמ

ש. ספ"ו. ולא ישתה שתי כוסות ויברך ברכת המזון מפני שנראה כגרגרן. האם זה גם בזמנינו כי מסתמא בזמן הגמ' היו הכוסות ששותים מהם, גדולים מהכוסות שלנו, שכל כוס ע"פ רוב כיום הוא בערך שיעור רביעית. (ועוד. מי שרוצה לחסוך זמן וע"כ מכין לו קודם הסעודה ב' כוסות, האם ג"כ לא יכין ב' כוסות ואע"פ שעושה כן כדי לחסוך זמן).

ת. גם בזמנינו.

תשובה תתקמא

ש. פרק אחד עשר. ר"מ אומר כל מי שיש תלמיד בצידו ואינו משמשו חייב מיתה שנאמר כי דבר ה' בזה. הנה הלשון משמע דהתביעה על הרב, והיינו דהול"ל (כגון) כל מי שאינו משמש את רבו חייב מיתה (וכע"ז לעיל באדר"נ י"ב ו"ג ושם כ"ה ג' ובכתובות צ"ו א'), ומדאמר כל מי שיש תלמיד בצידו ואינו משמשו מ' דהתביעה על הרב ומ"ש חייב מיתה לא קאי על התלמיד, אך צ"ב למה יענש הרב מפני שתלמידו לא שימשו. וגם מאי נפק"מ אם התלמיד בצידו או לאו שהרי בכל אופן התלמיד חייב לשמש את רבו וגם אם לא נמצא

778. עי' לעיל תשובה תתקכ"ב. להיות דוקא בבי"ד וע"י שעשה כן בעצמו ממילא

חסך להם להתבזות בבי"ד, אבל מלקות ארבעים

779. היינו שהיה זה כעין מכות מרדות ולא חייב חסר אחת ודאי שזה א"א לעשות אלא הבי"ד דוקא.

תשובות דרך ארץ רבא - דרך ארץ זוטא הגר"ח תקטו

בצידו של הרב. ואם נימא דהתביעה כאן הוא על התלמיד, צ"ב למה זה נ' בלשון הנ"ל דמשמע דהתביעה הוא על הרב. וצ"ב.
ת. על התלמיד.

דרך ארץ זוטא

תשובה תתקמב

ש. ארז"ל (מס' דא"ז ספ"א) תשעה נכנסו בחייהם בגן עדן ואלו הן חנוך בן ירד אליהו ומשיח ואליעזר עבד אברהם וחירם מלך צור ועבד מלך הכשי ויעבץ בנו של רבי יהודא הנשיא ובתיה בת פרעה וסרח בת אשר וי"א אף רבי יהושע בן לוי. האם ישבו עליהם שבעה ונהגו כל דיני אבילות, כי אולי יתכן לומר סברא דסו"ס כלפי הנשואים בעוה"ז ה"ז אבילות דמה להם להנשואים בעוה"ז אי נפטרו ונקברו אי עלו לשמים.

ת. עי' מו"ק כ"ו א' ויקרעם וגו' לגבי ידי' כמת דמי וילפי' מיניה דיני קריעה.

תשובה תתקמג

ש. דא"ז פרק שישי. ולא ירבה בישיבת של עמי הארץ. לכאוי' צ"ב דהא תנן (אבות פ"ג מי"ד) וישיבת בתי כנסיות של ע"ה מוציאים את האדם מן העולם, וכיון שכן, אמאי קאמר 'ולא ירבה' דכי מעט כן שרי.

ת. לצורך שרי אבל יקצר.

תשובה תתקמד

ש. שם פרק תשיעי. אם השפלת עצמך הקב"ה מגביהך ואם גדלת עצמך בפני חבירך הקב"ה משפילך. יש לדקדק, דברישא לא אמר אם השפלת עצמך 'בפני חבירך' (כמו שאמר בסיפא), ובסיפא לא אמר אם גדלת עצמך סתם (כמו ברישא שסתם). ומהו הביאור בזה.

ת. השפלת עצמך אפי' שלא בפני חבירך.

זבחים - מנחות

תשובה תתקמה

ש. בספר תורה אור דמרון הח"ח זי"ע הביא הרבה מחז"ל שהלומד ועוסק בסדר קדשים כאילו מקריב קרבן ממש כו'. ויש לשאול, האם עצם הלימוד בספר תורה אור הנ"ל ג"כ נחשב כאילו מקריב ממש, כי סו"ס עוסק בענין הקרבנות, או לא.

ת. צריך בדיני הקרבנות ובאופן הקרבנות.

תשובה תתקמו

ש. זבחים ה' א'. רמי ריש לקיש על מעוהי בי מדרשא ומקשי. פרש"י וז"ל, ה"ג רמי ר"ל על מעוהי שוכב על בטנו פניו כלפי קרקע עכ"ל, והלבוש בהגהותיו שעל הגמ' ציין לגיטין מ"ז א' שם כ' התוס' וז"ל, כריסי כרי דרכן היה לשכב על בטנם כדאמרינן בזבחים ריש לקיש רמי אמעוהי ומקשה עכ"ל התוס' שם. ולכאורה צ"ב דהא אסור לשכב פרקדן. (והאם ניתן להוכיח מזה לדינא שמותר לשכב פרקדן כשלא יושן).

ת. במצלי קצת מותר. 780 781

תשובה תתקמז

ש. זבחים כ"ד א'. בעי רב אמי נעקרה האבן ועמד במקומה 782 כו'. האם כהן שעמד באמה העוברת בבית המקדש ועבד. האם עבודתו כשרה. (מח"א).

ת. כשרה.

תשובה תתקמח

ש. זבחים ס"ב ב'. ועשית עולותיך הבשר והדם מה דם בזריקה אף בשר בזריקה כו'. צ"ב איך נתקיים דין זריקה באברים ע"ג אויר קרקע והרי הכבש היה רוכב על הסובב אמה. (מח"א).

780. עיין תהילים קי"ט נ"א 'נטיתי' ובתרגום 'אצליתי'. 781. עי' מש"כ מרן שליט"א בשיח השדה ח"ג עמוד י"ד בד"ה שם מיקרא כו'.
782. עמש"כ מרן שליט"א בזה בדרך חכמה פ"א מבית הבחירה ה"י בד"ה נעקרה אבן יעו"ש.

ת. זה נקרא אויר קרקע.⁷⁸³

תשובה תתקמט

ש. זבחים ס"ג א'. מתני'. כל העולין למזבח עולין דרך ימין חוץ מן העולה כו', ואמרי' (ס"ד א') מ"ט אמר רבי יוחנן נסכים שמא יתעשנו ועולת העוף שמא תמות בעשן כו'. וק' דהא א' מעשרה נסים דתנן בפ"ה דאבות הוי שלא נצחה הרוח את העשן, וא"כ מה החשש שיזיק לניסוך המים ולעולת העוף. (מח"א).

ת. אין סומכין על הנס.^{784 785 786}

תשובה תתקנ

ש. זבחים פ"ג א'. שחט קרבן במחשבת פיגול ועלה הדם בכלי למזבח, לרבן גמליאל (זבחים פ"ג א')⁷⁸⁷ דס"ל דמזבח מקדש דם פסולין, האם חייב לזרוק את הדם ונמצא שחיטתו פיגול. (מח"א).

ת. עי' פסחים ס"ה א' תד"ה שמא.^{788 789}

תשובה תתקנא

ש. זבחים צ"ו ב'. מתני'. רבי טרפון אומר בישראל בו מתחילת הרגל יבשל בו כל הרגל, ובגמ' מבואר דכל יום הוי גיעול לחבירו וערש"י, וק' הא ממעט באכילתן של שלמים דכיון שבלוע בהן של אתמול צריך לגמור אכילתן היום.

הבחירה ס"ק ע"ה. ⁷⁸⁷ הכי תנן התם, אין בין דברי רבן גמליאל לדברי רבי יהושע אלא הדם והנסכים שרבן גמליאל אומר שלא ירדו כו'. ⁷⁸⁸ וז"ל התוס', שמא לא נתקבל בכלי פי' בקונטרס ולא תועיל זריקה משום דנשפך מצואר בהמה וקשה לר"י דמ"מ יזרוק דתועיל זריקה לאותו שנשפך אחר שנתקבל ונראה לר"י דהכי פי' שמא לא נתקבל בכלי 'זאסור להעלות דם פסול למזבח' כדמוכח בכמה דוכתי דדוקא אם עלו בדיעבד לא ירדו, וקאמר כו', עכ"ל יעו"ש. ⁷⁸⁹ חכ"א העיר דלכאוי' ודאי יזרוק כיון דבין כה הקרבן פיגול וכל

⁷⁸³ עיין מש"כ מרן שליט"א בדרך חכמה פ"ב מבית הבחירה הי"ג ובביה"ל שם בד"ה כדי ובד"ה ושני, יעו"ש. ⁷⁸⁴ עי' זבחים פ"י מ"ח (ובגמ' דף צ"א) ברע"ב ד"ה רבי טרפון. ⁷⁸⁵ יל"ע אם כן הדין הי' גם בניסוך היין שהיו צריכין להעביר באופן שלא יתעשן, ועי' סוכה מ"ח ב' דניסוך המים והיין באים כאחת, ולפי"ז מסתמא העבירם יחד וממילא כשאמר התנא נסכים היינו גם יין. (ועיין מש"כ מרן שליט"א בדרך חכמה פ"ג מכלי המקדש ה"ב בבה"ל ד"ה בעת). ⁷⁸⁶ עי' מש"כ מרן שליט"א בדרך חכמה פ"ב מבית

ועוד תינח בימות החול אבל שבת שבתוך הרגל דלא מבשלין הרי אין גיעול ליום של אמש. (מח"א).

ת. אולי ס"ל לר"ט כר"ש דלא חש לממעט באכילתו, ומה שהקשה משבת גם בשבת אפשר לבשל ע"י גוי ואין שבות במקדש.

תשובה תתקנב

ש. בהנ"ל. חכ"א⁷⁹⁰ הקשה על תשובת מרן שליט"א בזה"ל: תמוה דא"כ למה מבואר במשנה דשעיר של יוה"כ שחל בערב שבת אכלו הבבליים חי, היו מבשלים ע"י גוי.

ת. אולי זה מיירי אחר שגזרו על בישולי עכו"ם.

תשובה תתקנג

ש. מנחות מ"ג ב'. ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ כו' אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה כו', צ"ב דהרי היה לדוד המע"ה מצות ישוב א"י להרמב"ן בס' המצות מצוה ד'.

ת. הוא הי' כ"פ בחו"ל.^{791 792}

תשובה תתקנד

ש. מנחות ק"י א'. כ' התוס' וז"ל ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן. מדרשות חלוקין יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים ויש מי שאומר כבשים של אש והיינו דאמרינן בשמו"ע בעבודה ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון ויש אומרים דקאי אדלעיל והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל. לא מצאתי יותר. עכ"ל. ולכאור' בפשוטו כונת התוס' כך, דבין להיש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים ובין להיש אומר כבשים של אש לתרויהו היינו דאמרי' בשמו"ע בעבודה ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון. (כי אין לומר דהיש מי שאומר כבשים של אש הוא מפרש דאמרי'

השאלה רק אם חייבין עליו כרת ויל"ע. 790. מגיסי הרה"ג ר' אהרן יוסף אויערבאך שליט"א. 791. לכאורה לשון הגמ' ובשעה כו' קצת משמע דתמיד כשנכנס כך הי' ולא רק פעם אחת או רק לפעמים כגון כשהיה בחוץ לארץ וקצת צ"ב. 792. עי' מה שכתבנו בזה במאור אהרן ריש פ' תזריע עה"פ וביום השמיני ימול וגו'.

והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל, כי בביהמ"ק לא הקריבו כבשים של אש). אמנם לכאור' צ"ב כך, דבשלמא להיש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים אולי ניחא מה דאמרין ואשי ישראל 'ותפלתם' והיינו תפלתם של הנך צדיקים, אבל להיש מי שאומר כבשים של אש צ"ב מהו 'ותפלתם' שהרי כבשים אינם מתפללין. ואין ליישב דהיש מי שאומר כבשים של אש מפרש כהיש אומרים דקאי אדלעיל והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל, והיינו כנ"ל דבביהמ"ק לא הקריבו כבשים של אש. ולכאור' צ"ב.

ת. קאי ישראל.

תשובה תתקנה

ש. מנחות פ"ד מ"ב. הפרים והאילים והכבשים אינן מעכבין זה את זה. כתב הרע"ב וז"ל, הפרים והאילים והכבשים, הנך דכתיבי בפרשת אמור אל הכהנים והקרבנות על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים, הבאים עם שתי הלחם של עצרת, אינם מעכבים הפרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים של מוספים של עצרת הכתובים בפרשת פנחס כו' עכ"ל. והנה הסדר שנקט התנא הפרים והאילים והכבשים זהו הסדר של המוספים בפרשת פנחס (פכ"ח פכ"ו), וכמו שהרע"ב עצמו כתב וז"ל אינם מעכבים הפרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים של מוספים כו' עכ"ל, וכיון שכן, לכאורה הרע"ב היה צריך לפרש בהיפוך, והיינו כך: הפרים האילים והכבשים הנך דכתיבי בפרשת פנחס כו' אינם מעכבים את הנך דכתיבי בפרשת אמור כו', דכן משמע מזה שאמר התנא הפרים והאילים והכבשים וכמו דכ' בפ' פנחס ולא קאמר הפרים והאילים וכמו דכתיב בפ' אמור. וקצת צ"ב.

ת. הקדים פרים שהיא בהמה יותר גדולה.

תשובה תתקנו

ש. כתב הרמב"ם (פ"ב מבית הבחירה הי"ד)⁷⁹³ שהיה אויר בין הכבשים קטנים למזבח. מהו מקור הטעם. (מח"א).

ת. דכתיב סביב.⁷⁹⁴

793. ע"י מש"כ מרן שליט"א בדרך חכמה שם. 794. ע"י זבחים ס"ב ב'.

תשובה תתקנז

ש. כתב מרן שליט"א בדרך חכמה (פ"ח מכלי המקדש ס"ק ל"ב) וז"ל, אבל אם נטף על הבגד טיפה מועטת של דם ושמן מועיל לכבסו ואפשר שאפילו עבד בהן לפני כיבוס אין לפסול עבודתו וצ"ע כו' עכ"ל מרן שם,⁷⁹⁵ ולכאור' צ"ב למה אפשר דאין לפסול עבודתו והרי לעיל ה"ד כ' הרמב"ם וז"ל בגדי כהונה מצותן כו' שנאמר לכבוד ולתפארת, היו מטושטשין כו' ועבד עבודתו פסולה כו' עכ"ל, ולא חילק הרמב"ם כמה טיפות דם ושמן נטפו על הבגד ומשמע דפשוט דבכל גוני עבודתו פסולה ואפי' כשנטף רק טיפה מועטת של דם. ולכאורה צ"ב כונת מרן שליט"א.

ת. אפשר דמשהו לא נקרא מטושטש לפסול.

תשובה תתקנח

ש. בדרך חכמה פ"ח מהל' כלי המקדש בבה"ל ד"ה לא, תמה מרן שליט"א עמש"כ היריעות שלמה דאסור ליכנס לבית הכסא בבגדי כהונה. ובגמ' יומא ס"ח ב' ובתמיד כ"ז א' הגמ' דנה אם בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן או לאו, ומ"מ אסור לישן בהן ופרש"י שמא יפיח בהן, וא"כ כ"ש לעשות צרכיו. ג"כ חזינן שם דאם מותר לישן בב"כ מן הצד ה"ה בתפילין, חזינן דבגדי כהונה ותפילין שוו, ואם בתפילין אסור ליכנס לבית הכסא ה"ה בב"כ. עדיין צ"ב מש"כ שב"כ לא היה להן בית הנקב ובית הערוה להנ"ל כיון דבלא"ה אסור ליפנות בהן אי"צ להני בתים כלל, ולפי' הב' לק"מ. (מח"א).

ת. אינו מוכרח.⁷⁹⁶

מבואר דאסור לכהנים לישן בבגדי כהונה ופרש"י שם דהטעם משום שמא יפיח בהן ובגמ' ברכות כ"ג א' אבעיא להו מהו שיכנס אדם בתפילין בבית הכסא קבוע להשתין מים רבינא שרי רב אדא בר מתנא אסור והטעם דאסור מבואר שם שמא יפנה בהם או שמא יפיח בהם ולפי"ז לכאורה גם בבגדי כהונה היה אסור מהאי טעמא להשתין בהם שמא יפיח ואולי גם בלא טעם זה אסור האם זה נכון. ומרן ענה שם: מסתבר שמותר.

795. עי' ליקוטי הלכות [למרן הח"ח זצ"ל] זבחים פ"ח א', ועמש"כ מרן שליט"א בזה עוד בטעמא דקרא פ' תצוה ד"ה ולקחתם יעו"ש.

796. נמצא בזה עוד תשובה ממרן שליט"א, והוא בס' מעיל קטן בסוף הס' בתשובות מרן שליט"א, בתשו' בעניני עבודה וקרבנות תשובה כ"ז. וז"ל השאלה שם. כהן שהיה צריך להטיל מים האם היה מותר לעשות כן בבגדי כהונה או שהיה צריך לפושטן וללבוש בגדי חול והנה ביומא ס"ח ב'.

תשובה תתקנ"ט

ש. בדרך חכמה כתב מרן שליט"א בביה"ל כמה טעמים למה אין מקריבין בזה"ז. לכאור' בחזו"א מנחות סי' ל' סק"ה כתב עוד טעם דקרא כתיב ולא אריח בריח נוחחכם דאי"ז קביעות של המציאות אלא גזירה שלא יקריבו. וכן פי' הנצי"ב להאי קרא בפירושו העמק דבר שם. (מח"א).

ת. החזו"א כתב אפשר היינו שנסתפק בזה.

תשובה תתקס

ש. בדרך חכמה (פ"ג מכלי המקדש ה"ז ד"ה חמש שנים) מרן שליט"א דן לומר ששירת הלויים לא נאמרה בניגון. ויש לשאול אם יש להוכיח שנאמרה בניגון מהתרגום בשמואל ב' א' דהכי איתא שם, ואף הימין בר יואל בר ברי שמואל עתיד דיקום הוא וארבעת עשר בנוהי למהוי אמרין בשירה על ידי נבלין וכנורין עם אחיהון לואי לשבחא בבית מקדשא וגו', דהלשון בשירה 'על ידי' נבלין וכנורין לכאור' מ' בהדיא שהשירה נאמרה בניגון ממש.

ת. אינו מוכרח.

תשובה תתקסא

ש. ⁷⁹⁷ כתב הפמ"ג בגינת ורדים ובהקדמתו להלכ' שחיטה דאיסור עשה דאינו זבוח אין בו חיסרון חצי שיעור, ואף לר"ל דח"ש מותר מה"ת, באיסור דאינו זבוח יהא אסור ח"ש כמו שיעור. ונראין הדברים דלאו בכל איסור עשה קאי הפמ"ג אלא באיסור דאינו זבוח שאז כיון שגם חצי זית בעי שחיטה כמו זית שלם, הלכך האיסור הנובע מהציווי וזבחת שווה בח"ש כבשיעור, אבל שאר איסור עשה כגון בעלי חיים טמאים דכתב הרמב"ם פ"ב ממאכ"א ה"א דיש בהן איסור עשה דאת הבע"ח הטהורים תאכלו, משמע דהטמאים אל תאכלו, בזה אין שום סיבה שאיסור עשה יהיה עדיף מלאו דלא תאכלו, דכל שיש לשון אכילה אזי פחות מכזית, אינו אכילה. וקצת הכרח לזה הוא מהגרע"א דאייתי לפמ"ג הנ"ל בכמה דוכתי (שבועות כג: יומא פג.) ואילו במעילה ט"ז א' גבי חצי זית פרה וחצי זית גמל דס"ל לר"א דאין מצטרפין משום דאחע"א (דאין

797. שאלה זו מהגר"ר משה מיטלמן שליט"א מחבר ספרי אפיקי מים על סדר טהרות.

איסור חל על איסור) כלומר איסור נבילה לא חייל על איסור גמל והקשה הגרע"א דהכא כיון דהוי ח"ש של גמל א"כ יחול איסור נבילה אתרוייהו כיון דיש כזית שלם של נבילה והוי איסור חמור. ולכאוי' יקשה מה אכפת לן שיש רק ח"ש גמל, והא איכא איסור עשה דטמאים לא תאכלו, וביחס לאיסור עשה ח"ש אסור כמו שיעור שלם ושוב אין אחע"א וכמפורש בתוס' שבועות כג: דאין לאו חל על איסור עשה, אלא ע"כ ס"ל לגרע"א דרק באיסור דאינו זבוח הוי ח"ש כשיעור. עכ"ל.

ת. יתכן.

תשובה תתקסב

ש. האם אכילת קדשים מיקרי עבודה. והאם מבואר דצריכים לזה בגדי כהונה (ויעוי' מג"ח סוף מצוה ער"ה). (מח"א שליט"א).

ת. מקרי עבודה אבל א"צ בגדי כהונה.

תשובה תתקסג

ש. כהן קטן מותר להאכילו קדשי קדשים, כמבואר בר"מ הל' מעה"ק פ"ו הי"ז. ומשמע דסגי דהקדשים נאכלו ע"י כהן אף דהוא קטן. האם ה"ה אם אוכל כהן שיכור הפסול לעבודה. ומה הדין בזה בכהן מרובה או חסר בגדים, או שהיו בגדיו קרועין וכד', או שהיה דבר חוצץ בין רגליו לרצפה בשעה שאכל. (מח"א שליט"א).

ת. כולם יכולים לאכול.

תשובה תתקסד

ש. במש"כ מרן שליט"א במכתבו הקודם דבאכילת קדשים לא בעינן בגדי כהונה וכן דכהן מרובה או חסר בגדים או שיכור או שהיה דבר חוצץ בין רגליו לרצפה בשעה שאכל, כולם יכולים לאכול קדשים עכ"ד. ונפשי בשאלתי אם לכל דינים אלו מקור מפורש. (מח"א הנ"ל).

ת. לא מצינו.

תשובה תתקס"ה

ש. האם כל הכהנים כולם מצווים באכילת קדשים כל יום, או רק הבית אב. ואם הקדשים לא נאכלו מאיזה סיבה, האם כל הכהנים עוברים אז בביטול עשה דאכילת קדשים. (מח"א שליט"א).

ת. רק הבית אב, אבל אם אין מספיקים צריכין שאר הכהנים להשלים.

תשובה תתקס"ו

ש. הר"מ בסה"מ מ"ע פ"ט הביא לשון הספרא דאכילת קדשים בגבולין כעבודת מקדש במקדש, ובעינן דיקדש ידיו ורגליו ואח"כ יאכל. וחזינן דעכ"פ בעינן קידוש ידים ורגלים קודם אכילת קדשים.

והר"מ ביד החזקה לא הביא ד' הספרא הנ"ל. וצ"ע אמאי לא הביאו, והא איכא נפ"מ לדינא. (מח"א שליט"א).

ובמנ"ח מצוה ער"ה [בסופן] פשיטא ליה דלא בעינן קידוש ידים ורגלים קודם אכילת קדשים. ולכאורה צ"ע מד' הספרא הנ"ל.

ת. יתכן דלא קיי"ל כר"ט בפסחים ע"ב ב'.

תשובה תתקס"ז

ש. לא מצאתי בר"מ עד מתי מותר לאכול את לחם הפנים. ובפהמ"ש מנחות פ"ב מ"ב מ' דלחה"פ נאכל רק ביום השבת עצמו. וברבינו יונה אבות פ"ה מ"ה מ' דנאכל כל השבוע. ובי"ד החזקה לא מצאתי. (מח"א שליט"א).

ת. אולי לכתחלה בשבת.

תשובה תתקס"ח

ש. האם יש זמן מוגבל לאכילת תרומה חלה ומע"ש. (מח"א שליט"א).

ת. לא מצינו.

תשובה תתקס"ט

ש. האם השלג בירושלים בזמן ביהמ"ק הי' חציצה לעבודת הכהנים בביהמ"ק שהרי העזרה לא הי' מקורה וכן הכבש לא הי' מקורה (ובמזבח החיצון למעלה י"ל דכיון שהי' שם אש גדול זה המיס השלג). וכמו"כ השאלה היא

משום ונשמרתם שהרי הלכו יחפים והשלג הוא מחליק וגם שהיו יכולים להצטנן טובא ולקבל כויות קור, ולא נזכר במשנה אבות ובגמ' יומא מניסי ביהמ"ק גם ניסים בענין השלג.

ת. השלג יורד רק למקום שנגזר עליו.⁷⁹⁸

חולין

תשובה תתקע

ש. חולין ד' א'. מצת כותי מותרת לדעת ת"ק דבקיאיין בשימור. והק' תוס' מנ"ל דשימר לשם מצת מצוה ואף שנתן לישראל מ"מ חשידי אלפני עור וע"ש מה שתירצו. ולכאור' אם רואה שהכותי מברך אקב"ו על אכילת מצה ע"כ שהכותי שימר לשם מצוה. ואת"ל דהכותים אין מברכין היאך אמרי' לעיל ג' א' דשחיטת כותי וגדול עומד ע"ג כשר לכתחילה, והא לכתחילה אין שוחטין בלא ברכה. (מח"א).

ת. כותים אין יודעים לברך אבל הנותן לו בהמה לשחוט יברך לו והכותי יצא בזה.

תשובה תתקעא

ש. כתב רש"י בחולין י' ב' דהא דע"א נאמן באיסורין ילפי' מקרא דזבחת את בן הבקר. והתוס' גיטין ב' ב' כתבו דילפי' מ"וספרה לה". וצ"ע מאי ס"ד דבעי' עדות של ב' באיסורין והלא בדבר שבערוה בעי' תרי רק משום דילפי' דבר דבר מממון [גיטין צ' א', קידושין ס"ה א'], וא"כ באיסורין דאין פסוק א"צ ב' עדים. (מח"א).

ת. הוי יליף כל איסורין מעריות.

תשובה תתקעב

ש. במרדכי פ"ק דחולין תקע"ז אייתי ראי' דסכין של שחיטה פטור מטבילה מדמוקמינן בגמ' אבע"א בסכין של עכו"ם שליבנה באור ולא קאמר שטבלה, וק' דילמא מיירי בשואל מהעכו"ם ולכן אי"צ טבילה. (מח"א).

ת. הו"ל לפרש.

תשובה תתקעג

ש. ⁷⁹⁹ רש"י בחולין דק"י ע"ב כ' להסביר מדוע מ"ע שמתן שכרה בצדה - אין כופין עליה - דלכך פי' מתן שכרה לומר אם לא תקיימנה זהו ענשו שלא תטול שכר זה.

וק"ק דבגמ' מדובר על כפייה לקיים מצוות, דהיינו באדם האומר סוכה איני עושה וכו', ולא עסקינן בעונש על העובר על המצוה, דהכפיה באה לפני קיום המצוה, והעונש בא - אם לא קיימה, וא"כ אף דהתורה אמרה את ענשו, מ"מ יש לנו לכפותו ע"מ שיקיים המצוה.

(אגב: בדברי רש"י הנ"ל, אפשר אולי להסביר מש"כ הר"מ בספ"ו מהל' דעות דלא לוקין על לאו דלא תענון וענשו מפורש בתורה: וחרה אפי וגו'. די"ל דכיון דהעונש מפורש לכן לא לוקין ע"ז. אך ק"ק הלשון: אע"פ שאין לוקין עליו הרי ענשו מפורש בתורה וכו', דיותר הול"ל: שאין לוקין עליו שהרי ענשו מפורש. עכ"פ אם נימא הכי גם בעשה שיש בו כרת לא יכפו, כיון שענשו מפורש בתורה. ולפי דברינו גם לא ילקו ע"ז, והר"מ פסק במפורש דלוקין (בל"ת) אף אם יש בו כרת, א"כ היאך נפרש בר"מ).

ת. לרש"י אין החילוק הזה, דדין אחד לשניהם. או דאה"נ כמש"כ.

בכורות

תשובה תתקעד

ש. בכורות פ"ח. בת כהן מעוברת שזינתה האם בנה חייב בבכורה. (מח"א).

ת. אם זינתה מכשר שלא נתחללה אמו הבן פטור, אבל אם נתחללה הבן חייב, עי' רמב"ם פי"א מביכורים הי"א. ^{800 801}

799. מח"א שליט"א משנת תש"ל. והתשו' בע"פ ולא בכתב. 800. וז"ל הרמב"ם שם, לוי' המעוברת מעכו"ם בנה פטור וכהנת המעוברת מעכו"ם בנה חייב שהרי נפסלה אמו מן הכהונה בבעילת העכו"ם, עכ"ל. ועמש"כ מרן שליט"א בדרך אמונה שם בזה. 801. חכ"א העיר, בזה"ל: דשם הנידון על הבן שנולד מהזנות ואילו כאן השאלה שהיא היתה מעוברת מלפני הזנות. והתשו' צ"ל דאם מעוברת מכהן פטור ואם מישראל כיון שנתחללה חייב. עכ"ד.

תשובה תתקעה

ש. זר שאכל בכור בהמה טהורה לוקה, כמבואר בר"מ הל' בכורות פ"א הט"ז. האם ה"ה בכל זר שאכל חזה ושוק של קדשים קלים, ומהיכן ילפינו. (ומצינו בזה איסור כרת גבי כהנת שנשאה לזר ואכלה חזה ושוק, כדאיתא בר"מ הל' תרומות פ"ו ה"ז). (מח"א שליט"א).

ת. כן.⁸⁰²

תמורה

תשובה תתקעו

ש. ⁸⁰³ כת"ר הזכיר תוס' בתמורה שמק' מדף ט' דמשמע משם דאין זה תרי לאוין, ובדף ד' משמע דהוי תרי לאוין. ולא הזכיר כת"ר את מקום התוס'. (וראיתי בסה"מ לר"מ, מ' פ"ז שכ' וז"ל: ... כלומר האזהרה מתמורה נכפלת פעמים).

ת. התוס' לא נזכרתי עדיין אבל עי' בלח"מ פ"א מתמורה ה"א.⁸⁰⁴

כריתות

תשובה תתקעז

ש. כריתות כ"ד א'. קרקע עיר הנידחת האם שייכת ליורשים או הוי הפקר, ואת"ל ליורשים יל"ע בהא דכריתות כ"ד דעיר הנידחת שהוזמו עדיה כל המחזיק בה זכה בה, וק' מ"ט לא חזרו מיד וזכו בקנין חצר. (מח"א).

ת. מסתמא הוי הפקר.

802. עי' מהרי"ט אלגאזי בכורות פ"ה אות מ', שליט"א משנת תשכ"ט. 804. חכ"א העיר ובמנ"ח רפ"ג (אות כ"ו בנדמ"ח). 803. מח"א דאפשר דהכונה להתוס' הנמצא בתמורה ב' א'

נדה

תשובה תתקעח

ש. נדה כ"ג ב'. אמר רבא כו' ושטו אטום אמו טהורה. נתעוררה שאלה באחד שנולדה לו בת ראשונה והיה ושטה אטום (ובס"ד בניתוח סידרו זה), ולאחמ"כ נולד לו בן (והיום הוא בן י"א), האם הבן יתחייב בפדיון הבן, כי כיון שבושטו אטום אין אמו טמאה טומאת לידה ע"כ שאינו ולד ולכן לא טמאה, וכיון דלענין טומאת לידה לא הוי ולד, א"כ הבן שנולד אח"כ נחשב כבן ראשון שנולד. ואי"ז דומה לפדיון הבן גבי יוצא דופן שפטור כי יוצא דופן אף שאין אמו טמאה לידה מ"מ סו"ס הוי ולד, ולא הוי כנפל ששם אמו טמאה לידה, מה הדין, האם חייב או פטור בפדיון הבן.⁸⁰⁵

ת. אם אפשר לתקן אי"ז ושטו אטום.

תשובה תתקעט

ש. רבי חיים פלאג"י זי"ע בספרו חיים טובים על מדרש שמואל פרשה ב' בד"ה מהו לדרכה, כתב דהמסתכל באשה נדה גורם לשכחה, האם יש בזה איסור של השמר לך פן תשכח וגו' (ואיך שרי לבעל להסתכל על אשתו בזמן זה ואולי מפני השלום).

ת. רק ההסתכלות אין ראוי אבל לא ראוי.⁸⁰⁶

תשובה תתקפ

ש. ⁸⁰⁷ החינוך במצוה תקפ"ב, גבי מצות "ושמח" כ' דאסור לעמוד זולתה ימים רבים, וי"א דבזה לא מהני מחילתה, מדוע לא מהני מחילה, אם שורש המצוה היא לשמחה, והיא מוחלת על כך.

ת. עי' בחכמת אדם סוף ה' אישות הטעם.

תוד"ה וסופג, ועי' ח"י הגרי"ז ריש תמורה שם.
⁸⁰⁵. עיין יו"ד סי' ש"ה סעי' כ"ב כ"ג. וטור יו"ד
⁸⁰⁶. עיין יו"ד סי' קצ"ה ס"ז, וז"ל, לא יסתכל אפילו בעקבה כו', עכ"ל יעו"ש. ועיין בס' חוט שני הלי' צניעות.
⁸⁰⁷. מח"א שליט"א משנת

תשובה תתקפא

ש. ⁸⁰⁸ ראיתי באור זרוע הל' נדה (סי' שמ"ח) גבי הא דבעי ר' ירמיה בנדה דנ"ח כשיר מהו כשירה מהו וכו', וז"ל: ולא איפשיט ואע"ג דכתמים דרבנן וספיקא דרבנן לקולא ותנן במתני' שלא אמרו חכמים להחמיר אלא להקל אפילו הכי הואיל ולא איפשיט אזלינן בה לחומרא, עכ"ל. וסוף דבריו צ"ב, ואולי רוצה לחלק בין ספיקא במציאות ובין ספיקא דדינא וצע"ק.

ת. הכונה כנראה כמ"ש הרא"ש והרשב"א דשינויא דיחויא בעלמא הוא עי' ב"י סי' ק"צ.

תשובה תתקפב

ש. ⁸⁰⁹ הנה ל' המנ"ח בסוף מצוה א', ועיין תוס' סנהדרין נ"ט ע"ב ד"ה והא, מבואר בדבריהם שמי שאינו מצווה על פו"ר אינו מצווה על השחתת זרעו, ע"כ גוים ונשים אינן מצוים על זה, וכ"ה דעת ר"ת ביבמות י"ב ע"ב ד"ה שלש, ועי' תוס' על גליון בנדה י"ג ע"א ד"ה נשים, שחלקו על ר"ת, דנשים ג"כ מצוים ע"ז, וגם הרמב"ן (יבמות שם) חולק וכ' שכולם לקו בדור המבול, ועיין משנה למלך פ"י ממלכים ה"ז שפלפל בזה, ואכמ"ל. ואפשר אף לדבריהם דוקא בראוי להוליד אלא שאינו מצווה ע"ז, אבל מי שאין ראוי להוליד כגון סריס אינו מוזהר ע"ז, ויש להאריך בזה וצ"ע מיוחד כו' עכ"ל המנ"ח.

בגמ' נדה מ"ג א' אמר שמואל נכל שכי"ז שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה כו' ובתוס' ד"ה בראויה וברמב"ן ובריטב"א שם מבו' הגדרים של ראוי להזריע ואינו יורה כחץ האמור בגמ' נדה הנ"ל, ולכאורה לתי' הא' שבתוס' הנ"ל לא נחלקו ב' הלישנות דראוי להזריע היינו ראוי להוליד, אלא דהמחלוקת דלישנא א' בעינן ראוי להזריע בשעת עקירה וללישנא ב' צריך שיהא ראוי להזריע בשעת יציאה מן הגוף, ולתי' הב' של התוס' נחלקו ב' הלישנות בפירוש ראוי להזריע דלל"א צריך ראוי להזריע מצד החפצא ואף אם יש ריעותא מצד חולשת האדם שאינו יורה כחץ וממילא אינו מוליד חשיב ראוי להזריע ולל"ב צריך שיהא ראוי להוליד. האם אפשר לומר שבאופן שאין הש"ז מטמא, גם אין מצוה על השחתתו.

ויש לדון לדחות את הראי' מהגמ' נדה הנ"ל לנידונו של המנ"ח הנ"ל, ע"פ מה שדן החזו"א (מקואות קמ"א סי' ט' סק"ו) שאף שהש"ז עצמה גם אינה מטמאה (ולא רק שהאדם אינו טמא) האם מודה שמואל דאסור בתורה בכל גווני והחמירו נמי מדרבנן לתרומה לטמא שלא בהרגשה. ואולי י"ל סברא לומר דאף באופן שאין הש"ז מטמא מ"מ מצווה על השחתתו, ע"פ מש"כ בס' אגרות משה (אה"ע סי' ע') וז"ל בתוך דבריו, ביבמות דף ע"ו איתא א"ר יהודה אמר שמואל ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר שלח ליה רבא בריה דרבה לר' יוסף היכי עבדינן א"ל מייתנין נהמא חמימא דשערי כו' אבל חזינן משם שע"י משמוש כו' ולכן גם כו' יעו"ש. ולפי זה לכאורה באופן שיש איסור דלא תנאף לא נוכל לומר שבאופן שאין הש"ז מטמא לא יהי מצווה על השחתתו, נודה מאד למרן שליט"א אם יוכל להשיב לי על שאלתי הנ"ל.

ת. יפה כתבת.

כלים

תשובה תתקפג

ש. נתבקשתי מהגר"ר משה מיטלמן שליט"א לשלוח הדברים דלהלן:
(א) כלים פ"א מ"ו. א"י מקודשת מכל הארצות שמביאין ממנה העומר והביכורים ושתי הלחם. והקשה הר"ש במהדו"ב אמאי לא קאמר שבא"י יש דין תרומות ומעשרות [וכה"ק בא"ר ובחי' הגר"א ובמ"א] ותי' דמדרבנן חייבות גם מקומות שבחו"ל הסמוכות לא"י. ותירוצו צ"ע דהא המשניות עוסקות במעלות דאורייתא [ברובן]. אכן למאי דתנן בפ"ד מידים דאמנם הוי גזירה דרבנן אבל קבלנוה איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני, א"כ א"ש דהוי דרבנן הקרוב לדאורייתא.

(ב) שם מ"ז. עיירות מוקפות חומה מוקדשות ממנה שמשלחין מתוכן את המצורעים וכו'. ופי' ר"ש מכח הסיפרי דיהושע קידש כל העיירות המוקפות חומה בקדושת מחנה ישראל, אבל הערים שאין מוקפות חומה לא נתקדשו, מיהו אבן המנוגעת משתלחת חוץ לכל עיר, ודוקא מצורע שילוחו תלוי במחנה ישראל דכתיב מחוץ למחנה. ע"כ. ויל"ע דהא במדבר לא אשכחן דהוצרכו לקדש במיוחד למחנה ישראל, אלא כל שחנו ישראל היה נהפך חנייתן למחנה ישראל ומדוע עכשיו הוצרך יהושע לעשות קידוש למחנה ישראל. ועו"ק מדוע באמת

לא קידש יהושע את כל ערי ישראל גם אלה שלא היה להם חומה, והא גם מחנה ישראל במדבר לא היה לו חומה. [ודוחק לומר שהענן היה החומה דאין הענן מחובר לקרקע ואין לו דין מחיצה התוחמת למחנה ישראל].

וי"ל ע"פ מש"כ הר"ש בהמשך דבריו שהיה מקום לומר שאין דין ג' מחנות אלא בירושלים שאז אין הפסק בין המחנות אלא כל ג' המחנות מחנה שכינה לויה וישראל סמוכין זל"ז. עכ"ד. ולא נתבאר מדוע באמת לא עשו כן. אלא נראה דזה גופא ההבדל, דכשהיו ישראל במדבר לא היה צורך לקדש מחנה ישראל, וקדושת מחנה ישראל נבעה מעצם היותה סמוכה למחנה שכינה ולמחנה לויה, וכיון שא"צ קידוש א"כ פשוט דא"צ מחיצות וקדושת מחנה ישראל שייכת לכל עם ישראל דכולן סמוכין למחנה שכינה ולויה. אבל כשנכנסו לא"י לא הסתבר ליהושע שרק לירושלים תהיה קדושת מחנה ישראל, וכל ציווי התורה של שילוח מצורעים יהיה רק בירושלים, לכן קידש כל עיר מוקפת חומה. מיהו כיון שאין אותן הערים סמוכות למחנה שכינה ולויה היה צורך לעשות קידוש מיוחד, וכיון דבעי למיעבד קדושה קביעא וקיימא סבר דל"ש לקדש אלא מקום המוגדר ע"י חומה, [דאל"כ השתנה קדושת המקום לפי מצב היישוב ואין זה קביעא].

ג) והנה פועל יוצא משיטת הר"ש דעיירות המוקפות חומה מימות יהושע יש להן קדושת מחנה ישראל, כתב הקרית ספר בפ"ג מהל' ביאת המקדש דשרי לאכול בתוכן קדשים קלים אי לאו דנפסלו ביוצא. ולכאוי' למאי דאיתא (פסחים סז. מנחות עח:) דתנן השוחט את התודה בפנים ולחמה בחוץ לא קידש הלחם דר' יוחנן אמר דהיינו חוץ לחומת בית פאג, ופרש"י (כת"י) דהוי חוץ לחומת ירושלים, ולא בעינן על בסמוך, ודוקא חוץ לחומה שהוא מקום הפסול לאכילת קדשים לכן אין התודה מתקדשת, משמע דאם שחט התודה ולחמה הוי בעיר המוקפת חומה אזי קדוש אותו הלחם כיון דאותו מקום כשר לאכילת קק"ל, ולא בעינן על בסמוך. ולפי"ז יתכן לבאר דברי רש"י ערכין לב: שכתב דהיאך מקדשין ערי חומה ע"י לחמי תודה [ואף דרש"י כתב ב' תודות, נקט לישנא דגמ', דהא מבואר בשבועות טו. דהכונה ללחמי תודה] וק' הרי נפסלין ביוצא, ולהנ"ל א"ש. אכן מש"כ רש"י שבועות טז. שאינו יודע איך קדשו, התם קאי כשעלו מן הגולה שלא היה בהמ"ק והבמות כבר נאסרו וכו'. וא"ש דבזמן יהושע לא הקשה רש"י היאך נתקדשו דכיון שהיה בזמן היתר במות היה יכול להקריב תודה. וכנ"ל.

ת. ראיתי דברי כת"ר שליט"א והם דברי טעם.

תשובה תתקפד

ש. נתבקשתי מהגר"ר משה מיטלמן שליט"א לכתוב למרן שליט"א המשך דבריו ממכתב קודם ששלח למרן שליט"א, וכדלהלן:

כתב הרמב"ם פ"ג מביאת מקדש ה"ח דבעיירות המוקפות חומה אזי מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו אינו לוקה אלא מוציאין אותו חוץ לחומה שנאמר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו, אבל כשנכנס לפנים מחומת ירושלים לוקה. והדברים מתמיהים שהרי הלאו הוא אותו לאו ולא יטמאו את מחניהם, ואמנם בגמ' פסחים ס"ז א' איתא פלוגתא דתנאי אי העשה דבדד ישב מנתק הלאו ואז אין לוקין עליו, או דלא חשיב לאו הניתק לעשה, מ"מ היאך שייך לחלק בין ירושלים לשאר ערי חומה לענין לאו זה.

ושמא י"ל דבעיקר הדבר פסק הרמב"ם דהעשה מנתק הלאו ולכן בשאר ערי חומה אינו לוקה, אבל בירושלים כיון שזה המקום היחידי שיש בו גם מחנה שכינה ומחנה לויה, והלאו הוא אותו לאו בכל המחנות, ואילו עשה ליכא אלא במצורע בלבד, וזה ל"ש שבאותו מקום, באותו לאו על ב' מחנות כן ילקה, ועל מחנה ישראל על אותו הלאו אינו לוקה הלכך בירושלים דוקא [וה"ה במדבר] לוקה על לאו זה דולא יטמאו את מחניהם. וביותר מבוארים הדברים לפמשנכ"ל דקדושת מחנה ישראל של ירושלים ושבמדבר היא מעצם חיבורה וסמיכותה למחנה שכינה ולויה הלכך מסתבר שאין קדושתו שונה מהן, וכשם שעל מחנה שכינה ולויה ודאי לוקים כך על מחנה ישראל הסמוך להן, משא"כ קדושת מחנה ישראל דבתי ערי חומה דהוי קדושה עצמאית, ע"י קידוש ומחיצות בזה שפיר נידון מחנה ישראל לעצמו, וכיון דמצורע שהוא היחידי המשולח הימנו יש בו עשה לכך אין לוקה על כניסתו לשם.

ובקריית ספר שם כתב דקדושת ערי חומה היא כמחנה ישראל אף לאכילת קדשים קלים, אלא דלעולם הקק"ל כיון דשחיתתן בעזרה הרי הן נפסלים ביוצא, ולפי"ז כתב הגאון ר' מנחם זעמבא בזרע אברהם, וכן בשיעורי ר' יחיאל מיכל [פיינשטיין] דלר' יוחנן דלא בעינן על בסמוך אזי אם ישחוט התודה בעזרה ולחמה יהיה בערי חומה יקדש הלחם כיון דחשיב ראוי לאכילת קק"ל ואינו נפסל ביוצא עכ"ד, ולכאור' לפי"ז אפשר לתרץ סתירת דברי רש"י דבערכין לב: כתב דמקדשין ערי חומה ע"י ב' תודות (והיינו לחמי תודה ובשבעות טו). והיינו באופן שישחוט התודה בעזרה ולחמה יהיה באותו מקום של ערי חומה ואז הוי דבר הנאכל בתוכו ונפסל ביציאתו וכו' אבל בשבעות טז. איירי רש"י אתנא

דבי ישמעאל כשעלו ישראל מן הגולה ואז לא היה ביהמ"ק והבמות כבר נאסרו וא"כ אין אפשרות לשחוט תורה ולכך כתב רש"י איני יודע במה קדשום, והיינו כשעלו מן הגולה, אבל בזמן יהושע שהותרו הבמות שפיר אפשר לשחוט התורה ולחמה יהיה בעיר חומה שאותה רצה יהושע לקדש.

ת. ראיתי המכתב ויישר כחו.

נגעים

תשובה תתקפה

ש. נתבקשתי לשאול מהגר"ר משה מיטלמן שליט"א מח"ס אפיקי מים על טהרות כך, דבס' חנוכת שלמה עמ"ס נגעים בקו' עדי הזהב הביא מכתב ממרן שליט"א שם כתב מרן דהטעם שדיני נגעים אין נוהגים בזה"ז הוא משום מ"ד במדרש לקח טוב אמר רבי יוחנן מיום שחרב בית המקדש אין טהרה ממת ואין טומאה ממצורע וביאר שם המחבר שאין כהן מורה והיינו משום דא"א לטמאות רק כהן שבקי בכל המראות כמ"ש תוספתא ריש נגעים ואחר החורבן אין לנו בקי, כו', ע"כ. והשאלה דלכאורה היה אפ"ל טעם פשוט יותר והיינו משום דצריך כהן מיוחס כמ"ש הרמב"ם בפ"ז מתרומות ה"ט, ואחר חורבן הבית הרי לא היו יותר כהנים מיוחסים, ונהי שמיד אחר החורבן עדיין היו מ"מ לדורות כבר אין כהנים מיוחסים וא"כ משום הכי לא נוהג דין נגעים בזה"ז.

ת. אחר החורבן זמן מרובה היו כהנים מיוחסים.⁸¹⁰

לדוכתא למה צריך לטעם דאין כהן בקי דיש לומר הטעם דאין כהנים מיוחסים. והוסיף, דלדבריו י"ל מה דהק' בקו' עדי הזהב שם דבברכות ה' ב' מבואר דבימי רבי יוחנן נהגו נגעים ואין קאמר רבי יוחנן במדרש דמיום שחרב ביהמ"ק אין טומאה ממצורע (ומרן שליט"א השיב שם באופן אחר), ואמר, דלדבריו ניחא, כי מה שאמר ר"י מיום שחרב ביהמ"ק אין הכונה מיום ממש רק הכונה כנ"ל שהחורבן זה סיבת הדבר שלא נוהג

810. הגרמ"מ שליט"א השיב על תשובת מרן שליט"א כך: דהא במדרש הנ"ל איתא גם אין טהרה ממת והרי מצינו זמן מרובה אחר החורבן שעדיין טיהרו באפר פרה במס' חגיגה ובעוד מקומות, ועל כרחק דמה שאמר רבי יוחנן מיום שחרב כו' אין הכונה מיום ממש רק הכונה שחורבן הבית היה סיבה לזה שאין טהרה ממת ואין טומאה ממצורע, ולעולם נגעים נהג גם אחר החורבן וכמו האפר פרה עד שפסקו הכהנים המיוחסים, וא"כ הדרא ק'

פרה

תשובה תתקפז

ש. פרה פ"ז מ"ו. המוליך את החבל בידו לדרכו כשר. ק' מאי שנא מהא דקתני התם (מ"ב) דאם זרק תאנה לתחת העץ פסול, והא נמי לא מאריך את הדרך, ולהוי כמוליך את החבל. (מח"א).

ת. הוריקה לשמרן היא מלאכה.

טהרות

תשובה תתקפז

ש. טהרות פ"א מ"ב.⁸¹¹ הכנפים והנוצה מיטמאות ומטמאות ולא מצטרפות. ופי' הא"ר דאיירי בנע"ט שהיא עצמה מטמאה [ואף דעדיין אינה בביה"ב מ"מ מדין סופו לטו"ח יש בה כבר עכשיו טומאה קלה] והנבילה מטמאה לנוצות, והנוצות מטמאות אחרים, אבל אין מצטרפות משום דאין שומר לטו"ח, הלכך כיון שבסופו לטו"ח אין הנוצה מצטרפת בטו"ח כך גם טומאה הקלה אין לה, ורק מכניסה ומוציאה כדין יד [וכדאמרי' חולין קי"ח א' דגם כשאין שומר לטו"ח מ"מ מדין יד כן מכניס ומוציא]. ויל"ע דבכל משניות עוקצין מיטמאות ומטמאות הכונה מכניסות ומוציאות את הטומאה, ואילו הכא דאיירי רק להוצאת הטומאה מדוע מחלק התנא הוצאת הטומאה לשני שלבים שהיד מיטמאה, ואח"כ מטמאה לאחרים. ובמיוחד דלענין יד בעלמא נחלקו הר"ש והרמב"ם ריש עוקצין אם היד עצמה נטמאת או"ד הוי רק צינור המוציא טומאה אבל היא עצמה אינה נטמאת.

והנראה, דכיון דהכא למעשה הנוצות הן שומר ורק התמעטו מטו"ח ולכך מטמאות מדין יד, א"כ י"ל דגדר זה דשומר מטמא מדין יד אינו ככל ידות דעלמא שהן רק צינור להוצאת הטומאה, אבל לעולם הוי בגדרי שומר, דהיינו שהיא עצמה נטמאת כדין שומר שבעלמא מצטרף, ואף דהכא אינה מצטרפת

נגעים, וא"כ שפיר מבואר בברכות שם דבימי ר"י 811. מהגר"ר משה מיטלמן שליט"א.
עדיין נהגו נגעים עכ"ד.

מ"מ גדר הטומאה נשאר כמו שומר, ולכך שנה לן תנא מיטמאות לאשמעינן גדר זה דיד זו כיון שהיא ביסודה שומר, נידונה כשומר.
וקצת ראוי לכך דבגמ' חולין קי"ח א' אמרי' דעור אף שאינו מצטרף לנבילה כיון דאין שומר לטו"ח מ"מ אם יש כזית בשר מטמא הנוגע כנגד הבשר מדין יד, והרי מפורש ברש"י שם דעור הנבילה אינו נחשב כיד, ש"מ דהא דיהבינן ליה דין אין זה בגדרי יד הרגילים אלא הוי שיירי דין שומר.
ונ"מ למ"ד אין יד לפחות מכזית אבל שומר יש, דאם יהיה פחות מכזית בשר הכא דהוי היד ביסודה מדין שומר אזי יהיה באופן זה יד לפחות מכזית כיון שנידונה כדין שומר. שו"ר בתוס' רא"ש בחולין קכ"ב ב' דאייתי ב' תירוצים בדיוק בענין זה אם שומר לטו"ח שנידון כיד אי מטמא גם בפחות מכזית.
ת. אולי.

תשובה תתקפח

ש. שרשרת שאין חוליתה נוגעות זב"ז אבל הן מחוברות ותלויות זב"ז ונגע בהן טמא אם נטמאת כולה. (מח"א).
ת. נטמאת כולו.

מקוואות

תשובה תתקפט

ש. מקוואות פ"ז מ"ז. היה מוליך ומביא במים כיון שעבר עליה הגל טהורה. כלי שהיה לו דין טומאה האם הוא נטהר ע"י הצונאמי שהיה [שעלה הים ושטף כמה מדינות גויים], והאם יש להוכיח ממשנה זו דצריך מעשה וכונה כדי שהגל יטהר, ושם בצונאמי לא היה מעשה ולא כונה כדי שזה יטהר. ובאמת יש לשאול אם א' ראה הים עולה וכיוון באותה שעה שזה יטהר הכלי טמא שיש לו אם זה מהני.

ת. חולין לא בעי כונה (עי' רמב"ם פ"א ממקואות ה"ח).^{812 813}

812. וז"ל הרמב"ם שם, כל הטובל צריך להתכוון לטבילה, ואם לא נתכוון עלתה לו טבילה לחולין, אפילו נדה שטבלה בלא כוונה כגון שנפלה לתוך המים או ירדה להקרי הרי זו מותרת לבעלה, אבל לתרומה ולקדשים אינה טהורה עד שתטבול בכוונה, עכ"ל. 813. ע"ע חולין ל"א ב'.

ספר

תשובות הגר"ח

על ד' חלקי שולחן ערוך

ומשנה ברורה

תשובות

הגר"ח

הקדמה

לספר תשובות הגר"ח

על ד' חלקי שולחן ערוך ומשנה ברורה

ארז"ל (ברכות ז' ב') וא"ר יוחנן משום רשב"י גדולה שמושה יותר מלימודה כו', ועוד אמרו (סוטה כ"ב א') אתמר קרא ושנה ולא שימש ת"ח ר' אלעזר אומר ה"ז עם הארץ כו' יעו"ש (ובתוס' שאנץ שם כ"א ב' כתב עלה וז"ל וי"מ ולא שמש ת"ח שמוש ממש עכ"ל), ובאדר"נ (י"ב י"ג) אף הוא אומר כו' ודלא משמש חכימיא קטלא חייב כו', וזהו דאמר רבי אליעזר (שם כ"ה ג') תמה אני על תלמידי הדור שמא יענשו מיתה לשמים אמרו לו רבי מפני מה אמר להם מפני שלא באו ושימשו אותי כו', ועוד שם (ל"ו ד') ור"ע אומר אף מי שאינו משמש לתלמידי חכמים אין לו חלק לעוה"ב, ושם (ג' ו') ר"מ אומר כו' חובה לאדם שישמש שלשה תלמידי חכמים כגון ר"א ורבי יהושע ור"ע שנאמר כו' יעו"ש. ועיין בבא קמא י"ז א' תוד"ה והאמר.

ומכל זה רואים אנו עד כמה החמירו חז"ל הקדושים והפליגו בענין שימוש חכמים, וברוך הבורא ית"ש שזיכני לקיים זאת אצל מו"ר עט"ר מרן שליט"א גם בחלק זה שהוא החלק העיקרי שבספרנו זה - ה"ה ספר תשובות הגר"ח על ארבעת חלקי השו"ע (ובפרט על שו"ע או"ח ומשנה ברורה כאמור) ולקבל תשובות רבות ממרן הגר"ח שליט"א, וכעת גם להדפיסם לזכות הרבים, אמנם זאת למודעי כי כבר אמר מרן הגר"ח שליט"א שאמנם אפשר שאדפיס זה הספר אבל לציין שלא לסמוך ע"ז הלכה למעשה כי ענה רק מקופיא, ומ"מ זכות גדולה היא לעולם התורה שיפוצו תשובות מרן הגר"ח שליט"א על השו"ע, ופשוט.

והנני לציין, דהתשובות שהובאו בספר כאן, ומצאתים שכבר הודפסו ונתבארו בס' "דעת נוטה", ציינתי זאת בפנים ההערות לעי' בדעת נוטה כאו"א במקומו, ראה בפנים ההערות, והבן.

עוד אציין, שחלק תשובות שהובאו בתשובות שעל מסכתות הש"ס שייכים גם לכאן, וכן בהיפוך, וסידרנו כפי שידינו משגת לעת עתה בעזה"י. (וראה עוד מפתחות בתחילת וסוף הספר).

והנני להבהיר, כי בחלק קטן מהשאלות ציטטנו לשון השו"ע והרמ"א והמשנ"ב רק עתה לקראת ההדפסה, וכששאלנו השאלות, שאלנו אותם בלי ציטוט לשונם ז"ל, ועשינו כן עתה ע"מ שיסודרו כל התשובות על סדר השו"ע כל אחד לפי מקומו, ועל

תשובות

הקדמה

הגר"ח

כן לא מחייב שהתשובות שייכות לעצם דברי השו"ע הרמ"א והמשנ"ב, אמנם בחלק גדול מן השאלות שאלנו השאלה בתוספת ציטוט לשונם ז"ל, ואסיים בבקשת והוראת מרן שליט"א שלא לסמוך על התשובות להלכה למעשה, ויה"ר מלפני השי"ת שלא נכשל לעולם ועד בשום דבר הלכה מעתה ועד עולם אכי"ר.

אהרן הלוי גרנדיש

באאמו"ר הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א

אדר התשע"ג

אורח חיים

בכללי פסקיו של המשנה ברורה ובדברי המשנה ברורה בהקדמה

תשובה תתקצ

ש. מצינו דמרן הח"ח סותם דין במשנה ברורה, ובבה"ל. או בשעה"צ מ' דדין זה תליא באשלי רברבי. וכגון בסי' תפ"ט ס"ב איתא בשו"ע דאם טעו ביום המעונן וברכו על ספירת העומר, חוזרים לספור כשתחשך. וכתב שם במשנ"ב (ס"ק י"ז) דסופרים בברכה כדין. והנה בשעה"צ שם אות י"ז כתב דאין לדחות דברי הא"ר דס"ל דהיכי שהתפללו מפלג המנחה ולמעלה ואח"כ ברכו על הספירה אינו חוזר ומברך אלא סופר בלי ברכה, (ואף דר' השו"ע נמי מיירי מפלג המנחה ולמעלה). ועי' שו"ת הלכות שם דין י"ג ודין י"ד. ויש לשאול מה כונתו לפסוק כאן, דהא הו"ל לכה"פ ספק ברכות, וא"כ אמאי נקט במשנ"ב בפשיטות דסופרים בברכה, וגם לא ציין לע"ע בשעה"צ. האם יש כללים או איזה שמועה בשמו בכגון זה. (מח"א).

ת. במ"ב לא רצה להביא דעתו כיון שהשו"ע והאחרונים לא העתיקו, ומ"מ בשעה"צ יש⁸¹⁴ לדבריו ויש לחוש.

בענין הנ"ל

תשובה תתקצא

ש. ⁸¹⁵ רציתי בזה לשאול, דהנה בהקדמת המ"ב לחיבורו, בתוך דבריו כ' בזה"ל, זאת ועוד אחרת ראיתי בעני ועמל ישראל כי עתה כשנצרך האדם לידע איזה דין למעשה שאין מבורר היטב בשו"ע הוא מוכרח לחפש בכמה וכמה מהאחרונים וכו' עכ"ל, ומזה שכתב "דין למעשה שאין מבורר היטב בשו"ע" משמע לכאורה שאם הדין מבורר היטב בשו"ע, גם עתה אף אחר שחיבר חיבורו המ"ב, יכולים בדברים אלו ללמוד ולפסוק הלכה למעשה מהשו"ע ומפרשיו הקודמים.

וכן מבו' לכאו' במש"כ בס' חיי עולם חלק שני עמוד ע"ו בתוך דבריו בזה"ל, וכל שאלה של הלכה צריך לברר מתוך השו"ע או מתוך רבותינו

814. כנ' דצ"ל: חייש. 815. ב' שאלות אלו הם מח"א שליט"א.

המקצרים כגון שו"ע של הגר"ז ז"ל, החיי אדם, המשנה ברורה, וכיו"ב, ומה שלא נמצא מבורר בדברי רבותינו הפוסקים צריך לעשות שאלת חכם אצל רבנים מובהקים המלאים יראת ה', עכ"ל שם.

ושואל אני בזה, האם לפי הנ"ל, מה שמבורר היטב בשו"ע עם הבאר היטב והשערי תשובה, אפשר לפסוק מזה הלכה למעשה [כל זמן שלא ידוע לי שבספרי האחרונים שבאו אחריהם חלקו על זה], או דילמא אין מספיק לזה הבאר היטב והשע"ת אלא צריך עוד ממפרשי השו"ע כגון ביאור הגר"א או פמ"ג או ספר אחר.

ואולי יש להביא ראיה להצד הראשון הנ"ל, מהא דבס' ליקוטי מאמרים ומכתבים מבעל הח"ח (מכתב צ') כתב הח"ח על חיבורו המ"ב, ואני נותן רשות לכל אחד מישאל לחזור ולהדפיס אותו לעולם, ודוקא כפי מה שנדפס עתה, היינו: השו"ע ובאר היטב ושע"ת עם ביאורי משנה ברורה וביאור הלכה ושער הציון בלי שינוי, אכן כו', עכ"ד שם.

ת. לא מיירי בדברים שגדולי האחרונים חולקין ע"ז, ובכלל אין ראוי לפסוק רק מי שהגיע להוראה, אם לא בדברים פשוטים.

בענין הנ"ל

תשובה תתקצב

ש. בהקדמת המ"ב כ'. עוד ראיתי והתבוננתי כי מעת שליקט וקיצר הבאר היטב את דברי הט"ז ומג"א ועוד מפרשים ותשובות שקדמוהו עד עתה הוא לערך ק"ל שנה, ומאותו עת עד עתה רבו כמו רבו כמה גאונים מפורסמים מפרשי השו"ע כו'.

אח"כ כ' שם, זאת ועוד אחרת ראיתי בעני ועמל ישראל כי עתה כשנצרך האדם לידע איזה דין למעשה שאין מבורר היטב בשולחן ערוך, הוא מוכרח לחפש בכמה וכמה מהאחרונים, בפרי מגדים כו', ורבות כהנה, ואין קץ לעמלו כו', עכ"ל.

ומאוד לא הבנתי הפשט והכוונה בדבריו הנ"ל, שלכאורה מה שכתב ב"עוד ראיתי והתבוננתי" (דהיינו הקטע הראשון הנ"ל), הוא בדיוק מה שכתב אח"כ "זאת ועוד אחרת ראיתי" (דהיינו הקטע השני הנ"ל), כי לכאורה התועלת והצורך שיש בהליקוט והקיצור של האחרונים שלא הובאו דבריהם בבה"ט ובשע"ת, הוא רק כדי ש"כשנצרך האדם לידע איזה דין למעשה שאין מבורר היטב בשולחן

תשובות אורח חיים - הנהגת אדם בבוקר הגר"ח תקלט

ערוך" הוא לא יהיה "מוכרח לחפש בכמה וכמה מהאחרונים, בפרי מגדים כו' ורבות כהנה, ואין קץ לעמלו" (כלשונו הנ"ל).

ת. יש דברים שאין ידועים ויש שצריך לחפשם.

הכלל שיש מקומות שכתוב בשו"ע בדברי הרמ"א 'הגה' ומקומות שלא כתוב כן

תשובה תתקצג

ש. מהו הכלל שפעמים כתוב ברמ"א 'הגה' ופעמים כתוב דברי הרמ"א בלי 'הגה'.

ת. זהו מהמדפיס.

הלכות הנהגת אדם בבוקר

אם יכול לומר היה"ר שקודם התפלה גם לאחר התפלה

תשובה תתקצד

ש. כתב הביה"ל (או"ח א' ד"ה שיהא) וז"ל, נכון מאד ליזהר לומר קודם כל ג' תפילות הודאת היה"ר המבואר בירושלמי פ' תפלת השחר דהיינו בשחרית מודה אני לפניך ד' או"א שהוצאתני מאפילה לאורה, ובמנחה מודה אני וכו' שכשם שזיכתי לראות כשהחמה במזרח כך זכיתי לראותה במערב, בערבית יה"ר כו' כשם שהייתי באפילה והוצאתני לאורה כך תוציאני מאפילה לאורה, עכ"ל. יש לשאול, מי שלא הספיק לומר קודם התפלה, האם יכול לומר גם אחר התפלה, ועד מתי יכול.

ת. יכול.⁸¹⁶

יכול לומר עד זמן המנחה ושל מנחה יכול לומר עד זמן ערבית וכו', ופשוט. ועי' דעת נוטה דיני השכמת הבוקר תשו' נ"א נ"ב ובהערות 74 84 שם.

816. בתשו' כלול ג"כ עד מתי יכול, והיינו דכיון שיכול לומר אחר התפלה ולא דוקא לפני התפלה, ש"מ שזה תלוי בזמן התפלה, והיינו דשל שחרית

הליכה ד' אמות כשעיניו כלפי מעלה

תשובה תתקצה

ש. או"ח ב'. האם מותר לת"ח ללכת ד' אמות כשעיניו למעלה כדי לראות הנרות חנוכה לפרסומי ניסא.

ת. לא צריך ללכת ד"א בשביל זה.⁸¹⁷

מחשבות בבית הכסא

תשובה תתקצו

ש. או"ח ג'. כשנמצא בבית הכסא ובאים לו מחשבות זרות, ואינו יכול לעשות העצות הכתובות בספה"ק לחשוב פסוקים מסויימים כי נמצא במקום לא טהור שאסור לחשוב שם ד"ת, מה העצה בשבילו לבטל המחשבות זרות אז.

ת. חשבונות.^{818 819}

בענין הנ"ל

תשובה תתקצז

ש. עוד בהנ"ל. וכשבאים לו מחשבות קדושות כגון בדברי תורה, מה עצות להתגבר ע"ז כדי שלא יכשל בהרהור ד"ת במקומות המטונפים.

ת. כנ"ל.⁸²⁰

במשנ"ב סי' פ"ה ס"ק ה' ו' יעו"ש והבן. ועי' דברים רבה פ' נצבים פ"ח סי' ו' (הביאו הגרע"א בתענית ז' א') ד"א מהו לא בשמים היא שמואל אמר אין התורה מצויה באיסטרולוגין שאומנותן בשמים אמרו לשמואל הרי אתה אסטרולוגי וגדול בתורה אמר להן לא הייתי מביט באיסטרולוגיא אלא בשעה שהייתי פנוי מן התורה אימתי כשהייתי נכנס לבית המים. ע"כ. ועי' בפירוש מהרז"ו שם מש"כ בזה. ⁸¹⁹ עי' דעת נוטה ח"א דיני השכמת הבוקר תשו' מ"ג - מ"ה ובהערות שם. ⁸²⁰ עי' דעת נוטה ח"א הנהגת בית הכסא תשו' ר"ז - רט"ו ובהערה 205 שם שאף זה יעשה

⁸¹⁷ עיין משנ"ב שם ס"ק ו' דכתב וז"ל, בקומה זקופה, שדוחק רגלי השכינה כביכול ע"כ כתבו האחרונים דאסור אפילו פחות מד"א ופשוט דאפי' עומד במקומו ואינו הולך כלל עכ"ל, ולכאורה צ"ל דכשעומד אסור דוקא כשאין זה לדבר מצוה אבל כשזה לדבר מצוה וכגון לראות הנרות שלמעלה אף שיכול לראות גם שלמטה מותר דאל"כ כל המדליקים למעלה אין להם תכלית ההדלקה דהיא משום פירסומי ניסא, ויל"ע. ועיין משנ"ב קכ"ה ס"ק ה' ו', יעו"ש. (והעירוני דעכ"פ משכח"ל בחלון מול חלון דאע"פ שדרים למעלה מ"מ איכא פירסומי ניסא). ⁸¹⁸ שו"ר דכן הוא מבואר

הלכות נטילת ידים

בכוונת ברכת על נטילת ידים

תשובה תתקצח

ש. כתב הבאר היטב (סי' ד' סס"ק א') וז"ל, כתב בספר עמק ברכה יכוין בברכת נט"י שיש בו י"ג תיבות נגד י"ג מדות עכ"ל, ולכאור' צ"ב מה נשתנו שאר ברכות מברכת נט"י, שהרי גם ברכות אחרים יש בהם י"ג תיבות וכמו אקב"ו על מצות ציצית אקב"ו על מקרא מגילה, ולמה דוקא בברכת נט"י יכוין כנ"ל.

ת. כי שם יש י"ג מדות.

העוסק בתינוק מתי צריך ליטול ידיו

תשובה תתקצט

ש. או"ח ד'. מצוי שזוגות צעירים מגיעים לבית ההורים עם ילדיהם התינוקות, ומצוי שהבחורות שעדיין לא נשואות מטפלים בילדים הקטנים ההם, ושכיח הרבה עי"ז שנוגעים בילדים במקומות הצריכים נטילת ידים כגון בידים וברגלים וכו', והשאלה, שכיון שכל הזמן מטפלים בילדים נמצא שכל הזמן צריכים נטילה, והאם צריכים כל פעם ופעם ליטול ידים או שיוכלו להסתמך עי"ז שיטלו אחר שיגמרו לטפל בהם, כי אם צריכים כל פעם ליטול א"כ נמצא טרחתם מרובה מאד, ואם סגי בכך שיטלו אחר שיגמרו לטפל בהם שמא ישכחו ויבואו לומר דבר שבקדושה מבלי נט"י.

ת. אי"צ ליטול ידיו רק כשהולך להתפלל או ללמוד.⁸²¹

מי ברז אם נחשב למים שנעשה בהם מלאכה

תשובה תתתר

ש. קי"ל דכל מים שנעשתה בהן מלאכה אסורים בנט"י, ויל"ע דהיום כל מים כברז נעשה בהם מלאכה שבעברם בצינורות הם מסובכים איזה שעון [ומטרתו לדעת את כמות המים שישתמשו ויוכלו לשלם כסכום הקצוב] וא"כ כיון שהם מזיזים איזה מחוג מיקרי דנעשה בהם מלאכה.

בהרהור ולא בפיו. 821. עי' משנ"ב סי' ד' ס"ק מ"א דאי"צ למהר ליטול ידיו כשנוגע במקומות

ת. זה לא נקרא מלאכה.

מים בדוד של שבת אם נחשב למים שנעשה בו מלאכה

תשובה תתרא

ש. או"ח ד'. ידוע ממרן החזו"א זצ"ל לגבי המים שבדודים של שבת שנחשבים מים שנעשית בהם מלאכה לגבי נטילת ידים כיון שהם מציפים את הקלקר ועי"ז נסגרת כניסת המים. האם יש מקור נאמן לזה. והאם ליהרר בזה.

ת. לא שמעתי.⁸²²

מים שיש בהם רוח רעה היכן ישפכם

תשובה תתרב

ש. או"ח ד'. כשחזר מרן שליט"א מהלוי' של הגאון רבי אלעזר צדוק טורצ'ין זצ"ל, ראיתי איך שהביאו למרן ספל מים ליטול על הכביש שעל יד ביהכ"נ חזו"א - לדרמן, ואמר מרן בזה"ל: על הארץ? והלך מרן ליטול הידים כמדוד' בכיור שברחבת ביהכ"נ שם אף שיש גג מעל הכיור ההוא שזה רצפת ביהכ"נ העליון, וכעת השאלה, דאי' במחבר הל' נט"י (ד' ח') דרך נט"י שחרית אין נוטלין ע"ג קרקע אלא לתוך כלי, וכתב במשנ"ב (ס"ק י"ח) דהטעם משום רוח רעה, ומשמע דזה רק נט"י שחרית, אבל שאר דברים שיש בהם משום רוח רעה אין קפידא ליטול דוקא לתוך כלי.

ת. כל דבר שיש בו רו"ר אין ליטול במקום שדורכין.⁸²³

כיצד יתפלל בביהכ"נ שאין בו מים של שבת

תשובה תתרג

ש. כתב המחבר (או"ח ד' כ"ב) וז"ל, אם אין לו מים יקנח ידיו בצרור או בעפר או בכל מידי דמנקי ויברך על נקיות ידים ויועיל לתפלה אבל לא

המכוסין יעו"ש. מח"א. 822. היינו דהשמועה אינה נכונה. וגם בבית מרן שליט"א נטלו הידים מדוד של שבת [בזמנים שהיו משתמשים בב"ב בדודי שבת. שהיום כבר כל המים שבב"ב הם מים של שבת ואי"צ לדודים]. 823. עיין או"ח קפ"א ב' וז"ל, מים אחרונים אין נוטלים ע"ג קרקע אלא בכלי מפני רו"ר ששורה עליהם כו', ועיין ביה"ל ד"ה אלא.

להעביר רו"ר שעליהם יעו"ש, ועוד כתב (שם צ"ב ד') וז"ל, צריך לרחוץ ידיו במים אם יש לו כו' יעו"ש, ועוד כתב (שם רל"ג ב') וז"ל, אם יש לו מים צריך ליטול ידיו כו' ואם אין לו מים מזומנים אינו צריך ליטול, יעו"ש ובמשנ"ב שם. ויש לשאול, בית הכנסת שאין בו מים של שבת, מה יעשה, יטול ידיו ויתפלל, או יתפלל בלא נט"י.

ת. ישפשף ידיו.⁸²⁴

כיצד יברך ברכת אשר יצר וברכת המוציא במקום שאין שם מים של שבת

תשובה תתתדר

ש. בהנ"ל. היוצא מביה"כ ואין לו מים של שבת, וכן לענין המוציא אם אין לו מים של שבת, מה יעשה.

ת. ישפשף ידיו, ובסעודה יכרוך ידיו במפה.^{825 826}

ברכת אשר יצר אם צריך לאומרה בעמידה

תשובה תתתרה

ש. או"ח ו'. האם ברכת אשר יצר יש לאומרה לכתחילה בעמידה. (מב"א).

ת. אי"צ.⁸²⁷

מתי מברך ברכת אשר יצר כשהציבור כבר התחילו שמו"ע

תשובה תתתרו

ש. כתב המחבר (או"ח ז' א') וז"ל, כל היום כשעושה צרכיו בין קטנים בין גדולים מברך אשר יצר כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק א') וז"ל, מברך וכו', ואפילו אם נמשך זמן גדול אחר עשיית הצרכים אפ"ה חייב לברך כו' עכ"ל. ויש לשאול, הלך קודם התפלה לביה"כ וכשהגיע לבית הכנסת היה הש"ץ בקדיש שלפני שמו"ע (או שכבר התחילו הציבור שמו"ע) האם יברך אשר יצר ואח"כ יתחיל שמו"ע או יתפלל קודם שמו"ע ואח"כ יברך אשר יצר, דמצד אחד

824. העירו דכן הוא בס' מעשה איש בשם מרן החזו"א זצ"ל. 825. כנ"ל. 826. עיין או"ח קס"ג א' וז"ל, אם אין מים מצויים לפניו ברחוק יותר מארבעה מילין ולאחריו מיל יטול ידיו במפה ואוכל פת או דבר שטיבולו במשקה כו', יעו"ש. 827. עי' דעת נוטה ח"א דיני נט"י שחרית תשו' רס"ג ובהערה 652 שם. וע"ע דעת נוטה ח"ב ה' ציצית תשו' ג' - ה' ובהערות שם. ועי' לעיל

יש הפסק ומאידך יש תפלה בציבור, מה יעשה. (וכגון שנאנס ולא היה יכול להקדים הליכתו דאל"ה אולי הדין הוא אחר).

ת. אולי אם יספיק בברכה ראשונה ג"כ הוי תפלה בצבור.⁸²⁸

הלכות ציצית

בדין עטיפת הטלית על ראשו בשעת התפילה

תשובה תתתרז

ש. כתב המ"ב סי' ח' ס"ק ד' וז"ל [בתו"ד]: וכתב הב"ח דצריך שיהא הטלית על ראשו מתחלת התפלה עד סופה. ועכ"פ יעמוד כך מעוטף לפחות כדי הילוך ד"א. ע"כ. והנה ריש דבריו לקוחים מד' הב"ח שם ס"ה. אבל מש"כ בהמשך דבריו דעכ"פ יעמוד כך מעוטף כדי הילוך ד"א, אינו מדברי הב"ח אלא ל' החי"א כלל י"ב ס"ג (עי' שעה"צ אות ח'). ולכאור' הם שני ענינים שונים. דטעמא דהב"ח הוא שכיסוי זה מכניע לב האדם ומביאו לידי יר"ש (וכמו שהביא כן המ"ב בריש הס"ק הנ"ל), ומשו"ה צריך שתהא הטלית על ראשו מתחלת התפלה עד סופה. אך מש"כ החי"א דעכ"פ יעמוד כך כדי הילוך ד"א, הוא ענין אחר, והוא משום דאמרינן כן בשו"ע ס"ג גבי ט"ק כדי לצאת ד' הסוברים דבעינן דוקא עיטוף עכ"פ לענין הברכה (עי' מ"ב שם ס"ק ז'), וכונת החי"א לומר דה"ה בט"ג. אבל אינו ענין למש"כ הב"ח הנ"ל. ומל' המ"ב מ' לכאורה דהם ענין אחד. וצ"ע. (ואכן ראיתי שמרן שליט"א בס' שונה"ל סי' ח' דין כ"א הביא רק את ריש ד' המ"ב הלקוחים מד' הב"ח. וכ"ה בס' ארחות יושר פ"ל אות מ'. ול"מ לפי שעה אם ד' החי"א הנ"ל מובאים ג"כ בס' שונה"ל). (מח"א שליט"א).

ת. אינם ענין א'.

להתפלל בעשרה הוא רק לשמוע קדיש וקדושה וברכו ולכן אינם מקפידין רק שיהיו י' בבהכ"נ וזהו טעות ולכן חוב על האדם למהר לבוא לבהכ"נ כדי שיגיע להתפלל י"ח בצבור [ח"א] כו', עכ"ל

תשובה תתע"ח לענין ברכות התורה. 828. עיין משנ"ב (סי' צ' ס"ק כ"ח) וז"ל, תפלה בצבור הוא תפלת י"ח דהיינו שיתפללו עשרה אנשים שהם גדולים ביחד ולא כמו שחושבין ההמון שיעקר

הלבוש ט"ק ביום כדי שיוכל לברך אם צריך קודם להסיר הט"ק שלבשו בלילה

תשובה תתתרח

ש. או"ח ח'. מעשה באברך שנעלם לו הטלית גדול, ובלילה ישן עם ציצית טלית קטן ורצה ליקח טלית קטן אחר ביום כדי לברך על הציצית, והשאלה, האם בשביל לברך וללבוש הטלית קטן, האם צריך בשביל זה להוריד קודם הטלית קטן שלבוש בו מהלילה, או"ד שיכול ללבוש הט"ק על הט"ק שישן בו בלילה ועכ"פ בעת הברכה.

ת. לכאור' יכול ללבוש ולברך בלי לפשוט.

טעם מרן החזו"א ללבוש ט"ק בד ולא צמר

תשובה תתתרט

ש. או"ח ט'. מה טעם שהחזו"א לבש ציצית בד ולא צמר, דלכאורה הדאורייתא זה מצמר. (והאם הכונה בזה גם למה דאמרי' שבת קנ"ג א' יהיו בגדין לבנים אלו ציצית ופרש"י זה ציצית שמלובן הבגד עכ"ל).

ת. משום שהגר"א לבש כן.⁸²⁹

בענין הנ"ל

תשובה תתתרי

ש. בהנ"ל. שאלנו את מרן שליט"א מה הטעם שהחזו"א לבש ציצית בד ולא צמר, דלכאור' הדאורייתא זה מצמר. ומרן ענה: משום שהגר"א לבש כן. והשאלה. ומ"ט דהגאון, דהא לכאור' הדאורייתא זה בצמר וכמ"ש במשנ"ב סי' ט' ס"ק ה'.

ת. לפרסם ההלכה.⁸³⁰

טלית קטן מצמר. וכ' מרן שליט"א שם בהגהות בזה"ל: זה מחלוקת בפוסקים והמשנ"ב מחמיר ליקח טלית קטן של צמר, אבל אמר לי שהגר"א הכריע שא"צ של צמר, וכך נהג הגר"א בעצמו כדי לפרסם שזו ההלכה, ושאלתי אותו ולמה אנחנו גם נעשה כך, וענה לי שמכיון שהגר"א עשה כך גם אנחנו עושים כך. ע"כ. ועי' בזה דעת נוטה

המשנ"ב. 829. עיין משנ"ב שם ס"ק ה' שכתב וז"ל, והכי הלכתא. וי"ש יחמיר על עצמו לחוש לדעה הראשונה ויעשה טלית של צמר כדי שיתחייב בציצית מן התורה לכו"ע ונכון שיעשה בין הט"ג ובין הט"ק של צמר עכ"ל, וע"ע שם ס"ק ט"ו ט"ז יעו"ש. 830. עי' בס' אעלה בתמר דכ' (אות ו') הכריע (מרן החזו"א זצ"ל) עיקר דאין צריך ללבוש

שליח ציבור מתי לובש טלית

תשובה תתתריא

ש. האם הש"ץ צריך ללבוש טלית אף במנחה ומעריב ומה הדין במי שיש לו מעיל ארוך. (מב"א).

ת. הלובש מעיל ארוך אינו חייב אך נהגו כן כשאפשר.⁸³¹

העולה לתורה מתי לובש טלית

תשובה תתתריב

ש. העולה לתורה האם צריך ללבוש טלית ומה הדין במעיל ארוך. (מב"א).

ת. דינו כנ"ל מצד המנהג.⁸³²

אם אומרים ניהא ליה לאיניש בגברא קפדנא

תשובה תתתריג

ש. כתב בערוה"ש סי' י"ד סי"א דאסור ליטול טליתו של חבירו שלא מדעתו אם יודע שהלה גברא קפדנא. האם נקטינן הכי. (מח"א שליט"א).

ת. נכון.

אם אומרים ניהא ליה לאיניש גבי ספרי קודש

תשובה תתתריד

ש. או"ח י"ד. האם אומרים ניהא ליה לאיניש וכו' כיום בספרי קודש. (מב"א).

ת. עראי אין מקפידין היום.⁸³³

ה' ציצית תשובות תפ"ה תפ"ו ובהערה 559 שם. 833. ע' דעת נוטה ח"ב ה' ציצית תשובה תק"ה ובהערה 584 שם, ושם תשובות תק"ו - תקכ"ב ובהערות שם. ושם לענין תפילין תשובה תק"ד

ח"ב ה' ציצית תשובות רמ"ח - רנ"ח ובהערות שם יעו"ש. 831. ע' דעת נוטה ח"ב ה' ציצית תשו' תפ"ד ובהערה 558 שם. ושם תשו' תרל"ז תרל"ח ובהערות שם. 832. ע' דעת נוטה ח"ב

קטן מתי חייב בציצית כשרה

תשובה תתרטו

ש. כתב המחבר (או"ח י"ז ג') וז"ל, קטן היודע להתעטף אביו צריך ליקח לו ציצית לחנכו כו' עכ"ל יעו"ש, יש לשאול, ילד בן ג' שקנו לו ציצית ומדי פעם חוטי הציציות נקרעים, האם יש חיוב לקנות בכל פעם ציצית חדש כדי שיהיה עם ציצית כשרה, ואם לא, מאיזה גיל כדאי או יש חיוב לקנות ציצית חדש כדי שיהיה עם כשרה.

ת. משהוא לא קובע. 834 835

אם שרי לתקן הציצית בעודו לבוש בו

תשובה תתרטז

ש. או"ח י"ט. בעובדא שתיקן מרן החזו"א הציצית בעודו לבוש בו, יש להק' ממג"א סי' י"ט דכתב דיש בזה איסור דרבנן. (מח"א).

ת. כ"ד מרן זצ"ל. 836

הגיע ל'והביאנו' כשהציבור אומרים 'שמע ישראל' אם יכסה עיניו או יאסוף הציציות בידיו

תשובה תתריז

ש. כתב המחבר (או"ח כ"ד ב') וז"ל, מצוה לאחוז הציצית ביד שמאלית כנגד לבו בשעת קריאת שמע רמז לדבר והיו הדברים האלה וגו' על לבבך, עכ"ל. ועוד כתב המחבר (שם ס"ק ב') קרא קריאת שמע ונכנס לבהכ"נ ומצא צבור שקורין ק"ש צריך לקרות עמהם פסוק ראשון שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל עול מ"ש עם חבריו וה"ה כו', עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, הגיע ל'והביאנו' לשלום כו' בעת שהציבור אומרים שמע ישראל, מה יעשה האם יאסוף הציציות

ויל"ע. ועי' דעת נוטה ח"ב הל' ציצית תשובה תר"ו ובהערה 507 שם (וע"ע שם תשובות קל"א, תקע"ט - תרי"ד ובהערות שם). 835. עיין או"ח שמ"ג. 836. היינו דמרן החזו"א פליג בזה על המג"א, כן העיד חכ"א ששמע ממרן שליט"א. ועי' דעת נוטה ח"ב הל' ציצית תשובות תל"ב תל"ג ובהערות שם.

ובהערה 583 שם. 834. חכ"א ר"ל דצ"ל: קורע והיינו שאינו נקרע לגמרי ולא נפסל הציצית. אמנם לכאוי' אי"ז הכונה, כיון ששלחנו למרן שליט"א לשאול מה כונת התשובה, והשיב מרן: מה קשה לך. וע"כ אין נכון לומר 'קורע'. ויותר מסתבר דכונת התשובה כך, מה שהוא הקטן קורע כל פעם אין זה קובע חיוב לאב להוציא ממון ולקנות שוב.

ולא יכסה עיניו עם הציבור, או שיכסה עיניו עם הציבור ואח"כ יאסוף הציציות - אף שכבר גומר בינתים ברכת אהבה רבה, ואולי צריך לכסות עיניו עם הציבור ולא להמשיך באותו הזמן והביאנו.⁸³⁷
ת. יכסה.

הלכות תפילין

לבישת כובע כשתפילין בראשו

תשובה תתתריח

ש. תפילין. לאחרונה נתרבו הבחורים שמורידים הכובע בשעה שמתפללין כשתפילין על ראשם (חוץ משמו"ע וק"ש), האם ראוי להעיר להם שלא לעשות כן.

ת. אין לעשות כן.⁸³⁸

תפילין לענין 'ניחא ליה לאיניש'

תשובה תתתריט

ש. האם גם בימינו שתפילין זה דבר יקר מאוד יש ניחא ליה לאיניש ואפשר להשתמש ללא רשות.

ת. הכל לפי הענין.⁸³⁹

באמירת לשם יחוד קודם הנחת תפילין

תשובה תתתרכ

ש. או"ח כ"ה. האם לומר לשם יחוד של הנחת תפילין.⁸⁴⁰

ת. דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.⁸⁴¹

837. בטלית קטן ל"ק כ"כ כי אפשר לקיים שניהם, כי הציצית בשמאל והכיסוי עיניים הוא בימין, אבל בטלית גדול שלוקח יותר זמן עד שאוסף הציציות בזה שייך יותר השאלה. 838. אפי' מבלי תפילין לא מתפללין בלי כובע וחליפה וכ"ש כשתפילין עליו, עי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו ק"ב -

ק"ט וע"ש בהערה 100 מה שהביאו מהמגן גבורים בשם המאירי, וע"ש תשו' נ"ט ובהערה 53 שם, ודוק. 839. עי' דעת נוטה ח"ב הל' ציצית תשובה תק"ד ובהערה 385 שם. 840. עיין או"ח כ"ה ה'. 841. עי' דעת נוטה ח"ב הל' ציצית תשובה כ"ה ובהערה 40 שם.

אם להניח תפילין קודם או אחר ברכות התורה

תשובה תתתרכא

ש. כתב הרמ"א (או"ח כ"ה ה') וז"ל, וטוב לומר תמיד אחר הברכה השניה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, עכ"ל.⁸⁴² יש לשאול, האם אפשר להניח תפילין קודם ברכת התורה משום הפסוקים שאומרים אחר הנחת תפילין.

ת. אין לעשות כן.⁸⁴³

אם יש ענין שלא ליתן שטרות של כסף בכיס החולצה שע"ג מקום הלב

תשובה תתתרכב

ש. או"ח כ"ה ה'.⁸⁴⁴ שטרות של כסף, האם יש ענין או כדאי שלא לשים אותם בכיס החולצה שזה על הלב מטעם שע"ג השטרות ישנם דמויות של חילונים. (נתעוררתי לזה, היות ששמתי לב ע"ז שמרן שליט"א שם כספו בכיס המכנסים ולא בכיס החולצה, וחשבתי אולי זה מטעם הנ"ל).

ת. לא שמענו.

אם אמרינן 'רובו ככולו' לענין הנחת תפילין של ראש

תשובה תתתרכג

ש. כתב במשנ"ב (סי' כ"ז ס"ק ל"ג) וז"ל, עיקרי השער. פירוש כו' אף כאן מתחיל קודם תפילין ממקום שיש שייכות קרחה דהיינו ממקום התחלת צמיחת השערות שבראש ורבים נכשלים באיסור זה וטועים לומר שהקצה העליון מתחיל ממקום השיער ועיקר התפילין מונח על המצח ועוברים על איסור דאורייתא דכל התפילין צריכין להיות מונחין במקום שיש קרחה דהיינו שהיה אפילו קצה התחתון של התיתורא מונח על מקום התחלת עיקרי השיער כו' וכל המניחין על המצח הוא מנהג קראים ולא עשה המצוה וכל בעל נפש יזהיר לחבירו וילמדם שלא יכשלו בזה כדי שלא יהיו ח"ו בכלל פושעי ישראל בגופן דזהו קרקפתא דלא מנח תפילין וגם הברכה הוי לבטלה כו' ואם נשמטו ממקומן

844. עי' ל' השו"ע דכתב וז"ל, יכוין בהנחתם שצונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו כו' על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח כו' וישתעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות כו' עכ"ל,

842. וכן אומרים, ומחמתך אל עליון וגו'. ואח"כ אומרים וידבר ה' אל משה לאמר, קדש לי כל בכור וגו'.

843. לכאורה ה"ה בעטיפת טלית, כי גם שם יש פסוקים. וכן מבו' במשנ"ב סי' מ"ו ס"ק כ"ח ודו"ק.

צריך להחזיר תיכף כו' עכ"ל, שמעתי מקשים, דהא רובו ככולו הוי דאורייתא, וכיון דרוב התפילין במקומן למה כ' המשנ"ב דכל התפילין צריכין להיות מונחין במקום שיש קרחה. ונאמרו בזה תי' אך אינם מתיישבים על הלב. וצ"ב.

ת. ל"ש בזה רוב.

מתי הוא הזמן הראשון של הנחת תפילין

תשובה תתתרכד

ש. כתב המחבר (או"ח ל' א') וז"ל, זמן הנחתן בבוקר משיראה את חבירו הרגיל עמו קצת ברחוק ד' אמות ויכירנו, עכ"ל. יש לשאול, מתי זמן הנחת תפילין הראשונה.

ת. מנהג ירושלים חמשים דקות קודם הנץ ואנחנו מניחים ארבעים וחמש דקות קודם הנץ.

מניח תפילין רש"י אשכנזי אם יכול להניח תפילין ר"ת ספרד

תשובה תתתרכה

ש. כתב המחבר (או"ח ל"ד סעי' א' ב') וז"ל, סדר הנחתן בבתים לרש"י והרמב"ם כו' ולר"ת כו' ומנהג העולם כרש"י והרמב"ם, ירא שמים יצא ידי שניהם ויעשה שתי זוגות תפילין ויניח שניהם וכיון בהנחתם באותם שהם אליבא דהלכתא אני יוצא ידי חובתי כו', עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, מי שמניח תפילין רש"י אשכנזי האם יכול להניח תפילין ר"ת ספרד או שצריך ששניהם יהיו דוקא אשכנזי או ספרד, (אחד אין לו תפילין ר"ת ולחותנו יש, ואילו הוא מניח אשכנזי וחותנו ספרד. ושמעתי מזקני הגה"צ ר' אריה שכטר שליט"א שמרן הסטייפלער זי"ע היה בא לביתו בכל יום ויום⁸⁴⁵ להניח תפילין ר"ת (ספרד) עד שזקני שאלו למה לא קונה והשיב שאין לו כסף וזקני שליט"א קנה לו זי"ע).

הסטייפלער זצ"ל שמע אז שיש לזקני הגר"א תפילין דר"ת, ומאז בכל יום [משך ג' חודשים כדלהלן] הגיע מרן הסטייפלער לבית זקני להניח התפילין דר"ת, וזקני הגר"א שאלו למה לא קונה בעצמו מאחר שזה כ"כ חשוב לו עד כדי שבא אצלו, וענהו משום שאין לו כסף לקנות, וזקני הגר"א קנה לו תפילין דר"ת, ואז היו מכינים תפילין

ומזה היה מקום לשאול השאלה בכאן 845. מש"כ 'היה בא לביתו בכל יום ויום' זקני הגר"א שליט"א תיקן אותי דעובדא הכי הוה: מרן שליט"א ביקש ממנו התפילין דר"ת שלו כדי להניחם, ואמר לזקני שמבקש להניח התפילין דר"ת, כי לפי שיטה אחת מי שלא מניח תפילין דר"ת ה"ז קרקפתא דלא מנח תפילין ח"ו, ומרן

ת. ראוי להיות כולם בע"א.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרכו

ש. בהנ"ל. האם כונת התשובה לענין שצריך שיהיו או שניהם כתב בית יוסף או שניהם כתב האר"י, או לענין הקשירה שצריך שיהיה ששניהם יהיה קשירה או אשכנז או ספרד. (כי זקני הגה"צ ר' אריה שכטר שליט"א אמר לי⁸⁴⁶ שמסתמא כונת מרן לענין הכתב, דלא מסתבר שהקשירה תהיה מעכבת בזה, והוסיף, שכשקנה למרן הסטייפלער זי"ע תפילין דר"ת קנה כתב בית יוסף והקשירה אינו זוכר איך מרן הסטייפלער היה נוהג).

ת. כוונתי לענין הכתב, אבל יתכן שגם הקשירה טוב שיהיה בע"א אף שאין מעכב.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרכז

ש. עוד בהנ"ל. האם יועיל למי שרגיל להניח תפילין רש"י אשכנז, שיניח אח"כ גם רש"י וגם ר"ת ספרד.

ת. מסבירא זה תרתי דסתרי (אא"כ נאמר שאין מעכב).⁸⁴⁷

אם 'יוהרא' פוטר ממ"ע דאורייתא או דרבנן

תשובה תתתרכח

ש. או"ח ל"ז. האם 'יוהרא' פוטר מצוה דאורייתא או דרבנן, דהנה כתב הביה"ל (הל' תפילין סי' ל"ז ד"ה מצותן) דהפמ"ג מסתפק אם הנחת תפילין מן התורה חייב כל היום או מדרבנן חייב כל היום, ובישועות יעקב כ' דמן התורה חייב כל היום, ואח"כ הביא מע"ר דאם חושש מיוהרא מותר בשל יד לבד כו', ולכאורה מבואר דיוהרא פוטר ממ"ע דאורייתא להישועות יעקב או דרבנן להפמ"ג והיינו ממ"ע של התפלה של ראש, וצ"ב היתכן.

זמן רב מאוד, וזקני זירז המכניס תפילין זה ולסוף ג' חודשים כבר היה התפילין מוכן, ובמשך ג' חודשים אלו הגיע להניח אצלו. ⁸⁴⁶ זקני הגר"א שליט"א העירני שמדברינו כאן ניתן להבין שהוא מניח כתב האר"י ואין זה נכון כי הוא מניח עם כתב בית יוסף. ⁸⁴⁷ עיין רמ"א או"ח רל"ג

ואולי אין ראייה, כי אחר שנהגו שלא להניחם כל היום כמש"כ המחבר שם א"כ אי"ז חשיב אפילו דרבנן וא"כ ודאי יוהרא גובר (אם יכול כן להניח בזהירות מה שצריך ליזהר אלא דיש יוהרא).

ת. נכון תירצת.

בענין הרוצה להניח תפילין כל היום ואי אפשר לו

תשובה תתתרכט

ש. או"ח ל"ז א'. רוצה להיות עם תפילין כל היום, ולכן ביקש מהנהלת הכולל ללמוד בביתו כדי שלא יהיה שונה מחביריו בכולל, ולא הסכימו לו, ובלית ברירה כיון שצריך למילגת הכסף יושב בכולל בלא תפילין, האם נחשב לו שמקיים מ"ע של תפילין בכל רגע ורגע מצד נאנס ולא עשאה או מצד מחשבה טובה כו'.

ת. צ"ע.⁸⁴⁸

חולה מעיים לענין תפילין

תשובה תתתרל

ש. או"ח ל"ח. חולה מעיים פטור מתפילין. הל' מ' דלחולה מעיים מצות תפילין היא בגדר אינו מצווה ועושה. האם זה נכון. דלכאו' מצד א' כך מ' הלשון, ומאידך אי"ז כ"כ מסתבר.

ת. לפי הענין.⁸⁴⁹

אכילת ושתיית עראי בתפילין

תשובה תתתרלא

ש. או"ח מ'. האם מותר וראוי לאכול או לשתות עם תפילין ועכ"פ לא סעודת קבע, ובאופן שרוצה ללמוד איזה זמן אחר תפלת שחרית ורוצה לטעום דבר כדי שלא יצטרך להוריד ולהניח שוב התפילין האם זה קל יותר לענין שיהיה מותר לו.

המחבר מ' דאין חילוק בדרגת חליו במעיו, ולכאו' זה פלא, דהיה צ"ל בזה איזהו גדר, ומה הגדר בזה. ע"כ. והנה הגיע התשובה "לפי הענין" על השאלה

א' גבי שעת הדחק. ⁸⁴⁸. עיין היטב ביה"ל ל"ז ד"ה מצותן כו' ועיין א"ר כו', עד סופו יעו"ש. ⁸⁴⁹. שאלנו עוד שאלה בזה"ל, ובהנ"ל. מסתימת

ת. מותר.⁸⁵⁰

אם יכול לאכול פת שחרית בתפילין

תשובה תתתריב

ש. בהנ"ל. לומד עם תפילין עד סוף זמן אכילת פת שחרית [שלו], האם עתה בכדי לאכול הפת שחרית צריך להוריד התפילין או שיכול לאכול עם התפילין כדי שמיד שגומר את הפת שחרית יוכל לחזור לתלמודו. (ופת שחרית היא אכילת מצוה, ואולי כיון שכן שרי לאכול עם התפילין פת שחרית).

ת. מותר לאכול עראי עם תפילין.^{851 852}

תליית שקית עם דפי גניזה

תשובה תתתריג

ש. או"ח מ'.⁸⁵³ האם מותר לתלות שקית על מתלה ולשים בתוכו דפי גניזה.

ת. אולי.

852. כתשו' מרן שליט"א כן הוא בדינים והנהגות למרן החזו"א פ"ג סט"ו. 853. סעיף א' וז"ל המחבר שם, אסור לתלות תפילין בין בבתי בין ברצועות אבל מותר לתלות בכיסן, וכתב במשנ"ב ס"ק ג' וז"ל, בכיסן. וס"ת אסור לתלות בכל גווני אפילו כשהיא באה"ק ותולה האה"ק ועיין בח"א כלל ל"א שכתב דאפילו כשאה"ק מחובר ביתדות לכותל אסור כל שאין תחתיו עומד דבר מה, וספרים כגון ספרי תלמוד וכדומה דומה לתפילין. ומ"מ ספרים או סידורי תפלות הקבועים בלוחות שבהם שלשלת של כסף אסור לתלות בהם שהלוחות אין דומות לכיס לפי שהן מחוברות לסידור והרי הן כסידור עצמו. מותר לכתוב פסוקים בנייר ולתלות בפתח ביהכ"נ כו' עכ"ל יעו"ש. ואנו שאלנו דבכדי שיהיה מקום לשים דפי הגניזה כדי שלא יתגלגלו בבזיון בבית ח"ו האם מותר לתלות שקית ולשים בתוכו הגניזה או שזה אסור. וכמו"כ יל"ד גם לענין דפי קודש שמניחים בחליפה ותולים החליפה האם

הנ"ל, אבל יותר נראה שהתשובה "לפי הענין" קאי על השאלה הנוספת כאן, וצ"ב. 850. עיין שם ח' וז"ל, הנכנס לסעודת קבע חולצן ומניחן על השלחן עד זמן ברכה וחזור ומניחן, אבל לאכילת עראי אין צריך לחלצן, עכ"ל. וכתב במשנ"ב (ס"ק י"ט) וז"ל, אבל וכו', בספר שולחן שלמה מסתפק דאפשר דזהו דוקא מי שמניחן כל היום אבל לא מי שדרכו להניח בשעת ק"ש ותפלה. וכתשו' מרן כן הוא בס' דינים והנהגות למרן החזו"א פרק ג' סעיף ט"ו יעו"ש. 851. מהתשובה משמע דשייך לאכול פת שחרית באופן של אכילת עראי, דאל"כ הול"ל רק עראי מותר לאכול עם תפילין. והאמת שכן מבו' במשנ"ב הכא דכתב (ס"ק כ') וז"ל, עראי, נראה דשיעור אכילת עראי הוא כביצה וכדין סוכה בסימן תרל"ט יע"ש [מטה יהודה], עכ"ל המשנ"ב. והרי כתב המחבר להלן קפ"ד ו' וז"ל, שיעור אכילה לברך עליה ברכת המזון "בכזית", עכ"ל, ודוק. ועיין משנ"ב הכא ס"ק י"ט. ויל"ע בכ"ז.

שימוש בנרתיק התפילין לצורך שמירת מטבע ונוסח המעשרות

תשובה תתתרלד

ש. או"ח מ"ב ג'. האם מותר להשתמש בנרתיק התפילין למטבע ונוסח המעשרות, כשלא התנו ע"ז מתחילה, והשאלה כי הנרתיק שימש קודם לחפץ קדוש יותר.

ת. לא.

אם שרי ליכנס בטלית ותפילין לבית הכסא

תשובה תתתרלה

ש. או"ח מ"ג. ראיתי חכ"א ידוע בבהכ"נ חזו"א - לדרמן, שנכנס לבית הכסא עם טלית ותפילין. האם באמת יש היתר לזה, ואם כן מה הוא.

ת. עפ"ד יש אופנים שמותר.

אם מותר להיות בתפילין באופן של כל תשקצו

תשובה תתתרלו

ש. במצב של כל תשקצו, יל"ע גם בתפילין, ומצאנו שהתירו בעמוד החוזר משום סכנה, או"ח סי' מ"ג ס"ח, ובמקום כל תשקצו כיון שהוא דרבנן י"ל דלא החמירו במקום בזיון תפילין ובגדי כהונה - אף שגם זה [בגדי כהונה] דרבנן כמו המפרש בתמיד כ"ז א' גבי שינה ע"ג תפילין. (מח"א).

ת. יש לזהר.

אם כים הבגד נחשב לעטיפה נוספת לענין ליכנס לביה"כ בכתבי קודש

תשובה תתתרלז

ש. כתב המשנ"ב (סי' מ"ג ס"ק כ"ה) וז"ל, ושאר ספרים וכתבים שיש בהן שמות אם הם בכיס שרי להכניסן וי"א דבעינן דוקא תיק בתוך תיק אם צריך ליכנס לבה"כ וכדלעיל לענין תפילין, וס"ת אסור בכל גווניו כו', עכ"ל. יש לשאול, האם אפשר להחשיב לעטיפה את הכיס עצמו [שזהו בד נוסף מעצם החולצה], וכן כשלוש סוודר אם זה נחשב לעטיפה נוספת, וכן כשלוש עם החליפה אם זה נחשב לעטיפה נוספת.

ת. כן.

אם מותר להניח התפילין ע"ג ספרי קודש

תשובה תתתלח

ש. כתב בס' אור צדיקים אות ע"ט וז"ל, יש מהמוני עם ואפילו לומדים נוהגים כשחולצים התפילין מניחים על הסידור בסברם שקדושת תפילין חמורה מסידור התפילות, אבל אינו כן שהרי לענין שבועות נקיטת חפץ לכתחלה צריך לישבע בס"ת או שאר ספרים שיש בהן שמות ובדיעבד סגי בתפילין כתב בס"ע סימן מ' דקדושת ספר שיש בהן שמות חמור מן התפילין ע"ש, עכ"ל הא"צ. ויש לשאול דבט"ז שם פליג על הסמ"ע וכתב דודאי קדושת תפילין יותר מסידורים וחומשים כי השמות שבתפילין נתקדשו ומשא"כ חומשין שנדפסו שאין להם דמיון קדושת תפילין. ואיך הדין למעשה. האם מותר להניח התפילין ע"ג חומשים וסידורים או לא. (וכן להיפך אם מותר להניח חומשים וסידורים על התפילין).

ת. המנהג להניח תפילין על ספר.

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

אם יכול לברך ברכת שלא עשני אשה על יד האשה

תשובה תתתלט

ש. כתב המחבר (או"ח מ"ו ד') וז"ל, צריך לברך בכל יום כו' שלא עשני אשה כו' והנשים מברכות שעשני כרצונו, עכ"ל. יש לשאול, האם שרי לברך על יד האשה ברכת שלא עשני אשה, וכן אם מוציאה בברכות השחר האם שבברכה זו ימעיט קולו.

ת. לא.⁸⁵⁴

זה מותר או אסור. 854. מדסתם מרן שליט"א
ולא חילק לכאורה משמע דהתשובה קאי על ב' השאלות ולפי"ז לכאורה כונת התשובה, דלא יברך
ע"י האשה ברכת ש"ע אשה, אבל אם צריך להוציאה שלא ימעיט קולו. אמנם יש ת"ח שרצו לומר דתשובת מרן שליט"א קאי רק על שאלה

בנתינת ידיו על עיניו בברכת פוקח עורים

תשובה תתתרמ

ש. במשנ"ב סי' מ"ו סק"ו כתב דבברכת פוקח עורים נותן ידיו על עיניו ע"י חלוק משום דאסור להניח ידיו ע"ג עיניו בלא נטילה, ויל"ע דאי איירי קודם נטילה גם אסור בברכה ואם אחר נטילה יכול לשים ידיו על עיניו אפילו בלא חלוק וכיו"ב. (מח"א).

ת. נטל ידיו אבל לא ג"פ או שפשף ידיו אם אין מים.

בענין החתימה בברכת מקדש את שמך ברבים

תשובה תתתרמא

ש. או"ח מ"ו. האם חותמים בשם בברכת המקדש את שמך ברבים.

ת. היום המנהג לחתום בשם.⁸⁵⁵

כיון באמצע או בסוף ברכת 'אהבה רבה' לצאת יד"ח ברכת התורה אי יצא

תשובה תתתרמב

ש. במשנ"ב (סי' מ"ז ס"ק א'), שאם לא בירך ברכת התורה כיון בברכת אהבה רבה וילמד תיכף אחר התפילה. יש לשאול⁸⁵⁶, אם נזכר רק באמצע או בסוף ברכת אהבה רבה אם גם מהני שיכוין.

ת. אולי וצ"ע.

בברכת ברוך שאמר אם הנוסח בפי או בפה

תשובה תתתרמג

ש. או"ח נ"א. איך לומר בברוך שאמר, מהולל בפי או בפה.

שם על פי הירושלמי, מ"מ העיקר כדברי הרמב"ם ז"ל שלא להזכיר בה שם מאחר שלא נזכרה בבבלי וכן אנו נוהגין עכ"ל, אבל הב"ח כתב כך ראיתי מהמדקדקים שאמרו בלא שם ומלכות, מיהו לא יורה כן לאחרים ולא ישנה הסדורים ע"כ (א"ר). עכ"ל העץ יוסף. 856. נשאלתי מאחי הר"ר

בתרא, ויתכן. 855. עיין או"ח מ"ו ז' ובנו"כ שם. ועיין תדא"ר שילהי פכ"א שהתפילה הזאת איתא שם עם חתימת שם. ועי' בתשו' מרן שליט"א לעיל ביאורי תפילה. ושור"ר מה דכתב בענין זה בפ"י עץ יוסף [בסדור אוצר התפלות] וז"ל, ברוך אתה ה' מקדש. כתב הפר"ח אע"פ שי"א שצריכה

ת. בפה כהמג"א.⁸⁵⁷

בענין הנ"ל

תשובה תתתרמד

ש. בהנ"ל. לאחרונה ראיתי בסידור עליות אליהו כתוב מהגר"א מסידור כת"י שצ"ל "בפי". איך לנהוג למעשה.

ת. כהמג"א.⁸⁵⁸

המהרהר בד"ת אם צריך לברך ברכת התורה

תשובה תתתרמה

ש.⁸⁵⁹ דעת הגר"א בשו"ע סי' מ"ז, דמברכין בה"ת על הרהור בד"ת, האם הוא חולק על הרשב"א (שו"ת סי' י"ח) שכ' דאין מברכין על מצוה שאין בה מעשה. וכן על ד' הב"י (או"ח סי' תל"ב) דאין מברכין על דברים שבלב.

ת. עי' בדמשק אליעזר סי' מ"ז⁸⁶⁰ (ובאמת יש לחלק בין ברכה שעיקרה על מעשה לברכה שעיקרה אין בה מעשה).

בטעם אמאי בית המרחץ ובית הכסא אינו הפסק לענין ברכת התורה ואיזה הרהור תורה מותר שם

תשובה תתתרמו

ש.⁸⁶¹ כ' האגור הובא בב"י סי' מ"ז דלהכי אין מברכין ברכת התורה אחרי הפסק בית המרחץ ובהכ"ס, לפי שאף כשהוא נפנה צריך לזהר בדינים כמו בגילוי טפח וכיצד יקנח, ודבריו צ"ב. ובגר"א שם משמע דהבין כונתו דר"ל דגם שם צריך להרהר באלו הדינים (וכ"כ בלבוש). והק' טובא מסי' פ"ה דאסור ללמוד דיני בית המרחץ בבית המרחץ. ויש מהאחרונים שכ' דכונת האגור לומר דמעשה מצוה הוי לימוד, אך גם זה צ"ע.

מאיר שליט"א. 857. כ"ה במשנ"ב שם ס"ק
א' וז"ל, בפה עמו בסגול, עכ"ל. 858. עיין
שבת קמ"ו א' בהגהות הב"ח אות ג', ודוק. תשל"ב.
859. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט.
860. וסי' ח'. 861. מח"א שליט"א משנת
תשל"ב.

ת. לכאור' הזהירות הוא לשים לב על הדין והוא הרהור.

בדעת הראשונים דברכת התורה הוי ברכת המצות

תשובה תתתרמז

שי. ⁸⁶² למש"כ הרשב"א וכ"ד כמה ראשונים, דברכת התורה הוי ברכת המצות, צ"ע אמאי מברכין ב' ברכות, שהרי לא מצינו ב' ברכות על המצוה.

ת. בגמ' פלוגתא ומספק מברכין תרוייהו.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרמח

שי. בהנ"ל. יש לשאול ע"ז, דא"כ למה לא אומרים אח"כ ברוך שם כמל"ו, וכמו שאומרים כך אחר ב' ברכות של התפילין וכמש"כ במשנ"ב (סי' כ"ה) ומאי שנא.

ת. חכמים הכריעו לברך שניהם.

מתפלל במהירות וגורם לציבור להפסיד תפלה בציבור אם צריך להעירו

תשובה תתתרמט

שי. כתב המחבר (או"ח נ"א ח') וז"ל, א"א הזמירות במרוצה כ"א בנחת, עכ"ל. יש לשאול, אחד מתפלל מהר (לא משום שממהר לאיזה מקום אלא שה' חננו בדיבור קל ומהיר) ובקול, ועי"ז גורם לש"ץ ג"כ להתפלל מהר (כנראה מפני אימתא דציבורא שחושש הש"ץ שאולי כל הציבור מלבד אותו המתפלל מהר גם סיימו), ועי"ז פעמים רבות א"א להספיק ק"ש בציבור או שמו"ע בציבור, האם להעירו ע"ז או לא, ואם הוא ת"ח (כעובדא דידן וזה גורם הקשיים הנ"ל) אם גם להעירו.

ת. א"צ להעיר. ⁸⁶³

⁸⁶². מח"א שליט"א משנת תשל"ג. ⁸⁶³. יל"ע
אם תשובת מרן שליט"א הוא רק בגוונא דידן
דמיירי בת"ח או בכל אופן וגם כשלא מיירי בת"ח
א"צ להעירו. ומ"מ עי' מש"כ במשנ"ב בסי' זה
(ס"ק כ') וז"ל, במרוצה, שלא ידלג שום תיבה ולא
יבליעם אלא יוציא מפיו כאילו מונה מעות כו',

אמירת הפסוק 'יתום ואלמנה יעודד' על יד יתום ואלמנה

תשובה תתתרנ

ש. או"ח נ"א. האם מותר לומר הפסוק יתום ואלמנה יעודד על יד יתום [ואלמנה].

ת. אם לא יעלב.⁸⁶⁴

מניח תפילין קודם יוצר אור אם יאמר הפסוקים שלאחר הנחת תפילין

תשובה תתתרנא

ש. כתב הרמ"א (או"ח נ"ד ג') וז"ל, וכן מי שלא היה לו ציצית או תפילין והביאו לו בין ישתבח לקדיש יכול להניחם ולברך עליהם אבל בין קדיש לברכו לא יפסיק בשום דבר כו', עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, כשמניח תפילין קודם (ישתבח) יוצר אור, האם לומר ברוך שכמל"ו וכל שאר הפסוקים ומחמתך וגו'.

ת. הפסוקים לא לומר.^{865 866}

אם לדלג פסוקי דזמרה כדי להספיק לומר ברכו עם הציבור

תשובה תתתרנב

ש. או"ח נ"ז. כתב מרן שליט"א בארחות יושר (סי' ל' - תפילה, אות כ') בזה"ל: ומי שמאחר ואין עומד עדיין בברכת יוצר אור כשהש"ץ אומר ברכו מבטל בידים עיקר תקנת ברכו כו' ע"כ. ויש לשאול מי שאיחר (וכגון באונס) ולא יוכל לעמוד ביוצר אור כשהש"ץ יאמר ברכו, האם עדיף שידלג פסו"ד כדי שלא לבטל בידים עיקר תקנת ברכו, או שעדיף שיאמר פסו"ד כסדר.

ת. לא.⁸⁶⁷

עכ"ל יעו"ש. ⁸⁶⁴ עיין משנ"ב או"ח קנ"ו ס"ק
 עכ"ל יעו"ש. ⁸⁶⁵ עיין משנ"ב או"ח קנ"ו ס"ק
⁸⁶⁶ עיין משנ"ב ס"ו ס"ק מ"ז.
⁸⁶⁷ היינו שלא ידלג.

הלכות קריאת שמע וברכותיה

אם לענות אמן אחר ברכת אהבה רבה וברכת אהבת עולם

תשובה תתתרנג

ש. או"ח נ"ט. האם לענות אמן אחר הבוחר בעמו ישראל באהבה או לא. וכן אחר אוהב עמו ישראל.

ת. יסמוך לשני שלא יצטרך לענות.

בכוונת ברכת יוצר אור

תשובה תתתרנד

ש. כתב במשנ"ב (סי' נ"ט ס"ק א') וז"ל אור כו' ועיין בבאר היטב ובשערי תשובה מה שכתב עוד בזה עכ"ל, וזה לשון הבה"ט, אהובים ברורים גבורים ר"ת אב"ג והוא שם א' משם מ"ב, עושים באימה ר"ת ע"ב. וכל המכוין בשמות אלו אינו ניזוק כל אותו היום. עטרת זקנים. כו' עכ"ל. יעו"ש. יש לשאול, האם יש לכוין כמו כן גם ⁸⁶⁸ בשחרית דשבת דאמרינן אפס בלתי גואלנו, וכן בברהמ"ז דאמרינן אדירנו בוראנו גואלנו.

ת. אין לנו אלא מה שאמרו חכמים. ⁸⁶⁹

אי צריך לכוין לצאת יד"ח מצות תפלה

תשובה תתתרנה

ש. או"ח ס' ד'. בהא דקי"ל דמצות צריכות כונה, יש להסתפק היאך לנהוג במ"ע דתפלה, דלדעת הר"מ הוי מן התורה, האם ראוי לכתחילה לכוין לצאת ידי חובת המצוה ככל מצות עשה. (ואף לד' הרמב"ן דהוי מד"ס, יל"ע לפי דעת הגר"א סי' תפ"ט דאף במצות דרבנן אמרינן דמצות צריכות כונה). ולא ראיתי שמעירים בנידון זה. ואמנם דעת החיי אדם דכל היכא דמוכח לפי

מצד שזהו אותיות א-ב-ג כסדר ומשא"כ כולם אהובים כו' אי"ז אותיות א-ב-ג רצופים, וש"מ דאין לכוין כן אלא דוקא היכן שאמרו חכמים כן. ומ"מ יתכן שאפשר לכוין אבל הסגולה שכתב העטרת זקנים אינה מועלת אלא אם יכוין כאן ולא בשאר מקומות, ואולי גם מרן שליט"א נתכוין לזה.

⁸⁶⁸. במכתב שאלנו רק מברכת המזון וכאן בספר הוספנו בשאלה גם מה שמצאנו בזה מתפלת שחרית. ⁸⁶⁹. הנה אף שאי"צ ראי' לתשו' מרן מ"מ איכא ראי' שהרי לפני כן אנו אומרים המאיר לארץ כו' א-ל ברוך גדול' דעה כו' ושם לא נזכר לכוין כנ"ל אע"פ שלכאור' הי' יותר מקום לכוין כן

הענין, סגי בזה, מ"מ לכתחילה בעינן כונה לצאת, וכמו שנתבאר במשנה ברורה סי' ס' סוף ס"ק י'.

ואת"ל דשאני תפלה דכל מהותה היא שעומד לפני השי"ת, ילה"ק מ"ש ק"ש דגם היא קבלת עול מלכות שמים, ואפ"ה בעינן כונה לצאת. (מח"א שליט"א).

ת. סתמא לא הוי בזה ככיון.

מתפלל בציבור אי יכול לומר א-ל מלך נאמן ובאיזה אופן

תשובה תתת"רנו

ש. או"ח ס"א. מה שאומרים א-ל מלך נאמן, הוא ליחיד שאינו שומע מהש"ץ ה' אלקיכם אמת (שע"י השלמת ג' תיבות משלים רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח מ"ע), כן אי' באו"ח סי' ס"א ס"ג. ויש לשאול, מי שמתפלל עם הציבור וחושש שלא ישמע הש"ץ אומר ה' אלקיכם אמת, או שחושש שמא אינו חותך האותיות בפיו כראוי, ועל כן רוצה להוסיף ג' תיבות של אמ"נ, האם שרי ליה.

ת. יאמר.⁸⁷⁰

מתפלל בהברה אשכנזית אם יוצא באמירת ה' אלקיכם אמת מש"צ המתפלל בהברה ספרדית

תשובה תתת"רנז

ש. כתב המחבר (או"ח ס"א ג') וז"ל, בקריאת שמע יש רמ"ה תיבות וכדי להשלים רמ"ח כנגד איבריו של אדם מסיים שליח ציבור ה' אלקיכם אמת וחוזר ואומר בקול רם ה' אלקיכם אמת כו', עכ"ל. יש לשאול, כשיש ש"ץ ספרדי ואמר ה' אלקיכם אמת בהברה ספרדית, האם המתפלל בהברה אשכנזית יוצא בזה ונשלם לו רמ"ח מילים של ק"ש, (כי ידוע שמרן הסטייפלער זי"ע חרה לו שהספרדים אומרים שם הקדוש בהברה ספרדית). או לא יוצא ואז יצטרך לומר א-ל מלך נאמן בתחלת ק"ש.

ת. יוצא.⁸⁷¹

870. לכאור' מל' התשובה איכא משמעות דלא רק דשרי ליה, אלא שצריך לומר. 871. עיין משנ"ב

בדברי המחבר בדקדוקים שבק"ש

תשובה תתתרנח

ש. באו"ח סי' ס"א מסעיף י"ז הביא המחבר דיקדוקים בקריאת שמע כגון להתיז זי"ן של תזכרו כדי שלא ישמע תשקרו או תשכרו והוי כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס. וצ"ע דאף בדלא משמע הכי אסור דלא אמר תזכרו אלא תשקרו או תשכרו, וכן בשאר הסעיפים שם. (מב"א).

ת. כונתו להתיז אע"פ שאמר נכון שהשומע לא יטעה.

בטעם שאין מברכין על מצות ק"ש

תשובה תתתרנט

ש. ⁸⁷² מדוע אין מברכין על מצות קריאת ק"ש. ולא ראיתי שעמדו בזה.

ת. כבר כתבו ראשונים שברכות ק"ש פוטרות, והקורא בלי ברכות י"א שבאמת מברך אקב"ו לקרות ק"ש.

בחקירת האחרונים אי יוצא יד"ח מצות הזכרת יצי"מ בהרהור

תשובה תתתרס

ש. ⁸⁷³ האחרונים חקרו אם יוצאים יד"ח הזכרת יצי"מ בהרהור. (יעוין שאג"א ועוד). ולכאורה ראיה ברורה מגמ' ברכות דכ"א ע"א: ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא לברך לאחריה, מ"ט מברך אי משום יצי"מ הא אדכר ליה בק"ש וכו', והרי את ק"ש הוא קרא בהרהור (ע"ש) וא"כ משמע דיצא יד"ח אף בהרהור. (כשם הרב כו').

ת. הרי גם על המזון לאחריו מהרהר דכל דאורייתא חייבוהו להרהר אע"ג דאין יוצא בזה ולכן קאמר דיצי"מ כבר הרהר ופשוט.

אם צריך לומר שמע ישראל עם הציבור באופן שאין קולו נשמע

תשובה תתתרסא

ש. או"ח ס"ה. ⁸⁷⁴ מי שקולו חלוש ובלא"ה אין שומעין אותו, האם אעפ"כ

שם ס"ק ח', ומשנ"ב ס"ח ס"ק ד'. ⁸⁷² מח"א. משנת תשכ"ט. ⁸⁷⁴ סעי' ב' ועי' משנ"ב שליט"א משנת תש"ל. ⁸⁷³ מח"א שליט"א שם.

תשובות קריאת שמע וברכותיה הגר"ח תקסג

צריך שיאמר שמע ישראל עם הציבור. ובפרט כשאוחז בברוך שאמר וישתבח, דכיון דבלא"ה אין שומעין אותו אולי עדיף שלא יפסיק בהם כדי לומר עם הציבור שמע ישראל.

ת. יאמר עם הציבור (אם הוא במקום שמותר).

לא הספיק לומר קדושה דיוצר אור עם הש"צ אם צריך לאומרה בניגון הטעמים

תשובה תתתרכב

ש. כתב המחבר (נ"ט ג') וז"ל, וי"א שיחיד מדלגה ואינה נאמרת אלא בציבור ויש לחוש לדבריהם וליזהר שיחיד יאמרנה בניגון וטעמים כקורא בתורה, עכ"ל. יש לשאול, מי שהגיע בזמן לתפילה ואעפ"כ לא הספיק לומר עם הש"צ הקדושה אם גם יאמר בטעמים, או דיחיד היינו דוקא מי שאינו מתפלל עם הציבור כלל.

ת. כרצונו.

אם שרי להתפלל עד שמו"ע נוסח אשכנז ושמו"ע נוסח ספרד

תשובה תתתרכג

ש. כתב המשנ"ב (סי' ס"ח ס"ק ד') וז"ל, אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפלה לכו"ע אין לשנות כ"א ממנהג מקומו כגון מנוסח אשכנז לספרד או להיפך וכל כה"ג כי י"ב שערים בשמים נגד י"ב שבטים וכל שבט יש לו שער ומנהג לבד ולענין דינא האשכנזים המתפללים עם הספרדים או להיפך יצא י"ח תפלה, וכ"ז רק במנהגים שנהגו בשרשי התפלה אבל מה שנזכר בגמרא או בדברי הפוסקים שלמדו מהגמרא הוא שוה לכל ואין רשות לשום אדם לנהוג במנהגו, עכ"ל. יש לשאול, אחד כשהיה ילד התפלל עד שמו"ע נוסח אשכנז ושמו"ע נוסח ספרד, וכך התרגל עד היום והוא בן כ"א כמעט, וקשה לו לשנות הנוסחאות מפני ההרגל (אביו מתפלל התפלה כולל שמו"ע נוסח ספרד) מה יעשה.

ת. א"א חצי בנוסח זה וחציו בנוסח זה.

תקסד תשובות קריאת שמע וברכותיה - תפלה הגר"ח

בספק המשנ"ב אי ברכות השחר חשיב מ"ע שהזמ"ג

תשובה תתתסד

- ש. או"ח ע'. במשנ"ב סי' ע' נסתפק להסוברים דברכות השחר יש להן זמן אי חשיב מ"ע שהזמ"ג, והשאלה מה הצד לחייבם אעפ"כ. (מח"א).
- ת. אולי אי"ז הזמן גרמא אלא שהמציאות כך.

הלכות תפלה

איחר במנין הנץ אם ידלג ויתפלל עמהם או לא ידלג ויתפלל אח"כ

תשובה תתתסה

- ש. כתב המחבר (או"ח פ"ט א') וז"ל, זמן תפלת השחר מצותה שיתחיל עם הנץ החמה כדכתיב "יראוך עם שמש" כו', עוד כתב המחבר (שם נ"ב א') וז"ל, אם בא לבהכ"נ ומצא צבור בסוף פסוקי דזמרה כו', עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, איחר במנין הנץ, האם עדיף שידלג פסו"ד (וק"ש) ויתחיל שמו"ע עם הציבור או שלא ידלג ויתפלל במנין שאחרי הנץ.
- ת. אם ממחר יכול לדלג להתפלל עם הש"ץ.⁸⁷⁵

אם יתפלל ותיקין ביחידות או לאחר הנץ בציבור

תשובה תתתסו

- ש.⁸⁷⁶ מה עדיף, להתפלל ותיקין ביחידות, או לאחר הנץ בציבור. ואומרים שיש בזה שמועה מהחזו"א זצ"ל.
- ת. עי' בה"ל סי' נ"ח ס"א ד"ה ומצוה, וכן נהג מרן זצ"ל.⁸⁷⁷

תש"ל. 877. ז"ל הבה"ל, ומצוה מן המוכרח וכו'. דע דהזהירים לקרות כוונתקין מותר לקרות ולהתפלל ביחידי אם אין להם מנין וגדולה מזה מוכח במשנה ברכות דף כ"ב ירד לטבול וכו' עי"ש דאפילו אם אין לו תפילין בעת ההיא ג"כ אפ"ה יזהר לקרותה בזמנה סמוך להנץ ומשנה זו איירי

875. מתשובת מרן שליט"א משמע שאם אינו ממחר לא ידלג, ויתכן שהוא משום שגם כך יהיה נחשב לו שמתפלל בנץ והוא לפי המבואר להלן תשובה תתתס"ז יעו"ש והבן. עיין עוד בקו' תשובות הגר"ח שבסוף ספרנו אבני אהרן עמ"ס אבות תשובה כ"ד. 876. מח"א שליט"א משנת

בחידוש מרן החזו"א להתחיל שמו"ע אחר הנץ בעוד יש מתפלל אחד ממנין הנץ

תשובה תתת"סז

ש. או"ח פ"ט. שמעתי בשם מרן שליט"א, שאם אחד התחיל שמו"ע אחר הנץ כבר, בזמן שעוד הי' אפילו אחד שהתפלל בנץ והוא עדיין באמצע שמו"ע, הרי זה נחשב לו לאותו שהתחיל השמו"ע אחר הנץ כאילו התפלל בנץ, מאחר שהצטרף לזה שהתחיל השמו"ע בנץ. האם נכון הוא ולכאור' מ"ט.

ת. כן פסק החזו"א.⁸⁷⁸

זמן התחלת שמו"ע במנין הנץ

תשובה תתת"סח

ש. או"ח פ"ט. האם צריך להתחיל שמו"ע מיד בהנץ החמה כדי שיחשב מתפלל בנץ. (הנני שואל כי א' ממתפללי בהכ"נ חזו"א לדרמן אמר שראה פעם שמרן שליט"א הי' ש"ץ והתחילו שמו"ע שמונה דק' אחר זמן הנץ החמה).

ת. מסתמא הי' אונס.⁸⁷⁹

שתיית קפה עם סוכר קודם התפלה

תשובה תתת"סט

ש. או"ח פ"ט ג'.⁸⁸⁰ האם כיום מותר לשותות קפה עם סוכר לפני התפילה [הטעם להתיר כי זה כבר רגילות וכבר אינו חשיבות]. (מב"א).

ת. יש דעות בזה.⁸⁸¹

המתפלל מטבעו לאט אי חשיב אנוס לענין שמו"ע בציבור

תשובה תתת"ע

ש. או"ח צ'. מי שמטבעו מתפלל לאט ומשום זה אינו מספיק להגיע לק"ש וכ"ש לשמו"ע בצבור, אם חשיב אנוס ורחמנא פטריה או דמה יעשה

בוותיקין כדמסקינן בגמ' שם. עכ"ל. 878. עי' דעת נוטה ח"א הלי' תפלה תשוי' ל"ז ובהערה 43 שם נתבאר זה יעו"ש. 879. עי' דעת נוטה ח"א הלי' ק"ש תשוי' א' ובהערה 1 שם. 880. ז"ל המחבר, אסור כו' ולא לאכול ולא לשותות אבל מים מותר לשותות קודם תפלה בין בחול ובין בשבת וי"ט וכן אוכלים ומשקין לרפואה מותר, ועי' משנ"ב שם ס"ק כ"ב. 881. העירו דבארחות

שהרי אפילו אם יקדים תפלתו לתפלת הציבור נהי נמי שיספיק ק"ש בציבור אבל שמו"ע לא יוכל להספיק בציבור.

ת. העיקר שיהיה שמו"ע בצבור ויקום חצי שעה קודם התפלה.⁸⁸²

אם צריך ביהכ"נ קבוע ומקום קבוע

תשובה תתתרעא

ש. או"ח צ'. איתא בארחות יושר [דמרן שליט"א] בשם הראשונים שצריך ליזהר שיהיה ביהכ"נ קבוע, האם צריך בתוך ביהכ"נ גם מקום קבוע.

ת. הראשונים ס"ל דאי"צ מקום קבוע אבל ביהכ"נ ודאי צריך קבוע, והרבינו יונה ס"ל דצריך גם מקום קבוע וצריך לחוש לדבריו.⁸⁸³

ילד אם מצטרף למעלת עשרה ראשונים

תשובה תתתרעב

ש. כתב המחבר (או"ח צ' י"ד) וז"ל, ישכים אדם לבהכ"נ כדי שימנה עם היו"ד הראשונים, עכ"ל⁸⁸⁴. יש לשאול, האם ילד מצטרף ג"כ לעשרה ראשונים לענין השכר שנוטל כנגד כולם, ואם כן, האם גם ילד פחות מגיל חינוך מצטרף (כי יש סברא לומר שדוקא מי שיודע מזה הענין וטורח על זה יש לו השכר ומשא"כ ילד פחות מגיל חינוך, ואולי אינו נכון הסברא, ומ"מ האם מצטרף).

ת. אולי דוקא בני חיובא.

אם גם באשה יש מעלת עשרה ראשונים

תשובה תתתרעג

ש. בהנ"ל. האם גם בעז"נ שייך ענין דעשרה ראשונים, שעשר נשים ראשונות שבאות לביהכ"נ [לעז"נ] יטלו כנגד כל הבאות אח"כ. (ובסוטה כ"ב א' קיבול שכר מאלמנה דההיא אלמנה דהואי בי כנישתא כו', ובילקוט עקב סי' תתע"א ומשכמת לבית הכנסת בכל יום כו').

רבינו כ' בשם מרן הסטייפלער זצ"ל להקל. 882. עיין משנ"ב סי' צ' ס"ק כ"ח. 883. עיין או"ח צ' י"ט וז"ל, יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו רבינו כ' בשם מרן הסטייפלער זצ"ל להקל. 884. עיין משנ"ב סי' צ' ס"ק כ"ח. 883. עיין או"ח צ' י"ט וז"ל, יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו רבינו כ' בשם מרן הסטייפלער זצ"ל להקל. 884. עיין משנ"ב סי' צ' ס"ק כ"ח. 883. עיין או"ח צ' י"ט וז"ל, יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו

ת. אולי.

אם עדיף מעלת עשרה ראשונים או מעלת יציאה מפתח ביתו בטו"ת

תשובה תתתרעד

ש. יש לשאול בענין עשרה ראשונים, א. מה עדיף אם להיות מי' ראשונים או לצאת מהבית בטלית ותפילין כשאנו יכול לקיים שניהם.⁸⁸⁵ ב. אינו יכול לצאת מביתו בטו"ת האם יש עוד ענין להניח בפרוזדור שמחוץ לביהכ"נ. ג. מה עדיף אם ליכנס להיות מי' ראשונים או להניח טו"ת בפרוזדור הביהכ"נ, ואולי להגיע לפרוזדור ג"כ חשיב מי' ראשונים.

ת. יכול להגיע מי' ראשונים ואח"כ יצא לפרוזדור ויניח טו"ת ויצא ידי שניהם.^{886 887}

888

בענין הנ"ל

תשובה תתתרעה

ש. בהנ"ל. יש לשאול כך: דהנה איתא בזה"ק (בתחי' השמטות לספר במדבר) פתח רבי נהוראי בפרשת ציצית ואמר, ועשו להם ציצית וגומר. הכא כתיב לדרתם כו' כתיב חסר דתנינן תקנו פרשת ציצית בקריאת שמע ובדירתו של אדם נמצא קריאת שמע חוץ מפרשת ציצית שחסר משם, במה נשלם, אלא כשהאדם מתעטף בציצית ויוצא בו לפתח דירתו שלם והקב"ה שמח ומלאך המשחית זו משם וניצול האדם מכל נזק ומכל משחית מנא לן ממה דכתיב מזוזת מאותיותיו

והשיבו מרן שליט"א: יכול להיות מעשרה ראשונים ולצאת החוצה ולהתעטף בטו"ת. ע"כ. 887. כתב במשנ"ב (סי' כ"ה ס"ק ח') וז"ל, בביתו. כדי שיצא מפתח ביתו בציצית ותפילין וכמו שהביא הב"י והד"מ בשם הזוהר עי"ש שהוא ענין גדול כו' ועיין באחרונים שכתבו במשכים קודם אור הבוקר ובא לבהכ"נ לא שייך אזהרת הזוהר דעדיין לא מטי זמן חיובא ומ"מ כשיאור היום יותר טוב שיצא לחצר בהכ"נ וילבשם שם ויכנס אח"כ לבהכ"נ עכ"ל. ועי' שאלה הבאה. 888. ביאור התשו' עי' להלן בתשו' הבאה.

שה"ש ח' ג'. 885. שו"ר מש"כ בזה כבר במשנ"ב כאן סי' צ' ס"ק מ"ז וז"ל, כדי שימנה וכו'. ודוקא שיתפלל שם עמהם והאר"י לא היה מן הראשונים כי הוצרך לפנות שהיה לו חולי וגם כדי שילך מעוטף בטלית ותפילין לבהכ"נ וזה אי אפשר קודם היום ובזוהר נשא איתא שיתאספו עשרה ביחד ויבואו לבהכ"נ עכ"ל, והיינו שעדיף ליכנס עטור בטו"ת מאשר להיות מי' ראשונים. ועי' בזה"ק פ' תרומה מעלתם של י' ראשונים ובפרט מעלת הראשון שבהם, יעו"ש. 886. וכן השיב מרן שליט"א לח"א ששאל: מה עדיף, לבא לביהכ"נ מעטור בטו"ת, או להיות שם מעשרה ראשונים.

ז"ז מו"ת שלא ניתן רשות למשחית לחבל וזו מפתחו. כו'. אמר רבי נהוראי אסדהנא עלי מאן דנפיק מתרע ביתה בעיטופא דמצוה ותפילין ברישיה בשעתא דנפק בין תרין תרעין אודמנת שכינתא עלה ותרין מלאכין דקימין עלה חד מימינה וחד משמאלה כולהו מלוין ליה עד בי כנישתא ומברכין ליה חד מקטרגא דאיהו קאם קמי פתחא דבר נש אזיל מבתריהו ועל כרחיה אתיב ואמר אמן. עכ"ל הזוה"ק שם. ומבו' בזה דהענין לצאת מבית בטו"ת הוא משום שבמזוזה שבפתח הבית משם הוא יוצא יש רק ב' פרשיות והיינו פ' שמע ופ' והיה אם שמע ולכן יוצא עם טלית שיש בה ציצית ועי"כ זה נחשב שיוצא גם עם פ' ציצית ובזה משלים לג' פרשיות ואז הוא ניצול כו' וכנ"ל⁸⁸⁹. והנה לפי"ז צ"ל דס"ל למרן שליט"א דגם כשנכנס לבית הכנסת עם התפילין יוכל להשלים פ' ציצית. ומיהו אפשר דאף מרן מודה דאי"ז לכתחילה אלא דמ"מ כשא"א לו לצאת מהבית עם טו"ת וגם א"א לו להיות מעשרה ראשונים הרי הוא יוכל לקיים הענין של הטו"ת גם בעת הכנסו לבית הכנסת וכנ"ל. ומ"מ צ"ל דכל זה הוא דוקא בביהכ"נ שיש שם מזוזה כי יש בתי כנסיות שאין להם מזוזה בפתחיהן כי מעיקר הדין אי"צ בביהכ"נ מזוזה, דאל"כ כיון שאין מזוזה בפתח הביהכ"נ איך ישלים [למזוזה את] פ' ציצית [ע"י הטלית], ועל כרחך דדברי מרן הנ"ל הוא דוקא כשיש מזוזה בפתח הביהכ"נ. ואם נכון כל הנ"ל א"כ יש לשאול, למה בזוה"ק קאמר רבי נהוראי דבריו רק בשבח היוצא מפתח ביתו בטו"ת דהול"ל גם הנכנס לביהכ"נ בטו"ת וכנתבאר לעיל מתשובת מרן. ושמא מרן סמך דבריו על מה שכתב המשנ"ב (סי' כ"ה סס"ק ח') וז"ל, ומ"מ כשיאור היום יותר טוב שיצא לחצר בהכ"נ וילבשם שם ויכנס אח"כ לבהכ"נ עכ"ל, ומבו' כדברי מרן דעדיין יש הענין גם כשנכנס לביהכ"נ בטו"ת ולא רק באופן שיוצא מפתח ביתו בטו"ת, אלא דלכאור' צ"ב כנ"ל דבזוה"ק מבו' דהענין הוא כדי

את פ' ציצית א"כ למה צריך לצאת גם עם תפילין. ואם הי' הזוה"ק אומר דהטלית שזה פ' ציצית משלים לפ' ק"ש 'שבתפילין' [ולא שבמזוזה] א"כ הי' ניחא שהולך עם כולם אך דאז הי' צ"ב למה שילך עם כולם דוקא מפתח ביתו, אבל השתא שאמר שזה משלים לפ' ציצית החסר 'מהמזוזה' א"כ לכאור' הי' צריך להיות די שיצא מביתו בטלית לבד ולמה צריך גם תפילין.

889. לפי"ז עיקר מה שיוצא מפתח ביתו עם טו"ת עיקרו הוא הטלית ולא התפילין כי בתפילין אין פ' ציצית כדי שנאמר שזה משלים את הפ' ציצית החסרה מהתפילין, רק כיון שיוצא עם טלית ויש בה ציצית ה"ז משלים לפ' ציצית החסרה מן המזוזה וכנ"ל, ובאמת יש להבין זה כי בשלמא אם הי' פ' ציצית בתפילין הי' ניתן יותר להבין שזה משלים לפ' ק"ש, אבל עתה דהטלית גופא היא המשלימה

תשובות תפלה הגר"ח תקסט

להשלים פ' ציצית מן הבית ולא קאמר הזוה"ק דיש ענין זה גם אם נכנס בטו"ת לביהכ"נ ואמאי.

ת. נכון שכוונתי למ"ב.

אם עדיף מעלת עשרה ראשונים או זמן ק"ש הראשון

תשובה תתתרעו

ש. בהנ"ל. מי שהפסיד להיות מעשרה ראשונים, ויש לו מנין אחר אח"כ שיוכל להיות שם מעשרה ראשונים אבל במנין השני לא יספיק זמן ק"ש הראשון (אא"כ יקרא קודם התפלה בלי הברכות ק"ש), האם עדיף עשרה ראשונים וק"ש עם הברכות יקרא בזמן הק"ש השני, או שעדיף ק"ש הראשון עם ברכות ויפסיד עשרה ראשונים.

ת. בודאי ק"ש בזמנה עדיפא.

אם יש מעלת עשרה ראשונים למנין השני כשעדיין יש אנשים ממנין הראשון

תשובה תתתרעז

ש. בהנ"ל. הגיע למנין השני, ועדיין היו בביהכ"נ [לפחות עשרה אנשים] ממנין הראשון, האם יש לו המעלה של עשרה ראשונים.

ת. יתכן.

מעלת עשרה ראשונים בבית המקדש

תשובה תתתרעח

ש. בהנ"ל. בביהכ"נ שבעזרה, האם גם יש המעלה של י' ראשונים, דאולי אי"ז שייך מאחר שהשכינה נמצאת בביהמ"ק תדיר, ואף אם זה נכון, עדיין אולי י"ל דאף דזה בביהמ"ק מ"מ כיון שזה 'ביהכ"נ' אין השכינה באה עד שבאים עשרה וכשאר בתי כנסיות. ואם יש המעלה, יש לשאול כנ"ל מהו בהגיע למנין השני, ואולי בביהכ"נ שבעזרה הי' רק מנין אחד לכל תפלה.

ת. כן.

בקביעות מקום לתורה ותפלה

תשובה תתתרעט

ש. או"ח צ' י"ט. אי' בגמ' ובשו"ע לקבוע מקום לתפלה,⁸⁹⁰ וי"א שתוך ד' אמות חשיב אותו המקום (משנ"ב שם ס"ק ט'), ויש לשאול, שמצינו בגמ' (ברכות ח' א') שאמוראים רצו להתפלל במקום שלמדו, והאם גם לענין הלימוד חשיב תוך ד"א אותו המקום.

ת. כן.

שמועת ד"ת בידים הצריכות נטילה

תשובה תתתרפ

ש. או"ח צ"ב. האם מותר לשמוע ד"ת בידים הצריכות נטילה או לאו, מדין שומע כעונה, ועתו' ברכות כ' ב' ד"ה סיני. (מח"א).

ת. כמדומה שיש מקילין.

תפלה בציבור בעת בל תשקצו

תשובה תתתרפא

ש. כתב המחבר (או"ח צ"ב א') וז"ל, היה צריך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל וה"מ שאינו יכול לעמוד עצמו שיעור הילוך פרסה אבל אם יכול לעמוד עצמו שיעור פרסה יצא בדיעבד אבל לכתחילה לא יתפלל עד שיבדוק עצמו תחלה יפה, הגה, וכל הנצרך לנקביו אסור אפי' בדברי תורה כל זמן שגופו משוקץ מן הנקבים, עכ"ל.⁸⁹¹ יש לשאול, האם עדיף להתפלל בציבור ולעבור על איסור בל תשקצו או עדיף לא להתפלל בציבור ולא לעבור על איסור בל תשקצו.

ת. אם זה ממש לא תשקצו עדיף שלא לעבור על בל תשקצו.

⁸⁹⁰. עי' מש"כ מרן שליט"א בס' שיח השדה ח"ג
ברכות ו' ב' בד"ה הקובע מקום לתפלתו יעו"ש.

⁸⁹¹. ועיין או"ח פ' א'.

אי מהני לכוין אחר שסיים הברכה

תשובה תתתרפב

ש. ⁸⁹² או"ח צ"ח. תפלה. היה נידון אצלנו, בדברים שצריך כוונת פירוש המלות וזה מעכב בדיעבד, כמו בברכת מגן אברהם, האם שייך לכוין גם לאחר אמירת התיבה, כגון אמר "ברוך" ולא כיוון פירוש ורק אחרי שכבר סיים לומר התיבה כיוון פירושה, האם יש ראייה לפשוט דין זה.

ת. אפי' אחר שגמר כל הברכה כ"ז שלא התחיל באחרת יכול לכוין פירושה ומהני. ⁸⁹³

בענין הנ"ל

תשובה תתתרפג

ש. או"ח צ"ח. בענין תפלה ושאר אמירה הצריכה כונת פירוש המילות, ובברכת אבות הוא לעיכובא, ששמענו ממרן שליט"א בשם החזו"א שאם לא כיוון בשעת האמירה יכול עדיין לכוין אחרי האמירה. דברתי עם כמה ת"ח גדולים (שקבלתי מהם הרבה תורה באופן שאולי חייב אני לקבל דעותיהם בהלכה בתורת רב) בענין זה באריכות ולא היה מובן להם סברת החזו"א בזה, וכמובן שאין בידם לחלוק עליו בזה, לכן חשבתי אולי יתיישב על לב ת"ח הנ"ל ויותר יבינו סברת החזו"א הנ"ל, אם יהיה להם תמונה יותר שלימה איך החזו"א אמר את הדברים הנ"ל וכיו"ב. (רצוני להדגיש בזה שאם אני כמטריח חלילה במכתבי זה לפני מרן שליט"א בטוח אני שאינו אלא בלבד בשביל לדעת איך להתנהג למעשה כמו שכתבתי).

ת. החזו"א אמר שזה נקרא מכוין שאומר ואח"כ מתבונן מה אמר. ⁸⁹⁴

892. שאלה זו ושאלה הבאה הינם מח"א שליט"א.
893. תשו' נוספת בענין זה: החזו"א חולק על
המ"ב בזה ומהגמ' דברכות אין שום רא' דקאי על
גמר. א.ה. ע' סוף ס' אישי ישראל שמרן שליט"א
האריך בתשו' זו יותר וכתב ששמע הדבר מהחזו"א
כו' יעו"ש. [הובא בדעת נוטה ע' הערה הבאה].
894. ע' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' קס"ו
ובהערה 154 שם.

שכח אם חתם הברכה וכיו"ב אם צריך לחזור

תשובה תתתרפד

ש. מי שכיון בשמו"ע באיזו ברכה, וכשגמר לכיון שכח אם חתם הברכה, או ששכח איזו ברכה סיים, האם צריך לחזור לחתימת הברכה או הברכה שהוא מסופק אם אמרה, או לא.

ת. יחזור.⁸⁹⁵

אם מותר לילך מהמערב למזרח כשציבור אומרים שמע ישראל

תשובה תתתרפה

ש. כתב הביה"ל (או"ח ק"ב, ד"ה אסור) וז"ל, ועיין בא"ר בשם של"ה דה"ה דיש ליזהר שלא לעבור בעת שקורין שמע ישראל, כתב בספר מאמר מרדכי וז"ל הטעם מפני שמבטל כונת המתפלל כו' ובפרט לפי מה שכתב הח"א דטעם האיסור מפני שמפסיק בין המתפלל להשכינה בודאי אין להקל בזה, עכ"ל יעו"ש. (ובשפתי חכמים עה"ת דן איך נגש יוסף ליעקב אבינו ע"ה והרי אמר אז פסוק ראשון של ק"ש יעו"ש). ויש לשאול, האם מי שמקומו במזרח ונכנס במערב מותר לו לילך למזרח בעוד שהציבור אומרים שמע ישראל, וכן אם מותר לעשות עושה שלום בעוד שיש אדם מאחוריו שאומר שמע ישראל.

ת. ראוי ליזהר.

שלא לעבור בק"ש כנגד האומר שמע ישראל

תשובה תתתרפו

ש. האם צריך להקפיד לא לעבור לפני הקורא ק"ש כמש"כ הביה"ל סי' ק"ב. (מב"א).

ת. כן.

895. העירו דזה פלוגתת החיי אדם בכלל כ"ד סכ"א והקהילות יעקב בח"א סי' א' לענין מי שמסופק היכן הוא אוהו אם יחזור על הספק, ומרן החזו"א פסק כמרן הקה"י ולכן כתב מרן שליט"א כאן 'יחזור' והיינו כדעת אביו מרן הקה"י שיחזור על הספק.

קראוהו לעלות לתורה וא' מתפלל מאחוריו האם יעלה

תשובה תתתרפז

ש. או"ח ק"ב. עמד בתוך ד' אמות של המתפלל וקראו לו לעלות לתורה, האם יעלה. (הי' לי מעשה כזה, ועליתי לתורה, כי פחדתי שאם לא אלך כולם יסתכלו למה איני הולך ויראו את המתפלל שמו"ע ויתבזה כי יבינו כולם שאיחר, וחששתי ממלבין פני חבירו ברבים, אך איני יודע אם נכון עשיתי).

ת. היית צריך לילך מן הצד.

תשובה תתתרפח

בענין הנ"ל

ש. או"ח ק"ב ה'. קראו לו לעלות לתורה, והיה אחד שנעמד (מאחר) מאחוריו ולא יכול לפסוע ולומר עושה שלום, מה היה צריך לעשות האם לילך לעלות לתורה או לא. וא"כ, האם לומר אח"כ עושה שלום ויה"ר כו' שיבנה בהמ"ק ב"ב כו', ואולי צריך לחזור למקום ולפסוע ממש ולומר עושה שלום כו'.

ת. יפסע לצדדין.⁸⁹⁶

גמר שמו"ע ועדיין לא פסע אם מותר לפתוח רגליו

תשובה תתתרפט

ש. או"ח ק"ב. האם הגומר שמו"ע ולא פסע [כגון שאחר מתפלל אחוריו] מותר לפתוח את הרגלים.

ת. לא אמרו אלא המתפלל צריך לכוין רגליו ולא מי שאינו מתפלל.⁸⁹⁷

896. עי' עוד בתשובות מרן שליט"א להלן סי' ח"ג ברכות י' ב' בד"ה שם המתפלל כו' יעו"ש, קל"א. 897. וכ"כ מרן שליט"א בס' שיח השדה ועי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' רי"ז ובהערה

ברכות ק"ש ערבית דנשים

תשובה תתתרצ

- ש.** או"ח ק"ו. במשנ"ב סי' ק"ו, כתב דנשים פטורות מתפילת ערבית ולא הוסיף דחייבות באמת ואמונה והשכיבנו כבסי' ע' סק"ב. (מח"א).
- ת.** דיני ברכות ק"ש אין מקומן בסי' ק"ו רק בסי' ע' ולכן כאן קיצר בזה.

גמר שמו"ע כשציבור אוהז באמירת קדוש קדוש קדוש כו', אם יאמר גם אז בקול כו' וממקומך כו'

תשובה תתתרצא

- ש.** או"ח ק"ט. גמר בשמו"ע דלחש מחיה המתים כשהתחילו לומר קק"ק וגו', האם יאמר אז בקול רעש גדול כו', או"ד דכיון שלא אמר מתחי' הקדושה נקדש כו' שוב אינו מצי למימר כל הקדושה רק יענה קק"ק וברוך כבוד ה' ממקומו, מבלי לומר אז בקול כו' וממקומך כו'.
- ת.** יאמר. 898 899

עומד בשמו"ע אם ימהר לסיים כדי לענות ברכו

תשובה תתתרצב

- ש.** או"ח ק"ט. מי שעומד באמצע שמו"ע האם שימהר לסיים השמו"ע כדי לומר ברכו. (מב"א).
- ת.** אין חייב. 900

בדינים והנהגות למרן החזו"א זי"ע (פ"ד אות י"ז), שאלוהו אם להתפלל במהירות כדי להספיק שמו"ע עם הנה"ח והשיב גם לתפלה יש חשיבות ולא רק להזמן, ע"כ. ועיין שערי תשובה או"ח נ"ט ס"ק א'.

200 שם. 898. היינו דיאמר אז בקול כו'. ועי' שם סעי' ב'. ומה ששאלנו לגבי קדושה דשבת ה"ה לגבי קדושה של חול רק דבשבת ה' יותר מקום לומר דלא יאמר משום דנוסחו ארוך טפי. 899. ע"ע להלן תשובה תתתשי"ט. 900. איתא

תפלת הדרך מעומד או מיושב

תשובה תתתצג

ש. או"ח ק"י. תפלת הדרך. האם לאומרו מעומד או מיושב. (אם מעומד, האם ברכב קטן צריך לעצור ולצאת לכביש ולומר תפה"ד, ואם באוטובוס שאפשר לעמוד האם אולי אפילו בנסיעה כשעומד אפשר לומר).
ת. אם יכול נכון לעמוד.⁹⁰¹

הצריך נט"י ואין לו מים כיצד ינהג לענין תפלת הדרך

תשובה תתתצד

ש. תפלת הדרך. יש לשאול כך, כשנוסעים עם הילדים ופעמים שנוגעים להם בידים או ברגלים והידים צריכות נטילה ומשום כך א"א לומר דבר שבקדושה האם באופן זה שיאמרו תפה"ד קודם הנסיעה או שלא יאמרו כלל. וכגון באופן שאין אחרים שיוציאו יד"ח.
ת. אם צריכים נט"י אין יכולים לצאת גם מאחרים. ויכינו בכלי קצת מים.

אמירת תפלת הדרך במקום שיש בתים או במקום שאין בתים

תשובה תתתצה

ש. יש לשאול האם צריך להקפיד לומר תפלת הדרך דוקא במקום שאין בתים (ולפעמים זה שייך רק בסוף הנסיעה כבר) או שאומרים תפה"ד כשהתרחקו פרסה אף שיש בתים ומטעם שעיקר הסכנה בזמנינו הוא התאונות וכיו"ב ל"ע רח"ל. איך לנהוג בזה.
ת. תפוס לשון ראשון.

כיצד ינהג בתפלת הדרך כשכל הדרך מלאה בתים

תשובה תתתצו

ש. בהנ"ל. יש לשאול האם תשו' מרן שליט"א גם באופן שכל הדרך מלא בתים והיינו שלא יאמר כלל תפה"ד.

901. עיין או"ח ק"י ד' וז"ל, ואם אפשר יעמוד מליך כשיאמרנה ואם היה רוכב אי"צ לירד, עכ"ל.

ת. לא נהגו כהט"ז.⁹⁰²

נסתפק אם אמר 'ותחזירנו לשלום' האם יאמר תפלת הדרך

תשובה תתתריצי

ש. שכח אם אמר ותחזירנו לשלום, האם כשחוזר צריך לומר תפלת הדרך, וכגון שאין לו מי שיוציאו.

ת. מסתבר שכן.⁹⁰³

אמר ותחזירנו לשלום ונשאר בעיר אם יאמר תפלת הדרך למחרת

תשובה תתתריצח

ש. בהנ"ל. אמר ותחזירנו לשלום ולבסוף נשאר בעיר וחזר למקומו רק יום למחרת, האם צ"ל שוב תפלת הדרך, דמצד אחד הרי התפלל על דרך חזרתו ג"כ וא"כ הו"ל ברכה שאינה צריכה או"ד דהיום החדש גורם שצריך לומר שוב תפלת הדרך, (רק דא"כ אולי יש חשש של ברכה שאינה צריכה משום שסוף סוף הרי כבר התפלל על דרך חזרתו).

ת. לכאן צריך.⁹⁰⁴

התחיל שמו"ע מיד אחר שסיים ק"ש אם יאמר אמת ואמונה אחר שמו"ע

תשובה תתתריצט

ש. כתב המחבר (או"ח קי"א ג') וז"ל, אם עד שלא קרא ק"ש מצא ציבור מתפללין לא יתפלל עמהם אלא קורא ק"ש ואח"כ יתפלל דמסמך גאולה לתפלה עדיף, עכ"ל. וכתב במשנ"ב (ס"ק י"א) וז"ל, קורא ק"ש, ר"ל עם ברכותיה וכ"ז בשחרית אבל בערבית יתפלל עמהם ואח"כ קורא ק"ש כמש"כ בסימן רל"ו ס"ג ע"ש, עכ"ל. מעשה שהתחלתי מעריב עם הציבור ומפני שלא

יודע בודאי שכשנסע בתחילה שכח לומר ותחזירנו לשלום ועל זה בא השאלה אם כשחוזר צריך לומר שוב תפלת הדרך, וע"ז השיב מרן מסתבר שכן. 904. והיינו דאין זה ברכה שאינה צריכה והטעם כי ביום האחר יש חיוב חדש. ובעצם השאלה העיר לן חכ"א דמרן שליט"א אמר לו דתמיד צריך לומר 'ותחזירנו לשלום' ואף אם חוזר ביום אחר.

ועיין שם משנ"ב ס"ק כ"א כ"ב כ"ג. 902. עי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' שצ"ח ובהערה 673 שם, וצ"ב. 903. הנה שאלנו 'שכח אם אמר' כו' וכנ"ל והיינו 'שמסתפק אם אמר' וע"ז השיב מרן: מסתבר שכן, ולכאן צ"ב דהא ספק ברכות להקל. ולכאן שמה צ"ל דמרן שליט"א קרא השאלה 'שכח לומר' ותחזירנו כו', והיינו שהוא

יכולתי להתפלל במהירות, גמרתי ק"ש כשהציבור התחיל שמו"ע, ובטעות התחלתי שמו"ע עם הציבור, מה הייתי צריך לעשות. (ומה שעשיתי, אחר שגמרתי שמו"ע המשכתי מואמונה עד שומר עמו כו', ולשאל מתפללים לא יכולתי מפני שהיה מוצש"ק ולא היה עמי עט).

ת. יפה עשית. 905

אמירת מוריד הגשם בקמץ או בסגול

תשובה תתש

ש. כתב המחבר (או"ח קי"ד א') וז"ל, מתחילין לומר בברכה שניה משיב הרוח ומוריד הגשם כו', עכ"ל. יש לשאול, איך לומר, מוריד הגשם או מוריד הגשם. (כמדומה שבמנחה של שבת שמעתי את מרן שליט"א אומר הגשם).

ת. בסגול. 906

אמירת מוריד הטל בקמץ או בפתח

תשובה תתשא

ש. או"ח קי"ד. איך אומרים, מוריד הטל או הטל.

ת. הטל. 907

מתי זמן התחלת אמירת מוריד הגשם ליחיד אם במוסף דש"מ"ע או במנחה

תשובה תתשב

ש. כתב המחבר (או"ח קי"ד ב') וז"ל אסור להזכיר הגשם עד שיכריז הש"צ, וי"א שקודם שמתחילין מוסף מכריז השמש משיב הרוח וכו' כדי שהצבור יזכירו בתפלתן וכן נוהגין כו', עכ"ל. (וידוע שמרן החזו"א זצ"ל זי"ע סבר למעשה כדברי המחבר ורק במנחה התחיל לומר משיב הרוח בשמו"ע של לחש). ויש לשאול, מי שנוהג כהמחבר שאינו אומר משיב הרוח רק במנחה ונמצא בביהכ"נ שנוהגים כהרמ"א שאומר משיב הרוח כבר במוסף, האם כיון ששמע

בשחרית, עכ"ל. 906. עי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' קע"א קע"ב ובהערות 159 160 שם. 907. עי' הערה קודמת.

905. עיין משנ"ב (רל"ו ס"ק ד' ט') וז"ל, בין גאולה דערבית לתפלה, שגם בערבית מצוה לסמוך גאולה לתפלה. ועיין לעיל סי' ס"ט, ר"ל דשם בהג"ה מבואר דדוקא בערבית מקילינן לזה אבל לא

שהכריזו משיב הרוח צריך לומר במוסף או כיון שלא שמע מהש"צ לגביו אי"ז כלום מה ששמע מהגבאי ההכרזה ויאמר משיב הרוח רק במנחה.

ת. כיון ששמע מהגבאי צריך להזכיר.⁹⁰⁸

בן ארץ ישראל הנמצא בחו"ל בזמן שבא"י קיץ ובחו"ל חורף איך יאמר

תשובה תתתשג

ש. דר בארץ ישראל ונוסע לחו"ל, ובא"י קיץ ובחו"ל (דרום אפריקה) חורף, וזמן שהותו בחו"ל מתוכנן לחודש בערך, איך יאמר, מוריד הטל ותן ברכה או מוריד הגשם ותן טל ומטר לברכה. והאם זה שונה אם נוסע לשם לפחות מחודש או ליותר. [אברך בכולל נוסע לחמיו שגר שם].

ת. מוריד הגשם במקומות הצריכים.

אם חולה יאמר שמו ביה"ר בברכת רפאנו

תשובה תתתשד

ש. כתב המשנ"ב (או"ח סי' קט"ז ס"ק ג') וז"ל, ויכול להתפלל על חולים ברפאנו ויאמר רפא נא פב"פ רפואה שלמה בתוך שאר חולי ישראל וה"מ שלא בפניו אבל בפניו א"צ להזכיר שמו, עכ"ל. יש לשאול, חולה האם יכול להזכיר שמו ביה"ר שבתפלת רפאנו.

ת. אם מתפלל על עצמו א"צ להזכיר שמו.⁹⁰⁹

אם לומר ושבענו מטובה או ושבענו מטובך

תשובה תתתשה

ש. כתב המחבר (או"ח קי"ז א') וז"ל, ברכת השנים צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר כו', עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק א') וז"ל, השנים, הנוסח ושבענו מטובך [מ"א בשם הרא"ש ורש"ל] ובסידור האר"י כתוב מטובה, עכ"ל. יש לשאול, איך לומר בברכת השנים האם ושבענו מטובה או ושבענו מטובך.

ת. המנהג לומר מטובה.

908. עי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשור' קע"ד. יה"ר ובלי להזכיר שמו ולא שלא יאמר כלל
909. אולי בכלל כונת התשור' זהו ג"כ שיכול לומר היה"ר.

בענין הנ"ל

תשובה תתשז

ש. בהנ"ל. האם כונת מרן שליט"א שזה תלוי במנהג העולם, כי היום (י') שנים בערך מעת השאלה הקודמת) קצת נשתנה המנהג והרבה מאוד רגילים לומר ושבענו מטובך וא"כ נצטרך לשנות ולומר מטובך. או שאי"ז כונת מרן ותמיד צ"ל מטובה.

ת. דעביד כמר עביד וכמר עביד.⁹¹⁰

בענין הנ"ל

תשובה תתשז

ש. או"ח קי"ז. האם אפשר לומר בברך עלינו גם ושבענו מטובה וגם ושבענו מטובך.⁹¹¹ ואם לא, מ"ט. [וכמו בשנים מקרא ואחד תרגום, שאומרים⁹¹² באותו הפעם גם הנוסח האחר שבתרגום].

ת. אין ראוי.⁹¹³

באופן שאין מברך ברכת הגומל אם יברך עכ"פ ברכת שעשה לי נס במקום הזה

תשובה תתשח

ש. או"ח רי"ח ד'.⁹¹⁴ מקום שהיה בו נס גדול ומ"מ הדין שלא לברך ברכת

⁹¹⁰ "מטובך", (וכמו שהוא בהדיא בר"י בר יקר וכו"ל), כי א"א לומר ושבענו "מטובה" דכיון דקאי על העשירים הו"ל ושבענו מטובם [או מטובן]. אבל מאן דמפרש על פני האדמה כפשוטו (כ"ה באבודרהם יעו"ש) א"כ שפיר יכול לומר דהגירסא היא ושבענו "מטובה" דקאי על האדמה. והבן. ⁹¹² כן ראיתי שכתב מרן שליט"א בתשו' בס' אחד ואיני זוכר כעת שמו. ⁹¹³ העירוני דכונת מרן שליט"א, דכיון שמתפללין לפני המלך ממ"ה הקב"ה ע"כ אי"ז ראוי לדבר לפניו ית' בב' נוסחאות, וכמו שאילו היה הולך לדבר לפני מלך ב"ו שלא היה עושה כן מצד שהוא מדבר אל המלך, ועאכ"כ כאן שמדבר לפני ממ"ה הקב"ה. ⁹¹⁴ עיין משנ"ב ס"ק ט"ו.

⁹¹⁰ ע"י דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' קצ"ד ובהערה 180 שם. ⁹¹¹ הביאור בב' הנוסחאות אולי יתכן לומר כך, דהנה כתב רבינו יהודה בר יקר בפ"י על התפלה וז"ל, וגם שנאמר על פני האדמה בא להתפלל על העשירים שיתנו לפרנס העניים דאמר בתנחומא (ב"ר צ"א ח') והרעב היה על כל פני הארץ (בראשית מ"א נ"ו) ראוי למקרא לומר על הארץ, אמר ר' שמואל ללמדך שלא התחיל הרעב אלא בעשירים שאין פני הארץ אלא עשירים, ושבענו מטובך ע"ש (נחמיה ט' כ"ה) ויאכלו וישבעו ויתענגו בטובך הגדול, עכ"ל יעו"ש (וכ"פ רש"י בפ' מקץ מ"א נ"ו שם יעו"ש). והשתא אפשר דמאן דמפרש על פני "האדמה" קאי על העשירים הרי הוא חייב לומר דהגירסא היא ושבענו

הגומל, האם עכ"פ צריך לברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה, או"ד שהברכה שעשה לי כו' שייך דוקא היכא שמברך הגומל (כשחזרנו מהכולל ברכב, הרכב נתקע באמצע הנסיעה באבן וכולם קיבלו חבטות והיה נס גדול ומ"מ הגרי"י פוזן שליט"א אמר לי שלא מברכים הגומל על זה, ונתעוררתי לשאלה זאת).

ת. לא הא בהא תליא.

ברכת שעשה לי נס במקום הזה אם מברך עם שם

תשובה תתשט

ש. בהנ"ל. האם מברכים שעשה לי נס במקום הזה עם שם.

ת. כן.

היכן יתפלל בקשות פרטיות בשמו"ע

תשובה תתשי

ש. או"ח קי"ט. בשמו"ע, האם להתפלל בקשות פרטיות בשומע תפלה או אחר יהיו לרצון באלקי נצור. ואם יש עדיפות יותר באלקי נצור כדי שיוכל לענות איש"ר וברכו (אם אמר קודם אלקי נצור, יהיו לרצון כמש"כ במשנ"ב קכ"ב ס"ק ז'), עדיין יש לשאול, מי שמאריך בשמו"ע, ולא מגיע לאלקי נצור עד שהחזן כבר בקדיש וא"כ בלא"ה אינו מפסיד איש"ר וברכו כי אוחז עוד באמצע שמו"ע, אם [עדיף כבר] שיתפלל הבקשות בשומע תפלה.

ת. יותר טוב באלקי נצור מכמה טעמים.⁹¹⁵

אם מתפללים על מזונות בתפלת המנחה

תשובה תתשיא

ש. כתב במשנ"ב (סי' קי"ט ס"ק ד') וז"ל, צרכיו, טוב להתודות כו' ולשאול על מזונותיו אפילו אם הוא עשיר כו' עכ"ל, וכ"ה בבה"ט, וכתב בשערי

וז"ל, וטוב יותר לקבוע תפלות על כל הענינים הצריכים לו אחר שסיים כל השמו"ע מלקבעם בברכת שומע תפלה כדי שיצטרך לענות קדיש או קדושה יהיה יוכל לענות אחר אמירתו יהיו לרצון

915. כתב במשנ"ב קי"ט ס"ק י', וז"ל, וב"ח כתב דלהרב רבינו יונה שומע תפלה אינו דומה לשאר ברכות לענין זה דבאמצע אסור לשאול בלשון רבים, עכ"ל. ועוד כתב במשנ"ב קכ"ב ס"ק ח',

תשובות תפלה הגר"ח תקפא

תשובה (ס"ק ג') וז"ל, צרכיו, עבה"ט, ועיין בש"צ בשם חכם אחד דבזהר פרשת פינחס מתבאר שאין לומר תפלה על מזונות בתפלת המנחה ע"ש כו' עכ"ל.⁹¹⁶ האם להקפיד ע"ז ולא להתפלל על מזונות במנחה.
ת. לא שמענו להקפיד.

גמר לכרוע מיד אחר שהש"ץ אמר המחזיר שכינתו לציון אם יכרע שוב עם הציבור

תשובה תתשיב

ש. או"ח קכ"א. אמר מודים וכשהתרומם מהכריעה שמע הש"ץ אומר המחזיר שכינתו לציון, ויל"ע האם יכרע שוב עם הציבור או לא, כי מצד א' צריך לכרוע שלא יהא נ' ככופר ח"ו, ומאידך כיון שכורע מיד שוב ה"ז יכול ליראות כמו שאומר ב' פעמים מודים שמשתקין אותו ושמא בכה"ג לא יכרע עם הציבור. (ובדעת נוטה הל' תפלה תשובה ר"ו מ' דאין בעיה לכרוע ב"פ במודים, לכאו').
ת. לא.

אמירת פסוק שמו בסוף תפלת שמו"ע בשבת

תשובה תתשיג

ש. כתב באליה רבה (או"ח קכ"ב) וז"ל, כתב בית יוסף טוב לומר פסוק אחד מן התורה או מנביאים או מכתובים קודם שיאמר יהיו לרצון המתחיל בשמו ומסיים בשמו, עכ"ל. יש לשאול, האם אפשר לומר בשבת בשמו"ע הפסוק של השם כגון אהרן אליך ה' אקרא וגו'.⁹¹⁷
ת. כן.

אלו פסוקים יאמר מי שיש לו יותר משם אחד

תשובה תתשיד

ש. בהנ"ל. שמעתי בשם מרן החזו"א זצ"ל זי"ע דמי שיש לו ב' שמות, זה חשיב שיש לו שם אחד ארוך, ולא ב' שמות (ונפק"מ לכמה וכמה דברים)

לכו"ע, עכ"ל. 916. קצת צ"ב לרבי יוחנן בתענית (ב' ב') פרנסה היינו גשמים א"כ איך מתפללין ברכת השנים בשמו"ע במנחה, והרי אין מתפללין על מזונות במנחה. גם צ"ב מדאמרי' בגמ' (ברכות ו' ב') דאליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה. ויל"ע. 917. משום שפסוק זה הוא תחינה. וכן משום שענין אמירת פסוק זה הוא משום הדין שאחר מוע"ש ושבת לאו זמן דין הוא.

ע"כ. ויש לשאול, דהנה כ' מרן הח"ח זצ"ל זי"ע בשם השל"ה הק' לומר בסוף שמו"ע פסוקים השמות, ועתה האם לפי דברי החזו"א צריך לומר רק פסוק אחד שמתחיל באות הראשונה של שמו הראשון ולסיים באות אחרונה של שמו השני, או שיאמר שני פסוקים.

ת. ספק.⁹¹⁸

שומע ברכה בטלפון אם יענה אמן

תשובה תתשטו

ש. או"ח קכ"ד. בדין ענית אמן. שמע ברכה דרך הטלפון (בעת שהשני מברך ממשי) ולא סתם הקלטה של משהו שמברך) האם לענות אמן.

ת. זו שאלה ישנה.⁹¹⁹

הניקוד הנכון באמירת 'ושבחה'

תשובה תתשטז

ש. או"ח קכ"ד. היאך צריך הש"ץ לומר בהאל הקדוש, וְשִׁבְחָךְ או וְשִׁבְחָךְ.

ת. וְשִׁבְחָךְ.⁹²⁰

המתפלל שמו"ע ושומע מהש"ץ קק"ק אם ג"כ ישא עיניו למרום

תשובה תתשטז

ש. כתב הרמ"א (סי' קכ"ה ס"ק ב') וז"ל, ויש לישא העינים למרום בשעה שאומרים קדושה כו' עכ"ל, וכתב המשנ"ב (ס"ק ה') וז"ל, ויש לישא וכו'. כי כתבו בשם ספר היכלות ז"ל ברוכים אתם לד' שמים ויורדי מרכבה אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים קק"ק ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפלתם ומשאים עצמם למעלה כי אין לי

כשמו הראשון ושמיים במ' כהאות האחרונה של שמו השלישי, וזהו כונת מרן בתשו' כאן 'ספק' והיינו דלכן צ"ל כל הפסוקי כנ"ל. 919. עי' דעת נוטה ח"א ה' תפלה תשו' שס"ט ובהערה 843 שם. 920. עיין משנ"ב שם ס"ק ט'. ועי' דעת נוטה ח"א ה' תפלה תשו' שי"א ובהערה 290 שם.

918. שמעתי מא' ממשפ' מרן, דכונת מרן שיאמר ג' פסוקים והיינו שנים כשני שמותיו ועוד אחד שאות הראשון הוא משמו הראשון ואות האחרון יהי' כאות אחרון של שמו השני, וכן מרן שליט"א עושה בעצמו והיינו שאומר ד' פסוקי והיינו ג' פסוקים כג' שמותיו ועוד פסוק א' שמתחיל בש'

הנאה בעולם כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם באותה שעה אני אוהז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר זכותם וממהר גאולתם עכ"ל, ויש לשאול באופן שעומד באמצע שמו"ע ושותק ושומע הש"ץ אומר קק"ק וברוך לצאת מדין שומע כעונה האם ג"כ ישא עיניו למרום.

ת. יכול.⁹²¹

בהפרשים שבין קדושה של שמו"ע לבין קדושה של יוצר אור

תשובה תתשיח

ש. או"ח קכ"ה. מאי שנא, דבקדושה של שמו"ע אומרים, אז בקול רעש גדול "אדיר וחזק" משמיעים קול מתנשאים לעומת שרפים לעומתם "ברוך יאמרו", ואילו בקדושה של יוצר אור אומרים "והאופנים וחיות" הקודש ברעש גדול מתנשאים לעומת שרפים לעומתם "משבחים ואומרים". (שמעתי שהגר"א אומר שהגירסא אדיר וחזק זהו טעות סופר שהי' כתוב א"ו בראשי תיבות והאמת שהכונה הי' לאופנים וחיות והמדפיס חשב שזהו אדיר וחזק).

ת. בכל תפלה תקנו נוסח אחר.⁹²²

בהפרשים שבין קדושה של ימות החול לבין קדושה של שבת

תשובה תתשיט

ש. בהנ"ל. מאי שנא קדושה דחול מקדושה דשבת דאילו בחול אין אומרים לעומתם ברוך יאמרו, וכן מנחה דשבת, ואילו בשבת אומרים בשחרית ומוסף אז בקול כו' כבודו מלא עולם.

ת. הגר"א ס"ל דגם בשבת אין אומרים, ומה שנוהגין היום לומר משום שאין שומעים הש"ץ, וכן בחול אם אין שומעים הש"ץ אפשר לומר כל הקדושה.⁹²³

אם להנמיך הקול כדי שהעומדים בשמו"ע ישמעו הש"ץ אומר הקדושה

תשובה תתשכ

ש. בהנ"ל.⁹²⁴ האם לומר קדושה בקול רם פחות מקולו של הש"ץ כדי שאלו שעדיין בשמו"ע יוכלו לשמוע שהש"ץ אומר קדוש וגו' ברוך כבוד וגו',

921. היינו שמדינא אין צריך אבל יכול והיינו שיש   923. עי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' רצ"ט
המעלה הנ"ל.   922. עיין משנ"ב קכ"ה ס"ק ב'.   ובהערה 772 שם.   924. עיין ביה"ל ד"ה אלא.

כי הרבה פעמים אלו הנמצאים עדיין בשמו"ע מנסים לשמוע את הש"ץ אומר קדוש ולא מצליחים לשמוע מפני אלו שצועקים קדוש וגו' ומפסידים לאלו הנמצאים עדיין בשמו"ע.
ת. יש לומר בקול רם.

מתי ובאיזה אופן היחיד אומר לדור ודור כהש"ץ

תשובה תתשכ"א

ש. או"ח קכ"ה. קדושה. ראיתי תשובת מרן שליט"א שמי שמתחיל שמו"ע עם הש"ץ, יאמר כל הקדושה וגם לדור ודור⁹²⁵ (ולא אתה קדוש) ויש לשאול, מי שהתחיל שמו"ע אחר שהציבור התחילו שמו"ע וכשהגיע למחיה המתים גם הש"ץ הגיע למחיה המתים, האם יאמר ג"כ כל הקדושה וכן לדור ודור או"ד דכיון שלא התחיל עם הש"ץ השמו"ע א"כ לא יאמר כל הקדושה (רק קק"ק וברוך כבוד ה' ממקומו) ולא יאמר לדור ודור (רק יאמר אתה קדוש).
ת. כמדומה שיכול לומר.

בענין הנ"ל

תשובה תתשכ"ב

ש. בהנ"ל. יש לשאול, האם הכונה שיכול לומר או הכונה שחייב לומר, דאילו מי שהתחיל יחד השמו"ע עם הש"ץ שם הוא חייב לומר כל הקדושה וגם לדור ודור ואולי זה שהתחיל לפני הש"ץ והגיע עם הש"ץ למחיה מתים אולי רק יכול אבל לא חייב לומר כל הקדושה ולדור ודור. וצ"ב כוונת מרן בתשובה.
ת. אם יכול חייב.

בענין הנ"ל

תשובה תתשכ"ג

ש. בהנ"ל. כעת יש לשאול, א'. באופן הנ"ל שהוא מתפלל ואומר עם הש"ץ את כל הקדושה אלא שהוא מתפלל נוסח אשכנז וכעת מתפלל במנין

925. כמבואר במשנ"ב סי' ק"ט ס"ק י"א. ועי' דעת נוטה ח"א ה' תפלה תשו' שכ"ג שכ"ד שכ"ה

שמתפללים נוסח ספרד, איזה נוסח קדושה יאמר, האם יאמר כהנוסח שלו [והיינו לעומתם ברוך יאמרו, ולא לעומתם משבחים ואומרים] או יאמר כהנוסח של המנין בו הוא מתפלל עתה [ויאמר לעומתם משבחים ואומרים ולא לעומתם ברוך יאמרו].

וכמו"כ השאלה בהיפוך, שהוא מתפלל נ' ספרד ומתפלל במנין של נ' אשכנז, האם יאמר כהנוסח שלו [וכגון שיאמר כתר יתנו לך ה"א כו' ולא נקדישך] או כהנוסח של המנין [ויאמר נעריצך ולא כתר].

ב'. יש לשאול דהנה בנוסח ספרד הש"צ אומר אתה קדוש ואינו אומר לדור ודור, והשאלה כך, המתפלל נ' אשכנז ומתפלל במנין של נ' ספרד ואומר עם הש"צ קדושה, איך יאמר, האם ימשיך לומר אתה קדוש כהש"צ או יאמר לדור ודור כנוסח אשכנז.

וכמו"כ השאלה בהיפוך, שמתפלל נ' ספרד ומתפלל במנין של נ' אשכנז, האם יאמר לדור ודור או אתה קדוש כהש"צ.

ת. כהש"ץ. 926

כריעה עד שיתפקקו חוליותיו אם הוא רק להמתפלל בלחש

תשובה תתשכד

ש. או"ח קכ"ז. במודים דרבנן, וכן בחזרת הש"ץ כשאומר מודים, וכן הכורע באמצע שמו"ע כשאוחז הש"ץ במודים, האם צריכים לכרוע עד שיפקקו חוליותיו, או"ד רק המתפלל שמו"ע בלחש.

ת. כן. 927

ובהערות 302 303 304 שם. 926. עי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' שכ"ה ובהערה 403 שם. 927. עיין או"ח קכ"ז א' וז"ל, כשיגיע שליח ציבור למודים ושוחין עמו הציבור ולא ישחו יותר מדאי ואומרים מודים אנהנו לך כו' עכ"ל, וכתב המשנ"ב (ס"ק א' ב') וז"ל, ולא ישחו, היינו הציבור ולענין ש"ץ גופא בודאי לא עדיף משאר מתפלל דפסק המחבר לעיל בסימן קי"ג סעיף ה' דלא ישחה הרבה עי"ש. יותר מדאי, פירוש שישחה כדין שאר שחיות כמש"כ סימן קי"ג ס"ה כו', עכ"ל יעו"ש.

הלכות נשיאת כפים

כיצד ינהג לוי הנוטל ידי הכהנים כשחושש מלהפסיד עניית אמנים

תשובה תתשכה

ש. כתב המחבר (או"ח קכ"ח ו') וז"ל, אע"פ שנטלו הכהנים ידיהם שחרית חוזרים ונוטלים ידיהם עד הפרק שהוא חבור היד והזרוע והלוי יוצק מים על ידיהם כו', עכ"ל. יש לשאול, האם לוי שנוטל ידי הכהנים צריך לחוש על שמפסיד אמנים.

ת. אם אין לוי אחר צריך ליטול, ואם יש לוי אחר אי"צ, דאין משנים מהמנהג.

אם צריך הלוי ליטול ידיו אחר שנטל ידי הכהנים

תשובה תתשכז

ש. כתב המחבר (או"ח קכ"ח ו') וז"ל, אע"פ שנטלו הכהנים ידיהם שחרית חוזרים ונוטלים ידיהם כו' והלוי יוצק מים על ידיהם וקודם לכן יטול הלוי ידיו, ולא נהגו הלויים ליטול ידיהם תחלה רק סמכו על נטילתן שחרית, עכ"ל. יש לשאול, אם הלויים צריכים או ראוי להם שיטלו ידיהם אחר שנטלו ידי הכהנים, כי לפעמים ידי הלוי נרטבים מנטילת הכהן.

ת. אי"צ.

מקום הברז לנט"י לכהנים

תשובה תתשכז

ש. בהנ"ל. האם כדאי לעשות תקנה שיהיה בכל ביהכ"נ בתוך ההיכל שמתפללים ברז כדי שהכהנים והלויים לא יפסידו אמנים של חזרת הש"ץ בעת הנטילה.

ת. כרצונכם.

בהכ"נ שאין בו מים של שבת אם יטלו הלויים ידי הכהנים

תשובה תתשכח

ש. בהנ"ל. הזדמן לי והתפללתי בשבת בביהכ"נ שאין בו מים של שבת, ונסתפקתי אם ליטול ידי הכהנים או לא. ומהו באופן שאחר מילא כבר המים.

ת. לא ליטול.

בטעם למה כהן השנוא על הציבור לא ישא כפיו

תשובה תתשכט

ש. כתב במשנ"ב (סי' קכ"ח ס"ק ל"ז) וז"ל, אבל כהן שהצבור שונאים אותו או הוא שונא את הצבור סכנה הוא לכהן אם ישא את כפיו כו' ועל זה תקנו בברכה לברך את עמו ישראל באהבה עכ"ל, וכ' בשעה"צ ס"ק ל"ט אחרונים בשם הזהר, ול' הזה"ק הובא בבה"ט ס"ק כ' וז"ל באהבה. הטעם שאומרים באהבה משום דאיתא בזהר כל כהן דלא רחם לעמא או עמא לא רחמין ליה לא ישא כפיו כו' עכ"ל. ולכא' יש לשאול כך, דבשלמא כהן השונא את הציבור מוכן למה לא ישא את כפיו כי כיון שהוא שונא את הציבור איך יאמר באהבה, אבל כהן שהציבור שונאים אותו למה לא יוכל לברך באהבה והרי הוא עצמו אינו שונא.

ת. כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם.

אם צריך לעמוד גם בשעת הברכה

תשובה תתשל

ש. או"ח קכ"ח י"ד.⁹²⁸ האם צריך לעמוד גם בזמן שהכהנים מברכים אשר קדשנו בקדושתו של אהרן או רק בברכת כהנים ממש. (מב"א).

ת. רק בבר"כ.

באיסור לדבר על הדוכן

תשובה תתשלא

ש. כתב במשנ"ב (שם ס"ק נ"ח) וז"ל, ואינם רשאים לעקר. ויזהרו שלא ידברו עד שירדו מדוכנן אף שכבר הורידו פניהם כו' עכ"ל, לכא' אין מוכן דהא בלא"ה אסור לדבר בחזרת הש"ץ.

ת. אפי' כבר שמעו חזרת הש"ץ במנין אחר.

928. כתב המשנ"ב (שם ס"ק נ"א) וז"ל, בעמידה. היינו שיהיו הכהנים בעמידה, אבל הציבור רשאים לישוב רק שיהיו פנים כנגד פנים [מגן אברהם], והמנהג שהכל עומדין וכן משמע במאירי כו' וכן משמע באשכול כו' דכתב שהכל צריכין לעמוד לפנייהם באימה ובכבוד ראש עכ"ל.

ש"ץ כהן היכן מסיים שים שלום אם על הדוכן או בתיבה

תשובה תתשלב

ש. כתב המחבר (שם סעיף כ') וז"ל, וכיצד יעשה יעקור מעט רגליו בעבודה ויאמר עד ולך נאה להודות ויעלה לדוכן ויברך ברכת כהנים ויקרא לו אחר 'ומסיים החזן שים שלום' כו' עכ"ל, יש לשאול היכן מסיים החזן שים שלום האם על הדוכן או חוזר למקומו, כי לא נזכר זה בהדיא. (ולהלן משנ"ב ס"ק ק"ו כתב המשנ"ב לענין כהן הנמצא באמצע תפלתו ואין כהן אחר שיעלה לדוכן כו' ואחר שיגמור הנשיאות כפים ירד מהדוכן ויגמור תפלתו ואולי נילף משם להכא בענין הש"ץ).

ת. לכא' חוזר למקומו.

אם מותר להביט בכהנים בשעת הברכה

תשובה תתשלג

ש. או"ח קכ"ח כ"ג. האם מותר להביט בכהנים בשעה שמברכים הברכה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן. (מב"א).

ת. אולי.

המתפלל במזרח אם נכלל בברכת הכהנים באופן שהארון קודש בולט

תשובה תתשלד

ש. כתב במשנ"ב (שם ס"ק צ"ה) וז"ל, אבל כו' וצדדים שלאחריו כבר כתבנו דאינו בכלל ברכה ולפי"ז אותן העומדים בכותל מזרחי והארון קודש בולט קצת לבית הכנסת והכהנים עומדים לפניו אינן בכלל ברכה, והב"ח הליץ בעדם דעכשיו שכל אחד קונה מקום בבהכ"נ חשובים כאנוסים דאינו יכול לילך לדחות את חבירו ממקומו, אבל אי"ז מספיק, דבקל יוכל למצוא מקום פנוי לעמוד בצדי הכהנים או באמצע בהכ"נ על הבימה או ברוח מערבית של בהכ"נ [כ"כ האחרונים] עכ"ל, יש לשאול לענין מי שמאריך בשמו"ע (ובפרט מי שדיבורו לאט) ועל כן מתפלל בכותל מזרחי והיינו כדי שלא לעכב אחרים מלפסוע ולומר עושה שלום כו', האם חשוב כאנוס. (והשאלה היא באופן הנ"ל שהארון קודש בולט).

ת. אולי.

מי יכול לישא כפיו

תשובה תתשלח

ש. או"ח קכ"ח ל"ד. נתבאר בשו"ע וברמ"א ובמשנ"ב, דמי שהוא בן י"ח ומעלה, אפי' לא נתמלא זקנו, יכול לישא כפיו אפי' בפני עצמו אפי' בקביעות. אבל מי שהוא פחות מבן י"ח ועדיין לא נתמלא זקנו אינו יכול לישא כפיו בפני עצמו בקביעות רק בדרך אקראי. ע"כ. ולפי"ז יש לשאול שהאידנא תמיד בחורים עולים לדוכן אפי' פחותין מ"ח שנה ואפי' לבדם ועולים תמיד ולא רק בדרך אקראי, ואיך עושין כן. (זה מצוי בעיקר בישיבות קטנות שעולה בחור א' (או אפי' כמה) בקביעות מבלי שנתמלא זקנם).

ת. אי"ז נקרא בקביעות.

עוד בענין הג"ל

תשובה תתשלו

ש. כתב מרן שליט"א בשו"ה (סי' קכ"ח דין ע"ז) וז"ל, לא היו בו מהדברים המונעים נשיאת כפים הנזכרים בסימן זה אע"פ שאינו מדקדק במצות אפילו חמורות כעריות וכדומה והוא מפורסם לכל ברשעותו נושא את כפיו ואפילו לא עשה תשובה שאין שאר עבירות חוץ מהנזכרים לעיל מונעים נשיאת כפים (סל"ט וס"ק קמ"ב קמ"ג קמ"ד קמ"ה קמ"ו) עכ"ל מרן שם. ויש לשאול דבפשוטו אדם כזה הוא שנאוי לציבור וא"כ איך נושא את כפיו והרי אינו יכול לברך 'באהבה' וכמ"ש המשנ"ב לדינא לעיל ס"ק ל"ז.

ת. אינו שונא.⁹²⁹

אם יאמר תפלת יהיה רצון או תפלת הרבנו של עולם

תשובה תתשלז

ש. או"ח ק"ל. כו"כ פעמים נזדמן לי שמרן שליט"א אמר לי לומר בברכת כהנים תפלת ה'יהי רצון', והשאלה, האם כונת מרן כפשוטו לומר תפלת

929. לכאור' צ"ב שהרי כיון שהוא שנאוי לציבור האדם לאדם כמ"ש מרן שליט"א לעיל תשובה ממילא הוא שונא משום כמים הפנים לפנים כן לב תתשכ"ט ולכאור' צ"ב.

תקצ תשובות נשיאת כפים - נפילת אפים הגר"ח

היה רצון או שנתכוין מרן לומר תפלת ה'רבונו של עולם', ובמשנ"ב ס"ק ה' כתב שהגר"א הי' נוהג לומר תפלת הרבש"ע ולא תפלת היה"ר.

ת. כהגר"א.

העונה אמן בטעות אחר הכהנים והוא באמצע שמו"ע כיצד ינהג

תשובה תתשלח

ש. מעשה באחד שעמד באמצע שמו"ע ושתק כדי לשמוע ברכת כהנים (כידוע ממרן החזו"א זצ"ל⁹³⁰) ובטעות התחיל לענות אמן, ואמר א, האם צריך להמשיך לומר מן, או שישתוק הלאה. והאם יש נפק"מ אם ענה כך באמצע ברכה מברכות השמו"ע או לא.

ת. לא ימשיך.

הלכות נפילת אפים

אם צריך לעצום העינים בעת נפילת אפים

תשובה תתשלט

ש. כתב המחבר (או"ח קל"א א') וז"ל, כשנופל על פניו נהגו להטות על צד שמאל כו' עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, האם יש לעצום העינים בעת אמירת תחנון. (ולכאורה יש להוכיח מהא דמגילה כ"ב ב' גבי רב דאמרי' וליזיל גבי ציבורא ולנפול על אפיה לא בעי למטרח ציבורא, ואי היו עוצמים העינים מניין להם שרב הוא זה שהולך אלא שמע מינה דהיו אומרים בעינים פתוחות וכך היו יכולים לראות).

ת. אינה ראייה.^{931 932}

930. עי' דעת נוטה ח"א הלי' תפלה תשובה שכ"ט הערה 308. 931. לכאור' יש להבין כונת מרן שליט"א אמאי אינה ראייה. וחכ"א כ' לן דאולי הכונה שיראוהו לפני שנופלים על פניהם ויקומו לו. אך יותר נ' דהכונה שאם היה כן זה הסדר בקביעות שתמיד רב עובר בזמן שהם עוצמים עיניהם זה הי' נודע להם והיו קמים ושוב הי' טירחא. 932. עיין שו"ת תורה לשמה להבא"ח זצ"ל שאלה רע"ג.

תשובות

נפילת אפים

הגר"ח

תקצא

בענין הנ"ל

תשובה תתשמ

- ש.** נפילת אפים. האם צריך מדינא או מצד הענין לומר התחנן רחום וחנן וגו' בעצימת עינים או מתוך הסידור כדי שיכוונו היטב.
- ת.** פוק חזי מאי עמא דבר.

בענין הנ"ל

תשובה תתשמא

- ש.** בהנ"ל. מהתשובה נ' שהבין מרן שליט"א ששאלנו איך לומר התחנן האם בעצימת עינים או מתוך הסידור, וע"ז ענה מרן פוק חזי מאי עמא דבר. אבל כונת השאלה האם בכלל צריך לעצום העינים באמירת תחנון או שעכ"פ יאמרו מתוך הסידור, כי כשאומרים בעינים פתוחות הן משוטטות אנה ואנה.
- ת.** אין בזה דינים.

נופל על יד חבירו אי חשיב נפילת אפים

תשובה תתשמב

- ש.** או"ח קל"א. נופל על יד חבירו ולא על יד שלו עצמו, האם חשיב נפילת אפים (וכגון שאין לו יד ל"ע רח"ל), והנה המשנ"ב בס"ק ג' כתב וז"ל ונוהגים לכסות הפנים בבגד ולא די כיסוי היד שנופל פניו עליה לפי שהיד והפנים גוף אחד הם ואין הגוף יכול לכסות את עצמו [מגן אברהם] עכ"ל, ודין זה מצינו גם לעיל סי' ע"ד ס"ב, דכתב במשנ"ב שםס"ק ט' וז"ל אבל בידים וכו'. בין אם מכסה על לבו או בין לבו לערוה אם לא שמחבק בזרועותיו כדלקמן 'והטעם דאין גוף מכסה גוף' ודוקא בידים ידיה אבל אם אחרים מכסים לבו בידיהם שרי עכ"ל המשנ"ב שם, ולפי"ז הי' מקום לומר דה"ה הכא אם יפול על יד חבירו ה"ז חשיב נפל"א כי בזה לא שייך 'אין גוף מכסה גוף'. אמנם שמא בכה"ג שנופל על יד חבירו אי"ז חשיב כלל נפל"א דאי"ז דרך של נפל"א.
- ת.** לא מסתבר.

אמירת המזמור של נפילת אפים בלילה היאך אומרו

תשובה תתשמג

ש. כתב במשנ"ב (סי' קל"א ס"ק ט"ז) וז"ל, ולומר המזמור של נפילת אפים אין חשש אפילו בלילה [אלוה רבה] עכ"ל, לכאן צ"ב שהרי אין אומרים תהלים בלילה כמבוא בשעה"צ סי' רל"ח. ומסתמת המשנ"ב לא משמע שהכונה רק לאחר חצות הלילה שאז חשיב יום לענין זה שיוכל לומר תהלים כמ"ש לן מרן שליט"א כו"כ פעמים⁹³³ (וכן מ' גם כאן במשנ"ב ס"ק י"ח). ולכאן צ"ב.

ת. כמה פסוקים לצורך אין קפידא.

באופן שמדלגים אבינו מלכנו כדי לומר נפילת אפים מבעו"י האם צריך להשלים א"מ

תשובה תתשמד

ש. כתב במשנ"ב (שם ס"ק י"ז) וז"ל, ובימים שאומרים אבינו מלכנו במנחה יוכל לדלג אבינו מלכנו כדי ליפול מבעוד יום כו' עכ"ל, האם הכונה שידלג א"מ לגמרי כפי שכך משמע הלשון, או הכונה שידלג עתה א"מ ויפול על פניו ואח"כ ישלים א"מ והיינו שישלים א"מ שכבר נהי' בין השמשות דלכאן' למה לא ישלים.

ת. יכול להשלים וכן ראוי.

חתן אם יש לו להמנע מליכנס לבית הכנסת כל ז' ימי המשתה

תשובה תתשמה

ש. כתב במשנ"ב (שם ס"ק כ"ו) וז"ל, ולכן טוב לזהר שלא יכנס החתן לבית הכנסת כל ז' ימי המשתה שנמנעין לומר תחנון בעבורו עכ"ל, האם הכונה שיתפלל ביחידות, דלכאן' למה עדיף תחנון של הציבור יותר ממעלת תפלה בציבור וכן קדיש וקדושה וברכו של החתן.

ת. לא נהגו כן.

933. עי' להלן בתשו' מרן שליט"א בסי' רל"ח ובהערות שם.

תשובות

נפילת אפים

הגר"ח

תקצוג

בענין הנ"ל אצל מוהל וסנדק

תשובה תתשמו

ש. בהנ"ל. עוד צ"ב למה כתב המשנ"ב כן לענין חתן ולא גם לענין מוהל וסנדק שיש להם ברית [כמעט] בכל יום, דלכאור' מאי שנא, (ואדרבא חתן הוא רק ז' ימים, והם תמיד).
ת. שם בודאי יהי' בביהכ"נ.

עלה לתורה קודם תחנון אי חשיב שהפסיק בדיבור

תשובה תתשמז

ש. גמר שמו"ע ולא הספיק לומר תחנון עד שקראו לו לעלות לתורה, האם אחר קריה"ת יש עדיין ענין שלא ידבר אחר תחנון שלו, או"ד דכיון דכבר היה לו הפסק (שבירך ברכות התורה כשעלה לתורה והקריאה עצמה שקורא עם הבעל קורא) א"כ כבר אין ענין שלא ידבר לפני תחנון שלו.
ת. יש ענין.

בענין הנ"ל כשאומר מי שברך קודם תחנון

תשובה תתשמח

ש. בהנ"ל. שאלנו את מרן שליט"א לענין מי שעולה לתורה, והוא אוחז קודם תחנון, האם אחר קריאת התורה יש ענין שלא ידבר משום הפסק כמבואר ריש סי' קל"א, או דכיון שבלא"ה הפסיק והיינו כמה שעלה לתורה ובירך ואמר עם הבעל קורא הפרשה א"כ כבר אין ענין שלא ידבר דבלא"ה כבר יש הפסק. ומרן ענה: יש ענין. והיינו שאי"ז חשיב הפסק מה שעלה לתורה והרי זה כאילו שגמר שמו"ע עתה ואומר מיד תחנון, וחשבתי שטעמיה דמרן הוא משום מש"כ המשנ"ב סי' קל"א ס"א סק"א דלדבר קדושה מותר להפסיק (ואפי' שיחה בעלמא כמ"ש בתחילה) וע"כ כתב מרן דמה שעלה לתורה לא חשיב הפסק בין שמו"ע לתחנון ולכן יש ענין שלא ידבר עד שיאמר תחנון, אע"פ שעלה לתורה קודם תחנון שלו, האם זה נכון. ואם זה נכון יש לשאול, אם יאמר מי שברך וכדו' כשעלה לתורה אם חשיב הפסק, ולכאור' לפי מה שכתב המשנ"ב דאף שיחה בעלמא לית לן בה א"כ גם וכ"ש מי שברך לא יחשב הפסק.
ת. נכון.

מניין שהתפלל בו מוהל ובשעת תחנון כבר לא היה שם אם יאמרו הציבור תחנון

תשובה תתשמט

ש. התפללתי במנין בו התפלל מוהל שמל באותו היום, וכשהגיעו לתחנון המוהל לא הי' בביהכנ"ס, האם היו צ"ל תחנון, ומ"ט.

ת. יתכן שיש לומר תחנון.

בכוונת אמירת מזמור התחנון

תשובה תתשנ

ש. בהנ"ל. חנון ורחום וגו' אשחה בכל לילה מטתי, בדמעתי ערשי אמסה, עששה מכעס עיני וגו'. לכאור' נהי שיש צדיקים הנמצאים במדרגה זו ושפיר אומרים אמת כשאומרים אשחה וגו' מ"מ איך תקנו תפלה זו לכל העם שאינם במדרגה זו, דלמה לא הוי שקר. (וכאן לכאור' אין ליישב שרק אומרים מה שדוד המע"ה אמר, כי כתב הרמח"ל בדרך ה' ח"ד ספ"ו וז"ל נפילת אפים אף היא כניעה גדולה לפניו יתברך אשר כחה גדול לכשתתפס מדת הדין ויכמרו הרחמים הגדולים ויהיה השפע נמשך בריבוי וברוחה עכ"ל, וכיון שזהו ענין נפילת אפים א"כ לא מסתבר שרק אומרים מה שדוד המע"ה אמר). וצ"ב.

ת. חוזרים דברי דהע"ה.⁹³⁴

אם יאמר עלינו לשבח עם הציבור או יאמר אחרי תחנון

תשובה תתשנא

ש. גמר שמו"ע והציבור אומרים עלינו לשבח, האם שיאמר עלינו עם הציבור ואח"כ יאמר התחנון, או שיאמר התחנון (בזמן שאומרים הציבור עלינו) ואח"כ יאמר עלינו לבד, שהרי אין להפסיק בין שמו"ע לתחנון.

ת. תחנון תחלה.⁹³⁵

934. עי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' שפ"ו. 935. עי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' ש"פ

מנין שיש בו עשרה בלבד והש"ץ בתוך ז' ימי אבלותו אם יאמרו י"ג מידות

תשובה תתשנב

ש. כתב המחבר (או"ח קל"א ד') וז"ל, נהגו שלא לפול על פניהם לא בבית האבל כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק כ') וז"ל, אבל כשהאבל עצמו מתפלל בבית הכנסת או בבית אחר אין הציבור נגררין אחריו ואומרים תחנון ומ"מ האבל עצמו לא יאמר כו' עכ"ל. יש לשאול כך, מעשה שהתפללתי בביהכ"נ, והיו עשרה מדויק, והש"ץ היה אבל בתוך ז' ימי אבלותו, ונוהגים לומר י"ג מדות ווידוי ואח"כ נפילת אפים, וטענתי להם שמכיון שהש"ץ לא אומר הי"ג מדות א"כ נמצא שאנחנו רק תשעה, ואין אומרים י"ג מדות בציבור בפחות מעשרה, וכיון שכן, לא אמרנו תחנון. אחר התפלה אמרתי להם שאף שהתחנון שאומרים אצלם זה עם י"ג מדות ווידוי מ"מ היינו צריכים לומר התחנון בלי הי"ג מדות עצמם. האם צדקתי בטענה הראשונה והאם צדקתי בטענה השנייה.

ת. אפשר לומר י"ג מדות אף שא' אין אומר.⁹³⁶

נפילת אפים בבית האבל

תשובה תתשנג

ש. כתב המשנ"ב (ס"ק כ') וז"ל, לא בבית האבל. היינו כל שבעה והטעם דאז מדת הדין מתוחה עליו וע"כ יש ליזהר מלהגביר מידת הדין וכמו הטעם דאין נ"א בלילה [לבוש] כו' עכ"ל, יש לשאול הכונה, דלכאור' נפילת אפיים בא לעורר רחמים (וכמ"ש הרמח"ל, וכן כמו שבשני וחמישי מוסיפין בתחנון משום ימי רחמים וסליחות) ואילו כאן משמע שזה דין, דאל"כ מהו י"ש ליזהר מלהגביר מידת הדין? הא אדרבה תחנון זה בא לעורר רחמים ואדרבא בדוקא הי' צ"ל האבל תחנון. וצ"ב הכונה בזה.

ת. תחנון מזכיר מידת הדין.

ובהערה 360 שם. 936. לכאור' הכונה שכשיש עשרה אפשר לומר אף שא' אינו אומר, אבל כשיש

טעם אמירת תחנון בימי הגשמים

תשובה תתשנ"ד

ש. כתב המחבר (או"ח קל"א ו') וז"ל, נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב כו' עכ"ל יעו"ש.⁹³⁷ יש לשאול, דבתענית ז' ב' איתא גדול יום הגשמים כו', וכיון שהם ימים כאלו גדולים איך אומרים בהם תחנון, ומאי שנא משאר ימים שאין אומרים בהם תחנון.

ת. הם ימים ראויים לתפלה אבל לא ימי שמחה.

בענין הנ"ל

תשובה תתשנ"ה

ש. בהנ"ל. יש לשאול, דכיון שהם ימים ראויים לתפלה, האם גם בשבת אפשר להתפלל כיון שהם ימי תפלה.

ת. חלילה.

הלכות תפלה (המשך)

כיצד ינהג המתפלל במקום שאין עומדים שם בקדושה דסדרא

תשובה תתשנ"ו

ש. או"ח קל"ב. בחור שמתפלל בישיבה שלא נוהגים לעמוד בקדושה דובא לציון, האם יעמוד או ישיב כמנהג המקום. (מב"א).

ת. יכול לעמוד.⁹³⁸

בענין הנ"ל

תשובה תתשנ"ז

ש. בהנ"ל. ומה ההנהגה בכהאי גונא כשמתפלל במנין עראי. (מב"א).

ת. כנ"ל.

רק תשעה לא. 937. עי' דעת נוטה ח"א דיני סוכות, יעו"ש. 938. עי' מש"כ מרן שליט"א השכמת הבוקר תשו' כ' ובהערה 19 שם, ועי' להלן תשובה תתתנ"ט, לענין אמירת תחנון אחר ל"ב. בארחות יושר סימן ל' תפלה בהלכות תפלה סעיף

תשובות תפלה הגר"ח תקצו

המקור לעמידה בקדושה דסידרא

תשובה תתשנח

- ש.** או"ח קל"ב. מה המקור לעמוד בקדושה דסידרא [לפי החזו"א]. (מב"א).
ת. ביאור הגר"א על מגילת אסתר.⁹³⁹

בענין הנ"ל

תשובה תתשנט

- ש.** לכאורה יש להביא מקור מתשובות הר"י מיגאש סי' קל"א לעמוד בקדושה דסידרא. (מב"א).
ת. כמדומה ששם איתא להיפך.

בענין הנ"ל

תשובה תתשס

- ש.** שמעתי שיש מקור בריטב"א ובתה"ד לעמוד בקדושה דסידרא. האם זה נכון. (מב"א).
ת. אין ידוע לי, רק בהגר"א.⁹⁴⁰

מנהג מרן הסטייפלער בזה

תשובה תתשסא

- ש.** האם מרן הסטייפלער זיע"א היה נוהג לעמוד בקדושה דסידרא. (מב"א).
ת. לא ידוע לי.⁹⁴¹

939. פ"ח פסו' ד'. 940. עיין בפ"י הר"י בר יקר בפ"י על התפילה שאין אומרים קדושה של יוצר וקדושה דסדרא מעומד אלא מיושב כיון שאנו מספרין אבל בקדושה של שמו"ע אנו מקדשים ממש ולכן שם צריך לעמוד וגם לומר ימלוך ה' וגו'. יעו"ש. 941. העירו דבס' ארחות רבינו כ' שהיה עומד תמיד.

אם לומר פטום הקטורת מתוך הכתב

תשובה תתשסב

ש. או"ח קל"ב. כתב מרן שליט"א בארחות יושר (תפלה, אות ל"ט), פטום הקטורת אין לומר בע"פ רק מתוך הסידור, ע"כ. לכאורה צ"ב דהא במשנ"ב סי' קל"ב ס"ק י"ז מבואר דא"צ להקפיד ע"ז.
ת. הרמ"א מחמיר.

כיצד יתנהג היחיד באמירת עלינו לשבח

תשובה תתשסג

ש. כתב המשנ"ב (סי' קל"ב ס"ק ח') וז"ל, בכונה, ויש לומר עלינו באימה וביראה כי כל צבא השמים שומעים והקב"ה עומד עם פמליא של מעלה וכולם עונים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם כו' [מ"מ], עכ"ל. יש לשאול, האם זה גם כן ביחיד. (אולי ביחיד אינם שומעים ואומרים אבל גם ביחיד יצטרך לומר באימה ויראה מטעם אחר).
ת. כן.

אם צריך לכרוע בעלינו לשבח

תשובה תתשסד

ש. כתב המשנ"ב (קל"ב ס"ק ט') וז"ל, ואנחנו כורעים, וצריך לכרוע שלא יהיה נראה ככופר ח"ו, עכ"ל. (וכ"כ המשנ"ב קי"ג ס"ק ט' וז"ל, אבל בואנחנו כורעים ומשתחוים שעל עצמו אומר יכול הוא לכרוע [ט"ז עי"ש עוד], עכ"ל). יש לשאול, דמרן שליט"א אמר בשם הגר"א דאין לכרוע היכן שחז"ל לא קבעו, איך לנהוג למעשה.
ת. אנחנו נוהגים כהגר"א.

איך כורעים בעלינו דראש השנה

תשובה תתשסה

ש. בהנ"ל. ומאי שנא עלינו דראש השנה שגם כורעים וכן מ"ש מברכו.

ת. בר"ה זה מנהג, וברכו כ' המשנ"ב שאין כורעים רק משתחוים.⁹⁴²

בטעם שאין אומרים ברכו בליל שבת ויו"ט אחר התפלה

תשובה תתשסו

ש. כתב המחבר (סי' קל"ג) וז"ל, בשבת ויו"ט אין אומרים ברכו אחר קדיש בתרא עכ"ל, וכתב הרמ"א וז"ל הגה אפילו במקום שנהגו לאמרו בימות החול שמא לא היו יחידים בבהכ"נ כשאמרו ברכו מ"מ בשבת ויו"ט אין לאמרו דהכל באין לבהכ"נ קודם ברכו עכ"ל, ובפשוטו מיירי על תפילת הבוקר ולא הלילה כדמשמע מסדר הסימנים בהו עסקינן עתה, וכן מבואר במשנ"ב ס"ק ב' דכתב וז"ל דהכל באין וכו'. דאפילו אם אירע לאחד שנתאחר לבא אחר ברכו מ"מ מסתמא כבר שמע ברכו מהעולים לתורה עכ"ל והרי בליל שבת ויו"ט (מלבד שמח"ת) אין קריה"ת וש"מ דמיירי בתפי' הבוקר. ולפי"ז יש לשאול לדינא לענין תפי' ליל שבת ויו"ט כי אם אירע לא' שנתאחר הרי אין לו קריה"ת לשמוע ברכו.

ת. בשבת אין דרך לאחר ואם הדרך צריך לומר.

המקור להצביע בהגבהת הס"ת ולנשק האצבע ובאיזה אצבע

תשובה תתשסז

ש. או"ח קל"ד ב'. מה המקור של המנהג להצביע (באצבע זרת) בשעת הגבהת הס"ת ולנשק האצבע.

ת. רבי חיים פלאג'י, ועם האצבע, ולא עם הזרת והיום נוהגים כולם עם הזרת.

בענין הנ"ל

תשובה תתשסח

ש. האם צריך להצביע בזרת כשאומרים וזאת התורה. (מב"א).

ת. כ"כ הגר"ח פלאג'י.

942. כתב הביה"ל (או"ח קי"ג ד"ה הכורע) וז"ל עיין במגן גיבורים שדוחק למצוא טעם למנהג שנהגו העולם לכרוע בברכו עי"ש אולם באמת יש למנהג הזה סמך מן המקרא בדברי הימים א' קפיטל כ"ט פסוק כ' עי"ש ומנהג ישראל תורה, עכ"ל. (ועיין לעיל רמ"א סוף סימן קל"א יעו"ש).

היאך אומרים וזאת התורה מאחר שזהו חצי פסוק

תשובה תתשס"ט

ש. או"ח קל"ד ב'. המנהג שבהגבהה אומרים הקהל וזאת התורה וכו', ולכאור' הא קי"ל כל פסוקא דלא פסק משה וכו'. (מב"א).

ת. המג"א מתיר דרך תפלה עמש"כ בשיח השדה ברכות י"ב ב'.⁹⁴³

כיצד מחזיקים הס"ת

תשובה תתש"ע

ש. כיצד יש להחזיק את ספר התורה בנשיאותו, עם הצד הנפתח כלפי האוחז (כמו שמחזיקים בהגבהה) או להיפך.

ת. אצלנו נוהגין כהחזו"א.⁹⁴⁴

אם צריך להמתין עם פתיחת הארון עד שסיימו הציבור לומר בריך שמייה

תשובה תתשע"א

ש. כתב המשנ"ב (סי' קל"ד ס"ק י"ג) וז"ל, ומנהג העולם לומר בריך שמייה בשעת הוצאת הס"ת בין בחול בין בשבת ואם לא אמרו בשעת הוצאה יוכל לאמרו עד שעה שפותחין לקרותו [אחרונים] כו', עכ"ל. יש לשאול, דאיתא בזוה"ק דכשפותחים ארון הקודש יש עת רצון ואומרים בריך שמייה, והשאלה, אם מפני זה צריך שפותח הארון ימתין עד שרוב או כל הציבור יסיים בריך שמייה.

ת. א"צ להמתין.

לצד הפנימי דטוב שהצד הנאה יהיה לבפנים, וכתב שם מרן שליט"א בהערה וז"ל, נכון שמעתה, וכמו"כ אמר גם על החזקת ס"ת שהאוחז יחזיק כשהכתב של הספר לצד שלו, ובאמת יש ע"ז ראייה מרמ"א בהלכות קרה"ת סי' קמ"ז ס"א שכתב יש אומרים שאם המעיל בצד אחד פשתן ובצד אחד משי צריך להפך המשי לצד הספר ולגלול ולא נהגו כן עכ"ל ועיין ברמ"א ובמשנ"ב שם וזה תלוי במחלוקת שיש שם עכ"ל מרן שליט"א שם.

943. עי' בביאור התשובה בס' דעת נוטה ח"ב הל' ציצית תשובה ק"ג ובהערה 132 יעו"ש. 944. איתא בדינים והנהגות למרן החזו"א זצ"ל (פ"ו אות ז'), היה אומר שהאוחז ס"ת צריך שיהיה הצד הנפתח כלפי האוחז וכן כשמוליכה לבימה ולארון קודש. וכן הוא בס' אעלה בתמר אות כ"ג, אמר שהאוחז ספר תורה יחזיק צד הנפתח שבספר כלפי האוחז, וכתב שם מרן שליט"א בהערה 'נכון'. ולעיל שם אות י"ב איתא, קיפל הטלית שהעטרה

תשובות תפלה - קריאת ספר תורה הגר"ח תרא

אם יש עת רצון גם בשעת החזרת הס"ת לארון

תשובה תתשעב

ש. בהנ"ל. האם יש עת רצון גם כשמחזירים הס"ת לארון.

ת. איני יודע.⁹⁴⁵

הלכות קריאת ספר תורה

מי סידר סדר הקרואים בקריה"ת

תשובה תתשעג

ש. או"ח קל"ה. מי סידר הקרואים בקריאת התורה. (שני שלישי וכו' שביעי מפטיר, וכל מקום היכן להפסיק).

ת. מהמדפיסים.⁹⁴⁶

זמן אמירת שמו"ת למתפללים במנין שביטלו בו שבת אחת קריאת הפרשה בציבור

תשובה תתשעד

ש. כתב הרמ"א (סי' קל"ה סעיף ב') וז"ל, אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכא לאותה שבת עכ"ל, יש לשאול מתי הזמן שצריך להשלים עם הציבור שנים מקרא וא' תרגום של הפרשה ההיא שביטלו אותה שבת, האם בשבת זו שביטלו גופא והיינו דאזלינן ככולי עלמא, או"ד הזמן שצריך להשלים עם הציבור השמו"ת של הפ' ההיא שביטלו הוא בשבת הבאה בה יקראו הפ' שביטלו והיינו מטעם שסוף סוף קורין אותה בשבת הבאה, והיינו דאזלינן בזה לפי הבהכ"נ שבה ביטלו הפ' ולא ככל עלמא. והשאלה היא עכ"פ להציבור שהתפללו באותו בהכ"נ שביטלו הפרשה.

ת. כל הקודם זכה.

945. עי' משנ"ב סי' רצ"ב ס"ק ב' כיון דאין קורין
946. שו"ר בקו' פניני הלכה [שבגמ' מתיבתא]
במגילה כ"ט ב' שהביאו דעות בזה יעו"ש.

כיצד ינהגו באופן שביטלו קריה"ת כמה שבתות

תשובה תתשעה

ש. כתב במשנ"ב (שם ס"ק ו') וז"ל, שבת אחת. ואם בטלו כמה שבתות י"א דאין לקרות בשבת הבאה כי אם הסדרא האחרונה הסמוכה לזו וי"א דצריך להשלים בצבור כל הסדרות שבטלו ומביאור הגר"א משמע דס"ל כהדעה הראשונה עכ"ל, ויש לשאול האם להי"א קמא שמסלימין רק הסדרא האחרונה זה גם באופן שיהא נמצא שקורין ג' פרשיות כגון שהשבת שביטלו היו ב' פרשיות, כלומר מאי טעמייהו שמסלימין רק הסדרא האחרונה האם משום שלא קורין יותר מב' פרשיות בשבת אחת כהדעה דלהלן במשנ"ב, או טעמייהו הוא טעם אחר ואז לעולם מסלימין הסדרא האחרונה ואפי' אם ביטלו ב' פרשיות מחוברין.

(ולהגר"א דס"ל כהי"א קמא, אין השאלה הנ"ל, כי הגר"א מדמה זה לדין השלמת תפלה שאין מסלימין רק התפלה הסמוכה לה, דכיון שכן אפי' אם בשבת הסמוכה שביטלו היו ב' פרשיות לא איכפת לן מה שיהי' נמצא בזה שבשבת אח"כ יקראו ג' פרשיות, ואי"ז שייך כלל לענין זה שאין קורין יותר מב' פרשיות בשבת אחת).

ת. שניהם כאחד.⁹⁴⁷

בדין וקדשתו

תשובה תתשעו

ש. כתב המשנ"ב (קל"ה ס"ק ט') וז"ל, כהן קורא בתורה ראשון דכתיב וקדשתו וקבלו חז"ל שר"ל לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון כו', עכ"ל יעו"ש. נטלתי ידיים ובעת פתיחת הברז עמד בסמוך "כהן" ופתח ג"כ הברז הסמוך ועי"כ נחלש הזרם אצל שנינו, ונתעוררתי לשאול, האם יש לי חיוב לסגור הברז כדי שיהיה לכהן זרם מים יותר טוב ועי"ז יוכל ליטול גם לפני, מדין "וקדשתו".

ת. אין חייב.⁹⁴⁸

⁹⁴⁷. היינו שב' הפרשיות שביטלו נחשבים לפרשה אחת וממילא ליתא לשאלה. ⁹⁴⁸. עיין רמב"ם

כהן הקורא את שמע וקראוהו לעלות לתורה מתי יעלה ומתי לא יעלה

תשובה תתשעז

ש. כתב המחבר (שם סעיף ה') וז"ל, אם הס"ת פתוח והכהן קורא את שמע אינו רשאי להפסיק וקוראים ישראל במקומו עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק י"ז) וז"ל, אינו רשאי. ואפילו לדעה הראשונה בסימן ס"ו ס"ד שמפסיק היינו כשקראוהו ומפני כבוד התורה אבל לכתחילה אין לקרותו עכ"ל, ומש"כ המשנ"ב ואפילו לדעה כו' לכאור' כונתו על מש"כ המחבר דמיירי כאן כשהס"ת כבר פתוח וקראוהו שאז יעלה מפני כבוד התורה, ומשמע דאם קראוהו ועדיין לא פתחו הס"ת [והיינו באופן שכבר הוציאו הס"ת, רק שלא פתחוהו, דאילו באופן שעדיין לא הוציאו הס"ת כבר כ' המשנ"ב בס"ק ט"ז שאי"צ להמתין עד שיגמור תפלתו] לא יעלה, כי באופן זה ליכא משום כבוד התורה שהרי עדיין לא פתחו הס"ת. האם נכון הוא.

ת. יתכן.

בדין אם קראו לכהן או לוי באמצע מנין הקרואים

תשובה תתשעח

ש. כתב במשנ"ב (סי' קל"ה ס"ק ל"ה) וז"ל, ובדיעבד אם טעו יקראו לכהן או ללוי באמצע מנין הקרואים אם אפשר להחליף במפטיר או באחרון ימתין בתיבה ויקרא אחר במקומו והוא יעלה לאחרון או למפטיר ואם אי אפשר כיון שעלה לא ירד ויברך כו' עכ"ל, ומש"כ המשנ"ב 'אם אפשר להחליף כו' ואם אי אפשר' כו' יש לשאול הכונה, ובתחילה חשבתי שהכונה להא דנתבאר לעיל סעי' ו' והיינו החילוק שאם אמר רק ברכו לא הוי התחלה וירד וימתין בתיבה ואח"כ יעלה, אבל אם כבר אמר בא"ה כו' הוי התחלה ולא ירד. אמנם ל' המשנ"ב דכתב ואם אי אפשר כיון שעלה לא ירד 'ויברך' כו' משמע דאע"פ שלא התחיל לברך ג"כ לא ירד כשאי אפשר להחליף במפטיר או באחרון, ומבואר בזה דמש"כ המשנ"ב בתחילה החילוק אם אפשר להחליף או לא אין כונתו לענין אם כבר התחיל הברכה או לא. וכיון שכן, יש לברר למאי כונתו אם אפשר להחליף או לא.

ת. אם התחיל ברכו יגמור.

בדברי המשנ"ב שיקרא הכהן במקום לוי כשרוב המתפללים הם כהנים ויש ב' ישראלים

תשובה תתשעט

ש. כתב במשנ"ב (שם ס"ק מ"ד) וז"ל, ישראל אחד בניהם. אבל אם יש שני ישראלים וכ"ש יותר הוא בכלל מה שכתב השו"ע אחר כך שאין בהם ישראל כדי סיפוקם ועל כן יקרא הכהן בתחילה 'וגם יקרא הכהן במקום לוי' ואח"כ יקראו הישראלים ויתר העליות ישלימו בכהנים כו' עכ"ל, יש לשאול אמאי יקרא הכהן במקום לוי. וביותר מה זה שונה ממש"כ המשנ"ב להלן ס"ק מ"ה וז"ל שם, אם אין שם אלא כהנים ולוים יקרא כהן אחר כהן בהפסק לוי בנתיים עכ"ל, וצ"ב.

ת. אולי משום שאח"כ יקראו כהנים.

בהכ"נ שאין בו כהן כיצד ינהגו בקריה"ת של שבת פרשת כי תשא

תשובה תתשפ

ש. או"ח קל"ה ו'. מעשה שהיה אצלנו בבהכ"נ בקריאת התורה דשבת פרשת כי תשא, לא היה כהן והעלו לוי במקום כהן, וכשהגיעו לשני מקום עליית הלוי לא הפסיקו הקריאה, רק המשיכו עד שלישי, ובסוף הקריאה הוסיפו 'אחרון' כדי שיהיה ז' קרואים, ועשו כן כדי שבקריאה של חטא העגל לא יעלה ישראל⁹⁴⁹ (דשבט לוי לא חטא בעגל). האם נכון עשו, או שהי' לעשות אחרת.

ת. יפה עשו.

האם יש איסור להעלות לתורה את הבעל קורא בשמו

תשובה תתשפא

ש. כתב הרמ"א (סי' קל"ט סעי' ג') וז"ל, ואין החזן עולה רק כשהסגן אומר לו לעלות אבל אין קורין לו בשמו כמו שאר העולים שקוראים אותם בשם פלוני בר פלוני עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק ח') וז"ל, אין קורין לו בשמו. כיון שהוא עומד שם עכ"ל, יש לשאול האם מש"כ הרמ"א אבל אין קורין לו בשמו זה איסור, דבפשוטו כך משמע דזהו איסור דאל"כ למה הוצרך הרמ"א לומר זה, אך דאין מובן מה איסור יש בזה. ונפק"מ בזה הוא, דהאידנא כשהבעל

ריש פ"ד מהל' כלי המקדש. ועי' משנ"ב סוף סימן קכ"ח. 949. עי' משנ"ב להלן סי' קל"ח ס"ק

קורא עולה לתורה כן קוראים אותו בשמו פלוני בר פלוני, ואיך קורין אותו מאחר דאי' ברמ"א שאין קורין, ואי נימא דאין כונת הרמ"א לאיסור א"כ קצת ניחא מה שכיום כן קורין בשמו, אך מ"מ צ"ב למה לא עושין כמבואר ברמ"א.
ת. אין המנהג לקרות.

כשטעה ובירך אשר נתן לנו במקום אשר בחר בנו וכן להיפך כיצד יעשה

תשובה תתשפב

ש. כתב במשנ"ב (סי' קל"ט ס"ק ט"ו) וז"ל, אם טעה בברכת התורה ופתח אשר נתן לנו במקום אשר בחר, אם נזכר קודם שאמר השם מהחתימה [דהיינו נותן התורה] יתחיל מאשר בחר בנו ואם כבר אמר ברוך אתה ה', אף שעדיין לא אמר נותן התורה יסיים אותה הברכה, ולאחר הקריאה יאמר אשר בחר בנו [דרך החיים]. עוד כתב שם, אם אמר ברכה הראשונה כראוי ובברכה השניה טעה והתחיל אשר בחר בנו, אם נזכר טרם אמרו בא"ה נותן התורה, יתחיל מאשר נתן לנו, אבל אם לא נזכר עד לאחר שאמר בא"ה נותן התורה יתחיל עוד הפעם מתחילת הברכה, ואם נזכר לאחר בא"ה קודם נותן התורה יאמר מיד אלקינו מלך העולם אשר נתן לנו וכו', עכ"ל. יש לשאול מאי שנא, והיינו למה כשפתח אשר נתן לנו במקום אשר בחר בנו ואמר ברוך אתה ה', אמרינן ליה שיסיים אותה הברכה, דלמה לא אמרינן ליה שימשיך ויאמר אלקינו מלך העולם כו', כמו דאמרינן ליה לעשות באופן השני כשטעה בברכה השניה ונזכר אחר ברוך אתה ה' שימשיך אלקינו מ"ה, דמאי שנא. וצ"ב.
ת. כנראה שאפשר להחליף בשעה"ד.

אם לנשק הס"ת עם האבנט או עם הטלית

תשובה תתשפג

ש. או"ח קל"ט.⁹⁵⁰ כשעולה לתורה, האם לנשק הס"ת עם אבנט הס"ת או הטלית.
ת. היינו הך.

ה' מש"כ מספר חסידים יעו"ש. 950. עיין מנהג לנשק הס"ת כו', עכ"ל. [והאידנא העולם נוהג משנ"ב שם ס"ק ל"ה דכתב וז"ל, אחר הקריאה לנשק גם קודם הקריאה, ועיי' בתשו' להלן].

אם לנשק הס"ת כשדוחפין זה את זה

תשובה תתשפד

ש. או"ח קל"ט. כשמנשקים הס"ת בהליכתו ובחזרתו, מצוי שהרבה רוצים לנשק, וכיון שכן, מצוי שנדחפים ודוחפים זה את זה מבלי להתכוין, האם עדיף לנשק אעפ"כ, או שבכה"ג נמצא דוחפים זא"ז וכנ"ל עדיף שלא לילך ולנשק הס"ת.

וכן השאלה לגבי נישוק הס"ת אחר כל נדרי, כי הובא במחזורים שבנישוק הס"ת שאחר כל נדרי יש בזה תיקון לכמה דברים, ושם הרי כולם מנשקים, והאם זה עדיף על פני מה שנמצא דוחפין זא"ז, או שעדיף שלא לנשק אע"פ שיש בזה תיקון וכנ"ל מטעם שדוחפים זה את זה.

ת. המנהג לנשק. 951 952

העולה לתורה מתי מנשק הס"ת

תשובה תתשפה

ש. כתב המשנ"ב (סי' קל"ט ס"ק ל"ה) וז"ל, אחר הקריאה מנהג לנשק הס"ת וכשנזדמן לו רוק ירוק וכו' ואח"כ ינשק ולא ינשק ואח"כ ירוק [אחרונים] עכ"ל, יש לשאול בזה א. דמשמע דמנשקים יריעות הס"ת ממש דאם מנשקים רק ע"י טלית או אבנט הס"ת א"כ מה שייך לומר ההמשך 'וכשנזדמן לו רוק' כו' והרי לא מנשקים היריעות עצמן. ב. דהאידנא כולם מנשקים לפני הקריאה וזה לא כמ"ש הכא שמנשקים אחרי הקריאה, ומ"ט שינוי ממה שכתוב.

ולהשתדל להיות מן העוסקים בה 'אך הנה לפעמים יכול להולד מזה מריבה שיותר תבזזה המצוה ויתחלל בה שם שמיים ממה שיתכבד, בכיוצא בזה ודאי שחייב החסיד להניח את המצוה ולא לרדוף אחריה' כו' עכ"ל יעו"ש כל הענין, ודוק להכא. ולפי"ז לכאור' קצת צ"ב תשו' מרן שליט"א. ושם נתכוין מרן שליט"א דאדברא והיינו שע"י שדוחפין זא"ז רואים יותר את חביבות התורה הק' אצל כלל ישראל. ואולי לא נתכוין מרן שליט"א אלא לומר שהמנהג הוא תמיד לנשק ואע"פ שדוחפין זא"ז ומאחר שכן הוא המנהג לכן אין לשנות מהמנהג

951. ע"י בס' ביתו נאווה קודש (חודשים אלול תשרי, להרה"ק רבי אהרן קדוש ה' מבעלזא זצוק"ל זי"ע) דכ' שם בזה"ל: כל נדרי כו' שמעתי שכאשר התקבץ קהל רב מאוד ודחפו איש את אחיו בכדי לזכות לנשק את הס"ת (עד כדי סכנה) אמר כ"ק מרן זי"ע שלא צריך להידחק ולהידחק בכדי לנשוק לס"ת אלא אפשר לנשק את הס"ת מרחוק. ע"כ. ועי' מש"כ בהערה שם בשם המטה אפרים ובשם הערבי נחל בשם כתבי האריז"ל יעו"ש. 952. ע"י מסילת ישרים פ"כ דכ' וז"ל, ראה פשוט הוא שראוי לכל אדם להיות מקדים ורץ לדבר מצוה

בטעם שמתחיל השני ממקום שהתחיל הראשון שהשתתק ושמברך לפנייהם ולאחריהם

תשובה תתתשפו

ש. כתב המחבר (סי' ק"מ סעיף א') וז"ל, הקורא בתורה ונשתתק העומד יתחיל ממקום שהתחיל הראשון ויברך בתחילה ובסוף כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק ב') וז"ל, ממקום שהתחיל הראשון. ר"ל אבל לא יתחיל ממקום שפסק הראשון ויברך לפנייהם ולא אחריהם שא"כ יהיו אותם הפסוקים שקרא הראשון נתברכו לפנייהם ולא לאחריהם וכ"ש אם יתחיל במקום שפסק הראשון ויברך אחריהם לבד דהו"ל הראשונים ברכה לפנייהם ולא לאחריהם והאחרונים לאחריהם ולא לפנייהם לכך מתחיל ממקום שהתחיל הראשון ומברך לפנייהם ולאחריהם עכ"ל, ויש לשאול כך, דהנה מעיקר הדין הי' סגי בברכה אחת בתחי' כל הקריאה וברכה אחת בסוף כל הקריאה רק תקנו רבנן שיברך כל עולה ועולה מפני הנכנסים מאוחר או היוצאים [מוקדם, וזה עצמו פלא כי הרי אסור לצאת כדלהלן סי' קמ"ו] וכמ"ש המשנ"ב לעיל סי' קל"ט ס"ק י"ד, והיינו דמה שכל עולה ועולה מברך בתחי' וסוף העליה אי"ז מצד חיוב הגברא שעולה אלא מפני תקנת רבנן מטעם אחר ולא מטעם חיוב הגברא העולה וכנ"ל, וכיון שכן למה זה חשיב שהפסוק שקרא הראשון נתברכו רק לפנייהם וכן הפסוק שקרא האחרון נתברכו רק לאחריהם, דהא סוף סוף כיון שאי"ז תלוי בגברא וכנ"ל וכן כיון שהי' ברכה בתחי' וסוף העליה למה לא מהני, שהרי אפי' אם הי' רק ברכה א' לפני כל הקריאה וברכה א' אחר כל הקריאה ג"כ הי' מהני מעיקר הדין, וכ"ש

מנשקים, אבל המנהג מנהג אחד הוא, ומאחר ונשתנה שינוי הנ"ל אפשר דג"כ נשתנה דבר זה שאז היו מנשקים לפני הקריאה והיום מנשקים אחר הקריאה, ובאמת יש שגם היום מנשקים גם לפני הקריאה וגם אחר הקריאה. ושאלה קמא שמא מן לא ענה ע"ז כי מש"כ לנשק הס"ת פשיטא דהכונה ע"י האבנט או הטלית ולא הס"ת ממש ואין צורך לומר זה כאן מצד שהוא פשיטא, אמנם סוף סוף לכאור' ק' כנ"ל כי מהמשך דברי המשנ"ב 'וכשנודמן לו רוק' משמע דכן קאי על יריעות הס"ת עצמם ואיך עושין כן וכנ"ל, וקצת צ"ב בכונת מרן שליט"א.

הקבוע. 953. אולי כונת מרן שליט"א ליישב רק שאלה ב', והיינו דמש"כ המשנ"ב אחר הקריאה מנהג לנשק הס"ת כו', ה"ז קאי רק על הבעל קורא, ולא על העולים לתורה, ואצל הבעל קורא שמא היה מנהג לנשק רק אחר הקריאה ולא לפני הקריאה. ואמנם אליבא דאמת אפשר דאי"ז ב' מנהגים [מה שאז רק הבעל קורא היה מנשק, ומה שהיום כל העולים לתורה מנשקים] רק ההבדל בין אז להיום הוא, שפעם כל עולה היה קורא בעצמו וממילא כל קורא וקורא דהיינו כל עולה ועולה היה מנשק, והאידנא שנשתנה ויש קורא אחד לכולם כולם

הכא שהי' ברכה בתחילת עלי' זו ובסוף עלי' זו מה לי שלא נתברכו ע"י עולה אחד דכיון שסו"ס נתברכו תחילת וסוף עלי' זו מה לי שהיו ב' הברכות ע"י ב' עולים.

ת. אחר שתיקנו אין כונתו אלא על זה.

כשקרא בתורה ונשתתק האם מותר להעלות לתורה אחריו את אחיו

תשובה תתשפז

ש. כתב המחבר (שם) וז"ל, הקורא בתורה ונשתתק העומד יתחיל ממקום שהתחיל הראשון ויברך בתחילה ובסוף ולהרמב"ם לא יברך בתחילה עכ"ל, וכתב הרמ"א וז"ל, ואפילו בזמן הזה שש"ץ קורא דינא הכי עכ"ל, ויש לשאול אם הראשון הי' אח אחד האם מותר לקרוא לזה הממשיך לאח השני [וכן אם מותר לבן אחר האב - ואולי בזה יש משום חוסר ד"א ופגם בכיבוד אב] או דגם בזה יש משום עין הרע כדלקמן סי' קמ"א ס"ו.

ת. אין ראוי.

אם צריך העולה לתורה לקרות עם הבעל קורא מתוך הכתב

תשובה תתשפח

ש. כתב המחבר (סי' קמ"א סעיף ב') וז"ל, לא יקראו שנים כו' ומ"מ צריך הוא לקרות עם הש"צ כדי שלא תהא ברכתו לבטלה כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק ט') וז"ל, לקרות עם ש"ץ. היינו מתוך הכתב עכ"ל, וצ"ב דהא לעיל סי' קל"ט ס"ק ה' וי"ב וי"ג כתב המשנ"ב דא"צ לקרות מתוך הכתב. וצ"ב.

ת. אינו חיוב אלא מצוה.

הטעם שהביא המחבר מעשה שהיה

תשובה תתשפט

ש. או"ח קמ"א ח'. כל תבה שהיא קריא וכתוב הלכה למשה מסיני שהיא נכתבת כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחד ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה בפני גדולי הרבנים ה"ר יצחק אבוהב והר"ר אברהם ואלנסי והר"ר שמואל ואלנסי בנו ז"ל והתירו בו שיקרא כפי המסורת ולא רצה ונדוהו והורידוהו

מהתיבה, עכ"ל המחבר, מה הטעם שיצא המחבר מגדרו בזה שהביא מעשה מה שלא מצוי כן בהשו"ע.

ת. לחזק הענין.

בענין הנ"ל

תשובה תתשצ

ש. בהנ"ל. אמאי דוקא בהלכה זו צריך המחבר לחזק הענין, דלכאנ"ל כמו בזה כך גם בעוד הלכות ואפי' חמורות יותר הי' יכול או צריך לכתוב מעשה או דבר אחר כדי לחזקם. וצ"ב.

ת. כנראה יש שפקפקו.

בדין ס"ת שנמצא בו טעות באמצע קריה"ת לענין מנין העולים לתורה

תשובה תתשצא

ש. כתב המשנ"ב (סי' קמ"ג ס"ק ט"ז) וז"ל, על אותם וכו'. היינו דגם אותם שקראו כבר מצטרפין למנין שבעה כו' ומ"מ אם אפשר לקרות ז' קרואים ממקום שפסקו עד סוף הסדרא ודאי ראוי ונכון לעשות כן לכתחילה עכ"ל, והיינו באופן שנשארו ג' פסוקים לכל עולה ועולה מהז' קרואים שאז ראוי ונכון כו'. ויש לשאול מהו באופן שממקום שפסקו עד סוף הסדרא נשארו פסוקים רק כדי שיעלו ה' קרואים כל' ג' פסוקים לכל עולה מהה' קרואים, האם ג"כ נימא דראוי ונכון כו' כנ"ל, או"ד דכיון שכבר אי אפשר להעלות ז' קרואים א"כ שוב אין ענין שיעלו הה' קרואים וכנ"ל. ויל"ע.

ת. אולי.

קראוהו לעלות לתורה ובירך אשר בחר בנו ולבסוף לא קראו בתורה אם יצא יד"ח ברכת התורה

תשובה תתשצב

ש. כתב המשנ"ב (סי' קמ"ג ס"ק כ') וז"ל, לפני. וה"ה כשנמצא הטעות בין ברכה לקריאה גוללין ס"ת זו ומוציאין ס"ת אחרת לקרות בה והעולה שכבר ברך א"צ לברך שנית אם לא הפסק שיחה בנתיים, ובמקום שנהגו בזה שהעולה חוזר ומברך ג"כ אין למחות בם שיש להם על מה שיסמוכו עכ"ל, ולעיל סי' קל"ט ס"ט כתב המחבר, אם קראוהו לקרות בתורה קודם שיברך ברכת התורה לעצמו כבר נפטר מלברך ברכת אשר בחר בנו כו', ויש לשאול

האם לנהגו הנ"ל לחזור ולברך האם יצא במה שבירך קודם, בברכת התורה, או לא.

ת. אולי.

בקריאת ההפטרה בקונטרסים ובחומשים

תשובה תתשצג

ש. כתב המשנ"ב (סי' קמ"ד ס"ק י') וז"ל, נוהגין וכו'. וטעם המנהג כו' אבל לדידן שההפטרות נכתבין בקונטרסים או בחומשין הלא יכול לעשות סימן שימצא מהר עכ"ל, וכ"כ המשנ"ב לעיל ס"ק ו', וצ"ב דהא לדידן קורין ההפטרות במגילה על קלף. (ולכאור' זה ק' ביותר כי בשעה"צ ס"ק י' ציין בזה להגר"א, והלא להגר"א גופיה ס"ל לקרות ההפטרה ממגילת קלף ולא מקונטרסים וחומשין). וצ"ב.

ת. בקלף ל"ש זה.

במנהג לקרות מהפטרת שוש אשיש בשבת שיש בו חתן ואם מדלגין מנביא לנביא

תשובה תתשצד

ש. כתב המחבר (סי' קמ"ד סעיף ב') וז"ל, נוהגין בשבת שיש בו חתן לומר אחר הפטרת השבוע שנים או שלשה פסוקים מהפטרת שוש אשיש כו' ואין למחות בידם עכ"ל, וכתב הרמ"א וז"ל, ועיין לקמן סימן תכ"ה סעיף ב' ובסוף סימן תכ"ח האיך נוהגין עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק י"ב) וז"ל, ועיין לעיל [לקמן] סימן תכ"ה. היינו דשם נתבאר דכהיום אין נוהגין לדלג מנביא לנביא כלל עכ"ל, ולכאור' צ"ב דהא ברמ"א ובמשנ"ב בסי' תכ"ה ובס"ק י"ב י"ג מבו' דעכ"פ אם הפטרת שוש אשיש נמצא באותו נביא של הפטרת אותו שבוע כן קורין הפסוקים דשוש אשיש, ולמה סתם המשנ"ב כאן באופן דזה משמע דכהיום לעולם אין קורין הפסוק דשוש אשיש. וצ"ב.

ת. המנהג שאין קורין כלל.

אם ומתי קורין לאדם אחד בשני ס"ת וכן אם קורין לאב ובן או לב' אחין בשני ס"ת זה אחר זה

תשובה תתשצה

ש. כתב המחבר (סי' קמ"ד סעיף ד') וז"ל, אין קורין לאדם אחד בשני ס"ת משום פגמו של ראשון כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק י"ז) דהיינו אפי'

באופן שהמפטיר הוא בספר השני. ויש לשאול כך, דהנה לעיל סי' קמ"א סעיף ו' נתבאר דאין קורין ב' אחים זא"ז או בן אחרי האב משום עין הרע וכתב הרמ"א דזהו אפי' אם א' הוא שביעי וא' הוא מפטיר, וכתב במשנ"ב (ס"ק כ') דר"ל דאפי' שאומרים קדיש בין שביעי למפטיר אי"ז חשיב הפסק רק חשיב זה אחר זה, והוסיף המשנ"ב דכל זה דוקא כשקורין השביעי והמפטיר בס"ת אחד אבל אם קורין אותם בשני ס"ת מותר לקרותם זה אחר זה, עד כאן מהנתבאר לעיל שם. והשתא יש לשאול מאי שנא הכא מהתם, והיינו למה כאן כשמוציאין שני ס"ת לא קורין לאדם אחד והיינו אפי' באופן שהמפטיר הוא בס"ת השני ואילו התם שני ס"ת מהני שיהי' הפסק, כלומר למה לענין פגם אמרי' דשני ס"ת לא מהני ואילו לענין עין הרע אמרי' דשני ס"ת מהני.

ת. לעיה"ר חששו יותר.

מתי מותר ומתי אסור להורות בזמן קריה"ת

תשובה תתשצו

ש. או"ח קמ"ו. לכא' נתבאר במשנ"ב חילוק כזה, דבשעה שפתחו הס"ת כדי לברך אסור להורות (ס"ק ה'), ובשעה"צ (ס"ק ז') כתב והטעם דהא יכול להורות אח"כ, ואילו בין גברא לגברא אין להחמיר להורות לפי שעה (ס"ק ו'). וכן מבואר לכא' גם בשונה הלכות דמרן שליט"א. וצ"ב מאי שנא שעה שפתחו הס"ת שאסור להורות מבין גברא לגברא שמותר להורות.

ת. כשמתחיל הוא לקרות מיד.

אם צריך לעמוד בשעת קריאת התורה

תשובה תתשצז

ש. או"ח קמ"ו. איתא בדינים והנהגות שמרן החזו"א לעת זקנותו ישב בקריאת התורה אף שתמיד היה עומד, האם זה ג"כ מי שגופו נחלש והוא בצעירותו, דדלמא איכא למיחש משום לא תתגודדו כי לא כולם יודעים שהוא חלש, וכעין זה אי' באבות דר"נ שלא לעמוד במקום שיושבים וכן להיפך. (ומרן שליט"א ראיתי תמיד יושב בקריאת התורה).

ת. אין זה חיוב רק חומרא עי' במ"ב.⁹⁵⁴

איך אומרים 'מזל טוב' בין גברא לגברא

תשובה תתשצח

ש. כתב המחבר (או"ח קמ"ו ב') וז"ל, כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת אסור לספר אפילו בדברי תורה אפילו בין גברא לגברא כו' עכ"ל, ובמשנ"ב (ס"ק ו') נתבאר בין גברא לגברא רק לימוד שרי. ויש לשאול, איך העולם רגילין לומר מזל טוב בין גברא לגברא, כשיש חתן או יולדת.

ת. צורך מצוה.⁹⁵⁵

בדין לימוד תורה בין גברא לגברא

תשובה תתשצט

ש. כתב במשנ"ב (סי' קמ"ו ס"ק י') וז"ל, למי שקודם וכו'. טעם שיטה זו דס"ל שכיון שכבר התחיל במצוה מתחלה וראו אותו אנשי בהכ"נ שכבר קבע עצמו ללמוד אינו מחוייב לפסוק אבל אם לא התחיל מתחלה אין לשום אדם ואפילו מי שתורתו אומנתו ללמוד בשום אופן כלל עכ"ל, ולכאן צ"ב דהא יש גם נכנסים ויוצאים באמצע הקריאה (וכנ"ל סי' קל"ט ס"ק י"ד שעל כן תקנו רבנן שכל אחד מהעולין יברך תחילה וסוף) וכיון שכן נהי שראוהו שכבר קבע עצמו ללמוד מ"מ הרי איכא למיחש לאלו הנכנסין אח"כ שלא ראוהו שלמד מקודם תחילת הקריאה.

ת. לא שכיחי.

לא שמע איזה פסוקים בקריה"ת אם צריך לחפש אחר מנין כדי לשמוע

תשובה תתת

ש. במשנ"ב (קמ"ו ס"ק ט"ו), לשמוע קריאת התורה. פעם כשהתפללנו בביהכ"נ חזו"א - לדרמן ראיתי שמרן שליט"א הגיע בעת שאנו אחזנו

ומי שהוא איש חלש וקשה לו לעמוד ועי"ז אין דעתו מיושבת לכיון היטב לקול הקורא יש לו לישב עכ"ל, יעו"ש. 955. עי' או"ח סי' רל"ו סעי' ב'.

954. עיין או"ח קמ"ו ד' וז"ל, א"צ לעמוד מעומד בעת שקורין בתורה (ויש מחמירין ועומדין וכן עשה מהר"ם) עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק י"ט) וז"ל

תפלת בסוף שחרית (בשבת) לביהכ"נ (היה זה מנין של שמונה) ומרן הביט בעד החלון. וא' שאל את מרן מה דורש, ומרן ענהו (כך שמעתי בעצמי מפי מרן) שלא שמע טוב כמה פסוקים בקריאת התורה ולכן מחפש היכן קוראים עתה בתורה, ומרן עלה לביהכ"נ בקומה העליונה שמנינם היה בשעה שבע כמדומה, ע"כ המעשה. ויש לשאול, האם כן הדין שמי שלא שמע כמה פסוקים וכיו"ב (בשוגג או באונס) צריך לחפש אחר מנין לשמוע מה שלא שמע או שמרן החמיר על עצמו ומ"ט להחמיר.

ת. כנראה לא שמעתי תחלת הפרשה.⁹⁵⁶

המגביה ס"ת של מפטיר אם נוטל שכר כנגד עליה אחת או כנגד שבעה

תשובה תתתא

ש. או"ח קמ"ז א'. כתב במשנ"ב (סק"ה) וז"ל, גדול וכו', ואיתא בגמ' דהגולל [והוא מה שאנו קורין היום הגבהה שהוא עיקר הגולל] נוטל שכר כנגד כולן ולכך כדאי שהגדול יהיה מכובד במצוה זו כדי שהוא יקבל השכר, עכ"ל. יש לשאול, האם מגביה הס"ת של קריאה של עליה אחת כגון מפטיר מועדים וכיו"ב, האם הוא נוטל שכר רק כנגד אותו יחיד שעלה עתה, או שזהו דבר כללי ותמיד נוטל שכר כנגד ז' עליות. ונפק"מ, שאם נוטל שכר רק כנגד עליה אחת א"כ לכאורה אין ליתן ההגבהה של ס"ת זה דוקא להגדול.

ת. מסתבר של עלי' אחת.

מה שכתב המשנ"ב בספרו הק' 'חפץ חיים' (בפתיחה בעשין סוף אות ז' בהגה"ה) וזה לשונו הק' שם: ואגב דאירינן בזה האיסור החמור של שיחה בטלה בבית הכנסת כו' ועתה ראה כמה איסורים עבר כו' ג) שבטל קריאת התורה אפילו אם יחסר על ידי זה אפילו פסוק אחד או אפילו תיבה אחת הוא עון פלילי וגדול עונו מנשוא שאפילו מי שיוצא באמצע הקריאה נאמר עליו 'ועוזבי ה' יכלו' כדאמרין בברכות דף ח'. על אחת כמה וכמה שעומד בבית הכנסת וחימוד של השיחה בטלה והלשון הרע שלו מעבירו מלשמוע דברי אלקים

956. עיין קריינא דאגרתא (למרן הסטייפלער זצ"ל זי"ע, חלק ב' סימן פ"ב) דכתב וז"ל, בדבר קרה"ת כשהחסיר פרשה מדברי הש"ע בסי' קל"ז סעי' ג' מבואר דיוצאין במה שישלים את הפסוק שהחסיר אע"פ שלא יהי' כסדרן דדין הקורא למפרע לא יצא אינו אלא במגילה. אך מ"מ כיון שהוא בביהכ"נ בשעת קריאה אסור לצאת אפי' בין גברא לגברא אא"כ בשעת הדחק ועיין בסי' קמ"ו סעי' א' ובמ"ב שם. עכ"ל. [ועיין בס' דינים והנהגות למרן החזו"א (פ"ו אות י"ח) דאיתא שם, העידו שפעם הלך למרחוק לשמוע קרה"ת]. ודאיתנן להא יש להוסיף

הלכות בית הכנסת

בדין ביהכ"נ שצריך להיות גבוה מכל בתי העיר

תשובה תתתב

ש. כתב המחבר (או"ח ק"נ ב') וז"ל, אין בונים בהכ"נ אלא בגובהה של עיר ומגביהין אותו עד שיהיה גבוה מכל בתי העיר שמשתמשים בהם כו' עכ"ל, וכ' במשנ"ב (ס"ק ה') וז"ל, גבוה כו' ומ"מ ראוי לכתחלה ליהדר בזה בכל מה דאפשר כי בגמרא החמירו מאד ע"ז כו' יעו"ש. וכן איתא בשם ר"י החסיד לא יעשה אדם ביתו גבוה מבית הכנסת, עכ"ל. ויש לשאול, שהנני גר בקומה שלישית, וסמוך לבנין שלנו, יש את הבהכ"נ שהוא קומה אחת, ונמצא שהבית שלנו גבוה מביהכ"נ. (מדירתו של מרן לא הבאתי ראיה לעצמי כי אע"פ שדירת מרן גבוה יותר מביהכ"נ חזו"א - לדרמן מ"מ כל זה מביהכ"נ התחתון אבל עדיין יש את הבהכ"נ העליון שזה מול דירת מרן).

ת. אם יש ביהכ"נ א' בעיר שהוא גבוה מציל על כל העיר כדמשמע בגמ', ובב"ב ישיבת סלבודקא מצלת על כל העיר.⁹⁵⁷

מתי צריך לומר פסוק כשנכנס ויוצא מביהכ"נ

תשובה תתתג

ש. או"ח קנ"א א'. בחורים בישיבה שנכנסים ויוצאים מביהמ"ד כל הזמן, האם כל פעם צריכים לומר פסוק. (וכן השאלה בסתם אדם שיוצא ונכנס פחות פעמים הרבה מבחורים).
ת. אם נכנסים שלא ללמוד.

אם מותר לעשות סעודות מצוה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות

תשובה תתתד

ש. כתב המחבר (או"ח קנ"א א') וז"ל, בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון כו' ואין אוכלין ושותים בהם כו', עכ"ל. יש לשאול,

חיים כו' יעו"ש, והבן לעניננו. 957. ע"י בסידור רבינו שלמה ברבי נתן (הסיג'ילמסי) דכתב וז"ל, ודע שגם חובת בית הכנסת בכל מקום לעשות גגו חיים כו' יעו"ש, והבן לעניננו. 957. ע"י בסידור רבינו שלמה ברבי נתן (הסיג'ילמסי) דכתב וז"ל, ודע שגם חובת בית הכנסת בכל מקום לעשות גגו

יותר גבוה מכל בתי הוועד של אותה העיר שהוא נמצא בה. אבל בקומות והעליות מותר שיהיו גבוהים מבית הכנסת, עכ"ל. (שבת י"א א').

האם מותרים לעשות בהם סעודות מצוה כמו סעודת שבע ברכות וכיו"ב.
ת. הנהגין להתנות בתחלה אין בזה שאלה ואלו שאין מתניין יש בזה שאלה.

בענין הנ"ל

תשובה תתתה

ש. בהנ"ל. אם הדין שאסור, האם זה מעיקר הדין כלומר האם יש להקל במקום שעושין סעודת ז' ברכות בחדרי שיעורים משום כיבוד אב ואם או דקרינן עלה איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' (ב"מ ל"ב א').
ת. מסתבר שמותר וצ"ע.

בענין הנ"ל

תשובה תתתו

ש. בהנ"ל. האם חדרי שיעורים בישיבה דינם כבית המדרש לענין סעודת ז' ברכות.
ת. יש מקילין כמדומה.⁹⁵⁸

מתי מצוה לצאת מבית הכנסת דרך הפתח שלא נכנס בו

תשובה תתתז

ש. כתב המחבר (או"ח קנ"א ה') וז"ל, וכשנכנס בו להתפלל מותר למי שנכנס בפתח זה לצאת בפתח אחר, עכ"ל. וכתב במשנ"ב (ס"ק כ"א) וז"ל, מותר למי שנכנס וכו', צ"ל מצוה למי שנכנס [אחרונים] ובגמרא מייתי לזה מקרא שנאמר ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב וגו' והטעם כדי שיהיה נראה כמחבב, [ר"ן], עכ"ל. יש לשאול, כשכל דלתות ביהכ"נ בצד אחד של הביהכ"נ האם בזה ג"כ יש דין לצאת מהדלת שלא נכנס בה או דוקא כשהדלתות כל אחד בצד אחר.
ת. דוקא כשהן זה כנגד זה.

בענין הנ"ל

תשובה תתתח

ש. בהנ"ל. העירוני דבביהמ"ק אף שנכנסו משער צפון ויצאו דרך שער נגב מ"מ השערים היו שלא זה כנגד זה רק היו באותו צד. ולכאור' צ"ב.

ת. סגי באותו צד.

אם אפשר להדליק נרות בית הכנסת בנרות חשמל

תשובה תתתט

ש. כתב המחבר (או"ח קנ"א ט') וז"ל, ונוהגין להדליק בהם נרות לכבדן, עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, האם אפשר להדליק נרות חשמל לנרות ביהכ"נ.

ת. ⁹⁵⁹ בגמ' כ' נר ולא צריך לשנות ממה שכתוב. ⁹⁶⁰

בענין הנ"ל

תשובה תתתי

ש. בהנ"ל. כתשובת מרן. כן מבואר מהעובדא שהובא בס' עלינו לשבח ויקרא עמוד רס"ב שמרן הסטיפלער זי"ע הקפיד שלא להחליף משמן לחשמל. (וכן הוא בס' ארחות רבינו כרך ג' עמוד רי"ז, ובס' תולדות יעקב עמוד ר"ה). וכן הוכיח הגאב"ד מטשעבין זצ"ל מש"ס בבלי וירושלמי (הובא מכתבו בספר ישורון) וז"ל ⁹⁶¹ שוכט"ס לכ' ידידי הרב החו"ב זך השכל מהו' אלחנן טיקאצינסקי נ"י באטוואצק. יקרתו השגתי אתמול, בדבר השאלה אם יצא בזה

ואולי הכוונה היתה על פי מש"כ בפירוש הרשב"ץ על הרי"ף שם שכתב וזה לשונו, תני חדא אור של בית הכנסת, אור, נר, עכ"ל יעו"ש, כו'. והשיבו מרן שליט"א: עי' באו"ח סי' קנ"ד סי"ג. 961. במכתב ששלחתי למרן שליט"א לא כתבתי בשאלה את לשון הגאון מטשעבין זצ"ל רק צרפתי לשאלה העתק צילום ספר שם היה מובא מכתב זה.

959. תשו' זו הי' בע"פ. 960. בספר 'נרות לכבוד בית הכנסת' [פרק א' סימן ב' סוף ס"ק א'] כתב ששאל מקמיה מרן שליט"א על התשובה כאן בזה"ל: ראיתי בספר תשובות הגר"ח להקפיד שהנרות לכבוד בית הכנסת יהיה גם מנרות ממש, כי בגמרא כתוב נר, יעו"ש, ורצוני לשאול הא בגמרא ברכות נ"ג א' כתוב "אור" ולא כתוב "נר",

שמדליק נר עלעקטרי ידי נדרו שנדר נרות לבית הכנסת, מאז נשאלתי על זה והנני מעתיק לו חו"ד. (כנראה העתיק מה שהודפס בשמו ב"הבאר" שנה ט"ו, תרצ"ט, סימן נ"ח). ע"ד שאלתו כאנשים שנדרו מעות קרן קיימת לחברה בתנאי שלאחר הסתלקותם ילמדו משניות וידליקו נר נשמה ביום היארצייט, וכן היא התקנה מאז, וע"כ שואל אם בזה שמדליקין נר נשמה בעלעקטרי חשיב כמקיימי התנאי. ולדעתי אינה מהנכון לעשות כן אחר שנר ה' נשמת אדם, ועי' במג"א סי' תר"י ס"ק ג' בשם מהרי"ל דגימ' דנר הוא כנגד רמ"ח איברים של אדם וכנגד רמ"ח מ"ע, ומשו"ה אשה שיש לה רנ"ב אברים כמבואר בש"ס בכורות דף מ"ה אינה מחוייבת להדליק נר בעיוה"כ עיי"ש, ואחר ששם נר לא מיקרי אלא אם יש שלשה דברים הללו בהיכלי הפתילה, שמן ואור, כמבואר בנתיבות עולם למהר"ל סוף נתיב התורה וז"ל: שהדור דנר היא שלישי כי יש בו פתילה והשמן והאור שתולה כפתילה שבו ההדור ואם הכלי ג"כ מכלל הנר נשאר בתיקו עיי"ש, אלמא מבואר מדבריו הק' דלא בשביל הכלי בלבד הוא נקרא נר רק משום השמן הפתילה והאור, וא"כ כיון דנר עלעקטרי ליכא שלשה דברים הללו לא חשיב בכלל נר ובודאי אין יוצאים ידי חובתם במה שמדליקין נר עלעקטרי לרמז כנר נשמת אדם דזה לא הוי בכלל נר.

ואמנם לפי דברי המג"א היה מקום לכאורה לומר דלטובת נשמת אשה שפיר יכולין להדליק נר עלעקטרי כיון דאין לה רמז בהנר כנ"ל, אולם באמת מצד המנהג אינו נכון לשנות גם באשה, ובפרט לפ"מ דאיתא בירושלמי (סוטה פ"ה ה"א) א"ר תנחומא מנין המארים נגד רמ"ח אברים שיש בה ונגד רמ"ח אברים שיש בו, אלמא דהירושלמי פליג אש"ס דילן וס"ל דגם אשה יש לה רק רמ"ח אברים וא"כ נשמת אשה הוא מרומז ג"כ דגימ' נר, וכבר ידוע דברי המדרש דאדם נמשל לנר כמ"ש לבי לבי התורה והאדם בשני חלקיו אבוקה נמשכת אורה, גוו פתילה ופתלת, ונשמתו שמן זית זך בהצמד והסכמתם ומלא הבית אורה עיי"ש. וע"כ הנראה דגם לענין נדר שנדר נרות לבית הכנסת לא יצא בזה. והנני בזה ידיו דוש"ת בלונ"ח דוב בעריש ווידענפעלד אבד"ק הנ"ל. עכ"ל הגאון מטשעבין.⁹⁶²

ת. בודאי גם חשמלים ראוי לעשות בניהכ"נ אבל בשעת התפלות ידליקו ג"כ נרות.

962. עיין מש"כ בזה בספר "נרות לכבוד בהכ"נ" פ"ה. ועי' דעת נוטה ח"א הל' תפלה תשו' שפ"ח

נרות בית הכנסת לענין עזרת נשים

תשובה תתתתיא

ש. בהנ"ל. האם בעזר"נ ראוי או צריך להדליק נרות ביהכ"נ. (ולפעמים מצוי עז"נ שגם אנשים מתפללים שם אנשים כשהנשים לא שם, ואולי זה גורם שגם כשרק הנשים שם יהיה צורך להדליק שם נרות ביהכ"נ).

ת. לא שמענו.⁹⁶³

עד מתי צריך להיות הנרות ביהכ"נ דולקים

תשובה תתתתיב

ש. או"ח קנ"א ט'. כתב הגר"ח פלאג"י זצ"ל בשו"ת לב חיים [סימן מ"ח] וז"ל, באופן שהדלקת נרות בית הכנסת סגולתם לזכות לאור תורה דומיא דנר שבת ונר חנוכה, כל שכן נרות הדולקות בפני היכל הקודש, דהיינו ממש כי נר מצוה ותורה אור, א"כ זה האיש שכיבה נרות ביהכנ"ס וכל שכן נרות שבפני היכל הקודש, ומנע מלהביא אור תורה לעולם, תיקנו דיחזיק ביד לומדי תורה ויכבדם בכבוד והדר, דעי"ז, התועלת אשר היה מגיע בהדלקת נרות בית הכנסת, היא מוצאת בכבוד התורה ולומדיה כדאיתא שם בגמ' דשבת [לגירסת הגר"א שם] מאן דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן מאן דדחיל רבנן הויין ליה חתני רבנן ע"ש, נמצא דזהו ממש תיקונו כו', עכ"ל. ובשאלה ובתחילת התשובה שם כתב לשון חמור טפי דכ' זה שכיבה נרות כו' "וצריך סליחה וכפרה" וכו'. והנה בפשוטו מש"כ א"כ זה האיש שכיבה נרות ביהכנ"ס הכונה לנרות שבעמוד החזן, ומש"כ "וכ"ש נרות שבפני היכל הקודש" הכונה לנר תמיד שמעל ארון הקודש, וכיון שכן, נמצא מדברי הגר"ח פלאג"י שיש איסור חמור מאוד לכבות הנרות שבעמוד החזן עד כדי שצריך סליחה וכפרה ותיקון שלם כנ"ל, וא"כ יש לשאול איך רגילים כיום לכבות הנרות שבעמוד החזן בגמר התפילה [ואולי כונת הגר"ח פלאג"י לא לנרות שבעמוד החזן רק דא"כ צ"ב לאיזה נרות כונתו]. וצ"ב.

יעו"ש, וכ"כ להוכיח בראיות בשו"ת חלקת יואב כרך א' ח"א או"ח סי' ד' בד"ה ולענ"ד, עי' בזה בס' נרות לכבוד ביהכ"נ פ"ז ס"ג ס"ק י"ח יעו"ש.

ובהערה 863 שם. 963. שו"מ בס' מקור חיים (להחיות יאיר) דכתב (או"ח קנ"א ט') וז"ל, ובקצת קהלות מקפידין אף בעזרת נשים על זה כו' עכ"ל

ת. כ"ז שצריך להן.

בהיתר הט"ז לסתור הביהכ"נ שהיה מחוץ לחומה

תשובה תתתיג

ש. כתב במשנ"ב (סי' קנ"ב ס"ק ט') וז"ל, כתב הט"ז מעשה בעיר אחת שהיו היהודים דרים חוץ לחומה וארע הענין שנתישבו בתוך החומה והיתה הבית הכנסת לבדו חוץ לחומה ואמרתי אין לך תיוהא גדולה מזו והתירתי לסתור אותה כדי לבנותה תוך החומה ויתחילו לבנות בית הכנסת החדשה ויטלו אח"כ האבנים מן הישנה ויבנו תוך החומה מהם עכ"ל, לכאור' יל"ע איך היה המעשה והיינו האם הכונה שכשנתישבו בתוך החומה גם התפללו בתוך החומה או"ד הכונה שאמנם נתישבו בתוך החומה אבל להתפלל עדיין היו מתפללים בביהכ"נ שחוץ לחומה. ואם כצד שני, מה שהתיר הט"ז היינו משום שאי"ז כבוד שהבהכ"נ נשאר לבדו חוץ לחומה אפי' שהתפללו שם. והנפק"מ, דהנה כתב הרמ"א וז"ל, ואסור ליקח אבנים מבית הכנסת הישנה כדי לבנות חדשה עכ"ל וכתב במשנ"ב (ס"ק י') וז"ל ואסור ליקח אבנים וכו'. ענין בפני עצמו הוא ולא קאי אחרבו יסודותיו דאז בודאי מותר לסתור ולבנות ממנו את הבנין החדש אלא אריש הסעיף קאי דהבית הכנסת הישן הוא שלם כו' עכ"ל, והשתא אי נימא דבמעשה הנ"ל גם לא היו מתפללין שם והיינו שכשנתישבו בתוך החומה גם התפללו בתוך החומה ועזבו הבהכ"נ שחוץ לחומה לגמרי אז נחא מה שהתיר הט"ז כנ"ל, והיינו כי באופן כזה הוי כמו חרבו יסודותיו, אבל אם נימא שאף שניתישבו בתוך החומה מ"מ עדיין היו מתפללים שם א"כ איך התיר הט"ז לסתור וליקח אבנים ממנו. ולכאור' צ"ב.

ת. מ"מ כיון שאינו ראוי הוי כחרבו.⁹⁶⁴

רצועות תפילין אי דינם כספרי קודש לענין לישוב בספסל שעל גביו הרצועות

תשובה תתתייד

ש. כתב המחבר (סי' קנ"ד סעי' ג') וז"ל, תשמישי קדושה כגון כו' ורצועות תפילין כו' יש בהן קדושה וצריך לגנון כו' עכ"ל, ובס' דינים והנהגות

964. היינו שעדיין היו מתפללים שם (וכדמ' הל' בטהכ"נ יהי' לבדו חוץ לחומה לכן הוי כחרבו בט"ז והיתה הבהכ"נ לבדו) ומ"מ כיון שאי"ז ראוי והותר לסתור ולבנות חדש.

למרן החזו"א פ"ג אות י"א איתא, הקפיד מאד שיזהרו שהרצועות לא יגיעו לארץ ע"כ, וידוע ג"כ המעשה שהחזו"א ראה אחד שגולל רצועות התפילין וחלקן היו על הארץ ורץ מקצה לקצה כדי להרימו מהארץ. ויש לשאול, כשהרצועות נמצאים ע"ג הספסל האם מותר לישוב על הספסל, וכדין ספרים שאסור לישוב על הספסל כשיש עליו ספר כמ"ש בשו"ע יו"ד.

ת. מסתבר שמותר.

אם מותר לתרום מעיל ס"ת לס"ת שאדם אחר תרם

תשובה תתתטז

ש. כתב המשנ"ב (סי' קנ"ד סס"ק נ"ט) וז"ל, המתנדב איזה דבר לביהכ"נ כגון פרוכת וטסי זהב וכיוצא בזה ורוצה לכתוב שמו עליו אין הציבור יכולים לעכב עליו שגם התורה כותבת ומפרסמת העושה מצוה (רשב"א) כו', עכ"ל. יש לשאול, האם אפשר לתרום מעיל של ס"ת, לס"ת שאחר תרם, והיינו שעל המעיל החדש לא כתוב שהס"ת עצמו נתרם נדבת פלוני לע"נ פלוני, רק כתוב לע"נ פלוני אחר, ואם יועיל שיכתבו על המעיל החדש מעיל הס"ת נתרם וכו', וכגון שא"א לשאול את תורם הס"ת.

ת. מותר.

מי שאסור לו לאכול פת היאך יוצא בפת שחרית

תשובה תתתטז

ש. או"ח קנ"ה ב'. כתב המחבר לענין פת שחרית וטוב שירגיל בו. וכתב המשנ"ב דפ"ג מיני חולאים מתבטלין עי"ז ולהלן סי' קנ"ז מבו' דזמן אכילת פ"ש הוא עד שעה ו'. ויש לשאול כך, מי שאסור לו לאכול כל מיני הדגן האם מפסיד כל ענין פת שחרית, או שלדידיה מה שהוא רגיל לאכול יהי נחשב לו ג"כ פת שחרית לענין זה שיבוטל ממנו ג"כ כל הפ"ג מיני חולאים. [ובב"מ ק"ז ב' שם אי' עוד י"ג דברים שנאמרו בפ"ש מלבד פ"ג הנ"ל הנזכר בגמ' שם לעיל מיניה]. [ולענין קידוש במקום סעודה מרן שליט"א אמר לי מהחזו"א דמה שהוא רגיל לאכול נחשב לו לסעודה ואי"צ לשתות ב' רביעיות בשביל לצאת קידוש במקום סעודה, ואולי יש ללמוד מזה גם להכא דהאכילה שהוא כן רגיל לאכול יחשב אצלו לפ"ש ממש לענין הכל ואף שאינו אוכל פת

ממש ויל"ע] וכ"ז נפק"מ ג"כ אם צריך לגמור אכילתו עד שעה ו' כמו פת שחרית.

ת. נכון. 965 966

נמצא בסוף שעה שישית ולא אכל פ"ש וגם לא נתן עדיין אוכל לבהמותו מי קודם

תשובה תתתיז

ש. או"ח קנ"ה ב' - קנ"ז א'. מי שמגדל בהמות ועדיין לא נתן להם לאכול, וגם הוא לא אכל פת שחרית, וכעת נמצא בסוף שעה שישית שהוא סוף זמן אכילת פת שחרית, האם יקדים אכילתו לאכילת הבהמות כדי שלא יפסיד הפת שחרית שמצילה מכל מיני חולאים כדאי' בגמ', או"ד שיאכיל הבהמות קודם כדאי' בגמ' גיטין ס' א' דקודם ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת אף שעי"כ יפסיד הפת שחרית. [להקדים האוכל לבהמות הוא דאו' ואילו פ"ש הוא דרבנן, ולפי"ז אולי צריך להפסיד הפת שחרית].

ת. הבהמות קודמות. 967

אם מועיל תשובה על לשון הרע לענין שיחזורו זכויותיו

תשובה תתתיח

ש. או"ח קנ"ו. איתא בחובת הלבבות על המספר לשה"ר שזכויותיו עוברים לזולת שנדבר עליו, וחובותיו של הנדבר עוברים אל המדבר, האם מועיל תשובה לגבי החזרת הזכויות וכן ח"ו החובות, והאם צריך בקשת מחילה שיחזרו הזכויות.

ת. מועיל תשובה. 968

965. היינו שלדידיה מה שהוא רגיל לאכול באמת נחשב לו לפת שחרית שמצלת כנ"ל ושצריך לגמור עד שעה ו' כנ"ל. 966. ע"ע תשובות מרן שליט"א בזה הענין של מי שאסור 967. ע"ע מש"כ בענין זה בספרנו מאור אהרן חוקת כ' ד' בד"ה יל"ה. 968. עיין משנ"ב קנ"ו ס"ק ד'.
לו לאכול פת, להלן בסי' רצ"א רע"ג רע"ד יעו"ש. 967. ע"ע מש"כ בענין זה בספרנו מאור אהרן חוקת כ' ד' בד"ה יל"ה. 968. עיין משנ"ב קנ"ו ס"ק ד'.

תרכב תשובות ביהכ"נ - דברים הנוהגים בסעודה הגר"ח

אם להציע לסומא לעזור ללכת

תשובה תתתית

ש. או"ח קנ"ו. סומא המהלך לבדו וקשה לו ללכת אם מותר לגשת אליו שיעזרו לו דלמא זה מבישו. (וכך עשיתי בהזדמן לפני והיה נראה קצת מביש).

ת. זה חסד.⁹⁶⁹

התעורר בבוקר ונרדם שוב מתי סוף זמן אכילת פת שחרית שלו

תשובה תתתית

ש. או"ח קנ"ז. מעשה בא' שקם בבוקר לתפלה, וחש שלא בטוב באופן שנאנס והוכרח לחזור לישון ונתעורר ב' שעות אח"כ, ויש לשאול מתי נחשב לו סוף זמן האכילה דהיינו לסוף ד' שעות או לת"ח לסוף ו' שעות, האם לפי הפעם הראשונה שקם או לפי הפעם השניה שקם, שהרי כתב במשנ"ב בס"ק ב' דחשבינן השעות הנ"ל ממתי שקם ממטתו.

ת. יתכן לפי הראשונה.

הלכות דברים הנוהגים בסעודה

ביזוי אוכלין באוכל לא כשר

תשובה תתתית

ש. או"ח קע"א. האם שייך ביזוי אוכלים באוכל שאינו כשר. ואם יש איזו עדיפות לתת אוכל זה לבעלי חיים.

ת. לא.

969. עיין משנ"ב קנ"ו ס"ק ד'. וחז"מ תחילת רכ"ח.

בברכת הטוב והמטיב על היין

תשובה תתתכב

ש. כתב המחבר (או"ח קע"ה א') וז"ל, הביאו להם יין אחר אינו מברך עליו בפה"ג אבל מברך עליו הטוה"מ, ולא דוקא הביאו להם מחדש אלא ה"ה אם היה להם מתחלה שני יינות מברכין על הב' הטוה"מ, וכתב במשנ"ב (סק"ד) וז"ל, ולא דוקא מחדש ר"ל שהביאו להם עתה בבית אלא ה"ה אם היה מתחלה שני יינות בבית ודעתו לשתותם אלא שהיין השני לא היה מונח לפניו על השולחן בשעת ברכת בפה"ג [נמי מברך] ודעת הלחם חמודות דכשהם בביתו בשעת ברכת בפה"ג ודעתו לשתותם כמונח לפניו על השולחן דמי וא"צ לברך ברכת הטוב וספק ברכות להקל עכ"ל.

נראה דפירש פלוגתתם אם בירך הגפן ואח"כ הביאו השני שהיה בדעתו תחלה לשתותו אינו מברך הטוב. וזה סותר למה שמשמע בשו"ע להלן ס"ג דלכו"ע אם בירך על הרע מברך אח"כ על הטוב, אלא דמחוייב לברך על הטוב, וזה אפילו בשניהם לפניו. ואמנם בדברי לחם חמודות על הרא"ש מבואר כונתו דודאי אם בירך על הרע יחזור ויברך על הטוב, אלא דמחוייב להביא כל היינות שיש לפניו בזאת הסעודה, כדי שלא להרבות בברכות, אלא דע"ז לא שייך הלשון ספק ברכות להקל. ואם בזה פליגי הלבוש והל"ח ואין לנו הכרעת המשנ"ב בזה. ובס' שונה הלכות סתם מרן שליט"א דמחוייב להביא כל היינות שדעתו לשתותם, והיינו מדברי הלחם חמודות הנ"ל לפי מה שמפורש בדבריו על הרא"ש, ושם פירשו כן בדברי המשנ"ב. וצ"ע. ברם דברי המשנ"ב כפשוטם ג"כ צ"ע וכנ"ל. (מח"א).

ת. נכון מש"כ.

בענין הנ"ל

תשובה תתתכג

ש. שם. במשנ"ב (ס"ק י"ד) כתב, בשם הא"ר, דאם יש לו כמה יינות ורוצה לברך על כולם הטוה"מ, יסירם מהשולחן בשעת ברכה ראשונה ואח"כ יכניסם לפי סדר הרע הרע תחלה, ויברך על כל אחד הטוה"מ. והנה לפי מה שסתם מרן שליט"א בסעיף א' כדברי הלחם חמודות דמחוייב להביא כולם לשולחן א"כ איך יוציאם מהשולחן הא מחוייב להביאם כדי שלא להרבות בברכות. [וכן כתב שם לענין מי שאינו יודע איזה טוב ואיזה

תרכד   תשובות   דברים הנוהגים בסעודה   הגר"ח

גרוע שיורידו מן השולחן ואח"כ יביאנו ויברך עליו, מיהו התם י"ל דכיון דלא יועיל מה שישים על השולחן לפי שאינו יודע על איזה מהם לברך. וצ"ע]. (מח"א הנ"ל).

ת. נכון.

אם שיש חשיב כשולחן לענין שצריך להוריד הסכין בברהמ"ז

תשובה תתתכד

ש. כתב המחבר (ק"פ ה') וז"ל, נוהגים לכסות הסכין בשעת בהמ"ז ונהגו שלא לכסותו בשבת ויו"ט עכ"ל ויעו"ש במשנ"ב. ויש לשאול, כשמשתמש בשיש כשולחן (דמצוי פעמים שאין השולחן פנוי ואוכלים אצל השיש במקום אצל השולחן) האם גם מהשיש צריך ליקח הסכין או לא כי סוף סוף שיש רגיל להיות עליו הרבה כלים ובכללם סכין.

ת. צריך.

מספריים אם זה בכלל סכין שצריך להוריד בברהמ"ז

תשובה תתתכה

ש. בהנ"ל. האם מספריים זהו בכלל סכין שצריך להוריד מהשולחן בברכת המזון (יש מספריים רגיל, ויש עם שפיץ חד בראשו).

ת. מספריים לא, רק סכין.

נטל ידיו אחר בית הכסא אם צריך ליטול שוב למים אחרונים

תשובה תתתכז

ש. או"ח קפ"א. גמר סעודתו והלך לבית הכסא יצא ונטל ידיו לברך אשר יצר, האם נוטל עוד פעם למים אחרונים או לא.

ת. אי"צ.

הלכות ברכת המזון

הניקוד הנכון בתיבת ירושלים בברכת בונה ירושלים

תשובה תתתכז

ש. ⁹⁷⁰ כתב המחבר (או"ח קפ"ח א') וז"ל, אחר שחתם בונה ירושלים יענה אמן אחר ברכת עצמו מפני שהיא סיום הברכות דאורייתא דהטוב והמטיב אינה דאורייתא. אמן זה יאמרנו בלחש כדי שלא ירגישו שברכת הטוב והמטיב אינה דאורייתא ויזלזלו בה כו', עכ"ל יעו"ש. בברכת המזון, בונה ברחמיו ירושלים, יש מקומות שמנקדים בקמץ ויש מקומות שמנקדים בפתח, איזהו הנכון.

ת. זה תלוי אם האמן המשך או דבר לחוד.

בענין הנ"ל

תשובה תתתכח

ש. בהנ"ל. משמע מתשו' מרן שליט"א שיש צד שהאמן של בונה ירושלים הוא חלק מהברכה, ומאידך הא כתב במשנ"ב (קפ"ח ס"ק ב') וז"ל, לא יאמר בונה ירושלים אמן בנשימה אחת רק ימתין קצת אחר תיבת ירושלים ואח"כ יאמר אמן "כדי שלא יהא משמע שגם האמן מסיום הברכה הוא", עכ"ל. וצ"ב.

ת. במ"ב משמע באמת שאינו המשך. ⁹⁷¹

כשהוריו בדירה שכורה אם יאמר בעל הבית הזה

תשובה תתתכט

ש. או"ח (קפ"ט א') נוסח ברכה רביעית ודיניה, ובמשנ"ב (ס"ק ה') וז"ל, אחר הרחמן יש לענות אמן עכ"ל. יש לשאול, במה שאומרים הרחמן הוא יברך את אבי מורי בעל הבית הזה כו', כשההורים דרים בדירה שכורה והבן בא אצל אביו ומברך ברהמ"ז, האם אומר אבי מורי "בעל הבית הזה".

ת. יכול לומר.

התשובה של שאלה נוכחית שענה מרן זה תלוי כו' וכנ"ל. ועי' תשובות תרפ"ז, תתתנ"ח, תתתכ"ז ודוק.

⁹⁷¹ בצל"ח ברכות מ"ט ב' סוף ד"ה אומר ברוך שנתן שבתות כו' אלא טעמא אחרינא כו' ג"כ

⁹⁷⁰ קודם שאלה זו שאלנו במכתב עוד שאלה כך: בכמה מקומות הניקוד ירושלים ובכמה מקומות הניקוד ירושלים, מאי שנא ומה הכלל בזה. ומרן שליט"א ענה: במקום המפסיק נקוד קמץ. [א"ה: כמ"ש רש"י איוב י"ד ט' יעו"ש]. ומעתה מובנת

אם יאמר הרחמן בהליכה להספיק הסדר בזמן

תשובה תתתל

ש. או"ח קפ"ט. האם מותר לומר הרחמן בעמידה [בהליכה] כדי להספיק להגיע לסדר בזמן. (מב"א).

ת. אין ראוי.

בטעם למה שהפוסקים השמיטו הדין דכל פסוק דלא פסקה משה כו'

תשובה תתתלא

ש. ⁹⁷² או"ח קצ"ב. מדוע משמיט הרי"ף ושא"פ דין דכל פסוק דלא פסקא משה אנן לא פסקינן.

ת. כבר קדמו בחוות יאיר סי' קצ"ב ע"ש.

בענין הנ"ל

תשובה תתתלב

ש. בהנ"ל. כל פסוקא דלא פסקו משה אנן לא פסקינן. יש לשאול, בגונא שיש שם בחציו השני של הפסוק, ולא ביטא נכון חציו הראשון של הפסוק, האם צריך לחזור על חציו הראשון של הפסוק או לא, כי אולי כיון שלא ביטא נכון החצי הראשון של הפסוק ה"ז כאילו שאמר רק החצי השני של הפסוק וכיון שבחצי השני יש שם נמצא שפוסק פסוק דלא פסקינן, או שאין לחוש לכל זה. ⁹⁷³

ת. מראה להיתר.

מתי חתן צריך לומר בזימון ברשות מורי חמי

תשובה תתתלג

ש. כתב המחבר (או"ח קצ"ב א') וז"ל, היו המסובין ג' חייבים בזימון כו' עכ"ל. ויש לשאול, דבס' מעשה איש הובא מעשה שמרן שליט"א כובד ע"י מרן החזו"א בזימון וכיון שמרן הסטייפלער ג"כ היה שם בסעודה לכן אמר מרן החזו"א למרן לומר ג"כ ברשות אבי מורי. ע"כ. והשאלה, האם גם חתן

תשובות ברכת המזון - ברכת הפירות הגר"ח תרכז

אצל חמיו צריך לומר ברשות חמי מורי דהא איתא בשו"ע (יו"ד ר"מ כ"ד) חייב אדם בכבוד חמיו, וכתב הט"ז משום הא דמצינו שדוד המלך קרא לשאול "אבי".

ת. אם הוא באמת רבו.⁹⁷⁴

אורח שאינו אוכל דגן אם יאמר ברכת האורח

תשובה תתתלד

ש. מי שאסור לו לאכול דגן, וממילא אינו מברך ברכת המזון אף בסעודות השב"ק, ומתארח, האם יאמר ברכת אורח או"ד דזה חלק מברהמ"ז וכיון דאינו מברך ברהמ"ז א"כ גם אי"צ לומר ברכת אורח. (ואם מברך ברכת מעין שלוש כגון על יין הקידוש אם צ"ל ברכת אורח).
ת. יאמר.

הלכות ברכת הפירות

אם מברכים בורא נפשות על טיי"א רותח

תשובה תתתלה

ש. או"ח ר"ב. שמעתי שדעת מרן שליט"א ששיעור כדי שתיית רביעית לענין בורא נפשות הוא בכל משקה כפי הרגילות לשתותו, וא"כ צ"ע מטי"א רותח אמאי לא יברכו עליו בורא נפשות והרי הרגילות לשתותו כך, שמעתי שכבר שאלו למרן שליט"א משם, ומרן ענה ע"ז, אך לא נודע לי מה היתה תשובתו. (מב"א).
ת. לא אמרתי כן, אבל יש דעה כזו.

תרופה טעימה אם מברכין עליה

תשובה תתתלו

ש. או"ח ר"ד. תרופה טעימה כמו משקה טעים (במשקה כדי שיהיה טעים צריך שיהיה מתוק, אבל תרופה לא תמיד צריך שיהיה מתוק כדי שיהיה

974. לכאור' קצת צ"ב דהיכן מצינו דשאול הי' רבו של דוד.

תשובה תתתשס"ט במש"כ מרן שליט"א לעיל בשם המג"א דבדרך תפלה מותר לומר גם חצי פסו' דלא פסקו משה יעו"ש, ולפי"ז לכאור' גם פה ניחא.

טעים) האם צריך לברך שהכל, ובורא נפשות כשזה רביעית.

ת. אם נהנה יברך.⁹⁷⁵

בירך בורא פרי אדמה במקום בורא פרי האדמה

תשובה תתתלז

ש. כתב המחבר (או"ח ר"ה א') וז"ל, על הירקות מברך בורא פרי האדמה כו', עכ"ל. יש לשאול, מי שטעה ובירך בורא פרי אדמה ולא בורא פרי האדמה, האם יצא, והאם חשיב שהוציא שם שמים לבטלה.

ת. מסתבר שיצא.

ברכת פירות האדמה כשהם חיים

תשובה תתתלח

ש. או"ח ר"ו. כתב במשנ"ב (סק"ג) וז"ל, וכן על פירות האדמה שטובין מבושלין יותר מחיין שדינן לברך שהכל כשאוכלין כשהם חיים אם בירך בפה"א יצא [פנים מאירות], עכ"ל. וצ"ב דאיך סתם כאן המשנ"ב וכתב בפשיטות 'שדינן לברך שהכל' כו', והרי לעיל סוף סימן ר"ה ס"ק י"ח כתב המשנ"ב דזהו ספק אם לברך שהכל או בפה"א. (ואולי נוכיח מזה דלמשנ"ב ס"ל דצריך לברך שהכל, אך דוחק לומר כן, דא"כ למה לא הכריע כן בפירוש לעיל ס"ק י"ח). וצ"ב.

ת. מספק מברך שהכל.⁹⁷⁶

בירך שהכל ושתה ושוב בירך בפה"א והכניס המאכל לפיו וקודם שבלע המאכל שוב שתה ובלע המשקה קודם בליעת המאכל, אם השתיה הוי הפסק לברכת בפה"א

תשובה תתתלט

ש. בירך ברכת שהכל ושתה, ואח"כ בירך ברכת בורא פרי האדמה והכניס לפיו המאכל כגון תפוז"א, וקודם שבלע התפוז"א הכניס לפיו שתי', ובלע השתי' לפני שבלע את התפוז"א. ויש לשאול האם בליעת השתי' הוי הפסק בין

אנסוהו לאכול או לשתות אע"ג דהחיק נהנה ממנו אינו מברך עליו הואיל ונאנס על כך, עכ"ל. ועיין משנ"ב. 976. היינו שמש"כ המשנ"ב 'שדינן

975. עיין או"ח ר"ד ח' וז"ל, כל האוכלין והמשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה אם טעמם טוב והחיק נהנה מהם מברך עליהם תחלה וסוף, הגה, אם

הברכה שבירך בפה"א לבין אכילת התפוא"א. ואם זה הפסק האם צריך להוציא התפוא"א מפיו ולברך עליו שוב בפה"א.

ת. אינו הפסק כי הוא טפל.⁹⁷⁷

בכוונת ברכת מעין שלוש

תשובה תתתמ

ש. בברכת מעין ג' (או"ח ר"ז, ושם ר"ח, ומשנ"ב ר"ח ס"ק ז'), ועל מזבח ועל היכלך, לכאורה הו"ל מזבחותיך ל' רבים משום דהו"ב מזבחות הפנימי והחיצון. (ואפשר לפרש שצריך לרחמים על המזבח משום מה דאיתא בגמ' (גיטין צ' ב') דהמגרש אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות, וכעת חושבני דאולי לכן כתוב מזבחך ל' יחיד דרך מזבח אחד מוריד עליו דמעות כדמשמע לשון הגמ', אבל א"כ צ"ב איזה מזבח דוקא ולמה דוקא מזבח פלוני).

ת. מזבח החיצון הי' מחובר לקרקע ולא הפנימי עי' זבחים כ"ז ב'.^{978 979}

ברכת מעין שלוש כשאכל כזית על המחיה ושתה יין כדי כזית

תשובה תתתמא

ש. או"ח ר"ח. בשנת תשל"ו קיבל הגר"ר כו' מכתב מהרב כו'⁹⁸⁰, שמרן שליט"א אמר בשם אביו מרן הסטייפלער זצוקלה"ה שאם אכל כזית על המחיה ושתה יין פחות מרביעית, אזי כשמברך על המחיה, לא מזכיר הגפן בברכה. אבל הגר"ר כו' (הנ"ל) אמר לי שלפני למעלה משלושים שנה הגיע למרן

לברך שהכל' הכונה שמספק מברך שהכל.
 977. חכ"א העיר דאולי יש ליתן ראייה לכך שאינו הפסק ממש"כ המשנ"ב (סי' ר"ט ס"ק ח') שאין שתיית המים מפסיקה בין ברכת בפה"א לבין היין ששתה אח"כ, באופן דמיירי התם שבירך בפה"א כי הי' סבור שהוא יין ונמצא מים יעו"ש. 978. שם נתבאר דכיון דהוי מחובר לקרקע הוי כחלק מהמקדש יעו"ש, ולפי"ז א"ש. 979. עי' מש"כ מרן שליט"א בס' שיח השדה ח"ג [זבחים] עמו' קפ"ב - קפ"ה. 980. וז"ל המכתב, - ב"ה הי' טבת התשל"ו. [מרן] הגר"ח קניבסקי [שליט"א] אמר לי מה שאמר בשם אביו שליט"א [מרן] הסטייפלער זצוק"ל] לברך על הגפן ושתה משהו כשמברך בין כה על המחיה, אין זה אלא בשתה כזית שכיון שיש שיטות אם בשתיה שיעורו בכזית או ברביעית לזה אמר אביו שליט"א שאוכל כזית מזכיר ג"כ על השתיה אכן אם לא שתה אלא משהו א"צ להזכיר בעל המחיה מהשתיה. מקום חותם.

תגל תשובות ברכת הפירות הגר"ח

בפורים, ומרן אמר לו: קודם שותים, ושם ראה בהיפוך, שמרן שליט"א הזכיר בברכת על המחיה גם הגפן אע"פ ששתה פחות מרביעית. וצ"ת.
ת. אם שתו כדי כזית כוללים כי זה ספק ברכה.

אם לבן דינו כמאכל או כמשקה

תשובה תתתמב

ש. או"ח ר"י א'. האם לבן זה משקה או מאכל.⁹⁸¹ (מב"א).
ת. מאכל.

הזכרת שמות כשלומד בפ"ה דאבות

תשובה תתתמג

ש. או"ח רט"ו. האם אומרים שם השם בפ"ה דאבות בשעת הלימוד.
ת. אין נוהגין כן [א"כ יש פסוק שלם].⁹⁸²

הזכרת שמות כשלומד הלכות ברכות

תשובה תתתמד

ש. או"ח רט"ו. מי שלומד הלכות ברכות האם יכול לומר בזה הלשון "האוכל מיני מזונות מברך ברוך אתה ה' וכו'" האם יכול לומר כן ולהוציא שם השם כיון שמתכוין להלכה ולא לשם. ולכאורה כך מבואר מהתוס' שבועות ל"ה א' ד"ה באלף דלת. (מב"א).
ת. לא נהוג לומר שם ה' (עי' שו"ה סי' רט"ו דין ד').^{983 984}

וגם הרב יכול להזכיר השם כדי ללמדם אבל גדול שלומד הברכות בגמרא אומר בלא הזכרת השם אלא א"כ נזכר שם פסוק רשאי לאומרו עם הזכרת השם אבל קטן שהגיע לחינוך ומברך על אכילה או על הפטירה צריך לענות אחריו אמן ואם לא הגיע לחינוך אפילו מברך על אכילה אין לענות אחריו אמן. עכ"ל מרן שם. ⁹⁸⁴ עיין לעיל תשובה תתתצ"ח.

⁹⁸¹ ונקפ"מ שאם דינו כמשקה א"כ צריך לשתות רביעית יחד כדי להתחייב בברכת בורא נפשות ואם דינו כמאכל א"כ סגי אפי' בכזית כדי להתחייב בברכת בורא נפשות. ⁹⁸² עיין משנ"ב או"ח רט"ו, סס"ק י"ד, ושם שערי תשובה ס"ק ד', ובפתחי תשובה או"ח רמ"ו ס"ק ב'. ⁹⁸³ וז"ל מרן שם, תינוק הלומד ברכות לפני רבו ואין חייב בה מותר לו להזכיר את השם ואין עונין אמן אחריו

תשובות ברכת הפירות - ברכות הודאות הגר"ח תרלא

הזכרת שמות כשקורא תרגום נ"ך

תשובה תתתמה

ש. בהנ"ל. האם מותר לקרוא תרגום של נ"ך עם שם ה'.

ת. מותר.⁹⁸⁵

הזכרת שם בפסוק עד האלהים וגו' בעת לימוד הגמרא

תשובה תתתמו

ש. בהנ"ל. כשלומדים בגמרא את הפסוק עד האלהים יבא דבר שניהם ומוזכר רק חלק מהפסוק האם אומרים אלהים בה"א או בקו"ף. (מב"א).

ת. מותר אבל לא נהגו.⁹⁸⁶

המקור לעניית אמן כשבירך בלא הזכרת השם

תשובה תתתמוז

ש. כתב המג"א (סי' רט"ו ס"ק ג') וז"ל, איתא במדרש כששמע אחד מתפלל דבר או מברך לישראל אפילו בלא הזכרת השם חייב לענות אמן, ולכן עונין אמן אחר הרחמן בברכת המזון. ע"כ. ורציתי לשאול היכן המדרש הנ"ל. (מח"א).

ת. ב"ר פס"ו סי' ו'.⁹⁸⁷

הלכות ברכות הודאות

ברכת הגומל בלשון רבים

תשובה תתתמח

ש. או"ח רי"ט. נשאלתי בזה"ל: הנה במקום לימודי בימי בחרותי בשיבת טשעבין היו באים בתחילת הזמן כשמונים בני חו"ל, והרבה פעמים בקריאת התורה בשני או בחמישי היו עשרות מברכים הגומל, והיו עונים על

⁹⁸⁵. עי' לעיל תשובה תתשל"א ולפי"ז חידוש הוא מה שכתב כאן מרן דמותר, יעו"ש והבן.
⁹⁸⁶. עיין לעיל תשובה תתתשס"ט דכתב מרן שליט"א בשם המג"א דדרך תפילה מותר וצ"ב החילוק בין דרך לימוד לדרך תפילה. ⁹⁸⁷. הכי איתא התם, ד"א מברכיך ברוך. תני עובד כוכבים

כ"א מי שגמלך טוב כו', והיה בזה טירחא דציבורא, וגם קצת לטורח ולמשא, ושאלתי האם אפשר להורות לכולם לברך הגומל, ולבסוף לומר להם בלשון רבים 'מי שגמלכם טוב הוא יגמלכם' כו'. ע"כ הלשון. (וכתבתי לו: אולי יל"ד שעדיף טפי שאחד יוציא את כולם בברכתו, או אפשר שישארו עשרה בלבד וכל השמונים יברכו ואותן עשרה יענו ושאר בני הישיבה ימשיכו סדרם כרגיל וכיו"ב).

מה דעת מרן שליט"א לעשות.

ת. אין לעשות כן.⁹⁸⁸

המפליג באניה בכל שבוע ושבוע אם מברך בכל שבוע ברכת הגומל

תשובה תתתמט

ש. מי שעבודתו להיות משגיח כשרות באניה ונוסע כל השבוע מיום ראשון עד יום חמישי באניה, האם בכל שבוע כשיורד מהים צריך לברך הגומל.

ת. צ"ע.

אשה הנוסעת באוירון אם מברכת ברכת הגומל

תשובה תתתנ

ש. מי שנוסע באוירון⁹⁸⁹ נהוג עלמא שמברכין ברכת הגומל כשעולה לתורה, ויש לשאול, אם גם אשה צריכה לברך [בעשרה כולדת].

שגם העיד החתם סופר זצ"ל (ספר הזכרון עמ' כ"ה) לאחר נס שאירע לבני קהילתו: "עליתי לתורה וברכתי ברכת הגומל בלשון רבים [שגמלנו כל טוב] ואנשי ק"ק פרשבורג שהיו עמי ענו אחרי בלשון רבים מי שגמלנו כל טוב הוא יגמלנו כל טוב סלה" כמובן שהנוכחים האחרים באותו מעמד שלא היו שותפים לנס זה חייבים לענות מי שגמלכם כל טוב וכו', (פסקי תשובות סימן רי"ט הערב 98). יעו"ש. 989. ראיתי כתוב שהאדמו"ר רבי יקותיאל יהודה מצאנז קלויזנבורג זצ"ל זי"ע אמר בשם האדמו"ר רבי אהרן קדוש ה' מבעלזא זצ"ל זי"ע שפסק שלא לברך הגומל אחר נסיעה באוירון. והביא ראיה

המברך את השם עונים אחריו אמן, בשם אין עונין אחריו אמן, א"ר תנחומא אם ברכך עובד כוכבים אחד ענה אחריו אמן דכתיב ברוך תהיה מכל העמים, עובד כוכבים אחד פגע ברכי ישמעאל ברכו, א"ל כבר מלתך אמורה, פגע בו אחד וקללו, א"ל כבר מלתך אמורה, א"ל כמה דאמרת לדין אמרת לדין, א"ל כן כתיב מברכין ברוך ארריך ארור. ע"כ. 988. עי' מאורות הדף היומי (גל' מס' 995) ש"כ: עד כה עסקנו בשני בני אדם שכל אחד מהם חווה את נס הצלתו בנפרד. אולם כאשר מספר אנשים חוו נס מסויים יחד ברור מאליו כי אחד מהם רשאי להוציא את רעיו ידי חובה כפי

ת. כדין כל הגומל (עי' שו"ה סי' רי"ט דין א').⁹⁹⁰

בענין נתינת צדקה במקום סעודת הודיה. ואם בחו"ל יחנוך ביתו

תשובה תתתנא

ש. או"ח רי"ט. ראיתי בקו' ורפא ירפא בשם מרן שליט"א שאדם הצריך להודות לה' ע"ד מיוחד שהטיב עמו שלא יעשה סעודת הודיה אלא יתן הסכום של הסעודה לצדקה וכיו"ב. וצ"ב מאי שנא ממ"ש המג"א (סי' תקס"ז) בשם היש"ש וביארו ביד אפרים שם שהבונה בית בחו"ל גם יחנוך ביתו בסעודה וחשיב סעודת מצוה ע"כ [נדאילו מי שבונה בית בא"י מבו' שם דהוי סעודת מצוה ממש שעושה הסעודה לכבודה של מצות ישוב א"י שמקיים בדירתו בה].

ת. המג"א לא כ' שבחו"ל מצוה רק אם אומר ד"ת כל סעודה שאומרים בו ד"ת חשיב קצת מצוה.⁹⁹¹

חנוכת הבית רשות או חובה

תשובה תתתנב

ש. בהנ"ל. שהבונה בית בא"י הסעודת חינוך היא סעודת מצוה כמ"ש במג"א שם, עד מתי מכניסתו יכול לעשות, ואם הדין דגם לאחר זמן יכול לעשות הסעודה האם גם כשעברה שנה או שעברו כמה חודשים הדין כן, וצד הספק הוא כיון שמצות ישוב א"י יש תמיד לכאורה (ולכן אי"ז דומה לפדיון הבן שאם לא עשה סעודה מיד לא יכול לעשותה לאחר זמן כי לכאורה המצוה היא לפדות ולא להיות פדוי, ומשא"כ במילה שיש גם מצוה להיות מהול). ובאמת לפי"ז קצת צ"ב מ"ש דעושה סעודת חינוך בתחלת כניסתו לבית בא"י והרי גם אח"כ יש לו מצוה זו דישוב א"י.

ת. חינוך הבית בא"י אינה חובה אלא רשות ולא הביאוהו הפוסקים כלל אלא שהמג"א כ' שאם עושין הוי סעודת מצוה, ועי' ביד אפרים.

לדבריו ממסכתא יבמות, וכעת איני זוכרה. 990. שם [בשו"ה] נתבאר כל דין הגומל ודין של האשה. וז"ל המשנ"ב (רי"ט ס"ק ג'), עוד כתבו דקטן אינו מחוייב להודות (ואפילו מצד מצות חינוך) וגם נשים מנהג העולם שאין מברכין ברכה זו וכ' האחרונים הטעם משום דסדר ברכה זו הוא בפני עשרה וכדלקמיה ולא אורח ארעא דאשה. ויש שכ' דמ"מ נכון הוא שתברך בפני עשרה עכ"פ בפני נשים ואיש אחד, עכ"ל המשנ"ב. 991. עי' משנ"ב סי' רכ"ה סוף ס"ק ו'.

אם כדי שיחשב סעודת מצוה בעיני דוקא ד"ת או סגי גם בשירות ותשבחות

תשובה תתתנג

ש. בהנ"ל. קצת צ"ב ממש"כ הרמ"א (סי' תר"ע) וז"ל, ונוהגין לומר זמירות ושבתות בסעודות שמרבים בהם ואז הוי סעודת מצוה עכ"ל. וכתב במשנ"ב וז"ל, זמירות, וה"ה בנישואי בת ת"ח לע"ה אם אומרים שירות הוי סעודת מצוה ואז הוי סעודת מצוה, ר"ל בצירוף זה וכ"פ הרש"ל והב"ח כה"א וכתב הרש"ל שכל שעושה כדי ליתן שבח למקום או לפרסם הנס או המצוה הכל סעודת מצוה, עכ"ל. וחזינן דבשביל שיחשב ויקרא סעודת מצוה אי"צ דוקא הד"ת אלא סגי בשירות ושבתות (אף שתמיד אומרים ד"ת, אבל בכדי שיחשב סעודת מצוה חזינן דאי"צ דוקא ד"ת) וקשה על מה שכתב מרן שליט"א כל סעודה שאומרים בה ד"ת חשיב קצת מצוה. (ואולי בכלל השירות ושבתות יש פסוקים וחשיב ג"כ ד"ת).

ת. שירות ותשבחות הוי כד"ת.

בענין הנ"ל לענין סעודת שלום זכר

תשובה תתתנד

ש. בהנ"ל. יש לשאול, ממש"כ הרמ"א לענין שלו' זכר (יו"ד רס"ה י"ב) וז"ל, עוד נהגו לעשות סעודה ומשתה כליל שבת לאחר שנוולד זכר נכנסים לטעום שם והוא ג"כ סעודת מצוה, עכ"ל הרמ"א. וחזינן דבלא שירות ותשבחות ובלא ד"ת ג"כ חשיב סעודת מצוה.

ת. שלו' זכר בעצמו מצוה. 992 993

ולפי"ז נמצא דהיכן שזה רק זכר לשלו' זכר מסתמא אי"צ חשיב סעודת מצוה, ושם באמת יצטרכו לומר ד"ת או שירות ותשבחות, וכימינו מצוי הרבה מאוד שהשלו' זכר נעשה בבית אחר ולא היכן שנמצא התינוק, וצריך לזכור כל הנתבאר כאן דאל"כ הא תנן באבות שם שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו ד"ת כאילו אכלו מזבחי מתים כו' יעו"ש. ויש שהעירו על דברינו דאין לדמות הנידון של הגדרת סעודת מצוה לנידון אי חשיב זבחי מתים, אך לענ"ד נראה פשוט דסעודה המוגדרת

992. לפי"ז הא דתנן באבות (פ"ג מ"ג) רבי שמעון אומר שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו ד"ת כאילו אכלו מזבחי מתים שנ' כו' יעו"ש על כרחך דמיירי באופן שאי"צ סעודת מצוה בעצמה. ועי' סוף הערה הבאה. 993. מה דהוי שלו' זכר ממש הוא דוקא אם עושים הסעודת שלו' זכר בבית שנמצא שם התינוק, אבל כשהתינוק לא נמצא בבית שעושים בו סעודת השלו' זכר, ע"ז כתב מרן בתשובה בספר אחד (כעת איני זוכר שם הספר, רק לשון התשו' דשם זכורני): הוי זכר לשלו' זכר.

הלכות ברכות

בדין הברכה שמברכין על מלך

תשובה תתתתנה

ש. או"ח רכ"ד. בדין ברכת שחלק מכבודו לב"ו שמברכין על מלך, יש לשאול האם צריך או מותר לברך גם על מלך שע"פ דין אינו מלך ואמנם יש לו סמכות של מלך ממש, וכגון מלכי חשמונאי כדכתב הרמב"ן בפ' ויחי. (ובמשנ"ב סי' רכ"ד ס"ק י"ב מבואר לענין שילטונים שמברכין עליהם אפי' שיש מלך מעליהם ואולי זה ראוי לנידון דידן).

ת. יתכן.

פרי המורכב משני פירות אי מברכין עליו ברכת שהחיינו

תשובה תתתתנו

ש. או"ח רכ"ה. יש פרי שנקרא "אפרשזיף" והוא כלאים מורכב מאפרסק ומשזיף, ויש לשאול, האם מברכים עליו ברכת שהחיינו. ומי שבירך שהחיינו עליו אם יכול לברך שהחיינו על אפרסק לחוד ועל שזיף לחוד או שכבר יצא בזה שבירך שהחיינו על אפרשזיף. ומי שבירך שהחיינו על אפרסק קודם שבירך על שזיף אם יברך שהחיינו על אפרשזיף וכן בהיפוך.

ת. אם טעמו טעם אחר מברך (עי' שו"ה סי' רכ"ה דין ט').⁹⁹⁴

ועיין ביאור הלכה ד"ה פרי חדש שכתב וז"ל, כ' הבה"ט בשם הלק"ט דעל פירות המורכבים מין בשאינו מינו אין מברכין עליו לפי שבתחלתו נעשה נגד מצות הבורא ובתשובת שאילת יעב"ץ (סי' ס"ג) חולק ע"ז דלענין בריות נאות אף על הממזר יברך ואין לך הרכבה פסולה יותר ממנו ע"ש, עכ"ל הבה"ל יעו"ש.

והעירוני דכבר הכריע בזה מרן שליט"א בשונה הלכות שמברך שהחיינו על המורכב, ושבס' וזאת הברכה ביאר מרן טעמו דמשמע ליה מלשון הבה"ל שכך נוטה דעת הבה"ל לפסוק שצריך לברך גם על

בחז"ל סעודת מצוה לא תיחשב זבחי מתים. 994. וז"ל מרן שליט"א בשונה הלכות שם, על תאנים לבנים ושחורים או ב' מיני גודגדניות כגון כו' או ב' מיני אגסים או תפוחים או אגוזים וכל כיוב"ז אע"פ שהן מין א' כיון שטעמם משונה יש לו שמחה על כל דבר בפ"ע ומברך שהחיינו על כל א' ויש מפקפקין בזה ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד ויותר טוב שיברך על מין אחר ויפטרנו אבל לא על דבר שטעמו שוה אע"פ שחלוקים במראה כמו קירש"ן שחורות ואדומות אין מברך אלא פ"א (ס"ד וסקי"ד ושה"צ) עכ"ל.

ברכת שהחיינו לענין תפוז וקלמנטינה

תשובה תתתנז

ש. או"ח רכ"ה. תפוז וקלמנטינה, האם מברכים ע"כ אחד שהחיינו, או שהחיינו אחד על שניהם.

ת. על כל א', כיון שטעמם שונה.

ברכת שהחיינו לענין אבוקדו

תשובה תתתנח

ש. או"ח רכ"ה. אבוקדו, גודל על העץ ומברכים עליו בפה"ע, ואכילתו כירק (והרבה בנ"א חושבים שגודל באדמה משום זה, וגם מברכים ע"ז בפה"א) האם צריך לברך עליו שהחיינו.

ת. צ"ע אם על טפל מברכין שהחיינו.⁹⁹⁵

הרואה 'צונאמי' אם מברך ברכת שכוחו וגבורתו מלא עולם

תשובה תתתנט

ש. כתב המחבר (או"ח רכ"ז א') וז"ל, על הזיקים כו' ועל רעידת הארץ כו' עושה מעשה בראשית כו' שכוחו וגבורתו מלא עולם, עכ"ל. יש לשאול, בחו"ל אצל הגוים שטף הים ערים ומדינות שלימות (והוא הנקרא בפיהם צונאמי או צונם שהוא תרגום של סלע, כך שמעתי) והיה זה ע"י רעידת אדמה בים, והכל מהשי"ת, האם מי שרואה איך שהים עולה לשטוף היבשה וכנ"ל צריך לברך שכוחו וגבורתו מלא עולם, ומי שלא ראה איך שהים עולה רק רואה המים על היבשה וכנ"ל האם גם צריך לברך, (וסתם תוצאה של רעידת אדמה כגון בנין שנפל ע"י רעידת אדמה לכאורה אין מברכים, רק על הרעידה עצמה מברכים, וכאן אף שהים שטף היבשה כתוצאה מרעידת אדמה שבים, יותר מסתבר שאי"ז טבעי שע"י רעידה יעלה הים, וממילא כאן יהיה צריך לברך).

ת. אין מברכין אלא על מה שנא' בגמ'.

המורכב ברכת שהחיינו. 995. לכא' הכונה, בתורת עיקר ובהאי גונא ממילא צ"ע אם על טפל שע"פ רוב רגילים לאכול אבוקדו בתורת טפל ולא מברכין שהחיינו.

מתי מברך על ברכים

תשובה תתתס

- ש.** בהנ"ל. מתי מברכים על ברק האם דוקא כשרואים את הברק עצמו או אפילו כשלא רואים את הברק עצמו.
- ת.** יש מסתפקים בזה.

מתי נחשב יום חדש לענין ברכות רעמים וברקים

תשובה תתתסא

- ש.** כתב במשנ"ב (סי' רכ"ז ס"ק ח'), דדוקא באותו היום אין צריך לחזור ולברך שנית כשרואה ברק ושומע רעם שוב אחר שבירך פעם אחת באותו היום אבל ביום אחר בכל גווני צריך לחזור ולברך. ויש לשאול, דכיון שהיום נמשך אחר הלילה האם יברך ביום אחר שבירך כבר בלילה, וכן אם יברך בלילה אחר שכבר בירך ביום קודם השקיעה.
- ת.** אחר שינת הלילה נקרא יום לענין זה.⁹⁹⁶

בענין הנ"ל

תשובה תתתסב

- ש.** בהנ"ל. אם התעורר משנתו באמצע הלילה ורואה ברק ושומע רעם האם יברך, ואם יברך האם ביום למחרת יברך כיון שחזר לישון, ואם לא חזר לישון נמי מה דינו בזה.
- ת.** לא יברך אם לא נתפזרו העבים.

בענין הנ"ל

תשובה תתתסג

- ש.** או"ח רכ"ח. מעשה שהלכנו לים כדי לברך והגענו אחר שקיעת החמה וכמדו' סמוך לצאה"כ, והי' חושך כדי כך שהי' קשה לראות את הים אפי' מקרוב (ואמנם ראו אך מעט ובקושי, וקצף הגלים ראו טוב יותר יחסית),

ונתעוררתי לשאול, אם מותר בכה"ג לברך ברכת הים או לא. (אור מהלבנה לא הי' כי היתה מכוסה בעננים). (ומצינו בס"י רכ"ט ס"ק ח' לענין ברכת החמה דאם רואים קצת כן מברכין. ובס"י תכ"ו יש נידון לענין ראיית הלבנה כמה צריך לראות. ושמא יש ללמוד מהנך מקומות לשאלה הנ"ל).

ת. נקרא רא"י.

כמה וכמה מצות אם מברכים עליהם

תשובה תתתסד

ש. ⁹⁹⁷ בעסקי כעת בענייני ברכת המצות, ועל אלו מצוות מברכין ועל אלו מצוות אין מברכין, נתעוררו כמה ספיקות על מצוות אם מברכין עליהן, וכדלהלן:

מ"ע ל"ג (לדעת הר"מ בסה"מ) - ללבוש בגדי כהונה. האם מברכין ע"ז, או דנכלל בברכה על העבודה עצמה.

מ"ע נ"ז נ"ח - לשחוט ולאכול פסח שני. מסתברא דמברכין כפסח ראשון. אך ל"מ מפורש.

מ"ע נ"ט - לתקוע בחצוצרות. האם הוי עבודה בפני עצמה לענין הברכה, או דנכלל בברכה על הקרבת הקרבן.

מ"ע פ"ו - לפדות קדשים בעלי מומין. ל"מ אי מברכין ע"ז. (ואולי הוי כקללה, כיון דנפל בהם מום. וצ"ע).

מ"ע קל"א - וידוי מעשר. בשו"ע יו"ד סי' של"א (סק"מ) לא הזכיר דמברכין (אף דהזכיר כן גבי הפרשת תרו"מ וגבי פדיון מע"ש, ע"ש סע"ח וסקל"ז). וצ"ע.

מ"ע קל"ה - שמיטת קרקעות בשביעית. למ"ד דהמצוה היא אקרקפתא דגברא (ע' מנ"ח ריש מצוה פ"ד) יל"ע אי מברכין ע"ז, דסו"ס איכא מעשה.

מ"ע קפ"ב קפ"ג - להכין ערי מקלט, ולתת ללויים ערים. צל"ע אי מיקרי דאית בהו מעשה.

ת. ברכות שלא מצינו בהדיא אין בידינו אם מברכין או לאו כי הרבה טעמים כתבו ראשונים על כמה מצות שאין מברכין. ⁹⁹⁸

997. מח"א שליט"א. 998. עיין מה שכתב מרן באבודרהם. ושם ליקוטים ד"ה דעת רבינו אליהו. שליט"א בשיח השדה ח"ג סוטה י"ט א' ד"ה ועיין בזה עוד הרבה בס' נחל איתן דמרן שליט"א,

הלכות תפלת המנחה

אם עדיף מעלת זריזין מקדימין למצות על מעלת תפלה בכוונה

תשובה תתתסה

ש. או"ח רל"ב. מה עדיפא טפי, האם מנחה בצהרים משום זריזין מקדימין למצות ואף שכבר אין כח לכוין היטב (מאחר הלימוד של הבוקר), או שעדיף יותר לכוין היטב ולהתפלל רק אחה"צ ויפסיד זריזין מקדימין למצות. (ומ"ט).

ת. כונה עדיפא.⁹⁹⁹

המקור לומר הפסוק כי שם ה' אקרא וגו' בשמו"ע של מנחה

תשובה תתתסו

ש. או"ח רל"ד. מנחה. מה המקור שאומרים בשמו"ע במנחה ובמוסף הפסוק כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלקיננו, ולמה דוקא במנחה ומוסף.

ת. החזו"א לא הי' אומר.

בענין הנ"ל

תשובה תתתסז

ש. בהנ"ל. האם כונת מרן שבאמת אין לזה מקור. והאם כונת מרן שלא לאומרו. ואם זו כונת מרן, האם בכדי להפסיק מלאומרו צריך התרת נדרים.

ת. הטור כתב שהרא"ש הי' אומר.¹⁰⁰⁰

קדוש קדוש קדוש ה' צבקות כו', ולכן אומרים כי שם ה' אקרא וגו' ולא מתחילין ה' שפתי תפתח וגו', והטעם שאומרים דוקא הפסו' כי שם ה' אקרא וגו' הוא, לפי דאיתא בספרי פ' האזינו, כי שם ה' אקרא נמצינו למדין שלא הזכיר משה שמו של מקום אלא לאחר כ"א דבור ממי למד ממלאכי השרת שאין מלאכי השרת מזכירים את השם אלא לאחר ג' קדושות שנאמר וקרא זה אל זה ואמר קק"ק ה' צבקות אמר משה די כו' יעו"ש, ומה שאומרים אשרי יושבי ביתך קודם מנחה ומוסף הוא משום שאין עומדין לתפלה אלא מתוך ד"ת, ולכן

ע"י במפתחות שבסוף הספר שם. 999. ע"י בס' אעלה בתמר בדינים והלכות אות כ"ד ובאחזה בסנסיניו שם, יעו"ש. 1000. שמעתי מגיסי הרה"ג ר' אהרן יוסף אויערבאך שליט"א משמיה דאחיו הג"ר שמחה בונם זצ"ל [בהגאון ר' אברהם דוב שליט"א ראב"ד העיר טבריה תובב"א] דהטעם שאומרים הפסו' כי שם ה' וגו' במנחה ומוסף ולא בשחרית וערבית הוא, לפי דאמרינן (חולין צ"א ב') מתיבי כו' וישראל מזכירין את השם אחר שתי תיבות שנאמר שמע ישראל ה' וגו' ומלאכי השרת אין מזכירין את השם אלא אחר שלש תיבות שנאמר

הלכות קריאת שמע ותפלה של ערבית

מעלת זריזין מקדימין למצות אם זה דוקא כשמקפיד כן בכל ג' התפלות

תשובה תתתסח

ש. מעלת זריזין מקדימין למצות.¹⁰⁰¹ האם זה דוקא כשמקפיד להתפלל כל הג' תפלות בזמנם הראשון, או גם בתפלה אחת כגון שבשחרית ומנחה אינו יכול להתפלל בזמנם הראשון ורק מעריב יכול להתפלל בזמן הראשון, האם יש לו עכ"פ לענין מעריב מעלה זו של זריזין מקדימין למצות.

ת. גם על מעריב לבד.¹⁰⁰²

כיצד יעשה המתפלל בזמן הראשון של מעריב ואינו מספיק שמו"ע בציבור

תשובה תתתסט

ש. או"ח רל"ה. מעשה באברך אחד שבא להתפלל ערבית במנין שהתפללו בזמן הראשון של מעריב (ארבעים וחמש דק' אחר השקיעה. כך הוה עובדא) וידע שכיון שאינו מסוגל להתפלל באופן שאם יתחיל מעריב עם הציבור יגיע עם הציבור לשמו"ע יחד, ולכן התחיל מעריב קודם הזמן והיינו שאמר ק"ש וברכותיה קודם הארבעים וחמש דק' ואז הספיק שמו"ע בציבור.

והשאלה, באמת מה עדיף. אם שיתחיל שמו"ע בציבור ויקרא ק"ש וברכותיה אחר שמו"ע וירויח גם שמו"ע בציבור וגם ק"ש וברכותיה בזמנה, או שעדיף כמו שעשה והיינו להתפלל כסדר ואז ק"ש וברכותיה קודם הזמן (ואח"כ קורא ק"ש שוב).

ואם נימא שבמקרה הנ"ל עשה טוב משום שיש שיטות שאפילו עשרים דק' אחר השקיעה כבר זמן מעריב, עדיין השאלה, מהו בגונא שהתפלל במקום שכבר מתפללין עשרים דק' אחר שקיעה והתחיל ק"ש וברכותיה קודם העשרים דקות. מה עדיף.

וכגון, שא"א לו להתפלל אח"כ במנין כמצוי בערים הקטנות.

1002. ע"י משנ"ב סי' רל"ה ס"ק כ"ו דכתב וז"ל, מיד בצאת הכוכבים. דזריזין מקדימין למצות עכ"ל, ומבד' כתשו' מרן דגם במעריב לחוד יש זה המעלה.

אומרים פסו' כי שם ה' אקרא וגו', ובשחרית וערבית אין צריך לזה כי מסמיכין גאולה לתפלה ומשא"כ במנחה ומוסף. וק"ל. 1001. ע"י פסחים ד' א'.

ת. יתפלל ש"ע ואח"כ ק"ש וברכותי.¹⁰⁰³

אמירת תהלים בלילה

תשובה תתתע

ש. או"ח רל"ח. בענין איסור לימוד מקרא בלילה (שעה"צ סק"א). מי שרגיל לומר כל היום תהלים ואין לו פנאי אלא בערב, האם עדיף שלא יאמר כלל, או שעדיף שיאמר לפחות בערב.

ת. לא יאמר תהלים רק אחר חצות.^{1004 1005}

נשים באמירת תהלים בלילה

תשובה תתתעא

ש. בהנ"ל. בליל שב"ק פ' כי תבוא [תשס"ח] הייתי בבית אצל מרן שליט"א, ושמעתי שמרן נשאל כך, יש מנין בלילות שמתפללים ואומרים תהלים על חולים, האם לקיים מנין זה מצד שאין לומדים מקרא בלילה (כמ"ש בשעה"צ רל"ח), ומרן ענה, שלא יעשו זה המנין, וכל זה עד חצות וזה ע"פ קבלה, ומרן נשאל, שאומרים התהלים דרך תפלה ולא דרך לימוד, ומרן ענה, שהאחרונים לא קבלו סברא זו, ומרן נשאל, שאם יש חולה בניתוח בלילה וכי לא יאמרו עליו תהלים, ומרן ענה, שיאמרו פרק א' או שניים ולא יותר ושילמדו דף גמרא ויהיה לו לזכות. ע"כ.

וכעת השאלה, האם אשה ג"כ לא תאמר תהלים, כי לאשה א"א לומר שתלמד גמ', ואולי אצלה דרך תפלה יהי' מותר לה אף מצד קבלה.

ת. תזהר.¹⁰⁰⁶

דכתב מרן שליט"א עלה וז"ל: בעיון עם מפרשים מותר ללמוד בלילה, יעו"ש. ועי' במה שהבאנו שם מהמלבי"ם והברכי יוסף בזה. ¹⁰⁰⁶. כלומר האשה תזהר.

¹⁰⁰³. עי' במשנ"ב סי' רל"ה ס"ק י"ב, ובאיזה מקומות, כו' יעו"ש. ¹⁰⁰⁴. היינו אחר חצות הלילה דחשיב כבר יום כדלהלן תשובה תתתתי"ג. ¹⁰⁰⁵. עי' לעיל תשובה תתתי"ח,

אמירת תהלים על חולה הנמצא במקום שהוא יום

תשובה תתתעב

ש. בהנ"ל. מרן שליט"א כתב לי שלא לומר תהלים בלילה רק אחר חצות, וכן שמעתי מפי מרן שאפי' יש חולה בניתוח בלילה לפני חצות לא יאמרו תהלים מלבד פרק אחד או שניים ותו לא וילמדו דף גמ' ויהי' זכות לחולה. ועתה שעבר הגאון כו' שליט"א ניתוח בחו"ל, אמנם אצלנו בא"י הי' השעה שבע ורבע בערב, אבל בחו"ל היה השעה שתים עשרה ורבע בצהרים, וחשבתי לשאול, אם באופן כזה שהחולה הזקוק לתפילות נמצא במקום שהוא יום, האם נוכל לומר עליו תהלים אף שאצלנו זה לילה.

ת. רק קצת, והשאר אחר חצות שלנו.¹⁰⁰⁷

לימוד מקרא בליל ה' וליל ו' ולילי שבתות ויוה"כ

תשובה תתתעג

ש. בהנ"ל. ראיתי מובא מהברכ"י (סי' א' ס"ק י"ג) ומהמלבי"ם (בס' ארצות החיים סי' א' ס"ק ל"ו) ע"פ האריז"ל דבליל חמישי וליל שישי ולילי שבתות ויוה"כ מותר לקרוא מקרא בלילה אף ע"ד הקבלה.¹⁰⁰⁸ ולפי"ז יש לשאול, האם דברי מרן הנ"ל אמורים דוקא לענין שאר הלילות (והיינו לילות מוצ"ש ולילות א' ב' ג' ד' ולא לענין לילות ה' ו' ושבת שאז יהי' מותר גם קודם חצות הלילה וכנ"ל בברכ"י וארה"ח). (ובאמת נוהגין לומר בלילי סוכות תהלים כמ"ש ביסוד ושורש העבודה וכן בליל הושענא רבא, וכנראה שזה מאותו הטעם שכתבו הברכ"י וארה"ח שם).

ת. נכון (אבל כמדומה שיש דעות בזה).

להתחיל לומר סליחות רק אחר חצות

תשובה תתתעד

ש. בהנ"ל. נהוג עלמא לומר סליחות בשעה שתים עשרה וחצי בלילה (ואז העולם עדיין בשעון קיץ) וזהו לפעמים כרבע שעה בערך קודם חצות,

¹⁰⁰⁷. עי' דעת נוטה ח"א דיני השכמת הבוקר תשו' תשובה תתרי"ח ובהערה שם יעו"ש היטב.
¹⁰⁰⁸. י"ז ובהערה 61 שם. ¹⁰⁰⁸. הבאנו הלשון לעיל

ואיך אומרים אשרי וכן שומע תפלה כו' שהכל פסוקי תנ"ך. (ואולי לדברי מרן באמת אה"נ צריך שיתחילו בחצות ולא בשתים עשרה וחצי שזה קודם חצות).

ת. נכון. 1009

איך התירו לומר מזמור לדוד ה' אורי וישעי בלילה

תשובה תתתתעה

ש. בהנ"ל. הנה בחודש אלול עד שמיני עצרת אנו אומרים לדוד ה' אורי וישעי, ולכאורה איך אנו אומרים זה, והרי גם דרך תפלה אסרו קודם חצות, וכמ"ש מרן שהאחרונים לא קבלו סברא זו שדרך תפלה מותר. (ואולי לכן בנוסח ספרד אומרים לדוד ה' במנחה ולא במעריב, ומ"מ השאלה לנוסח אשכנז שאומרים זה במעריב).

ת. סומכים על המתירין דרך תפלה.

האם בשבת אחר השקיעה מותר לומר מקרא בלילה

תשובה תתתתעו

ש. בהנ"ל. האם בשבת אחר השקיעה מותר לומר מקרא. (ולכאן מצינו ב' ראיות שמותר, חדא ממש"כ הרמ"א (רצ"ב ב') ונהגו שלא לקבוע מדרש בין מנחה למעריב אבל אומרים פרקי אבות בקיץ ושיר המעלות בחורף כו', וכ' המשנ"ב (סק"ט) וז"ל בין מנחה למעריב היינו כשהוא סמוך לחשכה ולכן המנהג לדרוש קודם מנחה ואם נמשכה הדרשה עד סמוך לחשכה אז לא יאמרו הפרקים או שיר המעלות כדי שיוכלו לקיים סעודה שלישית בזמנה כו' עכ"ל, ומ' דלולי הטעם של סעודה שלישית הי' מותר לומר השיר המעלות אף דהוי כבר לילה, והיינו כי זה עדיין שבת וכנ"ל. ויותר בהדיא הוא מב' במשנ"ב (רצ"ג סק"א) דכ' וז"ל, המנהג לזמר קודם מעריב המזמור אלקים יחננו כו', ועיין לעיל כו' דתהלים מותר כו' עכ"ל (ובשונה הלכות מרן לא הזכיר תיבת "תהלים" ואולי זה בדוקא) ומבואר בהדיא דאף דהוי כבר לילה אפי"ה מותר לומר התהלים, ואולי משום דהוי עדיין שבת וכנ"ל).

1009. ועי' משנ"ב סי' תקס"ה ס"ק י"ב דבלא"ה
אסור לומר 'סליחות' קודם חצות דו"ל, אין לומר
קודם חצות 'שום סליחות' ולא שלש עשרה מדות
בשום פנים לעולם חוץ מביום הכפורים [אחרונים]
עכ"ל. ודוק.

ת. המקובלים מתירים בשבת.

איך התירו לומר במוצ"ש פסוקי "ויתן לך"

תשובה תתתעז

ש. בהנ"ל. במוצאי שבתות אומרים ויתן לך, וכן נדפס בסידורים הרבה פסוקים מהראשונים ז"ל לאומרם במוצ"ש. וגם בזה השאלה איך אנו אומרים זה דהא הוי כבר ליל יום ראשון (ואולי למוצ"ש יש דין כמו שבת, שהרי בליל שבת מותר, וגם ביום שבת אחר שקיעה לכאן מותר וכנ"ל, אלא דלפי"ז צריך שיהי' מותר גם שאר מקרא, ולא מצינו, וצ"ב).

ת. דרך תפלה.

קריאת שמו"ת באשמורת יום השישי

תשובה תתתעח

ש. בהנ"ל. כתב בשע"ת [סי' רפ"ה ד"ה תרגום] וז"ל, וע"ש במחזיק ברכה שאין לקרות שמו"ת באשמורת יום השישי כי כתבו גורי האר"י שאין לקרות מקרא בלילה כו' עכ"ל. והנה מהל' משמע דדוקא תרגום אין לקרות בלילה אבל מקרא עצמו מותר, וצ"ב דהא ידוע מהאר"י דאף מקרא אין לקרות בלילה. ולא עוד אלא אדרבא, הרי תרגום הוא פירוש למקרא כמ"ש במשנ"ב סק"ד ו', והא ללמוד מקרא עם פירוש מותר בלילה וכמ"ש לי מרן והודפס בתשובות הגר"ח (מהדו"ק עמ' מ"ד, תשובה ל"ז).

(עוד צ"ב ממ"נ למה אסור לקרות שמו"ת באשמורת יום השישי. דאם מצד התרגום וכמ"ש השע"ת גופיה, הא תרגום ענינו פירוש המקרא וזה מותר וכנ"ל, ואם מצד המקרא לחוד, הא אשמורת כבר אחר חצות, והרי אחר חצות מותר וכמ"ש לי מרן בכמה תשו'. ולא עוד אלא דבליל שישי מותר כל הלילה ואף קודם חצות וכמ"ש הברכ"י והמלבי"ם מהאריז"ל (ומרן כ' לי ע"ז נכון). וא"כ ממ"נ למה אסור לקרות שמו"ת באשמורת יום השישי.

ואולי י"ל, דבאמת אין כונתו דדוקא תרגום אסור רק כונתו דגם מקרא אסור, והטעם שהזכיר בטעמא רק התרגום כי רצה לרמז שאין להפריד קריאת התרגום מקריאת המקרא, רק צריך לקרותם יחד, וכמ"ש השע"ת (שם) וז"ל גם

כתב שהעיקר לקרות כל הפסוק שמו"ת ודלא כמו שכתבו לקרות כל פרשה קטנה עיין שם. עכ"ל השע"ת. אמנם אי"ז תשובה מספקת, כי עדיין צ"ב דהא גם מקרא עצמו צריך להיות מותר באשמורת יום השישי. וכנ"ל). וצ"ב.

ת. אחרי חצות מתירין מקרא.

האם יש להעיר לאומרים תהלים ושאר מקרא בלילה

תשובה תתתעט

ש. בהנ"ל. כשרואה אחד אומר שמו"ת או תהילים ושאר מקרא בלילה, האם להעיר לו שאין לומדים מקרא בלילה ושיפסיק. והאם יש חילוק באופן שמשער שאם יעיר לו על זה יפסיק מלומר שמו"ת (שזה הלכה) מטעם שיאמר שאין לו זמן אחר.

ת. צ"ע.

אם שרי לומר מקרא בליל פורים קודם חצות

תשובה תתתפ

ש. בהנ"ל. ¹⁰¹⁰ ליל פורים קודם חצות הלילה, האם מותר לומר תהילים וכן כל תורה שבכתב [שכידוע שפורים זמן מסוגל לתפלות]. ואם מותר יש לשאול אם בן י"ד יכול לומר בליל שושן פורים תהילים קודם חצות, וכן להיפך אם בן ט"ו יוכל לומר תהילים קודם חצות בליל י"ד. [והנה מקרא מגילה הוא תורה שבכתב חשיבא ואעפ"כ קורין בלילה, וקודם חצות הלילה ואולי נלמד מזה להנ"ל שיהא מותר].

ת. קודם חצות אין לומר תורה שבכתב [מלבד בשבת יש מתירין].

הלכות צניעות

אם ישנה מצפון ודרום למזרח ומערב

תשובה תתתפא

ש. באו"ח (ר"מ סעי' י"ז), זה לצפון וזה לדרום. יש לשאול אם צפוף וירוח ע"י שיהיה זה למזרח וזה למערב, האם מותר מן הדין, ואם מותר אם לא כדאי מצד הענין.

ת. אין לשנות מדברי חז"ל.¹⁰¹¹

זמן חצות הלילה לענין תה"מ

תשובה תתתפב

ש. באו"ח ר"מ. תשה"מ מחצות הלילה. האם זה לפי שעות זמניות או שעות שוות.

ת. אין שום נ"מ כי מחלקים הלילה לחצי.

ביטול עונה

תשובה תתתפג

ש. ¹⁰¹² כליל עונה, אם אירע שהאיש והאשה נאלצו לישון בחדר עם ספרים, מחמת אונס. האם עדיף שלא לשמש, או שמא אסור לבטל העונה.

ת. אין להקל.

בענין השמועות בשם מרן החזו"א זצ"ל

תשובה תתתפד

ש. ¹⁰¹³

ת. כמדומה שכבר כתבתי שלא יאמין שום דבר בשם מרן זצ"ל. ומה שאני שמעתי בזה אומר לו כשיהי' כאן בעז"ה.

¹⁰¹¹. עיין ברכות ה' ב' ברש"י ותוס' ד"ה כל. ¹⁰¹³. נשאלה כאן שאלה בענין הנ"ל מח"א, וזו ¹⁰¹². מח"א שליט"א משנת תש"ל. תשר' מרן שליט"א.

הלכות שבת

מניין הטבילות הראוי ביום חול ובערב שבת

תשובה תתתתפה

ש. כתב המחבר (או"ח ר"ס א') וז"ל, מצוה לרחוץ, הגה, כל גופו כו', בחמין בע"ש כו', עכ"ל. וכתב בספר קיצור שולחן ערוך (ע"ב סעי' י"ב) וז"ל, מצוה על כל אדם לרחוץ בכל ערב שבת פניו ידיו ורגליו בחמין ואם אפשר ירחץ כל גופו בחמין ויטבול את עצמו במקוה כו', עכ"ל.¹⁰¹⁴ יש לשאול, כמה טבילות צריך לטבול במקוה.

ת. בחול אחד ואדרבא כתוב שמי שטובל שנים ה"ז מגונה, ובערש"ק ד"פ בשם האריז"ל.^{1015 1016 1017}

רבי משה מידלברג ז"ל, תלמיד ישיבת ראדין, סיפר כי שבת אחת, באשמורת הבוקר, נכנסה אל המקוה בהחבא קבוצת בחורים חסידיים מתלמידי הישיבה, והוא ביניהם. לפתע שמעו קול חריקת מפתח במגעול הדלת, ומחשש שמא יתפסו נסו כולם דרך החלון... ר' משה לא היה זריז כחבריו, ובטרם הספיק לברוח נפתחה הדלת. בלית ברירה אץ להסתתר תחת אחד הספסלים, כדי שהנכנס לא יבחין בו. ממקום מחבואו הבחין, כי הנכנס אינו אלא רבו ה"חפץ חיים". ר' משה ראה כיצד ניגש רבנו אל המקוה, פשט את בגדיו בסמוך למדרגות, ואמר: "רבש"ע דו ווייסט דאך אז איך בין געקומען ביז אהער נאר לכבודך [רבש"ע, אתה הלא יודע כי באתי לכאן רק לכבודך]" וירד לטבול.

סיפר הגה"צ רבי אברהם אהרן סלוטקי זצ"ל מגדולי מקובלי ירושלים כי רבי יוסף קדיש סיפר לו, שראה את מרן ה"חפץ חיים" טובל בליל שב"ק לאחר חצות, ולאחר הטבילה המתין עד שגופו התייבש מאליו, ורק אז התלבש.

גם כאן התגלו חיבתו והערכתו הרבה של ה"חפץ חיים" כלפי רבי יוסף קדיש, עד שהציע לו רבו הקדוש להתלוות אליו למקוה מדי שבת בשבתו, ומעשה שהיה כך היה:

מנהגו של רבי יוסף קדיש היה לטבול במקוה מדי

¹⁰¹⁴. עי' משנ"ב סי' רל"ב ס"ק כ"ט שם הוזכר בה"מ דער"ש יעו"ש. ¹⁰¹⁵. אף דהמשנ"ב לא כתב הכא בהדיא על טבילה במקוה, מ"מ הא כתב המשנ"ב (ס"ק ה') וז"ל, בע"ש, וה"ה בכל זה בעיו"ט כו' עכ"ל יעו"ש, ולענין יו"ט מצינו דכתב הרמ"א (או"ח תע"ב ג') וז"ל, ומצוה לרחוץ ולגלח בעיו"ט וללבוש בגדים נאים כמו בשבת ועיין לעיל סימן ר"ס ורס"ב, עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק כ"ב) וז"ל, לרחוץ, אחר חצות ילך לבית המרחץ ויטבול לכבוד הרגל כו', עכ"ל. והבן. ובית המרחץ דערב שבת הוזכר במשנ"ב סי' רל"ב ס"ק כ"ט יעו"ש. ¹⁰¹⁶. כתב בביה"ל (שכ"ו ד"ה אדם) וז"ל, ודע עוד דאם הוא טהור גמור ורוצה לטבול בשבת בשחרית משום תוספת קדושה אין בזה משום חשש מתקן מצד הדין וראיה ממה שאמרו כו' אך לפי מה שכתב מהרי"ל כו' נראה דגם טבילה כזו יש למנוע ודי לנו במה שאנו מקילין לטבול בשבת היכא דהוא צריך לטבילה, עכ"ל יעו"ש. וע"ע לעיל סי' קכ"ח שעה"צ ס"ק קל"ח.

[ומרן הח"ח זצ"ל זי"ע עצמו הי' טובל בכל שבת וכעדות תלמידיו וכך כתוב בספר יוסף קדישא (עמ' פ"ו - פ"ח, להגה"צ ר' יוסף קדיש קרישבסקי זצ"ל): בכל רחבי ליטא נהגו לסגור את המקואות בשבת, בהסתמך על פסיקתו של הגר"א.

עוד בהנ"ל

תשובה תתתפז

ש. בהנ"ל. אולי מקורו דמרן שליט"א מדאי' בכלה רבתי פ"י והטובל שני פעמים ה"ז מגונה דלמא דייב על אינשי ולא חזי ליה, ואם זה נכון, האם היכן דלא שייך האי דלמא דייב כו' אין בזה גנאי ושרי לטבול יותר משניים. ואולי מקורו דמרן שליט"א, מב"י בהל' מעיין ומקוה (יו"ד ר"א) בשם התוספתא דהטובל ב' פעמים ה"ז מגונה, ואם זה נכון, ק' דהרי זה מיירי במקוה מצומצם של ארבעים סאה מכוונות, כמבואר לכאורה בב"י שם, וא"כ למה במקואות שלנו שאינם מצומצמות ג"כ ענה מרן שליט"א דה"ז מגונה.

ת. נכון שאם אין אחר יכול לטבול כרצונו אבל אין חייב.

מתי זמן הטבילה בערב שבת

תשובה תתתפז

ש. בהנ"ל. שמעתי בשם חכ"א שליט"א דאפשר ללכת למקוה בער"ש קודם חצות, ומאידך איתא במשנ"ב (סי' תע"א ס"ק כ"ב) בד"ה לרחוץ שאחר חצות יטבול לכבוד הרגל.

ת. לכתחילה צריך אחר חצות.

בדין שריפת הצפרניים

תשובה תתתפח

ש. או"ח ר"ס א'. מה העדיפות בשריפת הצפרניים יותר מלזרקם החוצה דרך החלון, הרי אין הצפרניים מזיקות אלא במקומם, וא"כ למה צריך לשרוף

המקוה בדרך המלך". מאז אכן נהג להתלוות לרבו הקדוש, מדי שבת באשמורת הבוקר, אל בית הטבילה. ע"כ.

ועי' מש"כ מרן בארחות יושר סי' י"א - טהרה, והבאנו כל הלשון בספרינו זה להלן תשובה תתתתר"ג.

1017. ועיין יסוד ושוורש העבודה [הנדפס מחדש] ח"א [עמ' שפ"ג].

יום ביומו, ובשבת קודש, כשהמקוה היה סגור על מנועל ובריח, נהג להדחק ולהכנס אל המקוה דרך חלון צר.

קרה פעם לאחר שהשתחל דרך החלון, ראה לתדהמתו את רבו ה"חפץ חיים", עומד מולו. אמר לו רבו: "אם יש לך מסירות נפש לטבילת מקוה בשבת, אזי לשם מה עליך לטרוח כל כך, מכאן ולהבא בוא עמדי בשעת בוקר מוקדמת ותכנס אל

הא סגי שיזרקם מהחלון.¹⁰¹⁸

ת. שמא יחזרו למקומן.¹⁰¹⁹

אי שרי לגזור הצפרניים בליל שישי

תשובה תתתפ"ט

ש. האם מותר לגזור צפרנים בליל שישי, כי ביום חמישי אין גוזרין ומאידך אולי כיון דהלילה הולך אחר היום יהי' שרי לגזור בליל שישי.

ת. יתכן.

זמן גזירת הצפרניים כשחל עיו"ט ביום ה'

תשובה תתתצ

ש. [שאלנו בע"פ]: אתמול גזרתי צפרנים כי עיו"ט [שבועות תשס"ט] זה יום חמישי ולא גוזרים מפני שזה גודל בשבת, אח"כ העירו לי שאולי טעיתי כי כיון שגזרתי אתמול א"כ זה יגדל ביו"ט וא"כ מה הועלתי. האם הם צודקים בהערה.

ת. כך גם אני עשיתי, וזה באמת שאלה ובערב שבועות לא רציתי.

עוד בענין הג"ל

תשובה תתתצא

ש. בהנ"ל. קצת יש לשאול דהנה כתב המשנ"ב [סי' ר"ס ס"ק ו'] וז"ל, והנכון שיקוץ מן הרגלים ביום ה' ומן הידים ביום ו' [מ"א] עכ"ל, והשתא, באופן הנ"ל שעיו"ט זה יום ה' וגוזרין של היד האם יגזור של הרגלים גם ביום ה' או יקדים ליום ד' [או ימתין ליום ה' הבא].

וזורקן חוצה. הערת ח"א. 1019. לכאן רבותא הוא, דלכאן מה בכך שיחזרו למקומן מאחר שכבר זזו משם פעם א'.

1018. מתוך ל' השאלה נ' שסבור הוא, שמזיקות רק במקום שנקצצו וזה אינו אלא שהם מזיקות רק במקום נפילתם הראשון, וע"כ אם יזרקם מהחלון יזיקו בחול, אלא א"כ זורקן בבית ושוב נוטלן

ת. זה כיום רגיל.

עוד בענין הנ"ל

תשובה תתתצב

ש. בהנ"ל. [ושוב שאלנו] האם לא הי' צריך להקדים יום קודם והיינו לגזור באופן שיתחיל שוב לגדול בעיו"ט ולא ביו"ט.

ת. לא.

עוד בענין הנ"ל

תשובה תתתצג

ש. בהנ"ל. [ושוב שאלנו] למה.

ת. כי אין ברירה.

דין הדלקת נרות שבת לבחורים בפנימיה בישיבה

תשובה תתתצד

ש. כתב המחבר (או"ח רס"ג ו') וז"ל, בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו כו', עכ"ל. יש לשאול, בחור ישיבה האם צריך להדליק נרות שבת בחדרו, והאם צריך לברך.

ת. כן. 1020 1021

כמו בזמנינו, וצ"ע. תשובה: כן. (תשובות הגר"ח).
[א"ה: (הערת הרב המסדר הרה"ג ר' אברהם חיים
שצ"גל שליט"א) הכוונה שידליק "בחדרו" בברכה,
ובספר דעת החזון איש (עמוד כ"ו) הביא מרן
שליט"א שהחזו"א אמר לו בתחילה, להדליק
"בחדר אוכל" בברכה (ואמר זאת למרן שליט"א
כשלמד בפ"ת), אלא ששוב אמר למרן שליט"א
שמכיון ש"בחדר אוכל" יש עוד שמדליקים, עדיף
להדליק "בחדר שישן" בברכה, ואחר האוכל יבוא
לחדר ליהנות מהנרות ע"ש (ויסוד דין ברכה על
מקום "שינה", הוא כמש"כ המ"ב שעל דין הדלקה
שלא יכשל בעץ ואבן, גם יש חיוב ברכה, ע"ש).
והנה לכאורה יש להקשות, שבעלמא קיי"ל

1020. עיין משנ"ב שם, וביה"ל ד"ה בחורים,
יעו"ש. 1021. הנה בגליון אליבא דהלכתא
[גליון מ"ז, עמוד מ"א] הביאו שאלתנו זאת ובנוסח
קצת שונה ועם תוספת ביאור לתשובת מרן שליט"א
ועל כן הנני מעתיק הדברים דשם, וז"ל: שאלה:
כתוב בשו"ע (סי' רס"ג סעי' ו') שבחורים ההולכים
ללמוד חוץ לביתם, צריכים להדליק נר שבת
"בחדרם", ולברך עליו. ויש להסתפק למעשה
בזמנינו, שהבחורים נמצאים בישיבה ואוכלים בחדר
אוכל, וישנים בחדר, האם צריכים להדליק "בחדר"
נרות שבת בברכה, שהמ"ב שם (בס"ק כ"ט) כותב
שאפי' כשהחדר מיועד רק לשינה, ואוכלים במקום
אחר, מדליקים בחדר שלהם, האם זהו גם בחדרים

שניים המדליקים נרות במקום אחד האם רק הראשון מברך או גם השני

תשובה תתתצח

ש. כתב המחבר (או"ח רס"ג ח') וז"ל, ב' או ג' בעלי בתים אוכלים במקום אחד י"א שכל אחד מברך על מנורה שלו ויש מגמגם בדבר ונכון ליזהר בספק ברכות ולא יברך אלא אחד, הגה, אבל אנו אין נוהגין כן, עכ"ל. ועיין משנ"ב. שמעתי בשם אחד מהפוסקים דכשיש ב' שמדליקים נרות שבת כ"א יכול לברך אף בחדר אחד, מה דעת מרן שליט"א.

ת. יברך אחד מהחדר ולא השני. ¹⁰²²

סוברים שכבר יש אורה מרובה מנרות הראשון, ועל תוספת זו אין מברכים. וצ"ע איך קיי"ל למעשה בזה, האם גם השני מברך, או לא, וצ"ע. תשובה: יברך אחד מהחדר, ולא השני. (תשובות הגר"ח). [א"ה: (הערת הרב המסדר הרה"ג ר' אברהם חיים שצ"ג שליט"א) צ"ע טעמו של מרן שליט"א, מדוע אין סומך להלכה על מש"כ הרמ"א שמנהיגו שכן מברכים על "תוספת אורה", ומדוע שלא יברך השני. (וכן צ"ע ממה שהבאנו שפוסק מרן הסטייפלער זצ"ל, שכל פעם כשבאים להתארח בשבת "מברכין במקום אכילה", אפי' שזהו רק "תוספת אורה", שכבר מדליקה בעלת הבית, ומ"מ פוסק שמברכים על "תוספת אורה", ומדוע כאן פוסק מרן שליט"א שאין מברכים על "תוספת אורה", וצ"ע). ויש שמחלקים בדין "תוספת אורה" בין נשים לאנשים, שרק בנשים יש דין שמברכים על תוספת אורה, אבל באנשים אין מברכים על תוספת אורה, וכן כתב מרן שליט"א לחלק כן בדולה ומשקה (עמוד קמ"ח). ולכאורה יש להוכיח כן מפסקו של מרן החזו"א למרן שליט"א, שפסק (לו בלומדו בשיבת לומזה) שמעיקר הדין צריך להדליק בחדר אוכל, רק מכיון שאחרים כבר מדליקים שם שידליק בחדרו, ומה עם הדלקה של "תוספת אורה", וע"כ שבאנשים לא סומכים על תוספת אורה]. עד כאן מגליון אליבא דהלכתא

שהעיקר הוא מקום "אכילה" ושם מברכים, כמש"כ הרמ"א (סי' רס"ג סעי' י' ובמ"ב ס"ק מ"ה), ומדוע כאן מברך "בחדרו", שהוא בעיקר מקום "שינה" (ולא בחדר אוכל שהוא מקום אכילה), ואולי צ"ל "שבחדר אוכל" הוא לא ביתו "הפרטי", רק משותף לכל בני הישיבה, אבל החדר הוא פרטי שלו, ולכן עדיף לברך בחדר שלו, וכמש"כ המ"ב (בס"ק ל"ח וס"ק מ"ה), שכשיש חדר פרטי עדיף לברך שם, אפי' שהוא רק מיועד לשינה, ע"ש. (ועוד י"ל ע"פ התשובה בהמשך, "שבאנשים" אין דין ברכה בתוספת אורה, ע"ש). ולמעשה כתבו פוסקי זמנינו שיקנו את הנרות שמדליקים בחדר אוכל, לכל בני הישיבה בשותפות, ואז כולם יוצאים בנרות אלו, ע"ש]. עד כאן מגליון אליבא דהלכתא וכנ"ל. 1022. הנה בגליון אליבא דהלכתא [גליון מ"ז עמוד מ"א] הביאו שאלתנו זאת ובנוסח קצת שונה ועם תוספת ביאור לתשובת מרן שליט"א ועל כן הנני מעתיק הדברים דשם, וז"ל: שאלה: בשו"ע (סי' רס"ג סעי' ח') מבואר שאם ב' או ג' בעלי בתים אוכלים במקום אחד, י"א שכל אחד מברך על נרות שלו, ויש חולקים, ומסיק השו"ע שספק ברכות להקל, והשני לא יברך, והרמ"א כותב אבל אנו אין נוהגים כן, והכוונה שמנהג הרמ"א שגם השני מברך. וטעם המחלוקת, שהמברכים סוברים שמכיון שיש "תוספת אורה", על זה מברכים, והחולקים

איזה הנאה צריך שיהנה מהנרות

תשובה תתתצו

ש. כתב המחבר (או"ח רס"ג ט') וז"ל, המדליקין בזויות הבית ואוכלים בחצר אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה הוי ברכה לבטלה, עכ"ל.¹⁰²³
יש לשאול, איזו הנאה צריך שיהיה מהנרות.
ת. שיבא לחדר ויהנה מראיה.

כשהבעל שכח להדליק אם גם בזה יש קנס לאשה להדליק נר נוסף

תשובה תתתצו

ש. או"ח רס"ג.¹⁰²⁴ אשה ששכחה להדליק נרות שבת הדין שמשבת אח"כ חייבת להדליק נר נוסף, ויש לשאול, מעשה שהיה במשפחה שאכלו הסעודות אצל הסבא, והלכה האשה להדליק נרות בבית הסבא משום שצריכה לברך במקום שאוכלים, ובקשה מבעלה שידליק הוא בביתם (בלי ברכה) מקום שיושנים, והבעל שכח להדליק, האם מעתה צריכה האשה להדליק נר נוסף בביתם, או האם הבעל כשיצטרך להדליק נרות שבת יתחייב מעתה להדליק נר נוסף.
ת. אין צריכה כי מקום האכילה עיקר המצוה.

ביאור בנוסח קבלת שבת "בואי בשלום" - ולא "בואי לשלום"

תשובה תתתצו

ש. קבלת שבת. בואי בשלום עטרת בעלה כו', אומרים בשלום ולא לשלום, אולי בדוקא לומר שתבוא ולא תחזור היינו שלא תלך מעמנו [עכ"פ עד מוצש"ק שלא תלך מעמנו כלו' ע"י אי זהירות בשמירתה וכבוד השבת כהלכתה], וכדאמרי' ברכות ס"ד א' בשלום הלך ולא חזר כו'. האם נכון או יתכן לפרש כן.

ת. עמש"כ בד"א פ"ד מבכורים הי"ז בה"ל ד"ה בואכם.¹⁰²⁵

עמוד ל"ד] הביאו שאלתנו זאת עם תשו' מרן שליט"א, והוסיף הרב המסדר שם (הרה"ג ר' אברהם חיים שציגל שליט"א) בזה"ל: הרב המחבר (שם) הביא את הדרך אמונה, שכותב לייסוד יסוד גדול, שרק כשכתוב לשון "הליכה" אז יש חילוק

וכנ"ל. 1023. עיין משנ"ב שם ס"ק ל' מ"א.
1024. עיין או"ח רס"ג י' ומשנ"ב ס"ק מ"ה.
1025. הבאנו כל לשון מרן שליט"א לעיל תשובה תקפ"ב יעו"ש. ועי' מש"כ בזה בתפארת ישראל ספ"ב דר"ה. ובגליון 'אליבא דהלכתא' נגליון מ"ח

הולך על שפת הים ונוכר שיש לו שעון בידו מה יעשה

תשובה תתתצט

ש. או"ח רס"ו.¹⁰²⁶ הלך על שפת הים בשבת ונוכר שיש לו שעון על היד, מה יעשה. ואם יש עצה (כגון ע"י קטן שאינו בנו) כדי כך שלא יצטרך להשאיר השעון שם.

ת. אם עומד ברה"ר לא יעמוד.

בענין הג"ל

תשובה תתתק

ש. בהנ"ל. בפשוטו כונת מרן שליט"א שאם שפת הים הי' לו דין של רה"ר והוא עדיין הולך, שלא יעצור מללכת עד שיגיע לרה"י, כדי שלא יהיה עקירה והנחה. האם זו כונת מרן שליט"א.

ת. נכון.

בענין הג"ל

תשובה תתתקא

ש. בהנ"ל. יש לשאול באופן שנעצר מללכת והרי הוא עומד בשפת הים, האם יש לו עצה שלא יצטרך להשאיר השעון שם. (וכן מה הדין בכה"ג אם שפת הים יש לו דין של כרמלית).

ת. צ"ע.

בדעת מרן החזו"א שלא לומר בשנים ויכולו

תשובה תתתקב

ש. או"ח רס"ח. ראיתי בס' 'דעת החזון איש' שהביא משמיה דמרן שליט"א שאף לדעת מרן החזו"א מותר לומר ויכולו בשנים כיון שאין זה רק מיחזי. וק' לי הא לכאורה זהו גופא איסור כיון דמיחזי כמעמיד עדים על מעשה בראשית. (מח"א).

בין לשון "בשלום" ללשון "לשלום", אבל בשאר לשונות אין חילוק בין לשון "בשלום" ללשון "לשלום" ומוכיח כן מהרבה ראיות ע"ש. ולפי"ז 1026. ע"י שם סעי' י"ב ומשנ"ב ס"ק ל"ו. בלשון "בואי", יש לעיין, האם הוא דומה ללשון הליכה או לא, וצ"ע. ע"כ מהגליון שם.

ת. יש להקל. 1027

אם יסרב למי שמבקש ממנו לומר עמו ויכלו

תשובה תתתקג

ש. בהנ"ל. אם א' מבקש שיאמרו אתו ויכולו כפסק המשנ"ב, האם צריך לומר לו שיחפש אדם אחר או לומר אתו ויכולו.

ת. כנ"ל.

אם אשה צ"ל ויכולו. ואם צריכה לומר עם אשה נוספת

תשובה תתתקד

ש. או"ח רס"ח. ויכולו. האם אישה צריכה לומר ויכולו. ואם אומרת, האם צריכה עם אחת נוספת כעדות.

ת. צריכה אבל א"צ עם אחרת.

תשובת מרן החזו"א למרן שליט"א בענין אמירת ויכולו בשנים

תשובה תתתקה

ש. בהנ"ל. א' מנכדי מרן שליט"א, אמר לי, שפעם שאל את מרן שליט"א אם לומר ויכולו בשנים או לבד כמ"ש החזו"א בספר, ומרן שליט"א ענהו [כך סיפר לי] שאחר שמרן החזו"א זצ"ל כתב זאת בספר, מרן שליט"א שאלו איך לעשות למעשה, ומרן החזו"א זצ"ל ענה למרן שליט"א תעשה כמו שכולם עושים והיינו לומר בשנים ולא כפי שכתב החזו"א בעצמו בס' ע"כ. והשאלה אם כל זה הוא נכון, ואם הוא נכון, האם כונת מרן שליט"א לומר ויכולו בשנים.

ת. זה נכון, ואע"פ שסבר שא"צ אמר שלא לשנות מהמנהג.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקו

ש. בהנ"ל. אמרתי תשובת מרן שליט"א לאברך א', וטען שהרבה קהילות (מתלמידי מרן החזו"א זצ"ל) עושים כפי שכתב החזו"א בספר (כנראה כי

1027. סיפר לי אחד מנכדי מרן שליט"א, ששאל את זקינו מרן שליט"א איך לנהוג למעשה, ומרן

לא ידעו מהמעשה הנ"ל של מרן עם החזו"א) וא"כ נמצא שיש מנהג שאומרים ביחיד וכפי שהחזו"א כתב בספר, ושלפי זה גם למה שאמר החזו"א שלא לשנות מהמנהג, הרי שהיום אפשר לעשות כפי שהחזו"א סבר מאחר שהמנהג היום כפי שהחזו"א סבר. האם טענת האברך הנ"ל צודקת, ואם לא אמאי.
ת. לא אמר זה רק לי ולא לאחרים.

התפלל מנחה ואח"כ מוסף אם יאמר במוסף וינוחו בם

תשובה תתתקז

ש. או"ח רס"ח.¹⁰²⁸ נתבקשתי לשאול כך : בשמו"ע של תפילת שבת אמרינן. בליל שבת וינוחו בה, ובשחרית ומוסף וינוחו בו, ובמנחה וינוחו בם, והשאלה. מי שהתפלל מנחה ואח"כ מוסף, האם יצטרך לומר במוסף וינוחו בם, מכיון שזהו הזמן של מנחה כבר שאומרים אז וינוחו בם.
ת. לא ישנה מתמיד.

טעה בתפלת השבת והתחיל תפלת החול

תשובה תתתקח

ש. כתב במשנ"ב (סי' רס"ח ס"ק ב') וז"ל, גומר וכו'. הטעם הוא דבדין הוא דבעי לצלויי י"ח ברכות בשבת כמו בחול ולהזכיר קדושת היום בעבודה כמו בר"ח וחולו של המועד 'ורק משום כבוד שבת לא אטרחוהו רבנן' ותקנו ברכה אחת אמצעית לשבת ולכן בדיעבד שהתחיל הברכה גומרה שהיא ראויה לו מן הדין ואח"כ מתחיל הברכה המיועדת לשבת, עכ"ל. ולכאור' מש"כ המשנ"ב ורק משום כבוד שבת כו' קצת צ"ב, דלכאור' מה שאין מתפללין י"ח ברכות הוא משום דאין מבקשים בקשות בשבת, ולפי טעם זה שאין מבקשים בקשות בשבת הי' צריך להיות הדין שגם בדיעבד שהתחיל הברכה שלא יגמור אותה.

בליל שבת וינוחו בה וביום וינוחו בו ובמנחה וינוחו בם [שכנה"ג ע"ש הטעם], עכ"ל. ועי' עוד להלן סי' רפ"ו.

ענהו, שאחר שכתב החזו"א דבר זה בספר, שאלו מרן איך לנהוג למעשה, וענהו החזו"א, תעשה איך שכולם עושים. ועי' להלן תשובה תתתק"ו.
¹⁰²⁸. כתב המשנ"ב (ס"ק א') וז"ל, המנהג לומר

ת. גמ' מפורשת בברכות כ"א א'.¹⁰²⁹

בענין אמירת שלום עליכם בליל שבת

תשובה תתתקט

ש. שלום עליכם.¹⁰³⁰ בס' שמעה תפילתי כתב ממרן שליט"א כך: בענין פזמון שלום עליכם בליל שבת כתב מו"ר שליט"א, כמדומה אצלינו לא אמרו רק שני הראשונים, (כי על השלישי יש פקפוק שאסור לבקש ברכה ממלאכים, ועל הרביעי יש פקפוק שנראה כמגרשים אותם). ע"כ. וזכורני משבת פ' כי תבוא תשס"ח שהייתי אצל מרן שאמר מרן רק הראשון דהיינו שלום עליכם, ולא גם את השני דהיינו בואכם לשלום, ולהנ"ל לכאור' מ"ט.

ת. השני אפשר לומר.¹⁰³¹

בענין אמירת תפלת רבון ואמירת אשת חיל בליל שבת

תשובה תתתקי

ש. בהנ"ל. עוד זכורני מאז, שמיד אחר פזמון שלום עליכם אמר מרן אשת חיל ולא אמר מרן תפלת רבון כו', ולכאור' מ"ט. ואם משום הבקשות שיש שם הרי עד הבקשות יש ג"כ מה לומר דהיינו מלך אביר מלך ברוך כו' שזה שבחות מבלי בקשות.¹⁰³²

ת. כך נהגו אצלנו.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקיא

ש. עוד בהנ"ל. אם משום הבקשות כנ"ל, יש לשאול מ"ש מתפלת האשה אחר הדלקת הנרות שבת שמותר לה להתפלל אף שזו בקשה.

אבל הכא הא צלי ליה, ע"כ יעו"ש. 1030. עי' בענין אמירת שלום עליכם ותפילת רבון העולמים בשערי תשובה לעיל סי' רס"ב ס"ק ב'. 1031. עי' בס' דעת נוטה ח"א תשו' קצ"ד הערה 981 בסופו. 1032. עי' בס' פסקי תשובות בס' רס"ב שהביא משו"ת שבט הלוי להצדיק הנוהגין לומר כל נוסח דרבון יעו"ש.

1029. כדאמר' התם, ואמר רב יהודה אמר שמואל היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה, איני והאמר רב נחמן כי הוינן ביה רבה בר אבוח בען מיניה הני בני בי רב דטעו ומדכרי בחול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן גומרין כל אותה ברכה, הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת

ת. זה מזמנו¹⁰³³ עובר מותר.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקיב

ש. בהנ"ל. בעניי באמת, לא זכיתי להבין כונת מרן שליט"א.

ת. מה שזמנו דוקא עתה מותר.

טעם מרן החזו"א שישב בשעת הקידוש

תשובה תתתקיג

ש. כתב הרמ"א (או"ח רס"ט א') וז"ל, ונהגו לעמוד בשעה שמקדשין בביהכ"נ עכ"ל, וכתב במשנ"ב (סק"ו) וז"ל, ואמרו הראשונים שזה מועיל לעייפות הברכים עכ"ל. יש לשאול, אם מה שמרן החזו"א זצ"ל זי"ע היה יושב בקידוש זה אומר שחלק על דין זה, או"ד שזה דוקא בביהכ"נ, ובביהכ"נ החזו"א גם מודה.

ת. נהג כד' הגר"א.¹⁰³⁴

עוד בענין הנ"ל

תשובה תתתקיד

ש. או"ח רס"ט. כ' המשנ"ב (סק"ו) וז"ל, לעמד. ואמרו הראשונים שזה מועיל לעייפות הברכים, עכ"ל. האם זה מועיל דוקא בקידוש שבביהכ"נ כדמיירי הכא, או שזה מועיל גם בקידוש שבבית.

ת. להגר"א יש לישב בקידוש.

לשנות ממנהג אבא שנוהג לעמוד בקידוש

תשובה תתתקטו

ש. או"ח רע"א. א' אביו נוהג כאבותיו שעושה קידוש הלילה והיום והבדלה בעמידה, ובז' ימי המשתה שלו אמר זקנו כו' שליט"א שאף שאביו נהג לעשות בעמידה מ"מ כיון שרבו מרן החזו"א עשה בישיבה לכן גם הוא עושה

¹⁰³³. לכא' צ"ל: שזמנו. ¹⁰³⁴. עיין משנ"ב   לישב בקידוש, יעו"ש.
(סי' רע"א ס"ק מ"ו) שם נתבאר ד' הגר"א שצריך

בישיבה, וממנו למד ומהחתונה שלו עד היום עושה ג"כ בישיבה, ואין לכו שלם ע"ז ששינה מאביו.

ת. יפה עשה שכ"ד הגר"א שדוקא מיושב.¹⁰³⁵

בדין בן חו"ל ביו"ט שני שחל בשבת לענין קידוש והבדלה

תשובה תתתקטז

ש. או"ח רע"א. יו"ט שני שחל בשבת, האם בן חו"ל יכול לצאת קידוש מבן א"י. ומה הדין בהבדלה שבן א"י אינו מבדיל כעת על היו"ט. (מח"א).

ת. יתכן שא"י להוציא.¹⁰³⁶

הסגולה של הסתכלות בנרות בקידוש כלפי השומעים

תשובה תתתקיז

ש. כתב הרמ"א (או"ח רע"א י') ליתן עיניו בנרות, ובמג"א ובמשנ"ב דהוא סגולה לרפואת העינים ע"כ, ליתן עיניו בנרות משמע שזה אומר דוקא לעושה הקידוש, אבל יש לשאול, האם הסגולה דוקא לעושה הקידוש או גם לכל מי שיסתכל בנרות קודם הקידוש ועכ"פ מי שיוצא בקידוש.

ת. דוקא בקידוש.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקיח

ש. בהנ"ל. שאלנו את מרן שליט"א, האם הסגולה ליתן עיניו בנרות לרפואת העינים זה רק למקדש על הכוס או גם לכל מי שיוצא בקידוש ג"כ יש להם הסגולה להסתכל בנרות ויהיה להם רפואה לעינים. ומרן ענה: דוקא בקידוש, ומתשו' מרן נ' שהבין מרן ששאלנו אם הסגולה דוקא בקידוש או גם

1035. עיין או"ח רע"א י' בשו"ע וברמ"א, בהלכה אין אל תיטוש, עכ"ל. 1036. בפשוטו ובמשנ"ב ס"ק מ"ו. והעיר חכ"א בזה"ל: צ"ע מה עם איסור של "אל תיטוש", ושם במחלוקת היינו כי הבן א"י לא מזכיר בקידוש שלו את היו"ט של הבן חו"ל.

לפני ואח"כ כל זמן שהנרות דולקים, וע"ז ענה מרן: דוקא בקידוש. אבל שאלתנו היא כנ"ל.

ת. גם ליוצאים. 1037

בענין הנ"ל

תשובה תתתקט

ש. בהנ"ל. יש לשאול אם הסגולה מועלת דוקא כשרואים האש בעצמותה ממשי, כי לפעמים א"א לראות האש בעצמותה וכגון שהנרות בתוך בית נרות עם דלתות זכוכית וכיו"ב.

ת. אין נ"מ. 1038

בענין הנ"ל

תשובה תתתקכ

ש. בהנ"ל. צ"ב ממ"נ דהא איתא בגמ' יכול להחזירה בקידושא ואבדלתא וא"כ למה צריך לסגולה הנ"ל, (ובתשובה אחרת, שאלנו ומרן ענה שסגולה זו היא גם לכל היוצאים בקידוש, ואולי לפי"ז יתכן ליישב השאלה כאן, והיינו דקידוש ואבדלתא מועיל למקדש עצמו, והסגולה הנ"ל מועיל ליוצאים בקידוש).

ת. יתכן. 1039 1040

עששה. כהתה, לשון עששית שאדם נותן זכוכית לנגד עיניו לראות לעבר הזכוכית דבר 'אין אותה מראה ברורה' עכ"ל. שו"ר בזה הרבה במשנ"ב סי' רצ"ח סס"ק ל"ז ובביה"ל שם בד"ה או, יעו"ש ודוק. 1039. אולי עוד י"ל, דמה דאמרי' בגמ' יכול להחזירה בקדושא ואבדלתא קאי דוקא על מי שפסע פסיעה גסה שנוטלת כו', אבל הסגולה הוא מפני דברים אחרים שהזיקו הראיה [וכמו התסכלות בלבנה ובקשת וכיו"ב] ולכאור' כך משמע גם לשון המשנ"ב. וחכ"א העיר ליישב עוד דמ"ש יכול להחזירה בקידושא ואבדלתא היינו בזה שמסתכל בנר דקידוש ובנר דהבדלה וכן מ' בביאור הגר"א דכתב ברמ"א סי' רצ"ו ס"א ובשעת הבדלה יתנו עיניהם בכוס ובנר כו' וכתב בביהגר"א וז"ל ובנר.

1037. כנראה שמפני ה' שכתבנו בשאלה הקודמת "או גם לכל מי שיתסכל בנרות קודם הקידוש" הבין מרן כנ"ל, והטעות היא לשוננו. ועכ"פ זכינו בעזה"י לתשו' נוספת. 1038. כתב הרשב"א (ברכות נ"ג ב') וז"ל היתה כו' נראה דפנס אינו כעין עששית שרואה השלשבת מתוך העששית דההוא כרואה שלהבת חשבינן ליה 'ואע"ג שגוף העששית מפסיק אפילו הכי ראייה חשבינן ליה' וכאותה שאמרו כו' אלא ודאי כדאמרן כו' אבל עומד בעששית ורואה שלהבת מתוך העששית ה"ז כרואה שלהבת ומשתמש לאורה ומברכין עליו עכ"ל. וחזינן דהוה ס"ד דע"י העששית ה"ז יחשב הפסק וכמו ששאלנו, ומ"מ כתשו' מרן שליט"א כן מבר' ברשב"א. וע"ע רש"י תהלים ל"א י' דכתב וז"ל

בנוסח שאומרים לפני הקידוש "סברי מרנן ורבותי" אימתי אומרים אותו

תשובה תתתקכא

ש. או"ח רע"א.¹⁰⁴¹ אם הבעל מקדש על היין (בשבת וביו"ט) רק בפני אשתו, האם יש לו לומר סברי מרנן ורבנן, או שמא רק סברי.

ת. נוהגים (כמדומה) אם יש רק אשה, לומר סברי. אם בן גדול קצת, אמרינן נמי סברי מרנן.¹⁰⁴²

קידש ואח"כ נזכר שאין לו מים לנטילת ידים כיצד יעשה

תשובה תתתקכב

ש. או"ח רע"ג. קידש ואח"כ נזכר שאין לו מים לנט"י האם צריך לחזור אחר המים כדאי' סי' צ"ב או קידוש במקום סעודה (בסי' רע"ג) עדיף שהרי אם יחזור אחר המים יצטרך לילך ממקום הקידוש, וכן אם יש לו מים לנט"י אבל אין לו מים של שבת האם צריך לחזור אחר מים של שבת או קידוש במקום סעודה עדיף.

(לגבי השאלה קידש ואח"כ נזכר שאין לו מים היינו כי אם נזכר קודם הקידוש לכאורה מצי לילך למקום שיש מים - אם זה לא יותר מהשיעור שצריך לחזור אחר המים - ולקדש שם על הפת אם יש לו).

ת. יכרוך ידיו במפה.

מי שאינו אוכל דגן מתי יברך ברכת על הגפן בסעודות השבת

תשובה תתתקכג

ש. או"ח רע"ג. א' אסור לו מיני דגן, ולכן בשביל קידוש במקום סעודה, הוא שותה ב' רביעיות יין [מיץ ענבים], והשאלה, מתי לברך ברכת על הגפן, האם מיד אחר שתיית ב' הרביעיות, או רק אחר גמר הסעודה [טשולנט וכו'].

ת. יותר טוב אחר הסעודה [ובלבד שלא ישכח].

בע"פ ולא בכתב. 1042. עי' שיח השדה ח"ג בליקוטים שבסוף הספר שם הביא מרן שליט"א ל' התנחומא פ' פקודי סי' ב', כוס של קידוש או של הבדלה ואומר סברי מרנן ואומרים הקהל לחיים, ע"כ.

ע"ש בהג"ה והטעם משום שאז מהדר למאור עיניו כמש"ש עכ"ל ולפי"ז אין זה סתירה למ"ש שיש סגולה ליתן עיניו בנרות קודם הקידוש ודוק. 1040. עי' עוד להלן תשובה תתתקצ"ט. 1041. מח"א שליט"א משנת תש"ל, והתשובה

בענין הנ"ל

תשובה תתתקכד

ש. בהנ"ל. האם תשובת מרן שליט"א גם באופן שהסעודה נמשכת זמן רב.
ת. זה הכל סעודה אחת.

אשה העסוקה עם הילדים אם יכולה לצאת בקידוש לפני שמתפללת

תשובה תתתקכה

ש. או"ח רע"ג. אשה שעסוקה עם הילדים ולא מספיקה להתפלל שחרית עד שחזר האב מביהכ"נ, האם יכולה לצאת בקידוש או שצריך להמתין לה עד שתתפלל. והאם זה שונה אם כבר התפללה לפחות ברכות השחר עד ברוך שאמר. וכמו"כ יש לשאול, באשה שאינה עסוקה עם ילדים, מצד שהיא בת.¹⁰⁴³
ת. שתאמר לפחות ברכות השחר.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקכו

ש. בהנ"ל. האם תשובת מרן שליט"א קאי גם על מה ששאלנו 'וכמו"כ יש לשאול באשה שאינה עסוקה עם ילדים ולא הספיקה מצד שהיא בת'.
[ומה שכתבנו מצד שהיא בת היינו שלכן יהי' מותר לה לצאת בקידוש קודם התפלה ומשא"כ בן לא יוכל לצאת בקידוש קודם תפילה לכאור'.]
ת. אם אמרה ברכות השחר יצאה.

בענין הנ"ל אם תתפלל קודם או אחר הסעודה

תשובה תתתקכז

ש. בהנ"ל. אחר ששמעה הקידוש ויצאה בו, מתי תתפלל, האם אחר הסעודה או קודם הסעודה והיינו שהאב ובני המשפחה ימתינו לה עד שתגמור להתפלל ואז יעשו הסעודה. כי לפעמים זמן הסעודה נמשך אחר סוף זמן תפילת שחרית, ויכולה א"כ להפסיד מלהתפלל שחרית לגמרי, אלא שאולי יש לדקדק

1043. עי' בשאלה הבאה שם הסברנו התיבות 'מצד שהיא בת'.

ולומר דבנידון זה אפשר להקל שתסמוך על הדעה המוזכרת בבה"ל שאפשר להתפלל שחרית עד חצות מטעם שלא לעכב את כולם מלאכול הסעודה שחרית.
ת. כרצונה.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקכח

ש. בהנ"ל. וכל זה השאלה, זהו דוקא להשי' שיוצאים בקידוש במקום סעודה ע"י מזונות. אבל לשי' הגר"א [ושמעתי שמרן שליט"א מקפיד ע"ז כהגר"א] שאין יוצאים בקידוש במקום סעודה אלא ע"י פת שברכתו המוציא, השאלה היא כך, האם תתפלל אחר שאכלה הכזית חלה [ובני הבית ימתינו לה עד שתוכל להגיש המאכלים או שיסתדרו לבד וימשיכו הסעודה] או שתתפלל אחר גמר הסעודה, אלא שיש לחשוש שמא יעבור זמן תפלה וכנ"ל.
ת. כנ"ל.

בענין הנ"ל לענין האיש

תשובה תתתקכט

ש. איש שנאנס ולא התפלל שחרית, ואינו חש בטוב, האם יעשה קודם קידוש [ויאכל מזונות] ואח"כ יתפלל או שיתפלל קודם אע"פ שרעב וצמא וגם חלוש מכך שעדיין לא אכל ושתה.
ת. יאמר ברכות השחר.

בדין לחם משנה על חלה קפואה

תשובה תתתקל

ש. או"ח רע"ד. האם מועיל ללחם משנה חלה קפואה [שאין ראויה לאכילה רק בדוחק]. וכן חלה שלא מעושרת [פעם נוספת].
ת. אם תהא ראוי' בו ביום ודאי אפשר לצרפה [ויתכן גם באינה ראויה].¹⁰⁴⁴

1044. עי' להלן תשובה תתתרכ"ד. ושו"ר שכבר דן בזה בשו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' מ"ב יעו"ש.

העושה קידוש על ב' רביעיות אם צריך לחם משנה בעת הקידוש

תשובה תתתקלא

ש. או"ח רע"ד. קידוש במקום סעודה. מי שאסור לו לאכול דגן ועושה קידוש במקום סעודה ע"י ששותה ב' רביעיות מיץ ענבים, האם צריך שיהיה מונח אצלו לחם משנה בשעת הקידוש.
ת. צ"ע.

כיצד בוצע על החלות בליל שבת שחל ביו"ט

תשובה תתתקלב

ש. באו"ח (רע"ד א'), מבואר דבליל שבת בוצע חלה תחתונה ובבוקר בוצע העליונה, וביו"ט אף בלילה בוצע העליונה. ויש לשאול, מה עושים ביו"ט שחל בשבת אם לבצוע התחתונה כמו שבת או העליונה כמו יו"ט.
ת. לא שמעתי.¹⁰⁴⁵

אם עדיף ב' עוגות על פת

תשובה תתתקלג

ש. כתב במשנ"ב (סי' רע"ד ס"ק ב') דאם אין יין אפשר לקדש גם על פת, והאם ב' עוגות עדיף מסתם פת.
ת. יש מחלוקת וי"א שעדיף יותר ב' עוגות.

כתבו דבליל הסדר שחל בשבת בוצע התחתונה, ש"מ דסבירא ליה דאף ביו"ט שחל בשבת בוצע העליונה, וחכם אחר דחה דבריו לומר דאי"ז ראייה, כי ליל הסדר יש לו סדר קבוע ולכן לא כתבו לשנות בליל הסדר שחל בשבת לבצוע התחתונה, ומשא"כ בשאר יו"ט שחל בשבת. ועי' עוד בתשו' מרן שליט"א בס' דולה ומשקה עמוד קנ"ב ובהערה שם.

1045. חכ"א העירני להוכיח דביו"ט שחל בשבת ג"כ בוצע העליונה, והוא, דבדרכי משה כאן סי' רע"ד מבואר כן, דסבירא ליה דבוצע התחתונה וקשיא ליה מה דחד מקמאי שהביא הב"י כ' דבליל הסדר בוצע העליונה [וכן מפורש לענין ליל הסדר שחל בשבת במג"א סי' תע"ה ס"ק ג' יעו"ש], ולכן חילק הד"מ בין שבת ליו"ט, ע"כ, ועתה, מזה שלא

אם עדיף עוגה או חלה קטנה

תשובה תתתקלד

ש. כתב במשנ"ב (סי' רע"ד ס"ק ד') דאם מקפיד על ההוצאה יכול לאפות חלה א' גדולה וא' קטנה והעולם נוהגים כהשו"ע, והאם עדיף עוגה או חלה קטנה, וכגון שיש לו כבר עוגה.
ת. חלה קטנה עדיף.

בטעם בציעת פרוסה גדולה

תשובה תתתקלה

ש. כתב המשנ"ב (סי' רע"ד ס"ק ו') וז"ל, פרוסה גדולה. ולא מיחזי כרעבתן כיון שאינו עושה כן בחול ודאי כונתו שחביב עליו המצוה ורוצה לאכול הרבה, עכ"ל. האם כונתו לאפוקי ממה דאיתא במס' דרך ארץ ספ"ו, ולא יאחז אדם כביצה פרוסה בידיו ואם עשה כן ה"ז רעבתן וגרגרן.
ת. נכון.¹⁰⁴⁶

בדין שומר בשבת

תשובה תתתקלו

ש. או"ח ער"ה. בדין 'שומר' בשבת, איך הדין למעשה באור החשמל, שהרי באור זה אין שמא יטה, כי שמא יטה שייך היכן שזה נר והאש נחלשת וע"י ההטיה מחזק האש ועי"כ חוזר האור, ומשא"כ באור החשמל אין נידון כזה שהאור נחלש וע"י איזה פעולה יחזיר האור לקדמותו, רק הנידון שמא יכבה לגמרי ושמא ילך וידליקו, ונידון זה הרי לא שייך בגזירה של שמא יטה, כי בנר פשוט שאם יכבה לגמרי (כהנ"ל בחשמל) אף א' לא ילך להדליק הנר מחדש, ועל אופן כזה לא גזרו שמא יטה, וא"כ ה"ה בנידון דידן לגבי אור החשמל לכאור' לא שייך משום שמא יטה. ואיך הדין למעשה ומ"ט.
ת. אם יכול לעלות ולתקן שם משהו שיאיר אסור (וכן אם יש בבית נרות ילך ויביאם).

דאפילו לאחוז בידו כביצה אינו כדאי אע"פ שאינו אוכל בבת אחת עכ"ל. ועיין בשעה"צ שם ס"ק י"ט דכתב וז"ל, ולעיל בסי' קס"ז ס"א מוכח דדוקא יותר מכביצה אסור אבל כביצה שרי לאחוז עכ"ל,

1046. באמת כן הוא להלכה לעיל סי' ק"ע סעיף ז' דז"ל המחבר שם, לא יאכל אדם פרוסה כביצה ואם אכל (הרי) זה גרגרן עכ"ל, וכתב במשנ"ב שם ס"ק י"ט וז"ל, לא יאכל אדם וכו'. והבי"י מצדד

בזמנינו אם תשב"ר לא יקראו לאור הנר רק בפני רבן

תשובה תתתקלז

ש. כתב במשנ"ב (סי' ער"ה ס"ק ט"ו) וז"ל, שאימת רבן. שאין פושטין יד לשום דבר ואפילו בחל אלא על פי רבן ולא אתי לאצלווי כו' עכ"ל (ובשעה"צ ס"ק י"ג כתב, רש"י). והנה ידוע שכיום ודאי יתכן גם בימות החול שהתינוקות פושטין ידם אפי' שלא ע"פ רבן (שזהו מעשים שבכל יום שאם המלמד יוצא מהכחה מיד מתחילים הילדים עכ"פ רובם להשתולל וכו' כתוצאה מילדות), וע"כ יש לשאול, האם לפי"ז בזמנינו הדין שונה, והיינו שתשב"ר לא יקראו לאור הנר (או לאור החשמל - הגנרטור) רק בפני רבן ממש שדוקא אז אימתו עליהם (אלא שבזמנינו אין לימוד בת"ת כליל שבת, רק בשבת ביום זה מצוי כמו במקומינו). ואולי גם בזמנינו מותר גם שלא בזמן רבן כי בזמנינו יש הרבה אימת שבת גם על הילדים. וצ"ב לדינא.¹⁰⁴⁷

ת. אין הדין משתנה.

בגזירת רבנן דשמא יטה לענין בגדים

תשובה תתתקלח

ש. כתב במשנ"ב (סי' ער"ה ס"ק כ"ד) וז"ל, שאין צריך עיון וכו'. ואע"ג דאפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו אסרו, הכא התירו משום נקיות [ר"ן והרמב"ן והריטב"א בחידושיהם], עכ"ל. לכא' צ"ב טובא, שהרי כיון שאינו יכול להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו א"כ יוכל ללבוש בגדי אשתו (ולא יכיר בזה עד הבוקר שיהי' אור) וא"כ יהא נמצא שעובר על לאו דאורי' של לא ילבש, ואיך דבר שיוכל להגיע על ידו לידי איסור דאורי' רבנן אסרו לו גזירה שמא יטה, ואילו דבר שהוא רק משום נקיות (וגם זה רק להר"ן, כנ"ל במשנ"ב

דבר ואפילו בחול אלא ע"פ רבן ולא אתי לאצלווי ומשמע מסתימת השו"ע שסובר כהרשב"א דאפילו אין רבן עמהן שרי דכל שעה מתיראין שיבוא רבן ולא יטו ובא"ר הביא הרבה פוסקים שחולקין ארשב"א עכ"ל, ומשמע דדעת המשנ"ב נוטה לפסוק להחמיר כהא"ר דכשאין רבן עמהם לא

והנה לכא' במסכת דרך ארץ הנ"ל מבו' כמ"ש במשנ"ב בשם הב"י ולא כמ"ש בשעה"צ, כי במס' ד"א שם איתא ולא 'אחז' אדם 'כביצה' כו', ויל"ע. 1047. חכ"א העיר דאין נפק"מ למעשה בשאלה והיינו מטעם דהנה כתב במשנ"ב הנ"ל (סי' ער"ה ס"ק ט"ו) וז"ל, שאימת רבן. שאין פושטין יד לשום

ס"ק כ' שעיקר הבדיקה דמיירי הכא אי"ז משום נקיות יעו"ש) רבנן לא גזרו שמא יטה והתירו לו, ולכאורה צ"ב טובא.

ת. מיירי בשוין ואין איסור ללבוש (עי' נדרים מ"ט ב').¹⁰⁴⁸

בענין אכילת שום בליל שבת ובליל עונה

תשובה תתתקלט

ש. או"ח ר"פ. בענין אכילת שום בלילי שבתות, לכאור' משמע בס' חסידים שהובא במשנ"ב¹⁰⁴⁹ דמועיל ג"כ בכל ליל עונה, ולא שמענו מזה.¹⁰⁵⁰

ת. נכון.

בענין הנ"ל בליל יו"ט

תשובה תתתקמ

ש. בהנ"ל. עוד יל"ד אם התקנה היא גם בליל יו"ט שיש בהן גם מצות עונג יו"ט.

ת. לא שמענו.

שיעור אכילת השום

תשובה תתתקמא

ש. בהנ"ל. האם יש להקפיד על שיעור כזית.

ת. לא.

זרע עיין סי' תר"ח, כתב בספר חסידים סימן ש"ץ דשומים מבטלים תאוה רק שומים צלויים מרבים זרע, עוד כתב כל דברים מלוחים ממעטים וכן קטניות, ועדשים מבושלים כשאין מלוחים מרבים עכ"ל. 1050. השאלות כאן לענין אכילת השום, הם מחכ"א.

יקראו. ומ"מ יש לקיים השאלה לדעת הרשב"א. 1048. עמש"כ מרן שליט"א בזה בדרך חכמה פ"י מהל' כלי המקדש ה"ד בבה"ל ד"ה ועבודתו פסולה. 1049. ז"ל המשנ"ב שם ס"ק א', עונת וכו'. ויהיה זהיר לקיים עונתו, מצוה לאכול שום בע"ש או בליל שבת וה"ה שאר הדברים המרבים

אם שום מטוגן ג"כ מהני

תשובה תתתקמב

ש. בהנ"ל. האם ג"כ שום מטוגן בשמן מהני, וכן המתבשל עם הדגים, שהרי בדיני ערב יוה"כ כתב המשנ"ב שחלב בתערובות אינו מרבה זרע.
ת. אולי.

מי בכלל התקנה

תשובה תתתקמג

ש. בהנ"ל. האם כשאינו עתיד לשמש, וכן בחורים, האם ג"כ יש תקנה. ויש להוסיף בזה דהא ריבוי זרע מביא לידי קרי בלילה ולמה לן זה כשאינו עתיד לשמש.
ת. כן.

בענין אכילת דגים קטנים

תשובה תתתקמד

ש. בהנ"ל. בגמ' ברכות מ' א' איתא דדגים קטנים מפרין ומרבין, האם הכונה לענינינו דמרבין זרע.
ת. גורמין ללידה.

הזכרת שם ה' בזמירות שבת

תשובה תתתקמה

ש. כתב הרמ"א (סי' רפ"א סעי' ז') וז"ל, ונוהגין¹⁰⁵¹ להרבות בזמירות של שבת כ"מ לפי מנהגו כו', עכ"ל. יש לשאול, האם מותר לומר שם השם בזמירות של שבת.
ת. מותר.¹⁰⁵²

¹⁰⁵¹. יש לדייק דכתב הרמ"א להרבות ולא כתב רק לומר. ¹⁰⁵². עיין משנ"ב רט"ו ס"ק י"ט.

האם שרי לעלות אשה לקריה"ת כשאינה קוראת

תשובה תתתקמו

ש. כתב המחבר (סי' רפ"ב סעי' ג') וז"ל, הכל עולים למנין שבעה אפילו אשה וקטן שיודע למי מברכין אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור עכ"ל. מהלשון משמע דדוקא שאשה תקרא זה אינו כבוד הצבור, אבל שתעלה מבלי לקרות (דהיינו שהיא הבעל קורא) בזה אין הפגם של מפני כבוד הציבור, ולכאור' מאי שנא. עוד צ"ב, למה אמרו בגמ' מפני כבוד הצבור ולא אמרו משום צניעות.

ת. בזמנם היו העולים קוראין נקט הכי, אבל ה"ה בזמנינו שמברכין.

מדוע לא יקראו הנשים לעצמן

תשובה תתתקמו

ש. כ' הרמ"א (שם), ואלו דוקא מצטרפים למנין הקרואים אבל לא שיהיו כולם נשים או קטנים כו' ואסור לקרות בראש מגולה. ומש"כ ואלו דוקא כו' לכאור' יש לשאול כך, דכיון דנשים חייבות בקריה"ת כאנשים וכמ"ש המשנ"ב סקי"ב ממס' סופרים, א"כ למה באמת לא יקראו הנשים לעצמן ויועיל גם לענין שיהיו כולם נשים וגם לענין שתוכל לקרות בעצמה [ולא רק לעלות] בלא שיהיה פגם של כבוד הצבור. (ואולי משום שנשים דעתן קלות ושמא יפול הס"ת ח"ו, או שאי"ז צניעותא שיעשו הגבהה וכו' או שאין בכוון להגביה הס"ת).

ת. סתם נשים אין בקיאין לקרות בס"ת.

זמן אמירת הקדיש שלאחר הקריאה בחול

תשובה תתתקמח

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק כ"ו), קודם שעלה המפטיר היינו בשבת אבל בחול שהמפטיר ממנין הקרואים אומרים קדיש אחר המפטיר [דהיינו אחר שמכניסין הס"ת להיכל] ולא קודם דאין אומרים קדיש עד שנשלם המנין כו' עכ"ל. ומש"כ דהיינו אחר שמכניסין הס"ת להיכל, האם הכונה אחר שמחזירין הס"ת לארון קודש, ואם לא מה הכונה, ואם כן למה בזמנינו אומרים קדיש קודם גלילה.

ת. ישבו כהכניסו.

במקום שיש מצלמות האם מותר לילך להתפלל ולשמוע קריה"ת

תשובה תתתקמ"ט

ש. או"ח רפ"ב. בבית החולים ישנם מחלקות שיש להם מצלמה שמצלמת מעת לעת כל מה שקורה במחלקה, עכ"פ במסדרונות. והשאלה האם מותר בשבת לילך שם או להשאר בחדר [כל השבת] עם החולה ולהתפלל שם ולהפסיד קריאת התורה.

ת. יזהר.

בטעם שאין מוציאין בשבת ספר שני לקרות פרשת המוספין

תשובה תתתקנ

ש. כתב בשו"ע (סי' רפ"ג סעי' א') וז"ל, מה שאין מוציאין בשבת ספר שני לקרות פרשת המוספים מפני שאין בה אלא שני פסוקים עכ"ל, וכתב המשנ"ב וז"ל, שאין בה. ואין קורין בתורה פחות משלשה פסוקים וכדלעיל סי' קל"ז, ולהצטרף עמה פסוקים שלא מענינו של יום אי אפשר. והתוספות כתבו עוד טעם לפי שצריך להפטיר בנביא בכל שבת מענינו של יום ואי קרינן בשל שבת א"כ יהא צריך להפטיר בדסליק מינה והיינו מעניני שבת וא"כ יהיו כל ההפטרות מענין אחד, עכ"ל. ולטעם ראשון קצת צ"ב למה לא יקראו ב' פעמים את שני הפסוקים וכמו שעושים בראש חודש שפסוק ראשון של הלוי כבר קראוהו בעליית הכהן ונרויח שיקראו פ' המוספין. ולטעם שני קצת צ"ב דלמה באמת לא יפטירו בענין אחד, דלכא' עדיף שיפטירו בענין א' ונרויח שיקראו פ' המוספין וכמו בכל יו"ט שקוראין פ' המוספין, ובפרט זה ק' לפי מש"כ המשנ"ב לעיל סי' רפ"ב סק"ב דהטעם של קריאת הנביא אינו מעיקר הדין כמו קריאת התורה רק מפני שהיתה גזירה כו' וא"כ באמת מאי נפקא מינה איזה הפטרה יקראו.¹⁰⁵³

ת. לא רצו לתקן תקנה כזו.

1053. יש להאיר דמ"מ מצינו שקורין פרשת מוסף ומתחילין ממוסף דשבת. דשבת כשחל ר"ח בשבת שאז קורין מוסף דר"ח

אי שרי לכתחילה לקרות ההפטרה מתוך נביא שלם הנדפס

תשובה תתתקנא

ש. כתב במשנ"ב (סי' רפ"ד ס"ק א'), מ"מ דעת המג"א דצריך לקרות ההפטרה מתוך נביא שלם "הנדפס" ולא מתוך הפטרה בלבד הנדפסת בחומש כו'. לכאור' היה המשנ"ב צ"ל: מתוך נביא שלם "הנכתב כדין ספר" ולא מתוך כו'. וצ"ב.

ת. י"א דפוס ככתיבה.

אי יש חשש לומר הברכה שלפני קריאת ההפטרה בניגון טעמי הנביאים

תשובה תתתקנב

ש. נהוג עלמא לומר הברכה שלפני קריאת הנביא בניגון של טעמי הנביאים, והניגון הידוע (גם בביהכ"נ לדרמן חזו"א עושין כן) לכאור' זה נשמע כמו שתי ברכות, וצ"ב איך עושין כן. (ואולי לכן כ' המשנ"ב כאן סי' רפ"ד סק"ו וכן אין לענות אמר אחר 'הנאמרים באמת' כו'). אבל עדיין צ"ב.

ת. כך מנהג העולם ואין קפידא.

האם אפשר לכתוב נביאים ומגילות מכספי מעשר

תשובה תתתקנג

ש. ¹⁰⁵⁴ או"ח רפ"ד. מבקש המלצה כדי לאסוף כסף עבור כתיבת נביאים ומגילות, ושואל האם מותר ליתן לזה מכסף מעשר.

ת. בודאי זו מצוה גדולה מאד אבל כסף מעשר רק לעניים. ¹⁰⁵⁵

מפקקים בזה", ומציין לפתחי תשובה בשם החת"ס שדעת המהרי"ל והרמ"א שמעשר כספים רק לעניים ולא לשאר מצוה ע"ש. אבל משמעות החפץ חיים, שבתחילה סותם שגם "לצרכי מצוה" אפשר להשתמש מכספי מעשר, ומרן שליט"א פוסק כמו מסקנת החפץ חיים שיש להחמיר בכספי מעשר שרק לעניים, ולכן מסיק שאין לקנות נביאים מכספי מעשר (אבל צ"ע שבס"ת אמרי' הכל עניים אצל ס"ת ומדוע בנביא לא וצ"ע). ומרן שליט"א בדרך אמונה (הל' מתנות עניים פ"ז ס"ק כ"ז) הביא את

¹⁰⁵⁴. מח"א, ונוסח השאלה כאן הוא לפי הזכרון. ¹⁰⁵⁵. הנה שאלה זו העתיקו בגליון 'אליבא דהלכתא' [גליון נ"א, עמוד מ"ה] ואחר תשו' מרן שליט"א כתבו שם עלה בזה"ל: [א"ה: (הערות הרב המסדר הרה"ג ר' אברהם חיים שצי"גל שליט"א)] הנה זו שאלה גדולה אם כספי מעשר הוי רק "לעניים" או גם לספרים ושאר מצוות, ויעוי' באהבת חסד (חלק ב' פרק י"ט ס"ק ב') שמביא בתחילה בפשטות שאפשר לקנות ספרים ולהשאלים לאחרים מכספי מעשר ומסיים על זה "שיש

בגודל מעלת כתיבת נביאים ובדברי הגר"א בזה

תשובה תתתקנד

ש. ¹⁰⁵⁶ מבקש הסכמה על קונטרס שמו"ל בגודל מעלת כתיבת נביאים ומגילות (לקריאת ההפטרות והמגילות).

ת. אין מה להוסיף עמש"כ המ"ב בשם הגר"א. ¹⁰⁵⁷

בענין כתיבת ספרי אפטרותא על קלף כדין

תשובה תתתקנה

ש. ¹⁰⁵⁸ בהכ"נ שהסתפקו אולי היות ואין ביכלתם לכתוב כל הנביאים, יכתבו ספרא דאפטרותא כמו שנהגו בכמה קהלות ויקראו מזה.

ת. אין לכתוב ספרא דאפטרותא.

זמנינו). ועוד כתב המ"ב, שדעת המ"א והא"ר שצריך נביא שלם, ולא מספיק הפטרה לבד, ולענין "דיעבד" כתב לסמוך על התוספת שבת שגם "הפטרה לבד" מועיל. ומסיים המ"ב בזה"ל: אך לכתחילה בודאי ראוי ונכון שיהיה לכל ציבור "נביאים שנכתבים בקלף כדין" שאז גם השמות נכתבים בקדושה משא"כ כשהוא על נייר הנדפס וכן הנהיג הגר"א בקהילתו וכעת נתפשט זה בהרבה קהלות ישראל ואשרי חלקם, עכ"ל המ"ב. ובשעה"צ שם (ס"ק ד') הוסיף שציבור שמוציאים דמים רבים לתכשיטי בית הכנסת כדי לקיים זה קלי ואנוהו בודאי צריכים להתנאות בכתיבת נביאים הקדושים עכ"ל. וזהו שכתב מרן שליט"א שאין להוסיף על דברי המ"ב בשם הגר"א שיש להנהיג לכתוב נביאים על קלף. עד כאן מהגליון אליבא דהלכתא וכו"ל. ¹⁰⁵⁸ מח"א, ונוסח השאלה כאן הוא לפי הזכרון.

ב' השיטות ועיי"ש שמסיק שאם התנה מתחילה שיתן גם לספרים אפשר להקל עיי"ש אבל בלי שהתנה אסור. ולכאורה מי שנוהג לקנות "ספרים" מכספי מעשר, כתחילת דברי החפץ חיים לכאור' ק"ו שיוכל לקנות נביאים מכספי מעשר ודוק]. עד כאן מהגליון אליבא דהלכתא וכו"ל. ¹⁰⁵⁶ מח"א, ונוסח השאלה כאן הוא לפי הזכרון. ¹⁰⁵⁷ עיין או"ח רפ"ד א' משנ"ב סוף ס"ק א'. והנה שאלה זו העתיקו בגליון 'אליבא דהלכתא' [גליון נ"א עמוד מ"ה] ואחר תשו' מרן שליט"א כתבו עלה שם בזה"ל: [א"ה: (הערות הרב המסדר הרה"ג ר' אברהם חיים שצ'יגל שליט"א) נעתיק את תוכן דברי המ"ב שם, דהנה השו"ע שם (סעי' א') כתב "מפטירים בנביא מענינה של פרשה" וכתב על זה המ"ב שנחלקו הלבוש עם הט"ז והמ"א, שלדעת הלבוש הנביא צריך להעשות "כדין ס"ת ומגילה" [עיי' כתיבה ועל קלף ובגלילה], ודעת המ"א והט"ז שכשר "גם בדפוס ונייר שלא בגלילה" (כספרים של

בענין הנ"ל

תשובה תתתקנו

ש. ¹⁰⁵⁹ בהנ"ל. היות ובספרא דאפטרטא יש עכ"פ כתיבה לשמה "וקידוש השמות" שנראה בספרים שיש בזה ענין ובודאי שעדיף על קריאה בחומש.

ת. ¹⁰⁶⁰ לפ"ד החזו"א אין בזה שום ענין אם אינו ספר כשר ושלם. ¹⁰⁶¹

בטעם שמזכירין "ודי בבבל" ביקום פורקן

תשובה תתתקנו

ש. כתב הרמ"א (סי' רפ"ד סעי' ז') וז"ל, ונוהגין לומר יקום פורקן ואין בזה משום איסור תחינה בשבת כו' עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, איך אומרים בתפלת יקום פורקן "ודי בבבל", והרי בזמנינו אין יהודים שם, ואולי הכונה בכללות על יושבי חו"ל. ¹⁰⁶²

ת. יש יהודים שם.

לעשותו בדיו ובקלף. ומוסיף מרן החזו"א שם, שיתכן "שעדיף לשנותו כמה שיותר" כדי שלא יהיה דומה לספר רגיל גמור ע"ש בדבריו. ומשמע שם שכך נקיט יותר במסקנתו שמותר לשנותו לגמרי, וזהו שהעתיק מרן שליט"א שלדעת החזו"א אין שום ענין בספרי אפטרטא יותר מחומשים רגילים, שמכיון שאינו ספר שלם הוא שווה ממש להפטרות שבחומשים. (ובזמן הגמ' שעשו ספרי אפטרטא צ"ל שפשוט לא היה חומשים מודפסים עם הפטרות) ובספר ביד נביאך (עמוד ש"א) הביא שדעת מרן הגר"ש אלישיב שליט"א שכן יש מעלה בספרא דאפטרטא והביא שבבית הכנסת בית צ'רנסקי בב"ב היה ספרא דאפטרטא והתפלל עמהם מרן הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל וקלסיה שזהו כדין הגמרא ע"ש. עד כאן מהגליון אליבא דהלכתא וכן"ל. ¹⁰⁶² עוד צ"ב מה נשתנו יושבי בבל של ימינו יותר משאר יושבי חו"ל. ועי' בזה לעיל תשובה תתקי"ב.

¹⁰⁵⁹ מח"א, ונוסח השאלה כאן הוא לפי הזכרון. ¹⁰⁶⁰ כן איתא בדינים והנהגות (פי"א אות ח'), כשאין נביא כתוב על קלף ומפטירין בציבור בנרפסין אין נפקותא בין קונטרס של תנ"ך שלם או אפטרטא שבחומש. והיה ז"ל נוהג כן למעשה להפטיר בחומש, טרם שעלה בידו להשיג נביאים כתובים על קלף. ¹⁰⁶¹ הנה שאלה זו ושאלה קודמת העתיקו בגליון אליבא דהלכתא [גליון נ"א עמוד מ"ה] ואחר תשו' מרן שליט"א כתבו עלה שם בזה"ל: [א"ה: (הערת הרב המסדר הרה"ג ר' אברהם חיים שצ"ג שליט"א) הנה נעתיק את תוכן דברי החזו"א (באו"ח סי' ס' ס"ק י') שכותב שם, שיש להסתפק במה שהגמ' בגיטין (דף ס') אומרת שהיו קוראים את ההפטרות מתוך "ספרי אפטרטא" (משום עת לעשות לה' הפרו תורתך) האם צריך לכתוב אותו "בקלף ובדיו" שכמה שפחות לשנות מהספר הרגיל או"ד שמכיון שבלא"ה אינו ספר שלם אין שום נפק"מ באופן כתיבתו ואין צורך

האם שרי לאכול סעודת שחרית קודם שיסיים שמו"ת

תשובה תתתקנח

ש. או"ח רפ"ה. האם עדיף שיקרא ב' פעמים מקרא ויאכל סעודה שחרית ואח"כ יקרא תרגום, או דעדיף שיקרא מקרא תרגום מקרא ואז יוכל לגמור קודם סעודה שחרית, כי תרוייהו בדיעבד שרי כמכו' בשעה"צ, וא"כ מה עדיף.
ת. עדיף לקרות ביחד.¹⁰⁶³

האם בעל קורא יוצא בקריאתו ידי שנים מקרא ואחד תרגום

תשובה תתתקנט

ש. כתב המחבר (סי' רפ"ה סעי' א') וז"ל, אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום כו', עכ"ל. יש לשאול, בעל קורא הקורא בס"ת פרשת השבוע האם יוצא יד"ח שמו"ת, ואם אינו יוצא, האם כשקורא פעם שניה כגון שקראוהו לקרות בבהכ"נ נוסף אחר שכבר התפלל, האם יוצא יד"ח שמו"ת.
ת. כמדומה שיש מחמירין, אבל בביהכ"נ שניה ודאי יוצא.¹⁰⁶⁴

ההנהגה לענין שמו"ת כשיש פרשה סתומה באמצע פסוק

תשובה תתתקס

ש. כשיש פרשה סתומה באמצע פסוק, האם להפסיק באמצע הפסוק ולומר מקרא ותרגום או קודם לגמור הפסוק.
ת. לא להפסיק באמצע פסוק.¹⁰⁶⁵

בענין הנ"ל

תשובה תתתקסא

ש. בהנ"ל. פסוק שיש באמצעיתו פרשה סתומה וכן בסופו, האם צריך להפסיק בסוף הפסוק ולומר מקרא ותרגום או דוקא בפרשיה שלאחר זה הפסוק.
ת. בסוף כל הפרשה.

¹⁰⁶³. עי' סי' רפ"ה משנ"ב ס"ק י'. ¹⁰⁶⁴. עי' סי' קל"ח ס"ק ד' במש"כ אם הפרשה היא באמצע משנ"ב סי' קל"ט ס"ק ג'. ¹⁰⁶⁵. עי' משנ"ב

האם שרי לקרות שאר פירושים כגון רמב"ן במקום פרש"י

תשובה תתתקסב

ש. כתב המחבר (סי' רפ"ה סעי' ב') וז"ל, אם למד הפרשה בפירוש רש"י חשוב כמו תרגום וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י, עכ"ל.¹⁰⁶⁶ יש לשאול, (אם למד הפרשה בפירוש רש"י) האם שרי או אפשר ללמוד בכל שנה פירוש נוסף כגון שנה אחת רמב"ן ושנה אחת אוה"ח הק' ושנה אחת אלשי"ך הק' ועוד, במקום פירוש רש"י (שכבר למד שנה אחת, (כי א"א להספיק גם פרש"י וגם פירוש נוסף)).

ת. א"א.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקסג

ש. בהנ"ל. יש לשאול אם רמב"ן אפשר (משום שזה ג"כ ע"ד הפשט) וכן שאר ראשונים.

ת. רק רש"י.

כשאנו מבין התרגום אם עדיף שילמד רש"י

תשובה תתתקסד

ש. בהנ"ל. מי שאינו מבין תרגום אם עדיף שילמד רש"י.

ת. לא פלוג רבנן ואע"פ שאינו מבין צ"ל תרגום, וירא שמים ילמד גם רש"י.

אימתי מתחיל חיוב קריאת שמו"ת בשבוע שאין קוראין הפרשה

תשובה תתתקסה

ש. כתב המחבר (סי' רפ"ה סעי' ג') וז"ל, מיום ראשון ואילך חשוב עם הצבור, עכ"ל.¹⁰⁶⁷ יש לשאול, שבוע שאין קוראים פ' וזאת הברכה כגון שבת חוה"מ סוכות אלא קוראים בשבת שאח"כ (או בשמחת תורה), ממתי מתחיל זמן קריאת שמו"ת של אותה הפרשה, אם מיד אחר שבת האזינו או רק אחר שבת חוה"מ.

פסוק כו'. 1066. עיין שם משנ"ב ס"ק ד' ה' ר'. 1067. עיין שם משנ"ב ס"ק ד' ח'.

ת. מזמן שהציבור מתחילין לקרות הפרשה.

אימתי חשיב "עם הציבור" לענין שמו"ת

תשובה תתתקסו

ש. בהנ"ל. אמרינן בגמ' דמי שמשלים שמו"ת עם הציבור זוכה לאריכות ימים, מתי הזמן שחשיב להשלים עם הציבור.

ת. עד מעט לאחר המנחה.¹⁰⁶⁸

מנהג מרן החזו"א בקריאת שמו"ת

תשובה תתתקסז

ש. או"ח רפ"ה. שמעתי מא' מתלמידי הגאון כו' שליט"א בשמו שאמר, שמרן החזו"א היה אומר את השמו"ת מקרא תרגום מקרא, האם זה נכון, ואם יש לנו גם לעשות כן.

ת. נכון.¹⁰⁶⁹

הניקוד הנכון באמירת בעמדו לפניך על הר "סיני"

תשובה תתתקסח

ש. או"ח רפ"ו. בחומש ובתהלים פעמים כתוב סיני ופעמים סיני, איך צ"ל בשמו"ע של שחרית בשבת "בעמדו לפניך על הר סיני".

ת. כמדומה במקום אתנחתא כתוב בקמץ.¹⁰⁷⁰

האם היה מנהג לומר פיוט "אנעים זמירות" בימות החול

תשובה תתתקסט

ש. או"ח רפ"ו. מו"ח של מו"ח שליט"א, ה"ה הגה"צ כו' ר' שרגא צבי אלטמן שליט"א (נכד המחנה חיים זצ"ל וכל הרבנים שם זצ"ל) בקשני לשאול את מרן שליט"א עמש"כ בס' אור צדיקים¹⁰⁷¹ באות ע' ובאות פ', וזה

¹⁰⁶⁸. עיין או"ח רפ"ה ד' ובמשנ"ב שם. וכן' תשובת מרן שליט"א עד מעט לאחר המנחה הוא דוקא לענין 'הסגולה' של האריכות ימים. ¹⁰⁶⁹. כתב השעה"צ (רפ"ה ס"ק י') וז"ל, ד"ח על הרא"ש ע"ש שכתב דביעבד יוצא אף בקורא ¹⁰⁷⁰. עיין או"ח רפ"ה ד' ובמשנ"ב שם. וכן' תשובת מרן שליט"א עד מעט לאחר המנחה הוא דוקא לענין 'הסגולה' של האריכות ימים. ¹⁰⁷¹. כתב השעה"צ (רפ"ה ס"ק י') וז"ל, ד"ח על הרא"ש ע"ש שכתב דביעבד יוצא אף בקורא

לשון חותן חותני: באור צדיקים אות ע' ¹⁰⁷² וכן באות פ', ¹⁰⁷³ האם היה מנהג לומר אנעים זמירות בימות החול. עכ"ל.

ת. יתכן שבחנוכה ופורים אמרו.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקע

ש. בהנ"ל. הגיע אלינו מכתב מהרה"ג ר' מרדכי הלוי במברגר שליט"א בענין תשובת מרן שליט"א הנ"ל, ובקשתנו לדעת את דעת מרן שליט"א על דברי המכתב, וז"ל:

יש להוסיף על הדברים, שאאמו"ר ר' שלמה הלוי במברגר שליט"א, משרידי הדור שלפני החורבן מוסר, שבקלויז בהמבורג אמרו בימות החול "אנעים זמירות" כולל פתיחת ההיכל, וא"מ זוכר שבעצמו פתח את ארון הקודש להנ"ל. בסידורים ישנים נוסח אשכנז מופיע 'בימות החול', שאנעים זמירות מודפס להלן בתפילת שבת. (ר"ל וקחנו משם) וכן בסידור דרך החיים במהדורות "הידנהיים", מודפס אנעים זמירות בימות החול לפני שיר של יום. ונצטט כאן את לשון ספר הלבוש בסימן קל"ג:

אך מה שנוהגין לומר 'בכל יום' שיר הכבוד שהוא אנעים זמירות, וגם הגאון הנזכר (מהרש"ל) לא ביטל אותן, על זה תמהתי מאד כי היה נראה לי שלא לאמרו בכל יום, ולא מפני גריעותיה ח"ו, אלא ממעליותיה והינו משום שכיון שחושבין אותו לשבח גדול לא היה להם לאמרו בכל יום אלא לפרקים.

הספר. ויעו"ש עוד בשער הספר. ¹⁰⁷². ז"ל באות ע': אף אם הכרח גדול שימהר תפלתו קודם לציבור וסיים בעוד שקוראין בתורה לא יחלוץ התפילין בעוד הס"ת על הבימה כמו שאין חולצין תפילין בפני הרב כ"כ רש"ל ז"ל וכן צריך ליזהר שלא לחלוץ תפילין בשעה שהארון קודש פתוח לאנעים זמירות, עכ"ל. ¹⁰⁷³. ז"ל באות פ': כבר כתבנו לעיל שצריך ליזהר שלא יחלוץ התפילין כשהארון קודש פתוח לאנעים זמירות, כי אסור לחלוץ תפילין בפני רבו וכתב רש"ל וכן בפני הס"ת, וכן"ל עכ"ל.

ויסדם הרב הגאון המקובל האלקי כמוהר"ר מאיר פאפריש זצ"ל בעה"מ סי' אור האבוקה, אור נר, אור זרוע, אור פני מלך, אור צח, אור רב, מאורי האש, מתוק האור, ועוד הרבה חיבורים. ומבואר בס' שה"ג [שם הגדולים] שחיבר ט"ל ספרים אורות, אשר אסף וליקט כל דברי מוסר ומנהגים ודברי חסידות שבכל ספרי מוסר וכל מנהגו [מנהגין] הרב הגדול המקובל האלקי כמוהר"ר יצחק לוריא זצ"ל. ומהות ספר זה ועל מה אדניו הטביעו מבואר בהקדמה ונעתק מכתב יד ישן יושן יותר ממאתים שנה לפי מספרו והוא סמא דכולא ביה ודבר השוה לכל נפש כאשר עיניכם תחזנה מישרים. עכ"ל שער

כגון בשבת ויו"ט, וע"ד שאמרו רז"ל כל האומר הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף. כי אין זה דרך המוסר, אפילו במלך ב"ו לספר בשבחו הגדולים בכל יום כדי שלא להרגיל כל כך בפי הבריות, ויהיה אז בפיהם כמזמר ומתלוץץ, ולא יהיה הגדולה כ"כ בעיני הבריות כמו שהוא בדבר שקורין לפרקים ולעיתים רחוקים, וכמו שכתב גם החכם רבי משה מימון ז"ל בטעם ביאת הכהן גדול לפני ולפנים, דוקא ביום אחד בשנה ולא יותר. כדי להגדילו כן היה להם לעשות ג"כ בשיר הכבוד. ואם על פנים היו רוצים לאמרו, לא היה להם לפתוח הארון בכל יום, שהוא לנו במקום ביאת מקדש לפני ולפנים, וכמו שעושין בעלינו לשבח שאומרים אותו בכל יום ואין פותחין הארון לאמירתו אלא בר"ה ויו"כ, כדי להגדילו ולהודיע לעם שהוא שבח גדול ביותר ויאמרוהו על ידי כן גם בשאר ימות השנה בכונה יותר גדולה, ולתת זה על לבם ר"ה ויו"כ שהם ימי הדין. גם היה להם לעשות כן באנעים זמירות. ולולי להפסיד הצדקות חשתי שמוכרין אותן בכל יום ונותנין המעות לצדקה, בצרף שהיה הדבר תמוה מאד בעיני הבריות, הייתי מבטלו במקום דאיכשר מילי, מלפתוח הארון רק בשבתות ויו"ט ור"ח הייתי פותחו על סמך הכתוב ביחזקאל שאמר, שער החצר הפנימי וגו' יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח עכ"ל.

ת. יפה כתב ומנהגנו שלא לאמרו רק בשבת ויו"ט. 1074 1075

הכבוד שיסד ר"י החסיד מרוגנשבריק ז"ל, וכן כתב גם בעל היוחסין וא"כ הלך הבן בעקבות אביו ע"כ. מצורף מה שכתוב בענין אמירת שיר הכבוד בספר ליקוטי מהרי"ח: וז"ל: אנעים זמירות הנה יש מקומות שאומרים אנעים זמירות בכל יום אחר התפלה ומנהג זה הובא בב"ח סי' קל"ב ומנהגנו לאמרו 'בשבת ויו"ט' ולמנהג זה מסכים הלבוש בסי' קל"ב שם וטעמו כתבתי לעיל בח"א דכיון שהוא שבח גדול ואם יאמרו בכל יום יהי בפיהם כמו מזמור ע"ש ולפענ"ד אפשר טעם מנהגנו משום דצריך לומר השבח הזה במתינת ולא במרוצה דהיינו שהחזן ימתין עד שיסיימו הקהל 'החרוז' שלהם והקהל ימתינו על החזן ובלא"ה אינו מקבל שכר ואדרבא כמ"ש בקיצר של"ה [ומטעם זה יש שאין אומרים אותו כלל אפי' בשבת ויו"ט כמ"ש

1074. לכאור' כונת מרן שליט"א שמנהגנו שלא לאמרו אף בר"ח כנ"ל בדברי הלבוש רק בשבת ויו"ט. 1075. אעתיק מה שכתב לי זקני הגה"צ ר' שרגא צבי אלטמאן שליט"א עתה עוד בענין זה וז"ל: מה שלא ברור לי היות שראיתי בסדור 'עבודת ישראל' המקורי אחרי תפילת שחרית של חול נדפס "שיר היחוד" וכתוב שם: בהרבה קהלות נוהגים לומר בכל יום ויום שיר היחוד של אותו יום. והשיר של יום השביעי נדפס אחרי תפלת מוסף של שבת ואחריו "שיר הכבוד" אנעים זמירות. השאלה אם גם "אנעים זמירות" אמרו כל יום ויום אחרי שיר היחוד [כמו שרגיל הי' אז בהרבה מקומות שאמרו אנעים זמירות] או אצלם אמרו רק שיר היחוד. במאמר המוסגר הובא שם שאנעים זמירות חובר ע"י אדם אחר, ונמצא בכ"י אחד רשום עליו שיר

בענין להקדים מנחה למוסף בשבת כשאחר

תשובה תתתקעא

ש. כתב השו"ע (סי' רפ"ו סעי' ד') וז"ל, היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוספין כגון שאחר מלהתפלל תפלת מוסף עד שש שעות (ומחצה, טור) שהוא זמן תפילת מנחה, צריך להתפלל של מנחה תחלה ואח"כ של מוסף, עכ"ל. ולכאורה צ"ב דהא תפלת מנחה של שבת ה"ז לפחות חצי שעה כי קוראים בתורה וכו', וכיון שכן, אם יתפלל קודם מנחה יהא נמצא שאנו אומרים לו להתפלל מוסף אחר שבע שעות שנקרא ע"ז פושע וכו"ל בסעיף א'. (ולא מסתבר שכוונת השו"ע שיתפלל מנחה ביחידות, ועי"ז יספיק).

ת. מנחה של שבת אורך עשר מינוט.¹⁰⁷⁶

הוא משום דאיכא חיוב מיתה ח"ו כמ"ש ברמ"א שם משא"כ כאן כ"ז כתבתי בדרך אפשר ואם שגיתי ה' הטוב יכפר לי ועיין בספר שערי רחמים מהגר"א שהקהל יאמרו ג"כ החרוז שאמר הש"צ ויוסיפו חרוז אחר וכן הש"צ ע"ש.

והנה המנהג לפתוח הארון הקודש בשעת אמירת האנעים זמירות והובא בלבוש סי' קל"ב שם והוא לגודל השבח ועיין בט"ז יו"ד סי' רמ"ב דהעולם נוהגין לעמוד כל זמן שהארון הקודש פתוח והוא דרך כבוד אף שאין חיוב בדבר ע"ש. עכ"ל סי' ליקוטי מהרי"ח. עד כאן מכתבו של זקני כנ"ל בפתיחת הדיבור.

1076. חכ"א העיר דאכתי ק' באופן שאחר עד שש שעות וחמישים מינוטין דאז אם יתפלל מנחה בעשר מינוט בלבד יהא נמצא דאומרים לו להתפלל מוסף אחר שבע שעות וכו"ל בשאלה, ועי' מש"כ בכה"ל שם וז"ל, עד שש שעות ומחצה. ואם אחר עד סמוך לשבע מסתפק הפמ"ג דאולי בזה בכל גונוי מוסף קודם לכו"ע דלא יעבור על מצותו הראויה ויהיה פושע עכ"ל.

בסידר נוה"ש) לכך מנהגינו בחול שממהרין למלאכתן אין אומרים אותו ואין להקשות הלא הוא תרתי דסתרי דאין כאלקינו ופטום הקטורת מנהגינו לאמרו אף בחול ואין אנו חוששין לחששא דממהרים למלאכתן שכתב הרמ"א הנ"ל ואנעים זמירות אין אומרים מחשש דממהרים למלאכתן ומנהג איזה מקומות להיפך שאין כאלקינו ופטום הקטורת אין אומרים בחול מחשש דממהרים למלאכתן שכתב הרמ"א ואנעים זמירות אומרים בכל יום אך זה אינו וכל אחד טעמו ונימוקו עמו דטעם דידן דחשש שידליג אחד מסממני הקטורת לא מבעיא מי שאמרו מתוך הספר וכמ"ש הרמ"א שם דיש שכתבו לזוהר לאמרו מתוך הכתב ולא בע"פ וכו' ע"ש בודאי אפשר לזוהר אלא אף ע"פ דבר קל יזהר משא"כ בחששא דאנעים זמירות שדבר זה הוא קצת בלבול הדעת להמתין בכל חרוז זה על זה ובפרט שאומרים אותו ברבים זה אומר במרוצה וזה אומר במתינות וטעם המנהג שאומרים אנעים זמירות ולא פטום הקטורת יש לומר משום דחשש הרמ"א שם שידליג אחד מסממני הקטורת

אם מותר להתפלל על האתרוג בט"ו בשבט שחל בשבת

תשובה תתתקעב

- ש.** או"ח רפ"ח¹⁰⁷⁷. האם מותר להתפלל על האתרוג בט"ו בשבט שחל בשבת, ואם אסור בפה האם מותר במחשבה.
- ת.** במחשבה מותר.

אם מותר לבקש בקשות פרטיות בשמו"ע של ר"ה ויוה"כ

תשובה תתתקעג

- ש.** בהנ"ל. האם מבקשים בקשות פרטיות בשמו"ע של ר"ה ויוה"כ, ואם כן, האם יש חילוק אם בשחרית או מוסף או מנחה או ערבית.
- ת.** מותר.

בענין הנ"ל כשחל ר"ה ויוה"כ בשבת

תשובה תתתקעד

- ש.** בהנ"ל. ר"ה שחל בשבת, אם גם מותר להתפלל בקשות פרטיות. (במשנ"ב תקפ"ד ס"ק ד' משמע דאסור).
- ת.** בהרהור ודאי מותר.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקעה

- ש.** בהנ"ל. איך אומרים זכרנו לחיים מי כמוך וכתוב לחיים בספר חיים וכו' בשבת, דבשלמא מה שאומרים זה בר"ה סתם ניחא דאז מתפללים כל הבקשות (אף דהעיקר על מלכותו ית'). אבל בשבת איך אומרים. ואולי מזה יהיה ראיה דמותר לבקש בפה בקשות פרטיות בר"ה שחל בשבת.
- ת.** שמעתי שהמטה אפרים מתיר הכל.

¹⁰⁷⁷. עיין או"ח רפ"ח סעי' ר' ח' ט'.

אם שרי לומר בשבת יהי רצון שבאלקי נצור

תשובה תתתקעז

ש. בהנ"ל. האם אפשר לומר בשבת יהי רצון שבאלקי נצור.

ת. אין זה שייך לתפילה של אלקי נצור רק הוסיפו אח"כ, ואין אומרים בשבת דאין מבקשים בקשות בשבת.

אם שרי לבקש בקשות פרטיות בסעודה שלישית

תשובה תתתקעז

ש. בהנ"ל. סעודה שלישית דשב"ק הוא זמן רעוא דרעוין כדאיתא בזה"ק וכיון שכן האם אפשר להתפלל אז בקשות ודלמא רק במחשבה.

ת. אסור.

אם שרי לבקש כנ"ל ביו"ט

תשובה תתתקעח

ש. בהנ"ל. בשבת לא מבקשים בקשות (כמב' באו"ח רפ"ח) והאם ביו"ט אפשר להתפלל בקשות.

ת. אסור.

אם שרי לבכות בשבת באופן שירוח לו ע"י כך

תשובה תתתקעט

ש. כתב המשנ"ב (סי' רפ"ח ס"ק ד') וז"ל, אבל באליה רבה ותוספות שבת התיירו כיון שע"י בכיתו ירוח לו עכ"ל. וצ"ב דא"כ אמאי כתב בשו"ע סי' רפ"ז סעי' א' ולא יאמר לו כדרך שאומר לו בחול, וכ' המשנ"ב ס"ק ב' דמצטער ומעורר הבכי דאסור בשבת עכ"ל, והרי ע"י שיבכה ירווח לו. ואולי י"ל דלבכות מעצמו מותר לו כדי שירוח לו, אבל כשאחרים מנחמין אותו בשבת הוא נזכר בצער ועי"כ מתעורר לו הבכי ויש איסור לאחרים לעורר לו הבכי (ובאמת אם אחד עבר ונחמו בשבת כדרך חול ונתעורר לו הבכי, יהי' מותר לו לבכות כדי שירוח לו אף שזהו בא ע"י איסור של אחרים). אבל עדיין צ"ב דלכאורה גם כשנחמו ויאמר שבת היא מלזעוק, ג"כ יעורר לו צער האבילות.

ת. לצורך מותר אבל אין לגרום לכך.

בהא דפסק המשנ"ב שטוב ללמוד תורה במקצת קודם אכילה

תשובה תתתקפ

- ש.** שונה הלכות סי' רפ"ט דין ג'. צ"ב למה השמיט מרן שליט"א את מה שכ' המשנ"ב בסק"ה "וטוב ללמוד תורה במקצת קודם אכילה". וצ"ב.
- ת.** אולי זה ביחיד אבל בצבור כבר שמע קה"ת.¹⁰⁷⁸

זמן אמירת זמירות שבת

תשובה תתתקפא

- ש.** כתב במשנ"ב (סי' רפ"ט ס"ק ה') וז"ל, כתב ברוקח סימן נ"ד אחר שאכלו כל צרכן יש מזמרים זמירות ושבח להקב"ה. וטוב ללמוד תורה במקצת קודם אכילה עכ"ל. יש לשאול ממה שהיום לא ראינו מקפידין לשיר הזמירות אחר שאכלו כל הסעודה, כי הלשון אחר שאכלו כל צרכן משמע שגמרו לאכול את כל הסעודה (ואולי מש"כ אחר שאכלו כל צרכן שייך גם על אמצע הסעודה, ועדיין לא יאכלו עוד).
- ת.** שייך גם באמצע.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקפב

- ש.** בהנ"ל. מש"כ וטוב ללמוד כו', האם הכונה קודם הסעודה, או תוך הסעודה קודם האכילה.
- ת.** תוך הסעודה.¹⁰⁷⁹

שמע קריאת התורה וממילא שוב אי"צ ללמוד אפי' במקצת קודם האכילה ולכן השמיט מרן שליט"א זה בשונ"ה. ¹⁰⁷⁹ עי' מגילה י"ב ב' אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין

¹⁰⁷⁸. היינו, דמש"כ המשנ"ב וטוב ללמוד כו' אולי ה"ז לענין מי שהתפלל ביחידות שלא שמע קריאת התורה ולכן אומרים לו דטוב שילמד תורה במקצת קודם אכילה, אבל מי שהתפלל בציבור הרי כבר

גודל מעלת לימוד התורה בשבת

תשובה תתתקפג

ש. או"ח ר"צ ב'. ידוע מהחיד"א זצ"ל¹⁰⁸⁰ ששכר לימוד תורה בשבת הוא פי אלף משל ימות החול. ויש לשאול האם לפי"ז כשלומד בשבת לעילוי נשמת ה"ז עילוי גדול פי אלף מהעילוי של ימות החול. נדלכאו' גודל העילוי נשמה הוא לפי ערך התורה של אותו העת שלומד (ולדוגמא, אם לומד מתוך צער דאמרי' עלה א' בצער יותר ממאה שלא בצער מסתבר שהעילוי נשמה גדול יותר וכפי מאמץ הלימוד) וה"נ בשבת יהיה העילוי נשמה גדול פי אלף והיינו לפי ערך הלימוד של אותו העת].

ת. אולי.

שתיית מים בער"ש בין השמשות

תשובה תתתקפד

ש. כתב במשנ"ב (סי' רצ"א ס"ק י"ג) וז"ל, רק בערב שבת. שמפרשים מה דאיתא במדרש הנ"ל בשבת בין השמשות היינו בין השמשות של ליל שבת, עכ"ל. ולכאורה צ"ב איך מצי לפרש המדרש הכי, דהא כיון שהגיע בין השמשות נתחייב בקידוש ונאסר באכילה ושתייה כדלעיל סי' רע"א ס"ד, וא"כ מה שייך לומר דאיסור זה של שתית מים היינו בביה"ש של כניסת שבת. דהלא אז אסור לשתות כלום. (ולא משמע דהי"מ מפרשין כן כי מיירי בגונא שהתחיל סעודתו מבעו"י וכעת בביה"ש ממשיך הסעודה). וצ"ב.

ת. מבעו"י קצת.

שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות נ"ז ב') צריך להרבות בו בעסק התורה כי אז יצליחו בו ביותר בבנין הרוחני ולכן כתבו המקובלים ז"ל דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול' ולכן מאחר שנעשה בנין רוחני ועליוני בשבת מן עסק התורה נאסר בשבת בנין הגשמי לגמרי ולכן שנו במשנה (שבת ע"ג ב') הבונה מכלל ט"ל מלאכות האסורות בשבת כי הבנין הוא אב מלאכה. עכ"ל הבא"ח צוק"ל. יעו"ש.

'מתחילין' בד"ת ותשבחות כו' יעו"ש. 1080. עי' בסה"ק בן איש חי [פרשת שמות, שנה שניה] שהביא זה וז"ל, ובזה מובן הטעם שאמרו רבותינו ז"ל (פס"ר כ"ג ט') לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה והינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין רוחני ועליוני על ידי עסק התורה ולכך נקראו בנאים וכמו שאמרו חכמינו ז"ל על הפסוק וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך וזה הבנין שבונים אותו על ידי עסק התורה הוא נעשה בחלק עולם הבא ולכן בשבת שהוא מעין עולם הבא כמו

זמן סעודה שלישית

תשובה תתתקפה

ש. כתב המחבר (סי' רצ"א סעי' ב') וז"ל, זמנה משיגיע זמן המנחה דהיינו 'משש שעות ומחצה ולמעלה' ואם עשאה קדם לכן לא קיים מצות סעודה שלישית עכ"ל. צ"ב דהכא כ' המחבר דזמן מנחה הוא משש שעות ומחצה ולמעלה, ואילו לעיל (רפ"ו ד') כ' המחבר וז"ל 'עד שש שעות' שהוא זמן תפלת המנחה עכ"ל שם. והרמ"א שם הוסיף תיבת 'ומחצה' אבל המחבר כתב רק שש שעות. וצ"ב טובא.

ת. כנראה קיצר בזה.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקפו

ש. בהנ"ל. והנה אברך א' אמר לי ליישב כך, דהנה זמן המנחה מעיקרו הוא מיד בשש שעות והיינו בחצות רק הוסיפו חצי שעה כי אין אנו בקיאים (כמ"ש בשעה"צ רל"ג ס"ק ח') ומעתה א"ש, דמש"כ המחבר בסי' רצ"א משש שעות ומחצה הוא כפי הדין למעשה, אבל מש"כ המחבר בסי' רפ"ו שש שעות היינו דוקא התם כי ס"ל למחבר דהיכן שיש לו להתפלל גם מוסף יוכל להתפלל מנחה כבר בשש שעות בלי להמתין עוד חצי שעה שהוסיפו, והרמ"א שם פליג דאף בגונא זה שיש לו להשלים מוסף מ"מ מנחה לא יזוז זמנו ממקומו וימתין החצי שעה.

האם הוא תירוץ נכון. (ואם הוא תי' נכון, א"כ צ"ב מ"ט דהמחבר דאי"צ להמתין החצי שעה כשיש לו להשלים גם מוסף).

ת. מנ"ל זה. ¹⁰⁸¹

להתחיל מוסף והרמ"א פליג דכל זמן שלא עברו שש שעות ומחצה שזהו זמן מנחה למעשה (כמ"ש בשעה"צ שם) עדיין יכול להתחיל מוסף. ע"כ. ושוב שאלנו למרן שליט"א אם הוא תי' נכון, ומרן לא ענה, ובפשוטו מרן לא קיבל תי' זה, והאברך הנ"ל הסביר דכנ' אי"ז תי' מספיק כי כיון שהלכה למעשה שמנחה זמנה הוא מו' שעות ומחצה א"כ

1081. שאלתי לאותו אברך ואמר לי שכונתו הי' לתרץ כך: דהנה כיון שהגיע זמן מנחה שוב א"א להתפלל מוסף. וכיון שכן, פליגי המחבר והרמ"א כשצריך להשלים מוסף והגיע זמן המנחה, מתי נחשב לענין זה שהגיע זמן המנחה, דלמחבר כיון שעברו ו' שעות שזהו עיקר זמן המנחה (כמ"ש בשעה"צ הנ"ל) א"כ הגיע זמן מנחה ואין יכול

איך ינהג המאחר בתפלת מנחה של שבת עד השקיעה לענין סעודה שלישית

תשובה תתתקפז

ש. או"ח רצ"א.¹⁰⁸² מי שישן בשבת והתעורר מאוחר ואם ילך להתפלל מנחה בציבור יפסיד סעודה שלישית כגון שעד שיחזור מביהכ"נ יהי' שקיעה, מה יעשה, האם שיתפלל ביחידות ואז יוכל לאכול סעודה שלישית או שיתפלל בציבור ויפסיד סעודה שלישית.

ת. יתפלל ביחידות.

כשקובע סעודה שלישית על פירות אי שרי ליה להמשיך האכילה אחר השקיעה

תשובה תתתקפח

ש. או"ח רצ"א.¹⁰⁸³ מרן שליט"א אמר לי שאחד שאל את מרן החזו"א זצ"ל שהיות ואסור לו לאכול רק פירות איך יקיים קידוש במקום סעודה, והחזו"א אמר לו, שאצלו הפרי זו הקביעות סעודה. והשאלה, האם גם בסעודה שלישית כשלא נוטל ידים להמוציא מותר להתחיל לאכול הפרי לפני השקיעה ולהמשיך לאכול לאחר השקיעה מטעם שאצלו זה הקביעות סעודה. [ואם לא, מ"ט].

ת. לא [כי אין זה סעודה אחת].

בענין הנ"ל

תשובה תתתקפט

ש. בהנ"ל. מש"כ מרן שליט"א הטעם כי אין זה סעודה אחת לא הבנתי כונת מרן שליט"א, דלכאור' כיון שאצלו הפרי זהו הקביעות סעודה א"כ מאי שנא הפרי שלו מהפת של כולם, וכמו שהפת לכולם חשיב סעודה אחת ה"נ אצלו הפרי צריך ליחשב סעודה אחת מאחר שאצלו הפרי זהו הקביעות סעודה. וצ"ב.

ת. יוצא בזה אבל אינו פת שממשיך.

למה שיאמר המחבר שכיון שהגיע שעה ו' יאסר מלהתפלל מוסף, ועל כרחך צ"ל כתירוצו דמרן
שליט"א. 1082. ע"ע סי' צ' סעי' ט'.
1083. ועיי' סימן רצ"ט משנ"ב ריש ס"ק א'.

בענין הנ"ל

תשובה תתתקצ

ש. עוד בהנ"ל. יש לשאול כך, האם לפי דברי מרן החזו"א זצ"ל הנ"ל, באופן שאין לו יין לקדש עליו, וגם פת הרי אינו יכול לקדש עליו כי אינו יכול לאכול פת וכנ"ל, האם בהאי גונא יקדש על הפרי, מאחר שאצלו הפרי זה הקביעות סעודה.

ת. לא.

יסוד אמירת הפסוקים והתפללות בשעת הוצאת והכנסת ס"ת

תשובה תתתקצא

ש. או"ח רצ"ב. כתב מרן שליט"א בארחות יושר (תפלה, אות ל"ו) בזה"ל: כל הפסוקים שאומרים בשעת הוצאת ס"ת 'והכנסתה' והגבהתה יש לו יסוד בש"ס ופוסקים (ועי' מס' סופרים פי"ד) וח"ו לזלזל בזה. ע"כ. ולכאורה קצת צ"ב, דבמשנ"ב (סי' רצ"ב ס"ק ד') כתב דמזמור לה' הארץ ומלואה אין זה מעיקר הדין. וצ"ב.

ת. אי"ז מדינא דגמ' אבל הוא תקנת הגאונים.

לימוד תורה ואמירת גוט שבת אחר מנחה דשבת קודש

תשובה תתתקצב

ש. או"ח רצ"ב.¹⁰⁸⁴ איתא בספר סדר היום שאחר מנחה דשב"ק אסור ללמוד וצריך להיות מעט בצער מפני שבאותו הזמן נפטרו יוסף הצדיק משה רבינו ודוד המלך, האם לנהוג כך.

ת. גוט שבת לא אומרים.

המקור למנהג לומר בהבדלה ליהודים וכו' בקול רם

תשובה תתתקצג

ש. או"ח רצ"ו א'. מה המקור למנהג העולם לומר בהבדלה ליהודים וכו' בקול רם. (מב"א).

1084. עיין או"ח רצ"ב ב' ובמשנ"ב שם ס"ק ו' ח' ט'.

ת. אצלנו לא נהגו כן ולא שמענו מנהג זה.

חמר מדינה להבדלה

תשובה תתתקצד

ש. כתב במשנ"ב (סי' רצ"ו ס"ק י"א) וז"ל, ועיין בביאור הגר"א שכתב ג"כ דדינא דהרמ"א הוא דדוקא כשהשכר אינו חמר מדינא עכ"ל, ולכאור' צ"ב דא"כ מה השמיענו הרמ"א, והיינו, דהרי היכן שהשכר אינו חמר מדינא א"א כלל להבדיל עליו, ולכאור' צ"ב טובא.

ת. ס"ד דמ"מ ראוי להבדלה.

אחיזת היין וההדס בהבדלה

תשובה תתתקצה

ש. כתב בשו"ע (סי' רצ"ו סעי' ו') וז"ל, ואוחז היין בימין וההדס בשמאל ומברך על היין, ושוב נוטל ההדס בימין והיין בשמאל ומברך על ההדס, ומחזיר היין לימינו. עכ"ל. וכ' במשנ"ב (ס"ק ל'), והיין בשמאל. ואינו מניחו אז מידו, משום דכל הברכות של הבדלה מצוה להיות על הכוס, עכ"ל. והנה מצינו טעם למה צריכין להחזיק היין בשמאל בשעה שמברך על ההדס (וכן כשמברך על הנר כלהלן ס"ק ל"א). אמנם עדיין צ"ב הטעם למה צריך להחזיק ההדס בשמאל בשעה שמברך על היין, דבזה לא שייך הטעם הנ"ל כי כאן עדיין מברך על הכוס גופיה. ועוד, למה אי"ז הפסק מה שנוטל ההדס משמאל לימין (והכוס מימין לשמאל) בזמן שלכאור' מן הדין אי"צ להחזיק ההדס בשעת ברכה של הכוס. וצ"ב.

ת. לא צריך אבל נוהג שיהא מוכן.¹⁰⁸⁵

1085. עי' ס' אמרי נועם ברכות מ"ג א' דלהגר"א אי"צ כלל להחליף ההדס משמאל לימין, יעו"ש.

תשובות

שבת

הגר"ח

תרפז

עמידה בברכת מאורי האש

תשובה תתתקצו

ש. או"ח רצ"ו. כתב הפמ"ג (במש"ז) וז"ל, ורואה בצפרנים ומברך בורא מאורי האש שכל ברכות השבח מברך הברכה אח"כ כו' עכ"ל, והיינו דלכן קודם מביט בנר ואח"כ מברך. וגם נתבאר בזה למה אין מחזיק הנר בשעת הברכה והיינו כי בברכת השבח אין צריך להחזיק הדבר (ורק בברכת הנהנין צריך להחזיק וביד ימין כמב' בסי' ר"ו). אך עדיין צ"ב דהא ברכת השבח צריך להיות מעומד ולמה כתב המחבר שאומרים הבדלה מיושב, דהול"ל שעכ"פ הברכה שעל הנר צ"ל מעומד.

ת. כדרך אכילה ושתי'. [ושאלנו על זה, ושוב ענה מרן בזה"ל:] תקנת הנר הי' בתוך הבדלה שמברכין בפה"ג מיושב.

שתיית מים משתחשך עד שיבדיל

תשובה תתתקצו

ש. כ' בשו"ע (סי' רצ"ט סעי' א') וז"ל, אסור לאכול שום דבר או אפילו לשתות יין או שאר משקין 'חוץ ממים' משתחשך עד שיבדיל, עכ"ל. וצ"ב דהא מים אסור לשתות כלל בזמן זה כמ"ש הרמ"א לעיל סי' רצ"א סעי' ב'.

ת. מים אין קפידא של סכנה אחר צה"כ.

בירך המוציא לסעודה ג' ונשתהה עד חצי שעה קודם צאת הכוכבים

תשובה תתתקצח

ש. כתב במשנ"ב (סי' רצ"ט ס"ק ב') וז"ל, יושב ואוכל. אפילו רק התחלה בעלמא שברך ברכת המוציא מבעו"י ונשתהה לאכול עד שחשכה, עכ"ל. הנה לעיל (ס"ק א') כתב המשנ"ב, ומ"מ נ"ל דלענין אכילת סעודה שלישית אם לא אכל מקודם בודאי צריך לאכול אפילו אחר שקיעה, ואפילו לשאר אכילה אם הוא תאב לאכול ולשתות ג"כ אין להחמיר עד חצי שעה שקודם צה"כ. עכ"ל שם. ויש לשאול כך, אי מש"כ בסק"ב הוא דוקא משום מש"כ בסק"א, והיינו אם מה שהותר לו לאכול כשברך המוציא ונשתהה לאכול עד שחשכה הוא משום דבלא"ה מותר להתחיל לאכול סעודה ג' גם אחר שקיעה (עד חצי שעה קודם צה"כ), או"ד דאי"ז תלוי בזה. ונפק"מ. בגונא שברך המוציא ונשתהה עד זמן זה שהוא כבר אחרי חצי שעה קודם צה"כ, דאם זה תלוי בזה א"כ

באופן כזה לא הותר לו לאכול, ואם אי"ז תלוי בזה, א"כ לכאור' נימא ה"נ שהותר לו לאכול גם בגונא שנשתהה עד אחרי חצי שעה קודם שקיעה וכמו שהותר לו לאכול באופן שנשתהה לאכול עד חשכה. ויל"ע.

ת. אם עשה הפסק גדול יתכן שהברכה אין עולה לו.¹⁰⁸⁶

איסור פסיעה גסה בחול משום ונשמרתם

תשובה תתתקצט

ש. כתב המג"א (סי' ש"א ס"ק א') וז"ל, אין לרוץ ואף בחול אסור פסיעה גסה דנוטלת א' מת"ק ממאור עיניו עכ"ל, ובמחה"ש כתב וז"ל, וכתב מהרש"א א"כ מה בין שבת לחול ותי' דבחול ליכא איסורא אלא הזיקא לעינים ונוסף בשבת דאיכא איסורא כו' עכ"ל, ולכאורה אין מובן, דהא גם בחול איכא איסורא מצד ונשמרתם מאד לנפשותיכם ושפיר כתב המג"א הלשון ואף בחול אסור, ואולי לכן הוסיף המחזה"ש טעם נוסף דהנפק"מ בסומא דאפי' בשבת אסור (וגם זה דוחק דמסתמא גם לסומא אסור מצד ונשמרתם שיכול ליתקל וליפול), וכן קשה על מה שכתב המשנ"ב (ס"ק א') ואף בחול אין לפסוע כו' (ובשעה"צ כ' מחזה"ש בשם מהרש"א) וק' כנ"ל דעדיין יש לאסור ממש בחול משום ונשמרתם, ולמה אי"ז אלא אין לפסוע, והרי זה ממש אסור, וכלשון המג"א.

ת. יכול להחזירה בקידושא ואבדלתא.¹⁰⁸⁷

היכן הפתיחה שציין אליו המ"ב

תשובה תתתתר

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"א ס"ק ט"ז) וז"ל, כל היוצא וכו'. עיין בבה"ל מה שכתבנו קצת בפתיחה לסימן זה וסימן ש"ג, עכ"ל. וצ"ב, כי לא נמצא בבה"ל פתיחה לסימן זה וגם לסי' ש"ג.

שקיעה (באופן המותר וכו"ל משנ"ב סק"א) וסמוך לזמן זה שהוא חצי שעה קודם צה"כ, ונשתהה מלאכול עד אחר חצי שעה קודם צה"כ (שבזה אין ההפסק גדול בין הברכה לאכילה), האם גם בזה מותר לו לאכול (אע"פ שזה כבר אחר חצי שעה שקודם צה"כ) מאחר שבירך בהיתר (אחר שקיעה באופן המותר כנ"ל). ויל"ע. 1087. עי' ברכות

1086. מתשו' מרן שליט"א נ' שהבין מרן שמה שכתבנו ונפק"מ כו' הי' הכונה לשאול מה הדין באופן שברך המוציא קודם שקיעה ונשתהה מלאכול עד אחר חצי שעה קודם צה"כ, וע"ז ענה מרן: אם עשה הפסק גדול כו', כי באמת באופן זה יש הפסק גדול בין הברכה לאכילה. אבל כונת השאלה היא, מה הדין באופן שברך המוציא אחר

ת. כנראה מכיון לבה"ל כאן.

איסור לא ילבש בטבעת ושרשרת לאיש

תשובה תתתרא

ש. או"ח סי' ש"א סעי' ט' - י"א. נתבאר דיש טבעת שהאיש הולך באצבעו וכן שרשרת בצוארו. וצ"ב דהא יש לאו דלא ילבש וגו'. (ומה שמצינו אצל יוסף ב' מקץ, י"ל דבחו"ל לא קיימו כל התורה רק בא"י כמ"ש הרמב"ן, או דכיון דפרעה הביא לו ה' חשש פיקו"נ אם לא ילבש הרביד הזהב והטבעת, שהרי אין בלאו זה יהרג ולא יעבור).

ת. אם האנשים נוהגין אין בו לא ילבש.¹⁰⁸⁸

יציאה במשקפיים לרה"ר במקום שאין עירוב

תשובה תתתרב

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"א ס"ק מ"ד) וז"ל, ולשאת הבתי עינים גופא על חטמו במקום שאין עירוב בודאי אסור בלאו הכי, דלמא יפלו מעליו ואתי לאתויי ארבע אמות (חיי אדם), עכ"ל. צ"ב א"כ איך האידנא כן הולכין עם משקפים גם במקום שאין עירוב.

ת. היום מהודק שלא יפול.¹⁰⁸⁹

המוצא תפילין בבזיון האם חייבוהו לבוא אחר השבת לקחתם

תשובה תתתרג

ש. כתב המחבר (סי' ש"א סעי' מ"ב) וז"ל, המוצא תפילין בשבת בבזיון במקום שאין משתמרין אם יש סכנה שגזרו שלא להניח תפילין מכסן

במה אשה כ' שיש בזה משום לא ילבש ורש"י כ' בעירובין צ"ה ב' דאיסור כל תוסיף משוי ליה משוי צ"ע, עכ"ל מרן שליט"א שם. 1089. היינו דמשא"כ בזמננו לא היה מהודק, שלא היו ידיות למשקפיים, וממילא היה החשש שיפול ואתי לאתויי.

מ"ג ב'. ועי' עוד לעיל תשובה תתתק"כ. 1088. העירו דכן הקשה מרן שליט"א בס' שיח השדה ח"ג שבת ס"ב א' והניח בצ"ע, וז"ל מרן שם, מתיב רב יוסף כו'. יל"ע מאי קושיא שא"ה דאיכא איסורא דלא ילבש כמ"ש בת"י פ' תצא וכן הא דקאמר פעמים שאדם נותן כו' צ"ע דהר"ן ר"פ

והולך לו כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק קנ"ה) וז"ל, שגזרו שלא להניח. והוא ירא ג"כ להוליכן בידו פחות פחות מארבע אמות דכשירגישו בו אתי לידי סכנה עכ"ל, והיינו דכיון שצריך להוליכן פחות פחות מד"א לכן יש חשש שירגישו בו, ולפי"ז מ' דאם ימצא בכהאי גונא בימות החול (ולא בשבת) יצטרך לקחתן אף בזמן הסכנה והיינו כי בימות החול יוכל לקחתם מבלי שירגישו בו כי אינו צריך לילך פחות פחות מד"א. וכיון שכן, לכאורה צ"ב דנהי דבשבת מכסן והולך לו מ"מ למה לא חייבוהו לבוא אחר שבת לקחתם משם כדי שלא ישארו מוטלין בבזיון, שהרי כיון שזה כבר ימות החול לא יבוא לידי סכנה. וכנ"ל. וצ"ב.

ת. אולי חייב.

האם ירא דנקט בשו"ע הוא בדוקא מפני ליסטים

תשובה תתתתרד

ש. כתב המחבר (שם), ואם היו רבים כו' יחשיך כו' ואם ירא להחשיך מפני לסטים מוליכם פחות פחות מא"א כו'. יש לשאול, אם מה שאי"צ להחשיך ושרי ליה להוליכם פחות כו' זהו דוקא כשירא מפני לסטים כל' המחבר, או גם בגונא שרק יש לחוש שבני ביתו ידאגו לו למה אין חוזר לביתו (וכגון שעוד היום גדול וכו' וכגון שאין לו דרך להודיע לבני ביתו). וגם אם נימא דאף היכן שב"ב דואגין לו אין ההיתר להוליכן פחות כו', עדיין יש לשאול, האם מותר לו לילך משם בשבת ולחזור לשם אחר השבת לקחתן. ואם לא, מ"ט. וכמו"כ יש לשאול במשנ"ב (ס"ק קנ"ז) דהיכן שהן קשורות שלא לפי מדתו ולא יוכל להכניסן זוג זוג צריך להמתין עד שתחשך. והנה מסתבר דגם בזה האופן אם ירא מלסטים יוכל להוליכן פחות פחות כו' ולא יצטרך להחשיך, והשאלה כנ"ל, אם גם באופן זה שיש לחוש שב"ב ידאגו לו אם מותר לילך ולחזור במוצ"ש וכנ"ל.

ת. אולי.

האם מותר לנער בגד שמצופה עור

תשובה תתתתרה

ש. או"ח ש"ב ומשנ"ב ס"ק ג'. נתבאר דבגד שירדו עליו גשמים אסור לנער

תשובות

שבת

הגר"ח

תרצא

משום סחיטה. ויש לשאול, מהו בבגד שאין בו חשש סחיטה כגון שמצופה עור אם מותר לנער, או לא דלא פלוג.

ת. מסתבר דמותר.

האם כליל יוה"כ מותר לקפל הטלית

תשובה תתתתרו

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"ב ס"ק י"ג) וז"ל, ללבשם בו ביום. ולכן אסור לקפל הטלית אע"פ שמצות ציצית כל היום ויכול להתעטף בו מ"מ כיון שאין בדעתו להתעטף בו אסור, אם לא במקום שנהגו להתעטף בטליתות במנחה, עכ"ל. יש לשאול, האם לפי"ז כליל יוה"כ מותר לקפל הטלית [ואף שאין לילה זמן ציצית מ"מ הא מתעטפין בה כליל יוה"כ]. ומ"ט. וכן ביום כשגומרין מוסף אם מותר לקפל עד מנחה (וכאן כל היום הוא זמן ציצית) ומ"ט. (כליל יוה"כ זכור לי בהדיא שמרן שליט"א לא קיפל הטלית, ואחר מוסף איני זוכר אם מרן קיפל).

ת. יתכן.

מדוע במתכוין לצחצה חלוקו לא אמרינן דבטלה דעתו

תשובה תתתתריז

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"ב ס"ק כ"ד) וז"ל, ונראה דאם מתכוין בחלוק לצחצחו אסור כמו בסודר עכ"ל, לכא' צ"ב למה לא אמרי' בזה דבטלה דעתו אצל כל אדם, ובפרט להא דכ' המשנ"ב בס"ק כ"ה דחלוק הוא מלבוש תחתון דלכא' ודאי הי' צריך להיות דבטלה דעתו. (ואולי, מה דאמרי' בטלה דעתו היינו לחומרא ולא לקולא כדהכא). וצ"ב.

ת. בשבת ל"ש בטלה דעתו.

האם בהלכות שבת אמרינן דבטלה דעתו

תשובה תתתתרח

ש. בהנ"ל. האם הכונה כפשוטו דבכל הלכות שבת לא אמרינן הסברא דבטלה דעתו, ואם כן מה הסברא, והיכן המקור לזה. וביותר דהא להלן סי' ש"ח הכריע המשנ"ב (בס"ק נ"א) הלכה לפי סברא זו דבטלה דעתו. וצ"ב בכונת מרן שליט"א.

ת. אם הוא מקפיד ודאי שאצלו הוא מלאכה.

החילוק בין מסיר הטיט לכוונתו לצחצח

תשובה תתתרט

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"ב ס"ק ל"ב ל"ג) וז"ל, משפשפו בפנים. כו' ואף דלעיל בס"ה אסר בסודר לשפשפו ולא מחלקינן בין מבפנים למבחוץ, התם הוא מכוין לצחצחו, משא"כ כאן שאין כונתו אלא להסיר הטיט [הגר"א]. דדמי למלבן. שמתפה הבגד עי"ז כו'. עכ"ל. והיינו דהיכן שמתכוין לצחצח כמו סודר אסור מבפנים ומבחוץ, אבל היכן שמתכוין רק להסיר הטיט כמו בבגד מבפנים מותר והיכן שמתכוין להסיר הטיט כמו הבגד מבחוץ זה אסור כי סוף סוף הבגד מתיפה עי"ז. ולכאורה צ"ב דהרי גם בבגד מבפנים כשמתכוין רק להסיר הטיט סו"ס הרי הבגד מתיפה וא"כ למה זה מותר, דמ"ש ממשפשפו מבחוץ שהוא אסור מטעם שמתפה עי"ז (ואין לומר דלצחצח וליפות הם ב' דברים, וכמבו' במשנ"ב סוף ס"ק ל"ו. ואולי י"ל דהכא אף שמתפה הבגד מבפנים מ"מ אין לו הנאה מיוחדת מזה ומשא"כ כשמסיר הטיט מבחוץ אסור כי אף שכונתו רק להסיר הטיט מ"מ סו"ס הרי נהנה מזה). וצ"ב.

ת. אי"ז יפוי כ"כ.

מלבן במסיר הצואה מבגדו

תשובה תתתתרי

ש. כתב הבה"ל (סי' ש"ב ס"ז, סוף ד"ה דהוי טוחן) וז"ל, משא"כ בעניננו דדרך בנ"א להקפיד בכל גוני כשיש עליו רושם לכלוך מטיט 'וצואה' ממילא זה שמעביר הרושם ומצחצחו הוי בכלל מלבן, עכ"ל. ולכאו' צ"ב כך, דבשלמא מה שפליג המשנ"ב אט"ז לענין טיט ניחא כי באמת מכוין להסיר הרושם ולכך אע"פ שאין משום טוחן מ"מ עדיין יש משום מלבן, אבל מה דפליג המשנ"ב אט"ז לענין צואה לכאו' צ"ב דהא ודאי עיקר כונתו במה שמסיר הרושם הוא 'כדי שיוכל להתפלל בנקיות' (וכלשון הט"ז עצמו, כדהביא המשנ"ב סס"ק ל"ו) וא"כ למה יהא זה מלבן. ועכ"פ הו"ל להמשנ"ב להסכים עם דין הט"ז לענין צואה. ולכאו' צ"ב.

ת. משום שבבגד אינו תיקון.

חומרת איסור טלטול בילדים במקום שיש עירוב טוב

תשובה תתתריא

ש. או"ח ש"ג. במקום הידוע שיש עירוב טוב, האם להחמיר שלא לטלטל גם שם (חוץ מילדים).

ת. למה חוץ מילדים.¹⁰⁹⁰

הליכה עם גרטל ברה"ר אם נחשב טלטול

תשובה תתתריב

ש. או"ח ש"ג. בדין להתפלל עם האבנט "גרטל" האם זה טלטול בשבת מחוץ לביהכ"נ. ומי שרגיל לילך עם גרטל גם שלא בתפלה אם הוי טלטול.

ת. לא.¹⁰⁹¹

שליט"א סיפר (הובא בספר מעשה איש ח"א עמוד ק"י) שבילדותו היה עם מרן החזו"א בצפת, ואדם אחד ביקש ממרן שליט"א שיטלטל בשבילו, וענה לו מרן שליט"א אני לא מטלטל, והחזו"א נהנה מאד מתשובתו (שילד עונה אני לא מטלטל) ע"ש. ע"כ. 1091. הנה בגליון 'אליבא דהלכתא' [גליון נ"ג עמוד ל"ב] העתיקו שו"ת זה ואחר תשו' מרן שליט"א כתב הרב המסדר [הרה"ג ר' אברהם חיים שצי"ג שליט"א] עלה שם בזה"ל: [א"ה: הנה עצם מהדר' דרשו הביאו, שגם דעת האגרות משה והמנחת יצחק להתיר לבישת גרטיל, אפי' שלובשו רק בתפילה, אולם דעת הברית עולם [להגר"ב זילבר זצ"ל] שאם לובש את הגרטיל רק בתפילה, אסור לצאת בו לרה"ר. ובארחות רבינו (ח"א עמוד קל"ה) הביא שהסטייפלער התיר גרטיל על חליפה, ואפי' על חליפה קצרה מתיר שנחשב מלבוש, ועל מכנסיים עם חגורה אסור ללבוש גרטיל, שאין חגורה על גבי חגורה, וגם מכנסיים מהודקות [בלי חגורה] נחשב כחגורה, ואסור להניח עליו גרטיל. ופ"א שאלתי זאת למרן שליט"א, ואמר לי שאם מרחיק טפח מהחגורה כבר מותר, שזהו מקום בפני עצמו. ושמעתי ממרן שליט"א שיש הוכחות בגמ' שמקום לבישת הגרטיל, מעיקר הדין הוא "תחת

1090. הנה בגליון 'אליבא דהלכתא' [גליון נ"ג עמוד ל"ג] העתיקו שו"ת זה ואחר תשו' מרן שליט"א כתב הרב המסדר [הרה"ג ר' אברהם חיים שצי"ג שליט"א] עלה שם בזה"ל: [א"ה: הנה עצם הדין שלא לסמוך על עירוב, ידוע מקורו ממרן החזו"א, וסובר מרן שליט"א שיש דין חינוך על איסור טלטול (גם כשיש עירוב), שזהו חומרא קרובה לדין גמור וממילא יש בו חינוך גמור בקטנים. [והרבה בני אדם שמחמירים על עצמם ולא על ילדים, שמתייחסים שזהו חומרא בעלמא, ולא צריך לחנך קטנים בחומרא, וכן לענין נשים אם זה רק חומרא יש מקום להקל, אבל אם זהו דין גמור הרי איש ואשה שווים לענין שבת, ובאמת מצוי שהמקילים בנשים מקילים בקטנים, וזהו שווה ממש]. ופעם אחת כתב לי מרן שליט"א, שאם מחלקים ממתק בבית הכנסת, והוא לפני קידוש, עדיף שהילדים יאכלו לפני קידוש מאשר שיטלטלו את הממתק הביתה, שאין חיוב חינוך על איסור אכילה לפני קידוש, ודוק. ומסופר שכשמרן שליט"א היה ילד, היה לו חולי באוזניים ושמו לו צמר גפן, ושאל את מרן החזו"א אם מותר לו לצאת כך מהבית, והחזו"א פסק לאיסור מחמת טלטול הצמר גפן, והורה לו שישאר בבית ולא יצא. ומרן

נתינת גרטל בכיס החליפה בתוך ביתו

תשובה תתתריג

ש. או"ח ש"ג סעי' י"ז י"ח. בהנ"ל, ידוע שמרן החזו"א זי"ע הקפיד שלא להכניס לכיסים בשבת כלום שמא ישכחו ויצאו ונמצאו עוברים על טלטול¹⁰⁹², ויש לשאול לענין גרטל, האם שרי או אפשר לשים הגרטל בכיס בשבת, כי לכאורה בזה אין חשש מאחר שמיד כשהולכים להתפלל לובשים הגרטל עוד קודם היציאה מהבית, ולמי שלובש הגרטל רק בביהכ"נ אם יש לו לחוש כי לפעמים עי"ז שלא יהיה הגרטל בכיסו נמצא שלא עומד בשמו"ע עם גרטל, וה"ז הלכה¹⁰⁹³, והאם מפני זה כדאי שירגיל את עצמו ללבוש תמיד הגרטל קודם יציאתו מהבית כמו שיש הרבה נוהגים כן.

ת. לא ישים.¹⁰⁹⁴

בענין בהמה מורדת ושטבעה לברוח

תשובה תתתריד

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"ה ס"ק נ"ח) וז"ל, שאינה צריכה שמירה. והוי משוי, ואם 'טבעה' לברוח נתבאר בסעיף ד' דמותר עכ"ל. ומש"כ המשנ"ב ואם 'טבעה' לברוח כו' לכאור' לשון זה צ"ב, דהא לעיל ס"ד ס"ק י"ז כתב המשנ"ב הלשון אם היא 'מורדת' דמשמע דאי"ז טבעה כן רק עתה היא מורדת. וח"א העירני ליישב דמש"כ כאן המשנ"ב ואם 'טבעה' לברוח נתבאר בסעיף ד' דמותר כונתו לדברי המחבר ולא לדברי עצמו, והחכ"א הנ"ל הביא ראיה לדבריו דאל"כ מה הוסיף המשנ"ב בס"ק י"ז על דברי המחבר, ועל כרחק דהמחבר שם מיירי באופן 'שטבעה' כך תמיד, ועי"ז קאמר המשנ"ב דה"ה באופן שהיא מורדת, וצ"ב.

מטפחת בכיס שמא ישכח ויצא ואמר שזהו יסוד דין של חייב אדם למשמש בגדיו ערב שבת עם חשיכה שמא ישכח ויצא שק"ו שלא יניח בשבת בכיס. 1093. או"ח סי' צ"א ס"ב, ועיין משנ"ב שם ס"ק ד'. 1094. הנה מרן החזו"א זי"ע היה לובש גרטל בתפלה, וכמו שכתוב בס' דינים והנהגות (או"ח פ"ד אות ב') בזה"ל, היה אזור אזור לתפלה ע"כ. וכן ראיתי את מרן שליט"א נוהג

מעיל העליון, ומ"מ בשבת שמעתי שלובש מרן שליט"א הגרטל "מעיל מעיל העליון" מחשש שישכח ויצא בו לרה"ר, ומתחת למעיל, מכיון שיש חגורה ולפעמים לא ירחיק טפח, יש חשש טלטול של חגורה ע"ג חגורה, ולכן מעדיף ללבוש מעיל מעיל העליון. ע"כ. 1092. והוא ע"פ דברי השו"ע והרמ"א סי' ש"ג וסי' ש"ח יעו"ש. ועי' סי' מעשה איש חלק ד' עמוד קמ"ה שהחזו"א לא הניח

(ושו"ר דכתב מרן שליט"א בשונה הלכות דין ד' לכן פרה אם היא מורדת וטבעה לברוח' כו', מיהו לכאור' ב' הלשונות הם תרתי דסתרי, ולכאור' נראים דברי הח"א הנ"ל, אך מל' מרן שליט"א בשו"ה כאן לא נראה כן, וצ"ב).

ת. שניהן כאחד. 1095

האם צריך ליהרר שלא להחזיק ביד חוטי הציצית בראשם

תשובה תתתרטו

ש. או"ח סי' ש"ה סעי' ט"ז. המוציא בהמה והוא מושכה באפסר צריך ליהרר שלא יצא ראש החבל מתחת ידו טפח למטה דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזיא מאפסר הבהמה כו' עכ"ל. יש לשאול, האם לפי"ז צריך ליהרר כמו כן בציצית שלא להחזיק ביד חוטי הציצית בראשם שלא יראה כמי שנושאים בידו. ואם יש חילוק בין טלית גדול לטלית קטן.

ת. אינו מוכרח.

הטעם שמדידת אזור לחולה בשבת מותרת

תשובה תתתרטז

ש. או"ח ש"ו. בטור או"ח ש"ו כתב, במדידת אזור לחולה שרי מדין מתעסק, ובשו"ע כייל לה במדידה של מצוה, וצ"ב מ"ט, ומה מצוה איכא בזה. (מח"א).

ת. מצוה להרגיע החולה.

בכי בשבת להסיר הדאגה

תשובה תתתריז

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"ו ס"ק ל"ח) וז"ל, מצוה שלא יחשב וכו'. ומכל שכן אם יש לו ע"י ההרהור טרדת הלב ודאגה דיזוהר בזה, עיין בב"י עכ"ל. יש לשאול באופן שע"י שיהרהר יסור ממנו טרדה ודאגה האם מותר.

תמיד. ושוב מצאנו בספר יוסף קדישא לגה"צ ר' יוסף קדיש קרישבסקי זצ"ל (עמ' פ"ח) שהעיד על רבו מרן הח"ח זיע"א שהיה לובש גרטל בתפלה יעו"ש. 1095. היינו שאין חילוק בלשונות בין מורדת לבין טבעה, אך שלפי"ז קצת צ"ב מה שהעיר הח"א כנ"ל.

(ולענין אבל איתא לעיל שאם ע"י בכי ירוח לו מותר אף בשבת. ואולי אין לדמות משם לכאן ויל"ע).

ת. אולי.

עברו והכריזו בשבת אי שרי ליה בהאי גונא לומר שיש לו זכות בקרקע

תשובה תתתריח

ש. כתב המחבר (סי' ש"ו סעי' י"ג) וז"ל, להכריז בשבת על קרקע הנמכר שכל מי שיש לו זכות עליו יבא ויגיד ואם לאו יאבד זכותו אסור כו' עכ"ל. יש לשאול מה הדין באופן שעברו והכריזו האם מותר לומר דיש לי זכות עליו או דאסור, דשמא כיון שכבר הכריזו אם לא יענה האמת שיש לו זכות שמא יוכל להפסיד זכותו. (והשאלה באופן שאחר שבת לא יקבלו טענתו דמה שלא ענה בשבת כי אסור לענות).

ת. לא יאמר.

מ"ט התירו לילך ברכמלית בסנדל שנפסק לו הרצועה

תשובה תתתריט

ש. בשו"ע או"ח סי' ש"ח סט"ו, דאם נפסקה הרצועה [בסנדל] בטל ממנו תורת כלי, ובסוף דבריו, דאם הוא ברכמלית מותר לכוון עליו גמי לח ובחצר שנשמר שם אסור, עכ"ד. ובמשנ"ב שם סקס"ב, דהוא משום מוקצה משמע דנפסקה החיצונה, וא"כ צ"ע מ"ט ברכמלית התירו. (מב"א).

ת. כיון שהתירו אינו מוקצה.

אם מותר לטאטות הבית בשבת כשיש נמלים על הרצפה

תשובה תתתרכ

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק צ"ט) וז"ל, הזכובים. ובלבד שיזהר שלא יהרגם בעת ההברחה, עכ"ל. נתעוררתי לשאול כך, דבימות הקיץ מצוי נמלים על הרצפה, והנה מצד א' צריכין לכבד הבית אחר סעודת שבת, ומאידך הרי יש נמלים על הרצפה, וכשמטטין הרצפה מטטין גם את הנמלים, וכמה פעמים שמתו לב שיש נמלים שמתים מזה, האם ישאיר פירוורי החלה והאוכל שנפלו במשך הסעודה (וכגון בית עם ילדים קטנים שמצוי מאוד שנופל פירוורים וכדו'), או"ד יטאטא. (ולכאור' זה פסיק רישא שהנמלים ימותו רק דהוי פס"ר

דלא ניחא ליה, וגם יל"ד מצד שהנמלים הם מוקצה ואיך מזיזין אותם כשמטטין (הרצפה). מה יעשו.

ת. אינו פ"ר. ¹⁰⁹⁶

עצמות שנתפרקו מהבשר למה אי"ז נולד

תשובה תתתרכא

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק ק"י, ובשעה"צ ס"ק צ"ג) דיש מחמירים שאם העצמות נתפרקו מהבשר בשבת ה"ז נולד ואסור לטלטלם עכ"ד. ויש לשאול למה הוי נולד, הרי הבשר והעצמות האלו עומדים לכך מער"ש שיאכלו הבשר וישארו העצמות, ועוד דכך הוא הדרך שאוכלים הבשר וממילא נשארים עצמות ולמה הוי נולד.

ת. לא הי' מגולה ונתגלה. ¹⁰⁹⁷

בהיתר טלטול מקצת בשר הנשאר על העצמות

תשובה תתתרכב

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק קי"ד) וז"ל, לאפוקי אם נשתייר מקצת בשר על עצמות מותר לטלטל אותם אגב בשר עכ"ל, ובשעה"צ (ס"ק צ"ד) ריא"ז ומאירי ופשוט עכ"ל. ולכאור' כיון שהבשר הוא מועט א"כ העצמות זה העיקרי, וכיון שכן, מה שייך לומר 'אגב' שמותר לטלטל העצמות שהוא העיקר אגב הבשר שהוא הטפל.

ת. הבשר לעולם עיקר.

¹⁰⁹⁶ כלומר אין זה פסיק רישא שהנמלים ימותו ולכן מותר לטאטות אע"פ שיש נמלים על הרצפה. ¹⁰⁹⁷ חכ"א העיר בזה"ל: כמדומה שזה צ"ע. והטעם, שלפני אכילת הבשר עמדו לתשמיש אדם

לצורך האכילה ואח"כ למאכל בהמה, וכמו בקליפי אגוזין. ובטעם מרן הגר"ח שליט"א צ"ע מגמ' ביצה ל"ג א' לגבי בני מעיים שג"כ מכוסין ולא הוי נולד. ודברי הגר"ח הוזכרו בגמ' שבת כ"ט א' בהו"א

אם יציל את חבירו מאיסור טלטול ע"י עקירה והנחה ברה"י מבלי הנחה ברה"ר אפילו באופן שיתכן להיות סכנה אם לא יעשה ההנחה

תשובה תתתרכג

ש. או"ח ש"ח. בענין טילטול. היינו בדירת אירוח [המיוחדת לחרדים] ממול בנין בית החולים איכלוב בת"א, וכשהלכנו לביה"ח [וכן בהיפוך] הוצרכנו לחצות כביש ראשי [ומסופקני אם יש לו דין של רשות הרבים כי עוברים שם הרבה מכוניות בכל יום ויתכן שבסה"כ עוברים שם ביום ס' ריבוא], והלך עמי אברך א' שסמך על העירוב העירוני שמקיף את כל העיר ולקח עמו חפצים [שעון על ידו ויין לחולה וכו'] וכשהלכנו יחד מהבית לביה"ח רציתי להצילו מטילטול עי"כ שנלך מבלי לעצור בדרך באופן שיהי' עקירה והנחה ברה"י מבלי הנחה באמצע, אבל כיון שהי' שם כביש ראשי עברו שם מכוניות רח"ל ולכן לא הי' זה ודאי שיהי' אפשר לעבור הכביש מבלי שהמכוניות יצטרכו לעצור והיינו שע"כ כן יהי' הנחה [וכמו שבאמת הי' שעצרו בשבילנו כי רציתי להצילו מהנחה שלא יעבור על איסור טילטול]. ונסתפקתי מה עדיף האם להצילו מטילטול או האם לעבור הכביש מבלי שהמכוניות יעצרו ולא ינצל מטילטול כי עי"כ מוכרח לעשות הנחה. ומ"ט.

ת. חשש פיקו"נ. 1098 1099

בדין פתיחת בקבוק בשבת

תשובה תתתרכד

ש. או"ח שי"ד. 1100 שמעתי בשם ח"א גדול (שליט"א) זצ"ל, שאף שאסור לפתוח פקק בקבוק בשבת, מ"מ אם משהו (אולי מהמתירין לפתוח) פתח,

כלום כדי שלא יגיע לידי כך], האם יעבור הכביש אע"פ שמכוניות יעצרו בשבילו וינצל מטילטול או"ד שימתין מלעבור ולא יעצור המכוניות ועי"כ יהי' הנחה ונמצא מטלטל. ומ"ט. [והחילוק בין שאלה זו לשאלה קודמת, כי שם מיירי שעוצר מכוניות בשביל להציל את 'חבירו' מטילטול, וכאן מיירי שעוצר מכוניות בשביל להציל את 'עצמו' מטילטול]. ותשו' מרן שליט"א לעיל היא תשו' גם לכאן ודוק. 1100. ועיין רמ"א להלן שי"ח א', ודוק.

אולם למסקנא לא קי"ל כן וע"ש בתוס'. ע"כ. 1098. בפשוטו כונת מרן שליט"א דלעבור כביש כזה מבלי לעצור ולבדוק אם מכונית עוברת זהו חשש פיקוח נפש ושואר על כן עדיף לעצור ואף שיגרו בכך טילטול להשני. 1099. עוד שאלנו שם [ותשו' מרן שליט"א הנ"ל היא ממילא תשו' גם לשאלה זו ודוק]: מה הדין באופן הנ"ל כשהולך לבדו מבלי עוד אדם, והוא נזהר בעצמו תמיד מהטילטול, ולפתע נזכר שיש לו דבר מה בכיס [ולהחזו"א אי"ז שאלה כי לא מכניסים לכיסים

מותר להשתמש בשתיה, ע"כ. ויש לשאול, האם מותר לגעת או להשתמש בפקק עצמו שנעשה לכלי ע"י הפתיחה (לאוסרין לפתוח).

ת. אין להשתמש.

אם יש צידה באדם

תשובה תתתרכה

ש. או"ח שט"ז. היאך מותר לרוץ אחר ילד קטן לתופסו בשבת, הא יש שיטות שיש צידה באדם. (מב"א).

ת. אין צידה באדם.

בישל בשבת לחולה וקודם גמר הבישול מת החולה אם חייב להפסיק הבישול

תשובה תתתרכו

ש. או"ח שי"ח. המבשל לחולה בשבת וקודם שנתבשל הקדירה מת החולה, האם מחוייב מדאורייתא להוריד הקדירה קודם שתתבשל, שהרי אין לו כעת היתר לבשל ואין איסור בישול נגמר עד שהתבשל (כמאכל בן דרוסאי), או"ד אי"צ להוריד דהפעולה נעשתה בהיתר ועכשיו מעצמו הוא הולך ומתבשל. (מח"א).¹¹⁰¹

ת. יתכן שאין חייב.¹¹⁰²

אם מותר להחזיר כלי על גבי פלטה חשמלית

תשובה תתתרכז

ש. ¹¹⁰³ או"ח שי"ח. גבי פלטה חשמלית: לא נוהגין אף פעם, וגם א"א לבשל בה, וא"כ אולי יהא מותר להחזיר כלי לשם, דלא שייך מיחזי כמבשל שהוא הטעם לאסור החזרת כלי.

הערת גיסי הרה"ג רא"י אויערבאך שליט"א.
1102. מש"כ מרן שליט"א 'יתכן שאין חייב' היינו מדאורייתא וכפי שנשאל מרן שליט"א עי' לשון השאלה. אבל לכאור' אכתי יש איסור דרבנן בזה והיינו איסור שהייה. אמנם יתכן דהואיל והמבשל בשבת לחולה אסור לבריא ע"כ אין בזה גם שם יחתה בגחלים וממילא איסור שהייה. ויל"ע.
1103. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט.

1101. שאלה זו נשאל מרן שליט"א בספר משנת פיקוח נפש עמוד רפ"ד שאלה מ"ג, וענה מרן: "מסתבר שאין חייב, וצ"ע". ולכן באגלי טל (בויכוח עם החלקת יואב על מניח קדירה בשבת ונתבשלה במוצ"ש) בתוך דבריו שם מבואר דס"ל דחייב להוריד [עיי"ש שהוכיח דלא כהחלק"י (שס"ל שחייב גם על בישול דמוצ"ש) מהא דאין חיוב לכבות במוצ"ש נר שהודלק לחולה בשבת].

ת. לא ביאר למה א"א לבשל בזה.

ויתר הערותיו ע"ד האחרונים ז"ל אין אנו אחראים ליישב הדברים הקשים שבאחרונים ז"ל ואל יטרח בזה יותר מדאי, והנני דוש"ת חיים קניבסקי.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרכח

ש. ¹¹⁰⁴ בהנ"ל. האם שייך מיחזי כמבשל, בפלטה חשמלית, דהא אין מבשלין בה.

ת. איני מבין השאלה למה לא שייך בישול. ¹¹⁰⁵

באיסור שימוש החשמל בשבת

תשובה תתתרכט

ש. או"ח שי"ח. האם מותר להשתמש בחשמל בשבת. ¹¹⁰⁶

ת. עי' שונה הלכות סי' ש"ה דין כ"ג ¹¹⁰⁷ וסי' שי"ח דין ב'. ¹¹⁰⁸

החשמל בשבת ע"י ישראל שאין משמר שבתו אסור ליהנות ממנו ואף אם הוא באופן שיש בשימוש היתר מן הדין אסור להשתמש בו מפני שיש בשימוש אסור חילול השם שאינו חס לכבוד שמים כיון שהוא שימוש צבורי והעובד בשבת עושה במרד ר"ל והנהנה ממעשיו מעיד שאין לבו כואב על חילול שבת ויהא רעוה שישובו בתשובה שלמה במהרה (חזו"א או"ח סי' ל"ח סק"ד וע"ל סי' שי"ח דין ב') עכ"ל מרן שליט"א בשו"ת שם. ¹¹⁰⁸ וז"ל מרן שליט"א שם, המתקן א' ממני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת ה"ז תולדת מבשל שהרי בחימומו הוא מרככו שיהא ראוי לתקנו ולעשות ממנו כלי [ואם מחממו כ"כ עד שנעשה כגחלת בוערת חייב ג"כ משום מבעיר] וכן הממסס שעה או חלב או זפת וכופר וגפרית וכיוצא בהן ה"ז תולדת מבשל וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשה חרס חייב משום מבשל דקודם שיתחזק הכלי ונצרך בכבשן ונעשה חרס כראוי מתבשל בה טיט של הכלי (וע"ל דין ל"ה ובסי' רנ"ג דין כ"ב) וכן הנותן חתיכת עץ

¹¹⁰⁴. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. ¹¹⁰⁵. הארת החכ"א הנ"ל: ובע"פ אמר דאם באמת א"א לבשל בה עד שהיס"ב יתכן דל"ש מיחזי כמבשל. ומ"מ יתכן דל"פ. ובמכתב אח"כ החכ"א הנ"ל כ' לגר"ח: על דבר פלטה חשמלית נסיתי וראיתי דאפשר לבשל בה, וא"כ, באמת גם בפלטה שייך מיחזי כמבשל. ¹¹⁰⁶. מח"א, ונוסח השאלה כאן הוא לפי הזכרון. ¹¹⁰⁷. וז"ל מרן שליט"א שם, כתב בחזו"א במקום הפסד וצער בע"ח יש להתיר להלביש הצנור על דדי הפרה שסוף תנועת החשמל לבא ע"י פתיחת השעון ותנועה זו תחלוב את הפרה וכן מותר להלביש את הצנור בזמן תנועת החשמל כשהחלב הולך לאיבוד אבל אסור להלביש בשעת התנועה והחלב נחלב לתוך הכלי ואפי' הלביש בשעה שהחלב הולך לאיבוד אסור להעמיד אח"כ כלי תחת הצנור לקבל את החלב אבל אם נפסק זרם החשמל מותר להעמיד כלי תחת הצנור אע"פ שהשעון יחזור ויפתח את החשמל ויחלב תוך הכלי. וכ"ז שזרם החשמל והשעון הוכן מע"ש אבל אם נעשה בתחנת

מקום ובו גנרטור ונשאר מזגן דלוק על חשמל אם יצאו משם

תשובה תתתתת

ש. או"ח שי"ח. בענין החשמל בשבת (כיום), אם נשאר [בטעות] מזגן דלוק בשבת על חשמל, וכל שאר האור הוא גנרטור כשר, האם יש לצאת מפני זה מהבית, כשאין אפשרות לישון במקום שאין בו מזגן.
ת. אם גם בלי החשמל יכול להנות מזה מותר.

איך הולכים ברחוב לאור החשמל

תשובה תתתתתלא

ש. או"ח שי"ח. התאורה ברחובות שאינה כשרה, האם ראוי ליזהר מלילך ברחוב בשבת, או עכ"פ לילך רק במקום שהיו הולכים אילו היה חשוך.
ת. אפשר לילך גם בחושך.

את השעון לידות המנעול של החשמל בשבת בשביל שיכבה לזמן ידוע יש כאן חיוב בונה כיון שבשליבתו עושה תיקון בנין (סי' ל"ח סק"ב וע"ע בסי' ש"ה דין כ"ג בשם החזו"א בענין איסור שימוש בחשמל בשבת אם נעשה ע"י ישראל וגם בפסקי חזו"א שבסוף ספר מנוחה נכונה האריך בזה וכתב שאפי' אם הכל נעשה לבד ע"י שהכינו מער"ש אסור להשתמש בו כ"ז שלא תתקן הפרצה שבשביל בכיון השימון (אולי צ"ל: השימוש) והתיקון משתמשים ע"י ישראל בשבת עוד כתב שם אסור לפתוח בשבת מקרר חשמלי אפי' אם אינו נעשה ע"י ישראל אם ע"י הפתיחה מתחיל החשמל ליצור קרח ואפשר לסדר ע"י שעון חשמלי שיופסק הזרם לזמן ידוע בשבת ובאותו זמן מותר לפתוח ולסגור את המקרר עוד כתב שם בענין הספקת מים חמים מהסקה מרכזית שהוסקה ונתבשלו המים מער"ש ואין עובדים בה בשבת אם זורמים לתוך

בתנור כדי שתתייבש וידוע שמתחלה הוא מתרפה ויוצא ממנו הלחלוחית חייב משום מבשל כללו של דבר בין שריפה גוף קשה או שהקשה גוף רך חייב משום מבשל לכן יש ליזהר מאד שלא להניח עצים לחים על התנור לייבשן אחר שקה"ח שהוא חשש מלאכה דאורייתא (סק"א ושה"צ אות א' ועי' חזו"א או"ח סי' נ' סק"ט) וכתב בחזו"א המחמם את המתכת עד שהיד סולדת בו אסור ואפי' הוא כבר מלובן ומשליכו לאור להוסיף ליבוננו יש בו משום בישול ולא שייך במתכת אין בישול אחר בישול ולכן המדליק נר חשמל בשבת אם מקצת מהחוט היד סולדת בו יש בו משום מבשל ואם נעשה מקצת מהחוט גחלת אפשר דיש בו ג"כ משום מבעיר ומלבד זה יש בפתיחת החשמל משום בונה ואף אם השימוש הוא לשעות מיוחדות ואח"כ פוסקו ואפי' אינו במחבר רק בכלים הוי בונה והכיבוי הוי סותר (או"ח סי' נ' סק"ט) ואם שלב

אם יש חילוק בין השימוש בחשמל לבין השימוש במים

תשובה תתתרלב

- ש.** האם גם במים יהיה אסור שבאים ע"י משאבות, או דלמא חשמל ייצורו בשבת משא"כ המים קיימים והמשאבות מקרבות אותם אלינו.¹¹⁰⁹
- ת.** שניהן אסורין.

אם מהני תוספת אורה

תשובה תתתרלג

- ש.** האם יש היתר להשתמש בחשמל כשמניחים גם נר או לוקס וכדומה.¹¹¹⁰
- ת.** אין בזה שום היתר.

כיצד יתפלל במקום שאין ביהכ"נ עם גנרטור

תשובה תתתרלד

- ש.** אני גר במקום שאין בהכ"נ שמשתמשים בחשמל כשר, מה אעשה לגבי התפלה בליל שב"ק.¹¹¹¹
- ת.** תשנן התפלה בע"פ או תתפללו בבית.

דברי חיזוק ממרן שליט"א באיסור השימוש בחשמל למנין שנתיסד בגנרטור

תשובה תתתרלה

- ש.** נתייסד מנין לקבלת שבת ותפלת ערבית בבית פרטי בחשמל של שבת, ומבקש עידוד לזה ממרן שליט"א.¹¹¹²
- ת.** בודאי אסור להתפלל בשבת לאור שהרשעים מדליקין בשבת ומוטב לא להתפלל כלל מלהשתמש באור זה בשבת ר"ל.

הברכה מים קרים תמורת החמים שמוציאים אסור להשתמש בה ואם אין זורמים לתוכה מים חדשים מותר). עכ"ל מרן שליט"א בשו"ה שם.
 1109. מח"א, ונוסח השאלה הוא לפי הזכרון.
 1110. כנ"ל. 1111. כנ"ל. 1112. כנ"ל.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרלו

ש. לאחר שאחדים מהמתפללים אמרו שתפלה בבהכ"נ עדיף וכן תפלה ברוב עם עדיף.¹¹¹³

ת. דבר פשוט שתפלה הבאה עבירה אינה מתקבלת כלל.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרלז

ש. מאחר ורובם של המתפללים הם ספרדים והמנין הוא ספרדי שאלו האם האשכנזים שרגילים לתפלה אשכנזית ובפרט בשבת יכולים לילך ולהתפלל בביהכ"נ אשכנזי אף שאין שם חשמל כשר.¹¹¹⁴

ת. תפלה באיסור אינה מתקבלת כלל.

הטעם ש'בית חולים' אינו היתר לשימוש חשמל בשבת

תשובה תתתרלח

ש. בעיר שיש בית החולים והלא יצור החשמל מותר בעבור החולים ובפרט אלו שיש בהם סכנה וממילא א"א לחלק, ונהנים אגב הבריאם.¹¹¹⁵

ת. הם רשעים ואין מכוונים כלל עבור החולים.

אם השימוש בחשמל מותר בבנין בית החולים עצמו

תשובה תתתרלט

ש. שהיתי בשבת עם חולה בבית חולים בת"א, ובבנין ביה"ח הי' חשמל ולא גנרטור [מסתמא], ונסתפקתי אם הי' מותר להשתמש בו או לא, דמצד אחד נהי שמחוץ לביה"ח אין ההיתר להשתמש בחשמל על סמך החשמל שבביה"ח שחולים צריכים לזה [וכמ"ש מרן שליט"א לעיל בזה"ל: הם רשעים ואין מכוונים כלל עבור החולים] מ"מ יתכן שבבנין הביה"ח עצמו היכן שהחולים נמצאים יהי' מותר גם לנו להשתמש בזה, ומאידך שמא אף בביה"ח גופא אסור

לנו להשתמש בחשמל ורק לחולים מותר. [ולכאן] הי' מסתבר כצד קמא, אבל למעשה החמירתי].

ת. שם מותר חשמל כי זה פקו"נ ומותר להשתמש בו.

גוי שהעביר בטעות מגנרטור לחשמל אם גם יש ההיתר של תינוקות

תשובה תתתרמ

ש. מעשה שהיה. במשפ' אחת נכבה הגנרטור וע"פ רב הביאו גוי שידליק האור [משום תינוקות כהיתר מרן החזו"א] ובטעות הגוי הדליק האור של יום חול והיינו את החשמל ולא את הגנרטור. ונתעורר שאלה. האם להשאיר האור על החשמל [כי כיון שלמעשה עתה אין חושך א"כ אין ההיתר משום התינוקות וכנ"ל] או"ד לומר לגוי [באופן המותר] להעביר חזרה לגנרטור. [והדרך הוא שכשמפעילים הגנרטור קודם מכבים החשמל, ונמצא שכשהגוי מעביר מחשמל לגנרטור הרי הוא עושה חושך ורק אח"כ מדליק הגנרטור, ובעת שנהיה חושך חוזר ההיתר של החזו"א משום תינוקות וכנ"ל, כך דן אברך א' לומר].

ת. מסתבר שיחזור לגנרטור.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרמא

ש. בהנ"ל. כעת הנני מוסיף להתוכח עם סברת האברך הנ"ל, והיינו, דמנא ליה שמותר שהגוי יעביר מחשמל לחושך. ומ"מ מרן שליט"א ענה: מסתבר שיחזור לגנרטור. ויש לשאול, א'. מהי הסברא. ב'. דלפי תשו' מרן שליט"א נמצא דמי שדולק אצלו בשבת האור על חשמל מותר לכתחילה [ואולי אפי' חייב בזה] לומר לגוי שיעביר לו החשמל לגנרטור, והאם זו באמת כונת מרן שליט"א, ואם כן, לכאן מ"ט מותר אמירה זו לנכרי.

ת. כי הוא עשה בטעות ועליו לתקן טעותו.

איך מותר השימוש בחשמל עד יום ד' מצד שהם לא הבדילו

תשובה תתתרמב

ש. או"ח שי"ח. למה מותר להשתמש עד יום ד' בחשמל ובשלמא מצד הטעם של חלול ה' אולי זה דוקא בשבת עצמה, אבל מצד הטעם שבשבילנו מחללים שבת איך מותר שהרי אינם עושים הבדלה וממילא מדרבנן אסור להם

לעשות מלאכה עד יום ד' ונמצא שמחללים בשבילנו שבת. ויותר מזה ילה"ק איך מותר להזמין מונית ולעצור מונית וכל כיו"ב שהרי הם לא הוציאו שבת ונמצא שכשמים הטלפון וכשעושה מלאכה בשבילי מחלל שבת.¹¹¹⁶

ת. א"א לדעת מתי נעשה ותלינן לקולא ואין שייך כאן חלול ה'.

בטעם שמוותר לסחוט הפרי כדי לטבל בו המאכל

תשובה תתתרמג

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"כ ס"ק ח') וז"ל, ואפילו במקום שנהגו להחמיר בשאר פירות היינו דוקא כשסוחטו לשם משקה אבל כשסוחטו בקערה לטבל בו המאכל שרי דלא מקרי משקה בזה כו' עכ"ל, יש לשאול למה כשסוחטו בקערה לטבל בו המאכל שרי, והיינו דלמה לא גוזרים שמא ימלך וישתה וכיון שכן ניחוש גם שמא יבוא לסחוט לשם משקה. וצ"ב.

ת. אין לגזור מעצמינו.

בדין סחיטת כבשים ושלקות לצורך מימיהן ולא לצורך אכילת הפרי

תשובה תתתרמד

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"כ ס"ק כ"ד) וז"ל, ואף דסוחט לתוך קערה ואין המשקה הולך לאיבוד מ"מ כיון שאינו מכוין בשביל המשקה איננו בכלל מלאכה כו' עכ"ל, ומשמע שאם יכוין בשביל המשקה הוי בכלל מלאכה, ולכן אם צריך למימיהן אסור לסחוט אלא לתוך קדירה שיש בה אוכל וכמ"ש השו"ע בסיפא. ולכאור' צ"ב דהא הרגילות שאין סוחטין כבשים ושלקות לצורך מימיהן רק הרגילות לסוחטן דוקא לצורך אכילת הפרי או הירק הכבושין וכמ"ש המשנ"ב כאן ס"ק כ"ד לגבי השלאטין. וכיון שכן למה לא בטלה דעתו במה שסוחט לצורך מימיהן והיינו שלכן יהי' לו מותר לסחוט לצורך מימיהן מצד שאי"ז הרגילות. וסברת היתר כזו מצינו לעיל דכ' השו"ע ושאר כל הפירות מותר לסחטן וכ' המשנ"ב (ס"ק ז') מותר לסחטן משום דעומדין לאכילה כו' ואף דהוא חשב

1116. יש כאן שתי שאלות: א) שמכשילן בלעצור מונית [וע"כ נוהגים שאומרים להם שבוע טוב וכדומה שע"ז הוי הבדלה]. ב) 'מעשה שבת', ופשוט שאין גזירת איסור מעשה שבת בנעשה במוצ"ש שיכול כל רגע להבדיל. הערת גיסי הרה"ג רא"י אויערבאך שליט"א.

עליהן בסחיטתו לצורך משקה בטלה דעתו אצל כל אדם עכ"ל, ולכאור' כבשים ושלקות כשסוחטן לצורך מימיהן לא צריך ליגרע יותר מפירות ממש. וצ"ב טובא. **ת.** יש שעושין כן.

מליחת ביצים בשבת

תשובה תתתתרמה

ש. כתב המשנ"ב (סי' שכ"א ס"ק י"ח) וז"ל, ביצים מותר למלחן. מפני שאין דרך לעשות מהן כבשים וגם אין המלח מועיל להם כל כך עכ"ל, ולהלן ס"ק כ"א כתב וז"ל אסור למלוח וכו' דהא דמתירין לעיל בביצה למלחה היינו לצורך אותה סעודה אבל למלוח הבשר והביצה כדי להניח לאחר זמן דמי לעיבוד וכבישה כו' עכ"ל, ויש לשאול דכיון שאין המלח מועיל להביצים כמ"ש בס"ק י"ח א"כ למה כשמוניח לאחר זמן דמי לעיבוד וכבישה כמ"ש בס"ק כ"א דהרי זה לא מעלה ולא מוריד לביצים ולמה דמי לעיבוד וכבישה עד כדי שנאסור להניח לאחר זמן. ולכאור' צ"ב.

ת. מלאחר זמן מועיל.

שריית עדשות בשבת במים המיוחדים

תשובה תתתתרמו

ש. האם מותר בשב"ק לשרות עדשות במים המיוחדים להם. (מב"א).

ת. עי' משנ"ב שכ"ג סקל"ח. ¹¹¹⁷

דגריר והוי ממחק מ"מ הוי דבר שאין מתכוין ושרי אבל גרתקן הוי פסיק רישיה יומהרי"ל היה אוסר לשטוף את הזכוכית בשבולת שועל להצהירו וצריך טעם למה ואפשר דס"ל דדוקא להדיח הכלים שיהיו נקיים שרי אבל לא להצהירו ודוחק עכ"ל. והנה לפי תשו' מרן נראה שהבין מרן שהשאלה היא לענין הזכוכיות של המשקפיים אבל השואל שאל לענין עדשות ולא לענין זכוכיות, לכאור' ויל"ע. ואעתיק פה מה שכתבו על שו"ת זה בגליון 'אליבא' (הערת הרה"ג ר' אברהם חיים שצ"גל שליט"א) הנה במ"ב שם כתוב, שאסור לנקות כלי זכוכית אם

1117. וז"ל המחבר שם סעיף ט', מותר לשפשף הכלים בכל דבר חוץ מכלי כסף בגרתקן שהוא שמרי יין כשנתיבשו ונתקשו מפני שהוא ממחק לכלי כסף שהוא רך עכ"ל, וכתב במשנ"ב שם וז"ל, בכל דבר. ואפילו בנתר וחול כשייחד להם מקום מבעוד יום שאינו מוקצה [ונראה דדוקא כשהיה החול מגובל במים מע"ש או שלוקח עתה החול בלי תערובות מים או להיפך כשנותן הרבה מים שלא יתדבק כלל החול אחד לחבירו דאל"ה יש בזה משום חשש לישא לכה פוסקים כמבואר לעיל בסימן שכ"א במ"ב ועיין לקמן בסוף סימן שכ"ו דיוכל ליקח החול בידים רטובות] ואע"פ שאפשר

איך שרי לכוך בקורי עכביש

תשובה תתתרמז

ש. או"ח שכ"ה סעיף מ"ח. כתב המחבר וז"ל, ויש אומרים שכורך קורי עכביש על המכה ומכסה בהם כל הדם וכל החבורה כו' עכ"ל, האם מיירי שהקורי העכביש נהיה כמו חבל שאינו נקרע, כי סתם קורי עכביש נקרע בכל נגיעה, ואם כן, לכאור' יש לשאול איך כורך קורי העכביש בעוד שזה יכול ליקרע, דלמה אין בזה משום קורע כמו סתם חבל שאסור לקרוע בשבת.

ת. אם כורך הרבה מחזיק ועוטפו בסמרטוט.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרמח

ש. בהנ"ל. מתשו' מרן שליט"א מ' שהבין מרן שליט"א שהשאלה הי' שזה יכול ליקרע אחרי שזה כבר כרוך על ידו וע"ז ענה מרן שליט"א אם כורך כו'. אבל עדיין צ"ב איך עושה מעשה הכריכה עצמה שהרי בעת שהוא כורך הקורי העכביש זה יכול ליקרע בקלות. וצ"ב.

ת. כ"ז שלא כרך לא איכפת לך.¹¹¹⁸

שביבקים, וזהו כוונת תשובת מרן שליט"א שאם מבריק את העדשות אסור. וכן כתב מרן שליט"א בדולה ומשקה (עמוד קס"ט) ע"פ דברי מ"ב אלו, לענין משקפיים שמותר לנקותם, אבל אסור להבריקם, ובספר אורחות רבינו (ח"א עמוד קנ"ב) כתב שמרן הסטייפלער החמיר יותר (מכח מ"ב זה) שלא ינקו כלל משקפיים בשבת, שמא יבואו להבריק ע"ש (ויש פוסקים שמתירים במשקפיים גם להבריק, מכיון שאין מנקים עם חומר ניקוי, והמ"ב מדבר כשיש חומר ניקוי). והנה מרן שליט"א דן רק מצד איסור מתקן מנא של ההברקה, אבל יש נידון נוסף לענין מצד מלאכת מלבן, ששרייתו זהו כיבוסו, ובמשקפיים שהוא כלי אין חשש זה, אבל בעדשות רכות שזהו דבר הדומה לעור, יש לדון אם אמרי' בו שרייתו זהו כיבוסו (ויאסר גם בלי

שיבקים). ומצאתי בספר אורחות שבת (פרק י"ג סעי' י"א) שכתב שבעדשות קשות אין חשש מלבן כלל, שנחשב כמו כלי, אבל בעדשות רכות כתב שאסור, מצד שרייתו זהו כיבוסו, ואפי' שבעור לא אמרין שרייתו היינו כיבוסו מ"מ כאן שזהו חומר ניקוי מיוחד, דעת מרן הגר"ש ואזנר שליט"א ומרן הגר"נ קרליץ שליט"א שגם בעור בכה"ג אומרים שרייתו זהו כיבוסו, ע"ש. ועוד דן שם לומר ששמה עדשות רכות הם כבגד, מכיון שע"פ הנסיון סופג מים כבגד, ולכן יש שאסרו גם להניחו במים בלי חומר ניקוי, ע"ש. ע"כ מהגליון 'אליבא דהלכתא' וכנ"ל. 1118. לכאור' התשו' חידוש הוא כי בפשוטו כל עוד שלא נטוו לחבל חזק לא חשיב לכלום ולא היה צריך להיות בחוטי עכביש באופן זה איסור קורע, וצ"ת. מח"א.

מי גשמים שבשטריימל אי חשיב טלטול

תשובה תתתרמט

ש. או"ח שכ"ו. ההולך עם שטריימל בשבת בגשם, האם ה"ז חשיב טלטול מפני המים שבשטריימל. (מב"א).

ת. כיון שאין שם רביעית מתבטל.

שיעור המים הנחשב לטלטול

תשובה תתתתרנ

ש. כתב המחבר (סי' שכ"ו סעי' ז') וז"ל, הרוחץ בנהר צריך שינגב גופו יפה כשעולה מהנהר מפני שלא ישארו המים עליו ויטלטלם ד"א בכרמלית לפי שהעולה מן הרחיצה יש רבוי מים על גופו אבל ההולך ברה"ר ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו לא הקפידו בו, עכ"ל. ועיין משנ"ב. יש לשאול, מה שיעור המים שנחשב לטלטול.

ת. י"א אחרי שלבש הבגדים בטלים המים לבגדים¹¹¹⁹ ואנחנו כתבנו בספר¹¹²⁰ שבלי הנחה באמצע קל יותר.¹¹²¹

שהנהג לטבול תבוא עליו ברכה כמ"כ במ"ב סי' פ"ח סק"ב בשם הפמ"ג וגם הרמב"ם עצמו כ' בפ"ד מתפלה ה"ו מנהג פשוט בשנער ובספרד שאין בעל קרי מתפלל עד שרוחץ כל בשרו במים, ובשו"ת מן השמים שאל אם יש להקל בטבילת עזרא לתפלה והשיבו לו ועבדתם את ה' אלקיכם הוי אומר זו תפלה ואפשר טמא ומקריב קרבן וא"ת שאר טומאות אינו דומה טומאה מאונס לטומאה מדעת אינו דומה טומאה הבאה ממקום אחר לטומאה היוצאת מגופו ועזרא כשתיקן ברוה"ק ראה ותיקן כו' ודבר זה גורם אורך הגלות כי אם היתה תפלת ישראל כתקונה כבר נתקבלה תפלתם זה ימים רבים עכ"ל ובמגיד מישירים להב"י ז"ל (פ' בהר) א"ל המגיד אל תבטל תמיד טבילת בע"ק כי אין אתה יודע מתן שכרה עכ"ל, והאריז"ל כ' (בשער רוה"ק דף ד') אין דבר יותר מוכרח וצריך אל האדם בענין ההשגה כמו הטבילה שצריך שיהי' האדם טהור בכל עת עכ"ל וכ"כ בראשית חכמה

1119. ז"ל מרן שליט"א בס' שיח השדה ח"ג בהערות למשנה ברורה (בסוף הספר): סי' שכ"ג ס"ז הרוחץ בנהר כו', יתכן שזה דוקא כשהולך ערום ד"א על שפת הנהר אבל אם מתלבש בבגדיו שרוב המים נבלעין בבגדיו ולא נשאר על גופו רק פחות משיעור הוצאה י"ל דאין לחוש ועי' מ"ב ס"ק כ"ג, עכ"ל מרן שליט"א שם. 1120. וז"ל מרן שליט"א בארחות יושר (סימן י"א - טהרה) הנה דעת הרבה קדמונים שלא בטלו טבילת עזרא אלא לתורה אבל לתפלה אסור עד שיטבול והיא דעת רב האי גאון (הובא ברי"ף ורא"ש פ"ג דברכות) ורבנו חננאל (מובא בתו' חולין קכ"ב ב' ד"כ לגבל) ועוד הרבה ראשונים וגם הרמב"ם שפסק בסוף ה' ק"ש שבטלוהו לגמרי תמהו עליו ראשי ישיבות בכל והשיב להם שמימיו לא ביטל אותה אפי' שעה א' אלא שלא הי' יכול לכתוב בחיבורו כ"א היוצא מן הדין ע"פ ההלכה כמ"כ רבנו יונה בפ"ג דברכות ואף דבשו"ע נפסק כהרמב"ם מ"מ כתבו האחרונים

תשובות

שבת

הגר"ח

תשט

אם מותר לטבול במקוה קר בשבת

תשובה תתתרנא

ש. כתב המשנ"ב (סי' שכ"ח ס"ק ק"מ) וז"ל, איתא ברמב"ם, אין רוחצין במים שמשלשלים [היינו מים שמצננים את הגוף ובא לידי שלשול] כו' מפני שכל אלו צער הם וכתוב וקראת לשבת עונג כו' עכ"ל, ויש לשאול האם לפי"ז אסור לטבול בשבת במקוה קר (וכמו מקוה האר"י ז"ל). ואולי יש הבדל בין רחיצה לבין טבילה.
ת. מותר.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרנב

ש. בהנ"ל. מ"ט דמותר.
ת. זה לא נקרא צער.

אם מותר להחזיר חולית השידרא למקומה בשבת

תשובה תתתרנג

ש. כתב המשנ"ב (סי' ש"ל ס"ק ל"ד) וז"ל, ומ"מ אם נתפרקה חליא של שדירה ממקומה לכו"ע אסור לישב בידו חליות של שדירה אחת על חברתה דמחזי כבונה אם לא ביום הולדה דאז יש לצדד להקל אף בזה עכ"ל. הנה הכא איירי לענין תינוק, ויש לשאול לענין גדול אם מותר לישב החוליא או אסור,

צריכין לזוהר בשלשה דברים א' שלא יהא מקוה חמה כי זה אסור עפ"ד רק קרה או פושרין, ב' שיזוהרו מאד מסחיטת שער כי זה איסור גמור והעצה לזה שלא יגעו כלל בשערות, והג' שלא ילכו עם המים ד"א ברה"ר והעצה לזה שימתינו עד שיתנגב המים או שלא יעשו הנחה משיצאו מהמקוה עד שיכנסו לבית ואז הו"ל שבות דשבות דהוי מרה"י לרה"י דרך כרמלית ובזה אפשר להקל במקום מצוה כגון שממהר להתפלל וכן נהג אאמו"ר זללה"ה. עכ"ל מרן שליט"א שם.

(שער האהבה פ"א) ובחסד לאברהם (מ"ב נהר נ"ט) ע"ש שהאריכו בזה. וחז"ל אמרו (בברכות כ"ב א') כל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו והרבה גדולי ישראל לא ביטלוה מימיהם כמובא בתולדותיהם וראיתי בספר א' (כעת איני זוכר היכן) שכל החיבורים שנתקבלו בכל ישראל הם אלו שהמחבר נזהר בטבילת עזרא והיום שמצוי מקואות וקל לטבול בודאי מי שיכול לזוהר בזה. וכ"ז בחול אבל בשבת נחלקו בזה גדולי ישראל ואין בידינו להכריע, אבל אלו שטובלין בשבת

והנה לעיל סי' שכ"ח סעי' ל"ג איתא גונח מותר לינוק חלב מהבהמה דבמקום צערא לא גזרו רבנן כו', והכא נמי דרבנן הוא כמ"ש בשעה"צ ס"ק י"ח, ומקום צערא הוא כי חוליא שיצאה ממקומה ה"ז יסורים קשים וא"כ לכאור' להחזיר חוליא ממקומה לא צריך ליגרע מגונח שהתירו משום צער. וכן איתא שם סעיף מ"ז עצם שיצא ממקומו מחזירין אותו, ובפרט למש"כ המשנ"ב בס"ק קמ"ה שם וז"ל ונראה דגם לדעת המג"א אם הרופא אומר שנפרק בחזקה ויוכל לבא לידי סכנת אבר שמותר למשך ולהחזירו למקומו כדרך שעושה בחול עכ"ל א"כ גם הכא לענין חוליא שיצאה ממקומה יתכן סכנת אבר לפי הידוע מהרפואה שזה יכול לסכן את עמוד השידרה ע"י תזוזה באופן שאין לזה תקנה ח"ו, וא"כ לפי כל הנתבאר למעלה צריך להיות שיהיה מותר אצל גדול להחזיר החוליא בידו בשבת למקומה. אך שאם זה נכון לכאור' צ"ב מאי שנא התינוק מהגדול, דלא יתכן שבשביל שהוא תינוק ואינו יכול לספר בפיו גודל יסוריו וצערו בשביל זה לא יתירו להחזיר גם אצלו ואפי' שלא ביום הלידה. וצ"ב.

ת. אולי.

אי חיישינן לתולש בקנים רכים

תשובה תתתתרנד

ש. כתב הרמ"א (סי' של"ו ס"א) וז"ל, וכל זה באילן וכיוצא בו אבל קנים הרכים כירק מותר להשתמש בהם אע"פ שמחוברים בקרקע דאין איסור להשתמש בירק עכ"ל, והנה לעיל מיניה כתב המשנ"ב (ס"ק ג') וז"ל, ואין משתמשינן. כגון להניח חפץ על אילן או להוריד איזה דבר מאילן או לקשור בו בהמה וכיוצא עכ"ל, וזה נאמר לענין אילן, ומשמע שלענין קנים הרכים מותר להניח וכו' או לקשור בו בהמה וכיוצא. ויש לשאול אמאי לא חיישינן לתולש, והיינו דכיון שהם קנים רכים וקושר לשם בהמה וכיו"ב איכא למיחש טובא שמא יתלש ואמאי לא חיישינן לזה.

ת. במקום שיש חשש זה אולי אסור.¹¹²²

השמשות לשמא יעלה ויתולש לא חיישינן אבל לקטימת קנה ודאי היא אידי דרכיכא מיקטמא ולא שבות היא אלא מלאכה דמיחייב משום קוצר עכ"ל, יעו"ש.

1121. עי' לעיל תשובה תתתתפ"ה ובהערות שם.
1122. עיין עירובין ל"ד ב' גזירה שמא יקטום, ופרש"י וז"ל, לפי שהקנה רך הוא איכא למיגזר שמא יקטום כי שקיל ליה אבל אילן קשה הוא ובין

עשבים שנדבקו אם יש בזה משום טלטול מוקצה

תשובה תתתרתנה

ש. כתב המשנ"ב (סי' של"ו ס"ק כ"ד) וז"ל, ומ"מ אם לאחר הליכתו מצא שנדבקו עשבים ברגליו בין אצבעותיו או על מנעליו יזהר שלא יסלקם בידי דאסורים בטלטול משום מוקצה דבין השמשות היו מחוברים עכ"ל, יש לשאול האם לפי"ז כל זמן שלא סילק העשבים מרגליו או ממנעליו, יהיה אסור לו לילך כלל משום טלטול מוקצה, ואם מותר מ"ט.

ת. יזהר.¹¹²³

הליכה על חול רטוב בשבת

תשובה תתתרתנו

ש. או"ח של"ז.¹¹²⁴ האם מותר ללכת על חול רטוב בשבת, שנמצא עושה צורות ע"י כן בקרקע.

ת. אם אין מתכוין כלל אין קפידא מדינא.

אם מותר לעבור בסמוך לחשמל המאיר רק כשעוברים על ידו

תשובה תתתרתנו

ש. או"ח של"ז.¹¹²⁵ האם מותר לעבור על יד חשמל שדלוק מער"ש, ואינו עושה אור רק כשנהיה חושך, וממילא כשעוברים עי"ז נהיה קצת חושך ומאיר, והאם מותר לעבור עי"ז בשבת.

ת. יש ליזהר.¹¹²⁶

מותר לעמוד שם לפני הבית ומטעם שאין כוונתו להדליק או שמכיון שהוא פס"ר שידלק אסור. והשיב מרן שליט"א: יש להזהר. ועי' מה שהובא שם מהספר הנ"ל (ח"ב עמ' צ"ג) דכתב מרן שליט"א דגם באופן שיש אור ברחוב המודלק ע"י מי שעובר לפני הבתים, שאסור לעבור שם. ועי' לעיל תשובה תתתתל"א לענין הליכה בשבת לאור חשמל הרחוב.

1123. חכ"א העיר דלכא' הוי כטלטול בגופו ויל"ע. 1124. עי' שם סעי' א', וע"ע סי' ש"מ במשנ"ב ס"ק כ' כ"ב. 1125. עיין או"ח של"ז בדיני פסיק רישיה. 1126. שו"ר בגליון אליבא דהלכתא (גליון נ"ט) במדור שי"ח הלכה, שם הובא מס' הליכות חיים (ח"א עמ' ק"ג) שנשאל מרן שליט"א: יש להסתפק בבית שיש שם הדלקה אוטומטית שנדלקת כשעומדים לפני הבית האם

סיפוק כפיים בזמירות שבת

תשובה תתתרנח

ש. ¹¹²⁷ או"ח של"ח. גבי סיפוק כפיים בשבת דרך שיר. האם זמירות של שבת הוי דבר מצוה, דאז שרי.

ת. כמדומה שהמנהג להחמיר.

נתינת כלי בשבת תחת דלף המזגן. ושפיכת המים שבדלי

תשובה תתתרנט

ש. כתב המשנ"ב (סי' של"ח ס"ק ל') וז"ל, לרחיצה. דאין על המטר היורד שם מוקצה או נולד ויכול לשתותו או לרחוץ ממנו, וה"ה אם הוא ראוי רק לשתיית בהמה עכ"ל, הנה משמע דמיירי כאן רק על מטר, ויל"ד לענין מים של מזגן וכגון שהצינור שממנו מטפטף המים נמצא בתוך הבית ונשפך אל תוך כלי, האם מותר ליתן הכלי תחת דלף המזגן בשבת וכן [אם שם הדלי מער"ש] אם מותר לשפוך ולהחזירו כשנתמלא, דמצד א' הרי המים הם ראויים לרחיצה וא"כ צריך להיות מותר, אמנם מצד שני אולי מי המזגן הם נולד וא"כ אסור אפי' שמסתמא מים אלו בעצמותן ראויים אף לשתיית אדם (וודאי ראויים בשעת הדחק) ולא רק לשתיית בהמה. ויל"ע. ¹¹²⁸

ת. צ"ע.

טיפוח וסיפוק כפיים לעורר צער

תשובה תתתתרס

ש. כתב המשנ"ב (סי' של"ט ס"ק ז') וז"ל, אין מטפחין וכו'. בין באכלו ובחמתו לעורר הצער ובין מחמת שמחה וכולם משום גזרה שמא יתקן כלי שיר לעורר האכל או השמחה עכ"ל, ויש לשאול כך, שהרי האידנא לא משתמשין בכלי שיר לעורר הצער רק לשמחה (וכמו שבלוויות אין מנגנין היום כפעם), וכיון שכן, לא נגזור לאסור לטפוח או לספק כשרוצה לעשות כן לעורר צער, ואם מה שאסור לטפוח ולספק כשעושה כן לעורר צער הוא משום גזירה

¹¹²⁷. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. ¹¹²⁸. זהו עי' תוס' ריש ביצה. ונהוג עלמא דאסור. הערת גיסי הרה"ג רא"י אויערבאך שליט"א.

שמא יתקן כלי שיר כשיעשה זאת לשם שמחה, הא הוי גזירה לגזירה, וא"כ למה האידנא אסור לטפוח ולספק לעורר צער. (ואין שאלה זו לענין ריקוד, כי ריקוד שייך רק בשמחה ולא בצער). וצ"ב.
ת. כבר אסרו.

חופה שנתאחרה עד כניסת השבת ובידי השושבינין נרות כיצד יעשו

תשובה תתתרכסא

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק י"ט) וז"ל, אם נתאחר החופה עד חשכה ובידי השושבינין נרות אף דקי"ל דמוקצה כל זמן שהוא בידו מוליכו למקום שירצה מ"מ הכא יתן הנרות לאינו יהודי דכל שאפשר לסלק המוקצה מידו מחויב לסלק [פמ"ג] עכ"ל, יש לשאול בגונא שאין אינו יהודי שם האם יניחם או מה יעשה ומ"ט.
ת. יכול להוליכו לדעה זו.

סידור שהדפים קרועים בו אם מותר לסוגרו בשבת

תשובה תתתרכסב

ש. או"ח ש"מ. בבתי כנסיות מצוי הרבה סידורים שהדפין קצת קרועים מרוב שימוש, ופעמים הרבה זה נפתח בדפים אלו בשבתות. האם מותר לסגור הסידור [וכן לדפדף וכיו"ב], כי כשסוגר מחבר האותיות. [ולפעמים רק מצד א' של הדף יש כיתוב].
ת. עי' שו"ת הלכות סי' ש"מ דין ל"ד,¹¹²⁹ ואפשר לחלק קצת וצ"ע.

1129. וז"ל מרן שליט"א שם, ספר שכתוב בראשי חודי דפיו אותיות או תיבות יש אוסרין לפותחו ולנועלו בשבת דע"י הפתיחה שובר האותיות והוי כמוחק וכן כשנועלו הוי ככותב ויש מקילין בזה וכן המנהג ומ"מ נכון להחמיר כשיש לו ספר אחר ולכתחלה בודאי טוב שלא לעשות אותיות על חודי הדפין (סקי"ז ושה"צ) ובחזו"א כתב שראוי להחמיר כדעת המחמירין (או"ח סי' ס"א סק"א).

בענין חתימה [בשבת ל"ע רה"ל] לפני ניתוח

תשובה תתתסג

ש. או"ח ש"מ. בענין חתימה [בשבת] לפני הניתוח. מעשה שהי' כך הי': א'. ביום ו' בבוקר אמר הרופא שבבדיקת צילום ראו שהניתוח שעשו ביום ה' שלפני כן לא הצליח וצריך ניתוח נוסף. בשבת בבוקר עשו שוב צילום ע"פ הוראתו [ולא מובן למה המתין לשבת, אולי חשב שיש אפשרות שיסתדר לבד מבלי ניתוח נוסף], וקבע שצריך ניתוח. וכשהגיע לדבר עמנו ע"ז אמר שחושב לנתח בשבת, ושאלתיו אם א"א להמתין לאחר השבת, ואמר שאמנם כרגע אי"ז פיקו"נ אבל זה יכול פתאום להחמיר ואז [לדבריו] זה יהי' סכנה של פיקוח נפש, וגם אינו בטוח שכשיצטרך לנתח אז בדחיפות יהי' לו באותו רגע חדר פנוי, וגם אם בשבת לא יגיע לפיקו"נ מ"מ אינו יודע מתי יהי' לו חדר ניתוח פנוי וככל שהזמן עובר יש יותר סיכון של פיקו"נ. ואמרתי לו שאם אין ברירה אז שינתח, כי פחדתי לקחת סיכון כנ"ל. [ולמעשה הי' זה נס כי במהלך הניתוח ראו שכבר הי' מצב מסוכן, ואולי הרופא ידע מזה ופחד מלומר האמת כדי שלא נתרעם על הכישלון שבניתוח קודם כו']. והשאלה האם עניתיו נכון, ואם לא מה הייתי צריך לענות. ומ"ט. ב'. בהנ"ל. הרופא נתן לחולה דף ועט לחתום על הסכמה לניתוח, ואמרתי לו שאנו לא כותבים בשבת, ואמר לי שהוא מבין אותי והוא בין הפטיש לסדן כי מבחינתו הי' מוותר ע"ז אבל מבחינת הכללים של הבי"ח אינו יכול לנתח מבלי זה, והציע שיברר אם יכול לנתח ויחתמו אחרי שבת, אבל מכיון שהי' צריך לטלפן בטלפון בשביל זה לא הסכמנו שיברר [וגם זה איני יודע אם עשינו טוב], ולבסוף אמרתי לחולה, שיעשה זאת ביד שמאל וגם שלא יכתוב שתי אותיות רק אות אחת. [והיה צריך לחתום שני פעמים אחד לרופא ואח"כ השני למרדים]. ועניתי לחולה כך, בגלל שפחדתי שלא ינתח כנ"ל אות אות א'. והשאלה, האם עשיתי טוב או לא, ואם לא מה הייתי צריך לעשות.

ת. יפה עשית.

הולך במדבר הצריך לנהוג מספק בקדושה איך ינהג לענין חמץ בפסח

תשובה תתתסד

ש. כתב בבה"ל (סי' שד"מ) וז"ל, ההולך במדבר וכו' וה"ה אם שכח באיזה חודש עומד או מנין הימים של חודש, בניסן תשרי, כו' ואינו יודע מתי חל המועדות, צריך לנהוג מספק בקדושה עד שידע שיצאו הימים הטובים [פמ"ג

תשמו

במ"ז עכ"ל. יש לשאול דכיון שצריך לנהוג מספק בקדושה א"כ האם בניסן יצטרך ליזהר מספק חמץ ג"כ עד שידע שיצא היו"ט דפסח. ומהו באופן שאם יקפיד על אכילה מחמץ יכנס לפיקוח נפש או ספק פיקו"נ האם ג"כ יצטרך ליזהר מהחמץ אז.

ת. עד פיקו"נ.

אם ענני כבוד שהיו במדבר מיקרי קירוי

תשובה תתתרסה

ש. כתב המחבר (סי' שמ"ה ס"ז) וז"ל, איזהו רשות הרבים כו' ואינם מקורים ואין להם חומה כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק י"ט) וז"ל, ואינם מקורים דדגלי מדבר לא היו מקורים עכ"ל, צ"ב שהרי היו מקורים ואף היו להם חומות ע"י ז' ענני כבוד (ובסוכה י"א ב' לרבי אליעזר אף דהוו ענני כבוד מ"מ ילפי' מזה לעשות סוכות ממש, וה"נ נילף מזה לענין שבת. ובר"ה ג' א' מצינו שהענני כבוד הסתירו את בניי ולא ידעו את מקומם). וקצת צ"ב.

ת. הענני כבוד לא מיקרו קירו.

בדברי התוס' [עירובין ו' א'] אי חשבינן לערב רב וכו' בכלל הששים ריבוא

תשובה תתתרוסו

ש. כתב המחבר (שם) וז"ל, איזהו רשות הרבים כו' וי"א שכל שאין ששים ריבוא עוברים בכל יום אינו רשות הרבים עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק כ"ג) וז"ל, סבירא להו דגם לזה בעינן דומיא דדגלי מדבר שהיו שם ששים ריבוא, ואף שהיה שם ערב רב ונשים וטף לא חשבינן אלא מה שנמצא כתוב בכתוב בפירוש כו' עכ"ל, ובשעה"צ (ס"ק כ"א) תוספות עירובין ו' ע"א. ע"כ. והנה על מ"ש ואף שהיה שם 'ערב רב' יש להעיר לכאן, שהרי הערב רב בכלל היו מחוץ לענן וכמ"ש לנו מרן שליט"א בס' תשובות הגר"ח [מהדור"ק] עמ' י"ז - י"ח תשובות מ"ג - מ"ה. וקצת צ"ב כונת התוס'.

ת. בשעת הצורך נכנסו.

טילטול מים באויר למעלה מעשרה

תשובה תתת־רסו

ש. כתב המחבר (סי' שמ"ה סעי' י"ח) וז"ל, גדר כרמלית כו' למעלה מעשרה באויר הוי מקום פטור כו' עכ"ל. וכ' במשנ"ב (ס"ק ע"ז) וז"ל למעלה

מעשרה וכו' רוצה לומר שאם רוצה לטלטל המים שנטל מעל פני המים ולהוליכו ארבע אמות באויר למעלה מעשרה מותר דהרי הוא מוליך במקום פטור עכ"ל. ויל"ע איך נוטל למעלה מעשרה, האם מיירי שידו היא למעלה מעשרה או שכל גופו למעלה מעשרה, ובפשוטו הכונה רק שידו היא למעלה מי', אבל צ"ב איך זה נחשב למקום פטור בעוד שגופו נמצא תוך כרמלית.

ת. המים במקום פטור.

אם מותר להפוך בשבת רה"ר לרה"י

תשובה תתתתסח

ש. כתב המחבר (סי' שמ"ה סי"א) וז"ל, גומא ברה"ר כו' ואם היא עמוקה עשרה הוי רה"י והוא שתהא רחבה ארבעה עכ"ל, וכ' המשנ"ב (ס"ק מ"א) וז"ל, עמוקה עשרה כו' אבל אם היא מלאה פירות לא הוי רה"י כיון דאין המחיצות ניכרות ואפילו דעתן לפנותן ופטור הזורק לתוכו מרה"ר [ומ"מ איסורא יש בזה כיון דהפירות הוא דבר שיכול ליטלו משם בשבת לא נתבטל לגמרי הבור משמו] כו' עכ"ל. ומש"כ כיון דהפירות הוא דבר שיכול ליטלו משם בשבת, לכאור' צ"ב איך יכול ליטלו משם הפירות בשבת והרי בנטילתו זו הוא עושה המקום ההוא לרה"י, והאם מותר להפוך זה לרשות אחרת בשבת.

ת. אין איסור בזה.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתרטט

ש. בהנ"ל. לכאור' יש לשאול על תשובת מרן שליט"א מג' מקומות (והיינו שצריך לידע מאי שנא הנך ג' מקומות מהכא). הא', ממ"ש המחבר בסי' שס"ב ס"ג דמחיצה הנעשית במזיד הוי מחיצה להחמיר לחייב הזורק מרה"ר לתוכה ולא להתיר לטלטל בתוכה. הב', ממ"ש המשנ"ב שם ס"ק ל"ט וז"ל והוא שלא ידעו וכו'. אף דבמחיצה כזו אין בה משום בנין בשבת מ"מ אסור כשידעו כדי שלא יבואו לזלזל באיסור שבת ואפילו בדיעבד אסור ודינו כמחיצה הנעשית במזיד בסעיף ג', עכ"ל. הג', ממ"ש המשנ"ב בסי' שס"ג ס"ק י"ז וז"ל ואפילו קשר וכו' ומיירי שלא הודיעו שהעמידו לשם לחי א"כ בודאי ילך לו שלא יעמוד שם כל היום לכן בעינן דוקא קשר ויש מחמירין אפילו בהודיעו שמא ישכח וילך משם עכ"ל וכ' עלה בשעה"צ ס"ק י' וז"ל שם, וכתב עוד

תשובות

שבת

הגר"ח

תשיז

דלפי"ז דמיירי בהודיעו ע"כ מיירי שקשר מערב שבת ולהכי שרי [פרי מגדים] ורוצה לומר דאסור לעשות מחיצה בשבת עכ"ל.

ומג' מקומות אלו מבו' דאסור לעשות מחיצה בשבת אף שאינו ממש עושה מחיצה בידיים, וא"כ צ"ב עמ"ש מרן שליט"א שאין איסור להפוך רשות לרשות אחרת בשבת. ולכאו' צ"ב.

ת. באלו המקומות ניכר שעושה מחיצה.

בדין שלשה ואמצעי מובלע ביניהם לענין הטילטול

תשובה תתתתרע

ש. כתב המחבר (סי' שמ"ט ס"ד) וז"ל, היו שלשה והאמצעי מובלע ביניהם כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק ט"ו) וז"ל, והאמצעי מובלע ביניהם. שהוא עומד באמצע השמונה ואצלו מונח דבר מאכל ונמצא שארבע אמותיו מובלעין בתוך שניהם שאם ירצה יכול לטלטל שנים מצד זה ושנים מצד זה וזה שכתב האמצעי מותר עם כל אחד מהחיצונים עכ"ל, ויש לשאול האם יכול להעביר זה האמצעי מאחד לשני או שרק לו מותר עם כל אחד. ומ"ט.

ת. מותר.

ויז הסמוך לחלון הבית תוך ג"ט ולרה"ר למטה מ"ט אי מהני בו עירוב

תשובה תתתתרעא

ש. כתב המשנ"ב (סי' שנ"ג ס"ק ח') וז"ל, למעלה מעשרה כו' ומשמע מסתימת המחבר דאם היה הזיז למטה מעשרה אפילו אם היה חלון הבית פתוח לו בסמוך לו בתוך שלשה אפ"ה אסור להשתמש על הזיז והטעם דכיון שהוא בתוך עשרה נוח גם לבני רשות הרבים להשתמש על הזיז ולא הוי בכלל חורי רה"י כי אם בכלל כרמלית ואסור להשתמש עליו ליתן עליו וליטול ממנו בין מרה"ר ובין מתוך החלון עכ"ל, ויש לשאול אם ע"י עירוב יהיה מותר להשתמש עליו ליתן וליטול מרה"ר או מתוך החלון.

ת. צ"ע.

אי חיישינן בזריקת האשפה דאתי לאתויי

תשובה תתתתרעב

ש. כתב הרמ"א (סי' שנ"ד ס"ב) וז"ל, ולא חיישינן שמא יתגלגל מן האשפה לרשות הרבים ואתי לאתויי דאין דרך לזרוק לאשפה אלא דברים מאוסים

עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק י"ד) וז"ל, מאוסים. כלומר שאין צריך להם ולא אתי לאתויי אח"כ אפילו אם יפול עכ"ל. ויש לשאול כך, שפעמים שזורקים שקית האשפה קצת ממרחק לפח האשפה (ועושים כן מפחד שמא יתקרבו לפח ויקפצו עליהם בעלי חיים הנמצאים תוך הפח), ולפעמים שהשקית נופלת מחוץ לפח, ודרך האנשים שמרימים השקית ממקום שזה נפל אל תוך הפח, כי אי"ז נעים לבריות כששקית אשפה מושלכת על הרצפה. וכיון שכן, ניחוש לזה והיינו דאף דאין דרך לזרוק לאשפה אלא דברים מאוסים ולכן לא חיישינן דאתי לאתויי, מ"מ ניחוש דאתי לאתויי מפני הדרך שכשזה נופל על הרצפה מרימים מהרצפה אל תוך הפח מפני אי נעימות מפני הבריות.

ת. לא שכיחא כ"כ. 1130

מחיצה ע"י אנשים אי הוי הפסק לענין ריח רע

תשובה תתתרעג

ש. כתב המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ל"ח) וז"ל, וה"ה מחיצה כזו הוי הפסק לענין לדבר דברי תורה נגד מקום שאינו נקי עכ"ל, יש לשאול מה זה מועיל הא סוף סוף יש ריח רע, ואולי הכונה רק לענין שהאנשים מסתירים המקום שאינו נקי מפני הראיה, אמנם מסתימת דברי המשנ"ב לכאור' מ' דזה מועיל אף בדאיכא ריח רע, וצ"ב אמאי.

ת. במקום שיש ריח אסור.

בטעם דמהני לחי העשוי מבהמה שאינה רובצת

תשובה תתתרעד

ש. כתב המחבר (סי' שס"ג ס"ג) וז"ל, מבוי כו' התירו בלחי כו' ומכל דבר שיעשנו כשר אפילו מבעלי חיים בלבד שיקשרנו שם בחבלים לכתלי המבוי כו' בענין שאינו יכול לרבוץ כדי שלא יתמעט גבהו מעשרה טפחים כו' עכ"ל, ולכאור' צ"ב דהא כשאינה רובצת יש הפסק חלל שבין רגלי הבהמה לארץ כמ"ש המשנ"ב לעיל סי' שס"ב ס"ק ל"ו לענין מחיצה עכ"ל, וצ"ב.

עכ"ל מרן שליט"א שם. 1130. כלומר, ובמילתא של"ט ס"ג ברמ"א לענין טיפוח סיפוק וריקוד דלא שכיחא אין גזרין, ומצינו דוגמא לזה לעיל סי' יעו"ש.

תשובות

שבת

הגר"ח

תשיט

ת. מיירי כשאין שיעור להפסיק.

אי מהני צורת הפתח לחצירות

תשובה תתתרתעה

ש. כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק י"ג) וז"ל, התירו בלחי. ואף דבחצר בעינן דוקא פס רחב ארבעה טפחים הכא הקלו חכמים, והטעם שכל שהוא עשוי יותר לדירה ולתשמיש הצנע צריך מחיצות יותר גמורות, ולפיכך החצירות שדרכן של בעל הבית להשתמש בהן יותר בתשמישי הצנע ולאכול צריכות מחיצותיהן להיות יותר גמורות שיהיה שם רשות היחיד עליהן, מהמבואות שאין משתמשים בהן בתשמישי הצנע ולפיכך די במבוי בלחי כו', עכ"ל. ויש לשאול דכיון דבחצירות צריכות מחיצותיהן להיות יותר גמורות כנ"ל מפני תשמישי הצנע כו', א"כ אמאי ואיך מהני לחצירות צורת הפתח שכולו פתוח ואין על ידו שום הצנע. ומאי שנא דמהני צורת הפתח.

ת. צוה"פ תחלת פתח.

אי מהני אדם לענין לחי ולענין מחיצה וטעם החילוק

תשובה תתתרתעו

ש. כתב הרמ"א (שם) וז"ל, ואפילו קשר שם אדם נמי הוי לחי עכ"ל, מאי שנא לחי ממחיצה, דאילו במחיצת בני אדם כ' הרמ"א לעיל סי' שס"ב ס"ז שלא לעשות רק בעת הצורך והדחק, וצ"ב.

ת. לחי לא נראה כ"כ מחיצה.

נשאל בשבת איך נוסעים למקום פלוני בשבת [רח"ל] מה יענה

תשובה תתתרתעז

ש. מכונית שעוצרת בשבת לשאול איך נוסעים למקום פלוני אם מותר לומר היאך נוסעים ואם לאו מה לומר להם.

ת. תגיד שאינך יודע.

בענין הנ"ל

תשובה תתתרתעח

ש. בהנ"ל. [וכי] אין זה שקר.

ת. למד לשונך לומר איני יודע. 1131 1132 1133

אם לעצור מכונית הנוסעת בשבת [רח"ל]

תשובה תתתרעט

ש. האם מותר לעצור מכונית בשבת.

ת. אם יעצור ולא יסע יותר תעצור ואם לאו אסור כדי שלא להביאו לידי עוד עשיית מלאכות.

אם נייר סגירת הלבן טעון גניזה

תשובה תתתרפ

ש. שמענו בשם מרן שליט"א שכתב במכתב אודות מה שכתוב ע"ג קופסאות הלבן לימנע מלפתוח בשבת או לימנע מלהפריד הגביעים בשבת (שהם ב' קופסאות לבן מחוברים) ה"ז טעון גניזה, האם זה נכון.

ת. יתכן. 1134 1135

פתיחת אריזות ממתקים בשבת

תשובה תתתרפא

ש. האם בשבת מותר לפתוח אריזת ממתקים בלי לקרוע אותיות. (מב"א).

1131. עיין או"ח סוף קס"ג ובמשנ"ב שם ס"ק י"ב.
1132. כתב מרן שליט"א בארחות יושר סימן א' - אמת וז"ל, ואמרו (ברכות ז' א') למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז (ומשמע שזה אינו שקר שבכל דבר יש פרטים שאינו יודע) כו', עכ"ל יעו"ש. ועי' לעיל תשובה תתרמ"ו שהבאנו לשון מרן שליט"א במס' כותים סי' ל' שם כ' מרן באריכות בכל איסור השקר היכן ובאיזה אופן אסור והיכן ובאיזה אופן מותר יעו"ש באריכות נפלאה.

עכ"ל, ולכאור' אי"ז כפרש"י שם בד"ה מסכת.
1134. עיין או"ח קנ"ד ה' משנ"ב סס"ק כ"ד.
1135. ולענין פתיחת מכסה הלבן בשבת הובא בגליון אליבא דהלכתא (גליון נ"ט) במדור שי"ח הלכה, דכתב מרן שליט"א (עי' בספר עם מקדשי שביעי ח"ב עמ' קע"ו): כמדומה שאינו חיבור. והובא שם דבספר הנ"ל (עמ' י"ח י"ט) כ' דיש חילוק בין אם מודבק בדבק או שמודבק ע"י לחץ, ושבספר ארחות שבת (פי"ב סעי' י"א) כ' לחלק אם מקפיד שלא יקרע המכסה או לא מקפיד, ע"כ בקצרה יעו"ש. ויל"ע כשמקפיד שלא יקרע מצד שנוהר שלא לקרוע האותיות שע"ג המכסה ולא מצד שהוא נזהר שישאר המכסה שלם ונפק"מ כשאין שום כיתוב או ציור ע"ג המכסה שאין

1133. עי' רבינו חננאל (ב"מ כ"ג ב') דכתב וז"ל במסכתא שקראה ואמר איני יודע אותה כי לא קריתיה כגון זה לא מחזקין ליה בשקרי דעבד כרבנן דאמרי לעולם למד לשונך לומר איני יודע

ת. היו מחמירים. 1136 1137

כלי שיוצר בחברה המחללת שבת רח"ל אם מותר להשתמש בו

תשובה תתתרפב

ש. קנינו שולחן קטן מפלסטיק, ונתברר שזו מחברה שלא שומרת שבת רח"ל, האם מדינא או מצד הענין לא להשתמש בו. וכן יש אצלנו ארון בהשאלה וג"כ נתברר כנ"ל, והשימוש בארון זה חוסך מלקנות ארון חדש בכארבע מאות שקלים, האם מדינא או מצד הענין לא להשתמש בו.

ת. רוב כלים אין נעשין בשבת.

הלכות עירובין

בטעם החשד שבני החצר מטלטלין בלא עירוב

תשובה תתתרפג

ש. כתב המשנ"ב (סי' שס"ו ס"ק כ"ז) וז"ל, מפני דרכי שלום כו'. ענין דרכי שלום בכאן הוא משום חשד [גמרא] ופרש רש"י הואיל והורגל הערוב בתוך אותו הבית ולא יראו שם הערוב יחשדו לבני החצר שמטלטלין בלי ערוב כו' עכ"ל, ולכאור' יש לשאול למה כשלא יראו שם הערוב יחשדו כו', והרי יתכן לאנשים גם לחשוב כי שמא אכלו פת הערוב שהרי מותר לאכול פת הערוב כמב' להלן סעי' ה' וכדאי' בהדיא להלן סי' שס"ח סעי' ה', וכיון שיתכן שאכלו הפת למה יחשדו שלא הי' כאן עירוב כלל. וצ"ב.

ת. לכתחילה משאירין. 1138

מרן הסטייפלער זצוק"ל בזה. והשיב מרן שליט"א: אצלינו לא נהגו לפתוח שום דבר בשבת, ואני לא יודע אם זה מדינא, אבל כיון שיש בזה הרבה פרטים ודינים פתחו הכל מערב שבת, ע"כ. 1138. עי' שע"ת סוף סי' שפ"ז דכתב וז"ל ושם הביא מכתבי האר"י ז"ל דאיתא שם יערב בכל שבת שיתופי מבואות ועירובי חצירות ייבצע בלילה בשל שיתוף ובבוקר בשל עירוב עד כאן לשונו כו' ועין בכתבים שהאר"י ז"ל היה מערב בכל ערב שבת ומזכה, עכ"ל השע"ת. ועי' משנ"ב להלן סי'

מקפיד שלא יקרע, ויל"ע בכ"ז. 1136. במכתב לפני שאלה זו נשאל מרן שליט"א שאלה לענין איזה דין בדעת מרנן החזו"א והסטייפלר זצ"ל, ולכן כאן בשאלה שלאחר השאלה ההיא כתב מרן 'היו' מחמירים והלשון 'היו' הכונה למרנן החזו"א והסטייפלר כנ"ל. 1137. ובגליון אליבא דהלכתא הנ"ל (גליון נ"ט) במדור שי"ח הלכה שם, הובא דבס' עם מקדשי שביעי (ח"ב עמ' קע"ו) נשאל מרן שליט"א: איך היא ההנהגה הראויה בפתחת קופסאות המאכלים בשבת ואיך נהגו בבית

אם מותר לשנות מקום העירוב

תשובה תתתרפד

ש. כתב המשנ"ב (סי' שס"ו ס"ק כ"ט) וז"ל, ונראה כו' ושיתופי מבואות אין צריך להניחו כלל בבית דירה רק שיהא במקום המשתמר לבד כו' עכ"ל. יש לשאול כך, בגונא שהיו רגילין כן להניחו בבית דירה מהו, האם מותר לשנות מקום העירוב, דאיכא למימר דכיון שמעיקר הדין אי"צ להניחו כלל בבית דירה א"כ אין נפק"מ אם משנה מקום העירוב ומניחו במקום המשתמר אחר, או"ד סוף סוף כיון שהיה לעירוב זה מקום קבוע אין מצי להעבירו ולמקום אחר, וכעירוב שדינו להיות בבית דירה דוקא.

ת. מסתבר שמותר.

בני חבורה שהסבו וקדש עליהם היום לענין עירוב

תשובה תתתרפה

ש. כתב המשנ"ב (סי' שס"ו ס"ק ע"ד) וז"ל, אבל בחצר לא. דחצר לאו בר דירה הוא עכ"ל, האם ה"ה גם בית שער אכסדרה ומרפסת כנ"ל סעי' ג', ובפשוטו הוא הדין רק צ"ב קצת למה המשנ"ב לא הזכיר זאת.

ת. היינו הך. ¹¹³⁹

אם יכול לחזור בו מעירובו כשע"כ אוסר בזה את שאר בני החצר

תשובה תתתרפו

ש. כתב הרמ"א (סוף סי' שס"ז) וז"ל, ומי שאינו רגיל לערב וערב עם בני החצר וחזור מעירובו צריך לחזור ולזכות אבל אם רגיל לערב הוי עירוב בעל כרחך עכ"ל, יש לשאול האם מה שיכול לחזור מעירובו הוא גם בגונא שע"י ביטולו נמצא אוסר בזה על שאר בני החצר.

ת. יתכן.

תשובות

עירובין

הגר"ח

תשכג

בדין עירוב שנתקלקל

תשובה תתתרפז

ש. כתב המשנ"ב (סי' שס"ח ס"ק ה') וז"ל, ואם משלו אינו צריך להודיעם. לפי שבודאי יתרצו שיערב עליהם בכל המינים שירצה כיון שהם אינם נותנים כלום וכבר נתרצו לערב יחד עכ"ל, לכאור' אינו מובן, דאם הטעם דכיון שכלה המין הראשון הו"ל כמערב לכתחילה וכמ"ש המשנ"ב לעיל ס"ק ד', א"כ מאי נפק"מ אם מערב משלהם או מערב משלו, דאף כשמערב משלו צריך התרצותם מחדש מאחר דהוי כמערב לכתחילה.

ת. זה הוי כנתרצה.

נתן מעות לנחתום ואמר לו ערב לי אם צריך הנחתום להשיב לו המעה

תשובה תתתרפח

ש. כתב המשנ"ב (סי' שס"ט ס"ק ג') וז"ל, ערב לי וכו'. גם בכאן מיירי שזיכה לו הנחתום בכלל עם אחרים וכמו למעלה והטעם דהכא מהני משום דכיון דאמר ערב לי הרי עשאו שליח לערב לו באופן שיועיל והוי כאילו אמר לו בהדיא שזיכה לו במתנת חנם כמו לאחרים עכ"ל, האם צריך הנחתום להשיב לו המעה.

ת. לא.

בדין ב' בתים שהקיפום א"י מחיצה בשבת

תשובה תתתרפט

ש. כתב המשנ"ב (סי' שפ"א ס"ק כ"ה) וז"ל, אינם יכולים לבטל וכו'. כדי שיוכל חבירו להשתמש, והטעם דכיון שלא היו יכולים לערב יחד מבעוד יום אמרינן כיון שנאסר למקצת השבת נאסר לכל השבת ולא מהני ביטול עכ"ל, ולכאור' צ"ב דנהי שמבעו"י לא היו יכולים לערב יחד מ"מ הרי מבעו"י כלל לא היו צריכים לערב יחד ורק עכשיו בשבת שנתחדשה להם מציאות כזו שנצטרכו לעירוב יחד למה יאסרו זה על זה.

ת. כיון שלא חל מבעו"י.

גדר מחלל שבת בצנעא לענין עירוב

תשובה תתתרצ

ש. כתב המשנ"ב (סי' שפ"ה ס"ק ו') וז"ל, אלא בצנעה. ואם מתבייש לעשות זה בפני אדם גדול אף שעושה זה בפני כמה אנשים גם זה לצנעא יחשב עכ"ל, יש לשאול באופן שיודע שיתכן שהגדול יוכל לדעת מזה אם גם אז כשעושה זה בפני כמה אנשים לצנעא יחשב (וכמ"ש המשנ"ב לעיל ס"ק ד' 'או שידע שיתפרסם ביניהם') או לא.

ת. יתכן.

קודם שהמיר הי' פתח פחות מד"ט ואחר שהמיר הרחיב לד"ט

תשובה תתתרצא

ש. כתב המשנ"ב (סי' שפ"ה ס"ק י') וז"ל, פתח קטן. ועכ"פ בעינן שיהיה בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים דבפחות מזה לא חשיב פתח כלל וכדלעיל בסימן שע"ב עכ"ל, ולעיל ס"ק ט' כתב וז"ל אבל אם יש לו וכו' ואם מתחלה לא היה לו ופתחו אחר שהמיר עיין לעיל סימן שפ"ג עכ"ל, ויל"ע מהו באופן שלפני שהמיר הי' פתח פחות מארבעה טפחים ולאחר שהמיר הרחיבו לארבעה טפחים ויותר ומ"ט.

ת. כאילו לא הי'.

אם מערבין ביין ושמן המעורבין בכלי אחד

תשובה תתתרצב

ש. כתב המשנ"ב (סי' שפ"ו ס"ק ט"ז) וז"ל, ודע דהרמ"א נמשך בזה אחר דעת הטור אבל רוב הפוסקים חולקים על זה ודעתם דביין ושמן שהם שני מינים שאין ראויין להתערב יחד אפילו כשהיו מעורבין בכלי אחד ג"כ אין סומכין עליהן לענין שיתוף כו' עכ"ל, ולכאור' צ"ב דהא להלן סעי' ד' כתב המחבר וז"ל משתתפין בכל מיני מאכל ואפילו ארבעה וחמשה מיני מאכל מצטרפין כו' עכ"ל, ומדסתם המחבר ולא כתב לחלק דאמנם יין ושמן אין מצטרפין משמע דס"ל בזה כהרמ"א דאף ביין ושמן יחד מערבין.

ת. אינו מוכרח.

שיעור יין מבושל לענין שיתוף בעירוב

תשובה תתתרצג

ש. כתב המשנ"ב (סי' שפ"ו ס"ק ל"ו) וז"ל, וכן יין מבושל. מלשון זה משמע דשיעורו כדי ללפת בו פת של שתי סעודות כו' עכ"ל, ובפשוטו הכונה היא משום דכ' המחבר 'אבל צלי הוי לפתן ושעורו ללפת בו שתי סעודות חומץ הוי ליפתן וכן יין מבושל' מזה למד המשנ"ב דמשמע דיין מבושל שיעורו כדי ללפת בו פת של שתי סעודות, וקצת יש להעיר ע"ז דבשלמא אי התיבות 'וכן יין מבושל' היה סמוך לתיבות שלפני כן 'ושיעורו כדי ללפת בו פת של שתי סעודות' אז הוה ניהא דמשמע דגם שיעור היין מבושל הוא כן, אבל כיון דיין מבושל נכתב אחרי התיבות 'חומץ הוי ליפתן' ובחומץ השיעור הוא שיעור אחר כמ"ש המשנ"ב בס"ק ל"ה¹¹⁴⁰, א"כ איך למד המשנ"ב דמשמע מלשון המחבר דיין מבושל שיעורו כדי ללפת כו'.

ת. האי וכן קאי ארישא.¹¹⁴¹

עירוב חצירות בפת קפואה או פת טבל אם מהני

תשובה תתתרצד

ש. כתב המשנ"ב (סי' שצ"ד ס"ק ב') וז"ל, ולכן אם הניח לשיתופי מבואות בשר של ספק טריפה אינו עירוב דזה הוי כספק אם הונח וגם דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום כו' עכ"ל, ובשעה"צ (ס"ק ד') כתב וז"ל דעירובי חצירות הוא דוקא בפת כדלעיל בסימן שס"ו עכ"ל. ולענין עירובי חצירות יש לשאול אי אפשר לערב בפת של טבל או להמעררים פת נוספת כהחזו"א ולא עישרו עדיין הפעם הנוספת, או פת כשרה רק שאינה ראויה לאכילה כגון ישנה

אין דרך לטבול ירק ביין [עי' הארה קודמת] וא"כ מה שייך שיהא שיעורו של היין כשיעורו של החומץ ועל כרחך דמש"כ המחבר וכן קאי ארישא ולא קאי אחומץ. [והנה אף בשאלה הוה פשיט לן הכי רק היה ק' לנו מצד משמעות הלשון וע"ז מרן ענה ד'וכן' קאי ארישא והיינו דבע"כ זוהי כונת המחבר וכנ"ל וממילא ל"ק גם מצד משמעות

1140. וז"ל המשנ"ב ס"ק ל"ה שם, חומץ הוי ליפתן. ושיעורו כדי לטבל בו ירק מזון שתי סעודות הנאכל בלא פת ונתבאר בפוסקים דשיעורו ברביעית עכ"ל. 1141. היינו דהמשנ"ב למד דעל כרחך מש"כ המחבר 'וכן יין מבושל' קאי ארישא דכתב 'אבל צלי הוי ליפתן ושיעורו כדי ללפת בו פת שתי סעודות', והטעם דלמד כן, כי זה מוכרח והיינו, כי

או מעופשת וכדו'. וכמו"כ אי אפשר לערב בפת כשרה, ובבין השמשות שאז חל העירוב היתה הפת קפואה. מהו.

ת. קפואה יתכן אם ראוי לחזור ראוי לעירוב. ¹¹⁴² ¹¹⁴³

הלכות תחומין

יוצא לדבר מצוה חוץ לתחום פחות מד"א שחזור באיזה אופן מיירי

תשובה תתתתתתת

ש. כתב המשנ"ב (סי' ת"ה ס"ק ב') וז"ל, ודע כו' וכל שכן אם יצא לדבר מצוה דמותר לו לחזור תוך תחומו ומשם לעיר כל שלא יצא מתוך התחום ארבע אמות עכ"ל, מש"כ המשנ"ב וכ"ש אם יצא לדבר מצוה כו' איך מיירי, כשיצא לדבר מצוה בשוגג או בכונה.

ת. למצוה המותרת. ¹¹⁴⁴

בענין הנ"ל בטעם שמותר לו לחזור

תשובה תתתתתת

ש. בהנ"ל. ומש"כ, כל שלא יצא מתוך התחום ארבע אמות, לכאורה כונתו לפי שלהלן ס"ק ו' כתב וז"ל שלא לדעת באונס או ששגג ויצא 'וה"ה לדבר מצוה' עכ"ל והתם היינו דאפי' שיצא לדבר מצוה אפי"ה אם יצא מתוך התחום לגמרי אין לו רק ארבע אמות, ולכן כתב כאן ס"ק ב' דלדבר מצוה

דכל דיני עירוב תחומין נאמרו גם בעירוב חצירות לענין שהפת צריכה להיות ראויה מער"ש. וודאי שא"א בטבל. אכן בדמאי שראוי לאחרים נראה דשרי כמו בתרומה לישראל ויין לנזיר. וכן מבואר בשעה"צ שפ"ו ס"ק מ"א. ע"כ. ¹¹⁴⁴. לכאן היינו שיצא בכונה לדבר מצוה המותרת לצאת בשבילה.

הלשון, והבין. ¹¹⁴². ע"י לעיל תשובה תתתתק"ל לענין לחם משנה בחלה קפואה. ¹¹⁴³. לענין השאלה אם אפשר לערב בפת של טבל כנ"ל ע"ז מרן שליט"א לא ענה ואולי משום דפשיטא ליה למרן שליט"א דלא מהני, ומ"מ העיר עלה גיסי הרה"ג רא"י אויערבאך שליט"א בזה"ל: עיין רש"י ריש פ"ג דעירובין

שמותר לו לחזור זה דוקא כל שלא יצא מתוך התחום ארבע אמות. האם נכון הוא.

ת. נכון.

אם מותר לעשות מחיצת בני אדם רק סביבו וילכו עמו כך עד העיר

תשובה תתתרצז

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק ח') וז"ל, מחצה של בני אדם. ואפילו אם היה אורך המחיצות יותר מאלפיים מותר להלך את כולה עכ"ל, יש לשאול האם מותר שיעשו מחיצות של בני אדם רק סביבו וילכו עמו כך עד העיר (או עד תחום העיר כמ"ש המשנ"ב לעיל ס"ק ז'). ואם מותר, לכאור' אי"צ שיעשו אורך מחיצות של יותר מאלפיים אמה, כי במקום זה יכולים לילך עמו עד העיר, והוי כאילו המחיצה הולכת עמו עד העיר. ואם אסור ולא מהני שילכו עמו המחיצות של הבני אדם, לכאור' למה א"א לעשות כן. (ואולי י"ל שא"א לעשות כן, כי אם ילכו המחיצות בני אדם יתכן שהם יתרחקו קצת זה מזה ביותר מג"ט ולא יהי' לבוד ותיפסל המחיצה וילכו באיסור, ולפי"ז באופן שהם הרבה בנ"א צופים שאין חשש שיתרחקו זה מזה כ"כ אולי כן יתאפשר מדינא שילכו כן¹¹⁴⁵). וצ"ב.

ת. קשה לעשות כן.¹¹⁴⁶

נודע להם באמצע הליכתם שההולכים סביבו זהו לשם מחיצה אם נפסלה המחיצה

תשובה תתתרצח

ש. בהנ"ל. כתב המחבר (סי' ת"ה סעי' ד') וז"ל, והוא שלא ידעו אותם שנעשית בהם המחיצה שלשם כך נקראו כו' עכ"ל, יש לשאול מהו באופן שבאמצע הליכתם עמו עד תחום העיר כמ"ש לעיל ס"ק ז', נתוודע להם שהינם מחיצות, האם המחיצה נפסלה.

ת. אולי.¹¹⁴⁷

זה שייך במציאות לעשות כן. ¹¹⁴⁷. ובכלל זה יל"ע גם אם נתוודע לאחד מהם או לחלק מהם שהם הולכים לשם מחיצה האם צריך להודיע זאת לשאר הבני אדם ההולכים לשם מחיצה.

¹¹⁴⁵. ויתכן גם שא"א לעשות כן כי אם ילכו כן יוכלו העושין המחיצות בני אדם להבין שעשו זה לשם מחיצה כדי שיוכל לבוא לעיר ואז אולי תיפסל המחיצה עי' בתשו' להלן. ¹¹⁴⁶. היינו שאין

בדין ספינה שיצאה חוץ לתחום

תשובה תתתרכט

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק י"ט), וז"ל, חוץ לתחום. ומיירי שהיה באותו המקום שחוץ לתחום פחות מעשרה טפחים וא"כ היה אסור לו להחזיר מדעתו למקום הראשון וכדלעיל בסוף סימן ת"ד, אלא משום דחזרה מעצמה לאחריה מתירין לו עכ"ל, ויש לשאול מהו בגונא דלא חזרה מעצמה לאחריה אלא ישראל או עכו"ם החזירם לאחריה האם ג"כ מתירין לו.

ת. צ"ע.

הלכות עירובי תחומין

אמאי צריך הקטן לצאת בעירוב אמו בעוד שאינו בר מצוה

תשובה תתתש

ש. כתב המשנ"ב (סי' תי"ד ס"ק ח') וז"ל, ואף דאין מערבין אלא לדבר מצוה וקטן לאו בר מצוה הוא כו' עכ"ל, אין מובן דכיון דלאו בר מצוה הוא א"כ למה בכלל צריך לצאת בעירוב של אמו (או של אביו).

ת. בר מצוה מדרבנן.¹¹⁴⁸

בענין הנ"ל

תשובה תתתשא

ש. בהנ"ל. יש לשאול א' דא"כ מה קשה ואף כו' וקטן לאו בר מצוה הוא, והא ודאי בר מצוה הוא מדרבנן, ב', דהא אי' קטן היודע לנענע בלולב, וזה לכאורה גם פחות מבן שש כדאמר' קטן "היודע" כו', וא"כ דלמא מערב בשביל הלולב, וא"כ ודאי בר מצוה הוא.

ואולי כונת מרן שליט"א, דבר מצוה מדרבנן הוא לענין להפרישו מאיסור מצד חינוך, אבל לענין לחנכו במצות באמת דוקא מבן שש ומעלה חייבים.

ת. איסורין אסור מדרבנן, אבל לענין חיוב מצות תלוי לפי שניו והמקום והזמן.

הלכות ראש חודש

בטעם שאין מברכין בשבת את ר"ח אב

תשובה תתתשנ"ב

ש. כתב המשנ"ב (תי"ז ס"ק א') וז"ל, ויש מקומות שאין נוהגין לברך ר"ח אב משום שהוא חדש של פורעניות, ואין ברכת ר"ח כקדוש החודש שהיה מלפנים אלא שמודיעים להעולם מתי יחול ר"ח ויזהרו בכל הלכות החודש כו' עכ"ל. לכאורה צ"ב דכיון שברכת החודש ענינו רק להודיע מתי ר"ח כדי שיזהרו בהלכותיו, א"כ מהו הטעם לענין ר"ח אב שלא מברכים משום חודש פורעניות, והרי אין ענינו עצם הברכה אלא ענינו להודיע מתי יחול, וכדמשמע כן כל זה מהכא.

ת. כיון שהוא סי' פורענות אין לברך.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשנ"ג

ש. כתב המשנ"ב (תי"ז ס"ק א') וז"ל, ויש מקומות שאין נוהגין לברך ר"ח אב משום שהוא חדש של פורעניות כו' עכ"ל, וכ' בשעה"צ (ס"ק ג') מחה"ש ופשוט עכ"ל. לכאורה צ"ב, א'. דהא ברכת החודש הוא תפלת בקשה שיהיה החודש לטובה ולברכה וכו' וא"כ אדרבה כיון שהוא חודש של פורעניות א"כ היה צריך יותר שיאמרו ברכת החודש, ב'. שהרי אי' בגמ' (תענית ל' ב') א"ר שמעון ב"ג לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה"כ, וא"כ רק חצי חודש היינו של פורעניות.

ת. עי' תענית כ"ט ב'.¹¹⁴⁹

ברכת החודש בימות החול

תשובה תתתשנ"ד

ש. כתב המשנ"ב (תי"ז ס"ק א') וז"ל, ר"ח וכו', מנהג קדמונינו לברך את החודש בשבת שלפני ר"ח כו' ואין ברכת ר"ח כקידוש החודש שהיה

1149. שם איתא, משנכנס אב ממעטין בשמחה כו' לישתמיט מיניה באב, ומשמע כל חודש אב, ולהלן

מלפנים אלא שמודיעים להעולם מתי יחול ר"ח ויזהרו בכל הלכות החודש כו' עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, מי שלא אמר (באונס או בשוגג) ברכת החודש בשבת, האם יכול לאומרה בימי החול בעוד שלא הגיע יום ר"ח, והאם יכול לאומרה בר"ח גופיה בלי ר"ח פלוני יהיה ביום פלוני כו'.
ת. לא.

אמירת ולגשמים בעתם בשבת מברכין של ר"ח חשון

תשובה תתתשה

ש. או"ח תי"ז. האם בברכת החודש דחשון צ"ל ולגשמים בעתם או אין לומר. (מב"א).
ת. יש לומר.

גזירת תענית בה"ב על מיעוט גשמים כשהל ר"ח בתוכם

תשובה תתתשו

ש. כתב המשנ"ב (סי' תי"ח ס"ק ד') וז"ל, ואם התחילו. כגון שגזרו על מיעוט גשמים וכדומה להתענות שני וחמישי ושני ולא אסקו אדעתייהו שבאחד מהם יחול ר"ח והתחילו להתענות חל גזירתם בדיעבד מאחר שלא רצו בכיון לעקור ולבטל דינא דר"ח עכ"ל, משמע דאם אסקו אדעתייהו לא מתחילים להתענות עד שיעבור ר"ח [וכמו"כ עד שיעבור חנוכה ופורים וחזה"מ כדלהלן ס"ק ה'] ולכאור' צ"ב איך מעכבין ירידת הגשמים. (ומ"מ אי"ז נפק"מ למעשה כי כבר כתב המשנ"ב להלן ס"ק ה' דהאידנא מפסיקין בר"ח ומשלימין יום אחר, אבל מ"מ לכאור' צריך להבין הסברא בהנ"ל).
ת. אם קובעין לאח"כ הו"ל כהתענו.

מיניה (בסוף העמוד) איכא פלוגתא תנאי לענין איסור תספורת וכיבוס ונפסק דרק שבת שחל בו ויעויין במהרש"א שם דכו"ע מודו שישנם לג' הפוסקים דהיינו שכל חודש אב כ'חודש של פורענות' אלא רק פליגי לענין תספורת וכיבוס והוכיח כך מתנא דמתני' התם יעו"ש, ונמצא דכל

נדר להתענות ונפל היום בר"ח ניסן או בר"ח אב אי צריך למיתב תענית לתעניתו

תשובה תתתשז

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק י"ד) וז"ל, וכתב המגן אברהם שאם מתענה תענית חלום בר"ח ניסן או בר"ח אב אין צריך למיתב תענית לתעניתו דהא י"א דמצוה להתענות בהם וכמבואר לקמן בסימן תק"פ עכ"ל, יש לשאול האם דברי המג"א הנ"ל קאי גם באופן שהתענה משום נדר, כמ"ש המשנ"ב בס"ק י"ג שתענית חלום ותענית משום נדר דין אחד להם, או שדברי המג"א דוקא לענין תענית חלום שהרי המשנ"ב לא הוסיף שדברי המג"א גם באופן שהתענה משום נדר.

ת. לכאורה הוא הדין.

היו עשרה וא' מהם שכח יעלה ויבא אם אפשר לומר חזרת הש"ץ

תשובה תתתשח

ש. או"ח תכ"ב א'. מי ששכח יעלה ויבוא באופן שהדין שצריך לחזור שוב שמו"ע, והיה מנין של עשרה בלבד, שמעתי שאלה, אם אפשר לומר חזרת הש"ץ, כי איגלאי שכולם התפללו ביחידות, שהרי אותו ששכח ה"ז כאילו שלא התפלל.

ת. אפשר. 1150

התפלל שמו"ע של ערבית וטעה באופן שצריך לחזור לראש התפלה ובאותו זמן שומע קדיש וברכו אם יענה

תשובה תתתשט

ש. בהנ"ל. התפלל שמו"ע של מעריב וטעה באופן שדינו לחזור לראש התפלה, ובאותו זמן שומע קדיש או ברכו, האם יענה (מטעם שלגביו זה לכאורה כמו שהוא עומד עתה בין שומר עמו ישראל לעד לבין שמו"ע שאם שומע קדיש וברכו בודאי עונה) או שלא יענה (ואם לא, לכאורה מ"ט). **ת.** לא.

חודש אב חשיב של פורענות. ה"י. ולענין יציאה מהבית לפוש בחודש אב, אמר לן מרן שליט"א לצאת רק אחר ט"ו באב 'שכמדומה שעד ט"ו באב חודש אב חשיב של פורענות. ה"י. ולענין יציאה מהבית לפוש בחודש אב, אמר לן מרן שליט"א לצאת רק אחר ט"ו באב 'שכמדומה שעד ט"ו באב

יש קצת אבילות, ע"כ. 1150. עיין קהילות יעקב למרן הסטייפלער זצ"ל זי"ע ברכות סי' ט"ז י"ז.

בענין הנ"ל לענין שמו"ע של שחרית

תשובה תתתשי

ש. בהנ"ל. התפלל שמו"ע של שחרית וטעה באופן שדינו לחזור לראש התפילה, ובאותו זמן שומע ברכו או אמן דהאל הקדוש ודשומע תפלה או קדיש, האם יענה, או לא יענה (מטעם דלגביו זה לכאור' כמו שהוא עומד עתה בין גאל ישראל לבין שמו"ע שודאי לא עונה משום הפסק בין גאולה לתפלה).

ת. לא.

בענין הנ"ל לענין שמו"ע של שחרית של שבת

תשובה תתתשיא

ש. בהנ"ל. באופן הנ"ל בשחרית של שבת, שמותר לענות בין גאל ישראל לבין שמו"ע לשיטות שבשבת אי"צ להסמיך גאולה לתפלה, האם יענה.

ת. לא.

עוד בענין הנ"ל

תשובה תתתשיב

ש. בהנ"ל. שאלנו את מרן שליט"א: התפלל שמו"ע של מעריב וטעה באופן שדינו לחזור לראש התפלה, ובאותו זמן שומע קדיש או ברכו, האם יענה (מטעם שלגביו זה לכאור' כמו שהוא עומד עתה בין שומר עמו ישראל לעד לבין שמו"ע שאם שומע קדיש וברכו בודאי עונה) או שלא יענה (ואם לא, לכאור' מ"ט). ומרן שליט"א ענה: לא. והיינו דס"ל למרן שליט"א דאי"ז חשיב כעומד בין שומר עמו לבין שמו"ע אלא זה חשיב כעומד באמצע שמו"ע ולכן לא יענה.

עוד שאלנו את מרן שליט"א: התפלל שמו"ע של שחרית וטעה באופן שדינו לחזור לראש התפלה, ובאותו זמן שומע ברכו או אמן דהאל הקדוש ודשומע תפלה או קדיש, האם יענה, או לא יענה (מטעם דלגביו זה לכאור' כמו שהוא עומד עתה בין גאל ישראל לבין שמו"ע שודאי לא עונה משום הפסק בין גאולה לתפלה). ומרן שליט"א ענה: לא.

ויש לשאול האם לא יענה משום דס"ל למרן שליט"א דהוי כעומד באמצע שמו"ע וכנ"ל בתשובה הקודמת, או"ד הכא טעמיה דמרן שליט"א משום דס"ל

למרן שליט"א דהוי כעומד בין גאל ישראל לבין שמו"ע שאם יענה ה"ז הפסק בין גאולה לתפלה.

והנפק"מ, דאי נימא דטעמיה דמרן שליט"א שלא יענה משום דהוי הפסק בין גאולה לתפלה א"כ יש להעיר כך (הערת גיסי הרה"ג ר' אהרן יוסף אויערבאך שליט"א [ובתוספות קצת]): דהנה כתב המחבר (או"ח סי' נ"ב) וז"ל, ואם כבר התחילו הציבור יוצר ואין שהות לומר פסוקי דזמרה אפי' בדילוג יקרא ק"ש וברכותיה עם הציבור ויתפלל עמהם ואח"כ יקרא כל פסוקי דזמרה בלא ברכה שלפניהם ולא של אחריהם עכ"ל, וכתב הגרע"א בגליון השו"ע וז"ל, כל פסוקי דזמרה בלא ברכה. אם טעה בתפלה זו ולא אמר משיב הרוח וכדומה בענין שצריך לחזור ולהתפלל י"ל דיאמר תחלה פסוקי דזמרה בברכה לפניו ולאחריה עכ"ל כלומר ואח"כ ישלים שמו"ע. והנה מדכתב הגרע"א י"ל דיאמר תחילה פסו"ד כו' לכאו' מבו' דס"ל דבכהאי גונא שכבר התחיל להתפלל שמו"ע ודינו לחזור פקע מעלת סמיכת גאולה לתפילה, דאל"כ למה יאמר תחילה פסו"ד והרי מפסיד בכך סמיכת גאולה לתפילה אלא ש"מ דס"ל דבכה"ג הנ"ל פקע מעלת סמיכת גאולה לתפילה.

והשתא לכאורה פשוט דבעת שאומר פסו"ד, באופן עליו מיירי הגרע"א, יכול לענות קדיש וקדושה כמו המתפלל בעלמא פסו"ד שודאי מחוייב לענות אמן וכו', והנה אם נימא דטעמיה דמרן שליט"א דבאופן שהתפלל שחרית והי' דינו לחזור כנ"ל לא יענה אמן, מטעם דהוי הפסק בין גאולה לתפלה, א"כ יקשה מהנתבאר בדברי הגרע"א הנ"ל דסמיכת גאולה לתפילה נפקע דא"כ למה לא יענה.

וליישב דברי מרן שליט"א מהנתבאר בדברי הגרעק"א יתכן בג' אופנים. א'. דנימא חילוק כזה, דהגרע"א מיירי רק באופן שגמר כל השמו"ע וע"ז קאמר דיאמר הפסו"ד כי בלא"ה כיון שגמר כל השמו"ע הפסיד מעלת סמיכת גאולה לתפלה, ואילו מרן מיירי באופן שעדיין לא גמר כל השמו"ע ולכן ס"ל למרן דוקא הכא דהוי כעומד באמצע שמו"ע, ולפי אפשרות זו אין בזה פלוגתא בין הנתבאר מדברי הגרעק"א לבין הנתבאר מדברי מרן שליט"א. ב'. אולי באמת ס"ל למרן דלא פקע מעלת סמיכת גאולה לתפילה [ודלא כפי שמשמע מדברי הגרע"א דפקע וכו'ל]. ג'. אולי טעמיה דמרן דלא יענה הוא כלל לא מטעם דהוא כעומד בין גאולה לתפלה אלא משום דחשיב כעומד באמצע שמו"ע, וכפי שמשמע מתשובת מרן שליט"א הראשונה כדלעיל בתחילת דברינו הכא. וצ"ת.

ת. כך שמעתי בשם החזו"א זצ"ל.

אם מותר לענות שלום עליכם באמצע ברכת אשר במאמרו ברא שחקים

תשובה תתתשיג

ש. או"ח תכ"ו. קידוש לבנה. אמאי לא אומרים בשבת.¹¹⁵¹ גם האם לענות שלום עליכם כשאוחז עדיין בברכת אשר במאמרו ברא שחקים. (כיון שזה תוך ברכה, ואולי כדאי אעפ"כ לענות כדי שלא יחשוב שאינו עונה משום קטטה וכדו' והיינו משום בין אדם לחבירו).¹¹⁵²

ת. אסור.

אם אפשר לומר לילד שלום עליכם

תשובה תתתשיד

ש. בהנ"ל. האם אפשר לומר לילד שלו' עליכם בקידוש לבנה, ואם כן, האם זה שונה בגילו.

ת. אפשר.¹¹⁵³

אם יחיד יכול לומר טובים מאורות

תשובה תתתשטו

ש. בהנ"ל. גמר קידוש לבנה אחרי שהציבור סיימו טובים מאורות, האם יכול לומר טובים מאורות ביחיד עם שם ומלכות והיינו טובים מאורות שברא 'אלקיננו'.

ת. כל שבהם¹¹⁵⁴ אפשר לומר בשם ה' ע"פ דין.

1151. שו"ר דכתב המג"א סי' תכ"ו ס"ק ז' שהוא ע"פ הסוד, יעו"ש. 1152. ע"ע בענין קידוש לבנה לעיל תשובות ב', תתקי"ז, תתקי"ח. 1153. מדלא ענה מרן שליט"א על השאלה אם זה שונה גילו של הילד, לכאו' מבו' דאין זה שונה. 1154. צ"ל: שבח.

תשובות

ראש חודש

הגר"ח

תשלה

בנוסח הברכה של קידוש לבנה

תשובה תתתשטז

ש. בקידוש לבנה, למה לא מברכים, על קידוש לבנה או לקדש הלבנה, או לקדש החודש או על קידוש החודש, ולמה מברכים ברכה גדולה משאר ברכות.

ת. אינה ברכת המצות אלא ברכת השבת.

אמירת קידוש לבנה במוצאי תענית אסתר כשעדיין לא אכלו אחר הצום ואי מקרי אז זמן שמחה

תשובה תתתשיז

ש. כתב המשנ"ב (סי' תכ"ו ס"ק י"א) וז"ל, ומ"מ אם אירע זה בחודש אדר שלא קידשו עד תענית אסתר כתב הט"ז דיש לקדש אחר התענית כיון שהשעה עוברת עכ"ל, קצת יש להעיר למה קאמר הטעם כיון שהשעה עוברת, דהא אפילו בלא זה נמי היו יכולים לקדש לכאור', והיינו מטעם דבמוצאי תענית אסתר לא שייך הטעם שלא שרויין בשמחה כמ"ש המשנ"ב לעיל ס"ק י', שהרי מוצאי תענית אסתר הוא ליל פורים וזמן שמחה הוא כמ"ש בגמ' תענית כשם שמשנכנס אדר מרבין בשמחה כו', ולא עוד אלא שלבושין אז גם בבגדי שבת, ומרויחין הכל, וא"כ אף בלא הטעם של השעה עוברת נמי היו יכולים לקדש במוצאי תענית אסתר ומטעם דהוא זמן שמחה ולבושין בגדי שבת וכו"ל.

ת. כ"ז שלא אכלו לא מקרי שמחה.

קידשו הלבנה בליל שבת או יו"ט אם ירקדו בטובים מאורות

תשובה תתתשיח

ש. כתב הרמ"א (שם סעיף ב') וז"ל, ונוהגין לומר דוד מלך ישראל חי וקים שמלכותו נמשל ללבנה ועתיד להתחדש כמותה וכנסת ישראל תחזור להתדבק בבעלה שהוא הקב"ה דוגמת הלבנה המתחדשת עם החמה שנאמר שמש ומגן ה' ולכן עושין שמחות וריקודין בקידוש החודש דוגמת שמחת נישואין עכ"ל, יש לשאול אם איתרע וקידשו הלבנה בליל שבת או בליל יו"ט כנ"ל במשנ"ב ס"ק י"ב האם מותר לרקוד ואם אסור האם מותר לשיר כי שמא יבואו עי"ז גם לרקוד. והיום נהוג לעשות ריקוד של מעגל ואולי זה מותר.

ת. מותר גם לשיר וגם לעשות מעגל.

קידשו בליל ט"ז אם יאמרו טובים מאורות

תשובה תתתשיט

ש. כתב הבה"ל (שם סעיף ג', ד"ה ולא) וז"ל, מ"מ כתבו איזה אחרונים דבדיעבד אם לא קידש עד ט"ז יקדש בליל ט"ז בלי שם ומלכות כו' עכ"ל, יש לשאול, א'. אם הכונה רק לברכת אשר במאמרו ברא שחקים כו'. ב'. אם באופן הנ"ל שמקדש בלי שם ומלכות האם יאמרו טובים מאורות שברא אלקינו עם מלכות או לא.

ת. יאמרו. 1155

בענין העולה לתורה בפ' הקללות

תשובה תתתשכ

ש. כתב הרמ"א (סי' תכ"ח סעיף ו') וז"ל, וכן נוהגין שלא לקרות אחד בשמו לעלות אלא קורין מי שירצה עכ"ל, ה' וכן נוהגין קצת משמע דקאי אמש"כ המחבר קודם לכן, דבקללות שבמשנה תורה יכולין להפסיק בהם ואעפ"כ נהגו שלא להפסיק בהם וע"ז קאמר הרמ"א וכן נוהגין, כך מ', ולפי"ז משמע דדברי הרמ"א שכתב וכן נוהגין כו' מיירי דוקא לענין הקללות שבמשנה תורה ולא גם על הקללות שבתורת כהנים, ולכאור' מה סברא יש לחלק ביניהם. ואם נימא דהרמ"א קאי גם לענין קללות שבתו"כ ניחא אך ה' לא מ' כן וכנ"ל.

ת. קאי על הכל.

הלכות פסח

בדיקת חמץ במקום נחשים ועקרבים

תשובה תתתשכא

ש. כתב במשנ"ב (סי' תל"ג ס"ק ל"ה) וז"ל, סכנת עקרב ודוקא במקום שמצויים שם עקרבים, ואפשר דבמקום שמצויים נחשים צריך לבדוק דלא שכיח סכנתא כ"כ ועיין במש"כ בסימן ק"ד דבמקום שהנחשים ממיתים דינו כמו עקרבים עכ"ל, האם כן יהיה הדין כשיבנה ביהמ"ק בב"א דהא תנן (אבות פ"ה) ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם.

ת. רק בירושלים אבל בשאר מקומות הזיק.

בדיקת חמץ במקום דשכיח הזיקא

תשובה תתתשכב

ש. כתב במשנ"ב (סי' תל"ג ס"ק ל"ו) וז"ל, דבשעת בדיקה אפילו מחפש אחר מחט ג"כ הו"ל שלוחי מצוה ואין נזוקין כו' עכ"ל, צ"ב למה לא חשיב שכיח הזיקא [וכמבואר במשנ"ב ס"ק ל"ה דעקרבין שכיח סכנתא] וכמש"כ המשנ"ב לעיל ס"ק ל"א.

ת. באמת אם שכיח עקרבין ושכיח סכנתא חשיב שכיח הזיקא.¹¹⁵⁶

סגירות לענין חמץ בפסח

תשובה תתתשכג

ש. האם בסיגירות יש בעיה של חמץ בפסח. (מב"א).

ת. לפעמים.¹¹⁵⁷

אם הדחת כלי בשבת מחמץ חשיב צורך השבת

תשובה תתתשכד

ש. או"ח תמ"ד ג'. כתב המחבר וז"ל, אין מבשלין לשבת זה דייסא וכיוצא בזה כו' עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק י"א) וז"ל, דייסא וכיו"ב. דבר שדרכו לידבק בכלי כי יצטרך להדיחם אחר האכילה משום איסור חמץ ואסור כיון שאין צריך להם שוב באותו היום כדסימן שכ"ג ס"ו, עכ"ל. וק' לי אמאי חשיב מכין הא כיון דצריך לבער החמץ א"כ יש לו צורך אחר בניקוי הכלי בשבת, ואמאי חשיב מכין. (מב"א).

ת. לא חשיב צורך השבת.

בענין מצות מכונה

תשובה תתתשכה

ש. שאלה [מאברך א']. אאמו"ר לא אוכל מצות מכונה ומו"ח כן אוכל מצות מכונה, האם שאעשה התרת נדרים ואוכל מהם או שלא אוכל מהם.

¹¹⁵⁶. תשו' זו היה בע"פ. ¹¹⁵⁷. הדפסנו זאת בעיה אף פעם כלל, ושעל כן צריך בכל שנה לברר התשובה להוציא מלב הסבורים שאין בזה שום זה הענין.

ת. שלא יאכל.

בענין הנ"ל בדעת מרן החזו"א

תשובה תתתשכו

ש. כתב המחבר (או"ח תנ"ג ד') וז"ל, החטים שעושים בהם מצת מצוה טוב לשמרן שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה ולפחות משעת טחינה כו' עכ"ל. שמעתי מפי מרן שליט"א קודם מעריב של ליל יו"ט א' דפסח תשס"ה כך, שמרן החזו"א ס"ל שבמצות מכונה יש ב' בעיות, הא' לשמה וזה לענין הלילה הראשון והב' שמחמיץ במכונה וזה לענין גם שאר ימי הפסח, והוסיף מרן, שבספר כתב החזו"א שבציצית אין בעיה של לשמה ואפשר לעשותה במכונה, ועוד הוסיף מרן, שכבר מחלקים בזה הרבה, ע"כ. ויש לשאול, מהו החילוק, או לדעת היכן אפשר לעיין החילוק.

ת. במצה צריך שימור לשמה ויתכן שזה ל"ש במכונה.

סיום על נ"ך

תשובה תתתשכז

ש. או"ח ת"ע. האם עושין סיום על אחד מכ"ד ספרים כמו סיום של מסכתא. ואם אין עושין, האם עושין כשגומר כל התורה, וכן כשגומר כל הנביאים, וכן כשגומר כל הכתובים. (ויש בזה נ"מ לדינא, כי כשעושין סיום מסכתא ה"ז פוטר מתענית בכורות וכיו"ב, ואם עושין גם לתנ"ך סיום א"כ גם זה יועיל לתענית בכורות וכיו"ב).

ת. לא ראינו נוהגין כן.

סיום על נ"ך אם פוטר מתענית בכורות

תשובה תתתשכח

ש. בהנ"ל. יש לשאול ממה שכתב במשנ"ב (תרס"ט ס"ק ו') וז"ל, לגמרה של תורה כו' וה"ה לגמר מצוה כו' עכ"ל ובשעה"צ (ס"ק ח') אליה רבה בשם ראב"ח. ומבוי דבכל גמר מצוה עושין בו סעודת משתה (וכמש"כ הרמ"א, דעל זה קאי המשנ"ב). ובפשטות הכונה לכל גמר מצוה אפילו לא של ת"ת וכ"ש הכא במה ששאלנו שזה סיום של ת"ת והיינו תנ"ך שיהא צריך להיות הדין שיעשו משתה. וצ"ב.

ת. המנהג לפטור מתענית בכורים לא נהגו אלא בסיום מסכת עי' מ"ב סי' ת"ע סק"י¹¹⁵⁸ ועי' שבת קי"ט א'¹¹⁵⁹

אי חשיב סיום מסכת אע"פ שהושמטו קטעים מפני הצנזורא

תשובה תתתשכט

ש. או"ח ת"ע. בזמן שהשמיטו קטעים מהגמרא ע"י הצנזורא, האם היה שייך לעשות סיום על מסכת וליפטר מצום בערב פסח. (מב"א).

ת. מקילין.

שכח להתענות בערב פסח מה יעשה

תשובה תתתשל

ש. כתב המחבר (או"ח ת"ע א') וז"ל, הבכורות מתעניין בער"פ כו' עכ"ל. יש לשאול, מי שחייב ושכח להתענות ער"פ וכן שכח לעשות סיום מסכתא, האם צריך להתענות אחר הפסח להשלים מה שלא התענה ער"פ, ואם צריך האם יועיל שיעשה סיום במקום תענית ההשלמה, ואם יש חילוק אם זה תענית מוקדם.

ת. יתכן שראוי לצום לכפרה (עי' שו"ה סי' תקס"ח דין ב').¹¹⁶⁰

בחילוק שבין בגדי שבת לבגדי יו"ט

תשובה תתתשלא

ש. כתב הרמ"א (או"ח תע"א ג') וז"ל, ומצוה לרחוץ ולגלח בעיו"ט וללבוש בגדים נאים "כמו" בשבת כו' עכ"ל, קצת צ"ב ממה שכתב המחבר (או"ח תקכ"ט א') וז"ל, ובגדי יו"ט יהיו "יותר" טובים משל שבת.

ת. לא כ' רק ששניהם בגדים נאים.

1159. כדאיתא התם, ואמר אביי תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן יעו"ש. 1160. וז"ל מרן שליט"א שם, ואם לא היה עליו נדר מתחלה להתענות רק אמר הריני בתענית למחר ושכח או הזיד ואכל אפי' הרבה לא יאכל יותר ומשלים תעניתו אותו היום ואינו יוצא במה שהתענה יום אחר וגם א"צ להתענות יום אחר אא"כ מכיון בזה לכפרה בעלמא

1158. וז"ל שם, ויש מקומות שנהגו הבכורים להקל ולאכול בסעודת מצוה וכן נוהגין כהיום בכמה מקומות במדינתנו להקל ולאכול אף בסעודת סיום מסכת ואף שהבכורים בעצמן לא למדו את המסכת מ"מ כיון שאצל המסיים הוא סעודת מצוה מצטרפים לסעודתו והמנהג שמתקבצים להמסיים קודם שסיים ומסיים לפניהם המסכת ושומעים ומצטרפים עמו בסיומו ואח"כ עושין סעודה עכ"ל.

שתה כל הד' כוסות בכוס הרביעי אם יחזור כל ההגדה לשתותם כסדר

תשובה תתתשלב

ש. או"ח סי' תע"ב סעי' ט'. מי שאמר כל ההגדה ובכוס הרביעי שתה אז כל הד' כוסות לכאן' מבו' במשנ"ב ס"ק כ"ו דלא יצא, ויש לשאול האם צריך לחזור ולומר כל ההגדה כולה כדי שישתה הד' כוסות כסדר.
ת. אינו מוכרח.

בדין השותה הד' כוסות מכוס אחד

תשובה תתתשלג

ש. כתב המשנ"ב (סי' תע"ב ס"ק כ"ה) וז"ל, זה אחר זה. וכל שכן אם שפכן כולן בכוס אחד ושתאן לא יצא, ובפמ"ג מצדד שאפילו הפסיק בנתיים ואמר הגדה נמי לא יצא דארבע כוסות בעינן עכ"ל, קצת יש לשאול מאי שנא הכא דלא יצא ממש"כ המשנ"ב להלן ס"ק ל"א דלכתחילה יכולין כמה בנ"א לשתות מכוס אחד שיש בו כמה רביעיות. דכמו התם שיכולין לשתות כמה בנ"א מכוס אחד הכא נמי אם שותה הד' כוסות כסדר מכוס אחד נימא דיצא. וקצת צ"ב החילוק.
ת. כל אדם נחשב לבדו.

בדין מי ששתה כוס רביעי ונזכר שלא הבדיל

תשובה תתתשלד

ש. כתב המשנ"ב (סי' תע"ג ס"ק ה') וז"ל, ואח"כ יבדיל. כו' ואם לא נזכר עד לאחר ששתה כוס רביעי יבדיל על כוס חמישי וצריך לברך עליו גם בורא פרי הגפן שהרי כבר הסיח דעתו משתיה [אחרונים] עכ"ל, יש לשאול האם דברי המשנ"ב כאן קאי גם לדעת הרמ"א שהזכירו המשנ"ב לעיל ס"ק ד' ולהלן ס"ק י"ג. ואם זה קאי גם לד' הרמ"א צ"ב מאי שנא דלמה אי"ז נראה כמוסיף על הכוסות. ואם אין דברי המשנ"ב הכא קאי גם לד' הרמ"א, א"כ יש לשאול איך יעשה לד' הרמ"א באופן הזה שנזכר שלא הבדיל אחר ששתה כבר כוס רביעי. ובפשוטו מסתימת דברי המשנ"ב והיינו מדלא חילק כאן בין ד' המחבר

ויש מחמירין גם בזה דאף שחייב להשלים מ"מ ושה"צ). עכ"ל מרן שליט"א שם.
חייב להתענות יום אחר ג"כ (ס"א וסק"א ב' ח')

תשובות

פסח

הגר"ח

תשס"א

לבין ד' הרמ"א, משמע דכונתו דכך הדין גם לד' הרמ"א, אך צ"ב כנ"ל למה אי"ז כמוסיף על הכוסות. וצ"ב.

ת. אולי.

אם שופכים באצבע או מהכוס

תשובה תתתשלה

ש. כתב הרמ"א (או"ח תע"ג ז') וז"ל, ונוהגין לזרוק מעט מן הכוס באצבע כו' עכ"ל, ובשעה"צ (ס"ק פ"א) הביא דהנכון יותר הוא לשפוך מהכוס בלא אצבע (או זרת כדכתב במשנ"ב ס"ק ע"ד), איך לנהוג למעשה.

ת. המנהג באצבע.

כשיש גביע אחד אם יתנוהו לכוס של אליהו

תשובה תתתשלו

ש. או"ח ת"פ. כשיש רק גביע אחד בבית האם צריך או ראוי ליתן גביע זה לכוס של אליהו (כי אי"ז כבוד שהבעה"ב יהי' עם גביע ואילו כוס של אליהו יהי' בכוס פחות משובח מזה). וכמו"כ יש לשאול כשיש גביע נוסף רק שאינו מוגעל או מוטבל, האם אפשר ליתנו לכוס של אליהו.

ת. כרצונך.

בכוונת תפלת והשיאנו

תשובה תתתשלז

ש. כתב המחבר (או"ח תפ"ז א') וז"ל, סדר היום ערבית ושחרית ומנחה אומר ג' ראשונות וג' אחרונות וקדושת היום באמצע אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו ה' אלקינו את יום חג המצות הזה את יום טוב מקרא קדש הזה זמן חירותינו יעלה ויבא "והשיאנו" וחותם מקדש ישראל והזמנים כו', עכ"ל. יש לשאול בתפילת והשיאנו דאמרין כאשר רצית ואמרת לברכנו, היכן הקב"ה אמר לברכנו.

ת. כה תברכו.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשלח

ש. בהנ"ל. יש לשאול, דמהברכה שם משמע שהקב"ה אמר לברכנו ברכה מיוחדת לזמן הרגל כי התפלה היא והשיאנו ה"א את "ברכת מועדיך" לחיים ולשלו' כו' כאשר רצית כו', וחזינן שיש ברכת מועדיך מיוחדת וע"ז אמר כאשר רצית ואמרת לברכנו. ואילו הברכה של כה תברכו שהיא ברכת כהנים היא תמיד ולא דקא דקא במועדים.

ת. לא קאי דוקא אמועד.

זמן שיעור אכילת פרס

תשובה תתתשלט

ש. ¹¹⁶¹ מקובל בשם החת"ס דשיעור אכילת פרס הוא תשע דקות. אך בחת"ס (ח"ו תשו' ט"ז) משמע דרך להחמיר הוי הכי, אך להקל לא הכריע, יעו"ש. ומש"כ שם דהא דשבת ל"ה ע"א דשיעורו של ר"נ וכו' ויעלה שאין הכונה דיעלה לראש ההר אלא מים ליבשה. והק' מד' הרשב"א שם בשבת, שכ' להדיא, דיעלה הוי לראש ההר. ואולי ראה כת"ר למי שהק' כן. ותי'.

ת. עי' בחזו"א או"ח סוף סי' ל"ט ובשיעורי המצות לאאמו"ר שליט"א אות כ"ט.

עד כמה צריך לבטל מת"ת בשביל נקיון הבית מחמץ

תשובה תתתשמ

ש. נקיון הבית מחמץ קודם הפסח האם חשיב ביטול תורה, ועד כמה צריך לבטל מת"ת לזה, ואולי חשיב מצוה שא"א לעשותה בידי אחרים, ואי"ז ביטול תורה כלל.

ת. אם האשה לא יכולה לבד צריך לעזור לה.

תשובות

פסח

הגר"ח

תשמוג

בדברי השעה"צ לענין היוצא ע"י אחר בברכת ספירת העומר

תשובה תתתשמא

ש. כתב השעה"צ סי' תפ"ט ס"ק ה', דהיוצא בספירת העומר ע"י אחר יכולין לצאת בהברכה אם הוא חייב בה, ובפשיטות כונת השעה"צ דכיון דשומע כעונה ואם אינו חייב הרי בירך ברכה לבטלה. והדברים תמוהים דאיהו גופיה לא הזכיר הברכה כלל, ומאי אכפת לן דאינו חייב. (מב"א).

ת. מיחזי כברכה לבטלה.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשמב

ש. בדברי השעה"צ הנ"ל, האם קי"ל כן בכל ברכה דיש לו ספק ויוצא ע"י אחר דצריך לכיון שאם אינו מחויב אינו יוצא. (מב"א).

ת. יתכן.

אם גוזרים השערות בל"ג בעומר מבערב

תשובה תתתשמג

ש. כתב המחבר (או"ח תצ"ג ב') וז"ל, נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר כו', עכ"ל. האם מרן שליט"א גוזר השערות (חלאקה) בל"ג בעומר מבערב.

ת. אין גוזרין עד הבוקר.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשמד

ש. בהנ"ל. יש לשאול, דכתב הרמ"א (סי' תצ"ג סעי' ב') וז"ל, מיהו אם חל ביום ראשון נוהגין להסתפר ביום ו' לכבוד שבת עכ"ל, והאם כיון שכבר הותר להסתפר ביום ו' א"כ יהיה מותר להסתפר גם במוצ"ש ולא יהיה צריך להמתין עד בוקר של ל"ג או"ד דדוקא ער"ש הותר אבל מוצ"ש לא הותר. (ויש סברא כצד קמא, דאל"כ יהיה נמצא דבתחילה יום ו' מותר ובל"ג מוצ"ש יהיה אסור וביום א' יהיה מותר, ולא מסתבר כ"כ).

ת. לא הותר בלילה.

אם לנסוע למירון לעשות החלאקה

תשובה תתתשמה

ש. האם לנסוע עם בני למירון לעשות שם החלאקה.¹¹⁶²

ת. כרצונך.¹¹⁶³

שמיעת שירים בגן ילדים בימי ספירת העומר

תשובה תתתשמו

ש. או"ח תצ"ג. בימי ספירת העומר, האם מותר להשמיע לילדים בגן (בגילי שנה עד שלוש שנים) שירים מטייפ, שזה מרגיעם. (ובעל כרחך גם הנשים הגונות ישמעו).

ת. אין ראוי.¹¹⁶⁴

אם מותר לאשכנזי להיות בחתונה של ספרדי אחר ל"ג בעומר

תשובה תתתשמו

ש. או"ח תצ"ג. האם מותר לאשכנזי להיות ולהשתתף בחתונה אצל ספרדי (שיש שם כלי זמר) לאחר ל"ג בעומר. ואם יש חילוק כשהספרדי הוא קרוב משפחה או בחור מהישיבה שמתחתן וכיו"ב.

ת. יש מקילין.¹¹⁶⁵

לגלח את בנו במשחה ושמחה בימים ההם ע"ש, עכ"ל השע"ת. ¹¹⁶³. ופעם אחרת ענה לי מרן שליט"א שעדיף שאלמד תורה בזה הזמן. וסיפר לי אז מרן שליט"א המעשה עם הגר"א דושניצר זצ"ל הובא בספרינו זה להלן תשובה תתתתקכ"ט. ¹¹⁶⁴. ומרן הגר"נ קרליץ שליט"א אמר לן [לפני כמה שנים] דאם הילדים בגן אינם רגועים מותר להדליק להם ובלבד שיהיה בשקט שלא ישמעו מחוץ לגן. עי' עוד בתשו' מרן שליט"א להלן תשובות תתתשצ"ה תתתשצ"ו.

¹¹⁶². כתב השערי תשובה (או"ח תקל"א ס"ק ב') וז"ל, ועיין בגן המלך שכתב וז"ל ומותר להשהות שמחת התגלחת שעושין לקטן כדי להגדיל השמחה במועד ומצוה נמי איכא בכך כו' ע"ש והענין של שמחה הוא מנהג ארץ ישראל ג"כ שעושין שמחה בתגלחת הראשונה של הקטן שמחנכין אותו במצוה להיות לו פיאות הראש ועיין בפע"ח שער ספירת העומר שכתב בענין ההולכים על קבר רשב"י ור"א בנו במירנין בל"ג בעומר שראה את מורו האר"י ז"ל שהלך שם

אמירת תהלים בקבר הרשב"י במירון בליל ל"ג בעומר

תשובה תתתשמח

- ש.** ל"ג בעומר. רגילין העולם העולים למירון להתפלל ולומר תהלים, וחשבתו אם אפשר לומר תהלים עד חצות הלילה, או דוקא מאחר חצות לילה.
- ת.** בחצי הראשון אין לומר תורה שבכתב.¹¹⁶⁶

מי שקשה לו להיות עד בליל שבועות ואם זה פגם בעונג יו"ט

תשובה תתתשמט

- ש.** כתב המשנ"ב (תצ"ד ס"ק א') וז"ל, ביום נ' לספירת העומר כו', ומאחרין להתפלל ערבית בכניסת שבועות בצאת הכוכבים כדי שיהיו ימי הספירה מ"ט יום תמימות. איתא בזוהר שחסידים הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן ואיתא בשו"ע האר"י ז"ל דע שכל מי שבליילה לא ישן כלל ועיקר והיה עוסק בתורה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק. והטעם כתב מ"א ע"פ פשוטו שישאל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם לקבל התורה [כדאיתא במדרש] לכך אנו צריכין לתקן זה. וצריכין ליזהר כו', עכ"ל יעו"ש¹¹⁶⁷. יש לשאול, מי שקשה לו לישאר עד כל הלילה בליל שבועות, האם מחויב לישאר עד, וא' טען לי שאולי יש בזה פגם בעונג יו"ט.
- ת.** בעונג יו"ט אי"ז פגם, אבל להיות עד זה ע"פ קבלה.

אמירת תיקון ליל שבועות

תשובה תתתשנ

- ש.** בהנ"ל. האם לומר תיקון ליל שבועות. (הגר"א היה אומר לפי הידוע, ומרן הסטייפלער זי"ע ראיתי כתוב שהיה אומר, ומרן שליט"א גם ראיתו אומר לפני כמה שנים בביהכ"נ חזו"א - לדרמן קודם מנין הנץ).

¹¹⁶⁵. מסתימת התשרי לכאור' משמע דיש מקילין בין אם זה קרוב ובין אם זה סתם חבר. ¹¹⁶⁶. עי' בזה עוד תשובות "תתתתע-תתתתפ".

¹¹⁶⁷. כתב המחבר (או"ח תקכ"ט א') וז"ל, מצות יו"ט לחלקו חציו לבהמ"ד וחציו לאכילה ושתייה ואל יצמצם בהוצאות יו"ט וצריך לכבדו ולענגו כמו

ת. אצלנו נהגו לומר.¹¹⁶⁸

בענין הנ"ל אם יאמר מגילת איכה בטעמים

תשובה תתתשנא

ש. או"ח תצ"ד. בשל"ה הק' העתיק לשון תלמיד האריז"ל ה"ר שלמה אלקבץ זצ"ל, ושם כתב לומר התיקון של ליל שבועות בטעמים של המקראות. ויש לשאול, כשאומרים הפסוקים של מגילת איכה האם לאומרים עם הטעמים של איכה או"ד שזה אסור משום שזה יו"ט.

ת. צ"ע.

הלכות יום טוב

בדין א"י שהביא דורון לישראל ביו"ט א' דר"ה שחל ביום ה' אם מותר לאכול בשבת

תשובה תתתשנב

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקט"ו ס"ק ל"ז) וז"ל, ויש אוסרים. טעמם כו' וממילא צריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו כו' עכ"ל, צ"ב דלהלן ס"ק ל"ט הביא בזה פלוגתא.

ת. כאן סתם כרעק"א.

באיזה אופן שרי לשלוח תבואה עבור בהמה ביו"ט

תשובה תתתשנג

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקט"ז ס"ק ו') וז"ל, בשורה. דאוושא מילתא ונראה כמוליכו למכור בשוק ואפילו דרך מבוי המעורבת אסור עכ"ל, יש לשאול האם מה שהותר לשלוח עבור בהמה במקום עירוב וכנ"ל ס"ק ה', יהי' מותר גם בשורה.

ת. יתכן.

בשבת כו', עכ"ל יעו"ש. ועיין מש"כ מרן שליט"א החיים ריש סימן תצ"ד. בס' טעמא דקרא לשבועות. 1168. עיין בכף

תשובות

יום טוב

הגר"ח

תשמוז

קברוהו ביו"ט בעירו אם מותר להוציאו ולקברו במקום אבותיו כפי צוואתו

תשובה תתתשנ"ד

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקכ"ו ס"ק כ"ב) וז"ל, ואם אין באותו עיר וכו'. אבל אם יש בית הקברות אלא שהוא צוה לפני מותו להוליכו לקברות אבותיו אין לחלל יו"ט בשביל זה, ומאחר שעכ"פ מצוה לקיים דברי המת מלינים אותו עד אחר יו"ט ואח"כ יוליכוהו למקום אבותיו, ואם יש לחוש שיסריח קוברין אותו ביו"ט בעירו עכ"ל. יש לשאול באופן זה שיש לחוש שיסריח וקברוהו ביו"ט בעירו, האם לאחר יו"ט מותר להוציאו מקברותו ולקברו במקום אבותיו כפי צוואתו, וכעין מש"כ המשנ"ב לעיל ס"ק ג' וז"ל שם, ואם חל יו"ט ראשון בערב שבת ובית הקברות רחוק מן העיר יותר ממהלך יום ולא יגיעו העכו"ם שם עד למחר ביום השבת אסור כו' אלא יקברוהו ע"י עכו"ם בעירו ולאחר שבת יוציאוהו ויוליכוהו לבית הקברות כו' עכ"ל שם. ויל"ע.

ת. יתכן שמותר.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשנ"ה

ש. בהנ"ל. במש"כ המשנ"ב 'ואם יש לחוש שיסריח קוברין אותו ביו"ט בעירו', יש לשאול למה לא כתב המשנ"ב האפשרות הנוספת שכתב לעיל סס"ק ג' וז"ל שם 'או שיניחוהו בארון ויחמרו בחימר ובזפת ע"י עכו"ם כדי שלא יהא ריחו נודף ולאחר שבת יוציאוהו ויקברוהו' עכ"ל שם, וה"נ הו"ל למיכתב זה.

ת. ביו"ט א"א לעשות.

כשקברו סמוך למוצאי יו"ט אם מותר להחזיר כלי הקבורה ביו"ט

תשובה תתתשנ"ו

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקכ"ו ס"ק ל"ו) וז"ל, וכן מותר להחזיר כלי הקבורה. ומוקצה אינם דהרי כלים שמלאכתם להיתר הם דשמא יצטרך להם למת אחר 'בו ביום' כו' עכ"ל, יש לשאול באופן שזה כבר סמוך למוצאי יו"ט והיינו שעד שיחזור מהקבורה למקומו כבר יהיה מוצאי יו"ט מהו, האם יהי' מותר לחזור עם הכלי קבורה או לא מאחר שכבר אינו צריך אותם ל'בו ביום'. (ולכאור', מסברא הי' צריך להיות מותר להחזיר גם אם יגיע חזרה במוצאי יו"ט והיינו

מטעם כי שמא יהי' מת במוצאי יו"ט ויתעכבו מלטפל בקבורתו עד שילכו ויביאו הכלי קבורה, אך דא"כ צ"ב למה כ' המשנ"ב הל' 'בו ביום'.

ת. צ"ע.

החילוק בין יו"ט ראשון ליו"ט שני שחל בער"ש באופן שנתאחר בישולו עד סמוך לשבת ואם החילוק הוא גם בראש השנה

תשובה תתתשנז

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקכ"ז ס"ק ג') וז"ל, ועיין בביאור הלכה דבשעת הדחק יש להקל ביו"ט שני שחל בערב שבת אם נתאחר בישולו לשבת עד סמוך לשבת ואף ביו"ט ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק ולכתחילה בודאי צריך ליזהר בזה ובפרט ביו"ט ראשון שהוא דאורייתא עכ"ל, יש לשאול האם החילוק כאן בין יו"ט ראשון ליו"ט שני הוא גם לענין ר"ה, שהרי ר"ה הוא כיומא אריכתא. (והשאלה היא בין לחומרא ובין לקולא).

ת. אולי.

הענין בשמירת חלת העירוב לסעודה שלישית

תשובה תתתשנח

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק י"א) וז"ל, מהרי"ל היה מניח הבשר על טעלער ולא על הגלוסקא משום מיאוס, וגם לקח לחם שלם והיה לוקח אותו אח"כ ללחם משנה ובוצע עליו בסעודה שלישית, דכיון דאיתעביד ביה מצוה חדא ליתעביד בה מצוה אחרינא עכ"ל, יש לשאול למה המתין מהרי"ל עד סעודה שלישית ולא בצע ע"ז בסעודה ראשונה או שניה. ולהלן ס"ק מ"ח לכאור' מבו' במשנ"ב מלשונו דיש ענין דוקא בסעודה שלישית דכ' שם וז"ל מ"מ לכתחילה נכון שיניח אותו ללחם משנה בערבית ושחרית ובמנחה יבצע עליו דכיון דאיתעביד בו מצוה חדא ליתעביד בו מצוה אחרינא עכ"ל, אך יש לשאול כנ"ל.

ת. יש ענין שיהא עד הסוף שמבשלין עבורו.¹¹⁶⁹

¹¹⁶⁹ 'ויבצע בלילה בשל שיתוף ובבוקר בשל עירוב' עד כאן לשונו כו' ועיין בכתבים שהאר"י ז"ל היה מערב בכל ערב שבת ומזכה, עכ"ל השע"ת,

1169. עי' לעיל סי' שפ"ז במש"כ השערי תשובה וז"ל שם, ושם הביא מכתב האר"י ז"ל דאיתא שם יערב בכל שבת שיתופי מבואות ועירובי חצירות

פירש בהדיא שמזכה גם למי שלא בעירו אם מהני

תשובה תתתשנ"ט

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק כ"ח) וז"ל, אפילו הניח ערוב תחומין. דמן הסתם אין דעתו של אדם להקנות אלא למי שהוא בעירו או בתחום אלפים עכ"ל, יש לשאול מהו באופן שיאמר בהדיא שמזכה גם למי שלא בעירו והיינו כגון לזה שעשה עירוב תחומין האם יועיל. (ומל' המשנ"ב דכ' 'דמן הסתם' לכאו' מ' דאפ' פירש בהדיא שמזכה גם למי שלא בעירו או חוץ לתחום יועיל, לכאו').
ת. אם פירש פירש.

בענין הנ"ל

תשובה תתתש"ס

ש. בהנ"ל. יש לשאול למה לא תיקנו מלכתחילה שיזכה גם למי שחוץ לעירו או חוץ לאלפיים אמה, והיינו כדי להועיל גם להם (דמה יש להפסיד בלהוסיף לומר עוד כמה מילין ויועיל פעם פעם למי שחוץ לעירו או חוץ לאלפיים).
ת. לא שכיח.

בענין לשמור חלת העירוב לסעודה שלישית

תשובה תתתשס"א

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק מ"ח) וז"ל, מ"מ נכון שיניח אותו ללחם משנה בערבית ושחרית ובמנחה יבצע עליו דכיון דאיתעביד בו מצוה חדא כו' עכ"ל, הל' משמע דכיון דאיתעביד בו מצוה חדא כו' לכן יש ענין שיבצע עליו דוקא בסעודה שלישית ולא בסעודה ערבית ושחרית, אך צ"ב למה טעם זה של כיון דאיתעביד כו' הוא סיבה לכך שיבצע עליו דוקא בסעודה שלישית ולא בסעודה ערבית ושחרית.

ובעצם תשו' מרן שליט"א מבואר דהענין שיהא עד הסוף דהיינו עד סעודה שלישית הוא משום שמבשלין עבורו, וחכ"א העיר אולי לומר ענין נוסף להשאיר לסעודה שלישית והוא כדי שיעשה בו מצוה ג' פעמים שהרי לוקחו ללחם משנה גם בב'

ובפשוטו לכאו' מבואר בזה דלהאר"י ז"ל לא ממתנינים לבצוע ע"ז דוקא בסעודה שלישית [ונכמבו' לעיל בשאלה מהמהרי"ל] אלא אפי' בלילה היינו בשל שיתוף ואפי' בבוקר היינו בשל עירוב, ויל"ע.

ת. שיתקיים עד שיגמר הכל. 1170

במי שנסתפק אם העירוב היה קיים כשבשל ביו"ט

תשובה תתתשסב

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק נ"א) וז"ל, אפה ולא בישל כו'. כאן בא להשמיענו דין חדש, דכשנאבד העירוב קודם סעודת יו"ט יכול להשאיר מה שבישל ביו"ט לצורך יו"ט עצמו לשבת דכיון דבישלם בשעה שהיה העירוב קיים והיה יכול לבשלם לשבת מה שכיון בהם לצורך יו"ט לא הפסיד בזה ויכול להשאירם לשבת ולבשל אחרים לצורך יו"ט, אבל מה שבישל ליו"ט אחר שנאבד עירובו אינו יכול להשאיר לשבת ולבשל אחרים לצורך יו"ט דהערמה הוא דהא יש לו תבשילין ליו"ט עכ"ל, יש לשאול מהו באופן שהוא 'מסופק' אם היה העירוב קיים כשבשל ליו"ט, האם יוכל להניח לשבת ולבשל אחרים ליו"ט.

ת. יתכן דהוי ספק דרבנן וצ"ע.

אם בהושענא רבא צריך להמעיט בשמחה מפני הדין שבו

תשובה תתתשסג

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקכ"ט ס"ק ט"ז) וז"ל, במועד. עיין ברמב"ם פ"ו מהלכות יו"ט דגם חוה"מ הוא בכלל מועד לענין שמחה כו', עכ"ל. יש לשאול, האם בהושענא רבא יש ענין או צריך להמעיט בשמחה מפני שהוא יום הדין או לא כי זהו זמן שמחתנו (ולכאורה הוי תרתי דסתרי וצ"ב).

ת. הוא זמן שהחיינו וגם יום הדין ואינו סתירה.

בכ"ת הגר"א במועד

תשובה תתתשסד

ש. בהנ"ל. ידוע בשם הגר"א שחג הסוכות הוא עבודה קשה מכל המועדים, מפני שצריך להיות בשמחה בכל רגע ורגע, וקצת אין מובן א"כ מה שמסופר בס' סערת אליהו (והביא מעשה זה ג"כ מרן הח"ח זצ"ל זי"ע בס' שם עולם) שקודם פטירתו של הגר"א בכה על הציצית שכאן בעוה"ז אפשר ע"י

סעודות ראשונות. 1170. בפשוטו כונת התשו' בשאלה, אלא הסיבה היא משום שיש ענין שיתקיים דאין הסיבה היא משום כיון דאיתעביד כו' וכמ"ש עד שיגמר הכל וכנ"ל בתשו' תתתשנ"ח.

מצות ציצית לזכות במצות עשה בכל רגע ורגע בכמה פרוטות כו', והרי הגר"א נפטר בסוכות (י"ט תשרי, תקנ"ה).

ת. ג"ז אינו סתירה ויש לשים לב לכל דבר.

אי מהני הקבלת פני רבו ע"י מכתב

תשובה תתתשסה

ש. או"ח תקכ"ט.¹¹⁷¹ בדין הקבלת פני רבו, האם ע"י מכתב גם חשיב הקבלת פ"ר. שהרי דין זה ענינו לקבל תורה מהרב וכן לכבדו (וזהו פלוגתא) ולכאורה מכבדו בזה ששואלו ד"ת, וכן מקבל מרבו כשרבו עונה לו. ושאלה זו אינה לענין הרגל, שהרי ברגל עצמו א"א לשלוח המכתב, אבל השאלה היא למש"כ הריטב"א (סוכה כ"ז ב') שאם הוא בעיר חייב בכל יום ואם הוא חוץ לעיר ותוך החתום חייב בשבת ואם הוא חוץ לתחום חייב ברגל, ועתה שיש אפשרות במכתב אולי חייב בכל שבוע.

ת. מסתבר שלא.¹¹⁷²

אם יש הבטחה דלא יחמוד וגו' כשהולך להקביל פ"ר ברגל

תשובה תתתשסו

ש. בהנ"ל. כשהולך לרבו ברגל (לטעם דהוי במקום עליה לביהמ"ק) האם ג"כ יש ההבטחה דלא יחמוד איש את ארצו.

ת. לא מצינו.

בענין הנ"ל כשהולך לכותל המערבי

תשובה תתתשסז

ש. בהנ"ל. האם כשהולך ברגל לכותל המערבי יש הבטחה דלא יחמוד איש את ארצו וגו'. (גבי הקבלת פני רבו מרן שליט"א ענה לי שלא מצינו ואולי גבי הכותל המערבי זה שונה).

1171. עיין או"ח תקכ"ט בשע"ת סוף סעיף ב'. רבו כמ"ש לן מרן שליט"א [הובא בספרנו זה במהדורא קמא, בקו' אבני אהרן ח"ב סי' ג' סוף פרק ב' יעו"ש] וא"כ לפי"ז הי' צריך שגם כאן יועיל. אך יעו"ש במשנ"ב שם שאין זה מוסכם.
1172. עי' משנ"ב סי' רכ"ה ס"ק ב' דיתכן שע"י מכתב חשיב שראהו יעו"ש, והרי לצאת ידי חובת מצות קבלת פני רבו ברגל הוא ע"י שיראה את פני

ת. לא מצינו רק בזמן הבית.

פגש באקראי את רבו אי חשיב שהקביל פני רבו

תשובה תתתשסח

ש. בהנ"ל. רבו שהגיע למקום שבמקרה נמצא שם תלמידו, האם תלמידו יכול לקיים בזה שם המצוה של הקבלת פני רבו ברגל¹¹⁷³. (כי הענין הוא לקבל תורה מרבו ואולי גם שם יוכל לקבל. מיהו מרן פעם א' אמר לי שמספיק לבוא לראות רבו¹¹⁷⁴ ופעם א' מרן אמר לי שצריך לומר גוט יו"ט, ובזה מקיים מצות הקבלת פ"ר ברגל, ולפי"ז אף שהתלמיד לא הגיע אצל רבו רק נפגשו במקרה באיזה מקום, כיון שיאמר שם גוט יו"ט או כיון שרואהו שם אולי מקיים מצות הקבלת פ"ר ברגל).

ת. יצא.

בטעם חייב האשה להקביל פ"ר

תשובה תתתשסט

ש. בהנ"ל. ראיתי מקשים, מדוע השונמית הי' צריכה להקביל פני אלישע ברגל ובשבת וחודש, והרי זו מ"ע שהזמן גרמא, ומ"ע שהז"ג נשים פטורות. (והנני מוסיף דכן ק' עמש"כ במג"א והביאו המשנ"ב דנשים חייבות ג"כ להקביל פ"ר ברגל דילפי' מהשונמית, ואמאי פסק כן המג"א הא הוי מ"ע שהזמן גרמא).¹¹⁷⁵

ת. נשים חייבות במצות יו"ט שאף הם היו באותו הנס.

לזכרון, ולפי"ז נמצא שכשרואה את רבו כבר מקבל ממנו תורה ודוק. ומ"מ י"ל דכשרואה פני רבו נזכר את שלמד כבר ואילו בהקבלת פני רבו ברגל מקבל תורה שעדיין לא ידע מקודם. 1175. ולפי דברי הריטב"א שהבאנו לעיל נמצא דמצות הקבלת פ"ר היא מצות (עשה) שאין הזמן גרמא, כי היא מצוה תמידית כל השנה כולה אלא שתלוי היכן התלמיד דר וכנ"ל יעו"ש והבן.

1173. הלשון "הקבלת" משמע שצריך לבוא לרבו וא"כ כשנפגש עם רבו במקום אחר אולי לא יועיל. 1174. מה שע"י שרואה את רבו כבר מקיים מצות הקבלת פ"ר ברגל, יתכן לומר, דהא הטעם במצוה הוא כדי לקבל תורה מרבו - עיין מה שכתבנו בזה בק' אבני אהרן שבסוף ספרינו זה [במהדורא קמא] בסימן ג', והא כ' מרן שליט"א בס' שיח השדה בק' זכרון מהגמ' דראיית פני צדיק הוא סגולה

הלכות חול המועד

גזירות צפראניים לתינוק בחול המועד

תשובה תתתשע

ש. כתב המחבר (או"ח תקל"ב א') וז"ל, מותר ליטול צפראניים בין ידי בין דרגל אפילו במספריים, הגה אבל יש מחמירין ואוסרים וכ"ה המנהג להחמיר שלא ליטלן בין בסכין בין במספרים אם לא לצורך כו' יעו"ש. יש לשאול, תינוק וכן קטן שהצפראניים שלו גדולים ושורט עצמו (שלא מדעת) האם מותר בחוה"מ לגזור להם הצפראניים.

ת. היה צריך לגזור לו לפני הרגל.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשעא

ש. בהנ"ל. נשאלתי ממה דמבואר במשנ"ב תקל"א ס"ק ו' דקטן מותר לספר לו השערות בחוה"מ (והרי לגזור הצפראניים זה קל יותר משום דאילו לספרו לכו"ע מותר ואילו גזירת צפראניים זה גופא מחלוקת להלן מיניה תקל"ב א').

ת. מותר. 1176

החזרת מזוודות מבית ההורים בחול המועד אי חשיב טלטול שלא לצורך המועד

תשובה תתתשעב

ש. או"ח תקל"ח. טלטול שלא לצורך בחוה"מ. מצוי בזמנינו שהאברכים נמצאים עם משפחותיהם אצל ההורים, וכמובן לוקחים ג"כ מזודה עם כל הבגדים וכו' הנצרך ליו"ט וחוה"מ, והנה אותם אברכים שנמצאים אצל ההורים במחצית הראשון של חוה"מ נוסעים אח"כ להורים מצד השני או חוזרים לביתם, וכשחוזרים נוטלים עמהם את המזודה עם כל הבגדים וכדו', וכעת יש לשאול, האם אי"ז טלטול שלא לצורך שהרי הרבה מהדברים שלוקחים בחזרה אין זה כבר לצורך המועד (כגון בגדים שטעונים כביסה וא"א להשתמש בהם עד אחר

1176. אין זה סתירה לתשובה קודמת, כי זה ודאי בטעות להתיר גם לגדול רק שאם לא גזרו (מאיזה טעם) אזי הדין הוא שמותר. כצ"ל.

שעדיף לגזור לפני הרגל (ואולי כדי שלא יבואו

שיכובסו אחר המועד), והאם מפני זה יהיה אסור לקחת רק מה שבאמת צורך המועד [ואחר המועד אחר שמחת תורה יחזרו להורים ליקח את כל את מה שהשאירו אצלם משום הטלטול שלא לצורך], או"ד שיהיה מותר לקחת גם מה שאי"ז צורך המועד משום הטירחא הגדולה שיוכל להיות מזה אחר המועד. (ובמו"ק איכא ראשונים ז"ל דס"ל דטלטול שלא לצורך הוא איסור דאורייתא).

ת. מותר. 1177

אם לכתוב בחוה"מ לקבול חובותיו כשצריך המעות ליו"ט חשיב צורך מצוה

תשובה תתתשעג

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקל"ט ס"ק י"ב) וז"ל, לקבל במשפט בשביל חובותיו המותרים וכו'. ר"ל כו' ואם צריך להמעות להוציא אותם על יום טוב אפשר דמותר לכתוב על ידי עכו"ם עכ"ל, ויש לשאול למה רק 'אפשר' והרי לצורך מצוה מותר לכתחילה ע"י נכרי וכמ"ש המשנ"ב להלן סי' תקמ"ג ס"ק א' דכיון דצריך אותן המעות לצורך יו"ט ודאי הו"ל צורך מצוה, ועוד למה רק ע"י עכו"ם שהרי כיון שצריך המעות לצורך יו"ט א"כ הו"ל דבר האבד ודבר האבד מותר אפי' ע"י ישראל כלהלן סי' תקמ"ה.

ת. אינו צורך כ"כ.

הטעם דשרי נטילת גבשושית במועד

תשובה תתתשעד

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקמ"מ ס"ק ז') וז"ל, גבשושית שבבית. שלא יתקל במ ומותר ליטלו אפילו כדרכו דאע"ג דמלאכה גמורה היא [ובשבת חייב ע"ז משום בונה] ואינו דבר האבד ולצורך המועד אינו שרי כי אם בשינוי, אפ"ה מתירינן אפילו כדרכו משום דבנטילת גבשושית לית בה טורח [בית יוסף] עכ"ל.

משום טירחא ואי משום הוצאה עכ"ל. והיינו שמותר בחוה"מ להחזיר המזוודות עם הבגדים לביתם אף שהבגדים צריכים כיבוס וא"א להשתמש בהם בחוה"מ והוא מטעם שאם לא יקחו את הבגדים כעת בחוה"מ יצטרכו לנסוע שוב אחר חוה"מ לבית ההורים ליקח הבגדים ועלות דמי הנסיעה הוא פסידא להם והוי בכלל דבר האבד.

1177. שו"מ דכ"כ גם בס' חוט שני למרן הג"ר ניסים קרליץ שליט"א (הל' חוה"מ סי' תקל"ח סעי' ג'), וז"ל: הנוסע מביתו למקום אחר אין להחזיר עמו בחול המועד ברשות הרבים דברים שאינם לצורך המועד אא"כ איכא חשש גניבה או שהוא מקום שיצטרך במיוחד ליסע לשם כדי להחזירם דאז הוא בכלל דבר האבד ודין זה הוא לכו"ע אי

תשובות

חול המועד

הגר"ח

תשנה

יש לשאול למה אמר דהטעם משום דבנטיילת גבשושית לית בה טורח, דלכאור' אף אי הוה בה טורח הי' צריך להיות מותר ליטול הגבשושית והיינו מטעם חשש סכנה כי כיון שיכולים ליתקל מצי לבוא לידי סכנה, והרי באופן של חשש סכנה מותר אפי' לסתור ולבנות (ואפי' אם כיון מלאכתו במועד - במזיד כבשעה"צ הכא ס"ק כ"ג - מותר באופן המבו' בשעה"צ ס"ק ז') וכ"ש הכא דרך מסיר הגבשושית דכיון דהוי חשש סכנה לכאור' הי' צ"ל מותר, וא"כ למה אמר הטעם משום דלית בה טורח דאפי' אית בה טורח צ"ל מותר וכנ"ל, והו"ל לומר דהטעם דמותר הוא חשש סכנה וכנ"ל.

ת. אין כאן סכנה.

סדקין שבגג אם שרי לתקנם בכלי אומנות כשהמים מזיקים לבית

תשובה תתתשעה

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק ח') וז"ל, סדקין שבגג. שהמים יורדים דרך שם [טור] יכול לסתמן ביד וברגל כו'. ולהלן ס"ק ט' כתב וז"ל, אבל לא בכלי אומנות. דהוא מלאכה גמורה ויש בה טורח ואסור אפילו לצורך המועד כו' עכ"ל, ויש לשאול האם כשהמים מזיקים לבית כגון בעת גשמים וכדו' ואין לו האפשרות לתקן כי אם בכלי אומנות, האם מותר לו לתקן (דומיא הא דהתירו להלן סעי' ד' היכן שהוא חשש הפסד גדול) או לא (ואם לא לכאור' מ"ט).

ת. צ"ע.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשעו

ש. בהנ"ל. יש לשאול באופן שאין חשש הפסד גדול, אבל נכנס קור גדול לבית, אם מותר לו לתקן בכלי אומנות כשא"א לו באופן אחר. ואם אסור, האם ע"י נכרי מותר, שהרי כ' המחבר להלן סי' תרמ"ג ס"א דכל דבר שאסור לישראל לעשותו אסור גם לומר לנכרי לעשותו. ואם אסור ע"י נכרי האם יש להתיר מצד מניעת שמחת יו"ט (מטרדת הקור) דכיון דאיכא מניעת שמחת יו"ט הו"ל התיקון צורך מצוה ובצורך מצוה הרי שרי ע"י נכרי כמ"ש המשנ"ב שם סק"א.

ת. אולי ע"י גוי.

כיון מלאכתו במועד אם מותר באופן חשש הפסד ממון ועסקי נפשות

תשובה תתתשעז

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק ט"ו) וז"ל, ובלבד שלא יכוין וכו'. היינו שלא התיירו אלא בשכח מעיו"ט לתקן ולא במכוין להניח לתקן במועד עכ"ל, הנה כאן מיירי על הפסד ממון באם לא יתקן ואפ"ה אם כיון מלאכתו במועד אסור. ויש לשאול מהו באופן שכיון מלאכתו במועד (במזיד דאל"ה מותר כמבו' לכאו' בשעה"צ הכא ס"ק כ"ג) והחשש הוא עסקי נפשות האם מותר לו לתקן הדלתות כו' ובכלי אומנות. (ולכאו' בשעה"צ ס"ק ז' משמע דמותר, לכאו').
ת. אולי.

צביעת איצטבא אם הוא מעשה אומן

תשובה תתתשעח

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק י"ז) וז"ל, מעשה הדיוט איצטבא וכו'. הטעם כו' ואפשר דלהחליקו ברהיטני מעשה אומן הוא [פרי מגדים] כו' עכ"ל, יש לשאול אמאי כתב רק 'ואפשר', דלכאו' מאי שנא הכא ממש"כ המשנ"ב לעיל ס"ק ג' דאסור ודאי, דז"ל שם, ובעשיית סולם ג"כ אם מייפהו כדרך האומנים בודאי מעשה אומן הוא ואסור אף לצורך המועד עכ"ל, וכ' עלה בשעה"צ 'פשוט', וא"כ למה הכא לענין איצטבא (דבפשוטו עשיית איצטבא ויפוי שלו יותר מעשה אומן משל הסולם) כתב רק 'ואפשר', ומאי שנא.
ת. אין ברור שהוא אומן.

כיון מלאכתו למועד לענין מתיחת חבלי המטה כשאין לו היכן לישון

תשובה תתתשעט

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקמ"א ס"ק ד') וז"ל, מסרגין. פירוש שעושין חבלים שתי וערב לשכב בה במועד וכ"ש כשהם במטה מכבר אלא שנעשו רפויים דמותר למתחן ודוקא לצורך המועד דאל"ה אף זה אסור ואפילו לצורך המועד דוקא שלא כיון מלאכתו למועד עכ"ל, יש לשאול מהו באופן שכיון מלאכתו למועד (וכיון מלאכתו למועד היינו במזיד כמבו' לכאו' בשעה"צ סי' תק"מ ס"ק כ"ג) ואם לא יעשה חבלים שתי וערב או לא ימתחם לא יהי' לו היכן לישון, האם מותר לו בכהאי גוונא. (ובשעה"צ לעיל סי' תק"מ ס"ק ז' כתב דבעסקי נפשות לא קנסי' ליה אף אי כיון מלאכתו במועד, ואולי ש"מ דהיכן דאי"ז עסקי

תשובות

חול המועד

הגר"ח

תשנז

נפשות כן קנסי' ליה, אך כאן יל"ד מצד זה שאם יקנסוהו ימנע משמחת יו"ט ע"י כך שיצטרך לישון על הרצפה או אצל חבירו או סתם שכנים [ובפרט בחוה"מ סוכות שישנים בסוכה ואין נעים לו לישון אצל אחרים - ואולי בכה"ג פטור מסוכה דהו"ל מצטער, אולי] וכיון שימנע משמחת יו"ט אולי כן מותר לו לתקן מטתו). וצ"ב.

ת. ישן עליהם בפנים.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשפ

ש. בהנ"ל. אם אסור, האם באופן שיש קור וצנה שיש לחשוש שאם ישן על הרצפה יתקרר ויצטנן האם יש להתירו או לא. (ואולי יש להתירו מטעם דלישון על רצפה קרה הוי כעין עסקי נפשות דלא קנסי' אף אי כיון במזיד מלאכתו במועד וכו"ל).

ת. כנ"ל.

אם מותר לתפור באופן שחושש שאם לא יתפור הבגד במועד יתקלקל יותר

תשובה תתתשפא

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק י') וז"ל, אסור לתקן. כו' והני מילי כשצריך לילך בהם בחול המועד הא אין צריך להם בחול המועד פשיטא דאסור דיניחם ולא ישתמש בהם עד לאחר המועד [פמ"ג] כו' עכ"ל, יש לשאול מהו באופן שחושש שאף אם יניחם בצד מבלי להשתמש בהם יתקעו לגמרי (וכגון שאין לו מקום להניח אלא במקום שידי הקטנים מגיעין לשם כו', וכדו') האם מותר לו לתפור.

ואם אסור, האם ע"י נכרי מותר, והיינו דהנה נתבאר דבלא יתקעו לגמרי אסור אפי' ע"י נכרי וכמ"ש בס"ק י"א, והיכן דיתקעו לגמרי מותר אפי' ע"י ישראל וכמ"ש כאן בס"ק י', ושמא הכא דיש סיבה צדדית שיתקעו לגמרי וכו"ל בשאלה (והוא מצב אמצעי בין המבו' כאן בס"ק י' לבין המבו' בס"ק י"א) אולי זה מותר עכ"פ ע"י נכרי.

ת. יכול לחבאותן.

תפירת בגד במועד כשחל ברית מילה במועד

תשובה תתתשפב

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק י"ג) וז"ל, מי שצריך לו בגד. תינוק שנולד בחג אסור לעשות לו בגדים חדשים במועד למול אותו, ולא מקרי לצורך המועד לכבוד אביו לישא אותו להמילה דיכול לרכו בחתיכת שיראין עכ"ל, הנה מדסתם המשנ"ב וכתב 'אסור לעשות לו בגדים' כו' משמע דלעולם אסור ואפי' ע"י נכרי, ולכאן צ"ב אמאי והא ברית מילה היא מצוה והרי לצורך מצוה מותר ע"י נכרי וכמ"ש המשנ"ב להלן סי' תקמ"ג ס"ק א' ובשעה"צ סי' תקמ"ד ס"ק י'.

ת. אינו צורך כ"כ.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשפג

ש. בהנ"ל. אם האב (או האם) מתבייש להביא התינוק לברית באופן זה והיינו שכורכו בחתיכת שיראין, האם שרי לתפור ועכ"פ מעשה הדיוט או לא (ומ"ט).

ת. קשה להקל.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשפד

ש. בהנ"ל. האם מותר לאב לחפש מי שאין לו מה יאכל דשרי ליה לעשות מלאכה (כדלהלן סי' תקמ"ב) שיתפור בגד לתינוק או לא. (והיינו אפי' באין האב מתבייש). דיתכן דכל מה שמותר לו לזה שאין לו מה יאכל לתפור היינו דוקא כשהוא עצמו מחפש המלאכה אבל ללכת להציע לו מלאכה (כמו האב שמבקשו שיתפור בגד לתינוק) אולי אסור לו בכה"ג לעשות מלאכה, והיינו כי עושה המלאכה משום טובת הנאה של האב המבקש המלאכה, ולא משום טובת עצמו שמתפרנס מזה, ואף שסוף סוף יש גם לו טובת הנאה בכך שמתפרנס ויהי' לו מעתה מה יאכל מ"מ הוא לא חיפש המלאכה עתה ורק האב הציע לו וביקשו משום טובת הנאה של האב, ואולי בכה"ג אסור לו לעשות מלאכה. (ואולי ממש"כ המשנ"ב להלן סי' תקמ"ב ס"ק ד' מבו' דמותר).

תשובות

חול המועד

הגר"ח

תשנ"ט

(ושו"ר דכ' המשנ"ב להלן סי' תקמ"ה ס"ק ב' וז"ל, וס"ת שהי' חסר תפירה בעמודים יבקשו איש שאין לו מה יאכל ויתפרנו עכ"ל, ואולי נילף משם להכא דמותר לאב לחפש מי שאין לו מה יאכל שיתפור בגד להתינוק).

ת. יתכן שמותר.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשפה

ש. בהנ"ל. האם מותר לאב לבקש ממי שאין לו מה יאכל שיתפור גם עבור עצמו בגד חדש לכבוד הברית (ולא רק עבור התינוק כבשאלה קודמת) דלכאור' מאי שנא.

ת. יתכן.

תפירת נרתיק ללולב במועד

תשובה תתתשפו

ש. בהנ"ל. האם מותר לתפור נרתיק ללולב בחוה"מ, או דנימא ליה שיסתפק בכריכת מגבת על הלולב - דבאופן זה לפעמים הלולב הדסים וערבות לא נשמרים.

ת. אולי.

בדין היתר מלאכה ע"י פועל שאין לו מה לאכול

תשובה תתתשפז

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקמ"ב ס"ק ח') וז"ל, כדי שישתכר ויריח. ואף אם יש לו כלי בית למכור מותר לעשות מלאכה ואינו מחויב למכור כלי ביתו, אבל אם יש לו סחורות ויכול למכרם אסור לו לעשות מלאכה [אחרונים] עכ"ל, קצת יפלא ההיכי תימצי בזה, כי היתכן שיש לו סחורות שיכול למכרם ומאידך אין לו מה לאכול כלל כלעיל ס"ק ז'.

ת. אין קונה.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשפח

ש. עוד כתב המשנ"ב (שם) וז"ל, עוד כתבו דמלאכה שמקבל בשעה שאין לו מה יאכל מותר לקבל שכר אפילו הרבה יותר מכדי אכילתו כו' עכ"ל, ויש לשאול האם בכלל היתר זה, הוא גם אם ירויח במכירתו עתה הרבה יותר ממה שהי' מרויח אילו הי' מוכר אחר חוה"מ.

ת. צ"ע.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשפט

ש. בהנ"ל. יש לשאול מהו באופן שיפסיד אם ימכור סחורתו, האם מחוייב למכור ולא לעשות מלאכה, דהרי באופן שמפסיד אם אינו מוכר בחוה"מ התירו לו למכור (באופנים מסויימים) כנ"ל סי' תקל"ט, וא"כ כ"ש הכא שלא יהי' מחוייב למכור אם יפסיד, לכאן.

ת. אולי.

כתיבה במועד בדבר פרקמטיא

תשובה תתתשצ

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקמ"ה ס"ק ל"א) וז"ל, שאינה אבודה. וכ"ש אם יוכל להגיע לו הפסד כשלא יכתוב דבודאי מותר. וכ"ז מותר להמחבר לכתוב אפילו בלא שינוי, ומ"מ בכל גוני אין להקל כי אם כשלא כיון מלאכתו במועד עכ"ל, ומש"כ המשנ"ב 'להמחבר' לכאן צ"ב דהא להלן ס"ק ל"ה מבו' דכשזה פרקמטיא אבודה אפי' להרמ"א מותר בלי שינוי. (ואולי כונת המשנ"ב, דמה שמותר להרמ"א בלי שום שינוי הוא רק אגרת שלום וכשזה פרקמטיא אבודה אבל להמחבר כל הדברים הנזכרים למעלה בסעי' זה מותר ולא רק אגרת שלום בפרקמטיא אבודה. וצ"ב אם זו כונת המשנ"ב).

ת. כמדומה שכתבנו ע"ז בשו"ה.

תשובות

חול המועד

הגר"ח

תשסא

אם הנשים מקוננות לת"ח גם בחול המועד או רק בראש חודש

תשובה תתתשצא

ש. או"ח תקמ"ז ב'. כתב המחבר דנשים מענות אבל לא מקוננות ולא מטפחות. וזהו לענין חול המועד. ולעיל סי' ת"כ כתב המחבר לענין ראש חודש דנשים מענות ומטפחות אבל לא מקוננות. והיינו שהחילוק בדין זה בין חוה"מ לבין ר"ח הוא לענין מטפחות וכנ"ל. והנה לעיל סי' ת"כ כתב המשנ"ב בסק"א וז"ל, אבל לא מקוננות. שזהו עיקר ההספק ואסור בראש חודש שהוא כמו יו"ט ועיין ביו"ד סימן ת"א סעיף ה' דכל זה באיניש בעלמא ולתלמיד חכם מקוננות כדרך בחול עכ"ל, ויש לשאול האם מש"כ המשנ"ב שם דלת"ח מקוננות זהו דוקא לענין ר"ח (שהרי המשנ"ב כתב זה בהל' ר"ח), או גם לענין חוה"מ, כי הכא בהל' חוה"מ לא כתב המשנ"ב חילוק בין ת"ח לסתם איניש בעלמא.

ת. יתכן.

אבל החפץ לישב שבעה ממש אם מותר לו שלא לנהוג אבילות ערב הרגל

תשובה תתתשצב

ש. כתב המחבר (סי' תקמ"ח סעיף ז') וז"ל, מת לו מת קודם הרגל ונהג אבילות אפילו שעה אחת לפני הרגל בטלה ממנו גזירת שבעה כו' ודוקא שנהג אבילות באותה שעה אבל אם שגג או הזיד ולא נהג אבילות כו' אין הרגל מבטל האבילות כו' עכ"ל, יש לשאול, כשיש לו השהות לנהוג האבילות קודם הרגל והוא רוצה לישב שבעה ממש (וכגון שחפץ בזה כדי שיגיעו העולם לנחמו) האם מותר לו בכונה שלא לנהוג אבילות קודם הרגל או לא. (ואם מותר יש לשאול אם זה בכלל מש"כ המחבר 'או הזיד').

ת. לא.

גערו בו בתוך המועד אם מותר לו להסתפר במועד

תשובה תתתשצג

ש. כתב המחבר (שם סעיף ט') וז"ל, הא דרגל מבטל גזירת שלושים בשאר מתים אבל באביו ואמו שאסור לספר עד שיגערו בו חבריו אפילו פגע בו הרגל לאחר שלושים יום אינו מבטל עכ"ל, יש לשאול, אם גערו בו בתוך המועד האם מותר לו להסתפר מיד במועד, ואם אסור האם בכדי שיוכל להסתפר

תשסב תשובות חול המועד - ת"ב ושאר תעניות הגר"ח

אחר המועד צריך להמתין עד שיגערו בו שוב אחר המועד או די במה שגערו בו כבר בתוך המועד.

ת. יתכן.

הלכות תשעה באב ושאר תעניות

עבודת ה' בימי בין המצרים

תשובה תתתשצד

ש. או"ח תקמ"ט. מה העבודה של בחור ישיבה בימי בין המצרים. (מב"א).

ת. כמ"ש בשו"ע.¹¹⁷⁸

שמיעת מנגינות בטלפון בזמן ההמתנה בטלפון

תשובה תתתשצה

ש. או"ח תקנ"א. מצוי היום שכשמתקשרים לארגוני החסד או ועדות הצדקות, שומעים שירים ממש - עד שעונים, ויש לשאול אם אין בזה איסור בג' השבועות. דלכאור' אי"ז צריך להיות שונה מלשמוע שירים בטייפ שזה ודאי אסור בג' השבועות.¹¹⁷⁹

ת. אין ראוי.

שמיעת מנגינות בצלצול הפלאפון

תשובה תתתשצו

ש. או"ח תקנ"א. בפלאפונים הצלצול הוא מנגינה ממש, ויש מהם שזה נשמע כמו שיר ששומעים בטייפ, האם זה מותר בזמנים שאסור לשמוע שירים.

ת. יש להקל.¹¹⁸⁰

1178. עי' דעת נוטה ח"א דיני השכמת הבוקר תשו' זמן ספירת העומר לעיל סי' תצ"ג, ועי' לעיל ג' ובהערה 3 שם. 1179. כמו"כ השאלה לענין תשובה תתתשמ"ו. 1180. עיין או"ח תק"ס ג'.

התרת נדרים לענין נעילת הסנדל

תשובה תתתשצז

ש. או"ח תקנ"ד ט"ו. באיסור נעילת הסנדל. מהרה יבנה ביהמ"ק בב"א, האם יצטרכו לעשות התרת נדרים על מה שעד בנין בהמ"ק לא נעלו בת"ב מנעלים, כדי שמעתה יוכלו לנעול מנעלים בת"ב.
ת. לא.

בענין הנ"ל

תשובה תתתשצח

ש. בהנ"ל. לובש מנעלי בד בת"ב או ביוה"כ, ומעתה רוצה לילך בת"ב בלי מנעלי בד, האם צריך לכך התרת נדרים, ונפק"מ לילד [שהגיע לגיל חינוך] האם כשלוש מנעלי בד צריך שאביו יאמר לו להתנות ולומר בלי נדר כדי שאם יתחרט וירצה לילך יחף שיוכל לעשות כן.¹¹⁸¹
(ובשו"ת תורה לשמה לבן איש חי ראיתי שכותב שיש ענין בדוקא ללכת עם מנעלי בד¹¹⁸²).
ת. צריך התרה (וגם נכון להחמיר).

הקבלת פני רבו בת"ב

תשובה תתתשצט

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקנ"ד ס"ק כ"ג) וז"ל, פני רבו כו' ואפילו בחול דאף דחיובא ליכא להקביל פניו בחול מ"מ מצוה איכא שמא ישמע ממנו איזה ד"ת כו' עכ"ל. צ"ב כונת הטעם שמא ישמע כו' והרי בתשעה באב אסור ללמוד, ובאמת מש"כ המשנ"ב דאף דחיובא ליכא כו' ה"ז האפשרות הב' שכתב המג"א

(וגם נכון להחמיר), והיינו שאם החמיר והלך בלי מנעל ורוצה להקל לילך מעתה עם מנעל צריך לכך התרה, וגם נכון להחמיר לילך בלי מנעל ולא להקל לילך עם מנעל, וכן נהג מרן החזו"א זצ"ל וכן מרן שליט"א לילך בלי מנעל רק בגרביים.¹¹⁸² ואולי כונתו רק לאפוקי שלא ילכו יחפים ממש.

¹¹⁸¹. טעינו בנוסח השאלה וצ"ל בהיפוך והיינו כדלהלן: החמיר על עצמו והלך יחף כלו' עם גרביים בלי מנעלי בד ומעתה רוצה להקל ולילך גם עם מנעלי בד האם צריך לכך התרת נדרים, ונפק"מ לילד [שהגיע לגיל חינוך] האם כשהולך בלי מנעלי בד צריך שאביו יאמר לו להתנות ולומר בלי נדר כדי שאם יתחרט וירצה לילך עם מנעלי בד שיוכל לעשות כן. וע"ז השיב מרן שליט"א: צריך התרה

שם ס"ק י"ב (והטעם שמא ישמע כו' זהו מהפמ"ג כמש"כ בשעה"צ), אבל לאפשרות הא' שכתב המג"א לא קשיא משום דכתב שהולך בחול כדי להקביל פני רבו בשבת, והרי בשבת ודאי דשרי ללמוד. (וכיון שכן, קצת פלא, דלכאורה כיון שהביא המשנ"ב טעמו דהפמ"ג א"כ היה צ"ל האפשרות הא' דהמג"א).

ת. הלי' ת"ב. 1183 1184

מי שדינו לא לצום בת"ב שחל במוצ"ש אם חייב בהבדלה ואם מוציא אחרים יד"ח

תשובה תתתת

ש. או"ח תקנ"ו. מי שקיבל הוראה שלא לצום בת"ב שחל במוצש"ק ועושה הבדלה, האם יכול להוציא אחרים בהבדלה שהוא עושה (וכגון להוציא את אשתו וב"ב שמא לא יהיה מי שיוציאם אח"כ).

ת. י"א שפטור מהבדלה.

הדלקת נרות בתשעה באב שחל במוצאי שבת

תשובה תתתתא

ש. או"ח תקנ"ט. איתא במשנ"ב¹¹⁸⁵ להדליק במוצש"ק ב' נרות, האם בתשעה באב שחל במוצש"ק ג"כ מדליקין, שהרי אי' במשנ"ב¹¹⁸⁶ לכבות הנרות שבעמוד החזן.

ת. לא.

שמיעת מנגינות כל השנה

תשובה תתתתב

ש. או"ח תק"ס. האם מותר לשמוע מנגינות כל השנה. (מב"א).

ת. עי' רמ"א סי' תק"ס ס"ג.¹¹⁸⁷

התעוררות. 1184. עי' לעיל תשובות תתתשס"ה - תתתשס"ט עוד בדין הקבלת פני רבו יעו"ש. 1185. לעיל סי' ש' ס"ק ג', וז"ל שם, ומטעם זה יש נוהגים להרבות נרות במו"ש יותר מימי החול כו' עכ"ל יעו"ש. 1186. סי' תקנ"ט ס"ג ובמשנ"ב ס"ק י"ד ט"ו. 1187. הנה

1183. מסתמא כונת מרן שליט"א שהרי יש דברים המותרים ללמוד בהם בת"ב, ואנו שאלנו כי לא היה מסתבר כ"כ שרק דברים אלו הולך ללמוד מרבם, חדא משום טרחת התענית ועוד כי גם בלימודים אלו מסתברא שחידושים ודאי אסור לומר בהם מפני שזה משמח, ואולי הולך לשמוע דברי

תשובות ת"ב ושאר תעניות - תענית הגר"ח תשסה

בדין קריעה בראיית מקום המקדש

תשובה תתתתג

ש. או"ח תקס"א. הגיע למקום שרואים ממנו את מקום המקדש ועליו החליפה, האם רשאי להורידה וללבוש חליפה ישנה, או שכבר נתחייב לקרוע דוקא חליפה זו. (מח"א).

ת. עיין חכמת אדם כלל קנ"ב ס"ו בשם מהרי"ל.

זמן הורדת מפות שבת מהשולחנות בת"ב שחל במוצ"ש

תשובה תתתתד

ש. תשעה באב שחל במוצש"ק (יום א'), מתי מורידים המפות של שבת מהשולחנות, האם בשקיעה או בצאת הכוכבים.

ת. בצה"כ.

הלכות תענית

התנה קודם הסעודה ונרדם תוך הסעודה אם יש בזה משום קדוש יאמר לו

תשובה תתתתה

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקס"ד ס"ק ד') וז"ל, אלא אם כן התנה וכו'. קודם השינה ואז מותר אפילו גמר סעודתו קודם השינה וגם ישן אח"כ שנת קבע דעדיין לא קבל עליו התענית עכ"ל, ולעיל ס"ק ג' כתב המשנ"ב דלהמחבר אם נרדם תוך סעודתו שוב אסור לו להמשיך לאכול ולשתות כשהתעורר, אבל כמה אחרונים הסכימו שמותר לו לגמור הסעודה משום שהי' דעתו מתחילה להמשיך הסעודה ומ"מ המחמיר על עצמו קדוש יאמר לו עכ"ד. והנה באופן שעשה תנאי קודם הסעודה ונרדם תוך הסעודה בזה לכאוי' לכו"ע מותר להמשיך

לצורך מצוה כגון בבית חתן וכלה הכל שרי. עכ"ל. ושמעתי מחכ"א שליט"א דמדציין מרן שליט"א לדברי הרמ"א שכתב וי"א דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים כו', כנ' דש"מ דכונת מרן שליט"א דהאידנא דזה לא שייך מותר לשמוע.

ז"ל המחבר, וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם, וכתב עלה הרמ"א וז"ל, הגה וי"א דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה (טור), [וכ' המחבר] ואסור לשומעם מפני החורבן כו', [וכ' הרמ"א] הגה וכן

הסעודה ואין בזה משום קדוש יאמר לו, וכל שכן הוא, דאם כשאנו תוך הסעודה¹¹⁸⁸ מהני תנאי וודאי אין בזה משום קדוש יאמר לו כ"ש דהיכא שעשה תנאי קודם הסעודה דמהני תנאי ואין בזה אפי' משום קדוש יאמר לו.
ת. יתכן.

מי שאינו מתענה אם צריך לצאת מביהכ"נ גם כשהגבאי יודע זאת

תשובה תתתתו

ש. או"ח תקס"ו. מעשה שהי' [בתשעה באב] שהי' לוי אחד שלא התענה מפני חולי, וכשהגיע זמן קריאת התורה לא יצא מבית הכנסת, כי ידע שהבעל קורא הגבאי ידע שהוא אינו מתענה, ואפי"ה הבעל קורא הגבאי אמר לו בפני עם ועדה שיצא מביהכ"נ לפני שמתחילין קריאת התורה, והצדיק הבעל קורא הגבאי מעשה זה משום שהלוי הנ"ל הי' לוי יחיד בביהכ"נ, אמנם הלוי ההוא סבר שמכיון שידוע שאינו מתענה א"כ אף שהוא תוך הביהכ"נ מ"מ שלא יקראוהו לעלות ואפי' שהוא לוי יחיד בביהכ"נ. דברי מי צודקין. כלומר האם באמת כשהלוי שאינו מתענה הוא לוי יחיד בביהכ"נ הוא צריך לצאת מביהכ"נ אע"פ שידוע לגבאי שלא יקרא אותו לעלות.
ת. טוב שיצא.

בדין עליה לתורה למי שאינו מתענה

תשובה תתתתז

ש. או"ח תקס"ו. מי שפסקו לו שלא לצום בט' באב או ביוה"כ, האם יכול לעלות לתורה. (מעשה בא' שמהגר"ח גריינימן שליט"א פסק לו שאסור לו לצום בט' באב וביוה"כ"פ (ובסוף צם עד חצות [בת"ב] ואח"כ הרגיש מזה מאוד לא טוב) ונתנו לו עליה לתורה במנחה ואמרו לגבאי שאסור היה להעלותו מפני שלא צם והיה לו בזיון (שלא במתכוין כלל מצד הגבאי) ובקשתו לדעת אם צדקו בזה שהיה צריך ללכת מהס"ת אחר שקראו לו לעלות, ולדעת מה יעשה ביוה"כ אם להודיע לגבאים מראש שלא יעלוהו לתורה וחבל על הפסד המצוה).¹¹⁸⁹

1188. אלא הוא כבר לאחר הסעודה. דבשחרית ודאי יכול לעלות לתורה, ואף במנחה
1189. לענין יוה"כ, פסק לו הגר"ח ג' שליט"א מפני שזה שבת [כלו' שבשבת במנחה קורין בלא"ה

ת. עי' שו"ה סי' תקס"ז דין ו'. 1190

בדין טעימה ורחיצת הפה ביוה"כ

תשובה תתתתח

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקס"ז ס"ק ד') וז"ל, וביום הכפורים ובתשעה באב אסור. דאי אפשר לומר שלא קיבל עליה דלאו בקבלתו תליא ואפילו בפחות מרביעית אסור עכ"ל, הנה מש"כ המשנ"ב דלאו בקבלתו תליא, בשלמא לענין תשעה באב ניחא, אבל לענין יוה"כ למה צריך להגיע לזה והרי בלא"ה אסור משום העינוי שהרי אם יכניס לפיו הוא יהנה והרי צריך עינוי ביוה"כ, וא"כ למה הוצרך המשנ"ב לומר דטעם האיסור ביוה"כ הוא דלאו בקבלתו כו' דבלא זה נמי אסור משום עינוי דיוה"כ.

ת. להכניס לפה אין איסור.

קיבל עליו להתענות ונפל יום תעניתו ביום תענית גשמים לענין יוהרא

תשובה תתתתט

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקע"ה ס"ק ג') וז"ל, וכל התלמידים וכו'. היינו שחיוב הוא על כל תלמיד ואין יכול להפקיע עצמו לומר פטור אני, ודוקא כשואלים אותו דבר הלכה בתלמודו ואומרה דאז הוא בכלל תלמיד חכם וחייב להתחיל להתענות אבל אם לא הגיע לכלל כך איננו מחוייב להתענות אלא שאם רצה מתענה ואין בו משום יוהרא, אבל שאר כל אדם אינו רשאי דהרואה שמתענה מוכחא מילתא שעושה כן מפני הגשמים והוי משום יוהרא עכ"ל, והנה

מפקפקין בזה ובדיעבד אם קראוהו לכו"ע יעלה בזה אבל אם קראוהו למנחה או שקראוהו לשחרית כשחל באגד"ו למי שאינו מתענה יש דעות בזה אם יעלה ולכן יזהר מאד שלא יהיה בביהכ"נ כדי שלא יקראוהו ובדיעבד אם קראוהו והוא איש ת"ח ומחמת איזה אונס אירע שלא התענה בת"צ וצר לו לומר להם שלא התענה כדי שלא יהי' חילול ה' בדבר יכול לסמוך בשעת הדחק על המקילין ויעלה (ס"ו וסקי"ט כ' כ"א ושה"צ), עכ"ל מרן שליט"א שם.

וכעין המבו' בדעת המג"א המובא בשו"ה כדלהלן הערה הבאה, וכמדו' שכך הסביר הגר"ח ג בעצמו. ובערב יוה"כ תשע"א נשאל כן גם מרן שליט"א אם מי שאוכל ושותה שיעורים יכול לעלות לתורה [באופן שלא הי' בביהכ"נ לוי אחר] ומרן שליט"א ענה: אין בעיה. 1190. וז"ל מרן שליט"א שם, אין קורין בתורה מי שלא התענה או שאין בדעתו להשלים התענית ודעת המג"א דדוקא במנחה אבל בשחרית אם חל בב' וה' שבלא"ה צריך לקרות בתורה אע"פ שקורין ויחל יכול לעלות ויש

במש"כ המשנ"ב 'אבל כל שאר אדם כו' והוי משום יוהרא' יל"ע איך יתנהג מי שכבר בלא"ה מתענה וכגון שכבר קיבל עליו מקודם להתענות ימים קבועים, שאם יתענה יוכל להיות יוהרא כי יאמרו שהוא מתענה מפני הגשמים, ובשלמא אם היו יודעים שהוא כבר רגיל בלא"ה להתענות א"כ יודעין שאינו מתענה עבור הגשמים וא"כ לא הוי יוהרא, אבל אם אין יודעין מזה א"כ יוכל להיות יוהרא וכנ"ל שיאמרו שמתענה בשביל הגשמים. והאם יתענה בצינעא או יפרסם הנהגתו שרגיל להתענות ימים מסויימים או לא יתענה היום כלל.

ת. אם עושה מחמת סיבה אחרת אין כאן יוהרא.

בטעם שאין אומרים הלל הגדול כשנענו יום לאחר תעניתם

תשובה תתתתתי

ש. כתב המשנ"ב (שם ס"ק ל"א) וז"ל, תעניתם לא. דלא נענו מכח התענית רק משמיא דרחימו עליהו עכ"ל, יש לשאול שהרי אם צריך להתענות כמה ימים ה"ז נחשב לאחד כמבו' לעיל בס"ק ט"ז י"ז, וא"כ הכא למה לא נימא שנענו מכח מה שהתענו עד כאן. (ואולי המחבר מיירי באופן שהי' זה היום הראשון שהתענו). וקצת צ"ב מ"ש.

ת. אם הועיל הי' צריך להועיל תוך התענית.

הלכות ראש השנה

תפלת שחרית לפני אמירת הסליחות

תשובה תתתתיא

ש. כתב המחבר (או"ח תקפ"א א') וז"ל, נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים כו' עכ"ל, יש לשאול, האם אפשר להתפלל קודם שחרית ואח"כ סליחות. (אצלנו יש מנין שחרית בשש וחצי, וסליחות בשבע וחצי של המנין של שמונה).

ת. אפשר.

בכוונת הסליחות

תשובה תתתתיב

ש. בהנ"ל. בסליחות¹¹⁹¹, במוצאי מנוחה קדמנוך תחלה, יש לשאול, איך אומרים כן לאותם האומרים סליחות בבוקר. (נכד של הגר"ד שמידל שליט"א אמר לי ששאל כן את זקינו הנ"ל, וענה לו שכל יום ראשון קרוי מוצאי מנוחה, והביא ראיה מזה שלכל השנה השמינית קורים מוצאי שביעית¹¹⁹²).

ת. באמת ראוי לומר כן לפני נה"ח.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתיג

ש. בהנ"ל. בסליחות יום שני של עשי"ת, באשמורת הבוקר קראתיך (וביום שלישי של עשי"ת שחר קמתי להודות לך), יש לשאול, מי שאומר סליחות בלילה, האם אי"ז שקר, ולכאורה צריך להחליף התיבות ולומר בחצות הלילה קראתיך (וכן בחצות לילה באתי להודות לך).

ת. מחצות ולהלן נקרא אשמורת הבוקר.

הדלקת נרות בית הכנסת בשעת אמירת הסליחות

תשובה תתתתיד

ש. סליחות. האם מדליקים נרות בית הכנסת לסליחות. ואם כן, אם צריך להקדים ההדלקה קודם שמגיעים עשרה לביהכ"נ כמ"ש המשנ"ב בשם הכל בו בסימן קנ"א סעיף ט'. [ולענין תשעה באב כתב המשנ"ב בהל' ת"ב¹¹⁹³ לכבות אלו הנרות].

ת. כרצונכם.¹¹⁹⁴

מבעל החות יאיר ז"ל] שבספר 'מנהגים דק"ק וורמיישא' סימן קל"א (והובא גם בספר 'נרות לכבוד בית הכנסת' פרק ז' סימן ג' ס"ק י'): ומדליקין כל הנירות לסליחות, וכל ימי סליחה ותשובה מכבין הנרות בסיום הסליחות, וחוזרין ומדליקין קודם ברכו, כנהוג בכל יום. עכ"ל יעו"ש.

1191. עי' לעיל בתשו' מרן שליט"א על ביאורי התפלה, תשובות נוספות בביאור תפילות הסליחות וימים נוראים. 1192. עי' תענית כ"ט א' רש"י ד"ה מוצאי דכ' ז"ל, מוצאי שבת יום ראשון מוצאי שביעית שמינית עכ"ל ודוק. 1193. סי' תקנ"ט ס"ג ס"ק י"ד ט"ו. 1194. העירו בזה"ל: זה לשון 'הגהות' [שחלק מן ההגהות האלו הם

התרת נדרים ער"ה בפני עשרה

תשובה תתתתטו

ש. מובא במחזור בשם 'נהורא' לעשות התרת נדרים בפני עדה ואם א"א מ"מ צריכים להיות בית דין דהיינו שלשה, ע"כ. האם לכתחילה צריך להקפיד לומר ההתרת נדרים בפני עשרה, כי לא ראינו כהיום שנוהגין כן.
ת. לא שמענו.

אם ילוה כסף כדי ליתן צדקה קודם ימים נוראים

תשובה תתתתטז

ש. או"ח תקפ"א ד'. ונותנים צדקה לעניים, עכ"ל הרמ"א. תקופה זו אין לו כ"כ פרנסה, האם ללוות כסף כדי ליתן צדקה עתה קודם ימים נוראים.
ואם כן כמה.
ת. אין חייב.

אם יש עדיפות בש"ץ לוי יותר מכהן וישראל

תשובה תתתתז

ש. כתב המשנ"ב (תקפ"א ס"ק י"ב) וז"ל, שיהא בן שלושים שאז ראוי בן לוי לעבודה ותפלה הוא כנגד עבודה כו' עכ"ל. יש לשאול, האם לפי"ז עדיף ש"ץ לוי יותר מכהן או ישראל.
ת. לא מצינו.

באיזה תפלות שמו"ע יתפללו בקשות פרטיות בימים נוראים

תשובה תתתתיח

ש. או"ח תקפ"ב. בקשות פרטיות בר"ה, ויוה"כ, האם יש עדיפות להתפלל אותם במוסף יותר משאר תפלות. (זה נראה שהעולם רגילין להתפלל טפי במוסף, ואולי משום התקיעות שאולי משום כן הוי עת רצון טפי).

ת. מוטב בשחרית.¹¹⁹⁵

בענין הנ"ל

תשובה תתתתיט

ש. בהנ"ל. האם תשובת מרן שליט"א גם לכל ימות השנה או רק לענין ימים נוראים יש עדיפות בשחרית.

ת. כתבתי לאפוקי מוסף.

בסדר מלכויות זכרונות ושופרות

תשובה תתתתכ

ש. בהנ"ל. בתפילת מוסף דר"ה, במלכויות זכרונות ושופרות, סדר הפסוקים הוא תורה כתובים נביאים ומסיים בפסוק א' של תורה. ויש לשאול, למה אין סדר הפסוקים תורה נביאים כתובים.

ת. כי דוד המלך קודם לנביאים.¹¹⁹⁶

בכוונת תפלות ימים נוראים

תשובה תתתתכא

ש. בהנ"ל. שמחה לארצך וששון לעירך. קצת צ"ב, דהא כתב מרן הח"ח בס' שם עולם בשם הגר"א דששון בלשון הקודש פירושו שמחה עם תוגה, [ובזה פירש הגר"א הא דכתיב שש אנכי על אמרתך וגו' שאמנם שמח בתורה אבל יש לו תוגה על שאינו משיג יותר], וא"כ מהו "ששון" לעירך דהו"ל שמחה לגמרי לעירך.¹¹⁹⁷

ת. שלא הקדים.¹¹⁹⁸

1195. עיין בזה עוד תשובות תתתקע"ג - כי תבא כ"ח ס"ג. וצ"ב. ועי' בזה לעיל תשובות תתתקע"ה. 1196. עי' ר"ה ל"ב א' תוד"ה קצ"ט, ר'. 1198. עי' כתובות ח' א' במה דאמרי' בקיבוץ בניה לתוכה 'בשמחה'.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתכב

ש. בהנ"ל. עוד במוסף. ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קודש וגו'. קצת צ"ב איך אומרים כן ביום ב' דר"ה והרי כבר אי"ז ב"אחד" לחדש שהרי זה כבר ב' תשרי.¹¹⁹⁹

ת. ספיקא דיומא.

מי שאין בו כח לעמוד בשמו"ע דר"ה איך ינהג

תשובה תתתתכג

ש. או"ח תקפ"ב. ושם תקצ"א. מי שהוא חלש ואין בו כח לעמוד כל השמו"ע בראש השנה (וביוה"כ), האם ישב.

ת. יסמוך על הסטנדר.

גמר שמו"ע אחר קדושה אם יאמר ונתנה תוקף

תשובה תתתתכד

ש. ¹²⁰⁰ גומר שמו"ע אחר קדושה, האם יגיד ונתנה תוקף ביחידות.

ת. יכול.

אמר יהיו לרצון אם יאמר ונתנה תוקף וכן אם יאמר אבינו מלכנו

תשובה תתתתכה

ש. אמר יהיו לרצון אחר שים שלום, האם יאמר ונתנה תוקף עם הציבור. וכן האם יאמר אבינו מלכנו עם הציבור. או יגמור אלקי נצור ויאמר אח"כ לבד ונתנה תוקף וכן אבינו מלכנו.

ת. מסתבר שיגמור תחלה תפלתו.

¹¹⁹⁹. על אותו הצד שא' תשרי היה אתמול. ועיין תתקכ"ג בענין הכריעה שבתפ"י עלינו לשבח עירובין ל"ט א' במתני'. ¹²⁰⁰. ע"י לעיל תשובה יעו"ש.

אם ונתנה תוקף הוא חלק מהקדושה

תשובה תתתתכז

- ש.** האם נתנה תוקף חשיב חלק מהקדושה, כי בסוף נתנה תוקף אומרים 'שמך נאה לך כו' ככתוב על יד נביאך' כו'. (ונפק"מ¹²⁰¹ לשאלה קודמת).
- ת.** אינו קדושה ממש.

תפלת שמו"ע בקול בשאר ימות השנה

תשובה תתתתכז

- ש.** כתב המחבר (או"ח תקפ"ב ט') וז"ל, אע"פ שכל ימות השנה מתפללים בלחש בר"ה ויוה"כ נוהגין לומר בקול רם ולהטעות לא חיישי' כיון שמצויי' בידם מחזורים, עכ"ל. יש לשאול, המתפלל שמו"ע [בשאר ימות השנה] בלחש ותפלתו נשמעת באזני אחרים וזה מפריע להם על מי מוטל להתרחק למפריע כביכול או לשומעים.
- ת.** תפלה שנשמעת לאחרים אין עולה למעלה.¹²⁰²

בענין הג"ל

תשובה תתתתכח

- ש.** בהג"ל. שו"ר כן בראשית חכמה ובאור צדיקים מהזוה"ק ח"ב ר"ב א'. וז"ל האור צדיקים, אין להרים קולו בתפלת י"ח בחשאי כי יש מלאכים נקראים אזני ה' ממונים לקבל תפלתנו בלחש ואם אותה התפלה נשמעת לאזני אדם אז המלאכים הג"ל אין מקבלין התפלה ונדחית לחוץ רח"ל למלאכי חבלה הנקראים נץ כלב חמור וזהו ענין לנכח יביטו נכח ר"ת נץ כלב חמור הם ראשי הקליפות לכן שומר נפשו ירחק מהם ואפילו בר"ה ויוה"כ אסור להרים קולו בתפלתו בחשאי עכ"ל, ויש לשאול באופן שאינו יכול להתפלל בלחש וכגון שאינו יכול להתרכז ולכוין כשמתפלל בלחש או כגון שאינו שומע עצמו היטב כשמתפלל בלחש (וזה מצוי יותר בעת חזרת הש"ץ שקשה לשמוע עצמו כשמתפלל בלחש), האם גם בזה תפלתו נדחית למלאכי חבלה כנ"ל או לא.

¹²⁰¹. חכ"א העיר, דאפילו אם הוא חלק מהקדושה, לא עדיף זה מנקדש את שמך בעולם' שג"כ אסור לאומרו באלוקי נצור וכדין ברכות ק"ש דמותר רק קק"ק וברוך. ¹²⁰². כן איתא בס' ראשית חכמה

דיתכן דהוי לגבי אונס ואולי באונס אין התפלה נדחית. ואם נדחית האם יתפלל ביחידות משום זה כדי שלא תהיה נדחית תפלתו.

ת. ישתדל עד כמה שאפשר.¹²⁰³

בענין הג"ל

תשובה תתתתכט

ש. בהנ"ל. האידנא שיש לכולם סידורים האם שרי להתפלל בקול רם בכל ימות השנה, כמו שלכאורה משמע מדברי המחבר [הנ"ל] דשרי. (ובעבר מרן כ' לנו שתפלה שנשמעת לאחרים אין עולה למעלה - וראיתי זה מהזוה"ק).
ת. מוטב בלחש.

בענין הג"ל לענין יוה"כ

תשובה תתתתל

ש. בהנ"ל. איך שרי להתפלל בקול רם ביוה"כ, והא תנן (אבות פ"ה מ"ה) עומדים צופים ומשתחווים רווחים, ופירש הרע"ב וז"ל בשעת השתחויה נעשה להם נס ומשתחווים ברויח כל אחד רחוק מחברו ארבע אמות "כדי שלא ישמע את חבירו מתודה ומזכיר עוונותיו" עכ"ל.
ת. מי שאין חושש מותר.

יום א' דר"ה שחל בשבת אם מותר לישון

תשובה תתתתלא

ש. כתב הרמ"א (או"ח תקפ"ג ב') וז"ל, וגם נוהגים שלא לישון ביום ראש השנה ומנהג נכון הוא, עכ"ל. וכתב במשנ"ב (ס"ק ט') וז"ל, שלא לישון וכו' משום דאיתא בירושלמי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה. והאר"י ז"ל

לא הוי אונס ותפלתו נדחית מה יועיל מה שישתדל אע"כ דהוי אונס רק שצריך לזוהר שלא יתפלל יותר בקול ממה שאפשר לו להתפלל בלחש דאז לא הויא אונס בחלק שמתפלל בקול בעוד שיכול להתפלל יותר בלחש. ודוק.

מהזוה"ק. ובס' דינים והנהגות למרן החזו"א (או"ח פ"ד אות י"ח) איתא, היה מאריך בשמו"ע ומתפלל מלה במלה בלחש מאד. ועיין אבות פ"ה מ"ה בהרע"ב ד"ה ומשתחווים. ¹²⁰³ משמע מתשו' מרן שליט"א דבאמת הוי לגבי אונס ובלבד שישתדל להתפלל בלחש עד כמה שאפשר לו, דאי

אמר שאחר חצות מותר לישן שכבר נתעורר המלאך ע"י תפלות ותקיעות, וב"ח כתב שהר"מ היה ישן בראש השנה ויושב בטל כישן דמי. ועיין בחיי אדם שכתב דאחר האכילה יקבע עצמו ללמוד, ואם ראשו כבד עליו יישן מעט אם אי אפשר לו בלא זה, ויש נוהגים לגמור כל התהלים, עכ"ל המשנ"ב. יש לשאול, אם יום א' דר"ה חל בשבת, האם שרי לישון משום עונג שבת או"ד דיתכן דאימת הדין אלימא טפי מהעונג שבת.

ת. אין נ"מ בין שבת לחול.¹²⁰⁴

הטעם שאין אומרים תשליך גם ביום ב' דר"ה

תשובה תתתתלב

ש. ¹²⁰⁵ או"ח תקפ"ג. מדוע לא נהגינן תשליך גם ביום ב' דר"ה כמו דנהגינן כל דיני יום א' ביום ב', והאם יש נפ"מ בין זמן שקידשו לפי הראיה לזמנינו.

ת. תשליך אינו רק מנהג רמז לתשובה וסגוי ביום א'.

בדברי המשנ"ב שצ"ל מחה והעבר חטאינו ופשעינו

תשובה תתתתלג

ש. כתב במשנ"ב (סי' תקפ"ד ס"ק ב') וז"ל, צ"ל מחה והעבר חטאינו ופשעינו כי פשע גדול הרבה מחטא וצריך לבקש תחילה על הקל ואח"כ על החמור עכ"ל, (ובסי' תר"ז ס"ק י"א כ' בשם המטה אפרים שלא לשנות מנוסח שבסידורים שלא יוציא עצמו מן הכלל בשביל זה). ולו"ד צ"ל הי' מקום לומר דמה דאמרין אבינו מלכנו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו כו' זהו משום שכך הוא הסדר במקרא כדכתיב מחיתי כעב 'פשעיך' וכענן 'חטאתיך', וכמו שאמרין בהדיא בשמו"ע דיוה"כ או"א כו' מחה והעבר 'פשעינו וחטאתינו' מנגד עיניך כאמור כו' ונאמר מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאתיך וגו'. האם דברינו נכונים.

1204. ובעניינא דאימת הדין, עיין משנ"ב, תקפ"ד ס"ק א', תקפ"א ס"ק כ"ה, תקצ"ז ס"ק א', ושור"ע סעיף ב', ובשערי תשובה תקצ"ז על השור"ע יש מקומות כו', ובשערי תשובה תקפ"א ט"ו, יעו"ש. ועיין ס' שערי תבונה סי' א' למרן הסטייפלער זצ"ל זי"ע. 1205. מח"א שליט"א משנת תשל"ג.

(ומה שחותמין בא"ה מלך מוחל וסולח, כי כשנותנים שבח קודם משבחים על המחילה שהוא נמחל אע"פ שהי' חמור טפי ואח"כ משבחים על הסליחה שזה הקל יותר).

ת. עמש"כ בטעמא דקרא נצבים לר"ה.¹²⁰⁶

עומד באמצע שמו"ע אם יכרע עם הציבור ואם ישמע תקיעות

תשובה תתתתלד

ש. או"ח תקצ"ב. מי שבאמצע שמו"ע, האם צריך לכרוע ולהשתחוות עם הציבור כשאומרים עלינו לשבח בחזרת הש"ץ, וכן ביוה"כ כשמשתחוים בסדר העבודה. וכן מי שבאמצע שמו"ע והגיעו לתקיעות האם שיעצור ויקשיב, ואם לא הקשיב האם צריך להשלים אח"כ לשמוע התקיעות.

ת. אין חייב אבל מותר, ודוקא אם אוחז שם ותקיעות אפי' אין אוחז שם.¹²⁰⁷

אי תפלה בצבור עדיף ממעלת זריזין מקדימין למצות

תשובה תתתתלה

ש. כתב המשנ"ב (סי' תקצ"ה ס"ק ג') וז"ל, אחר התקיעות. ולא ילך תחילה למקום שתוקעין ואח"כ למקום שמתפללין שתפלת מוסף אין לאחרה יותר משבע שעות כו' ותקיעות זמנה כל היום כו' עכ"ל. לכאור' קצת יש לשאול, למה לא יתפלל מוסף ביחיד כדי שיוכל לילך למקום שתוקעין וירויח שמיעת התקיעות עם הציבור וירויח ג"כ מעלה דזריזין מקדימין למצות בכך שישמע התקיעות

מחה מקביל נגד פשעינו והעבר נגד חטאתינו, לכן תחלה אנו מבקשים מחה פשעינו דהיינו שהמזידים יתהפכו לשגגות, ואח"כ מבקשין העבר חטאתינו דהיינו אותן השגגות העביר לגמרי כיון שכבר נתהפכו לשגגות ודו"ק. עכ"ל מרן שליט"א שם. והנה לדברי מרן שליט"א הנ"ל יתכן דניחא גם אמאי באמת אף בקרא [דהבאנו לעיל בשאלה] הוקדם פשע לחטא, ודוק. ¹²⁰⁷. עיין או"ח

¹²⁰⁶. וז"ל מרן שליט"א שם, א"מ מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך. במ"ב סי' תקפ"ד סק"ג כ' שצ"ל חטאתינו ופשעינו שתחלה יש לבקש על הקל ואח"כ על החמור, ויש ליישב גירסתנו דביומא פ"ו ב' אר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כשגגות משמע דשגגות נמחל לגמרי כשמתפלל ומבקש, והנה מחה הוא לשון מחיקה שנשאר רשומו ניכר אבל העבר הוא שמעביר לגמרי, וכאן

מוקדם עם הציבור. ואולי מוכח מזה דתפלה בצבור עדיף טפי ממעלת זריזין מקדימין למצות.^{1208 1209}

ת. נכון.

בכוונת תפלת אבינו מלכנו

תשובה תתתתלו

ש. כתב המחבר (או"ח תר"ב א') וז"ל, בכל הימים שבין ר"ה ליה"כ מרבית בתפלות ותחנונים. הגה ואומרים אבינו מלכנו ערב ובוקר כו'. עכ"ל יעו"ש. צ"ב בהא דאמרין כתבנו בספר חיים טובים גאולה וישועה כו', דהא בגמ' ר"ה לא קאמר אלא דג' ספרים נפתחים, והיכן מבואר דיש ג"כ ספרים אלו. (וגם מה דאי' בר"ה שם פלוגתא היא בראשונים אי קאי על עוה"ב או על עוה"ז).

ת. ספר החיים קאי אכולהו.¹²¹⁰

בענין הנ"ל

תשובה תתתתלז

ש. בהנ"ל. יש לשאול, דלכאורה מה שמבקשים תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך, היה צריך לבקש קודם כל האבינו מלכנו. (כדי שכל הבקשות שלהלן מן הבקשה של תהא השעה כו', גם יקובל).

ת. אין נ"מ בזה.

ר"ה שחל בשבת אם יאמרו שלום עליכם ויזמרו זמירות שבת

תשובה תתתתלח

ש. ר"ה שחל בשבת. האם לומר שלום עליכם, וכן האם לומר זמירות שבת שרגילין לומר בכל שבת, או"ד שלא משום אימת הדין.

ת. אפשר לומר.

ק"ט. 1208. חכ"א העירני דלכא' מיירי הכא באחד כזה שלא יודע להתפלל וא"כ לכן אינו יכול להתפלל ביחיד וא"כ מהו הוכחה מהנ"ל דתפלה בצבור עדיף מזריזין מקדימין. ויל"ע. 1209. עי' בתשובות מרן שליט"א לעיל סי' רל"ב וסי' רל"ה. 1210. כן משמע נמי מדאמרין בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה כו', ולא אמרין בספרי חיים וכו'.

תשעה תשובות ראש השנה - יום הכיפורים הגר"ח

ר"ה שחל במוצ"ש לענין סעודת מלוה מלכה

תשובה תתתתלט

ש. ר"ה שחל במוצאי שבת. האם צריך לכוין בסעודה שזה גם סעודת מלוה מלכה, ואם צריך להוסיף דבר מאכל לכבוד הסעודת מלוה מלכה, ואם לזמר הזמירות ולומר הפסוקים והתפילות של מוצאי שבת. ואם לא, אם במוצאי ר"ה יש אז לעשות הסעודת מלוה מלכה.

ת. לא.

הלכות יום הכיפורים

אם מהני מחילת קטן במצות שבין אדם לחבירו

תשובה תתתתמ

ש. או"ח תר"ו. האם מהני מחילת קטן במצוות שבין אדם לחבירו, דאילו בממון הא נתבאר בגמ' ¹²¹¹ דלא מהני מחילתו. ¹²¹² (שמעתי מעשה שמרן הסטייפלער זצוק"ל גער בילד ונתברר שהיה טעות וכשנהיה בר מצוה ביקש מרן זצ"ל מחילה מהקטן. ומפי השמועה שמרן זצ"ל הסביר הטעם שהמתין עד הבר מצוה וזאת משום שלא מהני מחילת קטן. ואולי עשה כן לפנים משורת הדין, כי לכאורה לא מצינו בהדיא מקור לזה שלא יועיל מחילת קטן בבין אדם לחבירו).

ת. אין חילוק בין ממון לשאר דברים.

דין האבל לענין טבילה בערב יוה"כ

תשובה תתתתמא

ש. אבל ר"ל בתוך ז', מותר לרחוץ ולטבול בערב יוה"כ שעה או שתיים קודם הלילה, כמבואר ברמ"א סי' תר"ו ס"ד. ויל"ע אי מותר לו לצאת מביתו

בממון מהני מחילתו וכמו מקח וממכר שחכמים תקנו לקטן דמהני ליה כדי שיוכלו לשאת ולתת עמו כמב' בשו"ע שם, אבל במצוות שבין אדם לחבירו דאין טעם זה א"כ נשאר זה על מקומו שלא יועיל מחילת הקטן. כן הוא לפו"ר ויל"ע.

¹²¹¹. עי' ב"מ כ"ב ב' ועי' [שו"ע חו"מ סי' רל"ה ס"ג] ובטור ב"י שם. ¹²¹². עי' נתיבות המשפט חו"מ סי' רל"ה במשפט האורים - ביאורים ס"ק א' דלכא' מבואר בתוך דבריו דמהני מחילת קטן בממון, ועי' בב"י שם. ולפו"ר י"ל סברא דדוקא

לצורך זה, דהא שאר דיני אבילות כגון ישיבת קרקע ובלא מנעלים נוהג עד הלילה כמש"כ המג"א שם ס"ק י'. (מח"א שליט"א).

ת. מותר.

הכאה באמירת סחל לנו

תשובה תתתתמב

ש. או"ח תר"ז. האם מרן שליט"א מכה בסלח לנו ומחל לנו. (לא מצאתי ע"ז במשנ"ב).¹²¹³

ת. כן נוהגים.¹²¹⁴

בדין מדידה ביוה"כ

תשובה תתתתמג

ש. או"ח תרי"ב. בחינוך סוף מצוה שי"ג כתב דמוטב לחוש לאיסור אכילה ביו"כ מלחוש למדידה שהוא דרבנן. וק' הא מודד לצורך מצוה שמחויב לאכול ואינו רוצה לאכול כשיעור ואמאי חשיב איסור. (מח"א).

ת. הוא אומר טעם למה זה מצוה, ואם מותר בלא"ה אין כאן מדידה של מצוה.

מי שדינו שלא לצום כלל ביוה"כ אי אכילת תשיעי נחשב לו לתענית

תשובה תתתתמד

ש. מי שהורו לו שלא לצום כלל ביוה"כ (בגונא שכך הדין עמו), האם אכילת תשיעי חשיב לו לתענית או לא. (דאילו מי שאוכל ושותה בשיעורים נהי שצום דרבנן אין לו מ"מ הא הצום הדאורי' ודאי יש לו וא"כ לכאן פשוט שאכילת ט' חשיבא לו לתענית כי מדאורי' הוא צם בעשירי, ורק לענין מי שאינו צם כלל השאלה כנ"ל). והנפק"מ, דאי' בראשונים ב' טעמים לאכילת

הסידור שם, בברכת סלח לנו ותיקין דופקין נגד הלב באמירת חטאנו פשענו כוידוי אשמנו על פי המדרש (קהלת רבה ז' ב') ונראה לי שגם כן יכוף ראשו מעט כמו שכתב מהרי"ל עיין ריש סימן תר"ז. (מקור חיים סימן קט"ו). ובכל עת שאין אומרים תחנון לא נהגתי לדפוק. (קיצור הלכות שם). עכ"ל הסידור שם.

1213. כתב המשנ"ב [לענין יוה"כ] (שם ס"ק י"א) וז"ל, בשעת אמירת הוידוי כשמזכיר החטא יכה באגרופ על החזה או על הלב כלומר אתה גרמת לי שאחטא [אחרונים], עכ"ל.

1214. שו"ר מה שהובא בסידור עבודת השם [בעלזא] מהמקור חיים (סימן קט"ו) בזה, וז"ל

תשיעי, א', משום סעודת יו"ט, ב', כדי שיהי' כח לצום בעשירי, והנה מי שאינו צם כלל, כשהוא אוכל בתשיעי, סעודת יו"ט יש לו אבל הטעם כדי שיהא לו כח לצום אין לו. (ומי שצם בשיעורים יש לו גם הטעם כדי שיהי' לו כח לצום).
ת. כבר נסתפקו האחרונים בזה.

נפטר בעיו"ט ונקבר אחר יו"ט אם יאמרו תפלת יזכור ביו"ט

תשובה תתתתמה

ש. או"ח תרכ"א ו'. זקני ר' דוב ב"ר אברהם (הי"ד) ז"ל גרנדש¹²¹⁵, נפטר כשעה וחצי קודם כניסת שבת ויו"ט שביעי של פסח והלוי' היה במוצש"ק ויו"ט ונטמן קודם חצות (וע"פ צואתו לא הספידוהו ויצא בדיוק חודש ניסן שלא מספידים וגם כתב בצואתו שלא לכתוב שום תוארים על המודעות אבל ועל המצבה), והשאלה, שהיות ונפ' קודם יו"ט ונקבר אחרי יו"ט וביו"ט אמרו תפלת יזכור, האם בניו שליט"א היו צריכים לומר יזכור.

ת. שנה ראשונה אין אומרים.^{1216 1217}

הבדיל ואח"כ התפלל אם יאמר אתה חוננתנו

תשובה תתתתמו

ש. הבדיל על הכוס (כגון שלושים וחמש דק' אחר שקיעה) ואח"כ התפלל מעריב, כגון חולה שהתירו לו לעשות כן במוצאי יוה"כ, האם צריך לומר אתה חוננתנו.

ת. כן.¹²¹⁸

לו אמו ה", והוא עדיין בתוך השנה על אמו, האם יאמר יזכור על אמו אפי' שזה בתוך השנה על אמו, מאחר שכבר בלא"ה אומר יזכור על אביו. ונענע מרן שליט"א בראשו כאומר "כן" ואמר: יכול להיות. ¹²¹⁸. כן הוא במשנ"ב לעיל סי' רצ"ד ס"ק א' וז"ל, אומרים הבדלה וכו'. ואפילו אם נזדמן שהבדיל על הכוס מקודם מ"מ צריך להבדיל בתפלה ג"כ עכ"ל, ובתשו' מרן שליט"א כאן נתחדש דרך הוא הדין גם כשהבדיל על הכוס ל"ה דק' אחר השקיעה, דבמשנ"ב לא חילק בזה, שהרי

¹²¹⁵. ע"פ צוואת זקני ז"ל כתבנו הנוסח הנ"ל, שלא הרשה לכתוב יותר מהתואר ר' וכן ז"ל. ¹²¹⁶. כתב בקיצור שו"ע (קל"ג כ"א) וז"ל, גם נוהגין שבתוך שנה ראשונה למיתת האב או האם יוצא ג"כ מביהכ"נ כו' עכ"ל יעו"ש. ובס' כנפי יונה (הלכות שמחות פכ"א פל"ח בשם מרן החזו"א) כ' דהורה שלא לאומרו אך גם לא לצאת מביהכ"נ יעו"ש. ועיין או"ח תרכ"א ו'. ¹²¹⁷. שמעתי כשנשאל מרן שליט"א כך: מי שאומר יזכור, כגון על אביו שנפטר לפני ב' שנים, ולאחר שנה נפטרה

הלכות סוכה¹²¹⁹

אם קודם מברכין לישב בסוכה או קודם מברכין על המאכל

תשובה תתתתמז

ש. או"ח תרמ"ג.¹²²⁰ חכ"א אמר לי שראה את מרן שליט"א בסוכות תשס"ז מברך אקב"ו לישב בסוכה ואח"כ ברכת בורא מיני מזונות על עוגיה קטנה. האם כך ס"ל למרן שצריך לברך, ואם הטעם הוא משום הפסק בין ברכת ב"מ מזונות לאכילה. (ואם זהו הטעם, לפי"ז צ"ל שגם היכן שצריך לברך שהחיינו על פרי מרן מברך קודם שהחיינו ואח"כ בורא פה"ע, האם זהו כך באמת).
ת. נכון.

בטעם שאסור לישון עראי חוץ לסוכה

תשובה תתתתמח

ש. מ"ט אסור לישון עראי חוץ לסוכה, הרי "תשבו" כעין תדורו, ובביתו ישן גם עראי חוץ לסוכה. (מח"א).
ת. אין עראי לשינה.

הלכות לולב

בנטילת ארבעת המינים בידו אחת

תשובה תתתתמט

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרנ"א ס"ק ט"ו) וז"ל, הימנית. משום דהני תלתא מצוה והאתרוג חדא, ואפילו ברך עליו כבר ואח"כ נוטלו פעם שני כגון בשעת אמירת הושענות צריך ליטלו בימין, ואם נטל שניהם בידו אחת כתב בארחות חיים דלא יצא כו' ולענין הלכה יש להחמיר בשל תורה וצריך לחזור

על הסוכה אחר ברכת המוציא קודם שיטעום. וכתב במשנ"ב (ס"ק ז') וז"ל, אחר ברכת המוציא, כדי שיתחיל בסעודה דעל ידה הוא עיקר חיוב הסוכה ואח"כ יברך ולא הוי הפסק בין ברכת המוציא לאכילה דצורך סעודה הוא כמו קידוש, עכ"ל

י"א שזמן צה"כ הוא כ' דק' אחרי השקיעה כנהוג בירושלים וי"א מ"ה דק' כד' החזו"א.
1219. ע"ע בתשובות מרן שליט"א לעיל מסכת סוכה. 1220. ז"ל השו"ע (שם ג'), בשאר ימים מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא ונהגים לברך

וליתלו בלא ברכה עכ"ל, הנה מש"כ המשנ"ב 'ואם נטל שניהם בידו אחת כו' דלא יצא, בפשוטו הכונה להפעם הראשונה שנוטל הד' מינים והיינו אותו הפעם שמברך עליהו, אבל בפעם השניה שנוטל כגון בשעת אמירת ההושענות ע"ז לא כ' המשנ"ב דלא יצא כו', כי ע"ז לכאור' אין נידון אם יצא או לאו מאחר שכבר בירך בפעם הראשונה שנוטל ובירך. האם זהו נכון.

ת. נכון. 1221

בענין הנ"ל

תשובה תתתתנ

ש. בהנ"ל. מש"כ המשנ"ב, ואפילו ברך עליו כבר ואח"כ נטלו פעם שני כגון בשעת אמירת הושענות, ולא כתב 'כגון בשעת אמירת הלל', בפשוטו הטעם כי כשנוטל הד' מינים בשעת אמירת ההלל זה לא נקרא שנוטל פעם שני, רק זה נקרא שנוטל פעם ראשון כי אז נוטלים הד' מינים והיינו שמברכים עליהו קודם ההלל ולא מניחין אותם עד שגומרים ההלל, ולכן המשנ"ב שדיבר על הפעם השני שנוטלו כתב כגון בשעת אמירת הושענות ולא כתב כגון בשעת אמירת הלל.

אמנם יש לשאול לענין מי שאצלו נטילת הד' מינים זהו הפעם השניה (וכגון שהי' צריך להשכים ולצאת לדרך ולכן נטל הד' מינים משעלה עמוד השחר כמ"ש להלן סי' תרנ"ב ס"א ואח"כ כן הזדמן לו ד' מינים בשעת ההלל. או כגון שהוא מהמהדרים לברך על הלולב בתוך הסוכה בהנץ החמה ולנענע ואח"כ בהלל מנענעים שוב כמ"ש המשנ"ב סי' תרנ"ב ס"ק ד') ונטל אז בידו האחת האם יצא. וצדדי הספק הם, האם נימא דאף שכבר נטל ובירך קודם מ"מ כיון שעיקר מצות הנטילה היא בהלל כמ"ש סי' תרנ"ב ס"א א"כ כיון שנטל בידו האחת לא יצא, או"ד דכיון שכבר נטל פעם ראשונה כפי הדין ג' מינים ביד ימין והאתרוג בשמאל א"כ נימא דיצא אע"פ שכשנטל בהלל נטל בידו האחת ואף שעיקר מצות הנטילה בהלל מ"מ כיון שכבר נטל פעם אחת כדין נימא דיצא. ויל"ע.

יעו"ש. 1221. ומ"מ חובת ומצות הושענות [להרה"ג ר' ישראל דרדק שליט"א] פרק ג' סעיף לא קיים כדין. מחכ"א. ועי' ס' שמחת ישראל ו' ובהערות שם.

(וחשבתי דלפי מש"כ המשנ"ב (סי' תרנ"ב ס"ק ד') שהטעם שעיקר מצותו בשעת הלל הוא כדי לנענע בהודו והושיעא נא, א"כ מסתבר שכשנטל אח"כ בהלל בידו אחת אי"ז מעכב ולא יצטרך ליטלו שנית, והיינו כי עצם דין הנענועים אינם מעכבים כמ"ש המשנ"ב סי' תרנ"א ס"ק מ"ט).

ת. יזהר.¹²²²

בדין איטר לענין נטילת לולב והחילוק מדין איטר לענין הנחת תפילין

תשובה תתתתנא

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרנ"א ס"ק י"ח) וז"ל, דבחר ימין ושמאל דעלמא וכו'. דדוקא תפילין שהוא דאורייתא אזיל בחר ימין ידיה אבל לולב דנטילתו בימין הוא דרבנן משום חשיבותא בעלמא דיש בה תלתא מצות איטר הוא ככל אדם, וטעם הי"א דסבר דאזלינן בחר ידיה כמו בתפילין¹²²³ עכ"ל, והנה לדעה הראשונה לכאור' יש לשאול כך, דנהי דלולב נטילתו בימין הוא דרבנן מ"מ הא נטילת לולב עצמו הוא דאורייתא (ויש בזה נפק"מ גדולה לדינא כמ"ש המשנ"ב בס"ק א'. וכע"ז כ' המשנ"ב לענין שופר בסי' תקצ"ה) וא"כ למה לא יהא הדין בלולב כמו בתפילין לענין זה שיטול בימין ידיה. וקצת צ"ב. (והנה המשנ"ב לא פירש בהדיא טעמייהו של הי"א דאזלינן בחר ידיה כמו בתפילין, ואולי טעמייהו כמ"ש הכא, ומ"מ טעמייהו של הדעה הראשונה לכאור' צ"ב וכנ"ל).

ת. בתפילין שניהן דאורייתא.

הנחת תפילין בחול המועד

תשובה תתתתנב

ש. כתב הרמ"א (שם סעי' ז') וז"ל, ונהגו להחמיר להסיר התפילין כו' מידם כו' עכ"ל, הנה לא נזכר לא ברמ"א ולא במשנ"ב שאי"ז נפק"מ למעשה שהרי האידנא לא מניחין תפילין בחוה"מ, ולכאור' מ' מזה דלכתחילה מניחין

1222. לכאור' משמע מל' התשו' דבאמת הי' מקום לומר כמו שכתבנו לעיל ד"ה וחשבתי כו', אך מ"מ צריך ליזהר שגם בפעם השניה יטול בשני ידיו ולא
בידו אחת והיינו שאם נטל בידו אחת אף בפעם השניה יתכן להיות שזה מעכב. 1223. עי' בס' שמחת ישראל פרק ג' סעיף ב' ובהערות שם.

תפילין בחוה"מ, וכן מ' בסי' תרמ"ד, והא לא מצינו כן ולכאו' אמאי באמת אין מניחין.

ת. יש מתירין¹²²⁴ וכן נהגו בחו"ל.

בדיני הנענועים

תשובה תתתתנג

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרנ"א ס"ק מ"ז) וז"ל, ונכון שגם יכסכו בעלין בשעת הולכה והבאה, ובשעת הבאה יקריבו הרבה אל גופו נגד החזה כו' הכל מולין ומביא שלש פעמים כמו במזרח עכ"ל, הנה לשון המשנ"ב כאן בכל דבריו קצת משמע דדוקא ההולכה וההבאה צריך לעשות כמו במזרח והיינו ג' פעמים, אבל שאר דברים שכתב שעושין במזרח כמו כיסכו העלין והקרבת הלולב הרבה אל גופו נגד החזה זה אי"צ לעשות בשאר הצדדים שמנענעים. האם זה נכון, והיינו, האם מה שצריך לכסכו בעלין וכן להקריבו הרבה לגופו נגד החזה זה דוקא כשמטה הלולב לצד מזרח, או גם כשמטה לשאר צדדים דרום מערב צפון מעלה ומטה והיינו שגם בשאר צדדין אלו צריך יהי' לכסכו בעלין ולהקריבו הרבה לגופו נגד החזה.

ת. נכון.¹²²⁵

אם צריך לעשות כל הנענועים כשנוטל כל מין ומין בפני עצמו

תשובה תתתתנד

ש. כתב במשנ"ב (סי' תרנ"א ס"ק נ"ב) וז"ל, והכא אשמועינן יותר רבותא דאפילו אם הלקיחה לא היה בבת אחת רק בזה אחר זה ג"כ יצא¹²²⁶ עכ"ל, יש לשאול האם באופן הנ"ל צריך לנענע כל מין ומין והיינו כשנוטל הלולב צריך לנענעו לד' הרוחות ומעלה ומטה, ואח"כ (כגון) שנוטל ההדס ינענע ההדס לכל הרוחות, וכן בכולהו. או"ד שרק את הלולב צריך לנענע. או"ד שכשאינו נוטל כל הד' מינים יחד אין ענין בנענעיו כלל.

1224. לכאו' הכונה לדעת הרמ"א לעיל סי' ל"א
סעי' ב' דמניחין תפילין בחול המועד, ומשא"כ
להמחבר שם יעו"ש. ועי' בס' שמחת ישראל פרק
מ"ח סעיף ג' ובהערה 1605. וע"ע שם פרק א'
סעיף כ"ח הערות 66 67. 1225. עי' בס' שמחת
ישראל פרק נ"א סעיף ג' ובהערות שם.
1226. עי' בס' שמחת ישראל פרק ג' סעיפים י"ד
ט"ו ובהערות שם.

וביותר יש לשאול כנ"ל, באופן שנוטל כל מין לחוד 'ומברך על כל מין לחוד' וכהאופן שכ' המשנ"ב ס"ק נ"ו, האם צריך ניענוע בנטילת כל מין בפני עצמו (דיתכן דהיכן שאינו מברך ע"כ מין לחוד וכנ"ל בשאלה קודמת אולי שם אי"צ ניענוע של כל מין לחוד, אבל כאן שמברך על נטילת עץ עבות או על נטילת ערבה וכו' אולי יש יותר מקום לומר שיצטרך לנענע, שאולי ע"י הניענוע מקיים טפי מה שמברך על 'נטילת', ויל"ע).

ת. יש ענין.

בסדר אמירת ההושענות

תשובה תתתתנה

ש. או"ח תר"ס. בהושענות כמעט כל הסדר אותו הסדר, מלבד שאם יום א' בסוכות חל בשבת אז אומרים אום נצורה, ושאם יום א' דסוכות חל ביום שני אז אומרים אום אני חומה. מי תיקן נוסח ההושענות. ומי תיקן סדר ההושענות דלמה זה משנה באיזה יום חל סוכות. ולמה משנים הסדר.

ת. כמדומה שלבוש כ' הטעם לכולם.¹²²⁷

קריאת משנה תורה בליל הושענא רבא

תשובה תתתתנו

ש. האם לשמוע קריאת המשנה תורה בליל הושענא רבה.

ת. לא.¹²²⁸

בענין הנ"ל

תשובה תתתתנו

ש. בהנ"ל.¹²²⁹ האם יש ענין לשמוע חלק מהמשנה תורה וכגון באופן שלא הי' יכול לבוא בזמן שהתחילו כגון שהוצרך לילך באמצע הקריאה.

ת. לא.

1227. עיין לבוש הלכות סוכה סימן תרמ"ג סעיף א' באמצעו ועד סופו יעו"ש. ועיין שם אליה רבה ס"ק ג'. ועי' בס' שמחת ישראל פרק נ"ג סעיף י"א ובהערה שם. 1228. עי' בס' שמחת ישראל פרק נ"ו סעי' ב' ג' ד' ובהערות שם. 1229. שאלה זו נשאלה יחד עם השאלה דלעיל ובאמת לפי

בדין מי ששמע מאמצע פ' וזאת הברכה

תשובה תתתתנח

ש. כתב הרמ"א (סי' תרס"ט) וז"ל, ונהגו עוד להרבות הקרואים לס"ת וקורים פרשה אחת הרבה פעמים ואין איסור בדבר כו' עכ"ל. יש לשאול באופן ששמע הקריאה כגון משני של פ' וזאת הברכה והלאה ואח"כ שומע שוב מתחילת פ' וזאת הברכה עד שני. האם מהני, או שצריך לשמוע הפרשה כסדר מתחילת וזאת הברכה עד הסוף.

ת. מהני.

בדעת מרן החזו"א שאומרים תחנון אחר סוכות

תשובה תתתתנט

ש. איתא בדינים והנהגות למרן החזו"א וצ"ל שהי' אומר תחנון אחר סוכות,¹²³⁰ ויש לשאול כך, דהנה אי' בשו"ע שאין אומרים תחנון כל חודש ניסן, וכ' במשנ"ב משום שרובו קודש שי"ב ימים הקריבו הנשיאים וכל א' הי' יו"ט שלו ועוד ז' ימי הפסח ואיסרו חג ולכן עושין כולו קודש. ולכאור' בתשרי נמי שייך האי טעמא, והיינו, כי רובו קודש, וכך החשבון, ב' ימים טובים דר"ה (ער"ש שובה ושבת שובה) עיוה"כ ויוה"כ, ד' ימים שבין יוה"כ לסוכות, ז' ימי סוכות, שמיני עצרת, אסרו חג, סה"כ שבע עשרה ימי קודש (מלבד ער"ש ושבת שובה שעמהם זה עוד ב' ימים וסה"כ תשע עשרה ימים של קודש), וכיון שכן, למה אין עושין כולו קודש כמו ניסן, ועכ"פ תשרי לא גרע מניסן, כי החשבון בניסן הוא ע"י י"ב נשיאים שאי"ז ימים טובים השתא, ומשא"כ בתשרי שכולו יו"ט עתה, והי' צריך להיות תשרי קודש כולו יותר מניסן. וצ"ב טובא.

ת. בעשי"ת אומרים תחנון.¹²³¹

מתחילתו קודש בלא שום הפסק כי בי"ג ניסן כבר אין הטעם די"ב נשיאים וא"כ נמצא שיש הפסק, ועי' הגהות חתם סופר באו"ח סי' תכ"ט טעמים לומר דגם יום י"ג הוא קודש יעו"ש, אמנם במחצית השקל שם כתב דבאמת יום י"ג אינו יום קודש ואע"פ שיש יום שמפסיק מ"מ אי"ז גורע כיון שעכ"פ רובו של החודש הוא קודש, דז"ל שם,

התשו' על השאלה הקודמת אין כאן שאלה כלל. ¹²³⁰ עי' דעת נוטה ח"א דיני השכמת הבוקר ובהערה 19 שם. ¹²³¹ לכאור' צ"ב הכונה דהא זה גופא מה ששאלנו למה אומרים בעשי"ת מאחר שרובו קודש. וחכ"א ר"ל דכונת מרן שליט"א שצריך רוב חודש מתחילתו בלא הפסק כמו בניסן, אך לכאור' אי"ז הכונה, כי גם בניסן אין רוב החודש

הלכות חנוכה

בטעם שאין לובשים בגדי שבת בחנוכה כמו בפורים

תשובה תתתתס

ש. או"ח תר"ע. כתב הרמב"ם רפ"ג מחנוכה, וז"ל, ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים אלו כו' ימי שמחה והלל כו' וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה עכ"ל. ויש לשאול, למה בימי חנוכה לא לובשים בגדי שבת כמו ביום הפורים שלובשין כמב' ברמ"א תרצ"ה מאחר שדינים שלהם שוים בכמה דברים כנזכר ברמב"ם לעיל.

ת. גם בפורים אינו חיוב רק מנהג.

היכן היו כלי המקדש עד זמן הקמת המשכן

תשובה תתתתסא

ש. כתב במשנ"ב (סי' תר"ע ס"ק ז') וז"ל, דבאותן הימים כו', ר"ל בכ"ה בכסליו כדאיתא במדרש דמלאכת המשכן נגמר בכ"ה בכסליו אלא שהמתין הקב"ה בהקמה עד ניסן שנולד בו יצחק ואמר הקב"ה עלי לשלם לכסליו ושלם לו חנוכה בית חשמונאי כו', עכ"ל. צ"ב היכן היו הכלים עד הקמת המשכן. ועוד צ"ב א"כ מה טעם בצלאל (ברכות נ"ה א') שמנהג העולם אדם בונה בית ואח"כ מכניס כלים כו' כלים שאני עושה להיכן אכניסם.

ת. ה' איפה להחזיקם אבל הבנין צריך להיות כדרך שעושין.¹²³²

הוא שצריך לומר בהם תחנון מאחר שהם ימי רחמים ותחנונים שלכן ג"כ אומרים תחנון בסליחות, וכיון שממילא אין כל החודש כולו קודש כי על כרחנו חייבים לומר תחנון בעשיית מצד שהם ימי רחמים ותחנונים וכנ"ל, לכן כבר אין נפקא מינה במה שאנו נמנה ימי החודש ונמצא שרובו קודש, כי מאחר שלא יתכן להיות החודש כולו קודש [מהטעם הנ"ל שעל כרחך עשיית אומרים תחנון] א"כ כבר אין נפק"מ אפי' אם נמצא רוב החודש קודש, ולכן ניחא מה שאומרים תחנון אחר סוכות. 1232. עי' תשובות קע"ב קע"ג

ובאמת יום א' מפסיק ביניהן עכ"פ יצא רוב החודש בקדוש' עכ"ל יעו"ש. (הנידון שם במחזה"ש ובחת"ס הוא ל' המג"א שכתב 'ואח"כ' שהרי אח"כ הוא יום י"ג ולא ער"פ יום י"ד יעו"ש והבן). (והנה במשנ"ב לא מנה גם יום י"ד ניסן בין ימי הקודש שמנה שם ובאמת צ"ב אמאי כי ודאי אין אומרים בו תחנון כי הוא נחשב כבר ליו"ט. אמנם גם בלא יום י"ד עדיין יש הפסק של יום י"ג ניסן וכנ"ל). וחכ"א אמר לבאר כונת מרן שליט"א באופן אחר, והיינו, דעל עשרת ימי תשובה אין כלל נידון ופשוט

הדליק בביתו ואח"כ בבהכ"נ אם יברך ברכת שהחיינו

תשובה תתתתסב

ש. כ' בשע"ת (תרע"א ז', ד"ה בביתו) וז"ל, ועיין במחזיק ברכה בשם זרע אמת, אם הדליק כלילה הראשונה בביתו ואח"כ מדליק בבית הכנסת יברך שהחיינו ג"כ, ואם הדליק קודם בביהכ"נ לא יחזור לומר בביתו ברכת שהחיינו אם לא שמדליק להוציא ג"כ אשתו ובני ביתו ע"ש עכ"ל. והנה המשנ"ב (בס"ק מ"ה) הביא רק דין הסיפא של השע"ת, (וגם בשונה הלכות מרן שליט"א לא הביא דין זה) וצ"ב למה לא הביא גם דין הרישא של השע"ת, והאם ש"מ דהמשנ"ב פליג וס"ל דכשמדליק בביתו ואח"כ בביהכ"נ לא יברך שהחיינו. ואיך הדין למעשה. ואם הוא דבר התלוי במנהג ביהכ"נ, איך ינהגו בביהכ"נ חדש שעדיין לא היה להם בזה שום מנהג.

ת. אולי משום דלא שכיח.¹²³³

בדין המצוה להניח נר חנוכה סמוך לפתח

תשובה תתתתסג

ש. או"ח תרע"א ז'. נשאלתי. מה שאמרו, מצוה להניח בסמוך לפתח בנר חנוכה, האם איירי נמי בטפח מרובע. (היינו טפח ותרי חומשי ואלכסון מן הפתח).
ת. לא.

הדליק נ"ח למטה מכ' ואח"כ נטל והניח למעלה מכ' אם יצא

תשובה תתתתסד

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרע"א ס"ק ל') וז"ל, והניחה למטה מעשרים וכו', אבל אם הדליקה למטה מעשרים ונטלה משם והניחה במקום אחר 'תוך עשרים' יוצא דהא הוי הדלקה במקומה דשני המקומות כשרים עכ"ל. ובשעה"צ (ס"ק ל"ד) מחצית השקל 'ופשוט' עכ"ל. והנה יל"ע מהו בהדליקה למטה מכ'.

רבי משה כהן שליט"א אמר לי שבביהכ"נ לדרמן תמיד בירכו שהחיינו עוד בחיי ובנוכחות מרן הסטייפלער זצוק"ל, ועד היום עושין כן בנוכחות בנו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ואף ראה איך

ובהערה שם. ובספרנו מאור אהרן עה"ת פ' פקודי ל"ט ל"ב. ¹²³³. היינו דלכך המשנ"ב לא הביא הרישא של השע"ת ולא משום שפליג בזה על השע"ת. והנה גבאי ביהכ"נ חזו"א לדרמן הה"צ

ואח"כ הניחה למעלה מכ' האם יוצא, [ויש ב' טעמים לומר דיוצא, א'. דכיון שהדלקה עושה מצוה וכן שהדליק למטה מכ' א"כ מה לי שאח"כ העלה למעלה מכ'. ב'. דאם הדין שאינו יוצא א"כ ק' דהו"ל להמשנ"ב לכתוב דין זה שהוא חידוש שאינו יוצא, יותר מלכתוב את הדין שכתב שהוא פשוט כמ"ש בשעה"צ. ומאידך, מסתימת המשנ"ב לכאור' מ' דאינו יוצא ואולי הטעם שאינו יוצא דזה כמי שכיבה במזיד שאינו יוצא כמ"ש השעה"צ תרע"ג ס"ק ל"ב.

ולכאור' אין ללמוד דאינו יוצא ממ"ש המשנ"ב בתרע"ג ס"ק כ"ה דאם הדליקה במקום הרוח וכבתה לא יוצא, כי שם ההדלקה גופא לא הי' טובה כי הדליק במקום שודאי יכבה והרי זה כמי שנתן שמן פחות מכשיעור כמ"ש המשנ"ב שם, ומשא"כ כאן שההדלקה גופא הי' טובה כי הדליק במקום כשר ורק אח"כ העביר למקום פסול. ולפי"ז באמת יל"ד מהו באופן שהדליק למטה מכ' על דעת שאחר הדלקה יעביר למעלה מכ' האם יוצא כי מצד א' הרי הדליק במקום כשר ומאידך שמא מחשבה זו מחשיבה שההדלקה לא הי' במקום כשר]. ומה הדין הנכון כשהדליק למטה מכ' ואח"כ העביר למעלה מכ'. ואם כן הוא הדין גם באופן שהדליק למטה מכ' על דעת שיעביר למעלה מכ'.

ת. אם הי' דעתו להעביר לא יצא. 1234 1235

אם יש להעדיף הדלקת נ"ח בנר שעה ושמן זית יחד

תשובה תתתתסה

ש. כתב הרמ"א (תרע"ג א') וז"ל, ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר כו' ונוהגין במדינות אלו בנרות של שעה כי אורן צלול כמו שמן עכ"ל, וכתב במשנ"ב (ס"ק ד') וז"ל, שעה. ומ"מ מצוה בשל שמן טפי מנרות של שעה דע"י השמן נעשה הנס, עכ"ל. ויש לשאול כך, דהנה בנרות שבת הנני רגיל להכניס כך, נוטל כוסית זכוכית ומניח בתוכה נר שעה קטן ועל זה שופך קצת שמן זית (והשמן מתמלא בחלל שבין הנר לבין דופן הזכוכית) והיינו שכל נר הוא נר שעה עם שמן זית. וג' טעמים בדבר. א'. להרויח שיהא שמן זית.

אלא דק' כנ"ל דהו"ל למשנ"ב לכתוב דין זה שהוא חידוש כמ"ש בפנים, והבן. 1235. ועמש"כ מרן שליט"א בס' טעמא דקרא 'לחנוכה' בד"ה נראה, דזה הוי כהדליק ע"ד לכבות שלא מהני יעו"ש.

שמרן הגר"ח עונה אמן על הברכת שהחיינו. ולא ראה שהיה בזה נידון אצלם. וכן משמע מתשובת מרן שליט"א בעצמו כאן. 1234. מתשובת מרן שליט"א משמע דאם לא היה דעתו להעביר, יצא אע"פ שהעביר, וצ"ל דיוצא,

(כי לשים רק שמן זית לזמן קצת הרבה כמו שצריך בשבת (ומשא"כ בחנוכה דסגי בשיעור של חצי שעה) זה יקר מדי). ב. להרויח שיהא אורן צלול. (וכמדו' שכך זה דולק יפה יותר משמן זית לבד). ג. שאין בזה שום לכלוך כלל וכלל, ומשא"כ בשמן זית לבד שמשחיר וכו'.

והשאלה, אם לדברינו הנ"ל, והיינו לג' הרוחים שיש ע"י נר שעה ושמן זית יחד, אם יש להעדיף להדליק כך גם בנרות חנוכה. (ובזה האופן, נשאר דברי המשנ"ב כי באמת הנר דולק גם ע"י שמן זית שנעשה בו המצוה, אלא דמוסיפין נר שעה בשביל ג' רוחים הנ"ל שאינם בשמן זית לבד).

ת. כרצונך.

אם עדיף שהקטן ידליק בכל לילה רק נר אחד או שיצא בכל לילה ממנו שמדליק כרגיל

תשובה תתתתסז

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרע"ה ס"ק י"ד) וז"ל, ונ"ל דלקטן א"צ להחמיר כולי האי ודי שידליק בכל לילה רק נר אחד לכו"ע עכ"ל, יש לשאול האם עדיף שידליק בכל לילה נר אחד או עדיף שיצא יד"ח ממנו שמדליק רגיל והיינו ממנו שמוסיף בכל יום. (ואולי יכול קודם להדליק נר אחד ואח"כ לצאת ממנו שמדליק רגיל - ולא בהיפוך דהיינו שקודם יצא ממנו שמדליק רגיל ואח"כ ידליק נר אחד כי כיון שכבר יצא מאחר ברכתו תהיה לבטלה אם ידליק בעצמו אח"כ הנר אחד, אמנם אולי אפשר שיצא ממנו שמדליק רגיל ואח"כ ידליק נר אחד בעצמו בלי ברכה).

ת. כרצונו.

אם הכה"ג היה מברך על נ"ח בהדלקת המנורה בביהמ"ק. אם הדליקו נ"ח בבהכ"נ שבעזרה

תשובה תתתתסז

ש. או"ח תרע"ו. חשבתי לשאול, האם אחר שקבעו חכמים להדליק נרות חנוכה ובברכה, האם הכה"ג הי' מברך להדליק נר של חנוכה בהדלקת נרות המנורה (אף שזה שונה גם מצד שבמנורה מדליק כל יום ז' נרות ומשא"כ בנרות חנוכה מדליקין כל יום נר נוסף, וכו'). ואאמו"ר הגאון ר' יעקב שליט"א אמר לי, שזה כמו לברך על נרות שבת ברכת להדליק נר של חנוכה, כי הדלקת המנורה היא מצוה בפני עצמה. (וח"א העירני דזה יגרום פסול בהדלקת המנורה). אלא דאולי יש לשאול, האם הדליקו בביהמ"ק שבעזרה נרות חנוכה (והיינו מלבד

הדלקת המנורה), ולא גרע ממה שמב' באו"ח תרע"א שנוהגין להדליק נ"ח בביהכ"נ. ולא מצינו, והשאלה באמת למה לא נהגו להדליק בעזרה, דלכאורה לא גרע ממה שנהגו להדליק בביהכ"נ. ואולי לא הדליקו נ"ח בעזרה משום חולין בעזרה.
(האם הכה"ג הי' מברך בהדלקת המנורה בכל יום, ואם כן מה בירך, שהרי זו מ"ע דאורייתא).

ת. עי' ראב"ד פי"א מברכות הט"ו. 1236 1237 1238

אם עדיף שיברך על הראיה בזמן או שידליק מאוחר ויברך על ההדלקה

תשובה תתתתסח

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרע"ו ס"ק ה') וז"ל, ואינו עתיד להדליק באותו הלילה. אבל אם ידליק אח"כ לא יברך אראיה כיון דיוכל לברך אח"כ על ההדלקה עכ"ל, לכאו' מב' דאפי' אם ידליק מאוחר שזה בדיעבד אפי"ה זה עדיף ממה שיברך שעשה נסים (ברכת הראיה) בזמן לכתחילה. האם זה נכון ולכאו' מ"ט.
ת. נכון שזה עיקר המצוה.

הדליקה נרות שבת אם יכולה לצאת בהדלקת נ"ח

תשובה תתתתסט

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרע"ט ס"ק א') וז"ל, נר חנוכה תחלה כו' וע"כ אם הדליק של שבת ולא קבל שבת במחשבתו יכול להדליק אח"כ וכל זה באיש המדליק אבל באשה המדלקת כיון שהמנהג שמסתמא מקבלת שבת בהדלקתה א"כ לא תדליק שוב של חנוכה אלא תאמר לאחר להדליק כו' עכ"ל,

הוקבעה על הנרות שבמקד' שהן של תורה לפיכך עשאה כשל תורה. ובין כך ובין כך קשיא לי על אכילת מצה ועל אכילת מרור, כו', עכ"ל יעו"ש. 1237. עמש"כ בזה מרן שליט"א בס' נחל איתן סי' ה' סעי' ג' ובס"ק א' כולו יעו"ש והבן. 1238. עמש"כ מרן שליט"א בדרך חכמה פ"ו מהל' כלי המקדש ה"ח בבה"ל ד"ה שמונת.

1236. ז"ל הראב"ד, וכן הוא מברך על ביעור חמץ בין שבדק לעצמו בין שבדק לאחרים שמשעה שגמר בלבו נעשית מצות ביעור. א"א קשיא לי על מקרא מגילה ואם נאמר על כל מצוה שהיא מדבריהם אומר על שהיא כעין רשות קשיא לי נר חנוכה ואולי מפני שאין לה קצבה שמהדרין מוסיפין וכן המהדרין יותר. א"נ מפני שזו הברכה

יש לשאול בגונא דאיתרע שהבעל נתאחר מלהדליק בזמן בערב שבת, האם האשה יכולה להדליק נרות שבת ואח"כ לצאת עם הבעל בנרות חנוכה.
ת. יכולה.

אי מבדילין קודם או מדליקין נר חנוכה קודם

תשובה תתתתתע

ש. או"ח תרפ"א. כתב במשנ"ב וכ"כ מרן שליט"א בשונה הלכות, דבבית ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, לענין אם להבדיל קודם או להדליק נר של חנוכה קודם. איך מרן שליט"א עושה למעשה.
ת. מבדילין קודם.

בכוונת תפלת על הניסים

תשובה תתתתתעא

ש. או"ח תרפ"ב. בתפלת חנוכה. מסרת גבורים ביד חלשים, לכאור' צ"ב, הא הכהן גדול הי' גבור, וכמ"ש הרמב"ם.
ת. הרי כתב שאין מעכב.¹²³⁹

בענין הנ"ל

תשובה תתתתתעב

ש. כתב המחבר (או"ח תרפ"ב א') וז"ל, כל ח' ימי חנוכה אומר על הנסים כו', ועוד כתב המחבר (שם תרפ"ג א') וז"ל, כל שמנת ימי חנוכה גומרין את ההלל כו', עכ"ל. יש לשאול, איך לומר, ועל הנסים או על הנסים, וכן ואחר כך באו בניך או ואחר כן, וכן בהלל יהללך ה"א על כל מעשיך או יהללך ה"א כל מעשיך.
ת. יש בזה דעות ומנהגים ודעביד כמר עביד.

1239. עי' רמב"ם פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ב.

תשובות   חנוכה   הגר"ח   תשצג

בטעם שהוצרכו לנס השמן ולא אמרי' דהוי ביטול ברוב

תשובה תתתתעג

ש. שמעתי מקשים מ"ט בחנוכה היו צריכים לנס והלא היו יכולים לטפטף מעט מעט לתוך השמן הטהור ויבטל ברוב ואפי' דאין מבטלין איסור לכתחילה הכא הוי במקום מצוה. (מב"א).

ת. טמא לא בטל אלא אדרבא מטמא.

אם נ"ח הוא חובת גברא או חובת מנא

תשובה תתתתעד

ש. במה שמרן שליט"א דן עם חמיו מרן הגרי"ש אלישיב (שליט"א) זצ"ל אם נר חנוכה הוא חובת גברא או חובת מנא, הנה בשו"ת באר אברהם [לרבי אברהם אבן] סי' ט"ז חוקר בזה, והביא ראי' מדברי הר"ן שבת כ"ג א' וזל"ש דלא תימא דין נ"ח כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור ממזוזה עכ"ל, ומוכיח עוד מלשון הרמב"ם פ"ד מחנוכה ה"א דכתב שם מצוה שיהיה כל בית ובית וכו', ומשמע דהוא חובת הבית. (מב"א).

ת. הראי' מהר"ן ידוע לי.

בטעם שלא מזכירין חנוכה ופורים בברכת מעין שלוש

תשובה תתתתעה

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרפ"ב ס"ק ב') וז"ל, ובברכה מעין שלש בחנוכה ופורים אין מזכירין של חנוכה ופורים עכ"ל, יש לשאול מ"ט, ואי משום דחנוכה ופורים הינם דרבנן ומשא"כ שבת ויו"ט דאורי"י שעל כן מזכירין אותם בברכת מעין שלש, עדיין יש לשאול שהרי ברכת מעין שלש גופיה הוא דרבנן (ורק ברהמ"ז הוי דאורי"י) וכיון שכן למה לא יזכירו בו חנוכה ופורים שהן דרבנן.

ת. כיון שהוא ברכה דרבנן לא תקנו שיזכיר.

בדברי המשנ"ב סי' תרפ"ד

תשובה תתתתעו

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרפ"ד ס"ק ט') וז"ל, בפרשת השבוע. וה"ה אם רוצים לקרות בה שבעה או יותר מן שבעה ג"כ שרי והעיקר דבין כולם לא

יפחות 'משבעה' עכ"ל, יש לשאול דלכא' הו"ל להמשנ"ב לומר והעיקר דבין כולם לא יפחות 'מששה', שהרי לשון המחבר וקורין ששה בפרשת השבוע. וצ"ב.

ת. ס"ה שבעה.

בטעם שאין מברכין על מ"ע דזכור

תשובה תתתתעז

ש. ¹²⁴⁰ כתב המחבר (או"ח תרפ"ה ב' - ז') וז"ל, בשבת שניה מוציאין ב' ספרים בא' קורא פרה"ש ובשני קורא זכור את אשר עשה לך עמלק כו', יעו"ש, י"א שפ' זכור ופ' פרה אדומה חייבים לקראם מדאורייתא כו' יעו"ש. יש לשאול במ"ע דזכור, למה לא מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו כו' כמו כל המצות, ולכאורה אין לומר שברכות התורה של העולה לתורה הוי כברכת אשר קב"ו, חדא כי לא מכריזים לכיון בברכה זו, וגם דא"כ יהיה צריך לברך כשקוראים שלא בקריאת התורה וכגון קריאה נפרדת לנשים (וכמצוי) וכיו"ב, ולא מצינו שמברכים.

ת. לא תיקנו ברכה כיון שמברכין ברה"ת.

המקור לסוברין דפרשת פרה אדומה היא דאורייתא

תשובה תתתתעח

ש. ¹²⁴¹ מה המקור לאלה דס"ל דפר' פרה היא דאורייתא. (דכן כ' התוס' ועוד ומנ"ל מגמ').

ת. עי' בסוף ס' שיעורין של תורה לאאמו"ר שליט"א הנדמ"ת. ¹²⁴²

נלמד מ'זהרתם את בני' מטומאתם ולא ימותו בטומאתם בטמאם את משכני' יעו"ש. ובקו' ברכת אליהו כתב בשם מרן שליט"א עלה בזה"ל: למ"ד שפ' פרה מדאורייתא אמר הרב שליט"א בשם אביו זצ"ל שנראה שהמקור הוא ממה שכתוב 'למשמרת

¹²⁴⁰. עיין עוד בתשובות מרן שליט"א לעיל מס' מגילה. ¹²⁴¹. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. (ועיין נחל איתן למרן שליט"א סי' ט"ו ס"ב סס"ק ר'). ¹²⁴². כנ' הכונה למה שכתב מרן הסטייפלער זצ"ל בספר ברכת פרץ פ' חוקת שזה

הלכות מגילה

המתענה בער"ש אם יאמר סליחות

תשובה תתתתטט

ש. משנ"ב סי' תרפ"ו ס"ק ג'. מי שדינו להתענות בערב שבת, האם יאמר סליחות, שאולי גם ביחיד שייך הטעם שלא יוכל לטרוח לכבוד השבת.¹²⁴³

ת. נכון.¹²⁴⁴

בטעם דרך בקריאת מגילת אסתר גזרו שמא יעבירו ד"א ברה"ר

תשובה תתתתפ

ש. כתב המשנ"ב (סי' תרפ"ח ס"ק ט"ו) וז"ל, אין קורין וכו' דגזרו רבנן שמא ילך אצל חכם ללמדה איך לקרותה ויעבירנה ד"א בר"ה עכ"ל. יש לשאול מאי שנא דמגילות רות קהלת ושיר השירים כן קורין בשבת כמבו' בהל' פסח ס"ס ת"צ.

ת. שאינו חיוב אלא מנהג.¹²⁴⁵

אי יצא יד"ח כששלח משלו"מ והמקבל לא יודע ממני קיבלו

תשובה תתתתפא

ש. או"ח תרצ"ד. האם יוצאים במשלוח מנות כשהמקבל לא ידע מי שלח.

ת. י"א שלא יצא.¹²⁴⁶

בדין מתנות לאביונים

תשובה תתתתפב

ש. ¹²⁴⁷ במ"ב סי' תרצ"ד סק"ב כ' בענין מתנות לאביונים בזה"ל, ורשאי ליתן מאכל או מעות ולא מצאתיו כעת כמה יהיה שיעור מתנות [פמ"ג] כו',

זה חובה על כל יחיד ולכן חיישינן שיעבירו אבל שאר מגילות וכן כל קריאת תורה הרי זה חובת ציבור ולא חובת יחיד ובציבור מדכרי אהודי. מחכ"א. ¹²⁴⁶. עי' כתבי קהילות יעקב החדשים מועד סי' קע"ז דזה תלוי בטעמים של משלוח מנות יעו"ש. ¹²⁴⁷. שאלה זו מח"א שליט"א.

למי נדה חטאת היא' משמע שצריך לזכור, עכ"ל שם. ¹²⁴³. עי' משנ"ב סי' תקס"ה ס"ק י"ג. ¹²⁴⁴. היינו שבכה"ג באמת לא יאמר היחיד סליחות. ¹²⁴⁵. לכאור' אכתי ק' מכל קריאת התורה שהוא חובה, ועי' הג' פעולת שכיר על המעשה רב שתירץ בשם הגר"א שמגילה בפורים

עוד כתב נ"ל דלכתחילה צריך ליתן לאביון דבר הראוי ליהנות ממנו בפורים מאכל או מעות שיוכל להוציא בפורים עכ"ל. מבו' מל' המ"ב בשם הפמ"ג שיש כאן שני דינים, דין א' שבגד וכיו"ב לא מהני אף בדיעבד, ודין ב' שגם במאכל או מעות יש תנאי שצריך שיוכל להוציא בפורים ועל דין זה כתב הפמ"ג שזה רק לכתחלה נודין הא' לכאו' מקורו ברמב"ם פ"ב ממגילה הט"ז ובאור שמח שם ביאר שזה כמו מעשר שני ליתום וכו'. וצ"ע שהרי בפמ"ג שהוא מקור דברי המ"ב הן אמת שבתחלת דבריו מבו' כהבנת המ"ב בדבריו, אבל לכאו' בהמשך דבריו מבו' שהכל דין אחד הוא, שהפמ"ג הביא ראיה לדבריו מהא דע"כ לא פליגי הפוסקים אלא דעני יכול לשנות אבל בעה"ב צריך ליתן שיכול ליהנות ממנה בפורים, ושוב דחה הפמ"ג ראייתו וכ' די"ל להיפך דע"כ פסק הטור במגבית פורים לפורים דאדעתא דהכי נתנו דליכלו בפורים כו' משא"כ כשבעה"ב נותן לו כתונת ובגדים י"ל דשרי לכו"ע מ"מ נראה לכאו' דלכתחילה יש ליתן דבר שיוכל ליהנות ממנו בפורים וצ"ע יעו"ש. א"כ לכאו' חזי' שכל דברי הפמ"ג דן רק על נקודה אחת אם מהני בגד למתנות לאביונים או לא. וכן לכאו' משמע באשל אברהם שכותב הפמ"ג לעיין במש"כ על ט"ז בענין אי מהני בגד יעו"ש. וצ"ב דברי המ"ב.

ת. אין כאן ב' דברים רק תחלה דן על השיעור, ואח"כ אם סגי בשאר דברים.

ליל פורים¹²⁴⁸ שחל במוצ"ש לענין סעודת מלוה מלכה

תשובה תתתתפג

ש. כתב במשנ"ב (סי' תרצ"ה ס"ק ג') וז"ל, וירבה קצת בסעודה, ואפי' כשחל הי"ד במוצאי שבת דעשה סעודה חשובה בסעודה שלישית מ"מ צריך להרבות קצת בלילה לכבוד פורים אך אינה סעודה כמו למחר דשם צריך להרבות יותר כו' עכ"ל. קצת יפלא שלא הזכיר המשנ"ב חיוב סעודת מלוה מלכה, דכיון שיש חיוב סעודת מלוה מלכה א"כ מהו "ואפילו כו' מ"מ צריך כו'", והרי בלא"ה יש חיוב סעודת מלוה מלכה. [ואולי לכן כתב המ"ב מ"מ צריך "להרבות כו'", ולא מסתבר].

ת. עי' שו"ה סי' ש' דין ג' דמלוה מלכה אינה חובה אלא מצוה.¹²⁴⁹

¹²⁴⁸. עי' לעיל תשובה תתתת"פ מש"כ מרן שליט"א לענין אמירת תהילים בליל פורים יעו"ש. שאבר א' יש באדם שנשאר קיים בקבר אחר

¹²⁴⁹. וז"ל מרן שליט"א שם, אמרו הקדמונים

תשובות

מגילה

הגר"ח

תשצז

התפללו מעריב באמצע סעודת פורים אם יאמרו על הנסים בברהמ"ז

תשובה תתתתפד

ש. או"ח תרצ"ה ג'. מעשה שהיה אצל משפחה אחת שסעודת הפורים נמשכה עד לאחר צאת הכוכבים ואח"כ הגיעו לבית שם אנשים ורצו להתפלל מעריב בבית שם וכיון שכן קודם התפללו מעריב ואח"כ בירכו ברהמ"ז, האם טוב עשו או שהי' למנוע זאת ומ"ט, ועוד האם היו צריכין לומר על הנסים בברהמ"ז מאחר שכבר התפללו מעריב ומאידך הרי היו עדיין בסעודת פורים.

ת. לא יכולים לומר על הנסים.¹²⁵⁰

מחל לחבירו בליל פורים על משלו"מ אי יצא יד"ח משלו"מ

תשובה תתתתפה

ש. או"ח תרצ"ה ד'. אחד אמר לחבירו בליל פורים שמוחל לו על משלוח מנות ובכך יצא ידי חובת משלוח מנות, והשני טען לו דכיון שעד הבוקר לא הגיע זמן של מצות משלוח מנות א"כ לא מהני מה שמוחל לו מהלילה וא"כ לא יצא בכך יד"ח משלו"מ. דברי מי צודקין.

ת. לא מהני.¹²⁵¹

שלח לחבירו אוכל שאין חבירו יכול לאכלו אי יצא יד"ח משלו"מ

תשובה תתתתפו

ש. האם מהני לשלוח מנות אוכל שחבירו אינו יכול לאכול.

ת. יתכן וצ"ע.

ודגים וכדומה בצמצום מוטב ליפות בהן יותר את השלש סעודות (סק"ב ושה"צ וע"ל סי' רצ"א דין ה'). עכ"ל מרן שליט"א שם. 1250. עי' משנ"ב סי' קפ"ח ס"ק ל"ד. 1251. היינו דדברי השני

שנרקבו כל העצמות עד עת התחי' ונסכוי שמו ואינו נהנה אלא מסעודת מלוה מלכה ומ"מ אין סעודה זו חוב כמו הג' סעודות אלא מצוה בעלמא ונ"מ היכא שאין יכול לקיים כולן או שיש לו בשר

בענין התחפושות בפורים

תשובה תתתתפז

ש. או"ח תרצ"ו.¹²⁵² ילד שרוצה ומתעקש להתחפש בפורים לשוטר או חיל, או של חיה לא טהורה, האם להתעקש ולעמוד על המשמר שלא יתחפש לזה. (כי הרבה פעמים יש לילד לחץ חברתי שמפני כן רוצה להתחפש לזה).

ת.¹²⁵³ להתחפש לאשה זה איסור ע"פ דין אבל ילד שרוצה להתחפש לשוטר או חייל זה לא יפה אבל זה לא אסור, וחיה לא טהורה זה לא נעים אבל אי"ז איסור.

בטעם שהרמב"ם השמיט הדין דמשנכנס אדר מרבין בשמחה

תשובה תתתתפח

ש.¹²⁵⁴ מדוע השמיט הר"מ דין דנכנס אדר מרבין בשמחה, ויעויין בחת"ס או"ח ק"ס שהק' כן.

במה אפשר לקיים דין דמשנכנס אדר מרבין בשמחה (למי שאין דין עם עכו"ם).

ת. שמחה הוא בלב ובמקרה, וע"ד השמטת הרמב"ם אחר שראה בח"ס למה שואל.¹²⁵⁵

הנ"ל הן צודקין. 1252. עיין משנ"ב סוף 1254. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. תרצ"ו. 1255. ובע"פ אמר מרן שליט"א, דאין ג"מ לדינא. 1253. תשו' זו היה בע"פ ולא בכתב. ולדון עם עכו"ם הוי רק עצה.

יורה דעה

מליחה פרטית אי הוי ביטול תורה

תשובה תתתתפט

ש. בענין מליחת עופות ובשר, האם מן הראוי לכתחילה ללמוד דיני מליחה ולקיים אותה בעצמו (כמובן משחיטה מהודרת) או שיש בזה ביטול תורה כי אפשר לקנות מהכשרים מהודרים. (מח"א).

ת. אי"ז ביטול תורה.

משקין מגולין לענין תרופה

תשובה תתתתצ

ש. כתב המחבר (יו"ד קט"ז) וז"ל, משקים שנתגלו אסרום חכמים כו', עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, תרופה שהיא משקה האם גם בזה יש דין של משקין מגולין בלילה.

ת. ג' משקין אסורין משום גלוי מים יין חלב וברמב"ם מוסיף דבש וציר והשאר מותרין.¹²⁵⁶

משקין מגולין אם יש נ"מ בין היום לבין הלילה

תשובה תתתתצא

ש. משקין מגולין. מרן שליט"א כתב לי, שמחצות הלילה חשיב בוקר (לענין סליחות, ולענין מקרא בלילה) והשאלה אם זה חשיב כן גם לענין משקין מגולין שאם הי' מגולה אחר חצות לא יהא נאסר לשתייה.

ת. משקין מגולין אין נ"מ אם היו מגולין ביום או בלילה.¹²⁵⁷

האסורין משום גילוי שנתגלו בין ביום בין בלילה אסורין כו' עכ"ל יעו"ש. אמנם במסכת דרך ארץ [פרק תשיעי] איתא, והשותה משקין מזוגין ומשקין מגולים שלנו עליהם הלילה דמו בראשו. ולכאור' משמע דדוקא משקין מגולין של לילה יש בהו

1256. עיין בסוף ספר עבודת מלך (לנכדו דמרן שליט"א) עמ"ס ע"ז, בקונטרס שמירת נפש על רמב"ם הל' רוצח ושמ"נ ועוד תוספות רבות, בענין משקין מגולין ממרן שליט"א יעו"ש. 1257. כ"כ הרמב"ם פ"א מהל' רוצח הי"א וז"ל, כל המשקין

שיעור החור שנחשב למשקין מגולין

תשובה תתתתצב

ש. משקין מגולין. בקומקום שמחממין המים יש פתח קטן שדרכו מכניסים המים, האם זה חשיב גילוי. ואם כן, יש לשאול, מי שנמצא בבית חברו (ברשות של חברו אבל חברו לא בבית) ורוצה לשתות מהקומקום, האם שישפוך המים וישים מים אחרים, או דהוי גזילה, כי לפעמים יתכן שיצטרך לשפוך הרבה מים כגון שהקומקום הי' מלא מאוד.

ת. כדי אצבע קטן של תינוק בן יומו.¹²⁵⁸

בענין הנ"ל

תשובה תתתתצג

ש. בהנ"ל. מרן שליט"א כתב לנו: כדי אצבע של תינוק בן יומו. ויש לשאול, אם יש לכלי ב' פתחים שביחד זה שיעור של כדי אצבע קטן של תינוק בן יומו האם ג"כ נחשב למשקין מגולין. (זה מצוי בקופסת שימורים של שתי' שעושין ב' חורים קטנים האחד כדי שמשם יוציאו השתי' והשני כדי שע"י שיש חור נוסף השתי' יוצאת בקלות יותר, כך המציאות).

ת. אין מצטרפין.¹²⁵⁹

עוד בענין הנ"ל

תשובה תתתתצד

ש. מהו הגדר של משקין מגולין, שהרי המים ששותין הם מהכנרת והרי הכנרת מגולה בלי שום כיסוי ולמה אי"ז נחשב למשקין מגולין. (וכמו"כ השאלה על הבארות מים של פעם שהיו שותין מהם).

דאם כנים הדברים יל"ד ולומר דהוי גזילה כי עדיין חברו יכול להשתמש במים אלו לצורך אחר. וכגון נט"י ויתכן דכיון דמציל את חברו מן האיסור א"כ אי"ז גזילה, ויל"ע בכ"ז. ¹²⁵⁹. והטעם כיון ששיעור אצבע בן יומו מבואר בירושלמי דבפחות מזה לא נכנס נחש וא"כ לא שייך כאן צירוף כלל.

קפידא וקצת צ"ב, וצ"ל דאי"ז נפסק להלכה, ויל"ע. ¹²⁵⁸. מה שלא ענה מרן שליט"א על המשך השאלה, יתכן משום דמה ששאלנו שייך רק באופן שחבירו לא מקפיד על משקין מגולין, אבל מרן שליט"א הרי ס"ל דאין דבר כזה ולעולם כולן צריכין להקפיד ע"ז, וא"כ פשוט דאי"ז גזילה. אלא

ת. עי' רמב"ם פי"א מרוצח הי"א י"ב.¹²⁶⁰

שתיית משקין מגולין בהפסד מרובה

תשובה תתתתצח

ש. כשהרבה מים מגולין האם יש להקל לשתותם משום הפסד מרובה. ובפרט היום שהמים מאוד מאוד התייקרו.

ת. המחמיר אין ראוי שיקל.

בענין הג"ל

תשובה תתתתצו

ש. בהנ"ל. מתשו' מרן שליט"א כאן משמע שהקפידא שלא לשתות מים מגולין זה רק חומרא, ומאידך זכורני משמיה דמרן שליט"א שאף האידנא אי"ז רק חומרא. וצ"ב.

ת. הגר"א מחמיר.

שוכר דירה אם יכול לכוף המשכיר לחזור בקיר מפני סכנת השדים

תשובה תתתתצז

ש. יו"ד קט"ז.¹²⁶¹ ראיתי בשם צואת ר"י החסיד, לא יסתום אדם חלון בביתו אלא בשעת הצורך ישאיר בו נקב כי השדים דרכן לצאת בו וכשמפריעים להם הם מזיקין ע"כ. האם שוכר דירה יכול לכוף את המשכיר לעשות חור בקיר, ועוד האם מוטל על השוכר לשאול את המשכיר אם סתם איזה חלון.

ת. אין זה שייך לשוכר.

מחכ"א. 1260. וז"ל הרמב"ם בהי"א שם, כל המשקין האסורין משום גילוי שנתגלו בין ביום בין בלילה אסורין ואפילו היה בצדן אדם ישן אין אימת ישן על הזוחלין וכמה ישהו ויאסרו כדי שיצא הרחש מתחת און הכלי וישתה ויחזור למקומו. וז"ל הרמב"ם בהי"ב שם, שיעור המים שיאסרו אם נתגלו כדי שיהא הסם ניכר בהן ומזיק אבל אם היו המים מרובין כדי שתאבד בהן המרה הרי אלו מותרין בין בכלים בין בקרקעות וכן הדין בשאר המשקין, עכ"ל הרמב"ם. 1261. עיין פתחי

בענין הנ"ל השיעור שצריך לחזור

תשובה תתתתצח

ש. בהנ"ל. מי שיש לו בבית קיר משותף עם שכן, והיה בו פתח שסתמוהו, האם שיעשה פתח כצואת ר"י החסיד, כי החור שבקיר יגיע לשכן, וכן יש לשאול בהאי גונא הנ"ל ושהשכן לא מסכים.

ת. ראוי לעשות חור קטן אפי' כמלא מחט רק צריך הסכמת השכן.

אם מותר לאכול בכלי לא טבול של חבירו

תשובה תתתתצט

ש. יו"ד ק"כ.^{1262 1263} מה דין טבילת כלי של מישוהו אחר, האם כיון שלא טבל, אסור לו לאכול מכלי זה, או שזה רק חובת גברא, אך איסור בכלי עצמו אין. ואמרו לי שיש הוראה בזה ממרן זצ"ל.

ת. שמעתי ממרן להחמיר.

בדברי הש"ך בסימן קכ"ט

תשובה תתתתק

ש. יו"ד קכ"ט. נשאלתי. האם בש"ך יו"ד סימן קכ"ט ס"ק י"ז תיבת "אפי" הוא טעות סופר, כי ברמ"א שם כתב דרק אם אינו נתפס עליו כגנב אסור.

ת. אולי.

אם סבון ושמפו צריכים הכשר

תשובה תתתתקא

ש. יו"ד קנ"ה. האידנא דמשתמשים במה שקורין סבון ושמפו בבית המרחץ, האם דינם כשתיה לענין שצריך הכשר בד"ץ, או לא.

ת. יתכן.¹²⁶⁴

תשובה יו"ד קט"ז ס"ק ו'.¹²⁶² עיין שם ס"ח, ¹²⁶⁴. עיין יו"ד סי' קנ"ה, ש"ך ס"ק י"ז. ובאו"ח רצל"ע. ¹²⁶³. מח"א שליט"א. סי' שכ"ו בביה"ל ד"ה בשאר חלב.

תשובות   **יורה דעה**   **הגר"ח**   **תתג**

דיני קדימה לענין תפלה

תשובה תתתתקב

ש. כשיש לו להתפלל על אביו או על חמיו, מי קודם.

ת. אביו.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקג

ש. כשיש לו להתפלל על אמו או על אשתו, מי קודמת.

ת. אמו.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקד

ש. כשיש לאשה להתפלל על אביה ועל אמה או על בעלה, מי קודם.

ת. אביה.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקה

ש. בהנ"ל. הנה מרן שליט"א ענה רק לענין אם אביה או בעלה מי קודם, ועדיין יש לשאול כשיש לה להתפלל על אמה או על בעלה מי קודם.

ת. אמה.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקו

ש. אם יש לו להתפלל גם על הוריו וגם על רבותיו וכגון לרפו"ש, האם יש בזה ענין או דין קדימה, ואם כן את מי יקדים להתפלל עליו קודם על ההורים או רבותיו.

ת. רבו קודם.

הסתכלות במראה

תשובה תתתתקז

ש. יו"ד קנ"ו. מי שאביו מצוה עליו להחמיר שלא להסתכל במראה האם חייב לשמוע לו. (מב"א).

ת. אסור עפ"ד להסתכל במראה.¹²⁶⁵

אם חייב לשמוע להוריו לגזוז בזקנו

תשובה תתתתקח

ש. בהנ"ל. מי שאמו מצוה לו לסדר זקנו במספרים לרגל חתונת אחיו, מה יעשה. (מב"א).

ת. אין חייב.¹²⁶⁶

האיסור בדברי קבלה לגלח הזקן

תשובה תתתתקט

ש. יו"ד קפ"א. א' שאל את מרן שליט"א אם מותר להוריד הזקן, וכמדו' ששמעתי את מרן שליט"א עונה כך, דמדברי קבלה יש איסור דאורייתא (ואח"כ מרן שליט"א בירכו בקול רם שה' יעזור שיהיה לו זקן גדול - זה ודאי שמעתי) האם שמעתי נכון.

ת. לא אמרתי שיש איסור דאורייתא רק בדברי קבלה יש איסור (אבל במכונה יש חשש דאורייתא).^{1267 1268}

את הצדוקי הסריס ואמרו לו ברוך המקום שמנעך מזה ע"ש וכל הדורות הי' זה בזיון גדול מי שלא הי' לו זקן ורק בדורות האחרונים התחילו לזלזל בזה כי למדו מהגוים, ובתרגום יונתן אי' שעובר בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה והיינו אפי' מספר במספריים וכ"כ החינוך והוסיף ג"כ שעובר משום ובחוקותיהם לא תלכו והביאו החפץ חיים בספר המצוות הקצר (ל"ת קע"ז) ומרן החזו"א לא היתה דעתו נוחה מזה [לא מבעיא בהמכונות גילוח שנוהג היום שכבר כתב החפץ חיים (בלקוטי הלכות מכות כ"א ב' בעין משפט אות ז') שעובר על פאת

1265. כן הוא דעת השו"ע והגר"א ביו"ד סי' קנ"ו סעיף ב' (וסוף סי' קפ"ב) אמנם הרמ"א מיקל שם יעו"ש, ועי' משנ"ב סי' ש"ב סעיף י"ג. 1266. עי' מש"כ מרן שליט"א בענין זה וחומר, בארחות יושר סי' ה' - הדרת פנים יעו"ש הובא להלן. 1267. עיין יו"ד קפ"א בבית לחם יהודה וברכי יוסף וגליין מהרש"א. 1268. בענין הזקן יש לציין כאן מה דראינו בזה בכו"כ מקומות וכדלהלן: ראשית דבר עי' מה שכתב בזה מרן שליט"א בספרו ארחות יושר (סי' ה' - הדרת פנים), וז"ל: בשבת (קנ"ב א') הדרת פנים זקן וגינו בזה

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקי

ש. בהנ"ל. בשו"ת תורה לשמה (להבן איש חי זצ"ל) תשו' תמ"ז, כתב מהאר"י דזקן ארוך הוא מתנה טובה מהשי"ת לפי סודן של דברים,

(סי' קצ"ח) כתב מעולם אין דעתי נוחה מגילוח זקן כעין תער בהיותי מורגל באיסורו מדור הקודם והי' הדבר חמור מאד כמו גילוי ראש בחוצות והי' הדבר נחשב כשינוי מלבושיהם לבוש הישראלי ואף שפשטה המחלה גם בין התורנים יחיו לא נשתנה הדבר בשביל זה ולכן נפשי סולדת בענין זה, ואמר מרן ז"ל שכשנכנס אליו אדם שמוריד זקנו או שמגדל בלורית נהי' לו כ"כ לא טוב עד שעומד לו להקיא, וגם על הפאות שנותנין תחת האוזן לא היתה דעתו נוחה מזה ואמר שזה נראה כמו שמתבייש בהמצוה ואין לעשות כן וכן אמרו"ר זללה"ה אמר שאין לעשות כן, ובחור"ל נתייראו מהגוים שמלעיגין עלינו (אף שגם בלא"ה מלעיגין עי' מ"ב סי' תקנ"ד סק"ל בשם הח"א) אבל כאן בא"י שב"ה אפשר דרא בהרבה אצל הני תורה אין שום טעם לזלול בזה והשי"ת יזכנו ללכת בצורת ישראל כרצון התורה עכ"ל מרן שליט"א שם. ועי' עוד בשו"ת תורה לשמה (תשובה תמ"ז) מהבן איש חי זצ"ל (הובא בשאלה הבאה) שאפי' המתחכמים לקפל זקנם לאו שפיר עבדי יעו"ש לשונו הק'.

ועי' עוד בסידור הגר"א השלם בליקוטי הגר"א שע"ד הסוד מס' ספרא דצניעותא שביאר הגר"א ע"ד הסוד שיש בזקן י"ג תיקונים כנגד י"ג מידות רחמים יעו"ש באריכות כל הביאור בזה. ועי' בפ"י הרב מלבי"ם ז"ל בספר יחזקאל ה' א' דכתב שם שהזקן הי' לכבוד והוא משל אל הצדיקים ואילו שער הראש היו רגילים לגלח והיה נוול אל הנושאם והוא משל אל הרשעים יעו"ש. ועי' בספר שמואל ב' פ"י פסו' ד' ה' הא דמבר' שעבדי דוד התביישו שגילחו להם חצי זקנם כו' יעו"ש.

זקנם לא יגלחו ומרן החזו"א החמיר בזה מאד בכל מיני מכוונות גילוח ולא התיר אפי' למכור למי שמגלח בתער להצילו מאיסור תער רק ציוה למכור לגוי וכן אמרו"ר זללה"ה הי' מחמיר בזה מאד ואמר שקרוב מאד שזהו תער ממש ועוברין עליו חמשה לאוין וכ"כ מרן הגר"א שך שליט"א וז"ל בענין להסתפר הזקן עם מכוונת גילוח חשמלי יעוין בס' לקוטי הלכות על מס' מכות לבעל הח"ח בדף י"ד ב' בעין משפט שם שכתב שאסור ואין להקל בזה וגם ידוע שהחזו"א זצוק"ל אסר בכל מכוונה עכ"ל רק אפי' המסתפרים במשחה שקורין סם ג"כ מאד לא היתה דעתו נוחה מזה], והחפץ חיים חיבר ספר שלם ע"ז נקרא תפארת אדם וז"ל שם נכון לזוהר שלא לספר הזקן אפי' במספרים כי כתבו המקובלים שבזה עוקר צנורות הקדושה מלמעלה ואבותינו ואבות אבותינו במדינתנו נהגו להחמיר בזה וביותר כהיום שנהגו הרבה מפריצי עמנו בהשחתת התער מצוה רבה לכלל ישראל להתחזק בזה ולא להקטין הזקן אפי' במספרים דהיינו להראות לפני הכל שהמצות שצויתה תורה להצטיין בזה האיש יהודי חביב אצלנו ואין אנו מתביישינן בהם ח"ו וכעין זה איתא בברכות י"א משל למה הדבר דומה לאדם שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהי כנגד המשחיתים ופי' בתוס' רבינו יהודה (וכ"ה בחידושי הרשב"א שם) שהכונה שזה שאלו מפני מה הוא מגודל כ"כ וזה השיבו מפני שנמצא משחיתים אותו לגמרי ועוברים על לא תשחית וגו' לפיכך הראיתי בהיפוך עכ"ל ובקובץ אגרות ממרן החזו"א (ח"א סי' קצ"ז) ע"ד הסם אם אינו סם המות אינו גם סם החיים ומאד קשה עלי הדבר שאינו ממדת הצניעות ואין זה לבוש ישראל רק למדו מהגוים בגולה ושוללים בזה קדושה, ושם

והמתחכמים לקפל זקנם אע"פ שלא חותכים הזקן ח"ו לאו שפיר עבדי ע"כ, ומשמע דלחתוך הזקן אפילו רק לסדרו לאו שפיר עבדי כ"ש ממה דרק לקפל הזקן דלאו שפיר עבדי, וצ"ב דבשו"ת רב פעלים ח"ד בסוד ישרים סי' ה' כתב הבן איש חי מהאר"י דיש איסור גדול לעקור או לתלוש בידו אפילו שער אחד בלבד בכל מקום ובפרט בזקן כי הם צינורות השפע, והוסיף דמבו' דאם עיקרו של שער נשאר ורק קוצץ מאורך שלו לא נעקר הרמז הנרמז משמים באותו שער ועל המדה אין לחוש עכ"ל. ובעצם הוי סתירה בדברי האר"י זצוק"ל.

ת. אינו סתירה דעיקר הענין קאמר.¹²⁶⁹

בענין הדרת פנים

תשובה תתתתקיא

ש. מש"כ מרן שליט"א בארחות יושר סימן ה' - הדרת פנים לכאורה צ"ע משו"ת חת"ס או"ח סוף סימן קנ"ט. (מב"א).

ת. רבים הכחישו זה.¹²⁷⁰

ושליט"א, עיין להלן בד"ה והנה [הראשון] וז"ל, והנה בודאי יש לנו ללמוד משבטי י"ה ויוסף צדיקא כמבואר בפ' מקץ (מ"ב ח') ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו. וברש"י שם מש"ס כתובות (דכ"ז וב"מ דל"ט) לפי שהניחם חתומי זקן וכו' ועכשיו מצאוהו בחתימת זקן עי"ש. וכמה הרעישו ע"ז גאוני וקדושי עליון משוש דור ודור זי"ע. ומהם דודי זקני הגה"ק מופת דורו רבינו יעקב עמדין בסידור בהל' ת"ב שער הדלק וז"ל: אבל יותר מזו עושין הזכרים הנקראים בשם יהודים המגלחים פאותיהם להתדמות לנקבות ועוקרים כעשרה לאווין מתורת משה בכל יום בגלוי פנים וכו'. ונבאר מ"ש ממספר קרוב לעשרה במנינים. ואמנם ידוע שהמקיף פאת ראשו וכו' עובר בב' לאווין. ואם גם את הזקן תספה נוספו ה' לאווין הרי ז' ולא דלא ילבש גבר שמלת אשה שאפילו המלקט שצורה לבנה מתוך שחורות עובר בזה. יש כאן ח'. ועוד בה אחת כפולה עשירה. הוא אזהרת ובחוקותיהם לא תלכו. ולא תלכו בחוקות הגוי וכו' גי' תרי"ג מצות של תורה וז' של דבריהם ר"ל שכולן תלויות

ובספר ירמיה מ"א ה' ברש"י מב' דלא היו מגלחים הזקן רק אז גילחו מרוב צער כשנודע להם על חורבן הבית יעו"ש.

וגבי אהרן הכהן כתיב (תהלים קל"ג ב') כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיורד על פי מידותיו וגו' ופרש"י שם וז"ל כשמן הטוב שנמשח בו אהרן הכהן שיורד מראשו אל זקנו אל פי ראש הכתונת שלו שהזקן שוכב על פי הכתונת כו' עכ"ל.

ועי' הוריות י"ב א' דאמרי' התם ת"ר כשמן הטוב וגו' יורד על הזקן זקן אהרן וגו' כמין שני טפי מרגליות היו לו תלויות לאהרן בזקנו כו' יעו"ש. 1269. עיין ס' אישי ישראל בתשובות מרן שליט"א תשובה י"א וז"ל, סי' ד' סע' י"ט בשו"ע מגלח ראשו צריך נט", יל"ע האם ה"ה מגלח רק זקנו, והשיבו מרן שליט"א, אסור לגלח זקנו. 1270. עמש"כ בשו"ת תירוש ויצהר להגה"ג ר' צבי יחזקאל מיכלזאן זצ"ל סימן ס"ח בענין הזקן בתוך דבריו שם (ולהלן מיניה בתוך דבריו מייתי באורך בענין דברי מרן החת"ס הנ"ל וכתשובת מרן

בשמירת העשרה הנ"ל. ובשביל אלה כולן נמשכין אחריהם. כי העובר אפי' מצות ל"ת א' בשאט נפש הרי הוא מין וכופר בכל התורה כולה וחמור מהנכשל בערוה של כרת מחמת שיצרו תוקפו ויש לו תקנה בתשובה. מה שאין כן המרים יד אפילו באות א' מהתורה וכו' והוא אפיקורוס וכו' וכמ"ש הוי מושכי העון כעבות העגלה ע"י התשוקה נמרצת להדמות לבני נכר. הרי בלי בושע ע"ע שאין להם חלק באלקי ישראל וכו' עיי"ש. ובכמה דרשות דברי שלהבת י"ה מקדוש ישראל בס' יערות דבש ע"ש. והנה מה טוב ומה נעים דברי קדוש זקני הגאון רשכבה"ג בעל ההפלאה ז"ל בס' פנים יפות פ' קדושים (י"ט כ"ז) וז"ל: ודורשי רשומות אמרו שעונש הוא שמשחית הזקן שהשדים בדמות פרות מענשין אותו ואמרו ז"ל הרמז ע"ז שרית פ'את ראשכם ו'לא ת'שחית הוא פרות. ויש לרמז בזה במ"ש דהע"ה אדם ביקר כל ילין נמשל כבהמות נדמו. כי הזקן הוא היקר וההדר כדכתיב והדרת פני זקן (עיי' ברכות ד"א שבת ד' קנ"ב ובמדרש שאשתו של קרח אמרה לו כי משרע"ה שחק בהם ונטל הדרת פניהם) והמשחית אותו הוא נמשל דהיינו שמושלין עליו שדים שדומין כבהמות. אמנם עיקר ההשחתה הוא מפני שפיאות הזקן הם כנגד י"ג מדות והם צינוריות השפע שמשפיע רחמים וחסדים ונשיאת עון ופשע והוא קיום עולמות כדכתיב עולם חסד יבנה. והיפוכו הוא השחתת עולם. וע"ז אמרתי תוכחת מגולה על אותם אנשים אשר לא יחפצו בהשחתת הזקן לגמרי ומשחיתים מלפנים ומלאחור ומניחים באמצע עליהם נאמר גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית וכו' ויש לפרש בזה מ"ש (ישעי' בסי' א') בנים משחיתים עזבו את ה' וכו'. עוד כתב האריז"ל שלא לגדל בלורית שערות הראש וכו' והאומרים לרע טוב ולטוב רע משחיתים הזקן ומגדלים הבלורית על אחוריהם וכו'. וע"ז נאמר נאצו קדוש ישראל נזורו אחור וכו' עיי"ש באורך. ובס' שעב"ר (פ' תזריע) מביא מסה"ק בפסוק ואיש או אשה כי יהי' בו נגע בראש או בזקן בין אם הוא עצמו השחית את זקנו שאין נגע כמותה ובין אם אשתו גלחה שער ראשה ע"י ב' נגעים אלו בא עלי' העונש וכו' וקרינן יהי' בו הנגע דמביא קללה ודלות

כמבואר (בזוה"ק נשא). ועיי' בספר נפש דוד (פ' אמור) ועיי' בס' עברי ח"ב בקונטרס מערכת ישראל בשם ספר הזכרונות. ושם במאמר ההפקירות לענין מקצץ הזקן והתדמות לעכו"ם עיי"ש. ומדברי דו"ז הגאון יעב"ץ ז"ל הנ"ל משמע דס"ל דעובר בב' לאוין. היינו דמשום חוקות העכו"ם הוא לאו מיוחד ועיי' בזה בס' משנת חכמים ה' ע"ז אות נ"ד בכוונת הרמב"ם ז"ל ובס' מעשה רוקח על הרמב"ם שם.

והנה בדבר מה שמביא הגה"ק ז"ל בשו"ת ח"ס (חאו"ח סי' קנ"ט) בשם היש"ר מקאנדי' באילים שלו אודות אבי המקובלים רבינו מנחם עזרי' מפאנו בעל עשרה מאמרות ז"ל ראיתי לכ"ת בקונטרסיו שנדפס בספר תורה מציון (שנה שביעית ח' ב' וג' סי' י"ד. ושנה שמינית ח"ב סי' ה'). ובס' המאסף שי"ל בעה"ק ירושלים תוב"ב שנה שביעית סי' י"א כ' ק"ח) שמביא בזה מדברי רבינו יוסף אירגאס ז"ל בשו"ת דברי יוסף שראו במנטובה צורת הרמ"ע ז"ל והוא בזקן מלא על כל גדותיו. הנה עתה נתברר הדבר יותר. ואמת יצא ע"פ הארץ ע"י הרבני מו"ה יהודא לייב וואידיסלאווסקי מעיר לאדז שהי' לו את הספר מאמר הנפש להרמ"ע מפאנו (ד' פיעטרקוב תרס"ד) וציירף לזה קונטרס תולדות הרמ"ע. ובראש הספר הציג את תפארת תמונת הרמ"ע בהעתקה ליטאגראפית בעזרת קרני אור על נחושת קלל. והדפיסה במספר רב להפיצה בכל תפוצות ישראל. והצייר מהרמ"ע שלח אליו הרב ר' יוסף ירא אבד"ק פירארה אשר באיטליא מאשר בא לידו מק' מנטובה עיר מולדתו וא"כ מציאות התמונה לעינינו מקיימת את העדות משו"ת דברי יוסף. ומ"ש כ"ת שיחי' בהמאסף סי' ק"ח שם מס' וילקט יוסף עדות מהר"צ מקאמאנא שראה ג"כ תמונת הרמ"ע בבית עקד התמונות והציורים ביר וויען והוא ג"כ בחתימת זקן מלא כהלכתה. ויפה כתב בשו"ת דברי יוסף שם דהרואה והמגיד טעה ואין למידין הלכה מפי מעשה. ובאמת כל איש רואה כמה פעמים שמספרים מעשה שהי' בעיר פלונית ובאדם פלוני והוא עד או ראה או ידע ואח"כ נתברר שלא דובים ולא יער. ולזאת אמרו ז"ל אל תדין את חברך וכו' ור"ש בן שטח אומר (באבות פ"א מ"ט) הוי מרבה לחקור את העדים וכו' וחזה זאת במעשה שקרה לו

כמבואר ברש"י סנהדרין (ד' מ"ד ע"ב) בירושלמי חגיגה פ"ב ודו"ק.

וע"ד כו' וכן הוא עפ"י רוב שדוברים עתק על צדיקים וקדושים ועוד יגידו כי בעיניהם ראו מעשה שהי'. בעת שהוא שקר מוחלט. ואויבים אפקי לקלא. או כי טעו בדמיונם ואינם יורדים לסוף דעתם של אותם גדולי ישראל. ועל כגון דא אמרו ז"ל אם ראית ת"ח שעובר עבירה וכו' אל תהרהר אחריו וכו' ומי יודע מי הביא השמועה הזאת להיש"ר מקאנדי' וגופי' דעובדא היכי הוי או דנאמר כמ"ש בשו"ת ד"י דאיש חילני ה' הרמ"ע ז"ל או כמ"ש כ"ת שיחי' דבעת שראו אותו כן ה' חולה על איזה מכה תחת שערות הזקן. או אולי ה' גם אצל הרמ"ע ז"ל צורך שעה מפני הגזירות בימים ההם וכעין שמביא בשו"ת חתם סופר ז"ל שם דגם בימי גזירות תתנ"ו והרועים וכדומה התירו גדוליהם להמכתתים רגליהם לשנות מלבוש ולגלח זקנם שלא יכירום האויבים כי אז כבר גלחו העכו"ם זקניהם עפ"י מעשה ממלך פולין א' שהי' סריס כמבואר בספרי הימים והתירו חז"ל שהיו בימים ההם לעשות כן ולהיות גילוח הזקן ע"ש. ומי יוכל עתה לדעת איזה סיבה וגזירה רעה שהיתה אז גם על הרמ"ע ז"ל בימיו ואין דנין אפשר משאי אפשר. ואולי דעל אופן זה כיוון גם בס' ברכי יוסף חיו"ר ד' ס' קפ"א. ובס' עבודת הקודש מורה באצבע ס' ד' אות קל"ה שכו' דלמי שהוא שרוי בערי אדום טפי עדיף לעשות בסם מבמספריים עיי"ש. היינו דבערי אדום היו גזירות כמו אלה שהיו שרויים בין העכו"ם והוכרחו לזה אולי בעת סכנה שלא להכירם. וכמה מאחב"י ניצלו גם בימינו אלה בעת הפרעות אם לא הכירו אותם בעוה"ר. ועיין לדו"ז הגאון הקדוש יעב"ץ בספרו עדות ביעקב (דף כ"ה ע"א) מה שמביא מעשה נורא ששמע מפה קדוש אביו הוא זקני מאורם של ישראל החכם צבי ז"ל מה שהתירו חכמים שבדור להרב ר' משולם חתן רבינו הר"א מזרחי ז"ל מפני גזירות המלכות ע"ש ובס' שמן הטוב (דף ס' ע"ב) במעשה שהי' והרואה את הרמ"ע ז"ל עושה כן לא ידע טעמו של דבר (ועיין שבת ד' קכ"ז ע"ב) ת"ר מעשה בחסיד א' וכו' ושם מעשה בר' יהושע. ומי לנו גדול מעלי שחשב חנה לשיכורה. ועיין ברכות (דל"א בזה).

ויוסף הצדיק הביא דבתם רעה אל אביהם שראה שאוכלים אבמ"ה וכו' ובאמת קיימו כל התורה כנודע תירוצים בסה"ק שנאמרו בזה דשניהם צדקו יחדיו ואכ"מ להאריך.

ואגב דאסיקנא בההיא ענינא אתן לפני כ"ת שיחי' מה שאמרתי לתרץ הא דפסק הרמב"ם (ה' ע"ז פ"ב ה"ב) דעבדים חייבים בהקפת הראש כאנשים כו' עכ"ל שו"ת תירוש ויצהר. והבן.

והנה הבאנו כאן דברי שו"ת תירוש ויצהר בעיקר לענין מה שכתבו אודות הרמ"ע מפאנו זצ"ל וכנ"ל, אך עיין בשו"ת שם באורך עוד דברים נוראים ממש בענין הסרת הזקן ואפי' שלא בתער ונעתיק עוד מקצת ממש בזה משם וז"ל שם: וכבר הובא בס' עולם עשייה (דף ק"ד ע"ב) מעשה מרבינו יהודה החסיד שהי' בעירו עשיר אחד והי' מגלח זקנו במספרים והי' החכם הנז' מוחה בו ולא השגיח על דבריו אמר העשיר אסטניס אני ואיני יכול לסבול הזקן וא"ל החכם רבי יהודה החסיד הנ"ל ידוע תדע כי מרה תהיה אחריתך כי אחרי מותך יבואו מלאכי חבלה הדומים לפרות ויהי' דורסים על פאת זקנך אשר זה עונש המשחיתים את פאת זקנם צלם ישראל קדושים. ותדע שכן הוא רמוז בתורה לא תקיפו פ'את ר'אשכם ו'לא ת'שחית ר"ת פרות. וכשנפטר אותו העשיר היו יושבים אצלו כל הגדולים שבשפיארא וכו' ע"ש באורך כל המעשה מהצרות והעונשים הנוראים שעברו על הנפטר הנ"ל כדברי רבינו יהודה החסיד ז"ל. וראיתי שמביאין בשם ס' קיצור השל"ה שמביא מעשה הנ"ל בשם ס' יין המשומר בגרסא שהיה מגלח בתער. אבל בספרים הנ"ל הגרסא במספרים. וכן הוא מפורש במקורו בס' יין המשומר (דף ל"ה ע"א) להגאון מהרנ"ש ז"ל. וסיים שם וז"ל: הכיטו וראו אחי ורעי כמה עונש גדול המגלח זקנו אפילו במספרים לא כ"ש וק"ו בתער. השם יצילנו מעונשא דא עכלה"ק. וכן הובא מעשה זו בגרסא במספרים בס' מעשיות פליאות (ד' קראקא תרנ"ו) דף יו"ד. ובדפוס לובלין תרס"ד (דף כ"ב). ושם בספר עולם עשייה (דף ל"ב ודף מ"ו ודף נ"ד) מאריך בחומר איסור הזה וכ' דראשון היצה"ר יסיתו להעביר מעל פניו אותות היהדות (יודען שיהלט) פאת הראש והזקן במספרים ועוד מעט

ללכת עם הפיאות לפני האזנים

תשובה תתתתקיב

ש. יו"ד קפ"א. מי שהולך עם פאותיו מלפני האזנים ורוצה לשנות ולהכניסם אחרי האזנים האם צריך התרת נדרים. (מב"א).

ת. אין ראוי שיעשה כך.¹²⁷¹

קריאת שם רבו שלא בפני רבו

תשובה תתתתקיג

ש. קי"ל שאסור לקרוא לרבו בשמו. האם זה דוקא כשקורא לו ממש בשמו או גם כשאומר לאחרים שלא בפני רבו. (מב"א).

ת. האיסור גם כשאומר לאחרים.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקיד

ש. בהנ"ל. האם זה דוקא בשמו או בשם משפחתו נמי. (מב"א).

ת. ראוי ליזהר גם בזה.

הגה"ק ר' ארי' ליב דרשן דק' פוזנא והשתדלן הרב הקדוש ר' יעקב ע"ה הי"ד וז"ל שם (בסוף לשונו שם) ובהמשך הדברים יסופר שם כי ביום ו' לחודש חשון שלחו התליין אל הרב הדרשן ולהשתדלן להקיף פאת זקנם וכל שערות גופם באומרים פן ואולי בשערות גופם יעשו כשפים שלא ירגישו בעינויים הקשים. ואריה שאג ישאג ונתן קולו מר בככי והתחנן אל התליין לענות אותו בעינויים חצי שעה יותר מזמן הקצוב מבעל המשפט ולהניח לו הדרת זקנו שלא יהי' כנגד המשחיתים. אבל תפלתו לא עשתה פירות כמבואר שם באורך תסמך שערות הקורא כו' עכ"ל. ע"ש באורך עוד דברים נוראים ממש בכל ענין זה.

1271. עי' מש"כ מרן שליט"א בענין זה וחומרתו בספרו ארחות יושר סימן ה' - הדרת פנים הובא לשונו בהערה לעיל.

יסירם ג"כ בתער ואח"כ נקל בעיניו לעבור כל עבירות שבתורה כחילול שבת וקרקפתא דלא מנח תפילין. ומשנה מאבותיו שהיו מחזיקים פיאות ראשם וזקנם לענין קדוש. כמו שהיו רגילים לשבע בהם ולומר האמן לי ונשבע אנכי בזקני ופיאותי שדבר זה אמת. והוא מסיר אותם. כו'. ושם (בדף קי"ד ע"א) מביא בענין זה מעשה נורא בימי האר"י הקדוש ז"ל. כו'. עכ"ל שו"ת תירוש ויצהר שם. ויעו"ש עוד מה שהביא שם מס' דברי חכמים אות קמ"א בשם הגאון המלבי"ם זצ"ל. ומה שהוכיח ע"ז הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בס' אהבת יונתן בקונטרס אלון בכות קפיטל ב'. והמעשה הנורא שהביא מהגאון בעל הנודע ביהודה זצ"ל מס' מופת הדור דף ט"ז ע"ב. והמעשה הנורא מאד מהספר תואר פני שלמה ומס' עמודי עולם להגר"ש אבד"ק שטרוס (ד' ברלין תק"א) על הקדושים

מחותן שאינו בחיים אם גם יש קפידא שלא יהיה שמו כשם המחותן השני

תשובה תתתתקטז

ש. בצואת רבי יהודה החסיד איתא, שלא יהיו המחותנים עם אותו שם.¹²⁷² מי שאביו כבר אינו בחיים ל"ע ושמו של אביו כשם הצעת אב הבחורה, האם גם בזה יש קפידא.
ת. יש מקילין.

צחצוח נעלים ביום שנוסע מן העיר

תשובה תתתתקטז

ש. בצואת רבי יהודה החסיד איתא, שלא לצחצוח הנעלים ביום שנוסע מן העיר. ויש לשאול האם גם בלילה שלפני כן לא יצחצח כי הלילה הולך אחר היום. ועוד יש לשאול אם גם כשהגיע כבר לעיר והיינו אחר הנסיעה אם גם אז אסור לצחצח מאחר שנסע בזה היום חוץ לעיר.
ת. אין לנו אלא מה שאמרו.

תנ"ך בכרך אחד אם מותר להניחו על חומש

תשובה תתתתקיז

ש. יו"ד. ספר שיש בו תורה נביאים וכתובים בכרך אחד, האם מותר להניחו על ספר שהוא חומש לבד, כי נמצא שיש נביאים וכתובים ע"ג חומש.
ת. המנהג להקל.

כתיבת דברי חולין מעבר לדף קודש

תשובה תתתתק"ח

ש. האם מותר לכתוב על צד שני של קודש דברי חולין, ואם מן הדין מותר אם יש ענין להחמיר אולי מצד כי דבר ה' בזה, ואם אסור אם מועיל בזה תנאי.
ת. אין ראוי.

1272. עי' בספרנו מאור אהרן עה"ת פ' נח דמצינו ב' מחותנים עם אותו שם והיינו 'למך' כי לאביו של נח קראו למך וכמו כן לאביו של אשתו נעמה קראו למך נ"ע" מה שהבאנו שם מהמדרש שהיתה

חריטת דברי קודש בקרח ובשלג

תשובה תתתתקיט

ש. האם מותר לחרוט בקרח או בשלג דברי קודש, מאחר שזה נמס אח"כ, שאולי זה כמחיקה, ואף אי נימא דאי"ז חשיב מחיקה אולי אסור לעשות כן מצד בזיון הקודש, או"ד מותר.¹²⁷³

ת. אין לעשות.

כתיבת אות י' בס"ת

תשובה תתתתקכ

ש. כמה פעמים נזדמן לי שהייתי אצל מרן שליט"א בעת שהביאו למרן לכתוב אות בס"ת, ותמיד שמעתי שמרן אומר שרוצה לכתוב אות י' וכך עושה מרן. והשאלה, האם יש ענין לכתוב דוקא האות י'.

ת. כי האותיות כבר כתובות וצריך למלאותן וכשרות בלי למלאות חוץ מיו"ד שבלא למלאותה היא סמ"ך.

ס"ת כתב ב"י שחלק יריעותיו הוא כתב האר"י

תשובה תתתתקכא

ש. יש ס"ת כתב ב"י שחלק מהיריעות החליפו לכתב האריז"ל, האם זה כשר לקרות בו. ואם כשר האם לאשכנזים שקורין בכתב ב"י, ס"ת זה עדיף או ס"ת שכולו כתב האריז"ל עדיף.

ת. זה תרתי דסתרי.¹²⁷⁴

נעמה צדקת כנח] יעו"ש. 1273. כמו"כ אולי יש להסתפק לענין שבת והיינו כגון שחרט בשלג קודם שבת ונמס בשבת אי הוי מוחק, ויל"פ. 1274. לפי תשו' מרן שליט"א נמצא שאם יש לאשכנזים שקורין בס"ת כתב ב"י, או רק ס"ת שחלקו כתב ב"י וחלקו כתב האריז"ל או רק ס"ת שכולו כתב האריז"ל, שיקראו בס"ת שכולו כתב האריז"ל ולא בס"ת השני.

אם גר אומר קדיש על אביו ואמו

תשובה תתתתקכב

ש. ראיתי גר צדק אומר קדיש יתום, ונתעוררתי לשאול, האם גר צדק צ"ל קדיש יתום על אביו ואמו הגוים, וכן האם יכול לומר קדיש יתום בשביל אחרים כשהוריו הגוים עדיין חיים.

ת. גר שנתגייר כקטן שנולד ואין לו שייכות להורים.¹²⁷⁵

דיבר על אביו סרה כיצד יתקן

תשובה תתתתקכג

ש. יו"ד ר"מ. מה יעשה א' שדיבר על אביו (ת"ח) שמתפלא על אביו איך לא עושה מאומה באיזה ענין, ועתה רוצה לבקש סו"מ מאביו אבל יודע שאם יספר לאביו על שנתפלא עליו יגרום צער לאביו, מה תקנתו. ואם סגי שיבקש סו"מ מהשי"ת על דבר זה.

ת. יבקש בעיו"כ סתמא על הכל.

כיצד יקרא לאביו כששם אביו הוא אבא

תשובה תתתתקכד

ש. כתב המחבר (יו"ד ר"מ ב') וז"ל, איזו מורא כו' ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא אומר אבא מארי כו', עכ"ל. יש לשאול, מי ששמו הפרטי "אבא", האם מותר לילדים שלו לקרוא לו אבא.

ת. עי' תוס' חולין ל"ח א' ד"ה איצטריך.¹²⁷⁶

סוף פרק ראשית הגז (לקמן קל"ז ב') דאמר רבי יוחנן לאיסי מאן ריש סדרא בבבל א"ל אבא אריכא וכעס עליו ר' יוחנן על שקראו כן משמע בהדיא דאבא לאו לשון חשיבות ומיהו ממה שהיה קורוהו בשמו לחודיה לא היה כועס אי לאו דאמר אריכא שזוהו לשון גנאי דר' יוחנן גופיה היה קורוהו אבא בפרק כיסוי הדם (לקמן פ"ד א') אבא ממשפחת בריאים הוה אע"פ שרב היה חשוב הרבה מר' יוחנן מיהו על רב המנונא (רב הונא) דאמר בפ' יוה"כ (יומא פ"ז א') קא אזיל אבא למיקטל גברא קשה

¹²⁷⁵. עי' לעיל תשובה קס"ח. ¹²⁷⁶. וז"ל התוס', איצטריך ליה לאבא. פי' בקונטרס דשמואל הוה קרי הכי לרב בלשון כבוד, ובערוך פירש שכך שמו ורב היו קורין אותו על שם חשיבותו כמו דבכל דוכתי הוו קרו ליה רבי לר' יהודה הנשיא ושמואל שהיה חבירו היה קורוהו בשמו וכן לקמן אי הכי אמר אבא לא ידע בטריפות כלום ובערבי פסחים (פסחים קי"ט ב') גבי גוזלייא וארזילייא לאבא ובפרק כל גגות (עירובין צ"ד א') אי קפיד אבא קטרו ביה המיינא ובפירוש (וכפירוש) משמע

בדין כיבוד או"א לאחר מיתה

תשובה תתתתקכ"ה

ש. כיבוד אב ואם. מי שמצוה קודם פטירתו לשמוע בקול אביו ואמו שעדיין בחיים באיזה דבר שיהיה לאחר פטירתו, האם כשמקיימים צואתו הוא מקיים בזה מצות כיבוד או"א, ואם כן, האם יש לשמוע לצואתו מדין מצות כיבוד או"א באופן שאם יעברו על צואתו יכולים עי"ז לעבור על מצות כיבוד או"א או שאין חייבים לקיים צואתו מדין חיוב כיבוד או"א.

ת. מצות כאו"א יש גם לאחר מיתה.

אם יש להקפיד לכתוב תמיד אברהם 'אבינו'

תשובה תתתתקכ"ו

ש. יו"ד רמ"ב.¹²⁷⁷ בספר על התורה שהנני כותב לא הקפדתי תמיד לכתוב, אברהם "אבינו" יצחק "אבינו" יעקב "אבינו" משה "רבינו" אהרן "הכהן" יוסף "הצדיק", אלא כתבתי אברהם סתם וכן בכולהו, רק לפעמים הקפדתי, האם צריך להוסיף [בכל המקומות].

ת. אין מעכב.

ב' אנשים שנשאו ב' אחיות אם מותרים ליכנס יחד לבית המרחץ

תשובה תתתתקכ"ז

ש. יו"ד רמ"ב ט"ז. האם מותר לשני גיסים והיינו ב' אנשים שנשאו ב' אחיות ליכנס יחד לבית המרחץ, דלכאו' י"ל דשרי כי האיסור בגיסים מבו' דזה משום בעל אחותו כדאמרי' בפסחים נ"א א' ונפסק ביו"ד שם והרי ב' גיסים הנ"ל אי"ז בעל אחותו אלא זה בעל אחות אשתו, ולכאו' לא מצינו בהדיא איסור בזה. ועוד דבגמ' שם אמרי' וגזור בשני אחין משום בעל אחותו ולמה לא גזרו גם בשני גיסים הנ"ל משום בעל אחותו. ואם אסור מ"ט.

להחיד"א בריש הספר בשם 'אבא' שאוסר. וע"ע מש"כ מרן שליט"א בס' שיח השדה ח"ג ברכות ט"ז ב' בד"ה וכשמת טבי כו'.¹²⁷⁷ עיין יו"ד רמ"ב סעיף ט"ו.

שהיה תלמידו וקורוהו בשמו ואמר בחלק (סנהדרין ק' א') מפני מה היה נענש גחזי מפני שקורוהו (שקרא) לרבו בשמו ולפירוש הקונט' דאבא לשון חשיבות ניחא. עכ"ל התוס'. ועי' שם הגדולים

ת. לא מצינו לאיסור.

הגדר של הגיע להוראה

תשובה תתתתקכח

ש. יו"ד רמ"ב י"ד¹²⁷⁸. מה הגדר של הגיע להוראה. (מב"א).

ת. לפי הענין.

עלייה לקבר ביום היאר צייט ומעשה בהגר"א דושניצר זצ"ל

תשובה תתתתקכט

ש. יו"ד רמ"ו. מרן שליט"א סיפר לי מעשה, שמרן למד בישיבה בפ"ת והיה שם משגיח צדיק גדול רבי אליהו דושניצר זצ"ל, כשאשתו נפטרה ובשנה עלו לקברה הגיע לשם חתנו, ואמר לו הגר"א שזה ביטול תורה ולא היה צריך לבוא, וגם היא (אשתו של הגר"א) לא מרוצה מזה, והוסיף מרן שליט"א, שהוא עצמו סיפר זאת למרן שליט"א.

והשאלה ממה נפשך, שאם לא היו עשרה למה לא עשה טוב שבא והרי היו צ"ל שם קדיש מסתמא, ואם היו שם עשרה א"כ למה הוא החתן לא עדיף מאחרים, דסוף סוף יש לו יותר קורבה מצד משפחה של אשתו של הגר"א ד זצ"ל.

ת. תורה עדיף.¹²⁷⁹

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקל

ש. בהנ"ל. אחר שמרן שליט"א סיפר זה המעשה, שאלנו, האם לנסוע לשלושים של זקני ר' דוב ב"ר אברהם ז"ל גרנדש, ומרן ענה, בשלושים כן יש ענין מפני תקנת חז"ל, ע"כ. היכן התקנת חז"ל.

ת. עי' יו"ד סי' שד"מ ס"כ.¹²⁸⁰

הגדר בזה. 1279. עיין יו"ד רמ"ו י"ח, ושם שס"א. 1280. חכ"א העיר לשאול דא"כ מאי שנא זה מהמעשה דהגר"א דושניצר זצ"ל שהרי גם על סוף י"ב חודש כ' בשו"ע שיבקררוהו, ולכא'ו

1278. עי' ל' השו"ע שם דכתב וז"ל כל חכם שהגיע להוראה ואינו מורה הרי זה מונע תורה ונותן מכשולות לפני רבים ועליו נאמר ועצומים כל הרוגיה עכ"ל יעו"ש, ולהכי נפק"מ גדולה הוא לידע

אכילת דברים המשכחים

תשובה תתתתקלא

ש. כתב המחבר (יו"ד רמ"ו ג') וז"ל, עד אימתי חייב ללמוד עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך וכל זמן שלא יעסוק בתורה הוא שוכח, עכ"ל. יש לשאול, האם צריך להקפיד שלא לאכול מהדברים המסוגלים לשכחה.

ת. י"א שזה איסור דאורייתא ועכ"פ צריך לזהר.¹²⁸¹

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקלב

ש. בהנ"ל. והרי היום נוהגים לאכול קישואים ובצלים כו' אף דאיתא שהם מסוגלים לשכחה.

ת. קצת מותר.¹²⁸²

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקלג

ש. בהנ"ל. איתא שאבטיח מסוגל לשכחה, ויש לשאול, היאך אוכלים היום כולם אבטיח.

ת. אבטיח שבחז"ל אין זה מה שקורין היום אבטיח.

במג"א כו' כתב שיש לזהר וכן במ"ב כו' עכ"ל מרן שם, ועמ"ש מרן שם עוד דנשים אין צריכות לזהר בכ"ז וקטן צריך כן לזהר בכ"ז יעו"ש. 1282. היינו שקצת אינו משכח, אבל אין הכוונה שאף שיש איסור מ"מ קצת מותר, חלילה. ושוב מצאתי שכתבתי אז לשון מרן (כי התשר' הי' בע"פ, אלא שמרן עבר על מה שכתבתי (קודם הדפסת הקו' תשובות הגר"ח שבס' אבני אהרן - אבות), רק תיבות קצת מותר, ולא הגיה ע"ז): קצת מותר לאכול אבל הרבה זה איסור.

צ"ב. 1281. עי' בס' הזכרון (בהקדמה לחלק ב' - דברים הקשים לשכחה) שמרן שליט"א דן בזה שם אי הוי איסור דאורייתא או דרבנן ומסיק דאין בזה אפי' איסור דרבנן אלא רק זהירות לכתחילה וז"ל מרן שם (במקצת): ומבואר שאין בזה אפי' איסור דרבנן כיון שאינו מסירם מליבו וכנ' מכל הפוסקים שלא הביאו להלכה כל הדברים שמשכחים התלמוד משמע שאין בזה איסור כו' ומ"מ בודאי נכון לזהר לכתחילה מכל הדברים שהרי לכך מנאום חכמים שידעו לזהר מהם וגם

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקלד

ש. ¹²⁸³ בהנ"ל. מהו באמת אבטיח שבחז"ל. [כדי ליזהר שלא לאכלו].
ת. י"א מלון.

אם יאמר קדיש בסיום מסכת בשבת

תשובה תתתתקלה

ש. כתב הרמ"א (יו"ד רמ"ו כ"ו) וז"ל, הגה, כשמסיים מסכתא מצוה לשמוח ולעשות סעודה ונקראת סעודת מצוה כו', וכתב הש"ך (ס"ק כ"ז) וז"ל, וכתוב בסוף תשובת מהר"מ מינץ כו' ויחזרו אחר מנין לומר קדיש דרבנן ועשרה בני רב פפא ¹²⁸⁴ והיא סעודת מצוה וכו', יעו"ש. יש לשאול, עשה סיום מסכתא בשבת האם לומר הקדיש של הסיום מסכתא שבסוף הגמ'.
ת. יאמר.

בענין מצוות נדירות

תשובה תתתתקלו

ש. יו"ד רמ"ז. בארחות יושר [דמרן שליט"א] כתוב על מרן הסטייפלער זי"ע שהיה עושה מצוות נדירות בכדי שבתחיית המתים יהיו לאדם כל האיברים שהם כנגד כל המצוות ע"כ. ויש לשאול, שהרי מצות צדקה שקולה כנגד כל המצוות וא"כ למה לא די במצוות צדקה.
ת. בשכר הרי זה שקול כנגד כל המצוות.

נתינת צדקה שלא מדעת אביו

תשובה תתתתקלז

ש. יו"ד רמ"ח. האם מותר לבן הסמוך על שולחן אביו לתת צדקה שלא מדעת אביו.
ת. דבר מועט מותר, שאין מקפידין ע"ז. ¹²⁸⁵

¹²⁸³. עיין בזה עוד לעיל תשובות תתר"ע - שליט"א בס' שיח השדה ח"א דף נ"ט ע"א.
¹²⁸⁴. עיין מה שכתב בזה מרן ¹²⁸⁵. עיין יו"ד רמ"ח ד' ו' וז"ל, גבאי צדקה אין תתרע"ב.

אם עדיף ליתן הלואה להוריו פ"א או לגמ"ח כמה פעמים

תשובה תתתתקלח

ש. יו"ד רנ"א.¹²⁸⁶ כסף העומד בצד, האם להלוות להורים (וזו מצות גמ"ח של פעם אחת) מצד מ"ע של כיבוד אב ואם, או ליתן לגמ"ח כספים ויהיה המצוה של גמ"ח הרבה פעמים כי עובר אצל הרבה עניים. ובמעשה שלפנינו, הכסף כבר ניתן לגמ"ח, והאם ליקח מהגמ"ח ולהעביר ההלואה להורים. (יש צד שע"י שההלואה להורים זה לזמן ממושך, א"כ חוסכים מההורים כמה הלואות נוספות, וא"כ אולי גם אצלם יחשב כמו הרבה מצות של הלואה).

ת. אולי כיבוד או"א קודם.

בדין מעשר וחומש

תשובה תתתתקלט

ש. הנני רגיל ליתן מעשר, האם לשנות וליתן חומש.

ת. אינו חיוב רק מדת חסידות.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקמ

ש. בהנ"ל. הנני שואל אם זו עצה טובה בשבילי ליתן מעתה חומש.

ת. הכל לפי הענין.

דרך הבעל להקפיד על דבר מועט לדבר מצוה אבל כשאינה דבר מצוה אפילו דבר מועט אסור ע"ש, עכ"ל.¹²⁸⁶ עיין יו"ד רנ"א ג' וז"ל, וכן הנותן מתנה לאביו והם צריכים להם ה"ז בכלל צדקה ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים ואפילו אינו בנו ולא אביו אלא קרובו צריך להקדימו לכל אדם כו', עכ"ל יעו"ש.

ועיין שם צ"ז וז"ל, מ"ע להלוות לעניי ישראל והוא מצוה גדולה יותר מהצדקה וקרובו קודם לעניי אחרים כו', עכ"ל יעו"ש. עי' באהבת חסד חלק א' פרק ב' סעי' ב' לענין הלואה.

מקבלין מהנשים ומהעבדים ומהתינוקות אלא דבר מועט אבל לא דבר גדול שחזקתו גזול או גנוב משל אחרים וכמה הוא דבר מועט הכל לפי עושר הבעלים ועניותם והני מילי בסתמא אבל אם הבעל מוחה אפילו כל שהוא אסור לקבל מהם. בן שאוכל אצל אביו ועבד האוכל עם רבו נותן פרוסה לעני או לבנו של אוהבו ואינו חושש משום גזל שכך נהגו בעלי בתים, עכ"ל.

וכתב בפתחי תשובה (ס"ק ד') וז"ל, דבר מועט, עיין בתשובת בית יעקב סימן י"ב ובסימן נ"ו דדוקא בצדק, לוקחין מהם דבר מועט לפי שאין

כבוד אב משל אב

תשובה תתתתקמא

ש. ¹²⁸⁷ מדוע כבוד אב משל אב ולא דמי לשאר מצוות דצריך לבזבז חומש. ויעויין בחזו"א יו"ד ריש הל' כבוד או"א.

ת. אחר שראה ד' החזו"א למה שואל.

אם עדיף ליתן צדקה למקום אחד או לחלקו לכמה מקומות

תשובה תתתתקמב

ש. ¹²⁸⁸ בכספים המיועדים לצדקה וכן מעשר כספים, האם עדיף לתיתם למקום אחד, או שמא ראוי יותר לחלקם לכמה מקומות. והאם ישנה עדיפות לדברים מסויימים ע"פ דברים אחרים. (וכגון לישיבה, להכנסת כלה, לת"ח וכו').

ת. עי' בפיהמ"ש להר"מ אבות פ"ג מט"ו. ¹²⁸⁹

נתן צדקה ולא נתכוין אי הוי צדקה

תשובה תתתתקמג

ש. ¹²⁹⁰ הנותן צדקה, ולא כיון למצוה, האם הוי צדקה, דלכאורה אינו יוצא י"ח, דהא מצוות צריכות כונה.

ת. עי' בס' קובץ הערות בחי' אגדות. ¹²⁹¹

בעשרה דינרים ואל זה ההקש כו'. עכ"ל הרמב"ם. ועי' באהבת חסד חלק א' פרק א' סעיף י"א, ועי' עוד שם חלק ב' פרק י"ז בהגה"ה אות א'. ¹²⁹⁰ מח"א שליט"א משנת תשל"ו. ¹²⁹¹ עי' תשו' נוספת בזה לעיל תשובה ק"ה. וראיתי בזה עוד, שמובא מספר אהבת ציון (דרוש י' ד"ה ואיתא בפ"ק דב"ב) שכתב בשם אביו הנודע ביהודה שבצדקה זה שונה משאר מצות ואף אם לא כיון לשם מצוה כלל יצא וכתב שם טעם החילוק, וגם הביאו דכ"כ בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ב סוף סי' ו') והביא שם מש"כ רש"י ויקרא ה' י"ז, אמנם בח"ח באהבת חסד (ח"ב פכ"ג אות ב') ס"ל דצריך כונה דוקא. כ"ז בקצרה, הובא בגמרא מתיבתא בקי' פניני הלכה בר"ה ד'

¹²⁸⁷. מח"א שליט"א משנת תשכ"ט. ¹²⁸⁸. מח"א שליט"א משנת תשל"ג. ¹²⁸⁹. וז"ל הרמב"ם שם, ... והמשל בו כשיתן האדם למי שראוי אלף זהובים בבת אחת לאיש אחד ולאיש אחר לא יתן כלום לא יעלה בידו מדת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול כמו שמגיע למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים ונתן כל זהוב מהם על צד הנדיבות מפני שזה כפל מעשה הנדיבות אלף פעמים והגיע לו קנין חזק וזה פעם אחת לבד התעוררה נפשו התעוררות גדולה לפעל טוב ואח"כ פסקה ממנו וכן בתורה אין שכר מי שפדה אסור במאה דינרים או עשה צדקה לעני במאה דינרים שהוא די מחסורו כמו שפדה עשרה איסרים או השלים חסרון עשרה עניים כל אחד

תשובות

יורה דעה

הגר"ח

תתיט

נטילת מעשרות לעצמו תמורת חוב שהלוה לאחרים ולא החזירוהו

תשובה תתתתקמ"ד

ש. האם מלוה יכול ליקח לעצמו כסף מעשרות תמורת החוב שהלוה חייב לו ואינו פורע חובו, מבלי לזכות ללוה, ומבלי שהלוה ידע מכך. (דאם מזכה ע"י אחר, הרי אפי' מעשר עני אפשר וכמ"ש מרן שליט"א בדרך אמונה פ"ח מהל' מתנות עניים ס"ק ק"ד).

ת. יתכן.

נתינת צדקה לעניים העומדים ברחובות

תשובה תתתתקמ"ה

ש. כתב הרמב"ם (פ"ז ממתנ"ע ה"ב) וכל הרואה עני מבקש והעלים ממנו ולא נתן לו צדקה עובר בלא תעשה שנאמר לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחריך האביון עכ"ל. ויש לשאול, דהנה מצוי אנשים העומדים במקומות מסויימים ברחוב ואוספים כסף מהעוברים ושבים, והאם צריך ליתן לכאו"א כיון שזה מצטרף להרבה. וכן האם בכל פעם שעוברים צריך ליתן והיינו לאותו אחד כמה פעמים. דשם צריך ליתן לכל או"א (ואפי' לאותו א') כדי שלא יחשב שמתעלמים מהעני.

ת. שמענו בשם ר' חיים עוזר זצ"ל שהיקל בזה.

נתינת צדקה לעניים האוספים בבתי כנסיות

תשובה תתתתקמ"ו

ש. בהנ"ל. כמו"כ השאלה לגבי האנשים האוספים כסף בבתי כנסיות, האם צריך ליתן לכאו"ו או שאי"ז נחשב להתעלמות מהעניים (כיון שזה הרבה אנשים וא"א לעמוד בזה תמיד).

ת. כנ"ל.

בחייב נתינת גרוגרת אחת לעני

תשובה תתתתקמ"ז

ש. כתב הרמב"ם (פ"ז ממתנ"ע ה"ז) ואסור להחזיר את העני ריקם ואפי' אתה נותן לו גרוגרת אחת שנאמר אל ישוב דך נכלם עכ"ל, ויש לשאול בגונא שכבר נתן כל מעשרותיו האם מחוייב ג"כ ליתן גרוגרת אחת אפי' שזה

מעבר לחובת מעשרותיו. ואם הכסף שיש לו מעבר למעשרותיו ה"ז מיועד לקנית צרכי מחייתו האם ג"כ מחוייב ליתן הגרוגרת או"ד זה חשיב שאין לו מה ליתן כלל ואולי ה"ז כמו שכבר קנה המחי' ולא נשאר לו ליתן כלום ואפי' גרוגרת. **ת.** משהו שיתן (או יאמר לו לבא ביום אחר ויקבע לו זמן).

תרם צדקה בעבור שיתפללו על חבריו אי שייך בזה המתפלל על חבריו כו'

תשובה תתתתקמח

ש. תרם כסף לקופת העיר כדי שיתפללו בקברי הגר"א והח"ח זצ"ל על חבריו שהי' צריך ישועה, ואמנם גם הוא רצה שיתפללו עליו שם אך הי' לו ממון רק כדי ליתן עבור שם אחד והעדיף את חבריו יותר ממנו עצמו כי חבריו הי' צריך ישועה גדולה. והשאלה, האם שייך על התורם בכהאי גוונא את מה שארו"ל המתפלל על חבריו כו' נענה תחילה, כי הרי אינו מתפלל בעצמו על חבריו. (ואולי שייך בזה שלוחו של אדם כמותו כדמצינו ספ"ה דברכות גבי ש"צ שהתפלל וטעה שסימן רע לשולחיו מפני שלוחו של אדם כמותו, וה"נ הוי כאילו מתפלל בעצמו (ולא קופת העיר) וא"כ נימא דשייך בכה"ג המתפלל על חבריו כו').

ת. אולי.

בדיני צער בעלי חיים

תשובה תתתתקמט

ש. בדיני צער בעלי חיים. מי שרואה כגון חתול רודף אחר יונה כדי לטורפה וכיו"ב, האם ינסה להציל את היונה מהחתול או"ד לא כי שמא היונה זה מאכל החתול. ויתכן שע"ד הרוב לא יועיל הנסיון והוא ממעשה שנסייתי להציל יונה מפני החתול ולא הצלחתי וא"כ אולי זה סיבה לפטור מלנסות להציל, ואמנם כ"ז מצד הדין, אבל אולי צריך לנסות להציל משום ורחמיו על כל מעשיו.

ת. טוב שתנסה.

קריאת חצי שם לתינוק

תשובה תתתתקנ

ש. כתב הש"ך (יו"ד רס"ה ס"ק ו') וז"ל, ונוהגים שכשמגיע כו', לפי שאחר סיום הברכה הנ"ל אומר אלקינו ואלקי אבותינו קיים את הילד הזה לאביו

ולאמו ויקרא שמו כו', כו', עכ"ל. יש לשאול, רוצה ליתן לבנו חצי שם, כגון שלצדיק קראו משה אהרן ורוצים ליתן רק משה, מפני שיש סבא אחר בעודו בחיים שקוראים לו אהרן.

ת. ¹²⁹² אין זה ע"ש שאם היה צדיק יועיל לבן או שיועיל לעילוי נשמה, רק למזכרת. ¹²⁹³

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקנא

ש. בהנ"ל. אחד אביו קרא לו חנוך, ואחר זמן הוברר, שמי שנקרא על שמו קראו לו חנוך שמשון, ואם אביו היה יודע היה קורא לו ג"כ חנוך שמשון, האם אותו שנקרא עתה חנוך יכול לקרות לבנו שמשון או"ד לא משום שאל"כ דאמת שמו האמיתי חנוך שמשון, ואף שלא קראו לו בברית חנוך שמשון כי זה היה רק מפני שלא ידעו ואילו היו יודעים היו קוראים לו גם שמשון וכנ"ל. **ת.** יכול.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקנב

ש. בהנ"ל. שאלנו את מרן שליט"א כך: א' אביו נתן לו שם חנוך ואח"כ הוברר שמי שנקרא על שמו קראו לו חנוך שמשון, אם אותו חנוך יכול ליתן לבנו השם שמשון, ומרן ענה: יכול, ועוד שאלנו את מרן פעם אחרת, בא' שרצה ליתן חצי שם דהיינו כגון משה במקום משה אהרן כי לסבא אחר שבעודו בחיים קוראים לו אהרן אם ליתן, ומרן שליט"א ענה: אי"ז מועיל שאם הי' צדיק שיהי' מועיל לבן הנולד וגם אי"ז לע"נ, רק למזכרת. וכעת השאלה, האם אותו חנוך הפסיד שיועיל לו להיות צדיק כמו מי שנקרא על שמו אלא שלא נקרא בשם המלא, וכן האם אותו חנוך שמשון הפסיד

אדם קורא לבנו פרעה סיסרא סנחריב מהו קורא אותו אברהם יצחק יעקב כו' ע"כ וכתב בפ"י מהר"י כהן וז"ל שם אברהם יצחק ויעקב פירוש שאינו משתמש בשמות הרשעים לקרא הבן בשמם רק מניח אותם שירקבו עכ"ל, ומבו' בזה דיש ענין לקרוא ע"ש צדיק שנפטר מן העולם למזכרת

א'. ¹²⁹². תשו' זו היה בע"פ ולא בכתב. ¹²⁹³. איתא במדרש שמואל פרשה א', זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב אמר רבי יצחק כו' אמר רבי יצחק הרשעים דומים לכלי קוריס (פירוש שאורגים אותם מן הסיב וגו' כו'. מהר"י כהן) אם אין אדם משתמש בהן מרקיבין הן כך ראית מימך

עילוי נשמה מאחר שלא נקרא על שמו בשמו המלא רק חצי שם, כי סו"ס הי' אונס במה שלא נקרא חנוך שמשון.

ת. הפסיד.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקנ"ג

ש. בהנ"ל. נשאלתי מאברך אחד, אם אפשר ליתן ב' שמות שם אחד ע"ש כגון סב שהיה לו שם אחד בלבד ושם נוסף סתם, האם זה מגרע כדי כך שזה לא יחשב שנקרא ע"ש הסב שהוא שהיה לו שם אחד, כי מרן אמר שהשם משפיע על הנולד וגם גורם לע"נ לנקרא על שמו.

ת. תלוי מה הטעם נותנין.

היה סבור שנולדה לו בת ונתן לבנו שם של בת

תשובה תתתתקנ"ד

ש. בהנ"ל. שמעתי מעשה שהיה באשדוד, אברך נולד לו בן לפני כניסת שבת, ונשאר עם משפחתו בבית, ונר"ב נסעה לבדה. ולפני כניסת שבת צלצלה לו שנולד לו בן, ומשום מה לא הבין והיה סבור שנולד להם בת, ובקריאת התורה של שבת בבוקר נתן לה שם "לאה", ובמוצש"ק נתברר לו הטעות שזה בן ולא בת, ובברית קרא לו יעקב. ומפני הספק שמעתי שקוראים לו בב' השמות והיינו "יעקב לאה". האם ה"ז חשיב שקוראים לו רק יעקב או גם לאה. (כלומר האם השם לאה נתפס בכלל).

ת. רק יעקב.

בענין הנ"ל לענין שלום זכר

תשובה תתתתקנ"ה

ש. במעשה הנ"ל. האם התינוק הפסיד השלו' זכר או שמכוין שמתוך הטעות הנ"ל לא עשו שלו' זכר א"כ לא הפסיד ובשבת שאח"כ יועיל שיעשו לו שלו' זכר.

ת. כרצונו.

בענין נתינת כמה שמות

תשובה תתתתקנו

ש. בהנ"ל. בשמות התנאים הקדושים לא מצינו שיש תנא שהיו לו ב' שמות¹²⁹⁴ (וריש לקיש (אמורא) היינו רבי שמעון בן לקיש) מה טעם הדבר, והאם אין זו ראייה שלכתחילה לא היה כדאי ליתן יותר משם אחד. (אא"כ קוראים לו ע"ש נפטר שהיו לו ב' שמות כגון סב או רב¹²⁹⁵).

ת. יתרו היו לו ז' שמות.

איך נתנו השם ישמעאל

תשובה תתתתקנו

ש. בהנ"ל. מה שמצינו בחז"ל תנא רבי ישמעאל, לכאורה איך היו נותנים שם זה שאינו מעם ישראל, ועוד שהרי זרעו של ישמעאל רעים מאד והרי אין נותנים אלא ע"ש צדיק ואף שישמעאל עצמו עשה תשובה מ"מ זרעו גרועים מאד.

ת. עי' יומא ל"ח ב' תו"י ד"ה מעשה.¹²⁹⁶

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקנח

ש. בהנ"ל. מרן שליט"א ענה לנו, לעיין בתו"י יומא ל"ח ב', שם נתבאר דכיון שהקב"ה נתן השם ישמעאל (לבנו של אאע"ה) לכן אין בזה האיסור

מודדתו בטפחים ונותנת משקלו של זהב לבית המקדש, וכשגבר אויב טבחחו ואכלתו, ועליה קונן ירמיה אם תאכלנה נשים פרים עוללי טפוחים, משיבה רוח הקודש ואומרת אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא, [ומתרגמין], חזי מאי סליק ביה, (פרש"י, חזי מאי דסליק ביה, ראה מה עלתה ביה שנשחט). וכתבו התוספות ישנים, וז"ל, מעשה בדואג כו', וא"ת למ"ד (סנהדרין ק"ד א') אין אברהם מציל את ישמעאל ואית ליה למימר שלא עשה תשובה ואין קראו לשם צדיק, י"ל דישמעאל הקב"ה קראו כך ומסקינן בשמיה שפיר. ה"ר אלחנן. עכ"ל התו"י.

הצדיק. 1294. מלבד אבא שאול. 1295. כמו שענה מרן שליט"א בתשו' תתתתק"נ שליתן חצי שם אי"ז עילוי נשמה למי שנקרא ע"ש, ולא שאם היה צדיק שזה ישפיע על הילד, יעו"ש. 1296. הכי אמרי' בגמ' שם, על הראשונים נאמר זכר צדיק לברכה ועל בן קמצר וחביריו נאמר ושם רשעים ירקב מאי ושם רשעים ירקב אמר ר' אלעזר רבקיבות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמייהו (פרש"י, דלא מסקי בשמייהו, לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע) מתיב רבינא מעשה בדואג בן יוסף שהניחו [אביו] בן קטן לאמו בכל יום היתה אמו

משום לקרוא ע"ש רשע, ע"כ. ועדיין צ"ב, דסו"ס הרי זה שם מ"אומות העולם" ולא מ"ישראל, ואיך נתנו השם ישמעאל.

ת. כיון שה' קראו הוא שם טוב.

אם יש להקל כששם המחיתנים אותו השם כשהבחורה כבר מבוגרת

תשובה תתתתקנט

ש. יש בחורה צדקנית שהיא כבר בת כ"א, והטעם משום שלמעלה ממחצית ההצעות, או שם הבחור או שם אב הבחור זה ראובן, שזה שמו של אב הבחורה, והשאלה, האם כיון שכבר בת כ"א שתקח שידוך עם השם ראובן או שאב הבחור שמו ראובן, או שתמתין עוד מי יודע עד מתי. ועיקר השאלה, כי מכל הבחינות זה מתאים ושני המשפחות רוצים זה את זה אבל השם ראובן מעכב, וכיון שהיא כבר בת כ"א ורוב ההצעות יורדות מהבעיה הזו, האם שיעשו השידוך אעפ"כ, או שלא כדאי וה' יעזור באופן אחר.

ת. חלילה להכנס לספק סכנה.¹²⁹⁷

שלום זכר בשבת ראש השנה

תשובה תתתתקס

ש. כתב הרמ"א (יו"ד רס"ה י"ב) וז"ל, עוד נהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנולד זכר נכנסים אצל התינוק לטעום שם והוא ג"כ סעודת מצוה, עכ"ל. יש לשאול, מי שנולד לו בן קודם שבת ראש השנה האם צריך לעשות השלום זכר בשבת ר"ה, או להמתין לשבת שובה דהיינו שבת אחרי.

ת. יכול לעשות.¹²⁹⁸

נראה שיסכימו וזה חשש סכנה. ועוד אמר מרן בענין שהמדוברת ה' מבוגרת מהמדובר: זה שהיא גדולה ממנו זה לא בעיה ובפרט שהוא מסכים. (עי' בספר דבר בעיתו למרן הח"ח זצ"ל).¹²⁹⁸. עיין

¹²⁹⁷. בהזדמנות אחרת מרן שליט"א אמר לי, [כמעט] בזה"ל: יש צוואת ר"י החסיד שלא לעשות שידוך כששני שמות ההורים אותו שם, אבל אפשר שאחד מהם יוסיף שם, אבל כיון שהם מבוגרים לא

כתיבת ספר על התורה אם יכתוב הפסוקים השם עם ה' או עם ק'

תשובה תתתתקסא

ש. יו"ד רע"ו. בספר על התורה שהנני כותב¹²⁹⁹, האם לכתוב אלקים עם ק' או עם ה' (ובהרבה מפרשים כתוב עם ה').
ת. עם ק'.¹³⁰⁰

המקור למה שכותבים ט"ו ט"ז

תשובה תתתתקסב

ש. בהנ"ל. היכן המקור של מה שאנו כותבים ט"ו ט"ז (בגמ' וילנא בדפי הגמרא כבר כתוב ט"ו ט"ז), ועיקר השאלה מפני מה שבפוסקים מובא שכתבו בעצמם י"ו, ופעמים מעתיקים לשון הפוסקים, ואיך אנו צריכים להעתיק לשונם, האם כמו שהם כתבו כגון סימן י"ו או לשנות מלשונם ולכתוב ט"ז.
ת. אותיות של ה' יש קפידא.

החזקת ספר תורה מעל המתניים

תשובה תתתתקסג

ש. כתב המחבר (יו"ד רפ"ב א') וז"ל, חייב אדם לנהוג כבוד גדול בס"ת כו' עכ"ל. יש לשאול, המחזיק ס"ת בידו, אם צריך להקפיד שיהיה מעל המתנים.
ת. טוב לעשות כך לכבוד הס"ת.¹³⁰¹

איסוף גניזה מהרצפה כשעה בזמן הלימוד

תשובה תתתתקסד

ש. יו"ד רפ"ב. סמוך לכולל יש מתקן גניזה, וראיתי שמחוץ למתקן הגניזה מונחים בבזיון כמויות של גניזה, ובמשך שעה בערך אספתי וסדרתי, והנני בשאלה אם עברתי מ"ע של ת"ת, או דלא הוי ביטול תורה.

בתשו' מרן שליט"א לעיל או"ח רי"ט. 1300. עיין יו"ד רע"ו סעיף ט'. 1301. נתעוררתי 1299. בעזה"י הדפסנוהו בשם 'מאור אהרן' לשאל שאלה זו משום שראיתי שמרן שליט"א בשילהי שנת תשס"ט, הודו לו ברכו שמו וגו'. עצמו עושה כן.

ת. יפה עשית.

הנחת דפים ריקים בסוף הספר

תשובה תתתתקסה

ש. יו"ד רפ"ב. האם מותר להניח דפים ריקים שיוכל לכתוב בהם חידושי תורה בסוף הגמרא בין הדף האחרון לכריכה או שזה אסור כמו בתוך הגמרא.

ת. אם זה צורך הלימוד יתכן שאפשר להקל.

אם מותר להניח סידור ע"ג ספרים

תשובה תתתתקסו

ש. מה דין סידור לשים על ספרים, אומרים בשם החזו"א שזה כחומש.

ת. דינו כגמרא.

אם צריך להפוך ספרים הפוכים הבאים בחבילות מבית הדפוס

תשובה תתתתקסז

ש. כתב המחבר (יו"ד רפ"ב ה') וז"ל, אין זורקין כתבי הקודש ואפילו הלכות ואגדות ואסור להפוך אותו על פניהם וכשמצאו כך צריך להפכו, עכ"ל. יש לשאול, ספרי קודש המגיעים מבית הדפוס, הרבה פעמים מגיע באופן שהספרים הם הפוכים, האם צריך לפתוח החבילות ולהפוך הספרים.

ת. לחפש א"צ אבל אם רואין שזה הפוך ראוי להפוך.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקסח

ש. בהנ"ל. יש לשאול כונת התשובה, שהרי אליבא דאמת הרי ידוע שהספרים מגיעים הפוכים ולמה ידיעה זו אינה נחשבת כראיה לענין זה שראוי להפוך (ואי"צ לחפש כדי לראות שהם הפוכים כי ידוע מעיקרא שהם הפוכים).

ת. אינו נכון, יש שאין מגיעין הפוכין.

ארונות ספרים בביהכ"נ שמגיעים עד הרצפה לענין ביזוי הספרים

תשובה תתתתקסט

ש. כתב המחבר (יו"ד רפ"ב ז') וז"ל, אסור לישוב על המטה שס"ת עליה, וכתב הרמ"א וז"ל, וכ"ש שאסור להניחה ע"ג קרקע וה"ה שאר ספרים ואפילו על המדרגות שעושין לפני ארון הקודש אסור להניח ספרים כו', עכ"ל יעו"ש. ויש לשאול, שמצוי בביהכ"נ שארון הספרים מגיע עד הרצפה (כנראה טפח לפני הרצפה) ועי"ז נמצא שכשמתפללים שמו"ע נמצאו המנעלים של העומד שמו"ע מול וסמוך לספרים, האם ליתא בזה בזיון ספרי הקודש.

ת. מותר.

מגילות נביאים בארון שתחת ארון הקודש

תשובה תתתתקע

ש. בהנ"ל. נביאים ששוכב בארון שמתחת לארון קודש בטפח אחד מעל הרצפה¹³⁰² האם זה מותר, והאם זה לא חסרון בכבוד הראוי לנביאים.

ת. מותר.

איסוף דפי גניזה מריצפת הרחוב

תשובה תתתתקעא

ש. יו"ד רפ"ב.¹³⁰³ לפני כמה זמן הייתי בב"ב באיזה ביהכ"נ, והגיע איזה זקן (אולי אפילו למעלה מבין שמונים), וטרח והניח ע"ג הרצפה מסביב לבנין הביהכ"נ דפים הרבה, ובדקתי ומצאתי שזה גניזה, והרמתי, ולאחמ"כ בא לצעוק עלי ע"ז, ומצד א' רחמתי עליו שהוא כה התאמץ ואילו ברגע הרמתי הכל ועבד לחנם, ומצד ב' ה"ז גניזה. מה הייתי צריך לעשות. (ואולי היה צריך להמתין שילך ואח"כ להרים אבל בנתיים היה יכול להיות בזיון, והאם צריך לחפשו לבקש ממנו מחילה).

ת. יפה עשית.

1302. יש מקומות שהנביאים מונחים ממש ברצפה (ולא בטפח מעל הרצפה), וצריך לזהר בזה מאוד, כי זה אסור ע"פ דין. סעיף ז' ברמ"א.

1303. עיין יו"ד רפ"ב.

דיו של תפילין שנמרח על ידו אם צריך גניזה

תשובה תתתתקעב

ש. מי שנמרח על ידו, דיו מאותיות שנכתבו בס"ת תפילין ומזוזות, ונעשה שכבת דיו על ידו אחר שהדיו התייבש, האם עתה כשמוריד שכבת הדיו היבשה מידו, צריך לגנוז אותה שכבת דיו, או לא.

ת. א"צ.

כתר תורה ועליו צפור מכסף

תשובה תתתתקעג

ש. יו"ד רפ"ב.¹³⁰⁴ בראש הכתר תורה יש צפור מכסף האם זה מותר או שיש בזה איזה איסור.

ת. איני רואה בזה איסור.

הורדת מזוזה כדי שיתחייב בברכה

תשובה תתתתקעד

ש. יו"ד רצ"א.¹³⁰⁵ מי שצריך לקבוע מזוזה מדרבנן, והיינו שהחיוב אינו מדאורייתא רק מדרבנן, שאינו מברך, האם מותר להסיר ליום אחד מזוזה שהחיוב שם הוא דאורייתא, ולקבוע אותה למחרת עם ברכה, כדי שיוכל להוציא את המזוזה דרבנן בברכה. וכן האם מותר לו להמתין עד שיהיה לו חיוב דאורייתא ממש וכגון שהוריד המזוזה דאורייתא לבדיקה או שבנה חדר חדש החייב במזוזה מדאורייתא כדי שיוציא בברכה את המזוזה דרבנן.

ת. לא להוריד המזוזה.

וכתב הש"ך (ס"ק ל"א) מותר לצור אותם וכ"ש להשהותם. (ועיין ש"ך ס"ק כ', ומבו' שם דדוקא ד' פנים בהדי הדדי אסור אבל כ"א לחוד וכגון צורת נשר לחוד שרי, יעו"ש. וע"ע שם בט"ז וברכ"י לענין צורות אלו בביהכ"ג יעו"ש). ועיין או"ח צ' כ"ג. ¹³⁰⁵. עיין יו"ד רצ"א ב' ופתחי תשובה ס"ק ד'.

¹³⁰⁴. עיין יו"ד רפ"ב ט"ז וז"ל, תפוחי כסף וזהב שעושים לס"ת לנוי תשמישי קדושה הם ואסור להוציאם לחולין אם לא לקנות בהם ס"ת או חומש, יעו"ש. ועיין עוד שם קמ"א ו' וז"ל, צורות הבהמות חיות ועופות ודגים וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהם מותר לצור אותם ואפילו היתה הצורה בולטת,

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקעה

ש. בהנ"ל. היה לו חדר החייב במזוזה רק מדרבנן, והרחיב החדר כדי כך שחייב המזוזה הוא דאורייתא, האם עתה צריך לברך על המזוזה. ואולי רק אם הסיר המזוזה (משום הבניה) צריך לברך עתה שוב. (דבמזוזה דרבנן אין מברכים על קביעת המזוזה ובדאורייתא כן מברכים).

ת. גם על חייב דרבנן מברכים.

מעלית לענין מזוזה

תשובה תתתתקעז

ש. יו"ד רצ"א. מעלית שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות (מצוי בבי"ח מעליות גדולות) האם בעי מזוזה דאורייתא (ואולי דרבנן ודאי בעי). וכן מעלית שאין בה דע"ד אמות ומשתמשים בה תדיר (כמו מעלית של בנין סתם) אם בעי מזוזה מדרבנן. ואולי זה תלוי גם ברחבה שלפני המעלית אם יש שם דע"ד.

ת. הדלת העולה ויורדת אי"צ מזוזה אבל הקבועה צריכה.

כהן שהוברר שאינו כהן אם צריך להשיב דמי הפדיון הבן שקיבל וכו'

תשובה תתתתקעז

ש. יו"ד ש"ה. כשיבוא משיח בב"א, ויבורר כל אחד לאיזה שבט הוא שייך, האם לוי שהוברר שהוא ישראל והוא בכור יתחייב בפדיון הבן, וכן השאלה גם לאנשים שיקומו אחר תחית המתים אם יתחייבו בפדיון הבן. וכן כהן שהוברר שאינו כהן, האם יהיה חייב להחזיר כל הסלעים שקיבל בפדיונות, וכן כל מי שנפדה אצלו האם יתחייב שוב בפדיון הבן.

ת. כן. 1306

הנותן ללוי המעשרות מסתמא נתן מעשר ראשון אף שהוברר לבסוף שלא נתן ללוי, כי סו"ס נתן למי שהוחזק בתור לוי, ויל"ע היטב בכל זה. ועיי' היטב יו"ד ש"ה ח' ובפתחי תשובה שם ס"ק י"ב, יעו"ש היטב.

1306. לפי תשו' מרן שליט"א, לוי שמקבל מעשרות ויבורר שאינו לוי, יתחייב להחזיר כל המעשרות שקיבל, ואולי לוי שמקבל כדאי לו להתנות עם הנותן לו המעשרות שעל הצד שיתברר לע"ל שאינו לוי שלא יצטרך להשיב לו, ומ"מ

אם יתפלל לרפואה על מי שיצא לתרבות רעה רח"ל

תשובה תתתתקעח

- ש.** יו"ד של"ה.¹³⁰⁷ האם צריך להתפלל על מי שיצא לתרבות רעה ונחלה.
ת. צריך להתפלל שיחזור בתשובה.

חשב לעבור לפני התיבה לע"נ וויתר לאחר אם יש בזה עילוי נשמה ג"כ

תשובה תתתתקעט

- ש.** יו"ד שע"ו.¹³⁰⁸ מעשה היה שנגשתי להתפלל לפני התיבה בשבת שחל בשבוע שאחריו יארציט של זקיני הר"ר דוד צבי בהר"ר משה (הי"ד) זצ"ל זינגר, ולפתע בא אחד המתפללים ואמר שיש לו סבא שאין לו בנים ויום היארציט חל בו ביום היינו בשבת ממשי, ונתתי לו לגשת לפני התיבה, ויש לשאול, האם יש בזה ג"כ עילוי נשמה לזקיני זצ"ל מצד חשב לעשות מצוה ונאנס כו' או מצד מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה.
ת. חסד זה גם זכות גדול לזקנך.

איזה דבר יעשה כדי להעלות הנשמה

תשובה תתתתקפ

- ש.** מה ממליץ מרן שליט"א למי שחפץ לעשות דבר לעי"נ הרבנית ע"ה.¹³⁰⁹
 (מח"א שליט"א).
ת. ילמד דבר חדש שעוד לא למד.

ר"ל ולכן לא יבקר בג' שעות ראשונות ואחרונות של היום. או הכונה שכשכן הזמן לבקר אם ביקר ולא ביקש עליו רחמים כו'. לפו"ר).¹³⁰⁸ עיין יו"ד שע"ו ד' ואו"ח קל"ב ב' ובבה"ט שם.¹³⁰⁹ שאלה זו נשאל מרן שליט"א אחר פטירת אשתו א"ח הרבנית הצדקנית מרת בת שבע אסתר קניבסקי ע"ה.

¹³⁰⁷. עיין יו"ד של"ה ד' וז"ל, אין מבקרין את החולה בג' שעות ראשונות של יום מפני שכל חולה מיקל עליו בבקר ולא יחוש לבקש עליו רחמים ולא בג' שעות אחרונות של יום שאז מכביד עליו חליו וייתאש מלבקש עליו רחמים, וכ' הרמ"א, וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים לא קיים המצוה, עכ"ל יעו"ש. (אולי מש"כ הרמ"א וכל שביקר כו',

לימוד משניות לעילוי נשמת הנפטר

תשובה תתתתקפא

ש. יש נוהגין כשלומדים משניות לעי"נ, ללמוד פרקי משניות המתחילים באותיות שם הנפטר. וגם יש נוהגין ללמוד פרקים המתחילים באותיות נשמ"ה (במקואות פ"ז). וחפשתי ולא מצאתי מקור לזה. ושואל אני ממרן שליט"א האם ידוע מקור לזה. (מח"א שליט"א).

ת. זה כתוב בספרים שונים.

בענין קבר שאותיותיו בולטות

תשובה תתתתקפב

ש. יו"ד שע"ו.¹³¹⁰ אותיות קבר שהן בולטות קשה לשכחה כדאמרי' הוריות י"ג ב', ויש לשאול, האם בני המשפחה שעושים זה עוברים על לאו של לפני עור לא תתן מכשול, ועוד האם יש בזה צער לנשמה שע"י המצבה שלה יש שכחה.

ת. אין בזה לפני עור, אבל יש ענין לשנות.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקפג

ש. בהנ"ל. ראיתי קבר שכל האותיות חרוטות מלבד התאריך שכתוב באותיות בולטות, אבל אינם בפני עצמם אלא שחרטו באבן כדי כך שיש כיתוב של התאריך (אינם אותיות שהדביקו אלא האותיות זה מקשה אחת של אבן המצבה), האם יש בזה משום מה שאמרו בהוריות שזה קשה לשכחה. (בעבר מרן שליט"א כתב לי שיש ענין לשנות מפני צער הנשמה שע"י המצבה שלה יש שכחה, ואין בזה לצאצאים שעשו המצבה משום לפני עור).

ת. אין ידוע לי.

1310. כתב הגרע"א (יו"ד שע"ו ד') וז"ל, כתבי האר"י כתב בליקוטים סוף מענה לשון הקורא כתב שע"ג המצבה קשה לשכחה כדאיתא בסוף הוריות (ושם איתא דקשה ללימוד ופרש"י יהא קשה לשמוע אבל לא דקשה לשכחה ע"ש) וי"ל אהבה רבה עד באהבה ומסוגל מאד לשכחה כו', עכ"ל.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקפד

ש. הגרע"א בשו"ע (יו"ד שע"ו ד') כתב מכתבי האר"י, שהקורא כתב שע"ג המצבה קשה לשכחה כדאי' סוף הוריות כו' וי"ל אהבה רבה עד באהבה ומסוגל מאוד לשכחה ע"כ. האם זה מסוגל לשכחה לכל הדברים הקשים לשכחה [שכתבם מרן שליט"א בספר זכרון] או דוקא לענין אותיות שע"ג המצבה.

ת. אין ידוע לי.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקפה

ש. בהנ"ל. האם לומר אהבה רבה עם שם ומלכות (שהרי אי"ז תפלת שחרית הכא, רק תפלה בפ"ע). גם האם מה שאמרו הקורא כו' היינו שממש קורא מה כתוב על המצבה, או שאפילו אם רק רואה בסתמא.

ת. אין ידוע לי.

ת"ח אבל אם יכול לומר שיעוריו הקבועים

תשובה תתתתקפו

ש. יו"ד שפ"ד. אאמו"ר הגאון רבי יעקב שליט"א רגיל לומר בכל יום, שני שיעורי גפ"ת לבחורי ישיב"ק (וכל ג' וחצי שנים מסיים ב' פעמים הש"ס), האם בימי אבלו הוה שרי ליה לומר שיעור במסכת מועד קטן.

ת. יש אופנים שמתירין.¹³¹¹

יאמר לאחר והאחר לתורגמן והתורגמן ישמיע לרבים, הגה או ידרוש בעצמו ויכול לפסוק איסור והיתר ליחיד השואל אותו אם אין אחר אלא הוא וצריכין לו אבל אסור לומר הלכה לתלמידיו וכן

1311. כתב המחבר (יו"ד שפ"ד) וז"ל, אבל כל שבעה ימים אסור לקרות בתורה נביאים וכתובים משנה גמרא הלכות ואגדות ואם רבים צריכים לו להתלמד מותר ובלבד שלא יעמיד תורגמן אלא

אבל שנתחדש לו חידושי תורה אם מותר לו לכותבם

תשובה תתתתקפז

ש. כתב המחבר (יו"ד שפ"ד א') וז"ל, אבל כל שבעה ימים אסור לקרות בתורה נביאים וכתובים משנה גמרא הלכות ואגדות כו', עכ"ל. יש לשאול, אבל או אונן ל"ע, האם מותר לו לכתוב חדו"ת מחשש שמא ישכח ואם הוי כדבר האבד.

ת. אסור.

אבל בהליכה יחידי

תשובה תתתתקפח

ש. האם מותר לאבד ללכת יחידי או שצריך ליווי. (להבדיל כמו חתן שצריך שמירה כנהוג).

ת. נכון ליזהר.

אמירת פסוקים בסמוך לקברים

תשובה תתתתקפט

ש. האם מרן שליט"א אומר פסוקי תהלים ע"י קברים. (בתמונות שהתפרסמו ראיתי שמרן שליט"א מתפלל ע"י ציונם של מרנן החזו"א והקה"י זצ"ל זי"ע, אך אולי מרן שליט"א התפלל בלא פסוקים).

ת. פרקי תהלים רק ברחוק ד"א.¹³¹²

נוהגים אע"פ שיש מקילין, יעו"ש. 1312. בהזדמנות אחת הורה לי מרן שליט"א, לומר התהילים מעבר לגדרות ברזל [הסמוכים לקיר אבן שם], והסביר לי מרן שליט"א טעמו והוא, שיש בבית החיים בבני ברק גדרות עם ברזלים צפופים כדי כך שיש שם דין 'לבוד' ועי"כ מותר לומר שם תהילים, והוסיף מרן שליט"א שכך עושה בעצמו.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתקצ

ש. בהנ"ל. מה יעשה באופן שכל המשפחה אומרים סמוך לקבר האם שיוציא עצמו מן הכלל. ואם מבין שאם יתרחק יהיה מכך ויכוח במשפחה מה יעשה.

ת. לא יאמר.

הליכה לקברי צדיקים בער"ש אחר חצות

תשובה תתתתקצא

ש. נודמן על קבר צדיק¹³¹³ בערב שבת אחר חצות ואם לא יהיה שם עכשיו מסתמא לא יזדמן שוב, האם אעפ"כ עדיפא שלא יהיה על הקבר משום שזה ער"ש אחר חצות (זכור לי שראיתי בהדיא ואיני זוכר היכן שער"ש אחר חצות הנשמה לא שם ואין לו מה להיות על הקבר).

ת. אין בזה איסור.¹³¹⁴

באמירת תפילת מכלכל חיים בכניסה לבית החיים

תשובה תתתתקצב

ש. מעשה שהיה, שהגיעו משפחה ליארצייט לבית החיים, והתפללו שם מנחה בחדר המיוחד לתפילה, ונתעוררתי לשאול, האם יאמרו אחר התפילה תפילת מכלכל חיים בחדר שאומרים בכניסה לבית החיים, או"ד לא יאמרו מאחר שכבר אמרו זאת בתפילת המנחה שהתפללו שם.

ת. יתכן שא"צ.

מכתב בדיני אבילות ושלשים

תשובה תתתתקצג

ש. מכתב בדיני אבילות ושלשים:

1313. כתב בשערי תשובה (או"ח תקס"ח כ') וז"ל, הצדיקים בה"ל או יושב בירושלים ורוצה ללכת על עי' בה"ט ועי' בר"י בשם פרי הארץ ח"ג כתב שאף קברי הצדיקים שבא"י שרי לילך אדעתא לחזור אם יושב בא"י ונפשו אותה להשתטח על קברי ע"ש, עכ"ל. 1314. שו"ר שמרן שליט"א הלך

א. כשמרן שליט"א הי' בשבעה על אחותו הרבנית ברמן ע"ה, שמעתי מפי מרן שליט"א שראה באיזה ספר (וכמדו' שהצביע מרן שליט"א על הספר פני ברוך שהיה על הסטנדר) שא"א לנחם בטלפון והטעם כי נשמת הנפטר מגיעה בשבעה למקום שבו הוא נפטר ומנחמים את החיים ואת הנפטר ובשלמא החיים מתנחמים בטלפון אבל נשמת הנפטר לא. עכ"ד מרן שליט"א. ושאלנו למרן שליט"א, אם לפי"ז כשיושב שבעה לא במקום שבו נפטר המת אם בזה כן אפשר יהי' לנחם בטלפון. ומרן שליט"א ענה: אפשר. והוסיף מרן שליט"א: דכתוב בתוס' הרא"ש דאם בא לבקר חולה והחולה ישן אעפ"כ קיים מצות ביקור חולים והטעם לפי שכשיתעורר החולה יספרו לו על שהגיעו לבקרו, ומסתמא כונת מרן שליט"א הי' לומר דה"ה אפשר לנחם האבל בטלפון כשיושב שלא במקום שנפטר בו המת ושא"א לנחם האבל היכן שיושב במקום שנפטר משום שלמת א"א לספר שניחמו אותו בטלפון. כך הבנתי כל הנ"ל. האם הבנתי נכון.

ב. עוד שאלנו את מרן שליט"א, האם אבל אחד צריך לנחם את אחיו האבל, וה"ה שני אבלים היושבים במקום אחד ואינם אחים. ומרן שליט"א ענה: אפשר. ושאלנו שוב: האם יש להם 'מצוה' לנחם [זה את זה], ומרן שליט"א ענה: אין חיוב, אפשר. ולא הבנתי למה אין להם מצוה, דנהי שהוא אבל למה לא יהי' נחשב לו למצוה אם ינחם אבל אחר ואע"פ שאבלים על אותו נפטר. ג. לאחמ"כ נשאל מרן שליט"א: אם שני חולים השוכבים יחד יכולים לקיים מצות ביקור חולים. ומרן שליט"א ענה: לא. (ומרן שליט"א אמר לזה טעם ואיני זוכרו). ויש לשאול אם הולך חולה אחד אצל חבירו האחר לבקרו אם יקיים מצות ביקור חולים.

ד. עוד נשאל מרן שליט"א: למה לא יושבין שבעה במקום שבו נפטר המת כגון בבית החולים. ומרן שליט"א ענה: לא נהגו. ולכאור' באמת למה לא נהגו והאם עכ"פ מי שרוצה לעשות כן אם יש ענין לעשות כן. ה. ראיתי שמרן שליט"א לא עשה קריעה בחולצה רק בחליפה, ולכאור' מ"ט. ובאופן זה שישב מרן שליט"א בלי החליפה אם לא הי' ענין לקרוע גם החולצה.

ו. ראיתי עוד, שמרן שליט"א לא יושב במקומו עתה בשלושים כי אם בריחוק ד' אמות [ויותר] האם הוא מעיקר הדין או לחומרא. ז. שמעתי שביו"ט [שבועות] מרן שליט"א ישב כן במקומו הקבוע, ולכאור' מ"ט.

ח. מרן שליט"א לא ענה אמן אחר הניחום שניחמוהו, ומ"ט.

ת. ב. לא נהגו. ג. יתכן. ד. כי אין נותנים להם.¹³¹⁵ ה. כמדומה שכך נהוג. ו. נזכר בפוסקים.¹³¹⁶ ז. כ"כ האחרונים.¹³¹⁷ ח. לא מצינו.

כריכה שנפלה מספר קודש אם צריך להקפיד שלא תעמוד הפוך

תשובה תתתתקצד

ש. כריכת קודש שנפלה לגמרי מהספר, האם צריך (מדינא) לזוהר שלא יעמוד הפוך כמו ספר קודש בעצמו.
ת. צ"ע.

בדברי הבית מאיר בסימן מ"ט

תשובה תתתתקצה

ש. יו"ד. בשו"ת בית מאיר יו"ד סימן מ"ט סעיף א' כתב וז"ל, דאי מחמת קוץ או מחמת טריפה, נ"ב בספרי שו"ת המכונים בשם הרדב"ז שאלה תש"ל הכשיר בזה ולא דסמכא הוא וחלילה לסמוך עליו, עכ"ל. ופלא. ומה הכונה שהרי סומכים על הרדב"ז הרבה בש"פ.
ת. הכונה בזה.

זו"צ שהתחייבו לדירתם אם יתנו מעשר או חומש

תשובה תתתתקצו

ש. יו"ד. רציתי לדעת מה ההנהגה הנכונה לזוג צעיר שחייב כשישים אלף ש"ח עבור הדירה, ומה שלא ישולם בנתינת המפתח יצטרכו לעשות משכנתא או לגלגל חובות, האם שיתנו חומש או מעשר בלבד. (מח"א).
ת. מעשר.

לשם ער"ש אחר חצות. 1315. משמע שאם יתנו אזי יש עדיפות באמת לעשות כן. 1316. ז"ל הרמ"א (יו"ד סי' שצ"ג ס"ב) ועכשיו נוהגין שאין יושבין במקומם כל שלשים ועל אביו ואמו כל י"ב חדש כו' עכ"ל, ובפ"ת שם ס"ק ו' כתב, אך כיון דשינוי מקום גופה בשבת יש בו מחלוקת כו' יעו"ש. 1317. ז"ל הפתחי תשובה ס"ק ז' שם, עבה"ט של הרב מהרי"ט ז"ל שכתב בשם תשו' מהר"ם לובלין סי' ק"ז דאם מת לו מת ברגל אינו משנה מקומו ע"ש וכ"כ בתשובת אא"ז פנים

בדברי המהרי"ל דיסקין שהמבשל לעכו"ם פטור מטבילת כלים

תשובה תתתתקצז

- ש.** במהרי"ל דיסקין קונטרס אחרון קל"ו, פטר מבשל לעכו"ם מטבילת כלים דלכם ולא לעכו"ם, האם כונתו למשל ומליצה בעלמא בדרשה זו. (מח"א).
- ת.** אל אנשי הצבא הוי כמו לכם.

קופסת שימורים אם צריכה טבילה

תשובה תתתתקצח

- ש.** קופסת שימורים אם צריכה טבילה או"ד חשיב שישראל עשאה כלי למש"כ החזו"א או"ח דהוי גוף אטום וחשיב בונה. (מח"א).
- ת.** כבר התקשינו בזה.¹³¹⁸

זהירות בכתיבה מעשיית צלב ח"ו

תשובה תתתתקצט

- ש.** כשכותבים תיבה כגון רמב"ן ומדגישים אותה ע"י קו מתחתיה. האם מותר לעשות את הקו על האות נון סופית, או שיש בזה משום צלב. (מב"א).
- ת.** טוב שתזהר.

אם אפשר לשתות במטה התחתונה כשיש מי שישן במטה העליונה

תשובה תתתתת

- ש.** מצוי מיטות שתי קומות, ויש לשאול האם אפשר ליתן לילד השוכב במיטה התחתונה בקבוק לשתות, או לא מאחר שבמיטה העליונה יש ילד אחר שהוא ישן.
- ת.** המנהג להקל וצ"ע.

מאירות ח"ב סי' קנ"ג כו' עכ"ל יעו"ש. 1318. ובספר חוט שני [למרן הגר"נ קרליץ שליט"א] הלכות שבת חלק א' עמ' ר"כ כתב בזה וז"ל: קופסאות שימורים העשוי מפח סתום מכל צד, וישראל פתח את הקופסא, למאי דמבואר בחזו"א [או"ח סי' נ"א ס"ק י"א] שכלי סתום מכל צד לא נחשב לכלי, אם כן מיקרי עשייתן ע"י ישראל ואינם טעונים טבילה, עכ"ל שם.

תיק אוכל ע"ג הילדים אי חשיב אוכל תלוי

תשובה תתתתרא

- ש.** כשהתיק אוכל של הילדים תלוי ע"ג גבם, ובתוך התיק יש אוכל, האם זה חשיב אוכל תלוי¹³¹⁹ הגורם לעניות.
- ת.** על הגב לא נקרא תלוי.

לימוד משניות לע"נ יהודי שהתחתן עם גויה רח"ל

תשובה תתתתרב

- ש.** יהודי התחתן עם גויה רח"ל ולהם שתי בנות והיהודי אמר שאשתו עשתה גיור רפורמי רח"ל וכעת מת אותו יהודי האם צריך ללמוד משניות לע"נ.
- ת.** אולי אם טעה וסבר דמהני הגיור.

בענין עצה טובה לזולת

תשובה תתתתרג

- ש.** מי שיש לו עצה טובה למי שנמצא בצרה אבל חושש שע"י שיציע יהי' לו צער או בושה [או ע"י שיתודע לו שיודעים מצרתו, או ע"י עצם זה שמדברים אתו על צרתו]. האם יציע לו העצה.
- ת.** הכל לפי הענין והצורך.

אבן העזר

ביקור האמא בפנימית הישיבה

תשובה תתתתרד

- ש.** אהע"ז. האם מותר לאם לבקר את בנה בפנימית הישיבה כשיש שם קצת בחורים, האם מותר או אסור או לא ראוי. (מב"א).
- ת.** מותר.

אם להעדיף לישא בת ישראל מבת לוי

תשובה תתתתרה

- ש.** אהע"ז. האם יכול להעדיף לישא בת ישראל מאשר בת לוי משום שבבת לוי ודאי לא יקיים מצות פדיון הבן משא"כ בבת ישראל. (מב"א).
- ת.** אינו נכון.

המקור לריקוד המטאטא בחתונת הילד האחרון

תשובה תתתתרו

- ש.** אהע"ז. האם יש מקור לרקוד עם מטאטא בחתונה של הבן האחרון בגלל שמטאטאים את הבית. (מב"א).
- ת.** מנהג ירושלים.

מלמד בן חבירו תורה אי חשיב קיום מצות פו"ר

תשובה תתתתריז

- ש.** אהע"ז א'. המלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו, אם אפשר לצאת בזה במ"ע של פריה ורביה, מי שעדיין לא מצא בת זיווגו.

לע"ל שיהיה הלכה כב"ש אם יתגלה למפרע שלא קיים המצוה לענין פו"ר

תשובה תתתתתרח

ש. כתב המחבר (אהע"ז א' ה') וז"ל, כיון שיש לאדם זכר ונקבה קיים מצות פריה ורביה כו', עכ"ל יעו"ש. יש לשאול, ידוע שהאידנא הלכה כבית הלל ולע"ל (בימות המשיח) יהיה הלכה כבית שמאי, והשאלה, דהנה מצות פו"ר האידנא הלכה כב"ה דמקיימים המצוה דוקא כשיש בן ובת (וב"ש ס"ל דוקא כשיש ב' בנים).

והשתא, מי שיש לו בן ובת בלבד, ויבוא משיח ויהיה עתה ההלכה דמקיים דוקא בב' בנים, האם נימא דכבר קיים המצוה דפו"ר בבן ובת שנולדו לו קודם ביאת משיח וא"כ עתה שכבר בא משיח אף שאין לו ב' בנים נימא דאפ"ה קיים מצות פו"ר או"ד דנימא דכיון דעתה ההלכה כב"ש דב' בנים דוקא בעינן א"כ איגלאי מילתא למפרע דעדיין לא קיים מצות פו"ר. (ולא לענין השכר, דשכר מסתמא ודאי יש לו ע"ז שקודם ביאת משיח דאג לקיים המצוה שהיה אז, אבל השאלה לענין קיום המצוה בפועל).

ת. כבר קיים המצוה מקודם.

כתובת מרן הסטייפלער זצוק"ל

תשובה תתתתרט

ש. בסוף ספר נתיב הכתובה יש העתק צילום הכתובה דאירכסא של מרן הסטייפלער זצוק"ל, וכתוב שם אצל אשתו הרבנית ע"ה רק מרים ולא פעשא מרים.

ויש לשאול, למה מרן הסטייפלער זצוק"ל לא כתב פעשא מרים, דהאם אי"ז מעכב שלא לכתוב השם המלא בכתובה.

ת. שם שנשתקע א"צ לכותבו.

1320. אולי יש סברא לומר הטעם משום דמצות פו"ר היא דוקא בבן ובת כדאי' אהע"ז א' ה', וכאן אע"פ שמלמד הבן מ"מ עדיין לא מצי ללמד בת, אולי. לפו"ר.

סעודת שבע ברכות עם חתונת חתן אחר

תשובה תתתתרי

ש. אהע"ז ס"ב.¹³²¹ האם אפשר לעשות שבע ברכות עם חתונה של חתן אחר, והיינו שיבוא החתן שאוחז בימי השבע ברכות לחתונה של אחר, ויאכלו הסעודה, אם אפשר לברך לשניהם יחד השבע ברכות, ואם לא, האם אפשר ע"י שיברכו לכל אחד בנפרד דהיינו שיברכו פעמיים ז' ברכות, פ"א לחתן החתונה ופ"ב לחתן שבימי הז' ברכות.

ת. אפשר, רק שיעשו משהו לכבודו.

חולה הנמצא בבית החולים לענין שמירת עיניו מפני האחיות

תשובה תתתתריא

ש. אהע"ז כ"א א'. חולה הנמצא בבית החולים ל"ע, ונזהר שלא לראות האחיות, ובאים עליו בטענה מצד צוות הבית החולים על זה, האם יש בזה איזה חילול ה', או שיש בזה קידוש ה' וימשך בזה. (רק שלא יזיק לו, שמא לא ירצו לטפל בו כראוי מחמת זה. ומפני מעשה שהיה באחד הנני שואל).

ת. אין בזה חילול ה'.

וכן נוהגין לעשות לכל א' חופה בפני עצמו לברך לכל א' אבל לאחר הסעודה מברכין להרבה חתנים ביחד אם אכלו ביחד, עכ"ל יעו"ש. ועי' ריטב"א כתובות ח' א'.

1321. עיין אהע"ז ס"ב ג' וז"ל, אם יש שני חתנים יחד מברכים ברכת חתנים אחת לשניהם, הגה, ואפי' לא היו החתנים ביחד אלא שהיה דעתו על שניהם כמו שנתבאר בי"ד סי' רס"ה לענין מילה וי"א דאין לברך לב' חתנים ביחד משום עין הרע

חושן משפט

כתיבת שם בעל הספר בספריו

תשובה תתתתריב

ש. חו"מ ס"ט ב'.¹³²² ראיתי שמרן שליט"א כותב בספריו 'מספרי' כו', והשאלה, האם יש בזה ענין או דין לכתוב כך בדוקא, דבספרים אצלי תמיד כתבתי רק שמי, ואילו לפי איך שמרן שליט"א כותב א"כ צריך שאכתוב 'מספרי' אהרן כו'.

ת. אין קפידא.

לימוד תורה בסמוך לאבל אם יש בזה משום לא תונו

תשובה תתתתריג

ש. כתב המחבר (חו"מ רכ"ח א' ד') וז"ל, כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים, וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון כו'. כיצד הוא אונאת דברים כו', יעו"ש. ויש לשאול, האם יש איסור של לא תונו ללמוד ע"י האבל שהרי אבל אסור לו ללמוד, ואם יש הבדל בין אבל ת"ח לאבל שאינו ת"ח.

ת. אין איסור.

בדיני צוואה

תשובה תתתתריד

ש. חו"מ ר"נ. מעשה בזקן א' שכתב צוואה, והוסיף בסוף הצוואה סעיף, שאם ירצה לשנות הצוואה יוכל לכתוב צוואה חדשה ולקודמת אין שום ערך,

יש לחשוש שמא יבוא איניש דלא מעלי ויחתוך הדף בו כתוב שם בעל הספר וכו"ל בגמ' ובשו"ע, ושעל כן הי' לכתוב 'מספרי' ולא רק השם לחוד, אמנם מתשובת מרן שליט"א מבואר דלא חיישינן עד כדי כך שיחתוך דף מתוך ספר בשביל זה ולהכי סגי לכתוב בספר רק שמו מבלי להוסיף 'מספרי' דבכה"ג לא חיישינן כולי האי וכו"ל.

1322. עי' ל' השו"ע שם דכתב וז"ל, ואם טוען כו' שכחתי וחתמתי שמי בסוף מגילה ואפשר שמצאה זה וכתב עליה כו', וכתב בסמ"ע וז"ל אלא שכחתי. פי' ולא שמתתי על ליבי שיבא תקלה ע"י זה עכ"ל, ועי' כתובות כ' א' ודוקא אחספא אבל אמגלתא לא דלמא משכח ליה איניש דלא מעלי וכתב עילויה מאי דבעי כו'. ולפי"ז היה מקום לומר דגם בספרים

ועשה קנין סודר, ועתה רוצה לשנות ואינו יודע אם מה שעשה קנין סודר זה מעכב ממנו מלעשות צוואה חדשה [אף שכתב הסעיף כנ"ל].

עוד הוא שואל, שנתן מחיים את דירתו לבת שלו, ואילו בצוואה כתב שנותן לב' בניו לכל אחד חלק אדמה מסויים שיש לו, וזה נודע לבנים שלו, ויש להם ע"ז תרעומת משום שהדירה שנתן לבת זה שוה פי ארבע מכל חלק אדמה, וכעת רוצה לחזור בו באומרו שטענת הבנים היא צודקת משום שהבת לא יורשת [ונתן לה מחיים כי היא זו שעזרה במיוחד לאשתו שנפ' וגם לו רוצה להחזיר לה הכרת הטוב] ולמכור הבית, ולחלק הכסף ל-3 דהיינו לבן הבכור ליתן בכסף פי שניים וכו'. האם יכול לחזור בו.

ת. עי' חו"מ סי' ר"נ ס"ב.¹³²³

בדיני חיוב השבת אבידה

תשובה תתתתרטו

ש. חו"מ רנ"ט. השבת אבידה.¹³²⁴ ראיתי ב' מודעות בקרבת מקום, הא' כתב שנאבד לו חפץ פלוני והשני כ' שמצא כזה חפץ פלוני (ומסתבר שמדובר על אותו חפץ אלא שא' לא ראה מודעתו של השני), האם יש חיוב מדינא להודיע לא' מהם שראיתי המודעה השניה, או עכ"פ מצד חסד.

ת. מצוה.

לקיחת אוכל מבע"ח באופן שיש ביזוי אוכלים אי הוי צער בע"ח

תשובה תתתתרטז

ש. כתב המחבר (חו"מ ער"ב ט') וז"ל, וכן אם היתה הבהמה של ישראל והמשוי של עכו"ם חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל אבל בהמת

שמת ממנו והלך ונשען על מקלו אומדין אותו על פי רופאים אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו קיימת ואם לאו אינה מתנה ואם הלך בשוק בלא משענת אינו צריך אומד אלא בטלו מתנותיו הראשונות, עכ"ל. ויעו"ש בנו"כ. ולהלן שם סעיפים ג' ד' יעו"ש. 1324. ע"ע תשובות מרן שליט"א בדיני השבת אבידה, לעיל בתשובות למסכת בבא מציעא יעו"ש.

1323. ז"ל השו"ע, שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ולא שייר כלום אע"פ שקנו מידו אם עמד ונתרפא לגמרי המתנה בטלה ממילא לגמרי (ואפי' התנה בשעת המתנה שלא יוכל לחזור בו אם עמד חוזר אא"כ קנו מידו) ואם לא נתרפא לגמרי אלא ניתק מחולי לחולי אם לא עמד ולא הלך ונשען על מקלו בשוק מתנתו מתנה (אע"פ שהלך בביתו על משענתו) ואם עמד בין החולי שצוה בו ובין החולי

עכו"ם ומשאו אינו חייב להטפל בו אלא משום איבה. הגה וי"א לפרוק חייב אפילו אין העכו"ם שם משום צער בעלי חיים דהוי דאורייתא וכן בכל מקום דפטור לפרוק מ"מ משום צער בעלי חיים מיהו חייב ונפק"מ שיכול לקבל שכר (טור סי"ד), עכ"ל יעו"ש. (ובבה"ט ס"ק ב', שכר, ואפילו הולך משום פריקה יש לו שכר, סמ"ע).

יש לשאול, פעמים מצוי דבר מאכל מושלך ברחוב על המדרכה, ופעמים רבות מצוי סביב זה נמלים, מהם על האוכל ומהם סביב לאוכל, ומצד אחד איכא ביזוי אוכלים שהאוכל מושלך כך במדרכה וביותר שבטעות רגלי ההולכים יכולים לדרוך ע"ז, ומאידך אם יקחו את האוכל למקום אחר כדי שלא יהיה ביזוי אוכלים יתכן להיות צער בעלי חיים שלוקחים מהם מזונות, וא"כ מה עדיף אם לקחת או לא, והאם יש הבדל אם יש שם הרבה נמלים או קצת.

ת. אי"ז צבע"ח. 1325

בדברי הרמב"ם בהלכות מעקה

תשובה תתתתריז

ש. חו"מ תכ"ז. בהלכות מעקה. כתב הרמב"ם (רפי"א מהל' רוצח ושמ"נ), והוא שיהיה בית דירה אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיו"ב אינו זקוק לו, והקשה בכסף משנה דבספרי מחייב בית האוצרות והיאך פטר רבינו, ותירץ דזה תלוי בפלוגתא תנאים לענין מזוזה, והרמב"ם דפטר במזוזה פטר גם במעקה והספרי דחייב במעקה סובר כמ"ד דמחייב במזוזה עכ"ד הכס"מ. (ובס' שושנת יעקב לאאמו"ר הגאון ר' יעקב שליט"א סוכה ג' ב' מדבר הרבה במעקה והקשה דבספרי גופיה (פ' ואתחנן) פוטר ממזוזה¹³²⁶).

וקשה ממ"נ, דלרמב"ם תקשי דנהי נמי דדין מעקה נלמד מדין מזוזה (כמש"כ הסמ"ע חו"מ תכ"ז) מ"מ סוף סוף איכא ריבוי מיוחד לחייב במעקה מלאו דולא תשים דמים בביתך כדאי' בספרי שם, ועוד לספרי דמחייב במעקה

1325. עיין או"ח קע"א. ועיין לעיל תשובה תתתתכ"א. 1326. ועיין שם תירוצ נפלא, הובא באבני אהרן שבסוף ספרינו זה [מהדורא קמא] בסימן א' יעו"ש. ועיין עוד תירוצ על זה במס' מזוזה בפרשה סדורה למרן שליט"א סימן ח' יעו"ש. ועיין מה שכתבנו בזה באבני אהרן על מעקה שהודפס בסוף ספרינו זה [מהדורא קמא] בסימן ב'.

תשובות

חושן משפט

הגר"ח

תתמה

משום מזוזה (כמש"כ בסמ"ע) למה צריך למזוזה דתיפ"ל מצד ולא תשים וגו' כדאי' בספרי גופיה שם.

(ואולי באמת הכס"מ חזר בו כמבואר במחבר דבהלכות מזוזה פסק שחייב במזוזה ובמעקה פסק שפטור, כדהקשה בסמ"ע, ותי' דבאמת המחבר פליג ארמב"ם מכח סברא דכתב שם).

ת. מלא תשים אין חיוב אלא ג"ט.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתריח

ש. בהנ"ל. בסמ"ע (חור"מ תכ"ז ס"ק ב') כתב בדעת המחבר בטעם שחילק בין מזוזה שחייב לבין מעקה שפטור בבית האוצרות וכיו"ב, דבמעקה פטר משום דכיון דאין דרך בנ"א להיות גג בית האוצרות לתשמיש בית דירה לכן אף אם לפעמים ידור שם אדם בגג מ"מ לא יוצאים ונכנסים שם כ"כ למיחש שיפול כדי שיתחייב במעקה אבל במזוזה חייב משום שהדר שם צריך להיות מצות ה' נגד עיניו עכ"ד הסמ"ע, וצ"ב דנחייב מעקה אכתי מלאו דלא תשים דמים בביתך וכן צ"ב דהא מזוזה ה"ז חובת הדר ושם אינו דר אלא פעם אחד מני אלף, ודאי שלא גרע מסוכה שגר שם ממש אלא דהוי דירת עראי שלא חייב במזוזה וכ"ש הכא שאינו דר הכא באופן כללי ודאי שלא צריך להתחייב במזוזה, וכמש"כ בספרי פ' ואתחנן דבאמת פטור גם ממזוזה.

ת. כנ"ל.

השיעור שיכול להתעכב מעשיית המעקה

תשובה תתתתריט

ש. בהנ"ל. בתוס' קידושין ל"ד א' מבואר דאם בדעתו לעשות מעקה אינו עובר על הלאו אלא בעשה דועשית מעקה לגגך. מה השיעור כלומר עד מתי יכול להתעכב מלעשות מעקה (מצד שאינו עובר על הלאו).

ת. בכדי זמן לעשות.

בענין השוכר בית בלי מעקה

תשובה תתתתרכ

ש. בהנ"ל. השכיר בית בלי מעקה, מוטל החיוב על השוכר לעשות מעקה, האם המשכיר עובר על לא תעמוד ע"ד רעך, וממתי חל החיוב על השוכר, משעה שנכנס לדור כמזוזה או גם קודם מעת ששכר.

ת. כתבנו בזה בהלכות מעקה.¹³²⁷

מזבח החיצון אמאי לא נתחייב במעקה

תשובה תתתתרכא

ש. מעקה. צ"ב למה לא הי' חיוב לעשות מעקה במזבח החיצון, והרי היה בגובה כשתי קומות שלנו, וגם הי' אש גדולה של המערכה וודאי הי' חם ביותר כדי כך שהכהנים התרחקו מה שאפשר מהאש, ולא עוד אלא שפעמים הלכו עם משא כבד של הפדרים של הקרבנות, וודאי הי' סכנה גדולה מאד (ובאמת פלא שלא מצאנו שנפל משם כהן ואולי הי' חלק מהנסים, וגם הכהן שנפל מהכבש בריצת הפיס פלא שרק שבר רגלו), וכ"ת דלא הוי גג בית דירה, מ"מ למה אין מ"ע מיוחדת לעשות מעקה למזבח החיצון אע"פ שאינו גג ב"ד, וביותר סתם גג ב"ד אינו סכנה כ"כ כמו המזבח משום דבגג בקושי נמצאים ואילו במזבח נמצאים תדיר.

ת. לגגן פרט לכבש (ספרי) וכ"ש למזבח.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתרכב

ש. בהנ"ל. יש לשאול דלכאורה לעמוד ע"ג המזבח הוי סכנה טפי מלעמוד (או לילך) ע"ג הכבש, וא"כ למה הוי כ"ש.

ת. אינו סכנה טפי שההלוך הי' לפניו מהקרנות כמ"ש בגמ'.¹³²⁸

¹³²⁷. עיין סוף מסכת מזוזה דמרן שליט"א. ¹³²⁸. עיי' זבחים ס"ב א' יעו"ש.

תשובות

חושן משפט

הגר"ח

תתמו

בדברי החרדים במצות מעקה

תשובה תתתתרכג

ש. כתב מרן הח"ח זי"ע בספרו ס' המצוות הקצר (מ"ע ע"ה) מ"ע לעשות מעקה לגגו כו' וכתב בספר חרדים ובשומו על לב בכל יום מצוה זו ויראה אם צריך תקון נחשב לו כאילו מקיים המצוה בכל יום, ונוהג בכ"מ ובכ"ז בזכרים ובנקבות עכ"ל, ויש לשאול כך, האם שימת לב זו היא גם באופן שברי לי שהמעקה תקין דלכאורה כיון שברי לי שהמעקה תקין איך יתכן שבאם אבוא לראות אם המעקה צריך תיקון יהיה למצוה, דבשלמא אם הי' איזה ספק או ס"ס אם זה צריך תיקון אז הוה ניחא במה שאם אלך לבדוק יום יום יהי' למצוה של מעקה בכל יום, אבל עתה דברי לי דהמעקה תקין איך יתכן שיהי' למצוה, ומל' החרדים לכאור' משמע דגם אם המעקה תקין יהי' למצוה, וצ"ב.

ת. כל יום עלול להתקלקל.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתרכד

ש. בהנ"ל. הקשה אאמו"ר הגאון ר' יעקב שליט"א דא"כ בכל מצוה יהיה כך, וכגון מזוזה וציצית, והא לא מצינו, ומאי שנא.

ת. צ"ע.

עוד בענין הנ"ל ובענין שותפות בגג לעשיית המעקה

תשובה תתתתרכה

ש. בהנ"ל. נתעוררתי לשאול, שמרן שליט"א ביקש מזקיני הגה"צ ר' אריה שכטר שליט"א להיות עמו שותף בגגו כדי שמרן שליט"א יקיים המצוה, ולכאור' לפי דברי החרדים למה מרן שליט"א הוצרך לזה, דלכאור' די היה שמרן שליט"א יעיין בביתו אם איזה מעקה צריך תיקון, ואולי אצל מרן שליט"א לא הי' כלל מעקה, אבל עדיין אולי הי' אפשר לילך לבית של אחר ולבדוק אם זה צריך תיקון, ואולי דוקא במעקה שלו מועיל עצה זו ולא במעקה של אחרים שאין עצם המצוה שייכת לו רק שייכת לבעל המעקה, וצ"ב.

ת. לא הי' מעקה כלל אצלנו.¹³²⁹

גג בנין שדרים בו שומרי תו"מ וגם לא שתו"מ רח"ל לענין חיוב מעקה

תשובה תתתתרכו

ש. ראיתי גג בנין שגרים שם שתו"מ וגם כאלו שקצת רחוקים מתו"מ רח"ל, ובלי מעקה, ונתעוררתי לשאול, האם המעט דיירים שהמה שתו"מ (סה"כ בנין של ארבעה דיירים) צריכים או חייבים לשלם כל המעקה, או שכיון שחלק מהדיירים אינם משתתפים בהוצאות (שהם מרובות) א"כ אין חיוב על הדיירים השתו"מ להוציא כ"כ הרבה ממון כדי לעשות מעקה בגג הבנין. גם יש שם דייר שקנה דירה בדמי מפתח, ואולי אין עליו חיוב כלל לגבי הגג שם.

ת. חייבים.

ביקש מחבירו תכנית לביתו עד סכום מסויים והכין לו תכנית בסכום כפול כמה ישלם

תשובה תתתתרכז

ש. ¹³³⁰הסתפקתי לא למעשה בראובן שביקש משמעון שיכין לו תכנית לבית בסכום מסויים דוקא, דהיינו שהבניה לפי אותה תכנית לא תעלה על סכום שקבעו ביניהם מראש. ושמעון הכין תכנית שביצועה יעלה כפלים מהסכום שנקבע ביניהם לכתחלה, האם מחויב ראובן לשלם לשמעון שכר עבודה כל שהוא.

ת. לכאן' א"צ לשלם אלא מה שנהנה.

שימוש חוזר בבולים

תשובה תתתתרכח

ש. האם מותר להשתמש בבול שרשות הדואר לא חתמו עליו. (מב"א).

ת. שמעתי בשם מו"ח שליט"א שהתיר.

1329. עיין סוף פרק המדיר (כתובות ע"ז ב') אמר ליה רב אדא בר מתנא לאפוקי ממר דלא אית ליה מעקה לאיגריה ולא היא מיהוה הוה וההיא שעתא
הוא דשדייה זיקא יעו"ש וחזינן כמה גדולה וחשובה היא מצות מעקה עד כדי שא"ל לאפוקי כו' ודוק. 1330. מח"א שליט"א משנת תשל"א.

תשובות

חושן משפט

הגר"ח

תתמט

שבירת ארון בישיבה לענין מחילה

תשובה תתתתרכט

- ש.** חו"מ. בחורים שברו ארון בישיבה, האם יכול מנהל הישיבה למחול להם או שאין מועילה מחילה שלו על ממון הישיבה. (מב"א).
ת. כן.

מוכר שמן בתשע עשרה שקלים ובא חבירו ורשם עשרים שקלים כו'

תשובה תתתתרל

- ש.** שמעתי שאלה, ראובן הניח ארגז בקבוקי שמן למכירה במחיר של 19 ₪ לכל בקבוק, הגיע שמעון וכתב על הארגז 20 ₪, ומחק את מה שראובן כתב 19 ₪, ולקח לעצמו בקבוק בלי לשלם באומרו שעל ידו נתוסף לראובן שקל מכל קונה שעייז ממילא שולם הבקבוק שלקח לעצמו (ואפילו ראובן הרויח יותר כגון שהיו יותר מ-19 בקבוקים או 20 בקבוקים), והשאלה, האם שמעון נחשב גנב במה שלקח הבקבוק בלי לשלם, שהרי סוף סוף ראובן קבל הכסף המלא שרצה לקבל ע"י המכירה, וכן אם נחשב גנב שכל אחד הוסיף שקל.
ת. הוא גזול וחייב להחזיר לכולן.

אם מותר לברר בכמה חנויות מחיר של חפץ לדעת היכן זול יותר

תשובה תתתתרלא

- ש.** קי"ל בגמ' שאדם השואל מחיר של חפץ ואינו חפץ לקנותו שעובר בהונאה, האם מותר לברר בכמה חנויות מחיר של חפץ מסוים כדי לדעת היכן יותר זול. (מב"א).
ת. כבר שאלו זה וצ"ע [ויודיע לו שרוצה לברר ואז אין שאלה].

אסף כסף ונתחלפו השטרות אם חייב לשלם

תשובה תתתתרלב

- ש.** חו"מ. א' אסף כסף להוצאת ספרים ישנים, וברבות הימים שכח מהכסף ובנתיים התחלפו חלק מסוג השטרות. והשאלות, האם מחוייב מדינא לשלם ההפסד משלו. ואם כן, האם יכול להמתין עד זמן שיצטרך להשתמש בכסף עבור הצורך שנאסף או שכבר עתה צריך להניח בצד הכסף מחדש.

הגר"ח

חושן משפט

תשובות

תתנ

ת. ראוי להחזיר.

בענין הנ"ל

תשובה תתתתרלג

ש. בהנ"ל. האם יכול ללוות הכסף הנ"ל לעצמו עד זמן שיצטרכו להשתמש בו למטרה בשבילה זה נאסף. ואם יש עדיפות להלוות להורים או לגמ"ח.

ת. יכול (ובלבד שלא ישכח).

תם ונשלם, שבה לבורא עולם וברוך רחמנא דסייען

הוספות

תשובות שזיכנו השי"ת לקבלם ממרן שליט"א בעת גמור הכנת הספר לדפוס, ועל כן לא נכנסו במקומם, והבאנום פה לפי סדר קבלתם של התשובות לזיכוי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה:

תשובה תתתתרלד

ש. נתבקשתי לשאול על דברי המושב זקנים שהביא מרן שליט"א בטעמא דקרא ס"פ כי תבוא שהי' אסור לחשב על המן בשבת שיהי' ליין משום מבשל, והשאלה מה זה גרע מלבשל בחמה שמותר בשבת.

ת. שם זה שינוי וכאן דרכן בכך.

תשובה תתתתרלה

ש. בהנ"ל. ועצם דברי מרן שליט"א שם, לא הבנתי למה מרן לא ענה על השאלה [איך עשו קידוש בלא יין] שמה שכתוב בפסוק זה רק שלא הוצרכו לשותות יין וכמ"ש מרן שם בדיבור שלפני כן, אבל באמת היכן שהוצרכו ליין וכגון קידוש ע"ז לא מיירי הפסוק ועשו קידוש על היין.

ת. כתבתי וצ"ע.

תשובה תתתתרלו

ש. שאלנו את מרן שליט"א, מה הצד לומר והשב את העבודה לדביר ביתך 'ואשי ישראל', שהרי דביר הבית זהו קודש הקדשים ושם לא היו קרבנות רק קטורת. והשיב מרן שליט"א: גם הקטורת נשרפה באש. ויש לשאול דאם 'ואשי ישראל' קאי על הקטורת א"כ נמצא כפילות שהרי גם מה דאמרינן והשב את 'העבודה' זהו עבודת הקטורת כי אמרינן דביר ביתך והיינו קה"ק וכנ"ל. וצ"ב.

ת. תני והדר מפרש.¹³³¹

¹³³¹. לפי דברי מרן שליט"א, י"ל דזהו מ"ד שמתפללין ואומרים פרשת הקטורת במקום עבודת אח"כ, ותפלתם באהבה תקבל ברצון והיינו מה הקטורת שתקבל ברצון ודו"ק.

תשובה תתתתרלז

ש. נהוג עלמא שבסיום כתיבת ספר תורה קודם הכנסת ס"ת, מביאים הס"ת לגדולי ישראל לכתוב שם אות, והשאלה, האם יש מקור לזה, ואם לא, עכ"פ מהו הענין שבזה.

ת. שי"א שיוצאים המצוה בשותפות.

תשובה תתתתרלח

ש. בהנ"ל. מאי שנא ס"ת מתפילין ומזוזות, שבתפילין ומזוזות לא מצינו נהוג ליתנם ג"כ לגדולי ישראל לכתוב בהם אות (ואם משום שבתפילין ומזוזות צריך 'כסדרן' א"כ יתנו לגדולי ישראל לכתוב אות ראשונה או אחרונה). **ת.** כנ"ל.

תשובה תתתתרלט

ש. שמו"ע. הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך מעולם קוינו לך. כתב הגריעב"ץ בסידור בית יעקב וז"ל, ותדע שתיבת מעולם נקשרת למעלה, והאומרים מעולם קוינו לך טועים, גם הלשון מיוסד על הכתוב זכור רחמיך וחסדיך כי מעולם שמך, ושיבוש גדול לומר שקוינו מעולם וזה מבואר עכ"ל. אמנם ל' הרוקח הוא 'על כן מעולם קוינו לך', ויתירה מזו כתבו הר"י בר יקר והאבודרהם בזה"ל כי מעולם קוינו לך ע"ש (תהלים כ"ה ו') זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה עכ"ל והרי דלמדו הנוסחא מהאי קרא דמייתי הגריעב"ץ ז"ל ואעפ"כ כתבו הנוסחא כי מעולם קוינו לך, ולכאורה צ"ב בדברי הגריעב"ץ הנ"ל. והיאך צריך לומר למעשה.

ת. כנראה מחלוקת.¹³³²

תשובה תתתתרמ

ש. סליחות. אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו. הנה זהו ל' הכתוב שאמר דוד המלך ע"ה אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני, וגבי דוד הע"ה ניחא שהתפלל ורוח קדשך אל תקח ממני כי ודאי היה

1332. היינו מחלוקת היאך לדרוש הפסוק.

לו רוח הקודש. והשתא, בשלמא צדיקים שזוכים לרוח הקודש א"כ ניחא מה שהם מתפללין ורוח קדשך אל תקח ממנו, אבל אנו יתמי דיתמי שאין אנו זוכים לדרגת רוח הקודש א"כ מה שייד לבקש ורוח קדשך אל תקח ממנו שהרי אין לנו רוח הקודש כלל, והי' לבקש כגון ורוח הקודש תתן לנו וכיו"ב. ולכא' צ"ב.

ת. מבקשים על הדור שיהי' בהם בעלי רוה"ק.

תשובה תתתתרמא

ש. עוד בסליחות. האם יש לתחנון דסליחות כל דיני התחנון וכגון שלא לדבר לפני הנפילת אפים וכגון שצריך לעמוד בואנחנו לא נדע מה נעשה וכו'.

ת. אולי.

תשובה תתתתרמב

ש. בתפ' עשי"ת, מהו החילוק, דאילו כשמגיע הש"צ לכתוב לחיים טובים כו' וכן לבספר חיים ברכה ושלום כו', הציבור אומרים עמו, ואילו בתחילת שמו"ע כשאומר זכרנו לחיים כו' וכן מי כמוך אב הרחמים כו' אז הציבור לא אומרים עמו ג"כ, ומאי שנא.

ת. מאי דנהוג נהוג.

תשובה תתתתרמג

ש. איתא במסכת סופרים (סוף פכ"א) האדם הגדול בענקים, בענקים זה אברהם אבינו שהיה גבוה קומתו כנגד שבעים וארבעה אנשים כו',¹³³³ ויש לשאול כך, דהנה איתא בחז"ל (וכמדומה שכן הוא בזוה"ק פ' לך לך דפ"ו ע"ב) דהמלכים תפסו את לוט משום שהי' דומה לאברהם (וכן פרש"י בפ' לך לך י"ג ח') ורצו להתגרות באברהם שיאמרו שתפסו את אברהם ובאמת הי' זה לוט. והשתא לכא' ק' ממ"נ, דאם לוט הי' גבוה ג"כ כמו הגובה של אברהם אבינו א"כ אמנם ניחא שתפסו את לוט ואמרו שזה אברהם אבל א"כ מה הרבותא במסכת סופרים שאע"ה הי' גבוה כנגד ע"ד איש והרי גם לוט הי' כן. ואם

1333. ועי' טעמא דקרא סוף פ' חיי שרה שם כתב מרן שליט"א החשבון מדויק הראיה לזה.

לוט לא הי' גבוה כאברהם אע"ה א"כ מה הועילו המלכים כי אף שלוט הי' דומה לאברהם מ"מ הגובה הי' שונה לגמרי וודאי היו יכולים להבחין שאי"ז אברהם מאחר שהי' גבוה במיוחד, וצ"ב ממ"נ.

ת. אברהם היו רגליו שוקעות בארץ ומוציאם בנס מן השמים בלי טורח וזה לא הי' בלוט.¹³³⁴

תשובה תתתתרמד

ש. כתב הרמב"ן (חוקת כ' כ"ו) וז"ל, והפשט את אהרן את בגדיו כו' ומדרש רבותינו שנעשו בהם ניסים אמרו היאך משה יכול להפשיט את אהרן כסדרן והלא העליונים הם העליונים והתחתונים הם התחתונים לעולם אלא מעשה נסים עשה לו המקום במיתתו יותר מבחיו העמידו משה אל הסלע והפשיטו בגדי כהונה ובגדי שכינה נלכשים תחתיהם, וילבש אותם את אלעזר בנו וכי היאך יכול להלביש את הבגדים כסדרן לאלעזר אבל כבוד גדול חלק לו המקום לאהרן במיתתו יותר מבחיו שנלבשו בגדי שכינה תחלה מלמטה וחזר משה והפשיט את אהרן את הבגדים כסדרן והלביש אלעזר כסדרן, כך שנוי בת"כ, עכ"ל הרמב"ן. ויש לשאול כך, דהנה יש נידון (כתובות קי"א ב', תוד"ה בלבושיהן, ועוד) אם צדיקים יעמדו עם תכריכין או עם לבושיהן מחיים (וכתבנו ע"ז בס' אבני אהרן עמ"ס אבות בקו' אבני אהרן ח"א סי' ה'), ויש לשאול, איך יעמוד אהרן הכהן האם עם בגדי שכינה (דומיא דתכריכין דשאר בני עלמא) או עם לבושו מחיים (דהיינו בגדי כהונה גדולה).

ת. נזכה ונראה.

תשובה תתתתרמה

ש. כתב הר"י בר יקר (רבו של הרמב"ן ז"ל) בפ"י על התפילה וז"ל, וצדקנו במשפט ע"ש הכתוב (הושע ב' א') בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים,

ניתן להבחין ביניהם עד שהקב"ה הלבין שער ראשו וזקנו של אברהם יעו"ש היטב, והיינו דק' למה לא הי' אפשר להבחין ביניהם והלא אברהם הי' גובהו מיוחד ביותר, ולדברי מרן שליט"א גם פה ניחא ודוק.

1334. והיינו דכיון דרגלי אברהם אבינו היו שוקעות בארץ, לכן נהי' כגובהו של לוט (וכשל כל אדם), וממילא יכלו המלכים להתגרות וכנ"ל בשאלה. ובה ניחא נמי הא דאיתא בתנחומא חיי שרה סי' א' שאברהם ויצחק נכנסו לעיר ולא הי'

ואע"ג דכתוב בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים הקדים המתפלל חסד ורחמים, דאמר בתנחומא (וירא א') 'כל ארחות ה' חסד ואמת (תהלים כ"ה י') הקדמתי חסד לאמת וצדק למשפט דכתוב (תהלים פ"ט ט"ו) חסד ומשפט מכון כסאך חסד ואמת יקדמו פניך', מכלל שיש להקדים חסד לרחמים כי אמת היא מדת רחמים וחסד עומד בימין הרחמים עכ"ל. והנה בדברי הר"י בר יקר ז"ל צ"ב דפתח בקושיא אמאי מתפללין קודם ומלון עלינו אתה ה' לבדך 'בחסד וברחמים' ורק אח"כ 'וצדקנו במשפט' והרי בפסוק הוקדם 'בצדק ובמשפט' ואח"כ אמר 'בחסד וברחמים', וסיים בתירוץ למה הקדים 'חסד' ל'רחמים', וצ"ב.

ובדברי המדרש תנחומא גופיה נמי צ"ב, דקאמר 'הקדמתי חסד לאמת וצדק למשפט' ומייתי ראי' מדכתיב חסד ומשפט מכון כסאך וגו', ובשלמא לזה שהקדים 'חסד לאמת' ניחא שיש בו ראי' מהפסו' וכמ"ש חסד ואמת יקדמו פניך, אבל 'צדק למשפט' איך איכא ראי' מהתם והרי כתיב 'חסד ומשפט' מכון כסאך ולא כתיב 'צדק ומשפט' מכון כסאך. וצ"ב.

ת. צדק חיינו חסד.

תשובה תתתרמו

ש. שבת י"ט ב'. אבי יהוה יהיב ליה ההוא מנא דצביעא לקצרא אמר ליה כמה בעית עילויה א"ל כדחיורא אמר ליה כבר קדמוך רבנן אמר אביי האי מאן דיהיב מנא לקצרא במשחא נתיב ליה ובמשחא נשקול מיניה דאי טפי אפסדיה דמתחיה ואי בציר אפסדיה דכווציה. יש לשאול מה כוונת אביי במה דקאמר האי מאן דיהיב מנא לקצרא כו' ואם נתכוין ליתן עצה שיזהרו לבל יפסידו ויתבעו את הכובס על הנזק שעשה, ואם לזה נתכוין למה זה נאמר פה דלכא' הול"ל זה בסדר נזיקין, וקצת צ"ב. (שוב חשבתי בעזה"י ליישב כך, דבאמת אין כוונת אביי כהנ"ל, אלא, כיון דאביי ראה שהכובס ניסה לרמותו וליקח לו תשלום של כיבוס בגד לבן על בגד צבוע, לכן מיד קאמר אביי שמדה כנגד מדה ידקדקו עם הכובס באם הזיק שיתבעו אותו, ולא משום נקמה ח"ו, רק כדי שהכובס יזהר שלא לרמות הבני אדם שאם יראה שמדקדקין עמו יזהר טפי מלרמות בני אדם, ולכן נסמך מימרא זו למעשה דאביי יהיב ליה ההוא מנא כו'. והאם נכון הוא).

ת. משום שאביי אמר שניהם.

תשובה תתתתרמז

ש. שבת כ"ח א'. מה להלן של פשתן קרוי אהל אף כאן של פשתן קרוי אהל. לכאור' יש להעיר (בפשט הגמ') מאי קאמר 'מה להלן של פשתן קרוי אהל' והרי האמת דמה שהוא קרוי אהל אי"ז בגלל שהוא 'פשתן' רק המציאות היתה שזה שימש לאוהל, וא"כ איך אפשר לומר 'מה להלן של פשתן קרוי אהל' וללמוד מזה הלאה דאף כאן של פשתן קרוי אהל. וצ"ב הפשט.

ת. מ"מ יש ג"ש.

תשובה תתתתרמח

ש. שבת ל"ב ב'. תניא ר' נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם כו'. מ"ד מריבה רבה, האם הכונה בינו ובין אשתו דוקא, או אף ילדיו הקטנים שמתקוטטין ביניהם.

ת. בני בית.

תשובה תתתתרמט

ש. שמו"ע. רפאנו ה' ונרפא כו'. יש לשאול אמאי תקנו רק תפלה שנתרפא, דלמה לא תקנו תפילה לפני כן שלא נחלה, וכדארז"ל (שבת ל"ב א') אמר ר' יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר כו'. ולכאור' צ"ב טובא.

ת. רפואה מעיקרא נמי משמע.¹³³⁵

אבל לבקש שלא יחלה זה א"א כל השנה רק קודם החיתום ביוה"כ (ורק לרבי יוסי דאדם נידון בכל יום אפשר יעו"ש) וא"כ היאך אנו מבקשין כאן בברכת רפאנו שלא נחלה וכהנתבאר מהתשובה כנ"ל. (ובעצם אי"ז ק' דוקא על תי' מרן שליט"א, רק היא ק' על תי' ר"ת שם בתוס' מההיא דשבת ל"ב א' וצ"ב) ואין לומר דמ"ש יבקש רחמים שלא יחלה היינו קודם יוה"כ דוקא, והיינו כי אמרו 'לעולם' יבקש כו' ומשמע אף בכל השנה, וצ"ב.

1335. לפי"ז ניחא, דלכאור' כיון דכבר אמרין רפאנו ה' ונרפא א"כ מהו שוב דאמרין והעלה רפואה שלימה לכל מכותינו, ולדברי מרן שליט"א י"ל דרפאנו ה' ונרפא ה"ז תפלה שלא נחלה, ווהעלה רפו"ש לכל מכותינו זה תפלה אחרי שכבר הוא נחלה, ה"י. והנה צ"ב היאך אפשר לבקש רחמים שלא יחלה, והרי בר"ה ט"ז א' נתבאר בתוס' ד"ה כמאן, דברכת רפאנו הוא בקשה למי שכבר נחלה שהוא יתרפא,

תשובה תתתתתנ

ש. שמו"ע. כתב הר"י בר יקר וז"ל, ועל פליטת סופריהם. והם חכמי ישראל שהם כחולין כדאמ' (ר"ה ט"ז א') כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי עכ"ל, יש לשאול היאך מתפרש 'פליטת סופריהם' שהם 'חכמי ישראל'.

ת. סופרים זה חכמים (כמו מדברי סופרים).¹³³⁶

תשובה תתתתתנא

ש. שמו"ע. כתב האבודרהם וז"ל, והזכיר כאן ד' כתות מישראל צדיקים חסידים גרי הצדק ועלינו יהמו רחמיך, כדאמרינן במכילתין משפטים (במדב"ר ח' ב') וכן אתה אומר בד' כתות שהן מלא עונות ואומרות לפני הקב"ה יהודים אנחנו, (ישעיה מ"ד ה') זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ידו לה' ובשם ישראל יכנה, זה יאמר לה' אני שנתערב בי חטא פירוש אלו הצדיקים שהם גדולים מכולם שלא חטאו מעולם ולא נצטרכו להיות בעלי תשובה ולקרותם חסידים ובאיוב (א' א') נמי איש תם וישר וירא אלקים לפי שהיה עובד את השם מיראה, וזה יקרא בשם יעקב אלו גרי הצדק, וזה יכתוב ידו לה' אלו בעלי תשובה פי' אלו חסידים שיש בהם קצת יראה על העבירות שעשו וכן אמר דוד (תהלים פ"ו ב') שמרה נפשי כי חסיד אני כלומר כי בעל תשובה אני שלא היה רשאי לקרות עצמו חסיד, ובשם ישראל יכנה אלו יראי שמים וזהו ועלינו יהמו נא רחמיך אע"פ שאין אנו חשובין כל כך אלא אנו יראי שמים ואין אנו מחזיקים עצמנו כעובדים מאהבה, והפסוק הזכיר גרים קודם בעלי תשובה מפני שהזהירה תורה [הרבה] פעמים לאהבה אותם וגם השם אוהב אותם ובתפילה נזכרו בסדר מעלתם עכ"ל האבודרהם.

ויש לשאול כאן כמה דברים בעזה"י:

א. מש"כ בתחילה, והזכיר כאן ד' כתות כו' וכן אתה אומר בד' כתות שהן מלא עונות כו', לכאור' צ"ב דהא הד' כתות דקאזיל ומפרש להו הרי אינם כתות מלא עונות, וצ"ב טובא. - ובאמת במד"ר שלפנינו אין תיבות אלו 'שהן מלא עונות' אלא הכי איתא שם וכן את מוצא בארבע כתות העומדות לפני המקום שנאמר זה יאמר לה' אני כו', וצ"ב בדברי האבודרהם.

1336. אך לכאור' עדיין קצת צ"ב מהו 'פליטת' סופריהם.

ב. מש"כ, זה יאמר לה' אני שנתערב בי חטא פירוש אלו הצדיקים שהם גדולים מכולם שלא חטאו מעולם כו', צ"ב דבתחילה קאמר 'שנתערב בי חטא' ומיד לבתר מיניה קאמר 'אלו כו' שלא חטאו מעולם' וצ"ב.

ג. מש"כ, וזה יכתוב ידו לה' אלו בעלי תשובה פי' אלו חסידים כו', צ"ב למה 'בעלי תשובה' נקראים 'חסידים' (ובמשנה באבות איתא רבי יוסי הכהן חסיד ולכאור' לא נקרא כן ע"ש שהי' בעל תשובה, וכן בכל מקום לכאור' לא מצינו דחסיד היינו בעל תשובה).

ד. מש"כ, וכן אמר דוד שמרה נפשי כי חסיד אני כלומר כי בעל תשובה אני 'שלא היה רשאי לקרות עצמו חסיד', צ"ב דהא קא חזינן דקרא על עצמו חסיד כמ"ש כי חסיד אני, וצ"ב.

ת. א. לפי מדרגתם. ב. במחשבה. ג. נעשו חסידים. ד. כמו חסיד. ¹³³⁷

תשובה תתתתתרנב

ש. שמו"ע שם. יש לשאול אמאי לא נזכרו כאן גם 'ישרים', וכבתפי' ימים נוראים דאמרין שם ובכך צדיקים כו' וישרים כו' וחסידים כו'. (וישרים אינם בכלל צדיקים כמ"ש במהרש"א תענית ט"ו א' בשם הרשב"א דצדיקים במדרגה עליונה מישרים, וברש"י ובר"ג וכ"כ ברע"א בס' חוט המשולש דף ס"ב ב' דישרים עדיפי מצדיקים). וקצת צ"ב.

ת. קיצר.

תשובה תתתתתרנג

ש. שבת ל"ה ב'. אמר רשב"ג מה נעשה להם לבבליים שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין. הנה לא נתבאר הכונה דלמה אי"ז טוב בכך ששובתין מתוך שמריעין, ולכאור' קצת צ"ב. (שוב חשבתי לבאר בעזה"י דתרועה ה"ז יבבא ויבבא ה"ז בכי כמבואר כל זה במס' ר"ה ואי"ז ראוי שיכנסו לשבת קודש מתוך כעין צער ובכי ולכן אי"ז טוב בכך ששובתין מתוך שמריעין, ויל"ע אם נכון לבאר כן, וצ"ב).

ת. מי אומר שאין זה טוב.¹³³⁸

תשובה תתתתרנד

ש. שבת ל"ט א'. אמר להו ההוא תולדות אור הוא דחלפי אפיתחא דגיהנם. קצת יפלא היאך משתמשין בחמי טבריא לתענוג רחיצה ובישול וכדו' וכגון הא דלהלן מ' א' מאי עוברי עבירה כו' ועוד, מאחר שחמי טבריא חומו הוא מחום הגיהנם (ואין השאלה מצד הדין). ולכאור' קצת יפלא ענין זה.

ת. וכי הגיהנם אסור בהנאה.

תשובה תתתתרנה

ש. שבת מ' א'. א"ל רב יוסף לאביי רבה מי קא עביד כשמעתיא דרב כו' כחומרי דרב עביד כקולי דרב לא עביד. היינו דכיון דקולי דרב לא עביד תמיד לכן נסתפק רב יוסף אי גם הכא רבה לא עביד כרב, ויש לשאול דסוף סוף מאי נפק"מ לרב יוסף דבר זה אי רבה נהג כאן כרב או לא, שהרי כיון דרב איתותב א"כ מאי נפק"מ יש בכך אי רבה עביד כרב או לא, דאף אם הי' ראה ברורה דרבה עביד כרב מ"מ הרי אין הלכה כן מאחר דרב איתותב, ומאי נפק"מ לרב יוסף וכן"ל. וצ"ב.

ת. אולי יש לו תשובה נכונה.

תשובה תתתתרנו

ש. שבת מ"ו א'. הלכך חוליות בין קטנה בין גדולה אסורה לטלטלה, גדולה נמי דאית ביה חידקי גזירה אטו גדולה דחוליות. הנה לכאור' יש לשאול, דלכאור' הוי גזירה לגזירה, שהרי גדולה דחוליות עצמו הוא גזירה והיינו שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי כדפרש"י בד"ה בשל חוליות, וכיון דגדולה דחוליות עצמו הוא גזירה א"כ היכי גזרינן גדולה דאית ביה חידקי אטו גדולה דחוליות ולמה אי"ז גזירה לגזירה.

1338. הטעם שחשבנו כן הוא מפני שלכאורה כך משמע הלשון 'מה נעשה להם לבבליים' שתוקעין כו'.

ת. כולה חדא גזירה היא.

תשובה תתתתרנז

ש. שבת נ"ג ב'. ת"ש בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן כו' אמר עולא גזירה משום שחיקת סממנין כו' ר"נ בר יצחק אמר שחיקת סממנין גופה תנאי היא דתניא בהמה שאכלה כרשינין לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפא ורבי אושעיא (יאשיה) מתיר דרש רבא הלכה כרבי אושעיא (יאשיה). יש לשאול דכיון דגזירת שחיקת סממנין גבי בהמה תנאי היא והלכה כמ"ד דאין גזירת סממנין בבהמה, א"כ לכאור' הדרא ק' לדוכתא מהבריי' דבהמה שאחזה דם כו', דשוב ליכא ליישב אמר עולא גזירה משום שחיקת סממנין כי אין הלכה כן וכנתבאר, ולא מצינו בגמ' כאן שהגמ' חזרה להקשות מהבריי' הנ"ל, ואיך יתורצו האמוראים דסבירא להו שמותר ליתן מרדעת על החמור להצילו מצער צינה מהבריי' דבהמה שאחזה דם כו'. ולכאור' צ"ב.

ת. זה רבא אמרה ולא רנב"י.

תשובה תתתתרנה

ש. שבת שם. אמר רב נחמן תדע דמתרחיש ניסא ולא איברו מזוני. פרש"י וז"ל, תדע דקשין, דמרחשי ניסא מן השמים לכמה הצלות לנפשות אדם, ולא איברו מזוני ואין זה נס רגיל שיבראו מזונות לצדיקים בביתם שימצאו חיטין גדילין באוצרותיהן עכ"ל, לכאור' יש לשאול ממה דמצינו בתענית כ"ד א' גבי אלעזר איש בירתא שנתמלא כל אוצרו חיטין בנס.

ת. שם כבר הי'. 1339

גדול יותר והיינו שיהיו חיטים מבלי שהי' שם חיטים מלכתחילה.

תשובה תתתתרתנט

ש. נשאלתי. אי' בסנהדרין ז' א' כמה משלים וא' מהם על גנב שעד שלא גנב ג' או ד' פעמים לא נהרג, והמהרש"א בחידושי אגדות מפ' שלא מצינו גנב נהרג אלא הבא במחתרת ושהבא במחתרת אסור להרגו רק בפעם ג' או ד'. והשאלה, שלכאו' הוא חידוש דין גדול, והאם והיכן מצינו דין כזה אצל הבא במחתרת.

ת. כוונת המהרש"א שלא מצוי, המהרש"א כתב את המציאות שהוא לא בא במחתרת רק אחרי כמה פעמים שהוא כבר גונב. (בע"פ).

תשובה תתתתרתס

ש. נשאלתי. ברמב"ן סוף ס' המצוות בהשמטות פי' הפסוק וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו שלא להעביר כלי המקדש ממקומם כגון השולחן למקום המזבח ולהיפך וכו'. והשאלה, לכאו' מנין לפ' הפסוק הנ"ל על זה, והאם מצינו כן בחז"ל, ובפרט שהפסוק הזה נ' בפ' משפטים קודם ציווי עשיית המשכן בפ' תרומה תצוה.

ת. מה שזה נאמר קודם זה לא שאלה. כך הרמב"ן מפרש, ובהרבה מקומות יש את זה ברמב"ן. (בע"פ).

תשובה תתתתרתסא

ש. נשאלתי. היום מהדרים אחר מצוות נדירות כפדיון פטר חמור וכיו"ב, ולא מצינו שמהדרים אחר מצוה של 'לכלב תשליכון אותו'. ולמה.

ת. א. נותנים כן, פירושים. ב. כתוב בתוספתא¹³⁴⁰, אין לך חשוב יותר מהחמור כו' ואין לך מאוס יותר מהכלב שאפילו מחיר נאסר לגבוה. (בע"פ).

תשובה תתתתרתסב

ש. ויצא כ"ח י"ז. וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים. פרש"י וז"ל, וזה שער השמים כו' ומדרשו שבית המקדש

1340. הכי איתא בתוספתא (בכורות פ"א ה"ב) בכל בלבד, בכל חיה אין לך שאסור משום מחיר אלא בהמה טמאה אין לך שחייב בבכורה אלא חמור בלבד. (יתכן שמרן שליט"א אמר כפי הלשון

של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה עכ"ל, ולכאו' יש להבין דהא לעיל בד"ה כי אם בית אלקים פרש"י שהארץ קפצה ליעקב אבינו מהר המוריה לבית אל (ולא שהיה לו קפיצת הדרך מבית אל להר המוריה כמבו' ברש"י) וא"כ היאך שייך לומר שבית המקדש של מעלה מכוון היה באותו הזמן כנגד בית המקדש של מטה, ולכאו' צ"ב.

ת. אין קופץ פעמיים.

תשובה תתתתרסג

ש. ויצא ל"א י'. ויהי בעת יחם הצאן ואשא עיני וארא בחלום והנה וגו'. לכאו' יש לדקדק דאי היה חלום וכמש"כ וארא בחלום א"כ מהו ואשא עיני דהא ואשא עיני משמע שלא היה אז ישן, ולכאו' צ"ב.

ת. חלומותיו היו נבואה.

תשובה תתתתרסד

ש. וישלח ל"ב כ"ג. ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק. הנה להלן (וישב ל"ז ל"ה) פרש"י וז"ל, וכל בנתיו. רבי יהודה אומר אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום כו' עכ"ל (וכן פרש"י בפ' דידן ל"ה י"ז), וכיון שכן, לכאו' צ"ב למה אמר הכתוב רק 'ואת אחד עשר ילדיו' דלמה לא נזכרו גם התאומות והו"ל להכתוב לומר ואת כ"ב ילדיו, וביותר זהו ק' כי כבר מצינו דשאלו היכן דינה (כדפרש"י) ולמה לא שאלו היכן כל התאומות.

ת. הם בכלל הבנים.

תשובה תתתתרסה

ש. שם. בהנ"ל. ובאופן אחר הקושיא, איך קאמר רבי יהודה דהיו להם תאומות, והרי כתיב בהדיא רק ואת אחד עשר ילדיו ולא כתיה ואת כ"ב ילדיו. וצ"ב.

ת. כנ"ל.

תשובה תתתרסו

ש. שם. פרש"י וז"ל, ואת אחד עשר ילדיו. ודינה היכן היתה נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירונו למוטב ונפלה ביד שכם עכ"ל, הנה איירי הכא בלילה כמ"ש בתחי' הפסו' ויקם בלילה וגו', וכיון שכן, לכאוו' צ"ב למה נתן יעקב אע"ה את דינה בתיבה כבר מהלילה, דכיון שהי' לילה והפסיקו מללכת עד הבוקר כמ"ש והוא לן בלילה ההוא במחנה, א"כ למה נתנה בתיבה אז, ועכ"פ להלילה הי' לו להוציאה משם. ולכאוו' לא הי' חשש שעשו יגיע בלילה דא"כ למה לן שם ועל כרחק שלא חשש לזה, וא"כ למה נתנה בתיבה בלילה. וגם אם הי' מגיע בלילה הרי הי' חושך ואיך הי' עשו נותן בה עיניו, ולכאוו' צ"ב.

ת. שמא ישכת, ושמא ידליק. 1341

1341. היינו שמא ישכח יעקב אע"ה ליתנה בבוקר בתיבה, ואם ה' מגיע בלילה ה' חשש שמא ידליק אבוקות של אור ויאיר את המקום שה' יעקב אע"ה שם וכך ה' נותן בה עיניו, ומפני חששות אלו נתן יעקב אע"ה את דינה בתיבה כבר מהלילה ולא המתין עד הבוקר.

הערות מחכ"א**על ספר תשובות הגר"ח**

עפר אני תחת כפות רגלי הרב הגאון השואל שליט"א, ועל אחת כמה וכמה תחת כפות רגלי מרן הגאון האדיר המשיב שליט"א, אמנם תורה היא וללמוד אני צריך.

הערות על חלק ב'

תשובה תתקמו - עיין אגרת הרמב"ן וז"ל, ואם חכם או עשיר הוא, עליך לכבדו עכ"ל.

הערה 558 - עלי היה מופלג בחכמה ולפיכך דינו כ"רבו" של כל בני דורו, עיין יו"ד סי' רמד סעיף י'.

תשובה תתקעג - עיין מבוא התלמוד למהרי"ץ חיות פרק י', נדפס גם בכל ספרי מהרי"ץ חיות ח"א עמ' שג.

תשובה תתרמא - עיין ספר שמירת הגוף והנפש סי' קטו.

תשובה תתרמו - עיין ספר אמת קנה (כרוך עם ספר משפטי השלום, להרב יצחק סילבר שליט"א) פרק ד סעיף יא והערות יב, יד, ושם הביא ראייה מכתובות עז ע"ב כאשר ריב"ל הגיע לגן עדן ואשכחיה רשב"י וא"ל נראה הקשת בימין וא"ל הן וכו' ולא היא דלא הואי מידי אלא סבר לא אחזיק טיבותא לנפשאי, רואים מכאן שאפילו בעלמא דקשוט, הנכנס לשם עם גוף גשמי עדיין זקוק לענוה ומותר לו לשקר משום זה.

תשובה תתרפט - עיין קיצור שולחן ערוך סי' קנא סעיף ד.

תשובה תשכט - עיין ספר "כל ספרי מהרי"ץ חיות" ח"ב עמודים תקיד-תקטו, בפנים ובהגהה טו שם.

תשובה תתתצח - קבר רבי יוסי בן קסמא הוא במירון, והרי שם קברי הלל ותלמידיו וגם קברי שמאי ותלמידיו, ואומרים שהם היו שני בתי דינים בעיר אחת (יבמות יד ע"א), ומאחר שקבריהם בקרבת מקום וכן קברי תלמידיהם מסתבר שהעיר אחת ההיא שגרו בה היתה מירון. והלא עיר כזו ראויה להקרא עיר גדולה של חכמים וסופרים. כי אמנם אינני יודע אם היתה עיר גדולה בכמות, מופלגת באוכלוסין מרובה, אבל בודאי היא היתה עיר גדולה באיכות, חכמים וסופרים רבים ודו"ק. ואם כן לכאורה רבי יוסי בן קסמא גר במירון.

תשובה תתקפה - בספר שמירת הלשון, שער הזכירה פרק ו, כתוב שאין נגעים בגוף בזמן הזה כיון שאין לנו דרך הטהר ממנו, ומחסד ה' שלא נשאר מצורעים לעולם ולפיכך אינו מביאו על הגוף, אבל עדיין הוא מביאו על הנפש. ועיין שו"ת שאלת יעב"ץ ח"א סי' קלח שלדעתו עדיין שייך צרעת באדם בזמן הזה, גם בארץ ישראל וגם בגלות (כן כתב במפורש בסוף תשובתו), דלדעתו רק במסופק נגע צריך כהן אבל בודאי נגע אין צריך כהן ונטמא מאליו, רח"ל.

תשובה תתרטו - בעניי לא הבנתי את השאלה, הרי אנשים מבוגרים חייבים לבדוק את ציציותיהם כל יום (או"ח סי' ח סעיף ט) וכתב המשנ"ב (ס"ק כב) שאעפ"י שיש חזקה שהם כשרים אבל חזקה גרועה היא כיון שהם עשויים החוטין ליפסק, ומאי שנא ילד הזה מאנשים מבוגרים? ואם מבוגר מוצא שנפסקו לו ציציותיו הרי הוא קושר חוט חדש במקומו ואין ההוצאה גדולה, ומאי שנא בנו?

תשובות תתתרפב, תתתרפג - זה לשון השו"ע הרב סי' סא סעיף ז: ומה שאמרו להאריך בד' של אחד, לא אמרו להאריך ולמשוך בקריאת הד', שהרי כל אות שבסוף התיבה ואין נקודה תחתיה היא נחטפת לגמרי. אלא יאריך במחשבתו להמליכו בד' רוחות בקריאת הד' ואחריה בטרם שיתחיל ברוך שם עכ"ל. חזינן מלשונו "בקריאת הד' ואחריה" ששייך לחשוב אחרי אמירת התיבה ומחשבתו משתייכת לתיבה. וכן דרך המקובלים, עיין ספר פתח עינים החדש להרה"ג שר' דבליצקי שליט"א תחילת ח"א (במהדורה החדשה עמ' ט) ב"כללי הכוונות" אות ד, שהאריך על ענין זה, והביא מספר עוד יוסף חי (למחבר הספר בן איש חי זצוק"ל) פרשת וארא סעיף יט. וגם הביא מכתר ראש מהגר"ח מוולוז'ין זצוק"ל אות קו, שהניגונים שמנגנים בימים נוראים בסדר התפילה נשתרבבו מחמת הכוונות לכוון בעת שמנגנים, והראיה שבמקום שיש הרבה כוונות מאריכים בניגונים כמו בפתיחת שמו"ע וכדומה, וכתב על זה הרב דבליצקי זצ"ל: מבואר דס"ל ג"כ דאין הכוונות צריכות להיות בעת אמירת התיבות ממש עכ"ל.

תשובה תתתשלב - עיין כף החיים סי' קכח אות קכד שחוזר למקומו.

תשובה תתתשעג - עיין מנהגי וורמייזא לר' יודא קירכום עמ' רפה ואילך.

תשובה תתתת - העולם תולה את זה בחקירה אם קריאת התורה חובת היחיד או חובת הציבור, שאם היא חובת היחיד צריך לשמוע כל פסוק, אבל אם היא חובת הציבור הרי הציבור בכללו שמעו את הכל ויצא ידי חובתו. עיין שו"ת אגרות משה ח"ד סי' כג וסי' מ אות ה. ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' ה תלה את זה אם קריאת התורה חובת היחיד או

חובת הציבור. ולגוף הענין אם הוא על ציבור או על היחיד וכמה גדרים בזה, עיין גם שו"ת רבבות אפרים ח"ד עז אותיות א-ד, וח"ה ריח.

תשובה תתתתס - עיין שו"ת ציץ אליעזר חי"ב סי' כא.

תשובה תתתקטו - בענין הערה 1035, עיין היטב בהר"ן על הרי"ף במסכת פסחים, יז ע"ב בדפי הרי"ף ד"ה ורבה, ומבואר שם שהוא סובר ש"אל תטוש" שייך במחלוקת חכמים.

תשובה תתתקצב - איסור תלמוד תורה לאחר מנחה בשבת הוא אחד מן הטעמים למנהג אמירת פרקי אבות. (ולפי טעם זה, יש לאומרם כל השנה.) עיין בזה בסדר רב עמרם גאון בענין "צדקתך צדק" (מהדורת גולדשמיט עמ' פ) שמדבר על פרקי אבות בגדר "בתי מדרשות בטלים". (אמנם לכאורה יש סתירה בדבריו מהרישא לסיפא, שברישא כותב במפורש שתלמוד תורה מותר, ובסיפא כותב שזה גדר של בתי מדרשות בטלים.) ודבריו מובאים בהרבה ראשונים (וחלקם הביאו רק הרישא ולא הסיפא). ובקובץ בית אהרן וישראל (אב-אלול תשס"ט, קובץ קמד עמ' קיז ואילך) האריך בנושא זה, והביא הגאונים והראשונים ודייק בלשוניותיהם, וגם כתב שאפשר שיש בזה מחלוקת שתי הישיבות בבבל, עיין תשובה שכנראה שהוא של רב פלטי גאון בתשובות הגאונים מוסאפיה סי' ז.

תשובה תתתתרמב - אמת שמי שלא הבדיל עדיין אסור במלאכה במוצש"ק, והשאלה שלכם היא בודאי יפה למוצש"ק עצמו. אולם לענין ימים א' ב' ג', חיפשתי ולא מצאתי מי שאומר שהוא אסור במלאכה, והמשנה ברורה סי' רצ"ט ס"ק ט"ז רק כתב שאסור לו לאכול. ולכאורה לא מצאנו מי שאומר שמי ששכח להבדיל יתפלל ביום א' ובוים ב' תפילת שבת אלא הוא מתפלל שמו"ע של חול. וכן אונן שנפטר לו קרוב רח"ל בשבת שאינו מבדיל, שמותר לו לאכול ולעשות מלאכה בלי הבדלה במוצש"ק עד הקבורה, ואחר הקבורה צריך להבדיל (יו"ד סי' שמא סעיף ב ומשנה ברורה סי' עא ס"ק י), ראיתי בספרי הלכה שמזהירים עליו לא לאכול עד שיבדיל, ולא ראיתי שמזהירים עליו לא לעשות מלאכה עד שיבדיל. ועלה ברעיוני שזה תלוי בתוספת שבת, כלומר אם יש שיעור למעלה כמה אפשר להוסיף תוספת שבת במוצאי שבת. ועיין בספר פסקי תשובות (מהדורה תנינא) על סי' רצג סעיף ב הערות 11 והערות 12 שיש כמה שיטות עד מתי אפשר להוסיף שבת. אמנם משמע מהלבוש סי' רסג סעיף יז שאפשר לעשות תוספת שבת לענין מלאכה לפחות כל יום ראשון, שהביא ראיה לתוספת שבת מהחסידיים שהיו עושים ב' ימים של יו"כ ששייך להוסיף יום שלם לענין מלאכה, אבל לא לענין תפילה. (ובהגה שם הלבוש הביא מי שהשיג עליו שאין לדמות ב' ימים של יו"כ לתוספת שבת דשאני התם שהחמירו משום ספיקא דיומא, והלבוש דחה את דבריהם דאנן בקיאיין בקביעא דירחא ולפיכך הדמיון שלו עולה

תשובות

הערות מחכ"א

הגר"ח

תתסז

יפה.) אמנם אפשר שבאנשים שאתם מדברים עליהם, לכו"ע מותרים במלאכה, מפני שמצוות צריכות כוונה, וכיון שאינם מכוונים לתוספת שבת, אין אצלם שום תוספת (כן ראיתי בספרו של הרב שמחה בונים כהן שליט"א Radianc Of Shabbos מהדורה תנינא פרק כ הערה 15), וא"כ קלקלתם היא תקנתם. אולם בפסקי תשובות שם הערה 5 לא כתב כן, דאין צריך כוונה במצוה שהיא שב ואל תעשה, איברא הוא ציין לתשובות והנהגות ח"ד סי' עה שמשמע ממנו שצריך כוונה. וצריך עיון.

תשובה תתתשפד - מאחר שמדובר במי שאין לו מה לאכול, לכאורה יש חיוב צדקה לתת לו ולבני ביתו אוכל. והרי הצעת מלאכה אליו היא הדרגה הגבוהה ביותר של צדקה כמפורש ברמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ז. ואם נאסור להציע לו מלאכה משום חול המועד, אזי כל שבע הדרגות האחרות המנויים ברמב"ם שם חלים על בעל הבית, כי מדובר באדם שאין לו מה לאכול! (ולגופו של דבר, מסתבר שהפועל היה מציע את עצמו אילו ידע מי נצרך לעבודתו, אבל הוא לא יודע מי נצרך אליו, ורוח הקודש אינה מצויה אצלו תמיד.)

תשובה תתתתטו - עיין יורה דעה סי' רי סעיף ב. ובסידור נהורא השלם שהבאתם כתב לעשות התרת נידוי לאחר התרת נדרים, ועיין רמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ז הל' יב.

תשובה תתתתעו - עיין שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' לג אות ב, וחי"ד סי' סג, שהביא מגדולים לפניו על זה.

תשובה תתתתקלא - עיין ספר חסידים סי' תתרח, וחזינן ממנו שיש אנשים שהלואי שיאכלו דברים המשכחים, ואפשר שמשום הכי לא נאסרו.

תשובה תתתתקמט - עיין ספר חסידים המפואר סי' תקפט, מקורות והארות אות ז ואות ט. ועיין שו"ת התעוררות תשובה ח"ב סי' קנז אות ב.

תשובה תתתתקסה - כוונת השואל היתה על פי המשנ"ב סי' קנד ס"ק ל"א ושער הציון ס"ק כ"ה, ומרן שליט"א חידש שלצורך לימוד יתכן שאפשר להקל.

תשובה תתתתקעט - הגריש"א זצ"ל סיפר לנו בשיעור, מעשה שהיה שאבל אחד וויתר לאבל אחר לעבור לפני התיבה, ורבי ישראל סלנטר זצ"ל אמר על זה שהוויתור שלו הביא יותר עילוי נשמה לנפטר ממה שהיה מביא אילו הוא היה עובר לפני התיבה.

תשובה תתתתקפא - בספר עצי עדן ומעשה אורג מהרה"ק דק"ק קאמארנע שנדפס בק"ק לבוב בגיליון המשניות, כתוב בזה"ל: קבלנו מרבותינו שקבלו מרבן ורבן מאליהו ז"ל 'שבפרק זה ז' דמקואות מעלין הנשמה של הנפטר' לכן האבל כל י"ב חודש, ילמד בו לתקן

נשמות אביו ואמו וקרוביו ואוהביו, וביארציט וכיוצא. וראשי תיבות של שלשה משניות הראשונות אי"ה, יש, אלו, הדיח, וראשי תיבות של ארבע משניות האחרונות נ'ש'מ'ה', נפל, שלשה, מקוה, הטביל, ויכוין בלימוד משניות אלו להעלות הנשמה למזל עליון הנקרא אי"ה (ע"ד איה מקום כבודו, ור"ת של אי"ה הארת יסוד אבא. כ"ה בספר קהילת יעקב) (וע"ש בספר מעשה אורג שהאריך שם ע"ד הקבלה) ובמשנה הרביעית נפל כו' שהוא ר"ת פזר נתן לאביונים יפריש צדקה להעלות נשמת הנפטר מנפילתו, ע"י הצדקה, ועל אביו ואמו ילמד זה הפרק בכל מוצאי שבת אחר הבדלה, בכל י"ב חודש, וביארציט ובערב שבת קודם מנחה לעת הצורך להחיות נפש כל חי אמן, עכ"ל. (מחכ"א).

תשובה תתתתרכג - עיין בינת אדם, שער רוב וחזקה, סי' ל"ב מחלוקת החכם צבי והחכמת אדם.

תשובות

הגר"ח

א

תוכן נושאים *

אב (חודש) - עיין חודש אב

אב

תתתכב	.....	תעב
תתתתקכג	.....	תתיב
תתתתקלח	.....	תתיז
תתרעא	.....	תכ
תתתג	.....	תסז
תתתתקכה	.....	תתיג
תתתתקמא	.....	תתיח
תתתתקז	.....	תתד
תתתתקו	.....	תתג
תתתשצה	.....	תרי
תתתתקכד והערה 1276	.....	תתיב
תתתתקטו	.....	תרנז
תתתתקב	.....	תתג
תתתתקד	.....	תתג

אבוקדו

- ברכת שהחיינו

אבות

- הליכה בדרך האבות
- קיימו כל התורה להחמיר ולא להקל

אבטיח

- אכילתו

אבידה

- הודעה ע"י מי שלא מצא
- התייאש מאבידה ומצאה, ברכה
- חבית יין
- יאוש שלא מדעת
- ישנה
- כתיבת פתק בחוה"מ
- מצא בשבת במקום עירוב
- מצא מטבע שכתוב עליו מעשר שני
- סימנים בינוניים ומובהקים

תתתנח	.....	תרלו
קעז	.....	פח
תתשכד	.....	תמו
תתתתקלג, תתתתקלד	.....	תתטו, תתטז
תתתתרטו	.....	תתמוג
תתתלג	.....	תעז
תתתכד	.....	תעד
תתתכא	.....	תעב
תתתכה	.....	תעד
תתתל	.....	תעו
תתתלא, תתתלב	.....	תעו
תתריא	.....	שצד
תתתלד	.....	תעז

* תוכן ענינים ותוכן נושאים [ללא ההוספות שבסוף הספר]
נערכו ע"י הרה"ג ר' דניאל גלוברמן שליט"א.

הגר"ח

תעוד	תתתכו	סימונים מה"ת או מדרבנן
תעה	תתתכו	- פרוטה דרב יוסף
תעה	תתתכח	- קריאה מן ספר
תעו	תתתכט	- שלו מרובה משל חבירו
אביה		
שח	תשצג	- מדוע ה' המיתהו
אביון		
קפב	תלב	- דין ומשפט
קעד	תי	- פירושו
אבילות		
כד	נג	- אם השבטים היו אוננים למעלה מב' חדשים
תתלג	תתתתקפח	- הליכה יחידי
תסו	תתת-תתתב	- הריני כפרת משכבו
תתל	תתתתקעט	- ויותר לעבור לפני התיבה לאחר
כד	נד	- חקירות בענין אבלות על יעקב אבינו
תשפ	תתתתתמה	- יזכור בשנת אבילות
תשעה	תתתתתמא	- יציאה מביתו לטבילת ערב יו"כ
תתלג	תתתתתקפז	- כתיבת חידושי תורה
תתל	תתתתתקפ	- לימוד לעילוי נשמה לרבנית ע"ה
תתלח	תתתתתרב	- לימוד לעילוי נשמת עברין
תתלב	תתתתתקפו והערה 1311	- לימוד מסכת מועד קטן
תתלא	תתתתתקפא	- לימוד משניות לעילוי נשמה
תתיד	תתתתתקטז	- לימוד תורה או עלייה לקבר
רכח	תקע	- ללכת אל בית אבל הוא חסד לחיים ולמתים
תשסא	תתתתשצב	- לפני יום טוב
שסט	תתקמז	- מדוע פטור מתפילין
תקטו	תתתקמב	- מי שנכנס חי לגן עדן
תתלה	תתתתקצג	- ניהום אבלים, אחים אבלים
תתלה	תתתתקצג	- ניהום אבלים, דרך טלפון
תיח	תתרסה והערה 633	- ניהום אבלים, לענין עירוב תחומין
תתלה	תתתתתקצג	- ניהום אבלים, עניית אמן
תתלה	תתתתתקצג	- קריעת החולצה
תתלה	תתתתתקצג	- שבעה במקום שנפטר (בית חולים)
תתלה	תתתתתקצג	- שינוי מקום
תתמב	תתתתתריג	- תלמוד תורה ליד אבל
תשסא	תתתתשצג	- תספורת בחול המועד
אבינו מלכנו		
תשעז	תתתתתלז	- ביאור "תהא השעה הזאת" וכו'

תשעז ..... תתתתתלו
 תקצב ..... תתתשמוד
 תשעה ..... תתתתתלג והערה 1206
 תשעב ..... תתתתתכה

קכד, קכו ..... רעא, רעד

ריג ..... תקכו

מב ..... צד

ל ..... סח

קסז ..... שצ

ריב ..... תקכב

ה ..... ח

ח ..... יד

קלח ..... שטז

תקה ..... תתתקיב

תקט ..... תתתקכג

תלט ..... תתשכ

קסא ..... שעב

תתיג ..... תתתתתקכו

ח ..... טו

צב ..... קפז

קיב, קיג ..... רלח, רלט

שלו ..... תתסט

קנט ..... שסח

קצט ..... תפא

- ביאור ספר "גאולה וישועה" וכו'
 - דילגו במנחה, אם ישלים
 - נוסח המ"ב "חטאינו ופשעינו"
 - תפילה

אביתר

- ממה שלמה המלך גרשו

אבן השתייה

- מקומו כשנשתת העולם ממנה

אבנט

- מתי לבשוהו

אבני מילואים ואבני שוהם

- אם היו מבזות מצרים

אבנר

- אם היה צדיק או רשע

אברהם אבינו

- אליפז אינו מתייחס אליו

- אם הסתכל על שרה אמנו לפני ירידתו למצרים

- אם עשה מצות לכבוד הג' מלאכים

- אם שמר שבת

- חסידות גמליו

- כליותיו יעצוהו

- לא מת

- פירוש "טוב מעט לצדיק"

- קריאתו בלי "אבינו"

- שאלת המלאכים איה שרה אשתך

אדומי

- אם נחשב אחינו או לא

אדירים

- פירוש

אדם, שימוש בו כמחיצה - עיין רשויות

אדם הראשון

- חסד ה' עם אדם הראשון

- ניתנו לו אלף שנים לחיות

אהבה

- אהבת דע בידיעה או ברגש

קס	שע	- דוד המלך אם חזר בתשובה מיראה או מאהבה
תצט,	תתצו, תתצו	- תלויה בדבר
תק		
קס	שעא והערה 287	- תשובה ראויה לבוא מיראה או מאהבה
		אהרן הכהן
ב-ג	ג, ד	- אם היו לו בנות
מט	קז	- מדוע הוצרכו בניו להקריב את דם הקרבן אליו
		אוב
תפ	תתמג	- שאלת אוב וידעוני משום פקו"נ
		אויב
קעח	תכב	- פירוש
		אוכל
תרכב	תתתכא	- לא כשר, בזיונו
		אונאת דברים
תתמט	תתתתרלא	- לשאול בחנות המחיר
תתמב	תתתתריג	- תלמוד תורה ליד אבל
		אונס - עיין מצוה
		אונס
תפד	תתתננ	- אין להעניש את האונס בחטא
פד	קסט	- מצוה שלא גמרה מפני אונס
		אוצרות
רחצ	תשע	- אוצרות אוכלין ומשקין
		אור
תרנא	הערה 1022	- ברכה על תוספת אורה בנרות שבת
לו	עט	- ליל יציאת מצרים היה בו אור
		אורז
שעח	תתקסט, תתקע	- ברכת פת אורז ומה החידוש
		אורח
תרכז	תתתלד	- ברכת האורח ע"י מי שאינו אוכל דגן
		אות
תתיא	תתתתקכ	- אות י', כתיבתה
		אזהרה
תפב,	תתתנב, תתתנג	- אין מזהירין מן הדין
תפג		
		אח
תכ	תתתעא	- הליכה בין ב' אחיותיו

תשלד ..... רפו
תתתשצה ..... תרי

- משפחה נקראת אחיו
- קריאת התורה, שני אחים

אחאב

תתא ..... שי

- לשון השאלה אם לעלות לרמת גלעד

אחז

תתכו ..... שיט
שמו ..... קנב

- אלו דלתות קצין בבית המקדש
- מוטל בין שני צדיקים

אחי יוסף - עיין שבטים

אחשורוש

תרע ..... רסד
תקצה, תקצו ..... רלז,
רלח
תקפד ..... רלב
תתשמו ..... תמו
תריט ..... רמו
תרח ..... רמב
תקלג ..... רטו
תקפב ..... רלב
תקפט ..... רלה
תרכג, תרכד ..... רמז
תרי ..... רמג

- איך היו לו כלי ביהמ"ק
- גזירתו על היהודים, פרטים שונים

- חיפשו לו מלכה במקום ושתי ולא מצאו
- מדוע אמר חוץ מבנין ביהמ"ק
- מדוע לא השיב את גזירתו
- קלך גם על ירושלים
- מצא בנות איוב
- סעודת אחשורוש
- קבץ גם הבעולות, ביאור
- שיחתו עם אסתר לאחר מלחמת היהודים בשונאיהם
- שיחתו עם המון "אשר המלך חפץ ביקרו"

איוב

תקלג ..... רטו
תקלא ..... רטו
תקלב ..... רטו
תק ..... רו
תצה ..... רד
תקלג, תקלד ..... רטו,
רטז
תקב ..... רו
תקכא ..... ריב
תקכח ..... ריד
תצח ..... רה
תקכ ..... ריב
תקא ..... רו
תצו ..... רד
תקה ..... רז

- אחשורוש מצא בנות איוב
- איפה היו שלושת ריעיו
- אשתו היתה ביחד איתו במשך ייסוריו
- הפסד הצאן והגמלים
- זמנו
- יופי בנותיו
- מדוע נענש על חטאי בניו ובנותיו
- מי היו הצעירים ששחקו עליו
- מי כתב פירוש "רשי"י" בסוף ספר איוב
- מתי קטרג השטן עליו, ומתי נולד
- סוף הפרשה יקרה מכל
- פירוש "כי לא סגר דלתי בטני"
- צדיק גם בדברים שבין אדם למקום
- שיבת את עצמו שראה דור המבול ולא נמנה עמהם

איטבא

- צביעתו בחול המועד

תתתתשעה ..... תשנו

איטר

- אחיזת לולב

תתתתנא ..... תשפג

- באיזו יד מניח תפילין

תתתתנא ..... תשפג

איכה

- בטעמי המקרא בתיקון ליל שבועות

תתתתשנא ..... תשמו

אילות

- רגלי אילות עומדות יותר ביושר מזכרים

שסד ..... קנח

איסור

- הגדרתו

תתשה ..... תלא

אירוסין

- לפני שנהיה בן עשרים

תתשצו, תתשצח ..... תסה

איש

- תלוי בשכל ולא בשנים

תרלו והערה 421 ..... רנא

איתן בן קושיהו

- למה כתוב אצלו "ומן בני מררי"

תשכב ..... רפט

איתן

- איתן והימן וכלכל ודרע האריכו ימים

תשכב ..... רפא

- עיין גם סעודה

אכילה

- אבטיח

תתתתקלג, תתתתקלד ..... תתטו, תתטז

- אכילת בהמות לפני אכילת אדם, אם צריך כדי שביעה קעה

פז ..... תתתרלא

- אכילת עראי כשלוש תפילין

תתתרלא ..... תקנב

- אם הכה"ג אכל בצום גדליה

תתתרצ ..... תכו

- אם יש זמן לאכילת תרומה וחלה

תתתקסח ..... תקכג

- בצל וקשוא

תתתתקלב ..... תתטו

- דברים המשכחים

תתתתקלא ..... תתטו

- דגים קטנים

תתתתקמד ..... תרסז

- האכלת בהמותיו לפני אכילתו

תתתתיו ..... תרכא

- זמני אכילה

תקמו ..... רכ

- זקוק לאכול ביו"ב, לענין בן עוה"ב

תתשט ..... תלב

- זר שאכל חזה ושוק של קדשים קלים

תתתקעה ..... תקכו

- כוללת שתייה

תתתרצט ..... תכט

- לָפָן, דינו כמאכל או כמשקה

תתתמב ..... תרל

- לחם הפנים, זמן אכילתו

תתתקסז ..... תקכג

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

ז

תקכט, תקלא	תתתקפג (ב), תתתקפד	- לחמי תודה מחוץ לירושלים
תתב	תתתתצט	- מכלי לא טבול של חבירו
תלב	תקפב	- סעודת אחשורוש
תקנג	תתתרלב	- פת שחרית כששובש תפילין
תקכג	תתתקסו	- קדשים, אם טעונה קידוש ידים ורגלים
תקכג	תתתקסה	- קדשים, אם מצות כל הכהנים
תקכב	תתתקסב	- קדשים, אם נקראת עבודה
תלא, תלב	תתשו, תתשז	- קינוח השפם לאחר מכן
תרסו, תרסז	תתתקלט-תתתקמג	- שום בליל עונה
תכו	תתרפט	- שום וביצים מביאים טומאה
		אכסניה
ח	טו	- שאלת איש על אשתו ולהיפך
		אלדד ומידד
ע	קמד	- כיצד התנבאו אם היו בני שנה
		אלוקי נשמה
שזג	תתעט	- ביאור הלשון "שנתת בי"
		אליהו הנביא
קל	רצ	- איך אמר "ואותר אני לבדי"
קכט	רפט	- איך נצטוו הצרפתית לכלכלו
		אליהו
קל	רצא	- ביאור "ויקחו את הפר אשר נתן להם"
קלב, קלג	רצט	- כמה ובאיזה דרך הלך עם אלישע ביום הסתלקותו רצז, רצח, רצט
ריג	תקכג	- מדוע לא נזכר שהגיע לאיוב
קל	רצב	- סדר קיום ציווי ה'
תנה	תתשסט	- קרבנו בהר הכרמל
		אליעזר
שצג	תתרח	- איך עבד נעשה שליח לקידושין
י	יט	- איך רץ לקראת רבקה אמנו
י, יא	כא	- מדוע ואיך שאל "שלא כהוגן"
יב	כב	- מדוע לא היה חשש שיקח גידמות ליצחק אבינו
		אליפז
רי	תקיד	- באיזה גיל היה בספר איוב
ריב	תקכב	- לא מתייחס לאברהם אבינו
יז	לג	- מדוע יעקב אבינו לא הרג את אליפז

ח

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

רטו	תקל	- מדוע תוכחת ה' נאמרה לו דוקא
קלג	ש	אלישע
קלד	שב	- איך הכיר את השונמית
קלה	שח	- איך השתמש בעלייה
קלב,	רצז, רצח, רצט	- אם אמר ליונה לומר "והכיתה את בית אחאב" וגו'
קלג		- כמה ובאיזה דרך הלך עם אליהו ביום הסתלקותו
קלג	שא	- מדוע הפך הדברים בנבואתו על מואב
קלד	שד	- עלייה שלו נכלל בבית
תקנט	תתתרנ	אלמנה
		- פסוק "יתום ואלמנה יעודד"
מ	פח	אלעזר ואיתמר
		- מתי נזכרים
עו	קנו	אלעזר
קח	רכז	- אם מזדת גופו היתה כמזדת אהרן
סו	קלג, קלד	- מדוע מוזכר לפני יהושע
		- נשיאותו על הלויים
קעו	תיד	אלף
		- פירוש הפסוק "יפול מצדך אלף" וגו'
נא	קי	אלצפן
		- מדוע נקרא גם אליצפן
תתלט	תתתתרד	אם
תסו	תתתא	- ביקור בנה בפנימיית ישיבה
תסז	תתתג	- הריני כפרת משכבה
תתיג	תתתתקכה	- כיבוד או"א באשה פנויה
יד	כה	- כיבוד או"א לאחר מיתה
תתד	תתתתקח	- עזיבת אמו בנישואי הבן
תתג	תתתתקג	- צוה לבנה לגזוז את זקנו
תתג	תתתתקד, תתתתקה	- תפילה על אשתו או על אמו
תקפב	תתתשטו	- תפילה על בעל או על אמה
תקפו	תתתשכה	אמן
תקצ	תתתשלח	- ברכה ששמעה דרך טלפון
תרלא	תתתתמוז	- לוי הנוטל ידי כהנים, הפסד אמן
תצט,	תתתצז, תתתצז	- עומד בשמו"ע וענה אמן לברכת כהנים
תק		- ענייתו לתפילה בלי הזכרת שם
		אמנון
		- אהבה תלויה בדבר

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

ט

אמת ויציב

- ביאור הנוסח

שמה ..... תתצב

אמת

- דובר אמת בלבבו או בפיו

שס ..... קנז

- מהו איש אמת

תרצ ..... עדד

- פירוש "אמת קנה ואל תמוכר"

תסח ..... קצד

אנינות

- גם נקרא אבילות

קצד והערה 179 ..... צד

אנעים זמירות

- אמירתו ביום חול

תתתקסט, תתתקע והערות

1075-1071 ..... תרעה-תרעז

אסא ואבים

- כמה שנים מלכו

רפז ..... קכט

אסא

- אלו מישראל הלכו אחרי אסא

תשצו ..... שח

- לבבו היה שלם כל ימיו

תשצט, תתט ..... שט, שיג

אסף

- אם הוא יוסף

מד ..... כא

אסתר

- איך בקשה מאת אחשורוש להשיב את גזירותו

תרז ..... רמה

- איך מצאה חן בעיני המלך אחרי ג' ימי תענית

תקצט ..... רלט

- איך קבלה את בית המן מאת אחשורוש ביום טוב (פסח)

תרטו ..... רמה

- איפה עשתה המושתה לאחשורוש והמן

תרא ..... רלט

- אם התך הראה לה את פתשגן הכתב

תקצח ..... רלט

- הכנת המושתה לאחשורוש והמן

תר ..... רלט

- הצעת המושתה לאחשורוש, באיזה לשון

תרג ..... רמ

- מה אמרה לאחשורוש אודות מרדכי

תרטז ..... רמה

- מתי נלקחה לבית המלך

תקפח ..... רלה

- פירוש "ויבהל את תמרוקיה"

תקפו ..... רלג

- פירוש "לא בקשה דבר", מהו "א לבקש"

תקפז ..... רלד

אפרים

- אם הגיעו לעשות את הפסח בימי חזקיהו

תתלג ..... שכא

- אריכות ימיו

תשלג ..... רפו

אפרשזיף

- ברכת שהחיינו

תתתננו ..... תרלה

ארבע כוסות - עיין פסח

ארבעת המינים - עיין לולב

ארון קודש

- אם הכהנים נשאו את ארון הקודש

תשמא, תשפא ..... רפה, שג
תתתשעב ..... תרא
תשמוג ..... רפט
תתתתקע ..... תתכז
תתתשעא ..... תר
תשפב ..... שג

- החזרת הספר תורה

- השוערים היו נושאים את הארון

- נביאים ומגילות טפח מעל הרצפה

- פתיחתו וברוך שמייה

- שמירת ארון הקודש ע"י לויים ושירה לפניו

אריזה

- פתיחת אריזות ממתקים בשבת

תתתתרפא והערה 1137 ..... תשכ

ארם

- ביאור דברי מלך ארם "לך בא"

שה ..... קלד

ארמית

- איך המלאך דבר עם דניאל בארמית

תרסו ..... רסג

ארץ ישראל

- אם הכנענים הרסו את כולה

- אם יש מלאך המות

- בן א"י שנסע לדרום העולם, מוריד הגשם

- גשמים

- דיבורי יהושע לראובן גד וחצי שבט מנשה לאחר י"ד שנים רל

- טעם שאסור לצאת

- ישוב ארץ ישראל

- מדוע נקרא שמושה רבינו נתן להם את א"י

- מי חייב ביישובה

- מיוחדת בתרומות ומעשרות

- מתי הגוים באו לארץ ישראל אחרי גלות הראשונה

- עקירת נטיעת ערלה

- עתיד להגיע לחו"ל

- קיום מצוות התלויות בארץ

- שילוח מצורעים מעיירות מוקפות

- תהלים בלילה בא"י בעבור חולה בחו"ל

- תפילה לצד א"י

עח ..... לה
תתתסה ..... ת, תפז
תתתשג ..... תקעח
תתשיח ..... תלח
תתשצ ..... קט
תתתקנג ..... תסג
ריט ..... תקיח
תתשצ ..... קו
תתתקפג (א) ..... תסג
תרפ ..... תקבט
תתתלו ..... רסח
תתשעה והערה 701 ..... תעח
תקח ..... תנז
תתתקפד ..... ריא
תתתעב ..... תקלא
תתשפט ..... תרמב
תתקנז ..... תסג

ארץ

- כמה זמן תתקיים

רז, תתקנז ..... צט,

שעד

תשובות תוכן נושאים הגר"ח יא

אשה - עיין נשים

אשכנז

- אומר קדושה בתפילת לחש במנין של ספרד ..... תתשכג
- אשכנזי להשתתף בחתונת ספרדים בספירת העומר ..... תתשמוז
- תפילה חצי אשכנז וחצי ספרד ..... תתתסג

אשם תלוי

- חתיכה אחת ספק ..... תתתעג

אשפה

- חשש אתי לאתווי ..... תתתערב

אתנחתא

- ירושלים ..... תרפז

אתרוג

- תפילה על אתרוג בשבת ט"ו בשבט ..... תתתקעב

באר

- באר של ישראל במדבר בזכות מי ..... תתמוג

בבל

- מדוע דוקא בבל מוזכר ביקום פורקן ..... תתתקנז
- שנד, תערב

בגד

- גזירת "שמוא יטה" לענין בגדים ..... תתתקלח
- הסרת טייט בשבת ..... תתתרט
- הסרת צואה בשבת ..... תתתתרי
- חילוק בין בגד ולבוש ..... הערה 286
- חנוכה, בגדי שבת ..... תתתתס
- לא תלבש ..... תתתקלח
- צחצוח חלוקה בשבת ..... תתתתרח
- של שבת ושל יו"ט, אם הם אותו דבר ..... תתתשלא

בגדי כהונה - עיין כהן

בדיקת חמץ - עיין חמץ

בהמה וחיה

- אכילת בהמתו לפני אכילת אדם, אם צריך כדי שביעה קעה ..... פז
- אם היו ניצולים אילו אדם לא היה חוטא ..... ה
- אם יכולה לעשר ..... תתרא, תתרב, תתרח
- במסעות במדבר בהמות היו בפינות המחנות ..... קלט, שלח
- האכלת בהמותיו לפני אכילתו ..... תתתתז

שצא-שצג

סח,

קמח

תרכא

יב

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

הצללת חיה אחת מחיה אחרת	תתתתקמט	תתכ
חיה רעה, בנבואת יחזקאל	שלו	קמח
טבעה לברוח ומוורדת, בשבת	תתתתריד	תרצד
לקיחת אוכל מחיות, צער בע"ח	תתתתרטז	תתמוג
מדוע בהמות מתות	ה	ד
מחיצה ע"י בהמה שאינה רובצת	תתתתרעד	תשיח
שילוח תבואה בעבור בהמה, ביום טוב	תתתתשנג	תשמו
בול		
שימוש חוזר	תתתתתרכח	תתמוח
בועז		
בית דינו תקן שאילת שלום בשם	תתקעב, תתקעג	שעט-שפ
גילו כאשר התחתן עם רות	תשכד	רפב
בוקר		
אם הוא עלות השחר	קכג	קז
פירוש "מוצאי בוקר"	שצה	קסט
בורא נפשות		
טי"א רותח	תתתתלה	תרכז
בושה		
מלבין פני חבירו ברבים	תתתצד	תצט
בזיון		
אוכל לא כשר	תתתתכא	תרכב
מצא תפילין בבזיון בשבת	תתתתרד, תתתתרד	תרפט, תרצ
תלמיד חכם המבזה את עצמו	תתתקכב, תתתקלח	תקט, תקיג
בחור ישיבה		
הדלקת נרות שבת בפנימיה	תתתתצד והערה 1021	תרנ
בחור		
אכילת שום בליל שבת	תתתתקמג	תרסז
בטחון		
אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום ופירש"י	תעה	קצז
פירוש "אשרי מי שא ל יעקב בעזרו"	תלד	קפב
ביטול חמץ - עיין חמץ		
ביטול תורה		
גדרו	תתתק	תקא

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	יג
ביטול - ועיין גם חמץ			
- אם המתבטל מקבל מעלת המבטל	תתרח	שצג	
- ביטול ברוב בשמן טמא	תתתתתעג	תשצג	
ביכורים			
- וידוי, מי יכול לומר "לא אכלתי באוני ממנו"	קצג, קצד	צד	
- מעבר הירדן	תתרטו	שצו	
בין המצרים			
- עבודת ה'	תתתתשצד	תשסב	
- שמיעת מנגינת הפלאפון	תתתתשצו	תשסב	
- שמיעת ניגונים בטלפון	תתתתשצה	תשסב	
בין השמשות			
- ספק יום ספק לילה	תתרכד, תתרכה	תא	
בינה			
- אם יותר או פחות מחכמה	תנב	קפט	
בינוני			
- אם שייך בינוני לאחר מיתה	תתרכז	תיא	
ביצה			
- מביאה לידי טומאה	תתרכט	תכו	
- מליחת ביצה בשבת	תתתתרכה	תשו	
ביקור חולים - עיין חולה			
ביקרויך			
- ניקודו	שפב	קסה	
בישול			
- התחיל לבשל בשבת לחולה ומת	תתתתרכו והערה 1102	תרצט	
- יו"ט שני סמוך לשבת	תתתתשנו	תשמוח	
- קרבנות בבית המקדש ע"י גוי	תתתקנא, תתתקנב	תקיוז, תקיח	
בית דין			
- אחד ידע שטעו	תתתע-תתתעב	תפט, תצ	
- אם כולם שוכחים	תתתעח	תצב	
- חייב על איזו טעות בהוראה	תתתעו	תצא	
- טעו ואחד היה בידו לשאלם	תתתעה	תצא	
- טעות בהוראה	תתתסו, תתתסט, תתתע	תפח, תפט	
- כמה שבטים נגררו אחר טעותם	תתתעז	תצב	
- משלים לרוב ציבור	תתתסט	תפט	

בית המקדש - עיין גם הר הבית, חורבן ביהמ"ק

תק"ט	תתתקנו	- אור בין הכבשים למזבח
תמו	תתשמב	- אחשורוש אמר חוץ מביהמ"ק
קעט	תכה	- איך דוד המלך אמר שישלם נדריו בבית המקדש
רצג	תשנה	- איך דוד המלך ידע איפה יהיה
רסד	תרע	- איך היו לאחשורוש כלי ביהמ"ק
שכ	תתכט	- איך טיהרו את השולחן בזמן חזקיהו
תיד	תתרנד	- איך יתכן שנמצא שרץ
שיט	תתכו	- אלו דלתות אחז קצץ
רסז	תרעח	- אם הגוים עזרו לבנות ביהמ"ק
קמב	שכו	- אם נחרב בית הראשון משום חילול שבת
תקטז	תתתקמז	- אמה העוברת בה
שא	תשעז	- באיזה חדשי השנה נבנה
תקיז,	תתתקנב	- ביסול של גוי
תקיח		
רצד,	תשנז, תשנח, תשפה, תשפו	- בניינו איך היה עבודת פרך
שה		
תקיב	תתתקלה	- גזיות כליו
רצה	תשסב	- הכנת עצים לבנינו
תצט	תתתצה	- הרואה שם נחש
שס,	תתקכט, תתקל והערה 537	- טהרה קודמת לקדושה
שסא		
תמד	תתשלו	- כלים שנשבו ע"י גוים
שב	תשעט	- מאין היה להם זהב פרוים
שב	תשעח	- מדוע בניית בית ראשון האריך מזמן בניית בית השני
שכא	תתלד	- מדוע נקרא מחנות ה'
שו	תשפח	- מתי שלמה המלך עשה את המסילות לביהמ"ק
קלה	שי	- נקרא חדר המטות
שז	תשצב	- על אלו שולחנות סדרו ואלו מנורות הדליקו
תקיז	תתתקמט	- עשן המזבח
תשצ	תתתתסז	- צורת הדלקת נרות חנוכה
עא	קמו	- צורת החלונות בבית המקדש השלישי
רצד	תשנט	- שימוש בנחושת בבית המקדש
תקכא	תתתקס	- שירת הלויים
תיד	תתרנה	- תיקון קודש הקדשים בכהן אומן

בית כנסת

תקסו	תתתרעג	- אם יש מעלה בעשר ראשונות
שסח	תתתקלט	- אם לא מתפלל בביכ"נ, מה יהיה
שסח	תתתקמא	- אם מותר לרוץ לביכ"נ בשבת

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	טו
<ul style="list-style-type: none"> - גובהה של עיר - חתן אם ימנע מלבוא - יציאה מפתח אחר משנכנס בו 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתב..... תריד תתתשמוה..... תקצב תתתתז-תתתתח..... תרטו, תרטז תתתתיב..... תריח תתתתעה..... תקסז תתתקמב..... שסט תתתקמ..... שסח תתתשמו..... תקצג תתתתיא..... תריח תתתתט-תתתתי והערה 960..... תרטז תתתתקמו..... תטיט תתתתד-תתתתו..... תריד, תרטו תתתתיג..... תריט תתתתעב..... תקסו 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתמו..... תקמו, תקנז תתתקצז, תתתתמו..... תקמו תתתקצז, תתתקצז..... תקנז תתתרלז..... תקנד תתתקנח והערה 796..... תקב תתתתלה..... תקנד תתתתג..... תריד תתתתד-תתתתו..... תריד, תרטו תתתתה-תתתתו..... תרטו תתתתקצב..... תתלד תתתתנא..... תרלג תתתתנב..... תרלג תתתתכה..... תעד תתתמוד..... תפ תתתתשסד..... תשנ תשט..... רעז 	<ul style="list-style-type: none"> בית כסא <ul style="list-style-type: none"> - איסור מחשבה בדברי תורה ביטול מחשבות זרות וקדושות - כיס לענין כניסה עם כתבי קודש - כניסה בבגדי כהונה - כניסה עם טלית ותפילין בית מדרש <ul style="list-style-type: none"> - בחור שנכנס תדיר אם צריך לומר פסוק - סעודת מצוה קדושת חדרי השיעורים בית קברות <ul style="list-style-type: none"> - תפילת מכלכל חיים בכניסה בית <ul style="list-style-type: none"> - סעודת חינוך בית בחו"ל - סעודת חנוכה הבית בא"י, עד מתי - צרעת בתים - תלמוד תורה בלילה בכי <ul style="list-style-type: none"> - חול המועד, בכיית הגר"א - ראש השנה

טז	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
- שבת	תתתקעט, תתתריז	תרפ, תרצה	
בל תוסיף			
- מדוע הציווי נכפל	קעו	פח	
- תוצאותיו	תפז	רא	
בל תשחית			
- לצורך	תתשנט, תתשס	תנב	
בל תשקצו			
- אם מותר בתפילין	תתתרלו	תקנד	
בלעם			
- למה הקדים "מברכיך ברוך" ל"אורריך ארור"	כח	טו	
- מברך רעהו בקול גדול, איך נלמד מבלעם	תעט	קצה	
- עונשו בעבור מה	תמד, תמו	קפו, קפז	
בלק			
- אם היה ממדין או ממואב	קנז	עז	
- כיצד קבל שכר על כוונה רעה	קנח	עז	
- קרבנותיו	תמח	קפז	
בלשאצר			
- איך העריך את דניאל	תרמח	רנו	
- מדוע חכמיו לא יכלו לקרוא ולפתור הכתב	תרמו והערה 428	רנו	
- מתי נכנסה המלכה	תרמו	רנה	
במה			
- אם דוד המלך היה מקריב בגבעון אחרי שידע מקום ביהמ"ק	תשנו	רצג	
- בני ישראל חשבו שהבמות הם מצוה	תשצז	שט	
בן הדד			
- איך ידעו זקני הארץ שהכוונה "רעה זה מבקש" אליו	רצג	קלא	
בן - עיין גם אב			
- אם צריך לימוד כדי לומר שהתלמיד הוא כבן	קלב	סו	
- עוסק בתורה וקובר בניו ל"ע	תתקלז	שסז	
בני ישראל			
- אם הגוים ידעו את מקומם במדבר	קצא	צג	
- אם שרו עם הלויים בביהמ"ק	תרעד	רסו	
- בזמן שופטים, פירוש "לא ידעו את ה"	רכו	קיג	
- גנות שלא אמרו "ברוך"	תשעד	ש	
- חילוק בין "בית ישראל" ל"בני ישראל"	עה	לד	

לד	עה	- חילוק בין "בית ישראל" ל"בני ישראל"
צו	רא	- מדוע היו להם חוטבי עצים ושואבי מים במדבר
קלא, קלב	רצד, רצה	- מי היו השבעת אלפים בזמן אחאב
קמה	שלב	- רחל מבכה על כל כלל ישראל
רפ	תשיט	- שם כבוד
קמב	שכד	- תוכחה על ע"ז הנלמדת מאומות העולם
בני קורח		
קסג	שעה	- איך אמרו למנצח משכיל לבני קרח
קסה	שפג	- איך ניצולו
קסד	שפא	- כמה שנים חיו
בניהו		
רצ	תשמו	- אם קודם או אחר מעשיהו
רחצ	תשסט	- כבודו
בנימין		
כב	מז	- אם נגזר עליו שימוות בדרך
רפה	תשלא	- בני בנימין
בנין		
תז	תתרלח, תתרלט	- בנין בכלים בשבת
בעשא		
קכט	רפח	- אם נקבר
בצל		
תטטו	תתתקלב	- אכילתו
בצלאל		
מז	קא	- אם ממונה בהסכמת הקהל
רפד	תשכח	- גילו כאשר עשה את המשכן
בקבוק		
תרחצ	תתתרכד	- שימוש בפקק שנפתח באיסור בשבת
בקשה		
תקפ	תתתשי	- בקשות פרטיות בשמו"ע
תרעט, תשע, תשעא	תתתקעג-תתתקעה, תתתתיח, תתתתטיט	- בקשות פרטיות בר"ה ויו"כ, וכשחלים בשבת
רמ	תרב	- הבדל בין שאלה ובקשה
תרפ	תתתקעח	- יום טוב
תקפ	תתתשיא	- מזונות בתפילת מנחה

יח

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

ר	תפד והערה 343	- פירוש "וישרים יבקשו נפשו"
תרפ	תתתתקעו	- שבת, יהי רצון שבאלקי נצור
תרפ	תתתתקעז	- שבת, סעודה שלישית
		ברזילי
קכא	רסד	- אם היה שטוף בזימנה למה דוד כבדו
קכא	רסה	- קפצה עליו זקנה איך
		ברזל
לט	פה	- שימושו
		בריד שמייה
תר	תתתשעא	- בפתחת הארון
		ברית מילה - עיין מילה
		ברכה אחרונה - עיין גם בורא נפשות, מעין שלוש
שעד	תתקנט	- חיובה
		ברכה
סג	קכד, קכה	- אם בני נח צריכים לברך לפני אכילה שלא יהיה גזל
תקמג	תתתרה	- אשר יצר, אם צריך בעמידה
תקמג	תתתרד	- אשר יצר, כשאין דוד של שבת
תקמג	תתתרו	- אשר יצר, כשהציבור התחילו שמו"ע
תרלז	תתתסב	- ברק ורעם, התעורר משינה וראה וחזר לישון
תרלז	תתתסא	- ברק ורעם, מתי נקרא יום אחר
תרלז	תתתס	- ברק, מתי לברך
שפט	תתקצה	- הפרשת תרומת מעשר
קסב	שעד	- זרע הצדיק וברכתו
תקפב	תתתשטו	- טלפון, אם יענה אמן
תקעא	תתתרפב, תתתרפג	- כוונה לפירוש המלות אחר אמירתן
תשמוג	תתתשמא, תתתשמב	- כוונה לצאת בברכת חבירו מספק
תקכד	תתתקע	- כותים אם ברכו ברכת המצוות
קצח	תעט	- מברך רעהו בקול גדול, איך נלמד מבלעם
תרלה	תתתנה	- מלך, שלא על פי דין
שפו	תתקפה	- מעקה
שצ	תתקצח	- מצוה הבאה בעבירה
תקנז	תתתרמה	- מצוה שאין בה מעשה
שעה	תתקסא	- נהנה מעוה"ז בלי ברכה
טו	כח	- סדר ברכה וארירה אצל צדיקים ורשעים
שצד	תתרי	- סיכת שמן מעשר שני
תרלח	תתתסד	- על אלו מצוות מברכים ועל אלו לא
תקנז	תתתרמה	- על דברים שבלב
שפה-שפו	תתקפד, תתקפה	- על מצוה בין אדם לחבירו

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	יט
ברכו			
- ברכו בתרא בערבית בשבת	תתתשסו	תקצט	
- השתחויה	תתתשסה	תקצח	
- למהר לסיים תפילתו כדי לענות	תתתרצב	תקעד	
ברכות השחר			
- אם מיצות עשה שהזמ"ג	תתתרסד	תקסד	
- פוקח עורים, ידו על עיניו	תתתרמו	תקנו	
- שלא עשני אשה ליד אשה	תתתרלט	תקנה	
ברכות			
- מניין המלות	תתקמה	שע	
ברכת האורח			
- מי שאינו אוכל דגן	תתתלד	תרכז	
ברכת הגומל			
- אשה הנוסעת באוירון	תתתנ	תרלב	
- מי שנמצא בספינה כל שבוע	תתתמט	תרלב	
- סדר הרמב"ם	תתקעד	שפ	
- רבים לברך ביחד, ולשון רבים	תתתמוח והערה 988	תרלא	
ברכת החודש			
- "ולגשמים בעתם" בברכת ר"ח חשון	תתתשה	תשל	
- טעם הנוהגים לא לברך ר"ח אב	תתתשב, תתתשג והערה 1149	תשכט	
- נאנס בשבת אם יכול לאומרה ביום חול	תתתשד	תשכט	
ברכת הטוב והמטיב			
- יין	תתתכב, תתתכג	תרכג	
ברכת הלבנה			
- ביאור התפילה	תתקיז, תתקיה	שנו	
ברכת המזון			
- ב' כוסות לפני ברכת המזון	תתתקמ	תקיד	
- ביאור "ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד"	תתקלב	שסא	
- ברכת בעל הבית בדירה שכורה	תתתכט	תרכה	
- ברכת האורח ע"י מי שאינו אוכל דגן	תתתלד	תרכז	
- הורדת מספריים מהשולחן	תתתכה	תרכד	
- הורדת סכין	תתתכד	תרכד	
- הרחמן, אם דשאי לומר בהליכה	תתתל	תרכו	
- ניקוד ירושלים, קמץ או פתח	תתתכז, תתתכח	תרכה	
- על הניסים אחרי שהתפלל ערבית	תתתתפד	תשצז	
ברכת המעביר שינה			
- נוסח	תתפז	שמו	

ברכת המצוה

- מדוע אין על קריאת פרשת זכור
- קריאת שמוע

ברכת הנהנין

- אכילת טבל
- בירך "בורא פרי אדמה"
- בירך על מואכל ושתה לפני שבלע
- מזונות
- פירות האדמה כשהם חיים
- פלפל רטוב
- פת אורז, ומה החידוש
- תרופה טעימה

ברכת הנס

- במקום שאין מברכים הגומל
- עם שם ה' או לא

ברכת הנר

- מוצש"ק, אם חייב לעמוד

ברכת הראייה

- ים, כשקשה לראות בלילה

ברכת התורה

- דיוקי לשון
- הנחת תפילין לפנייה
- הפסק
- לימוד תורה בקטן
- מדוע ב' ברכות
- מדוע בית המרחץ ובי"כ אינו הפסק
- מהרהר אם צריך לברך
- עולה שברך על ספר תורה פסול
- עמידה באמירתה

ברכת כהנים

- איזו תפילה לומר בשעת הניגון
- דיבור אח"כ
- הבטה בכהנים בשעת הברכה
- ישראלים העומדים במזרח
- כהן עברין
- כהן צעיר שלא נתמלא זקנו
- מקום נטילת ידיהם

תתתתתעז . . . . . תשיצד
תתתרט . . . . . תקסב

תתקצח . . . . . שצ
תתתתלז . . . . . תרכח
תתתתלט . . . . . תרכח
תתקנח . . . . . שעד
תתתתלח . . . . . תרכח
תתקסח . . . . . שעז
תתקסט, תתקע . . . . . שעח
תתתתלו . . . . . תרכז

תתתשח . . . . . תקעט
תתתשט . . . . . תקפ

תתתתקצו . . . . . תרפז

תתתתסג . . . . . תרלז

תתפ . . . . . שדמ
תתתרכא . . . . . תקמט
תתתרכמו . . . . . תקנז
תתשטז . . . . . תלז
תתתרכמו, תתתרכח . . . . . תקנח
תתתרכמו . . . . . תקנז
תתתרכמו . . . . . תקנז
תתתשצב . . . . . תרט
תתעח . . . . . שמוג

תתתשלז . . . . . תקפט
תתתשלא . . . . . תקפו
תתתשלג . . . . . תקפח
תתתשלד . . . . . תקפח
תתתשלו . . . . . תקפט
תתתשלה . . . . . תקפט
תתתשכו . . . . . תקפו

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	כא
<ul style="list-style-type: none"> - עומד בשמו"ע וענה אמון בטעות - עמידה בשעת הברכה, אם צריך - ש"ץ שהוא כהן - שנוא, מדוע לא ישא כפיו 		<ul style="list-style-type: none"> תתשלח . . . . . תקצ תתשל . . . . . תקפז תתשלב . . . . . תקפח תתשכט . . . . . תקפז 	
ברכת לישוב בסוכה			
- לפני מזונות		תתתתמז	תשפא
ברכת מעין שלוש			
- מדוע אומרים "בקדושה ובטהרה"		תתקכט, תתקל והערה 537	שס, שסא
ברכת נטילת ידים			
- כוונה		תתתקצח	תקמא
ברכת שהחיינו			
- אבוקדו		תתתנח	תרלו
- אפרשיזף		תתתנו	תרלה
- התיאש מאבידה ומצאה		תתתלג	תעז
- חנוכה, הדליק בביתו ואח"כ בביכ"נ		תתתתסב והערה 1233	תשפח
- לפני ברכת הפרי		תתתתמז	תשפא
- על תפוז וקלמנטינה		תתתנו	תרלו
ברכת שכוחו וגבורתו			
- צונאמי		תתתנט	תרלו
ברק			
- התעורר משינה וראה וחזר לישון		תתתסב	תרלז
- מתי לברך עליו		תתתס	תרלז
- מתי נקרא יום אחר לענין ברכה		תתתסא	תרלז
בשמים			
- הבדלה, אחיזתם כשמוברך על הכוס		תתתקצה	תרפו
בשר			
- כולל גם גוי ובעלי חיים		שפח	קסז
- פירוש הפסוק "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו" וגו'		תט	קעג
בתיאבת פרעה			
- תולדותיה		תתשלז והערה 676	תמה
גאווה			
- הקב"ה משפילו		תתשלח	תמה
- עונשו		תנא	קפח
גבעון			
- אם דוד המלך היה מקריב שם אחרי שידע מקום ביהמ"ק		תשנו	רצג

כב	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
גבשושית			
- נטילתה מביתו בחול המועד	תתתשעד	תשנד	
גג			
- תיקון סדקים בחול המועד בכלי אומנות	תתתתשעה, תתתתשעו	תשנה	
גדליה בן אחיקם			
- אם אכל בתשעה באב	שלד	קמז	
גדעון			
- מדוע בקש אות שה' הוא המדבר עמו	רמא	קיג	
גוי			
- איך שמעו הגוים על הדברות האחרונות במתן תורה	תכו	קפ	
- ביטול בבית המקדש	תתתקנא, תתתקנב	תקז, תקיח	
- גוים ששמעו מתן תורה אם מתו	שסט	קנט	
- גנב כלי קודש או ספרי קודש	תתשלו	תמד	
- הביא דורון לישראל ביום טוב	תתתתשנב	תשמו	
- הדמוות לגוים	הערות 1268, 1270	תתד, תתו	
- טענתם על "אנכי" ו"לא יהיה לך"	תכו, תכו	קפ	
- מינוי גוי חבירו שליח	תתר	שצא	
- מסיבה עם גוים ויהודים	תתרמג-תתרמה	תט	
- מתי גרשו את הנשים הנכריות בספר עזרא	תרפב	רסט	
- מתי הגוים באו לארץ ישראל אחרי גלות הראשונה	תרפ	רסח	
- פירוש סלה לגבי גוי	שנח	קנו	
- תענית עזרא על נושאי נשים נכריות	תרפא	רסט	
גוף			
- אם מכסה גוף	תתתשמב	תקצא	
גורל			
- נקרא בוז	שסז	קנט	
גט			
- זריקה לד' אמות של אשה	תתשצד	תסד	
גיהנום			
- איך נקרא "ינוח"	תסו	קצג	
גיחזי			
- למה נקרא "נער איש האלקים"	שז	קלה	
גילוח			
- זקן	תתתתקט, תתתתקיא והערות 1268, 1270	תתד, תתו	

תשובות תוכן נושאים הגר"ח כג

גילוי משקים

תשצט	תתתתצא	אין חילוק בין יום ובין לילה
תתא	תתתתצו	אם זה חומרא
תתא	תתתתצה	במקום הפסד מרובה
תת	תתתתצד והערה 1260	גדרם
תת	תתתתצב והערה 1258	שיעור החור בקומקום
תשצט	תתתתצ	תרופה, אם לחוש

גל

קז	רכב	פירשו
----	-----	-------

גלות

צח	רה	אם יהיה נדחך בקצה השמים איך הגיעו לשמים
רסט	תרפד	אם כל היהודים נשבו בגלות הראשונה

גליל

קכו	רעו	מדוע כהן גדול לא התפלל שלא ישקעו בטיט
-----	-----	---------------------------------------

גמ"ח

תתיז	תתתתקלח	הלוואה להורים או לגמ"א, איזה עדיף
------	---------	-----------------------------------

גמל

תקה	תתתקיב	גמליו של אברהם אבינו
רו	תק	יותר יקר מצאן

גניזה

תתכו	תתתתקעא	הנחת דפי גניזה על הרצפה
תקיב	תתתקלה	כלי בית המקדש
תקיב	תתתקלה	ספר הרפואות
תקנג	תתתרלג	תליית שקית עם דפי גניזה

גר צדק

פז	קעד	אהבת הגר כאהבת המקום, המקור
צג	קצב	אם מביא ביכורים וקורא
תתיב	תתתתקכב	אמירת קדיש יתום
תטז	תתרנט	ברכת טבילת גר
תנה	תתשע	כתובה לגיורת קטנה
פד	קסח	מקור הלימוד שגר כקטן שנולד דמי
קלז	שיד	סדר נבואת ישעיה לגר ולסריס

גרטל

תרצג	תתתתריב והערה 1091	הוצאתו בשבת
תרצד	תתתתריג	הכנסתו לכיס החליפה בשבת

גשם

תלש	תתשכב	התחיל בז' חשוון
תשח	תתתרמט	טלטול גשם בשטריימל בשבת
תמ	תתשכה	מדוע בזמנינו מבקשים בז' חשוון
קפג	תלו	מדוע לא נזכר בתהלים פרק קמח
תלח	תתשיח	מפתח של גשמים
תלט	תתשכג	מתי מפסיקים לבקש
תשל	תתתשז	תענית על מיעוט גשמים כשחל ר"ח בתוכם

דברי הימים

- מי כתבו

דברים

- דברים שבלב אינם דברים

דבש

קצה	תע	פירוש "דבש מוצאת אכל דרך"
ריז	תקלח	רמז לתורה

דג

- אכילת דגים קטנים

דוד המלך

קעט	תכה	איך אמר שישלם נדריו בבית המקדש
רצב	תשנג והערה 460	איך המגפה נעצרה בזמן דוד
רצו	תשסג	איך ומתי המליך את שלמה המלך
רצג	תשנה	איך ידע איפה יהיה בית המקדש
קפה	תמו	איך יתכן "זחה עליו דעתו" כשסיים לחבר ספר תהלים
קכג	רסח	איך יתכן שדוד המלך היה זקן "מואד"
רצג	תשנו	אם היה מקריב בגבעון אחרי שידע מקום ביהמ"ק
קנו	שנט	אם הריגת נוב עיר הכהנים נחשב שדוד חטא
תיג,	תתרנב והערה 622, תתשפו, תתשפז	ביאור הטענה שקרא לתורה זמירות
תסב,	והערה 706, תתתסג	
תפו		
קסח	שצא	בקשת ישועה מאויביו
שמו	תתפח	הכניס עצמו לנסיון כדי לכפר
קסא	שעג	זקנתו ופירוש הפסוק "וגם זקנתי"
קס	שע	חזר בתשובה מיראה או מאהבה
רצא	תשמט	כבוד דוד המלך
רפח	תשלט	כבודו משבט בנימין
קכא	רסג	כמה העם שלוו אותו

תשובות תוכן נושאים הגר"ח כה

רצה	..... תשס	- כשאמרו לו ששלמה המלך יבנה עדיין לא נולד שלמה המלך
ש	..... 469 תשעו והערה	- לא זכה לגמור שנת זקנה
קסו	..... שפה	- מדוע אכל לחם הקודש
רצג	..... תשנד	- מדוע גבה כסף מכל השבטים
קפא	..... תכח	- מדוע לא מנע את שלמה המלך מלישא בת פרעה
קכד	..... רע	- מדוע לא נזכר הלווייתו ואבילותו
שכד	..... תתמב	- מדוע נכתב מלא בדברי הימים
קפד	..... תלט	- סיים חיבור ספר תהלים סמוך לפטירתו
קפה	..... 321 הערה	- ענתנותו
קכ	..... רסא	- עצת חושי לדוד
רצב	..... תשנב	- פירוש "ומי ביתי"
קנו	..... שנו	- פסוק החביב לו כפלו
קכב	..... רסו	- שירתו ביום הציל ה' אותו, שינויים בין ספר שמואל ובין תהלים
		דור לדור
קעד	..... תיא	- פירוש תפילת "מוזדים"
		דור
רכח	..... תקעב	- דור של שלמה המלך
קעה	..... תיב	- כמה שנים הוא דור
רח	..... תקז	- מה הם "דור רישון" בספר איוב
		דיבור
תקפז	..... תתשל	- כהן אחרי שברך ברכת כהנים
שלח	..... תתעד	- לימוד חובה על אחרים, עונשו
תקצג	..... תתשמוז	- לפני תחנון, כשקראוהו לתורה
		דיו
תתכח	..... תתתקעב	- של סת"ם נתמרח על ידו, גניזתו
		דיין
תפד	..... תתתננו	- העניש שלא כדן
		דימוע
לט	..... פז	- ביאורו
		דין
תצז	..... 762 תתתצא והערה	- אל תדין את חברך
תפו	..... תתתסב	- אם פרנסה נידון כל יום
קסז	..... שפז	- הלל לה' על מדת הדין
קסו	..... שפו	- מדת הדין ומדת הרחמים
קנו	..... שנו	- מתי ה' דן כל יום, ביום או בלילה
תקצה	..... תתתשנג	- תחנון מדת הדין או מדת הרחמים

דניאל

- איזה דניאל נזכר בעזרא פרק ח
- איך המלאך דבר עמו בארמית
- אם אכל לחם
- אם חזר לבבל אחרי שעלה לירושלים
- באיזה גיל גלה מארץ ישראל
- במה היה שונה מחנניה מישאל ועזריה
- היו הרבה אריות בגוב שלו
- מי היה אביו
- מתי התאבל על ביטול בנין ביהמ"ק
- מתי נפטר
- נקרא בלטשאצר
- תפילתו היתה חסד לכל ישראל

- תרעט ..... רסח
- תרסו ..... רסג
- רסב והערה 434 ..... רסא
- תרסט ..... רסד
- תרעא ..... רסה
- תרלט ..... רנב
- תרנב והערה 430 ..... רנז
- תרעט ..... רסח
- תרס ..... רס
- תרסה ..... רסב
- תרנט ..... רס
- תרנא, תתתקי ..... רנז, תקה

דעת

- בטלה דעתו בשבת

- תתתנז, תתתנח ..... תרצא

דריש

- גילו כשקבל את המלכות
- מדוע נהרג הרי נתן לבנות ביהמ"ק וירושלים

- תרנ ..... רנז
- תרנה ..... רנט

דרך ארץ

- לימוד מהנהגות הצדיקים

- תתקעז, תתקעח ..... שפא

דרך

- אין יוצאים בלילה

- תתרנו ..... תטו

דתן ואבירם

- עונשם

- תכג ..... קעט

הבדלה

- אחיזת בשמים כשמברך על הכוס
- ברכת הנר, אם חייב לעמוד
- הבדיל על כוס לפני ערבית, "אתה חוננתנו"
- חמור מדינה
- חנוכה, הדלקת נ"ח קודם או הבדלה
- פסוק "ליהודים" בקול רם
- תשעה באב, מי שלא צם

- תתתקצה ..... תרפו
- תתתקצו ..... תרפז
- תתתתמו והערה 1218 ..... תשפ
- תתתקצד ..... תרפו
- תתתתנע ..... תשצב
- תתתקצג ..... תרפה
- תתתתת ..... תשסד

הברה

- ש"ץ שאומר ה' אלוקיכם אמת

- תתתנז ..... תקסא

הגבהה

- שכר של המגביה ס"ת של מפטיר

- תתתנא ..... תריג

הגה

- מתי כתוב הגה ברמ"א ומתי לא

הדלקת נרות

- שבת, איזו הנאה צריך
- שבת, בחור בפנימית ישיבה
- שבת, בעל שכח להדליק בעבור אשתו
- שבת, הבדלים בין גברים ונשים
- שבת, מקום אכילה או שינה
- שבת, שנים מדליקים במקום אחד

הוראה

- אחד מהב"ד ידע שטעו

- אחד שהיה בידו לשאול
- בדיון ב"ד שטעו

- בזמן קריאת התורה
- בית דין שטעו משלים לרוב ציבור
- במה שמפורש בשו"ע
- גדר של הגיע להוראה
- דבר שאין הצדוקין מודין
- טעות בהוראה, באיזו ב"ד חייב
- כמה שבטים טעו
- שתוי יין

הושענא רבה

- קריאת משנה תורה
- דין שמוחה

הושענות

- ביאור הסדר

הכנה

- אם הכנה למוצה היא מוצה

הכרזה

- שבת, על קרקע באיסור

הכשר

- אם סבון ושמפו צריכים הכשר
- הפרשת תרו"מ מתוצרת בהכשר מהודר

תתתקצג ..... תקלט

תתתתצו ..... תרנב
תתתתצד והערה 1021 ..... תרנ
תתתתצז ..... תרנב
תתתתצה והערה 1022 ..... תרנא
הערה 1021 ..... תרנ
תתתתצה והערה 1022 ..... תרנא

תתתנע-תתתעב ..... תפט,
תצ
תתתנעה ..... תצא
תתתסו, תתתנע ..... תפה,
תפט
תתתשצו ..... תריא
תתתסט ..... תפט
תתתקצא ..... תקלז
תתתתקכח ..... תתיד
תתתנעד ..... תצא
תתתנעו ..... תצא
תתתנעז ..... תצב
תקנט והערה 377 ..... רכה

תתתתננו, תתתתנז ..... תשפה
תתתתשסג ..... תשנ

תתתתתנה ..... תשפה

תתקפו ..... שפו

תתתתריח ..... תרצו

תתתתתקא ..... תתב
תתקצט, תתרט ..... שצא,
שצד

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

כח

הלואה

- עדיף להורים או לגמ"ח

הליכה

- כנגד המתפלל לעלות לתורה

- לפני מי קורא את השמע

- עיניו כלפי מעלה

- שבת, הליכה על חול בשבת

- שבת, ליד אור המאיר כשעוברים לידו

הלכה - עיין גם הוראה, תלמוד תורה

הלכה

- אחרונים

- איך לפסוק בין ב' איכא דאמרי

- הלכות מפורשות בשו"ע

- כללי פסק במשנה ברורה

- לעתיד לבוא, לענין פר"ו

- מחלוקת רב ושמואל

הלל

- אל תהללל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום ופירש"י תעה

תשצב תתתתעב דקדוק בנוסח

תעו, תעז קצו, קצח יהלך זר ולא פ"ך, מדוע וגדרו

תשסח תתתתתי כשנענו יום לאחר תענית

קסז לה' על מדת הדין ומדת הרחמים

קסז תתשלט מגילת אסתר פוטרת הלל

תמה שסה מהללים לפני הישועה או בבוא הישועה

קנח מצרך לכסף ופירש"י שמדובר שהבריות מהללות אותו תפג והערה 343

קצט נטילת ארבעת המינים ביד אחת תתתתתנ

תשפב תתשעט תנט

הלן

- פירוש

המן

- איפה עשה את העץ

- אלו יהודים השתחוו לו

- בתחילה לא שם לב שמדכי אינו משתחוה לו

- הכין את העץ לעצמו

- כוונתו להרוג כל אשה המבזה את בעלה

- למעלה מאיזה שרים

- מדוע לא בקש כתר אשר חבש אותו המלך

תתתתתקלח תתיז

תקעג תתתרפז, תתתרפח

תקעב תתתרפה, תתתרפו

תקמ תתתקצה

תשיא תתתתרנו

תשיא תתתתרנו והערה 1126

תקלח תתתקצב

תכב תתתקצ, תתתקצ

תקלז תתתקצא

תקלז תתתקצ

תתמ תתתתתרח

תלא תתשד, תתשה

קצז תעה

תשצב תתתתעב

קצו, קצח תעו, תעז

תשסח תתתתתי

קסז שפז

תמה תתשלט

קנח שסה

קצט תפג והערה 343

תשפב תתתתתנ

תשעט תנט

תשעט תנט

רמב תרז

רלז תקצג

רלו תקצא

רמג תרט והערה 402

רלב תקפג

רלה תקצ

רמג תריא, תריב

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	כט
- סיפורו על כבודו	תרה, תרו	רמא	
הנאה			
- ממועשיו הטובים	תתקפח	שפז	
- נהנה מעוה"ז בלי ברכה	תתקסא	שעה	
הנהגות			
- של צדיקים	תתקעז, תתקעח	שפא	
הנקה			
- זמן הנקה עד איזה גיל התינוק	תתנ	של	
הסתכלות			
- במראה	תתתתקז	תתד	
- על צדיקים	תתעה	שלט	
הפטרה - עיין גם נביאים			
- ברכת ההפטרה בניגון טעמי הנביאים	תתתתקנב	עתר	
- חתן, פסוקי שוש אשיש	תתתשצד	תרי	
- ספרא דאפטרטא	תתתתקנה-תתתתקנו והערות 1060		
	1061	תרעא, תערב	
- קריאה מקונטרסים וחומשים	תתתשצג	תרי	
- קריאתה מתוך נביא שלם הגדפס	תתתתקנא	עתר	
הפסד מרובה			
- גילוי משקים	תתתתתצח	תתא	
הפקר			
- אם הפקר ב"ד יכול להקנות	תתתיב, תתתיד	תסט, תע	
- הבטה בהפקר אם קונה	תתשטו	תלד	
- קרקע עיר הנידחת	תתתקעז	תקכו	
הפרשת תרומות ומעשרות - עיין תרומות ומעשרות			
הצלחה			
- פירוש "אז תצליח דרכך ואז תשכיל"	רטז	קה	
הקדש			
- נהנה מן ההקדש, מלקות	תתתמט	תפב	
הר הבית			
- כניסה מפני הגשמים	תתשכו	תמא	
- כניסה מפני מצוה	תתשכו	תמא	
הר חרמון			
- אם קבל שכר שרצה שהתורה תינתן עליו	רלו	קיב	

הר סיני

- מדוע כתוב במפורש "והעם לא יעלו עמו"

הרהור

- איך לבטל הרהורים בבית הכסא

- בן עשרים ולא נשא אשה

- דברי תורה, אם צריך לברך

- הזכרת יציאת מצרים

- עונש על הרהור עבירה

הריגה

- הריגת חור איך נהיה

הרים

- איפה הרים מסביבים ירושלים

- אם בני ישראל עברו בהרים ביציאת מצרים

- אם יהיו הרים לעתיד לבוא מלבד הר הבית

- לעתיד לבוא לא יהיו הרים

הרן

- מדוע נקראו ישראל בשם הרן

השבת אבידה - עיין אבידה

השגחה פרטית

- הנהגת השם עם תמים

השחתה

- פירוש לשון השחתה כלפי ה'

השכמה

- השכים והתפלל שלא בבית כנסת

- מאהבת התורה משכימים ללמוד

- פירוש "השכמות בית המדרש ערבית"

השם - עיין גם שמות קודש

- אין שכחה לפני השם

- אם שליח של הקב"ה צריך לחזור אליו

- אמירת שם השם בפסוקים בש"ס

- אמירת שמות קודש בלימוד הל' ברכות

- אמירת שמות קודש בלימוד תרגום נ"ך

- אמירת שמות קודש בפרקי אבות

- אמירתו בפסוק "עד האלקים" וגו'

- ביאור "הודו לא ל השמים"

- ה' אדונינו מה אדיר וגו' חביב לדוד המלך

- הזכרת שם השם בזמירות שבת

פט . . . . . מ

תתקצו . . . . . תקמ

תתשצו-תתשצח . . . . . תסה

תתתרכמה . . . . . תקנז

תתתרכס . . . . . תקסב

תתתה . . . . . תסז

צח . . . . . מה

שכה . . . . . קמב

צו . . . . . מג

שיא, שיב . . . . . קלו

תלח . . . . . קפד

תשסז . . . . . רצז

שסג . . . . . קנז

תרפו . . . . . ער

תתפב . . . . . שדמ

תפט . . . . . רב

תתפא . . . . . שדמ

תצט . . . . . רה

תקכז . . . . . ריד

תתקפג והערה 572 . . . . . שפה

תתתממד . . . . . תרל

תתתתמה . . . . . תרלא

תתתתמג . . . . . תרל

תתתתמו . . . . . תרלא

תלא . . . . . קפב

שנו . . . . . קנו

תתתתקמה . . . . . תרסז

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	לא
<p>- לא לדבר קשה כלפי מעלה</p> <p>- מדת הדין ומדת הרחמים</p> <p>- מתי כולם אומרים ה' מולך</p> <p>- מתי נקרא "חנון ורחום" ומתי "רחום וחנון"</p> <p>- נקרא צדקנו</p> <p>- סיפור גדולת ה'</p> <p>- פירוש "אשרי מי שא ל יעקב בעזרו"</p> <p>- פירוש לשון השחתה כלפי ה'</p> <p>התך</p> <p>- אם הראה לאסתר את פתשגן הכתב</p> <p>- מרדכי גילה לו שאסתר יהודיה</p> <p>התרת נדרים - עיין נדר</p> <p>וידוי ביכורים - עיין ביכורים</p> <p>וידוי מעשר</p> <p>- נאמר בכל לשון</p> <p>וידוי</p> <p>- כאשר אינו יכול לפרט את חטאיו</p> <p>ויכולו</p> <p>- אמירתו בשנים</p> <p>ושט</p> <p>- ושט אטום</p> <p>ושתי</p> <p>- כלולה בנשים ייפיות</p> <p>זאת</p> <p>- משמע להבא</p> <p>זבולון</p> <p>- אם הגיעו למלחמת גדעון</p> <p>זהב</p> <p>- מאין היה זהב הפרוים של בית המקדש</p> <p>זוהר הקדוש</p> <p>- לימודו</p> <p>זכור</p> <p>- מדוע אין ברכת המצוה על פרשת זכור</p>	<p>תקסד . . . . . רכו</p> <p>שפו, שפז . . . . . קסו,</p> <p>קסז</p> <p>תנשא . . . . . רצא</p> <p>צט . . . . . מו</p> <p>שכט . . . . . קמד</p> <p>תלג . . . . . קפב</p> <p>תלד . . . . . קפב</p> <p>תרפו . . . . . ער</p> <p>תקצח . . . . . רלט</p> <p>תקצז . . . . . רלח</p> <p>תתשפה . . . . . תסא</p> <p>שצד . . . . . קסח</p> <p>תתתקב-תתתתקו והערה 1027 . . . . . תרנג,</p> <p>תרנד</p> <p>תתתקעח . . . . . תקכו</p> <p>תתשמו . . . . . תמו</p> <p>תקמט . . . . . רכא</p> <p>רכוג . . . . . קיד</p> <p>תשעט . . . . . שב</p> <p>הערה 610 . . . . . תד</p> <p>תתתתעז . . . . . תשצד</p>		

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

לב

זכות

הפסיד זכויות ע"י לשה"ר, תשובה . . . . . תתתניה . . . . . תרכא

זכרון

לימוד התורה . . . . . תתשסב, תתשסג . . . . . תנג

זמירות

שבת, הזכרת שמות קודש . . . . . תתתקמח
שבת, מתי לשיר בסעודה . . . . . תתתקפא
שבת, סיפוק כפיים . . . . . תתתננח
תרסז . . . . . תתתקמח
תרפא . . . . . תתתקפא
תשיב . . . . . תתתננח

זמן

אם עדיף שמו"ע בציבור מק"ש בזמנה במעריב . . . . . תתתתסט
הנחת תפילין . . . . . תתתרכד
חכם בקי לשער זמנים . . . . . תקעג
עשרה ראשונים עדיף או זמן ק"ש הראשון . . . . . תתתנרעו
תחילת שמו"ע בזמנין נץ החמה . . . . . תתתנרסח
תרמ . . . . . תתתתסט
תקנ . . . . . תתתרכד
רבט . . . . . תקעג
תקסט . . . . . תתתנרעו
תקסה . . . . . תתתנרסח

זנות

פדיון הבן לבן של בת כהן שזנתה . . . . . תתתקעד
תקכה . . . . . תתתקעד

זקונים

גדר "בן זקונים" ו"ילד זקונים" . . . . . כג
כ . . . . . כג

זקן

גזיתו . . . . . תתתתקח
גילווחו . . . . . תתתתקט, תתתתקיא והערות 1268
גילווחו בסם . . . . . תתתתקח
קיצורו וקיפולו . . . . . תתתתקח
תתד . . . . . תתתתקח
תתד, תתו . . . . . תתתתקט, תתתתקיא והערות 1268
תתד, תתו . . . . . תתתתקח
תתד, תתו . . . . . תתתתקח
תתה . . . . . תתתתקח

זקנה

איך זקנה קפצה על ברזילי . . . . . רסה
איך יתכן שדוד המלך היה זקן "מאד" . . . . . רסח
איש אינו מזקין מלהוליד . . . . . תשכו, תתטז
דוד המלך ופירוש הפסוק "וגם זקנתי" . . . . . שעג
מאיזה גיל . . . . . רעז
קכא . . . . . רסה
קכג . . . . . רסח
רפג, רפו, שטז . . . . . תשכו, תתטז
קסא . . . . . שעג
קכו . . . . . רעז

זקנים

מי היו הזקנים בזמן יהושע . . . . . קי
קי . . . . . רלג

תשובות תוכן נושאים הגר"ח לג

זריזים

- זריזים מקדימים במעריב
- עדיפות בין זריזים מקדימים ובין כוונה
- תפילה בציבור עדיף מזריזין מקדימין

זריעה

- זמן זריעה

זריקה

- באיברים

זרש

- אם היתה גרה באותו בית עם המון

חבית

- עשייתה בשבת

חברון

- מתי ניתן ואם היתה שם מלחמה

חגיגה

- איך הספיקו הקרבן חגיגה בחג הפסח בימי יאשיהו תתמז

חודש אב

- טעם הנוהגים לא לברך בשבת ר"ח אב

חול המועד

- בכיית הגר"א
- גדר מלאכה בפועל שאין לו מה לאכול
- גזירת צפרניים
- הנחת תפילין
- טלטול מזוודה לא לצורך המועד
- כיוון מלאכתו במועד, בעסקי נפשות
- כיוון מלאכתו במועד, מתיחת חבלי מיטה

- כתיבה, דבר פרקמטיא

- כתיבה, לצורך תביעת חובותיו

- כתיבת פרוזבול

- כתיבת פתק השבת אבידה

- נטילת גבשושית מביתו

- נשים אם מקוננות לת"ח

- סחורה, מוכר שאין לו מה לאכול

- צביעת איצטבא

תרמז	תתתתסח
תרלט	תתתתסה
תשעו	תתתתלה
רל	תקעז
תקטז	תתתקמח
רמא	תרד
תג, תו	תתרלב, תתרלז
קח	רח
שכג	תתמז
תשכט	תתתתשב, תתתתשג והערה 1149
תשנז	תתתתשד
תשנח-תשס	תתתתשפז-תתתתשפט
תשנג	תתתתשע, תתתתשעא
תשפג	תתתתנב
תשנג	תתתתשעב והערה 1177
תשנו	תתתתשעז
תשנו, תשנז	תתתתשעט, תתתתשפ
תשס	תתתתשצ
תשנד	תתתתשעג
תנא	תתתתשנז
תעו	תתתתל
תשנד	תתתתשעד
תשסא	תתתתשצא
תשנט, תשס	תתתתשפז-תתתתשפט
תשנו	תתתתשעח

לד	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
	<ul style="list-style-type: none"> - תיקון סדקים בגג בכלי אומנות - תספורת לאבל - תפירת בגד תינוק שנולד עתה - תפירת בגד - תפירת נרתיק ללולב 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתשעה, תתתתשעו . . . . . תשנה תתתתשצג . . . . . תשסא תתתתשפב-תתתתשפה . . . . . תשנה, תשנט תתתתשפא . . . . . תשנו תתתתשפו . . . . . תשנט 	
חול	<ul style="list-style-type: none"> - שבת, הליכה על חול בשבת 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתתנו . . . . . תשיא 	
חולה	<ul style="list-style-type: none"> - אמירת תהלים בעבורו בלילה - ביקור חולים כשהחולה ישן - הבדל בין חולי ומכה - הבדלה בתשעה באב כשלא צם - חולה מעיים לענין תפילין - חולי מעיים - חולים שוכבים ביחד, מצות ביקור חולים - כריכת קורי עכביש על מכה בשבת - מדידת אזור לחולה בשבת - שבת, החזרת חולית השדרה בגדול - שמירת עינים מאחיות - תפילה על עצמו ב"רפאנו" 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתת-תתתתפ . . . . . תרמא-תרמה תתתתתקצג . . . . . תתלה תתצז, תתצח . . . . . שמוט, שז תתתתת . . . . . תשסד תתתתל . . . . . תקנב תתתתקכ . . . . . תקיא תתתתקצג . . . . . תתלה תתתתתמוז, תתתתתמח . . . . . תשז תתתתתטז . . . . . תרצה תתתתתנג . . . . . תשט תתתתתריא . . . . . תתמא תתתתשד . . . . . תקעח 	
חולין	<ul style="list-style-type: none"> - איזו שיחת חולין אסורה 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתצא, תתתתצב . . . . . תכז 	
חומה	<ul style="list-style-type: none"> - איך שבי הגולה בנו חומת ירושלים בעודם מזויינים - מתי שבי הגולה שבנו חומת ירושלים ישנו 	<ul style="list-style-type: none"> תרצא, תרצב . . . . . ערב תרצג והערה 446 . . . . . רעג 	
חומש	<ul style="list-style-type: none"> - נתינת חומש לצדקה 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתקלט, תתתתתקמ . . . . . תתיז 	
חופה	<ul style="list-style-type: none"> - התאחר עד כניסת שבת, מה יעשו בנרות 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתתסא . . . . . תשיג 	
חור (בן כלב)	<ul style="list-style-type: none"> - איך נהרג 	<ul style="list-style-type: none"> צח . . . . . מה 	
חורבן ביהמ"ק	<ul style="list-style-type: none"> - מדוע רש"י לא הזכיר בית שני - מדת הדין ומדת הרחמים - צער חורבן ביהמ"ק דוחה שבת 	<ul style="list-style-type: none"> ת . . . . . קע שפו . . . . . קסו מה . . . . . כא 	

תשובות תוכן נושאים הגר"ח לה

חושך - עיין מכת חושך

חזק

- חזק חזק ונתחזק, מקורו ומתי לומר

ריב, ריג ..... קא

חזקיה

- בזכות מה חזקיה ניצול מן האש

תתכג ..... שיח

- מדוע דוקא אצלו כתוב שעשה האמת

תתלז ..... שכב

- מדוע דרש על הערימות הגדולות של תרו"מ

תתלו ..... שכב

- מדוע לא ברך את ישראל על שהפרישו תרו"מ

תתלה ..... שכב

- מדוע נזכר על מעשיו של מנשה

שכג ..... קמא

חטא העגל

- יקראנו לוי ולא ישראל

תתתשפ ..... תרד

- כמה עגלים עשו

תתנב ..... של

- לשון "העלך", ובנחמיה כתוב "העלך"

תשיד והערה 451 ..... רעה

- קשר למיתת נדב ואביהו

תתתקכז ..... תקי

- תשובת בני ישראל מחטא העגל

תתמה-תתמוז והערה 484 ..... שכז, שכח

חטאת

- מדוע שבטי ראובן בנימין מנשה ואפרים הביאו חטאת על מכירת יוסף

קלו ..... סז

- פירושו לענין רשע

תסג ..... קפו, קצג

חיה - עיין בהמה וחיה

חיזוק

- זהירות איך לחזק המיוסרים

תקג ..... רז

חימה

- חילוק בין חימה לאף

לא ..... טז

חכמה - עיין גם תלמיד חכם

תנב ..... קפט

- אם יותר או פחות מבינה

תקעג ..... רכט

- בקי לשער זמנים

תעד ..... קצו

- חכם בעיני עצמו

תרלג ..... רג

- חכמת חנניה מישאל ועזריה

חלאקה

- מירון

תתתשמה והערות 1162 1163 ..... תשדמ

חלב

- רמז לסתרי תורה

הערה 365 ..... ריז

חלה

- אם מותר להניח עד שירקב

תתריב ..... שצה

ל	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
	- הפריש ונאבדה, אם צריך להפריש שוב	תתרטז	שצו
חלום			
	- הנאה בחלום ממועשיו הטובים	תתקפח	שפז
	- חלומות דניאל אמת או שוא	תרנו	רנט
	- לא מעלה ולא מוריד	תתתפח	תצו
	- סתימות חלון, שדים	תתתתצז, תתתתצח	תתא, תתב
	- רואה רבי ישמעאל בחלום	תתתקכט-תתתקלא	תקיא, תקיב
	- רואה רבי עקיבא בחלום	תתתקכט-תתתקלב	תקיא, תקיב
חלון			
	- צורת החלונות בבית המקדש השלישי	קמו	עא
חלקיהו			
	- היה נביא	שכז	קמג
חמה	- עיין שמש		
חמור			
	- של משה רבינו כשהלך מומדין למוצרים	קנב	עד
חמץ			
	- בדיקת חמץ, מקום נחשים ועקרבים, לעתיד לבוא	תתתתשכא	תשלו
	- בדיקת חמץ, סכנה, מקום ששכיח הזיקא	תתתתשכב	תשלוז
	- ביטול בלב	תתרס, תתרסא	תטז, תיז
	- ביטול וטעה לגבי מין אחד	תתרנח	תטז
	- הדחת כלי מחמץ בשבת ערב פסח	תתתתשכד	תשלוז
	- סיגוריות	תתתתשכג	תשלוז
	- ספק מתי המועד, איך יתנהג לענין חמץ	תתתתרסד	תשיד
חנה			
	- איך דברה אל עלי הכהן	תתקנו	שעג
	- אם התפללו בקול עד חנה	תתקנד, תתקנד	שעג
חנוכה			
	- בגדי שבת	תתתתתס	תשפז
	- ברכת הראיה בזמן או בהדלקה יותר מאוחר	תתתתתסח	תשצא
	- הבדלה, הדלקת נ"ח קודם או הבדלה	תתתתתע	תשצב
	- הדליק בביתו ואח"כ בביכ"נ, שהחיינו	תתתתתסב והערה 1233	תשפח
	- הדליק למטה מעשרים והניח למעלה	תתתתתסד	תשפח
	- הדלקה מנר לנר	תתרכ	שצט
	- הדלקת שיעור ושמן זית ביחד	תתתתתסה	תשפט

תשובות   תוכן נושאים   הגר"ח   לו

תקנו	תתתקצה	- הליכה בעיניו כלפי מעלה כדי לראות
תשפח	תתתתסג	- טפח סמוך לפתח
תשצג	תתתתעה	- מדוע לא מזכירים במעין שלוש
תשצג	תתתתעד	- נר חנוכה חובת גברא או חובת הבית
תשצא	תתתתסט	- ערב שבת, אשה לצאת בנ"ח אחרי שהדליקה נרות שבת
תשצ	תתתתסז	- צורת הדלקת נרות חנוכה בבית המקדש
תשצ	תתתתסו	- קטן, להדליק נר אחד או לצאת עם מי שמוסיף והולך
תשצג	תתתתעו	- קריאת התורה

חניפות

שלח	תתעב	- המוותרת לתועלת
-----	------	------------------

חסד

שלו	תתסט	- תורה תחילתה חסד
רנז, תקה	תרנא, תתתקי	- תפילת דניאל היתה חסד לכל ישראל

חסיד

קעא	תג	- אחרי שרשע שנענש נחשב כחסיד
-----	----	------------------------------

חפירה

תלח	תתשיז	- אם דקר נעוץ מועיל
-----	-------	---------------------

חצות

תרמו	תתתתפב	- חצות הלילה מתי
------	--------	------------------

חציצה

תקכב	תתתקסג, תתתקסד	- כהן לאכול ק"ק עם חציצה ברגליו
תקכג	תתתקסט	- שלג לרגלי הכהנים בבהמ"ק

חרב

סד	קכז	- איך נחשב במנין הקללות
----	-----	-------------------------

חרבונה

ריא	תקיט	- בתחילה היה עם המון ואח"כ ברח ממנו
רמד	תריד	- מדוע היה בסעודת אסתר הרי לא הוזמן

חרטה

תסז	תתתנו	- חרטה על חרטה
-----	-------	----------------

חשד

שעג	תתקנה	- אם פוסקים שהחושד צריך לפייסו
תשכא	תתתתרפג והערה 1138	- כשלא רואים העידוב חצירות במקום הרגיל

חשמונאים

תיב	תתתנ	- אם היו מלכים ממש
תרלה	תתתתנה	- ברכת המלך עליהם

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

לה

חשמל

תרטז	תתתת-תתתתי והערה 960	- נרות חשמל לענין בית כנסת
תש	תתתתרכט והערות 1107 1108	- שבת, איסור שימוש בו
תרסד	תתתתקלו	- שבת, אם שייך גזירת "שמוא יטה"
תשג	תתתתרט	- שבת, בתוך בית חולים
תשד	תתתתרמו, תתתתרמא	- שבת, גוי העביר בטעות מאגרטרור לחשמל
תשא	תתתתרטא	- שבת, הליכה לאור החשמל ברחוב
תשיא	תתתתרנו והערה 1126	- שבת, הליכה ליד אור המאיר כשעוברים לידו
תשג	תתתתרטח	- שבת, עיר שיש בה בית חולים
תשא	תתתתרטל	- שבת, שכחו לסגור מזגן אם יצא מהבית
תשב	תתתתרטלג	- שבת, תוספת אורה למי שיש לו לוקס וכדו'
תשב, תשג	תתתתרטלד-תתתתרטלו	- שבת, תפילה בבית הכנסת בלי חשמל כשר
תשד	תתתתרטמב	- שימוש בו בתחילת השבוע

חתימה

תשיד	תתתתרטג	- שבת, לפני ניתוח לפיקו"נ
------	---------	---------------------------

חתן

תרכז	תתתתלטג	- אם יאמר בזימון ברשות מורי חמי
תקצב	תתתתטמוה	- אם למנוע לבוא לבית הכנסת
שצז	תתריז והערה 596	- אם מוחלים חטאיו ופשעיו
תרי	תתתשצד	- הפטרה, פסוקי שוש אשיש

טבילה

לא	ע הפסח	- אם עבד צריך טבילה כדי שרבו יוכל לאכול מן הפסח
תשח	הערה 1120	- גברים, טבילת עזרא לתפילה
תרמוז, תרמוח	תתתתפה, תתתתפו והערות 1015 1016	- גברים, כמה טבילות ביום חול וע"ש
תרמוח	תתתתפז	- גברים, ערב שבת מתי
תתב	תתתתתצט	- כלים, אכילה מכלי לא טבול
תתלז	תתתתתקצז	- כלים, במבשל לגוים
תתלז	תתתתתקצח	- כלים, קופסת שימורים
תקכד	תתתתקעב	- סכין של שחיטה
תשט	תתתתרטנא, תתתתרטנב	- שבת, אדם במים קרים

טביעות עין

תעג	תתתתכג	- תלמיד חכם
-----	--------	-------------

טבעת

תרפט	תתתתרטא	- איש, לא ילבש
------	---------	----------------

תשובות תוכן נושאים הגר"ח לט

ט הרה

- איך טיהרו את השולחן בזמן חזקיהו
- תהרת מצורע, אם גילוח קודם לכיבוס בגדיו או להיפך קטז
- תהרת מצורע, יתר השמן, ביאורו קיז
- תהרת מצורע, למי מצוה הכהן ליקח למיטהר קיד
- תהרת מצורע, נטמא שוב מחמת בגדיו קטו
- מדוע בתפילות אומרים "בקדושה ובטהרה" תתקכט, תתקל והערה 537
- צונאמי ששטף כלים אם נטהרו
- תתקפט

טוב

- סיום בדבר טוב
- רט, תקנה

טוביה

- השתתפותו ואגרותיו
- תרצה, תרצו
- רעג, עדר

טומאה

- אם נטמא המשכן במיתת נדב ואביהוא
- ביטול ברוב בשמן טמא
- הרהור בתורה בידים שצריכות נטילה
- כפרה על טומאת מקדש וקדשיו בשבעת ימי המילואים, היכי דמי קט
- מת תלוי על עץ איך מטמא את הארץ קפו
- מתי הוא לשון מגונה ומתי לא קכא
- נוצה וכנפים נחשבים יד או שומר
- שום וביצים מביאים טומאה
- שרשרת
- תתתקפז
- תתתקפט
- תתתקפח

טיט

- הסרתו מבגדו בשבת
- תתתתרט

טיטוס

- מדוע לא נולד שטנו כשנכנס להיכל
- תרמט

טלטול

- כירה שנשמטה אחת מירכותיה
- ספר תורה בימי נחמיה בראש השנה
- תתרלט
- תשד

טלית גדול

- יציאה מביתו בטו"ת
- כניסה לבית הכסא בט"ג
- כניסה לבית כנסת עם ט"ג
- עטיפה על ראשו בשעת תפילה
- קריאת התורה
- שליח ציבור
- תתתרעד
- תתתרלה
- תתתרעה
- תתתרז
- תתתריב
- תתתריא

טלית קטן

- ברכה כשלו בשו בבוקר
- ממותי קטן חייב בט"ק כשר
- מנהג החזו"א בבד

טלפון

- ניהום אבלים דרך טלפון
- שמיעת ניגונים בבין המצרים

טעמי המצוות - עיין מצוה

טעמי המקרא

- איכה בתיקון ליל שבועות
- אתנהתא

יאוש

- שלא מדעת

יאשיהו

- היתה טענה עליו
- קבורת דמו ע"י ירמיה

יבשה

- אם היתה מתחת למים או ה' רקע אותה מעל המים א א

י"ג מדות

- ט' אומרים וא' אינו אומר

ידיים

- ביאור "יד ליד לא ינקה"
- הפרשת תרו"מ בידיים טמאות
- הרמתן
- חילוק בין יד לשומר לענין טומאה
- צריכות נטילה, תפילה הדרך

יהוא

- ביאור הטענה על יהוא

יהודה

- מלכות יהודה כוללת בנימין

יהודע

- אלו מבניו נהרג

יהויכין

- אם היה צדיק או רשע

יהושע כהן גדול

- מדוע נקרא ישוע

תתתרח ..... תקמה
תתתרטו ..... תקמז
תתתרט, תתתרי והערה 830 ..... תקמה

תתתתקצג ..... תתלה
תתתתשצה ..... תתשסב

תתתתשנא ..... תשמו
תרפז ..... רעא

תתתכא ..... תעב

תתכא ..... שיח
תקנב ..... רכב

א א ..... א

תתתשנב ..... תקצה

תנא ..... קפח
תתרוז והערה 590 ..... שצג
פד ..... לח
תתתקפז ..... תקלג
תתתתצד ..... תקעה

תתב ..... שיא

תשצח ..... שט

תתיז, תתיח ..... שטז,
שיז

שמו ..... קמט

תשטז ..... רעט

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	מא
---------------	--------------------	--------------	-----------

יהושע

- הקדמות יהושע למשה רבינו

יהושפט

- אם הלך אחרי ה' כל ימיו
- אם מלך גם על ישראל
- מדוע אין טענה שהוא התחבר עם אחזיהו
- מדוע העמים לחמו בו כשהחזיק תורה
- מתי ואיפה העמיד שופטים לעם

יהרג ואל יעבור

- חקירה

יואל

- בן שמואל וחזר בתשובה, ומתי

יואש

- איך שם את הכתר

יוהרא

- אם פוטר ממצוה מה"ת או דרבנן
- נדר בתענית ונפל ביום תענית גשמים

יום טוב - עיין גם עירוב תבשילין

- איך ישראל ראו את הכרובים
- אכילת שום
- בגד, אם כמו של שבת
- בישול ביו"ט שני סמוך לשבת
- בכי
- בקשה
- גוי שהביא דורון לישראל ביו"ט
- החזרת כלי קבורה ביו"ט
- חפירה
- טלטול ספר תורה בימי נחמיה בראש השנה
- כותב מערבי, הבטחת "לא יחמוד איש"
- מתי לגזוז צפרניים כשיו"ט חל בע"ש

- עונג יו"ג בליל שבועות

- קבורה ביום טוב ופינוי הקבר אח"כ

- קבלת פני רבו ברגל

- קבלת פני רבו, "לא יחמוד איש את ארצו"

- קבלת פני רבו, אשה אם חייבת

- קבלת פני רבו, ע"י מכתב

שנד ..... קנה

תתי ..... שיד

תתיא ..... שיד

תתט ..... שיג

תתז ..... שיב

תתג-תתה ..... שיא

תתשעא ..... תנו

רמט, רנ, תטז ..... קיז,
קעז

תתיד ..... שטו

תתתרכח ..... תקנא

תתתתט ..... תשסז

תתתצה ..... תכח

תתתתקמ ..... תרסו

תתתתשלא ..... תשלט

תתתתשנו ..... תשמח

תשט ..... רעז

תתתתקעח ..... תרפ

תתתתשנב ..... תשמו

תתתתשנו ..... תשמוז

תתשיז ..... תלח

תשד ..... רעו

תתתתשסז ..... תשנא

תתתתצ-תתתתצג ..... תרמט,
תרנ

תתתתשטט ..... תשמה

תתתתשנד, תתתתשנה ..... תשמוז

תתקסב ..... שעה

תתתתשסו ..... תשנא

תתתתשסט ..... תשנב

תתתתשסה ..... תשנא

מב

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

תשובה	תתתתשסח
תשלה	תתתתשיח
תשמו	תתתתשנג
תשמוא,	תתתתשלז, תתתתשלח
תשנב	תתתתתמח
תשפ	תתתתתמח

תשעה	תתתתתמא
תרעט,	תתתתקעג-תתתתקעה, תתתתתיח,
תשע,	תתתתתיט
תשנא	תתתתתמג
תכט	תתרצו
תלב	תתשח
תשסג	תתתתשצח והערה 1181
תכה	תתרפד
נו	קיט
תשעט	תתתתתמג
תכה	תתרפז
תשעט	תתתתתמז
תכח	תתרצו
תכה	תתרפו
תרצא	תתתתתרו
תכה	תתרפה
תכו	תתרפח
תשסז	תתתתתח
תשעט	תתתתתמב

תכד	תתרפג והערה 646
-----	-----------------

קנג	שמט
קנב,	שמח והערה 279
קנג	ז
קנד	שנ

כא	מה
כא	מוד
תמז	תתשמג

- קבלת פני רבו, פגשו באקראי
- קידוש לבנה, שיר ומעגל
- שילוח תבואה בעבור בהמה
- תפילה, ביאור "והשיאנו"

- תפילה, יזכור למת שעדיין אינו קבור

יום כיפור

- אבל לצאת מביתו לטבילת ערב יו"כ
- בקשות פרטיות

- דמים על הפרוכת
- הזקוק לאכול ביו"כ אם מתכפר
- התרת נדרים לנעילת נעלי בד
- כהן גדול מה קרא לבדו
- מדוע לא מצאנו ללמוד הלכותיו בא' בניסן
- מדידת אוכלים
- מי מפשיט ומנתח
- מי שאינו צם, סעודה מפסקת
- מניין הזאות של הכהן הגדול
- עד מתי מעסיקים הכה"ג
- קיפול טלית בלילה
- קריאה לפני הכה"ג
- קריאת הפרשיות ע"י הכה"ג
- רחיצת הפה, טעם שאסור
- תפילה, הכאה ב"סלח לנו"

יומא

- טעם שם המסכת

יונה

- איך ראה מקום מעבר הים סוף
- כמה זמן היה במעי הדג וכמה במעי הדגה
- מדוע היונה לא נחה על גבי התיבה (אצל נח)
- מדוע לא רצה ללכת תחילה לנינוה

יוסף

- איך שלח האחים עם אוכל בשבת
- אם נקרא אסף
- מאין היה לו יין ישן

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	מג
- מדוע השביע אחיו בענין קבורתו ולא בניו	נו, נז	כה	
- מדוע נענש על לשון הרע בפחות מבן עשרים	לט	יט	
- מדוע נפטר קודם אחיו	תתקעה	שפא	
- מדוע נקרא "בן זקונים" הרי בנימין קטן ממנו	מג	כ	
- מדוע שבטי ראובן בנימין מנשה ואפרים הביאו	חטאת על מכירת יוסף קלו	סז	
- מכירת יוסף, אם היתה לטובה או לרעה	נה	כה	
- מקומות שמרמז על כל כלל ישראל	הערה 264	קמו	
יופי			
- נשים יפיפיות, ושתי	תתשמ	תמו	
יותם			
- מדוע לא נמנה בין המתים בעטיו של נחש	תתכב	שיח	
יזכור			
- שנת אבילות	תתתתממה	תשפ	
יחוס			
- נחמיה סידר איך יגורו בירושלים לפי יחוסייהם	תרצט	עדר	
יחזקאל			
- כפל הפרשה של "צדקת הצדיק ורשעת הרשע"	שמו	קנא	
- נבואתו שתבוא חיה רעה	שלו	קמח	
יחידות - עיין תפילה			
יין			
- אבידה	תתתכד	תעד	
- ברכת הטוב והמטיב	תתתתכב, תתתתכג	תרכג	
- הוראה לשתי יין	תקנט והערה 377	רכה	
- מאין היה ליוסף יין ישן	תתשמג	תמז	
- עירוב, יין ושמן בכלי אחד	תתתתרכב	תשכד	
- שתיית הרבה יין אם משביע	תתקסד	שעו	
- שתייתו כל השנה וערב פסח	תתקסג	שעו	
ים הכנרת			
- שתיית מימיו מצד גילוי משקים	תתתתצד והערה 1260	תת	
ים סוף - עיין גם קריעת ים סוף			
- נכלל בארץ מצרים	תב	קעא	
ים			
- ברכה כשקשה לראותו בלילה	תתתתסג	תרלז	
- מלמד יראת שמים	הערה 252	קמא	
יעקב אבינו - עיין גם שבטים			
- השבטים שימשו את יעקב אבינו	ר', ריא	ק, קא	
- לא מת	תתשיט, תתשכא והערה 665	תלח, תלט	

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

מוד

כד	נב	מדוע אמר "מותה עלי רחל" ולא "אמך"
כג	נא	מדוע הקדים את עצמו בפסוק "המלאך גואל"
יז	לד	מדוע השיב רק על ילדיו כשנשאל על נשיו וילדיו
יז	לג	מדוע לא הרג את אליפז
יח	לו	מדוע נענש על כ"ב שנים שלא היה נמצא לכבוד הוריו
יד	כו	מדוע נתן לחם לעשו שבקש רק עדשים
כג	מט	מתי נודע לו ממכירת יוסף
יפלט		
רפז	תשלז	חשיבות בניו
יצחק אבינו		
יא	הערה 22	אם הקפיד שאשתו לא תהיה חוגרת וסומא
טו	ל	מדוע "בא אחיך במרמה" וגו' אינו לשון הרע
יציאת מצרים		
תקסב	תתתרס	הזכרה בהרהור - עיין מצרים
יצר טוב		
רכט	תקעו	הכרת הטוב על שיש לנו יצר טוב
יראה		
לז	פב	אין יראה עם אהבה אלא אצל הקב"ה
שלה	תתסו	אם היא חכמה
שלג	תתס	באיסורים דרבנן ודאורייתא
קס	שע	דוד המלך אם חזר בתשובה מיראה או מאהבה
קעט	תכד	יראי ה', פירשו
קס	שעא והערה 287	תשובה ראויה לבוא מיראה או מאהבה
יראת שמים		
לז	פא	איך ה' מתגלה
שעא	תתקמח והערה 551	ביאורו בתפילת רב
שעא	תתקמח והערה 551	יראת חטא, ביאורו
קמא	הערה 252	נלמדת מן הים
ירבעם		
קכז	רפא	אם ביתו היה בגבול העיר
קכח, קכט	רפה, רפו	אם נלחם עם רחבעם כל הימים
קכח	רפב	ביאור "וישכב עם אבותיו"
קכז	רעט	מתי חזר ממצרים
ירושלים		
ערב	תרצא, תרצב	איך שבי הגולה בנו חומת ירושלים בעודם מזויינים
קמב	שכה	איפה הרים סביב לה

מה	הגר"ח	תוכן נושאים	תשובות
קלו	שיג	שיג	- אם יהיה מקום צר מרוב אנשים לעתיד לבוא
רעא	תרפח-תרצ	תרפח-תרצ	- בניית וקידוש שעריה ע"י שבי הגולה
קט, קמז	רכת, שכח	רכת, שכח	- גבוה מכל ארץ ישראל
תסא	תתשפה	תתשפה	- דברו כל הלשונות
רעג	תרצג והערה 446	תרצג והערה 446	- מתי שבי הגולה שבנו חומת ירושלים ישנו
עדד	תרצט	תרצט	- נחמיה סידר איך יגורו בירושלים לפי יחוסיהם
שיג	תתח	תתח	- שייכת לכל השבטים
			ירח - עיין ברכת הלבנה, לבנה
			יריעה
תג	תתרלא והערה 609	תתרלא והערה 609	- איך יתכן שתולעת תאכל ביריעה במשכן
			ירמיה
קמו	שלג	שלג	- איך שייך לומר לו שיסתר
רכב	תקנא	תקנא	- אם זרקו עליו אבנים
קמח	שלו	שלו	- אם מותר ללמוד ספר ירמיה בשבת
קמ	שכ	שכ	- ביאור "ויהי דבר ה' אלי שנית" ולא שלישית
קלט	שיט והערה 251	שיט והערה 251	- ביאור "מה אתה רואה" "היטבת לראות"
רפח	תשמו	תשמו	- היו לו שני שמות
רכב	תקנב	תקנב	- קבורת דם יאשיהו
			ישבעם
רפז	תשלח	תשלח	- גבורתו המיוחדת
			ישוב
רפד	תשכט, תשל	תשכט, תשל	- זכות השם ישוב
			ישועה
קנח	שסה	שסה	- מהללים לפני הישועה או בבוא הישועה
			ישי
קכא	רסב	רסב	- מדוע נקרא נחש
			ישיבה
תריט	תתתיד	תתתיד	- ספסל עם רצועות תפילין
			ישמעאל
ז	י	י	- אם המלאך ריפאו לאחר ברית מילה
תכג	תתתקנז, תתתתקנח	תתתקנז, תתתתקנח	- נתינת שם ישמעאל
			ישעיה
קמא	שכא	שכא	- טענה על כלל ישראל על מותו
שסט	תתקמג	תתקמג	- מדוע חשב שחזקיהו יבוא אליו
תנג, תנד	תתשסד-תתשסו	תתשסד-תתשסו	- מדוע נהרג הרי התכפר

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

מו

ישראל - עיין בני ישראל

יתום

- פסוק "יתום ואלמנה יעודד"

יתרו

- האכיל לחם למשה ואהרן וע' זקנים

- מדוע נקרא גר אחד

- על מה "ויחד יתרו"

כבוד

- כבוד לעשיר

- כבוד תורה של תלמיד חכם

כד יתבין

- מקור השיר

כהן גדול

- אם אכל בצום גדליה

- מאיזה פסוק לומדים שהוא מדליק את המנורה

- מה קרא לבדו ביו"כ

- מניין הזאותיו ביום כיפור

- עד מתי מעסיקים אותו ביו"כ

- קריאה לפניו ביו"כ

- קריאת הפרשיות ביום כיפור

- תפילתו

כהן - ועיין גם ברכת כהנים, לוי

- אכילת קדשים אם צריך בגדי כהונה

- אם אכילת קדשים מצות כל הכהנים

- אם יכלו לזוז ממקומם אחרי תפילת שלמה

- בגדי כהונה, במצנפת בד יצנף, ביאורו

- בגדי כהונה, צורתן

- בת כהן זנתה, פדיון הבן לבנה

- בת כהן שמת בעלה

- וקדשתו

- כהן משיח, עניות

- כהן נקרא לוי

- מדוע הכהנים התעכבו מלהתקדש

- מיוחס

תתתרג . . . . . תקנט

תתקעט-תתקפא . . . . . שפב-שפג

תשעד . . . . . ש

פ . . . . . לז

תתקמו, תתקמו . . . . . שע-שעא

תתתקב, תתתקלח . . . . . תקט,

תקיג

תתעו . . . . . שלט

תתרכ . . . . . תכו

צה . . . . . מב

תתרכד . . . . . תכה

תתרכז . . . . . תכח

תתרכז . . . . . תכה

תתרכה . . . . . תכה

תתרכח . . . . . תכו

קסב . . . . . פא

תתתקסב . . . . . תקכב

תתתקסה . . . . . תקכג

תשפג, תשפד . . . . . דש

קח . . . . . נו

תתתקנח . . . . . תקכ

תתתקעד . . . . . תקכה

תתשסח . . . . . תנה

תתתשעו . . . . . תרב

תתתפ . . . . . תצג

תשמוא, תשפא, תתכו, תתכח . . . . . רפח,

שג,

שיט,

שכ

תתלב . . . . . שכא

תתתקפה . . . . . תקלב

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	מז
- סדר דברי רש"י בפסוק "מוליך כהנים שולל"	תקט	רח	
- סדר הכתוב בכהן ומלך	תרעג	רסו	
- סדר הכתוב בכהנים ולויים וישראלים	תערב, תשטו	רסה, רעט	
- עבודה כשבגדו קצת מלוכלך	תתקנו	תקכ	
- קדימותו	תתקצב	תצח	
- קראוהו לתורה והוא בקריאת שמע	תתתשעו	תרג	
- שיכור וכדו' אם יכול לאכול ק"ק	תתתקסג, תתתקסד	תקכב	
כוונה			
- ברכת נטילת ידים	תתתקצח	תקמא	
- כוונה לפירוש המלות אחר אמירתן	תתתרפב, תתתרפג	תקעא	
- כוונה לרעה במעשה מצוה, אם נחשב למצוה	קסג, קסד, תמוח	פב, קפז	
- לצאת מצות תפילה	תתתרנה	תקס	
- נוסח וכוונה ומסורת בתפילה	תתצט, תתק	שנ	
- נתן צדקה ולא כוון לשם מצוה	תתתתקמג והערה 1291	תתיח	
- עדיפות בין זריזים מקדימים ובין כוונה	תתתתסה	תרלט	
- צדקה בלי כוונה אם קיים המצוה	קה	מט	
- ראשי תיבות התפילה	תתתרנד והערה 869	תקס	
כותי			
- אם ברכו ברכת המצוות	תתתקע	תקכד	
- מי הביא את הכותים לארץ ישראל	תרעו	רסז	
כותל מערבי			
- הבטחת "לא יחמוד איש את ארצו"	תתתתשסז	תשנא	
- קריעה	תתתתתג	תשסה	
כזב			
- פירוש	תמז	קפז	
כיבוד אב ואם - עיין אב, אם			
כיוור			
- אם היה לו שיעור	תתשיא	תלג	
- מדוע לא מוזכר במסעות	קלז	סח	
כירה			
- נשמוטה אחת מירכותיה, טלטולה	תתרלט	תז	
כישוף			
- המכשפים שנזכרו בספר דניאל	תרלג	רנ	
כָּלֵב			
- נשא בתיה וגם מרים	תתשלז	תמה	

מה	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
כלב			
- אין מגופו כלום לקדושה	תקמא	ריח	
- משלים של מלכויות עכו"ם לכלבים, פרים	שסו	קנח	
כלי שרת			
- איך היו לאחשורוש כלי ביהמ"ק	תרע	רסד	
- אם עשויים מכסף או נחושת	צ	מ	
כלי			
- בנין בכלים בשבת	תתרלח, תתרלט	תז, תז	
- לא טבול של חבירו, אכילה ממנו	תתתצט	תב	
כליה			
- כליות אברהם אבינו יעצוהו	תתתקכג	תקט	
- כלל ישראל - עיין בני ישראל			
- כללי פסק - עיין הלכה			
כנענים			
- אם הרסו את כל ארץ ישראל	עח	לה	
כנפים			
- יד לטומאה או שומר	תתתקפז	תקלג	
כנרת			
- שתיית מימיו מצד גילוי משקים	תתתתצד והערה 1260	תת	
כסא הכבוד			
- אם יורד למטה מעשרה	תתשי	תלג	
כסא			
- נושא את נושאו	תתנוז	שלב	
כסיל			
- אם אין בדבריו יהיה כסיל	תפו	רא	
- בזה ותוגת אמו	תנ	קפח	
כספי מעשר - עיין צדקה			
כסף			
- לשים בכיס החולצה	תתתרכב	תקמט	
כעס			
- חילוק בין לשונות כעס (רתיחות, רוגז)	לא	טז	
- ייסורי הנפש והגוף	תתשעו	תנח	
כפיים			
- סיפוק כפיים בזמירות שבת	תתתתרנח	תשיב	
- סיפוק כפיים לעורר צער בשבת	תתתתרס	תשיב	

מט	הגר"ח	תוכן נושאים	תשובות
-----------	--------------	--------------------	---------------

כפילות הקריאה

- בסוף איכה וישעיה ותרי עשר וקהלת

כפילות

- בפסוקים

תקנה ..... רכג

תכט, תנג, תסב, תסה, תסט, תעא, תעג,
תעח, תפ, תפב, תפה, תצב, תצד . . . . .

קפא,
קפט, -קצב,
קצג, -קצד,
קצה, -קצו,
קצה, -קצט,
ר, -רג

תשנ ..... רצא

- לחזק ענין

כפרה

- הזקוק לאכול ביו"כ אם מתכפר

תתשח ..... תלב

- כפרה על טומאת מוקדש וקדשיו בשבעת ימי המילואים, היכי דמי קט

נא ..... קט

- מדוע שבטי ראובן בנימין מנשה ואפרים הביאו חטאת על מכירת יוסף קלו

סז ..... קלו

- ע"י נסיון

שמו ..... תתפח

- פרסם הכתוב מי נשא נשים נכריות

רסט ..... תרפג

כרובים

- איך ישראל ראו אותם ברגל

תתרצה ..... תכח

כריכה

- של ספר קודש שנפלה, קדושתה

תתתתקצד ..... תתלו

כריעה

- ב"עלינו לשבח"

תתתשסד ..... תקצח

- בראש השנה

תתתשסה ..... תקצח

- ברכו

תתתשסה ..... תקצח

- מודים

תתתי ..... תסח

- מודים, ב' פעמים

תתתשיב ..... תקפא

- עד שיתפקו חוליותיו, בחזרת הש"צ

תתתשכד ..... תקפה

כתובה

- גיורת קטנה

תתשע ..... תנה

- של מורן הסטייפלער זצוק"ל

תתתתטרט ..... תתמו

כתיבה

- הריני כפרת משכבו

תתתב ..... תסו

- חול המועד, דבר פרקמטיא

תתתשצ ..... תשס

- חול המועד, לצורך תביעת חובותיו

תתתתשעג ..... תשנד

כתם - עיין נדה

כתר

- הסרתם מבני ישראל בחטא העגל

תתרלד ..... תה

ל"ג בעומר

- תהלים בלילה
- תספורת בלילה במוצש"ק, אם מותר
- תספורת בלילה, אם מותר

לא ילבש

- שרשרת וטבעת לאיש

לאו

- לאו שבכללות

לב

- ביאור לשון לב שלם, לבב שלם
- טהרת הלב
- לב מלכים ושרים ביד ה'
- לב שלם ע"י נפש חפצה
- פירוש הפסוק "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו" וגו' תט

לבוד

- אם יש לחלק בין שתי ובין ערב

לבוש

- פירוש

לָבֹן

- גניזת נייר הסוגר
- דינו כמאכל או כמשקה

לבנה

- אם מושל עם השמש
- עונשה על שנתקנאה בחמה

להלן

- פירוש

לודיים

- לודי ים וכו'

לוחות הברית

- איזה היו של סגפרינון
- אם היה כתוב נוסח ואתחנן על ראשונות ואחרונות ולהיפך צז
- סדר הכנתם
- ענין שבירתן

לוט

- ביאור העבירה בהשתכרות
- מנין שלא הקפיד על עבודה זרה

- תתתשמוח . . . . . תשמה
- תתתשמוד . . . . . תשמוג
- תתתשמוג . . . . . תשמוג

- תתתתרא. . . . . תרפט

- תתרעו . . . . . תכב

- תשעא . . . . . רחצ
- תסז . . . . . קצד
- תנו . . . . . קצ
- תשעב. . . . . רצט
- תט . . . . . קעג

- תתשיג . . . . . תלד

- שסז והערה 286 . . . . . קנט

- תתתתרפ והערה 1135 . . . . . תשכ
- תתתתמב . . . . . תרל

- ב . . . . . א
- תתקיז, תתקיח . . . . . שנו

- תתשעט . . . . . תנט

- תשיח . . . . . רפ

- תקלט . . . . . ריז
- צז . . . . . מד
- קעב, קעג . . . . . פה, פו
- תתתקה-תתתקט. . . . . תקג-תקד

- תתתפא . . . . . תצג
- יג . . . . . ח

תשובות תוכן נושאים הגר"ח נא

- צניעות בנות לוט
- שהותו בצוער

לוי

- איזה לויים שרו בתחילת ביהמ"ק השני
- אם יש עדיפות בלוי ש"צ לימים נוראים
- אם עדיף לישא בת ישראל מבת לוי
- השוערים היו נושאים את הארון
- כהן נקרא לוי

- כלי שיר של הלויים
- כמה היו משוררים בכלים וכמה משוררים בפה
- מדוע הלויים נכלמו בזמן חזקיהו
- מינוי פקודת הלויים בתחילת בית שני
- מניין הלויים בזמן שלמה המלך
- מניין השוערים
- מפריש תרומות מעשר, אם מברך
- נוטל ידי הכהנים, חשש הפסד אמון
- נוטל ידי כהנים, בית כנסת בלי מים של שבת
- נט"י אחרי שנוטל ידי הכהנים
- שיר ביום שהוקם המשכן
- שירת הלויים אם היה בניגון
- שירת הלויים במצולתים
- שמירת ארון הקודש ושירה לפניו

לויית המת

- איפה לשפוך מי נטילת ידים
- אמירת "עקביא בן מהללאל" וכו' קרוב למיטה
- נשמה מתי חוזרת מהלוויית הגוף

לוייתן

- תחת ממשלת האדם לעתיד לבוא

לולב

- איטר באיזו יד אווז לולב
- ארבעת המינים, נענוע כל מין כשלוקחם לחוד
- נטילת ארבעת המינים ביד אחת בהלל
- נטילת ארבעת המינים ביד אחת
- צורת הנענועים
- תפירת נרתיק לו בחול המועד

לחם הפנים

- זמן אכילתו

תתתקסז ..... תקכג

לחם משנה

- צירוף חלה קפואה או לא מעושרת פעם שניה

תתתתקל ..... תרסב

לחם

- אכילת לחמי תודה מחוץ לירושלים

תתתקפג (ב), תתתקפד ..... תקכט, תקלא

- באברהם אבינו והג' מלאכים, אם פירשו מצות

יד ..... ח

- כל מאכל קרוי לחם, וכל סעודה קרויה לחם

קכב ..... סב

לילה

- אין יוצאים בלילה

תתרנו ..... תטו

- אמירת לדוד ה' אורי

תתתתעה ..... תרמג

- אמירת מזמור של תחנון

תתתשמוג ..... תקצב

- אמירת תהלים ע"י אשה

תתתתעא ..... תרמא

- אמירת תהלים

תתתתע-תתתתפ, תתתתשמוח

תרמא-תרמז, תשמוה

- חצות הלילה מתי

תתתתפב ..... תרמו

- לילות שמונת מקרא

תתתתעג, תתתתעו, תתתתפ

תרמב, תרמג, תרמז

- לימוד מקרא בלילה

תתריח והערה 598 ..... שצו

- מחילת משלוח מנות בלילה

תתתתתפה ..... תשצז

- סליחות, אמירתן לפני חצות הלילה

תתתתעד ..... תרמב

- פסוקי "ויתן לך"

תתתתעז ..... תרמד

- תהלים בליל ל"ג בעומר

תתתתשמוח ..... תשמוה

- תלמוד תורה בבית

תתתמד ..... תפ

- תלמוד תורה

תתתנב והערות 622-621 ..... תיג

לפני עור

- גרם קנאה באחרים

תתסב ..... שלד

- משביע את חבריו

תתתסא ..... תפו

לץ

- ריחוק מן הלצים

תתתקכ ..... תקח

לשון הרע

- טענת מרים ואהרן

תתתקיד ..... תקו

- לימוד חובה על אחרים, עונשו

תתעד ..... שלח

- מדוע "בא אחיך במרמה" וגו' אינו לשון הרע

ל ..... טו

- תשובה

תתתתיח ..... תרכא

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

נג

לשון טהור ונקי

תו	תתללו	.....	- "הסריח"
נו	קכא	.....	- חילוק בין "דבר מגונה" ו"דבר טומאה"
נח	קכא	.....	- חילוק בין לשון שאינו מגונה ובין לשון של כבוד
נט	קכא	.....	- מתי "טומאה" לשון מגונה ומתי לא
סא	קכא	.....	- מתי ראוי ומתי הוא דין

לשון

תסא	תתשפה	.....	- בירושלים דברו כל הלשונות
קמא	שכב	.....	- גוי לא תדע לשונו (בקללות)

מגילה

תתכז	תתתתקע	.....	- בארון קודש טפח מעל הרצפה
ריט	תקמוג	.....	- הקדמת מגילות לשאר נביאים וכתובים
תשצה	תתתתתפ והערה 1245	.....	- מדוע גזרו רק במגילת אסתר שמא יעבירו ד"א
תמה	תתשלט	.....	- קריאתה פוטרת הלל

מגפה

רצב	תשנג והערה 460	.....	- איך המגפה נעצרה בזמן דוד
-----	----------------	-------	----------------------------

מדות - עיין גם י"ג מדות

תפג	תתתנד	.....	- מדה חסירה בביתו
תכד	תתרכב	.....	- מעביר על מדותיו

מדידה

תשעט	תתתתמג	.....	- אכול ביום כיפור
תרצה	תתתתרטז	.....	- מדידת אזור לחולה בשבת

מדין

קעא, קעב	תד-תז	.....	- סדר ופירוש הפסוק "עשה להם מדין כסירא כיבין בנחל קישון" וגו'
----------	-------	-------	---

מדרש

שיז	תתיט	.....	- פירוש "מדרש ספר"
רכו	תקסג	.....	- קהלת

מהירות

רכו	תקסד	.....	- לא לדבר קשה כלפי מעלה
-----	------	-------	-------------------------

מואב

קעג	תח	.....	- מלחמתם עלינו
תצג	תתתפכ	.....	- שמו

מובלע

תשיז	תתתתרע	.....	- אמצעי מובלע ביניהם, לענין טלטול
------	--------	-------	-----------------------------------

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

נד

מוהל

- אינו בבית כנסת בשעת תחנון, אם יאמרו
- אם ימנע מלבוא לבית כנסת

תתתשמוט . . . . . תקצד
תתתשמו . . . . . תקצג

מונית

- תשלום לנהג קודם גמר הנסיעה, אם קיים ביומו תתן שכרו

קצ. . . . . צג

מוסף

- מדוע הקריבו הקטורת של נחשון לפני שעיר של ראש חודש
- מוספי המועדים, דיוקים שונים

קח . . . . . נ
קס . . . . . עח

מועדים

- מוספי המועדים, דיוקים שונים

קס . . . . . עח

מוצאי שבת - עיין גם אכילה, הבדלה, שתייה

- הדלקת נרות כשחל תשעה באב במוצ"ש
- פסוקי "ויתן לך" בלילה
- ראשי השנה, אם לכוון למלוא מלכה
- תשעה באב, הורדת מפות מהשולחנות

תתתתתא . . . . . תשד
תתתתעז . . . . . תרמד
תתתתלט . . . . . תשעח
תתתתנד . . . . . תששה

מוצאי

- פירוש

שצה . . . . . קסט

מוקצה - ועיין עוד נולד

- בידיו מערב שבת, מה יעשה
- עשבים שנדבקו לאדם

תתתתרסא . . . . . תשיג
תתתתרנה . . . . . תשיא

מזבח

- שייכות הפסוק "בכל המקום" וגו' לבניית המזבח

פג. . . . . לח

מזגן

- מים הבאים ממנו, בשבת

תתתתרנט . . . . . תשיב

מזוזה

- חול המועד, טלטולה לא לצורך המועד

תתתתשעב והערה 1177 . . . . . תשנג

מזוזה

- אם חיוב מעקה תלוי על מזוזה
- הורדת מזוזה כדי לברך על קביעותה
- מדרבנן, ברכה בקביעותה

תתתתתריז, תתתתתריח . . . . . תתמד-תתמה
תתתתתקעד . . . . . תתכח
תתתתתקעה, תתתתתקעה . . . . . תתכח,
תתכט

מעלית

- עיר שיש בה חזירים

תתתתתקעז . . . . . תתכט
תתתתתקעה 620 . . . . . תיב

מזונות - עיין ברכת הנחנין

מחילה

- בחורים שהזיקו רכוש הישיבה

תתתתתרכט . . . . . תתמט

נה	הגר"ח	תוכן נושאים	תשובות
תשעה	1212	תתתתתמ והערה	- קטן, עבירה בין אדם לחבירו מחיצה - עיין רשויות
קיא	רלה	תלה	מחלון וכליון - מתי היו
תקיז	תתתתקנ	תתתתקנ	מחשבה - עיין גם הרהור - בענין פיגול
תתלט	תתתתתתרו	תתתתתתרו	מטאטא - ריקוד בנישואין
תעח	תתתלתז	תתתלתז	מיגו - מיגו במקום עדים
תרמו, תשנו, תשנז	תתתתתפא . . . . . תתתתשעט, תתתתשפ	תתתתתפא תתתתשעט, תתתתשפ	מיטה - כוון המיטה - מתיחת חבלי מיטה בחול המועד
רצא	תשכט	תשכט	מיכל - דבריה כאשר ראתה דוד מפזז וכו'
לו	עט	עט	מילה - איך מלו בני ישראל בליל יציאת מצרים - אם מילת עבד שאחיו מתו מחמת מילה מעכבת את רבו מלאכול מן הפסח - כשר כל היום - מדוע משה רבינו לא מל אליעזר קודם חזרתו למצרים - מושך ערלתו, חומר האיסור - תפירת בגד לתינוק בחול המועד
ל	עא, עט	עא, עט	
תמח	תתשמו	תתשמו	
כז	סא	סא	
תנד	תתשסז	תתשסז	
תשנה, תשנט	תתתתשפב-תתתתשפה	תתתתשפב-תתתתשפה	
נא	קט	קט	מילואים - כפרה על טומאת מקדש וקדשיו בשבעת ימי המילואים, היכי דמי קט
תרכד	תתתתכז	תתתתכז	מים אחרונים - נטל ידיו אחר בית הכסא
א	א	א	מים - אם היבשה היתה מתחת למים או ה' רקע אותה מעל המים - הוצאתם בשבת, שיעור האסור - מזגן, נתינת כלי לקבל המים בשבת - שבת, שימוש במים הבא ע"י משאבות - שתייתו ערב שבת בין השמשות - שתייתם במוצש"ק לפני הבדלה
תשח	1119 1120	תתתתנז והערות	
תשיב	תתתתנז	תתתתנז	
תשב	תתתתנלב	תתתתנלב	
תרפב	תתתתקפד	תתתתקפד	
תרפז	תתתתקצז	תתתתקצז	

מירון

- חלאקה

- עיין גם קבורה

- אברהם אבינו לא מות

- אם יש מלאך המוות בא"י

- אם נגזר על בנימין שימות בדרך

- אם שייך בינוני לאחר מיתה

- יזכור ביום טוב למות שעדיין אינו קבור

- יעקב אבינו לא מות

- ירמיה שקבר דם יאשיהו

- כיבוד או"א לאחר מיתה

- לימוד תורה בשבת לעילוי נשמות

- ללכת אל בית אבל הוא חסד לחיים ולמותים

- מדוע נשים ובהמות וחיות מתות

- מיתת עתליהו

- מות תלוי על עץ איך נוטמא את הארץ

- נמשל לקשת

- נפילים, מתי מותו

- נשיקה למות

- ע"י איזה מלאך

- עוסק בתורה וקובר בניו ל"ע

- פירוש "אפפוני חבלי מות וגו' חבלי שאול סבבוני"

- פירוש "וגבר ימות ויחלש ויגוע אדם"

- ת"ח שנפטר בחוה"מ, אם מקוננות

מכה בפטיש

- דוקא כלים או כל גמור מלאכה

מכה

- הבדל בין חולי ומכה

מכונה

- חילוק בין מצת מכונה לציצית מכונה

מכונות

- שבת, עצירתה

- שבת, שואל הנהג איך נוסעים למקום פלוני

מכות

- סדר עשר מכות בפסוק "שלח חשך ויחשיך" וגו' תכ

תתתשמה והערות 1162 1163 . . . . . תשדמ

תתשכ. . . . . תלט

תתרכג, תתתסה, ... ת, תפז

מוז. . . . . כב

תתרכז . . . . . תיא

תתתתמה . . . . . תשפ

תתשיט, תתשכא והערה 665 . . . . . תלה, תלט

תקנב . . . . . רכב

תתתתקכה. . . . . תתיג

תתתתקפג והערה 1080 . . . . . תרפב

תקע. . . . . רכה

ה . . . . . ד

תתיג. . . . . שיד

קפו . . . . . צא

תקיז . . . . . ריא

קמוט, קנ . . . . . עב, עג

תתשיט והערה 663 . . . . . תלה

הערה 106 . . . . . מה

תתקלז . . . . . שסז

שסב . . . . . קנז

תקיב . . . . . רט

תתתשצא . . . . . תשסא

תתרלז . . . . . תו

תתצז, תתצח . . . . . שמוט, שנ

תתתשכו . . . . . תשלח

תתתנרעט . . . . . תשכ

תתתנרעז, תתתנרעח . . . . . תשיט

תכ . . . . . קעח

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

נז

מכירה

תעט	תתתמ	- בעין יפה מוכר
תשנט, תשס	תתתתשפז-תתתתשפט	- חול המועד, מוכר שאין לו מה לאכול
תתמט	תתתתתרל	- מוכר בי"ט ומישהו רשם כ'
תעז	תתתלה	- סחורה פגומה
תעח, תעט	תתתלח, תתתלט	- שדה עם תנאים

מכת חושך

כח	סג	- איך פרעה קרא למשה רבינו במכת חושך
כז, כט	ס, סו, סז	- אם היהודים שאלו כלי כסף וזהב במכת חושך
כח	סד	- אם המצרים יכלו לדבר בג' ימים אחרונים

מכת מרדות

תפא	תתתמו	- על איסורים דרבנן
-----	-------	--------------------

מכתב

תשנא	תתתתשסה	- קבלת פני רבו ע"י מכתב
------	---------	-------------------------

מלאך

מה	הערה 106	- איזה מלאך ממית
רסג	תרסו	- איך המלאך דבר עם דניאל בארמית
כ	מ	- אם גבריאל שמע את האחים מן השמים או בארץ
תקי	תתתקכו	- אם גדול מבני אדם
רסא	רסג	- אם הכל אצל דניאל היה מלאך אחד
קסט	שצז, שצח	- אם המלאכים שרו בשירת הים
ת, תפז	תתתסה	- אם יש מלאך המוות בארץ ישראל
ז	יא	- אם עושה ב' שליחויות
ז	י	- אם ריפא את ישמעאל לאחר ברית מילה
עה	קנה	- אם שליח הנקרא מלאך תמיד נשמר מחטא
קפא	תל	- מדוע אין פסוק "לעושה מלאך לבדו כי לעולם חסדו"
תה	תתתלד	- מלאכי חבלה הסירו הכתרים בחטא העגל
תקט	תתתקכד	- מתי נבראו המלאכים
ח	טו	- שאלת המלאכים איה שרה אשתך

מלאכה - עיין גם שבת

תשנח-תשס	תתתתשפז-תתתתשפט	- חול המועד, גדר מלאכה בפועל שאין לו מה לאכול
	תתתתשפד, תתתתשפה,	

מלבן - עיין שבת, בגד

מלוה מלכה

תשצו	תתתתתפג והערה 1249	- חובה או מצוה
תשצו	תתתתתפג והערה 1249	- ליל פורים

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

נח

תשעה	תתתתלת	- ראש השנה שחל במוצאי שבת
מלחמה		
צ, צא	קפד, קפה	- אם השוטים חוזרים
קטז	רמז	- כיצד השבטים נערכו במלחמות פלגש בגבעה
קטו	רמה, רמו, רמוח	- כמה אנשים הגיעו לצבא במלחמה בפלגש בגבעה
קטז	רמז	- מי נהרג במלחמה בפלגש בגבעה
רמז	תרכא, תרכב	- מלחמת היהודים בשונאיהם בזמן אסתר
מלחמת המלכים		
ו	ט	- זמנה
מלחמת מדין		
פא	קסא	- מה עשו עם השבויות
מליחה		
תשיצט	תתתתפט	- אי הוי ביטול תורה
מלך		
תרלה	תתתתנה	- ברכה עליו כשלא שולט על פי דין
שעב	תתקמט	- מצוה לרוץ למלכי ישראל, בזמנינו
קנח	שסו	- משלים של מלכויות עכו"ם לכלבים, פרים
שיד	תתטו	- מתי צריך ללבוש ספר תורה
תצב	תתתעט	- עשיר
שה	תשצד	- קריאה אליו בכבוד
מלכות - עיין גם דוד המלך, שאול המלך, שלמה המלך		
שט	תשצח	- מלכות יהודה כוללת בנימין
רצא	תנשא	- מתי כולם אומרים ה' מלך
מלקות		
תקכו	תתתקעה	- זר שאכל חזה ושוק של קדשים קלים
תפג	תתתנד	- משהה מדה חסירה
תפב	תתתמט	- נהנה מן ההקדש
תפד	תתתנו	- שלא כדן
תקיד	תתתקלט	- שלא ע"י בית דין
ממון		
תסט	תתתיא	- אם עונשים מן הדין
תלא	תתשה	- הגדרתו
ממתקים		
תשכ	תתתתרפא והערה 1137	- פתיחת אריות ממתקים בשבת
מן		
תל	תתש-תתשב	- היה גבוה מששים אמה

נט	הגר"ח	תוכן נושאים	תשובות
לד	..... עו	מ"ב כתב הפסוק "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה"	- מי כתב הפסוק "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה" עו
לד	..... עה	מ"ב קרא אותו מן	- מי קרא אותו מן
תיד	..... תתרג	נבלע באיברים	- נבלע באיברים
מנגינה - עיין ניגון			
מנורה			
מב	..... צה	כהן גדול, מאיזה פסוק לומדים שהוא מדליק	- כהן גדול, מאיזה פסוק לומדים שהוא מדליק
רצט	..... תשעג	שלמה המלך עשה עשר מנורות כפי דעת דוד המלך	- שלמה המלך עשה עשר מנורות כפי דעת דוד המלך
מנחה			
תקפ	..... תתשיא	בקשת מזונות	- בקשת מזונות
תקצב	..... תתשמד	דילוג אבינו מלכנו לומר תחנון מבעוד יום	- דילוג אבינו מלכנו לומר תחנון מבעוד יום
תרלט	..... תתתסז והערה 1000	פסוק "כי שם ה' אקרא"	- פסוק "כי שם ה' אקרא"
מנין			
תקצה	..... תתתשנב	י"ג מדות, ט' אומרים וא' אינו אומר	- י"ג מדות, ט' אומרים וא' אינו אומר
תקסט	..... תתתרעח	עשרה ראשונים בבית המקדש	- עשרה ראשונים בבית המקדש
תקסט	..... תתתרעז	עשרה ראשונים למנין שני	- עשרה ראשונים למנין שני
תקסט	..... תתתרעו	עשרה ראשונים עדיף או זמן ק"ש הראשון	- עשרה ראשונים עדיף או זמן ק"ש הראשון
תקסו	..... תתתרעב	עשרה ראשונים, ילד	- עשרה ראשונים, ילד
תקסז	..... תתתרעד	עשרה ראשונים, כשלא יצא מביתו בטו"ת	- עשרה ראשונים, כשלא יצא מביתו בטו"ת
מנשה			
קיד	..... רמב	אם כל מנשה באו למלחמת גדעון	- אם כל מנשה באו למלחמת גדעון
קמג	..... שכז	הרג נביאים	- הרג נביאים
קי	..... רלב	חצי שבט מנשה, לפעמים לא מוזכר	- חצי שבט מנשה, לפעמים לא מוזכר
שכג	..... תתלט	מדוע לא מוזכר תשובתו בספר מלכים	- מדוע לא מוזכר תשובתו בספר מלכים
מסורת			
תקב,	..... תתתקב-תתתקד	מסורת התורה	- מסורת התורה
תקג	..... תתצט, תתק	נוסח וכוונת התפילה	- נוסח וכוונת התפילה
שג	..... תתצט, תתק	מסיבה	- מסיבה
תט	..... תתרמג-תתרמה	יהודים עם גוים	- יהודים עם גוים
מסירות נפש			
תנו	..... תתשעא	"וחי בהם"	- "וחי בהם"
מסית			
פט	..... קעח	דיוק לשונות	- דיוק לשונות
מסכת יומא			
תכד	..... תתרפג	טעם שמו	- טעם שמו
מספר			
שכח	..... תתתמח	אם שלושים ושש כפשוטו מתו במלחמת העי	- אם שלושים ושש כפשוטו מתו במלחמת העי

תתתתתקסב	תתתתתקסב	ט"ו ט"ז -
רצו	תשסד, תשסח	מניין הלויים בזמן שלמה המלך
תרכד	תתתתכה	מספריים
תכא	תתרעב	- הורדתם מהשולחן לברכת המזון
תכא	תתרעב	מעוברת
תקמו	תתתריא, תתתריב	- אכילת דברים המשכחים
תצד	תתתפד	- הליכה בין ב' דקלים
תרכט	תתתתמא והערה 980	מעיל ארוך
תשצג	תתתתתעה	- שליח ציבור וקריאת התורה
תרכט	תתתתמ	מעילה
תרס, תרסא	תתתתקכג, תתתתקכד	- בשמן המשחה
תרכט	תתתתקכו	מעין שלוש
תרכט	תתתתתקכו	- אכל כזית מזונות ושתה פחות מרביעית יין
תרכט	תתתתתקכו	- מדוע לא מזכירים חנוכה ופורים
תרכט	תתתתתקכו	- נוסח "מזבחך" ולא "מזבחתיך"
תרכט	תתתתתקכו	- על יין של קידוש, מתי
תרכט	תתתתתקכו	מעלית
תרכט	תתתתתקכו	- מזוזה
תרכט	תתתתתקכו	מעקה
תרכט	תתתתתקכו	- אם החיוב תלוי על חיוב מזוזה
תרכט	תתתתתקכו	- אם היא מצוה בין אדם לחבירו
תרכט	תתתתתקכו	- בדיקתו כל יום
תרכט	תתתתתקכו	- בית האוצרות
תרכט	תתתתתקכו	- בנין משותף וחלק רוצים מעקה
תרכט	תתתתתקכו	- ברכה על עשיית מעקה
תרכט	תתתתתקכו	- כמה אפשר להתעכב בבנייתו
תרכט	תתתתתקכו	- מדוע לא היה במזבח החיצון
תרכט	תתתתתקכו	- מתי חל חיוב על שוכר בית לעשות
תרכט	תתתתתקכו	- קיום המצוה ע"י בדיקה
תרכט	תתתתתקכו	מעריב
תרכט	תתתתתקכו	- אם עדיף שמו"ע בציבור מק"ש בזמנה
תרכט	תתתתתקכו	- אמירת לדוד ה' אורי בלילה
תרכט	תתתתתקכו	- זריזים מקדימים
תרכט	תתתתתקכו	- נשים בברכות ק"ש של ערבית
תרכט	תתתתתקכו	- עשרה ראשונים לערבית

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	סא
מעשה			
- איך ידיעה נחשבת מעשה	תתתיח	תעא	
- טעם שהשו"ע הביא מעשה שהיה	תתשפט, תתשצ	תרה, תרט	
- עדים זוממים נחשב מעשה	תתתנ	תפב	
מעשיהו			
- אם קודם או אחר בניהו	תשמו	רצ	
- מי הרגו	תתכה	שיט	
מעשר ראשון			
- לוי שמכר שדה וכו'	תתתלח, תתתלט	תעה, תעט	
מעשר שני			
- בענין האיסור להניח שירקב	תתריג	שצה	
- ברכה על סיכה	תתרי	שצד	
- מצא מטבע שכתוב עליו מעשר שני	תתריא	שצד	
מעשר			
- כספי מעשר לקניית נביאים ומגילות	תתתקנג והערה 1055	עתר	
מפה			
- הורדת מפות מהשולחנות בת"ב שחל במוצש"ק	תתתתד	תשסה	
מפיבושת			
- איך השתחוה הרי היה פסח	רס	קכ	
מצה			
- חילוק בין מצת מכונה לציצית מכונה	תתתשכו	תשלח	
- מכונה	תתתשכה	תשלז	
- מצה עשירה	תתרכב, תתרכג	תיז	
מצוה			
- ועיין גם סעודה	תתתנג, תתתנג	תפב, תפג	
- אין מזהירין מן הדין	תתקפד, תתקפה	שפה-שפו	
- בין אדם לחבירו, ברכה	תתקצח	שצ	
- ברכה על מצוה הבאה בעבירה	תתקפו	שפו	
- הכנה למצוה אם היא מצוה	תתקפח	שפז	
- הנאה ממעשיו הטובים	תתס	שלג	
- זהירות במצוה דאורייתא משום מורא	תקעד	רכט	
- זכות המצוה מתחברת אל העושה	תתשמוט, תתשנא, תתשנב	תמוט, תנ	
- זכירת עמלק אם מצוה תמידית	תתתקסא	תקכא	
- חצי שיעור באיסורי עשה			

שסז	תתקלח	- חשב לעשות ונאנס
צ	קפא	- טעמי המצוות, מדוע נתגלו או לא נתגלו
תע	תתתטו	- טעמי המצוות
תע	תתתטו	- טעמי המצוות, אם דורשים
תשכו	תתתתרצה, תתתתרצו	- יצא חוץ לתחום פחות מד"א לצורך מצוה
פב,	קסג, קסד, תמוח	- כוונה לרעה במעשה מצוה, אם נחשב למצוה
קפז		
תכב	תתרעו	- לאו שבכללות
תס	תתשפב	- לגמור אותה
תקכה	תתתקעג	- מ"ע ששכרה בצדה אין כופין עליה
תכג	תתרעח	- מדוע שריפת נותר פסח אינה מצוה
שפו	תתקפה	- מעקה, אם היא בין אדם לחבירו
תסח	תתתח, תתתח	- מצוה בו יותר מבשלוחו
פד	קסט	- מצוה שלא גמרה מפני אונס
תתטו,	תתתתקלו	- מצוות נדירות
תתטז		
תמח	תתשמוז	- מקור שנשים פטורות ממו"ע שהז"ג
תקג,	תתתקה, תתתקו	- מתי נאמרו פרטי המצוות
תקד		
תתיח	תתתתקמג והערה 1291	- נתן צדקה ולא כוון לשם מצוה
שפו	תתקפו	- סוכה, אם עשייתה מצוה
תרלח	תתתתסד	- על איזו מברכים ועל איזו לא
תסו	תתשצט	- עשה שהזמן גרמא, הגדרה
שסז	תתקלח	- עשה שלא לצורך
תשכח	תתתתשא	- קטן, גדרו בחיוב מצוות
ריא	תתיח	- קיום מצוות התלויות בארץ
תקנו	תתתריג	- רכוש של גברא קפדנא
שלד	תתסג	- שיקול שכר מצוה כנגד צערה
רל	תקעט	- שכר על פירות של מצוות בימות המשיח
תסז	תתתו	- תוהה על הראשונות ח"ו
		מצורע
נה	קטז	- טהרתו, אם גילוח קודם לכיבוס בגדיו או להיפך קטז
נה	קיו	- טהרתו, יתר השמון, ביאורו
נד	קיד	- טהרתו, למי מצוה הכהן ליקח למיטהר
נה	קטו	- טהרתו, נטמא שוב מחמת בגדיו
		מציאה
תעא	תתתיט	- שומשומין וכדו'
		מצלתיים
רפט,	תשדמ, תשמוח	- השמעת קול ולא ניגון
רצ		

תקפה והערה 390 . . . . . רלג

סד	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
- גילה להתך שאסתר יהודיה	תקצו	רלח	
- מלחמות היהודים בשונאיהם בזמן מרדכי ואסתר	תרכא, תרכב	רמז	
- פרשו ממנו מקצת סנהדרין	תתשמד	תמז	
מרחץ			
- כניסת שני גיסים למרחץ יחד	תתתתקכו	תתיג	
מריח			
- פירוש "מריח מים יפרח"	תקיא	רט	
מרים הנביאה			
- באיזה גיל התחתנה	עז והערות 82-83	לד-לה	
- מתי היתה מועשה מרים "הרק אך במשה" וגו'	קמה	עא	
- נישואיה עם כלב	תשכו	רפד	
משה רבינו			
- איך אמר "מקורים"	קע	פה	
- אם היו לו בנות	ג, ד, תתרלג	ב-ג, תג	
- אם חשב שבניו יירשו את גדולתו	קנט	עז	
- אם נחשב שהעלה עצמות יוסף כיון שלא גמר המצוה	קסט	פד	
- אם נכנס לקודש הקדשים להתנבאות	צא	מ	
- ביאור לשון "לך רד"	קעא	פה	
- במה שימש ביום ח'	תתשכו	תמו	
- הכנת ארון לפני הכנת הלוחות	קעב	פה	
- הקב"ה הראה לו כל העתיד להיות	רח	ק	
- חמורו כשהלך מומדין למצרים	קנב	עד	
- חשדוהו ישראל	תתתמה	תפ	
- טענת מרים ואהרן	תתתקיד	תקו	
- כמה ימים לא אכל ושתה	תתתקא והערות 769, 770	תקא	
- מדוע לא מל אליעזר קודם חזרתו למצרים	סא	כז	
- מדוע לא נזכר בפרשת תצוה דוקא	צב, צג	מא, מב	
- מדוע נצרך להתיר נדרו	תתשעז	תנח	
- מדוע נקרא שמשה רבינו נתן להם את ארץ ישראל	ריט	קו	
- מדוע קנאו רק לו	תתשנז, תתשנח	תנא, תנב	
- מתי ואיך היה "ותקרבון אלי"	קסה, קסו	פב, פג	
- מתי ידע שבני ישראל חוטאים	רו	צט	
- מתי נקרא עבד ה'	ריח	קה	
- מתי נתן על פניו מסוה	ק	מו	
- נקרא "ציר אמונים", לענין מה	תמו, תמוז	קפז	
- ענוותנותו	תתתקיט	תקו, תקח	

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	סה
- ענין שבירת הלוחות - תפילתו	תתתקה-תתתקט..... תמט.....	תקג-תקד קפח	
משוררים - עיין לוי			
משיח			
- אם יהיה בן שלמה - אם יתגלה ויתכסה ויתגלה - פר"ו בימות המשיח - שכר על פירות של מצוות בימות המשיח	תתרנ..... תרסד..... תתתסד והערה 748..... תקעט.....	תיב רסב תפז רל	
משיחה			
- מעילה בשמן המשחה	תתתפד.....	תצד	
משכן			
- איך יתכן שתולעת תאכל ביריעה - איפה היו כליו עד הקמתו - אם יהיה לעתיד לבוא - אם נטמאה המשכן במיתת נדב ואביהוא - אריכות בענין שפת היריעה - העמודת הקרשים - חילוק בין שפת היריעה לקצה היריעה - כליו, מתי התקדשו - כפרה על טומאת מקדש וקדשיו בשבעת ימי המילואים, היכי דמי קט..... - מדוע לא היה מעקה במזבח החיצון - מדוע נגזז - נעשה על פי משה רבינו - סדר הכנתו - קטנים הביאו למלאכת המשכן - שירת הלויים ביום שהוקם	תתרלא והערה 609..... תתתתסא..... תתמט..... קיא, קיב, והערה 122..... קג..... קד..... קב..... קעג..... תתתתרכא, תתתתרכב..... תתמט..... תתשיב..... הערה 166..... תתתקטז..... תתשצב, תתשצג.....	תב, תג תשפז שכט נב, נג מז מח מז פו נא תתמו שכט תלד פה תקז תסד	
משל			
- סדר משל ונמשל	תקנו.....	רכד	
משנה ברורה - עיין הלכה			
משפט			
- משפטים נכלל בחוקים	תתקיא.....	שנד	
משקים - עיין גילוי, שתייה			
משקפיים			
- רשות הרבים כשאין עירוב	תתתתרב.....	תרפט	
משתה			
- שלום זכר נקרא משתה	תקסט.....	רכח	

מתן התורה

- איך שמעו הגוים על הדברות האחרונות
- אם הגוים ששמעו מתו
- אם קבלנו באונס או ברצון
- טענת הגוים על "אנכי" ו"לא יהיה לך"

מתרדת וטבאל

- שני אנשים

נאמנות

- עד אחד נאמן באיסורים

נבואה

- איך אפשר לדעת אם נביא אומר מה שנאמר לחבירו לומר
- אם תמיד מתחילה "כה אמר ה'"
- בארון קודש טפח מעל הרצפה
- הקב"ה הראה למשה רבינו כל העתיד להיות
- חלקיהו היה נביא ומנשה בקש להרגו
- כספי מעשר לקניית נביאים ומגילות
- מדוע עמדו דוקא מ"ח נביאים לישראל
- מי סיפר לנביא השקר על עדו הנביא ומעשיו
- מעלת כתיבתם על קלף כדן
- נביא שקר, איך לדעת שהוא שקר
- נביאי אומות העולם ונבואת שם בן נח
- נביאי שקר איך למדו סגנון נבואה מנביאי אמת
- צפורה סברה שנבואה מצריכה פרישות
- ראייה לסוגיא של סימנים
- רוח הקודש דומה לשל משה רבינו
- שאלת נביא בפיקוח נפש

נבוכדנאצר

- חלומו
- כלי הזמר שהכין לסמון להשתחוות לצלם
- מדוע שלח חנניה וחביריו לאש בלי לנסותם
- פרטים באגרת ששלח
- תיאור הצלם בחלום של נבוכדנאצר

נביות

- מדוע הוצרך למות

נגיחה

- קירב נגיחותיו

תשובות תוכן נושאים הגר"ח סז

נגעים

- מדוע אין בזמן הזה

תתתקפה והערה 810 . . . . . תקלב

נדב ואביהו

- אם נשרפו ממש

תתשיד . . . . . תלד

- קשר לחטא העגל ואהרן

תתתקז . . . . . תקי

- אם נטמאה המשכן במיתת נדב ואביהו

קיא, קיב, והערה 122 . . . . . נב, נג

נדה

- הסתכלות על אשה נדה

תתתקעט . . . . . תקז

- כתם בצורה של שיר או שירה

תתתקפא . . . . . תקכח

נדר

- הפרתו בשבת

תתנא . . . . . תיג

- התרת נדרים לנעילת נעלי בד

תתתשצח והערה 1181 . . . . . תשסג

- התרת נדרים לנעילת נעליים בת"ב לעת"ל

תתתשצז . . . . . תשסג

- התרת נדרים ערב ראש השנה בפני עשרה

תתתתטו . . . . . תשע

נוב

- אם דוד נחשב חוטא בענין הריגת נוב עיר הכהנים

שנט . . . . . קנו

נולד

- עצמות שהתפרקו מבשר

תתתתרכא . . . . . תרצז

נוסח

- ביקרותיך ובן-אשר ובן-נפתלי

שפב . . . . . קסה

- תפילה חצי אשכנז וחצי ספרד

תתתתרכסג . . . . . תקסג

נוצה

- יד לטומאה או שומר

תתתקפז . . . . . תקלג

נזיקין

- מחילה לבחורים שהזיקו רכוש הישיבה

תתתתתרכט . . . . . תתמט

נח

- במה היה מתוק

שיח . . . . . קלט

נחושת

- שימוש בבית המקדש

תשנט . . . . . רצד

נחמיה

- ביאור דבריו "זכרה לי אלוקי לטובה"

תשיז והערה 453 . . . . . רעט

- היו שני נחמיה

תשא . . . . . ערה

- מתי עשו סוכות בזמן נחמיה

תשי . . . . . רעז

- סידר איך יגורו בירושלים לפי יחוסייהם

תרצט . . . . . עדר

- קריאת התורה, איפה קראו התורה בימי נחמיה

תשה . . . . . רעו

- קריאת התורה, מדוע לא המתונו לקרוא עד הקהל

תשח . . . . . רעז

סח	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
	<ul style="list-style-type: none"> - קריאת התורה, מי בא לשמוע בימי נחמיה - קריאת התורה, מתי עשו מגדל העץ - תפילתו שלא אמר "הגבור" 	<ul style="list-style-type: none"> תשב. .... ערה תשז. .... רעז תרפה. .... ער 	
נחש	<ul style="list-style-type: none"> - הרואה נחש בזמן בית המקדש 	<ul style="list-style-type: none"> תתתצה. .... תצט 	
נחשון בן עמינדב	<ul style="list-style-type: none"> - מתי נפטר 	<ul style="list-style-type: none"> תשכה. .... רפג 	
נחשון	<ul style="list-style-type: none"> - מדוע הקריבו הקטורת של נחשון לפני שער של ראש חודש 	<ul style="list-style-type: none"> קח. .... נ 	
נחתום	<ul style="list-style-type: none"> - נתן לנחתום מעה ואמר ערב לי 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתרפח. .... תשכג 	
נטילת ידיים	<ul style="list-style-type: none"> - בבית כנסת שאין דוד של שבת - לאחר לוויה, היכן ישפכם - לוי אחרי שנוטל ידי כהנים - ממי ברז - ממי דוד של שבת - מקום לנט"י של כהנים - עוסק בתינוק מתי יטול - שמיעת ד"ת בידים שצריכות נטילה 	<ul style="list-style-type: none"> תתתרג. .... תקמב תתתרב. .... תקמב תתתשכו. .... תקפו תתתר. .... תקמא תתתרא. .... תקמב תתתשכו. .... תקפו תתתקצט. .... תקמא תתתרפ. .... תקע 	
נטע רבעי	<ul style="list-style-type: none"> - ערל שאכל נט"ר 	<ul style="list-style-type: none"> תתרה. .... שיצב 	
ניגון	<ul style="list-style-type: none"> - צלצול פלאפון בבין המצרים - שמיעה בטלפון בבין המצרים - שמיעת ניגונים כל השנה 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתשצו. .... תשסב תתתתשצה. .... תשסב תתתתתב והערה 1187. .... תשסד 	
ניקוד	<ul style="list-style-type: none"> - "ושבחך" - מוריד "הגשם" - מוריד "הטל" 	<ul style="list-style-type: none"> תתתשטז. .... תקפב תתתש. .... תקעז תתתשא. .... תקעז 	
נישואין	<ul style="list-style-type: none"> - אם נשיאת אשה מועילה לתורה או לא - אם עדיף בת ישראל לבת לוי - אשכנזי להשתתף בחתונת ספרדים בספירת העומר - בנישאת לאחד מעדיה שבעלה מת - חיפש שידוך ולא מצא 	<ul style="list-style-type: none"> תקנו, תקסב. .... רכד, רכה תתתתתרה. .... תתלט תתתתשמו. .... תשדמ תתשעג. .... תנו תתשצח. .... תסה 	

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	סט
<ul style="list-style-type: none"> - מחותנים באותו שם וא' אינו בחיים - מתי גרשו את הנשים הנכריות בספר עזרא - רוב נשים בתולות נישאות - ריקוד עם מטאטא - שבע ברכות עם שני חתנים וכלות - תענית עזרא על נושאי נשים נכריות 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתקטו . . . . . תתי תרפב . . . . . רסט תתשעב . . . . . תנו תתתתרו . . . . . תתלט תתתתרי . . . . . תתמא תרפא . . . . . רסט 		
ניתוח			
- שבת, לפיקוח נפש, וחתימה לפני כן	תתתתרסג . . . . . תשיד		
נמלים			
- טאטאת הבית בשבת כשנמלים ברצפה	תתתתרכ . . . . . תרצו		
נס			
- ברכת הנס כשאינו מברך הגומל	תתתשח . . . . . תקעט		
- ברכת הנס, עם שם ה' או לא	תתתשט . . . . . תקפ		
נסיון			
- גודל הנסיון	תתתקיח . . . . . תקז		
- כדי לכפר	תתתפח . . . . . שמו		
- מדוע מתפללים "ואל תביאנו לידי נסיון"	תתתפו והערה 510 . . . . . שמה		
נסיעה			
- צחצוח נעלים ביום שנוסע מן העיר	תתתתקטז . . . . . תתי		
נעלים			
- התרת נדרים לנעילת נעליים בת"ב לעת"ל	תתתתשצז . . . . . תשסג		
- נעלי בד, בתשעה באב ויו"כ	תתתתשצח והערה 1181 . . . . . תשסג		
- צחצוחם ביום שנוסע מן העיר	תתתתקטז . . . . . תתי		
נעמי			
- מתי היתה יכולה ללדת	תתקמד . . . . . ריט		
נער			
- פירוש	תתנג . . . . . שלא		
נפילים			
- כיצד אכלו בעלי חיים	קנא . . . . . עג		
- מתי מתו	קמט, קנ . . . . . עב, עג		
נפילת אפים - עיין תחנון			
נפל			
- עוסק בתורה וקובר בניו ל"ע	תתקלז . . . . . שסז		
נפש			
- נפש חפצה, ביאורו	תשעב . . . . . רצט		
- פירוש הפסוק "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו" וגו' תט . . . . . קעג			

נקיון

תתתתרעג	.....	תשיח
תתקפז	.....	שפו
תתשז, תתשז	.....	תלא,
תתרכז-תתרכח	.....	תלב
תתרכז-תתרכח	.....	תא-תב

נקמה

תתע	.....	שלוז
תתתתיא	.....	תריח
תתתת-תתתתי והערה 960	.....	תרטז
תתתתסא	.....	תשיג
תתתתיד והערה 1194	.....	תשסט
תתתתא	.....	תשסד
תתתתיב	.....	תריח
תתתתקצו	.....	תרפז
תתתמג-תתתמח	.....	תט
תסד	.....	קצג

נרות שבת - עיין הדלקת נרות

נשיא

קלג, קלד	.....	סו
קמז, קמוח והערה 144	.....	רסג
קמז, קמוח והערה 144	.....	עב
קמז, קמוח והערה 144	.....	קי
קמז, קמוח והערה 144	.....	סז
קמז, קמוח והערה 144	.....	ל
קמז, קמוח והערה 144	.....	תצד
קמז, קמוח והערה 144	.....	תפא

נשים

תתתתפ	.....	תכג
תתתתפ	.....	תסג
תתתתקפ	.....	תקכז
תתתתקפ	.....	תקסו
תתתתקפ	.....	תקנו, תקסב
תתתתקפ	.....	רכד,
תתתתקפ	.....	רכה
תתתתקפ	.....	תרמא
תתתתקפ	.....	תנט
תתתתקפ	.....	לט

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	עא
<ul style="list-style-type: none"> - בריאת האשה, מאיזה צלע - ברכות ק"ש של ערבית - ברכת הגומל על נסיעה באוירון - ברכת שלא עשני אשה ליד אשה - הדלקת נרות שבת, הבדל בין גבר ואשה - הליכה בין ב' נשים - זימון, עם מי ולמה - זריקת גט לד' אמות של אשה - חנוכה, אשה לצאת בנ"ח אחרי שהדליקה נרות שבת - יום טוב, קבלת פני רבו - יפיפות, ושתי - כוונת המן להרוג כל אשה המבזה את בעלה - כיבוד אב ואם - מדוע מותר - מעוברת אם תאכל דברים המשכחים - מעוברת, הליכה בין ב' דקלים - מקור שפטורות ממי"ע שהז"ג - נקראות "בית ישראל" - עליה לתורה - פטורות מזכירת עמלק - צירוף לזימון, עם מי ולמה - פריצות להצטרף עם עבדים - צירוף לזימון, עם מי ולמה - קידוש, עדיין לא התפללה כיצד תעשה - רוב נשים בתולות נישאות - רכיבה על חמור - שבת, אמירת ויכולו - שירת נשים - שירתן לאחר קריעת ים סוף - תפילה על בעל או על אביה ואמה 	<ul style="list-style-type: none"> - תתשצה - תתתרצ - תתתנ - תתתרלט - הערה 1022 - תתרע, תתרעא - תתקעא - תתשצד - תתתתסט - תתתשסט - תתשמ - תקפג - תתתג - ה - תתרעב - תתרעב - תתשמז - עה - תתתתקמוז - תתשמח - תתקעא - תתקעא - תתקעא - תתתתקה-תתתתקכח - תתשעב - תתתנז - תתתתקד - תקס - עג - תתתתקד, תתתתתקה 	<ul style="list-style-type: none"> - תתשצה - תתתרצ - תתתנ - תתתרלט - הערה 1022 - תתרע, תתרעא - תתקעא - תתשצד - תתתתסט - תתתשסט - תתשמ - תקפג - תתתג - ה - תתרעב - תתרעב - תתשמז - עה - תתתתקמוז - תתשמח - תתקעא - תתקעא - תתקעא - תתתתקה-תתתתקכח - תתשעב - תתתנז - תתתתקד - תקס - עג - תתתתקד, תתתתתקה 	<ul style="list-style-type: none"> - תסה - תקעד - תרלב - תקנה - תרנא - תיט, - תכ - שעט - תסד - תשצא - תשנב - תמו - רלב - תסז - ד - תכא - תכא - תמח - לד - תרסח - תמח - שעט - שעט - שעט - תרסא, - תרסב - תנו - תטו - תרנד - רכה - לג - תתג
<ul style="list-style-type: none"> - נשיקה - למת 	<ul style="list-style-type: none"> - תתשיט והערה 663 	<ul style="list-style-type: none"> - תלח 	
<ul style="list-style-type: none"> - נשמה - ועיין גם אבילות - לימוד תורה בשבת לעילוי נשמה - נשמה מתי חוזרת מהלווית הגוף 	<ul style="list-style-type: none"> - תתתתקפג והערה 1080 - תתנה 	<ul style="list-style-type: none"> - תרפב - שלא 	

עב	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
סבון			
- אם צריך הכשר	תתתתתקא	תתב	
סדום			
- אם הקללה חמורה מעונש סדום	רב, רג, רד והערה 184	צז, צח	
- אם לעתיד להרפא ולהיות יישוב	שלט	קמט	
סוחרה			
- פירוש הפסוק "צנה וסוחרה"	תיג	קעו	
סוטה			
- איזו זכות תולה לה	תתשפג	תסא	
- מדוע מערבים מים ועפר	תתנו	שלא	
סוכה			
- ועיין גם ברכת לישב בסוכה	תשיא	רעח	
- אם עשו סוכות בין זמן יהושע לזמן נחמיה	תשי	רעז	
- מתי עשו סוכות בזמן נחמיה	תתקפו	שפו	
- עשיית סוכה אם היא מצוה	תתתתמח	תשפא	
- שינת עראי חוץ לסוכה			
סומא			
- עזרה לו	תתתתיט	תרכב	
סחורה			
- חול המועד, מוכר שאין לו מה לאכול	תתתתשפז-תתתתשפט	תשנט, תשס	
- לשאול בחנויות המחיר	תתתתתרלא	תתמט	
סיגריות			
- חשש חמץ	תתתתשכג	תשלז	
סידור			
- הנחת סידור על שאר ספרים	תתתתתקסו	תתכו	
- שבת, שימוש בסידור עם דפים קרועים	תתתתתרכב והערה 1129	תשיג	
סיום			
- בדבר טוב	תקנה	רכג	
- על מסכת שהושמטו קטעים מפני הצנזורה	תתתתשכט	תשלט	
- על נ"ך	תתתתשכז והערה 1158	תשלח	
- קדיש בסיום מסכתא בשבת	תתתתקלה	תתטו, תתטז	
סימן			
- סימנים מדאורייתא או מדרבנן	תתתכו	תעד	
סיני			
- עיין הר סיני			
סיסרא			
- סדר הפסוק "עשה להם מזין כסיסרא" וגו'	תד	קעא	

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	עג
סיפור			
- גדולת ה'		תלג	קפב
- סיפורי צדיקים שאין להאמינם		תתתתקיא והערה 1270	תנו
סבין			
- הורדתו לברכת המזון		תתתתכד	תרכד
סכנה			
- הצלה מטלטול בשבת במקום סכנה		תתתתרכג והערה 1099	תרחצ
סלה			
- פירושו לענין גוים		שנח	קנו
סליחות			
- "באשמורת הבוקר קראתיך" בלילה		תתתתתיג	תשסט
- "במוצאי מנוחה" וכו' בבוקר		תתתתתיב	תשסט
- אם אפשר לומר אחרי תפילת שחרית		תתתתתיא	תשסח
- אמירתן לפני חצות הלילה		תתתתעד	תרמב
- הדלקת נרות		תתתתתיד והערה 4911	תשסט
- תענית ערב שבת		תתתתעט	תשצה
סנדל			
- נפסקה הרצועה, טעם שמותר בכרמלית		תתתתריט	תרצו
סנדק			
- אם ימנע מלבוא לבית כנסת		תתתשמו	תקצג
סעודה			
- עיין גם אכילה, שתייה		תתתתנא	תרלג
- חנוכת בית בחו"ל		תתתתנב	תרלג
- חנוכת הבית בא"י, עד מתי		תתתתקפ, תתתתקפב	תרפא
- לימוד תורה בסעודת שבת		תתתתשנח, תתתתשסא והערה 1169	תשמוח, תשמוט
- מדוע אוכלים עירוב תבשילין בסעודה ג'		תתתתנא	תרלג
- נתינת צדקה במקום סעודת מצוה		תתתתקפה, תתתתקפו	תרפג
- שבת, זמן סעודה שלישית		תתתתקפא	תרפא
- שבת, מתי לשיר זמירות		תתתתקצח והערה 1086	תרפז, תרפח
- שבת, נשתהה בסעודה שלישית		תתתתקפט	תרפד
- שבת, סעודה שלישית על פירות		תתתתנג	תרלד
- שירות ותשבחות להחשיבה סעודת מצוה		תתתתנד והערה 993	תרלד
- שלום זכר			
ספינה			
- יצאה חוץ לתחום ועכו"ם החזירה		תתתתרצט	תשכח

הגר"ח	תוכן נושאים	תשובות	עד
ספירה			
רצו	תשסד, תשסח	- מניין הלויים בזמן שלמה המלך	
ספירת העומר			
תשדמ	תתתשמו	- אשכנזי להשתתף בחתונת ספרדים	
תשדמ	תתתשמו	- שירים בגן ילדים	
ספק			
תשמוג	תתתשמוג, תתתשמוג	- כוונה לצאת בברכת חבירו מספק	
תקעב	תתתרפד	- מסתפק אם חתם ברכה	
תשיד	תתתתרסד	- מתי מועדות, איך יתנהג בפסח	
תשנ	תתתשסב	- עירוב תשבילין, מסופק אם קיים כשבישל ביו"ט	
תקעו	תתתרצו	- תפילה הדרך ספק אמר "ותחזירנו לשלום"	
ספר קרית מלך			
תפא	תתתמוז	- ספר דומה	
ספר רזיאל המלאך			
שלג	תתנט	- לימודו	
ספר תורה אור			
תקטז	תתתקמה	- אם נחשב כהקריב קרבן	
ספר תורה			
תתכה	תתתתקסג	- החזקתו מעל המתניים	
תתיא	תתתתקכא	- חלק כתב ב"י וחלק כתב אר"י	
רעו	תשד	- טלטולו בימי נחמיה בראש השנה	
תר	תתתשע והערה 944	- כיצד מחזיקים	
תתיא	תתתתקכ	- כתיבת אות י'	
תתכח	תתתתקעג והערה 1304	- כתר תורה ועליו צפור, אם מותר	
תרכ	תתתתטו	- מעיל שכתוב עליו שם תורם אחר	
שיד	תתטו	- מתי מלך צריך ללבוש ספר תורה	
תרו	תתתשפד והערות 951 952	- נשיקתו כשדוחפים זה את זה	
תרה, תרו	תתתשפג-תתתשפה	- נשיקתו	
תרפה	תתתתקצא	- פסוקים בהכנסה לארון קודש	
ספרא דאפטרטא			
תרעא, תערב	תתתקנה-תתתקנו והערות 1060 1061	- כתיבתו	
ספרד/ספרדי			
תקפד	תתתשכג	- אומר קדושה בתפילת לחש במנין של אשכנז	
תקסג	תתתתרסג	- תפילה חצי אשכנז וחצי ספרד	

תשובות תוכן נושאים הגר"ח עה

- אשכנזי להשתתף בחתונת ספרדים בספירת העומר תתתשמוז . . . . . תשדמ

ספרי קדוש

תתתתתלכ . . . . . תתמט	- אסף להדפסת ספר ונתחלפו השטרות
תתתתתקסט . . . . . תתכז	- בארון במדף מעל הקרקע
תתתתתקסט, תתתתתקע . . . . . תתכז	- בארון קודש טפח מעל הרצפה
תתתתפג . . . . . תרמו	- ביטול עונה מחמתם
תתתתתקסז, תתתתתקסח . . . . . תתכז	- הגיעו מבית הדפוס הפוכים
תתתתתלג . . . . . תתנ	- הלואת כסף להדפסת ספר עד להדפסה
תתתתתקסה . . . . . תתכז	- הנחת דפים ריקים בהם
תתתתתקסו . . . . . תתכז	- הנחת סידור על שאר ספרים
תתתתתקז . . . . . תתי	- הנחת תנ"ך על חומש
תתתתתקצד . . . . . תתלו	- כריכה שנפלה, קדושתה
תתתתתריב והערה 1322 . . . . . תתמב	- כתיבת שמו
תתשלו . . . . . תמד	- נשבו ע"י גוים
תתתתריד . . . . . תקמו	- שאלה בלי ידיעת הבעלים בזה"ז

סריס

תרלא . . . . . רנ	- מי היה שר הסריסים
שיד . . . . . קלז	- סדר נבואת ישעיה לגר ולסריס

עבד

תתרח . . . . . שצג	- איך נעשה שליח לקידושין
תתשצ . . . . . תסג	- אם מחוייב ביישוב א"י
סט, עא . . . . . ל	- אם מילת עבד שאחיו מתו מחמת מילה מעכבת את רבו מלאכול מן הפסח
ע . . . . . לא	- אם צריך טבילה כדי שרבו יוכל לאכול מן הפסח
תס . . . . . קצא	- מושל בנדיבים

עבודת פרך

תשנז, תשנח, תשפה, תשפו . . . . . רצד, שה	- בנין בית המקדש אם היה עבודת פרך
--	-----------------------------------

עבירה - עיין גם חטא העגל

תתנד . . . . . שלא	- אם שבת בין יו"כ לסוכות הוא ראשון לחשבון עוונות
תנח . . . . . קצא	- בבוא הצרה לחוטא, ממהר אחר מדת הדין
תתקמו והערה 551 . . . . . שעא	- ביאור יראת חטא
תתשצו-תתשצח . . . . . תסה	- הרהור עבירה
תתתשלו . . . . . תקפט	- כהן עבריין, לברכת כהנים
תתתפא . . . . . תצג	- לוט כשהשתכר
תתתנה . . . . . תסז	- מחשבת עבירה "לא תתורו"
תתתשד-תתשסו . . . . . תנג, תנד	- עונש בידי שמים ואדם

עו	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
- פרסם הכתוב מי נשא נשים נכריות - שיקול שכו עבירה כנגד הפסדה - תפילה הבאה בעבירה	- עגל - עיין חטא העגל	תרפג ..... רסט תתסג ..... שלד תתתתרלו, תתתתרלו ..... תשג	
עד אחד - פירוש	עדות - מיגו במקום עדים - מנלן שצריך יכול להזימה - עד אחד נאמן באיסורים	סב ..... כח תתתלו ..... תעח תתתנא ..... תפב תתתקעא ..... תקכד	
עדים זוממים - העידו על רוצח והוזמו - עדים זוממים, נחשב מעשה	עדשה - שרייתה במים המיוחדים לה בשבת	תתתנו ..... תפד תתתנ ..... תפב תתתתרכמו והערה 1117 ..... תשו תתתמא, תתתמב ..... תעט	
עולם הבא - נכוח מחופת חבירו	עולם - של לויים נ' שנה	תיח ..... קעז תתתתקלט-תתתתקמג ..... תרסו, תרסז תתתתפג ..... תרמו שפד ..... קסה תתתתפב ..... תרמו תתתתפא ..... תרמו תתתמוח ..... תפא תתתתפד ..... תרמו	
עונש - אכילת שום - ביטולה משום ספרי קודש - זהירות מעבירה - חצות הלילה מתי - כוון המיטה - נשיא - שמועות בשם החזו"א	עין מזהירין מן הדין - אם עונשים מן הדין - אם רשעים אחרים ייענשו כקורח - בידי שמים ובידי אדם	תתתנב, תתתנג ..... תפב, תפג תתתיא ..... תסט תתתקלז ..... תקיג תתשסד-תתשסו ..... תנג, תנד תתתנה, תתתנו ..... תפד תתתה ..... תסז	

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	עז
עז פנים			
- סוף נכשל בעבירה	תתשפ	תס	
עזזיהו			
- מתי נזכר	תשמוז	רצ	
עזיבה			
- עזיבת דרך האבות	קעז	פח	
עזרא			
- העולים ראשונה עם עזרא	תש	ערה	
- כתב ספר דברי הימים	תתלח	שכג	
- מי היו ראשי האבות ליהודה ובנימין	תרסז	רסג	
- תואריו	תשו	רעו	
- תעניתו על אלה שנשאו נשים נכריות	תרפא	רסט	
עזריהו			
- מדוע נבואתו מיוחס לאביו עדד	תשצה	שח	
עי			
- כמה מישראל מתו במלחמת העי	תתמוח	שכח	
עילוי נשמה - עיין גם אבילות			
- תלמוד תורה בשבת	תתתקכג והערה 1080	תרפב	
עין הרע			
- אב ובנו או שני אחים	תתתשצה	תרי	
עינים			
- נשיאת עינים בקדושה כשהוא מתפלל שמו"ע	תתתשיז	תקפב	
- עצימות עינים בנפילת אפיים	תתתשלט-תתתשמוא	תקצ,	
עיר מקלט			
- פסיעה גסה ביום חול	תתתתקצט	תרפח	
- שמירת עינים	תתתתתריא	תתמוא	
עיר נידחת			
- קרקעו של מי	תתתקעז	תקכו	
עיר			
- בית כנסת בגובהה של עיר	תתתתב	תריד	
- משמע בתי העיר	תקצב	רלז	
- קדושת העיירות המוקפות חומה	תתתקכג (ב)	תקכט	
- שילוח מצורעים מעיירות מוקפות	תתתקכד	תקלא	

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

ע"ה

עירוב תבשילין

- מדוע לאכלו דוקא בסעודה ג'

- ספק אם קיים כשיש של ביו"ט

- פירש שמזכה למי שלא בעירו

עירוב תחומין

- לצורך אלו מצוות

- לצורך קטן

עירוב - ועיין גם רשויות

- ב' בתים שהקיפום א"י מחיצה בשבת

- גדר "מחלל שבת בצנעא"

- התקלקל והחליף בשלו

- חזרה מעירוב

- חשד כשלא רואים העירוב במקומו הרגיל

- טלטול במקום שיש עירוב טוב

- יין ושמן בכלי אחד

- יין מבושל, שיעורו לענין שיתוף

- לפני שהמיר פתחו פחות מז"ט והרחיבו אח"כ

- מקומות שאפשר לערב

- נתן מעה לנחתום ואמר ערב לי

- פת קפואה

- שיתוף מבוי שהניחוהו בבית, אם מותר לשנותו

עכביש

- כריכת קורי עכביש על מכה בשבת

על המחיה - עיין מעין שלוש

על הניסים

- בברכת המזון אחרי שהתפלל ערבית

- ביאור

- דקדוקי נוסח

עלוב

- פירוש ענין

עלות השחר

- אם בוקר פירושו עלות השחר

עלי

- איך חנה דברה אל עלי הכהן

- מדוע חשב שחנה שכורה

תתתשנח, תתתשסא והערה 1169 . . . תשמה, תשמיט

תתתשסב . . . . . תשנ

תתתשנט, תתתשס . . . . . תשמיט

תתתסד והערה 633 . . . . . תיח

תתתש, תתתשסא . . . . . תשכח

תתתתספ . . . . . תשכג

תתתתסז . . . . . תשכד

תתתתסח . . . . . תשכז

תתתתסח . . . . . תשכב

תתתתסח והערה 1138 . . . . . תשכא

תתתתסח והערה 1090 . . . . . תרצג

תתתתסח . . . . . תשכד

תתתתסח והערה 1141 . . . . . תשכה

תתתתסח . . . . . תשכד

תתתתסח . . . . . תשכב

תתתתסח . . . . . תשכג

תתתתסח . . . . . תשכה

תתתתסח . . . . . תשכב

תתתתסח, תתתתסח . . . . . תשז

תתתתסח . . . . . תשז

תתתתסח . . . . . תשז

תתתתסח . . . . . תשז

תתתקט . . . . . תקח

קכג . . . . . קז

תתקנו . . . . . שעג

תתקנד . . . . . שעג

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	עט
עלייה			
- יעלו כמו יכנסו	תקו	רח	
עלינו לשבח			
- יריקה ואמירת "ימח שמו"	תתקח, תתקט	שנג	
- כריעה	תתשסד	תקצח	
- ערך התפילה	תתשסג	תקצח	
עם הארץ			
- ישיבה עם ע"ה	תתקמג	תקטו	
עם ישראל - עיין בני ישראל			
עמון			
- מלחמותם עלינו	תח	קעג	
עמידה			
- בברכת התורה	תתעח	שמג	
- בקדושה דסדרא	תתשנו-תתשסא	תקצו, תקצז	
- ברכת הנר במוצש"ק	תתתקצו	תרפז	
- קריאת התורה	תתשצז	תריא	
עמלק			
- איך היה עם לעמלק אחרי ששאל הרגם חוץ מאגג	רנג, רנד, רנה	קיה, קיט	
- אם השמחה תהיה לפני או אחרי מחיית עמלק	תטו	קעו	
- זכירתו ע"י לימוד הל' מגילה	תתשנ והערה 687	תמט	
- זכירתו, אם מצוה תמידית	תתשט, תתשנא, תתשנב	תמט, תנ	
- זכירתו, נשים פטורות	תתשמח	תמח	
- מחייתו לעתיד לעבוא	תתשנג-תתשנה	תנ, תנא	
עמשא			
- אם היה צדיק או רשע	שצ	קסז	
ענוה			
- לפני כבוד	תנו	קצ	
- משה רבינו	תתקיג, תתקיט	תקו, תקח	
- משפיל עצמו	תתקמז	תקטו	
- נער	תתנג	שלא	
- שקר בשביל ענוה	תתרמו והערה 617	תט	
עני			
- אם יש הבדל בין "ראש" ובין "רש"	תפח	רא	

- דין ומשפט

- כהן משיח

- פירוש

ענני הכבוד

- אם הקיפו בצורת עיגול או מרובע

- אם יישרו את כל ההרים

- אם נחשבים קירוי לענין רשויות

עץ

- אם יש תקוה לעץ שנעקר

- הכנת עצים לבנין בית המקדש

- מת תלוי על עץ איך מטמא את הארץ

עצה

- נתינת עצה טובה שגורמת בושה

עציץ

- אינו נקוב והנוף יוצא לחוץ

- אינו נקוב ונופו נוטה לחוץ

- נקוב, מדוע אינו פטור וחייב מעורבין

עצמות

- בשר התפרק מהעצמות, נולד

- נשאר קצת בשר עליהם, היתר טלטול

עקב

- פירוש

ער ואונן

- הזכרתם בדברי הימים

ערב רב

- איפה היו במסעות, ואיך הלכו בלי ענן

- אם כולם חטאו בעגל

- טענות משה רבינו בענין בקשת שליו

- מדוע אינם בחשבון של רשות הרבים

ערב שבת

- גזיזת צפרניים

- טבילה, כמה פעמים לטבול

- טבילה, מתי

- שהיית פת בתנור

- שתיית מים בין השמשות

תלב ..... קפב

תתתפ ..... תצג

תי והערה 303 ..... קעד

שלח ..... קמח

צו ..... מג

תתתתתסה ..... תשטו

תקטו ..... רי

תשסב ..... רצה

קפו ..... צא

תתתתתרג ..... תתלח

תתרג ..... שצב

תתשצא ..... תסג

תתרח, תתרח ..... שצב, שצג

תתתתרכא ..... תרצז

תתתתרכב ..... תרצז

שעז ..... קסג

תשכא ..... רפא

קלח, קלט, קמ ..... סח, סט

קמא ..... סט

קמב ..... ע

תתתתתסו ..... תשטו

תתתתפט, תתתתצא ..... תרמט

תתתתפה והערות 1015 1016 ..... תרמז

תתתתפז ..... תרמח

תתריט ..... שצז

תתתתקפד ..... תרפב

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	פא
ערב			
- אם יש לחלק בין שתי לערב	תתשיג	תלד	
ערביים			
- אם הם בני ישמעאל	יב	ז	
ערוך			
- אם דרכו להמית	קכו	סג	
ערום			
- נגד בית קדשי הקדשים	תתתקלד	תקייב	
ערכין			
- בהמה טובה מהי	קכח, קכט, קל	סד	
ערל			
- אכל תרומת מעשר או נטע רבעי	תתרה	שצב	
- חומר איסור מושך ערלתו	תתשסז	תנד	
ערלה			
- איך אכלו מן הפירות בקריעת ים סוף לכאורה היו ערלה	עב	לב	
- אם מותר לעקור בא"י	תתתלו	תנח	
עשב			
- זריקת עשבים אחורה לאחר קבורה	תתנה	שלא	
- עשב שנדבק לאדם, מוקצה	תתתתרנה	תשיא	
עשו			
- איך הכין תבשיל של כלב לאביו אם מכבדו כל כך	כט	טו	
- מדוע מוזכרים בני עשו לפני בני יעקב	תשכ	רפא	
עשיר			
- אם יש ענין לכבדו	תתקמו, תתקמז	שע-שעא	
- מלך	תתתעט	תצב	
עשרה ראשונים - מנין			
עשרים			
- בן עשרים ולא נשא אשה	תתשצו-תתשצח	תסה	
עת			
- פירוש גמ' "תקופה"	תרכ	רמו	
עתליה			
- אם הרגה כל זרע הממלכה	שט	קלה	
- מיתתה	תתיג	שיד	
פאות			
- פאות הראש מאחורי האזניים	תתתתקייב	תתט	

תתתמג ..... תפ

תשובות תוכן נושאים הגר"ח פג

פירוש

- אם להדפיסו עם חומש ר"ד, רטו . . . . . קב

פירות

- איך אכלו מן הפירות בקריעת ים סוף לכאורה היו ערלה . . . . . עב לב

פלאפון

- ניגון בצלצולו בבין המצרים . . . . . תתתשצו תשסב

פלטה חשמלית

- חזרה בשבת . . . . . תתתתרכז, תתתתרכז והערה 1105 . . . . . תרצט, תש

פלפל

- ברכה על פלפל רטוב . . . . . תתקסח שזע
- חילוק בין יבש לרטוב . . . . . תתקסז שזע

פסוק

- פסוק דלא פסקיה משה וכו' . . . . . תתתתלא. תרכז
- פסוק דלא פסקיה משה, בטעה בחצי הראשון . . . . . תתתתלב. תרכז

פסח - עיין גם חמץ, מצה

- איזה היה גדול יותר, של חזקיהו או יאשיהו . . . . . תתמא. שזכד
- איך הספיקו הקרבן חגיגה בימי יאשיהו . . . . . תתמו. שזכג
- אם מילת עבד שאחיו מתו מחמת מילה . . . . . עא, עא. ל
- מעכבת את רבו מלאכול מן הפסח . . . . . עא. ל
- אם עבד צריך טבילה כדי שרבו יוכל לאכול מן הפסח . . . . . ע. לא
- ביטול תורה כדי לנקות הבית מחמץ . . . . . תתתתשמו. תשזמב
- ד' כוסות, נזכר אחר כוס רביעי שלא הבדיל . . . . . תתתתשלד. תשזמ
- ד' כוסות, שתי כולם בכוס רביעי . . . . . תתתתשלב. תשזמ
- ד' כוסות, שתיית כולם מכוס אחד . . . . . תתתתשלג. תשזמ
- יחיד המאחר ג' כיתות אם שוחט . . . . . תתתתסז. תיט
- כוס של אליהו, גביע לא מוטבל או לא מוגעל . . . . . תתתתשלו. תשזמא
- כתיבת פרוזבול בחוה"מ פסח . . . . . תתתשנו. תנא
- סדר פסח, מצה ומרור . . . . . תתתתרג. תכא
- סיפור יציאת מצרים . . . . . תתתקצב. שזפח
- קרבן פסח ולא שכללות . . . . . תתתתרו. תכב
- שואלין ודורשין ל' יום קודם . . . . . תתתתעד, תתתתרה. תכא
- שפיכת יין ב' מכות, באצבע או שפיכת הכוס . . . . . תתתתשלה. תשזמא
- שתיית יין ערב פסח . . . . . תתתקסג. שזע

פסיעה גסה

- יום חול . . . . . תתתתקצט. תרפח

פד	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
פר			
- מְשָׁלִים של מלכויות עכו"ם לכלבים, פרים	שסו	קנח	.....
פרה אדומה			
- מוליך את החבל	תתתקפו	תקלג	.....
פרה			
- מקור לפי הסוברים שפרשת פרה דאורייתא	תתתתעח והערה 1242	תשצד	.....
פרו ורבו			
- אם היו למושה ואהרן בנות	ג, ד, תתרלג	ב, תג	.....
- בימות המשיח	תתתסד והערה 748	תפז	.....
- בני נח אינם מצויים	תתשכד	תמ	.....
- לעתיד לבוא כשהלכה כב"ש	תתתתרח	תתמ	.....
- מדוע יוסף לא שימש בשנות הרעב	תתשכד	תמ	.....
- ע"י תלמוד תורה לבן חבירו	תתתתרוז	תתלט	.....
- פרישות במקום מצות פרו ורבו	הערה 6	ג	.....
- ראובן וגד וחצי משנה איך התבטלו י"ד שנים מפר"ו	רכ	קו	.....
פרוזבול			
- כתיבתו בחוה"מ פסח	תתשנו	תנא	.....
פרוכת			
- דמים של יום כיפור	תתרכז	תכט	.....
- החלפתו	תתרכח	תכט	.....
פרט			
- מתי נאמרו פרטי המצוות	תתתקה, תתתקו	תקג, תקד	.....
פרי			
- סחיטה בשבת לשם טיבול מאכל	תתתתרג	תשה	.....
- סחיטת כבשים לצורך מימיהן	תתתתרג	תשה	.....
- סעודה שלישית	תתתתקפט	תרפד	.....
- קידוש, למי שאסור דגן ואין לו יין	תתתתקצ	תרפה	.....
פריזי			
- מתי הזכרים	רלד	קיא	.....
פריקין			
- תרגומו	קפג	צ	.....
פרישות			
- במקום מצות פרו ורבו	הערה 6	ג	.....
פרנסה			
- אם נידון כל יום	תתתסב	תפו	.....

תשובות תוכן נושאים הגר"ח פה

פרעה

כח	סג	איך קרא למושה רבינו במכת חושך
כח	סב	אם נטבע בים סוף
כו	נח	אם שלט על כל העולם
כט	סה	מניין שפרעה קם לפני עבדיו בליל מכת בכורות
לג	עד	מתי נקרא פרעה ומתי נקרא מלך מצרים

פרקדן

תקטז	תתתקמו	שכיבת פרקדן
------	--------	-------------

פרקמטיא

תשס	תתתתשצ	כתיבה בחול המועד
-----	--------	------------------

פרשת זכור

תשצד	תתתתתעז	מדוע אין ברכת המצוה על פרשת זכור
------	---------	----------------------------------

פרשת פרה

תשצד	תתתתתעח והערה 1242	מקור לפי הסוברים שהיא דאורייתא
------	--------------------	--------------------------------

פת שחרית

תרכא	תתתתיז	אם עדיף מזהאכלת בהמות קודם
תרכב	תתתתתכ	התעורר ונרדם שוב, מתי סוף זמן פ"ש
תרכ	תתתתטז	מי שאינו יכול לאכול דגן מה יעשה

פת

תשכה	תתתתצד	פת קפואה לענין עירוב
------	--------	----------------------

צדוקין

תצא	תתתתעד	דבר שאין הצדוקין מודין בו
-----	--------	---------------------------

צדיקים

קסז	שצ	אבנר ועמשא היו צדיקים או רשעים
קנב	שכז	אחז מוטל בין שני צדיקים
רד	תצז	איוב אם היה צדיק בדברים שבין אדם למקום
תקי	תתתקכו	אם גדולים ממלאכים
תתלד	תתתתקצא	הליכה לקבר בערב שבת אחר חצות
שפא	תתקעז, תתקעח	הנהגות ולימודם
רט	תקי	הסבר הנהגת "מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח"
שלט	תתעה	הסתכלות בפניהם
קסב	שעד	זרע הצדיק וברכתו
קמט	שכו	יהיכין, אם היה צדיק או רשע
קנא	שכו	כפל הפרשה של "צדקת הצדיק ורשעת הרשע"
קלז	שטז	מדוע נפטר שלא יראה ברעה
תעב	תתתכ	מתרץ בעד בר פלוגתיה
תיא	תתתמח	נשים צדקניות ופיתקה של חוה

תלח	תתשיט והערה 663	- נשיקה למות
תנו	תתתתקיא והערה 1270	- סיפורים שאין להאמינם
קנז	שסג	- פירוש "עם גבר תמים תתמם"
קסא	שעב	- פירוש טוב מעט לצדיק מוסב על אברהם אבינו
קמז	שלה	- צדקיהו, אם היה צדיק או רשע
קמז	שלה	- שכרם לעתיד לבוא או פירות לבנים
שלו	תתסז	- שפטני ה' כצדקי ופירוש רש"י שם
קנה	שנג	- תחיית המתים לצדיקים שמתו בגלות
תכד	תתרפא	- תחילתם יסורים וסופן שלום
טו	כח	- תמונה של צדיק
שלט	תתעה	- תפילתם נענית מיד
תלט	תתשכב	

צדקה

תתתתקלו	תתטו, תתטז	- אם כקיום מצוות נדירות
תתתתרלב	תתמט	- אסף להדפסת ספר ונתחלפו השטרות
תתצא	שמה	- באמירת "ואתה מושל בכל" לאחר תפילה
קה	מט	- בלי כוונה אם קיים המצוה
תתתתקלז והערה 1285	תתטו, תתטז	- בן לתת צדקה מכספי אביו
תתתתטז	תשע	- הלואת כספים לצורך נתינתם לצדקה
תתתקנג והערה 1055	עתר	- כספי מעשר לקניית נביאים ומגילות
תנד	קפט	- מאריכה חיים טובים
תתתתקצו	תתלו	- מעשר כספים
תתתתקמ, תתתתקמ	תתיז	- נתינת חומש
תתתתקמז	תתיט	- נתינתה אחרי שנתן כל מעשרותיו
תתתנא	תרלג	- נתינתה במקום סעודת מצוה
תתתתקמו	תתיט	- נתינתה לאוספים בבתי כנסיות
תתתתקמה	תתיט	- נתינתה לעומדים ברחובות
תתתתקמג והערה 1291	תתיח	- נתן ולא כוון לשם מצוה
תתתתקמב	תתיח	- עדיפויות בנתינתה
תתתתקמד	תתיט	- פרעון חוב לעצמו בכסף מעשר
תתתתקמח	תתכ	- שיתפללו על חבריו, אם נענה תחילה

צדקיהו

- אם היה צדיק או רשע

צדקנו

- השם נקרא צדקנו

צהריים

- אם הוא זמן אכילה

קמז	שלה
קמד	שכט
רב	תקמו

תשובות תוכן נושאים הגר"ח פז

צוואה		תתתתרי . . . . . תרצב
- הסרתה מבגדו בשבת		שעב . . . . . תתקנא
- ספק השקל אם נמצא		
צוואה		
- פינוי מקבר כדי לקיים צוואה		תתתתשנד . . . . . תשמוז
- שינוי וכתיבת צוואה חדשה		תתתתתריד . . . . . תתמב
צוואת ר' יהודה החסיד		
- שני מחותנים		תתתתקטו . . . . . תתי
צום - עיין תענית		
צום גדליה		
- אם הכה"ג אכל בצו"ג		תתתת . . . . . תכו
צונאמי		
- אם לברך "שכוחו וגבורתו" עליו		תתתתנט . . . . . תרלו
- שטף כלים אם נטהרו		תתתקפט . . . . . תתקלד
צורת הפתח - עיין רשויות		
ציצית - עיין גם טלית גדול, טלית קטן		
- החזקת ראשי הציצית בשבת		תתתתרטו . . . . . תרצה
- חילוק בין מצת מכונה לציצית מכונה		תתתתשכו . . . . . תשלח
- תיקונו בעודו לבוש בו		תתתתרטז . . . . . תקמוז
צלב		
- זהירות מכתובת צלב		תתתתקצט . . . . . תתלז
צלע		
- מאיזה צלע נבראה האשה		תתתשצה . . . . . תסה
צנה		
- פירוש הפסוק "צנה וסוחרה"		תיג . . . . . קעו
צניעות		
- בנות לוט		תתתתפב . . . . . תצג
- הליכה בין ב' נשים		תתתתעא . . . . . תיט,
- שרה אמנו		תכ
צער בעלי חיים		טז . . . . . ט
- לקיחת אוכל מהם		תתתתרטז . . . . . תתמוג
צער		
- לומד תורה בצער		תתתשסא-תתתשסג . . . . . תנב,
		תנג

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

פח

צפורה

- מדוע לא נענשה כשאמרה "אוי לנשותיהן של אלו" קמג ..... ע

צפריים

- גזיתם בחול המועד
- מתי לגוזם כשחל יו"ט בערב שבת
- מתי לגוזם לכבוד שבת
- שריפתן
תתתשע, תתתשעא ..... תשג
תתתצ-תתתצג ..... תרמט, תרנ
תתתפט, תתתצא ..... תרמט
תתתפח ..... תרמח

צקלג

- אם נבנה לאחר שנשרפה
רנב ..... קיח

צרעת

- צרעת בתים
- שילוח מצורעים מעיירות מוקפות
תתתכה ..... תעד
תתתקפד ..... תקלא

צרפתית

- איך נצטוו לכלכל את אליהו הנביא
רפט ..... קכט

קבלת שבת

- נוסח "בואי בשלום"
תתתצח והערה 1025 ..... תרנב

קבר וקבורה

- אותיות המצבה בולטות
- החזרת כלי קבורה ביו"ט
- כשיש חשש סרחון
- פינוי מקבר כדי לקיים צוואה
- של צדיקים בערב שבת אחר חצות
- תפילה ליד קברים
תתתתקפב ..... תתלא
תתתשנו ..... תשמו
תתתשנה, תתתשנה ..... תשמו
תתתשנד ..... תשמו
תתתתקצא ..... תתלד
תתתתקצ, תתתתקצ ..... תתלג-תתלד

קדושה דסדרא

- עמידה במקום שאין עומדים
- עמידה, המקור
תתתשנו-תתתשנח ..... תקצו, תקצז
תתתשנח-תתתשש ..... תקצז

קדושה

- אם "ונתנה תוקף" חלק מקדושה
- הבדלים בין של שבת לשל חול
- הבדלים בנוסח בין התפילות
- יוצר אור, מתי אומר בטעמים
- מדוע בתפילות אומרים "בקדושה ובטהרה"
- ניקוד "ושבחך"
- נשיאת עינים כשהוא מתפלל שמו"ע
תתתתכו ..... תשיג
תתתשיט ..... תקפג
תתתשיח, תתתשיט ..... תקפג
תתתסב ..... תקסג
תתקט, תתקל והערה 537 ..... שס, שסא
תתתשטז ..... תקפב
תתתשיז ..... תקפב

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	פט
- עניית קדושה בתפילת לחש	תתתרצא, תתתשכא-תתתשכג	תקעד, תקפד	
- ענייתה בקול רם	תתתשכ	תקפג	
- קדושותי למעלה מקדושתכם, לכאורה פשיטא	קכ	נז	
- שמירת עינים	תתתתתריא	תתמוא	
קדיש			
- טעה בערבית וחוזר לראש ובאותו זמן שמע קדיש	תתתתשט, תתתתשיב	תשלא, תשלב	
- טעה בשחרית בשבת וחוזר לראש ובאותו זמן שמע קדיש	תתתתשיא, תתתתשיב	תשלב	
- טעה בשחרית וחוזר לראש ובאותו זמן שמע קדיש	תתתתשי, תתתתשיב	תשלב	
- סיום מסכתא בשבת קודש	תתתתקלה	תתטו, תתטז	
קהלת			
- מדרש	תקסג	רכו	
- מתי שלמה המלך כתבה	תקנח	רכד	
קול			
- אם התפללו בקול עד חנה	תתקנג, תתקנד	שעג	
- מברך רעהו בקול גדול, איך נלמד מבלעם	תעט	קצח	
- פסוק ראשון של ק"ש כשאנו נשמע	תתתתרסא	תקסב	
קופסת שימורים			
- אם צריכה טבילה	תתתתקצח	תתלז	
קור			
- טוב לתבואה	תעב	קצו	
קורח			
- עיין גם בני קורח	תתתקלז	תקיג	
- אם רשע אחר ייענש כמוהו	קנג, קנד	עד, עה	
- מתי התחיל מחלוקת שלו על משה רבינו	תקסה	רכו	
- ע"י גאותו קינא			
קורי עכביש			
- כריכה על מכה בשבת	תתתתרכמז, תתתתרכמח	תשז	
קורע			
- חשש בקריאת ספר	תתתכח	תעה	
קושר			
- קשר שאינו מעשה אומן בשבת	תתרכמ	תז	
- קשר של קיימא	תתרכב	תח	
קטורת			
- מדוע הקריבו הקטורת של נחשון לפני שעיר של ראש חודש	קח	נ	
- של נדב ואביהו	תתתרכג, תתתרכד	תכז,	

תכח

קטן

תקסו	תתתרעב	- אם מצטרף למעלת עשרה ראשונים
תשכח	תתתש, תתתשא	- גדרו בחיוב מצוות
תשנג	תתתשע, תתתשעא	- גזיות צפרניים בחול המועד
תשצ	תתתתסו	- חנוכה, להדליק נר אחד או לצאת עם מי שמוסיף והולך
תשכח	תתתש, תתתשא	- מדוע צריך עירוב תחומין
תשעח	תתתתמו והערה 1212	- מחילת עבירה בין אדם לחבירו
תקמז	תתתרטו	- ממותי חייב בטלית קטן כשר
תלז	תתשטז	- קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה
תרסג	תתתקלז והערה 1047	- קריאה לאור הנר בשבת
תלא	תתשג	- רביתיה דינוקא
תרצג	תתתתריא והערה 1090	- שבת, הוצאה במקום עירוב
צב	קפט	- שכירות פועלים, אם שייך בו ביומו תתן שכרו
תשלד	תתתתשיד	- שלום עליכם לקטן בקידוש לבנה
תסח	תתחט	- שליחות
תרצט	תתתתרכה	- תפיסתו בשבת

קידוש לבנה

תשלד	תתתתשיד	- "שלום עליכם" לילד
תשלו	תתתתשיט	- בליל ט"ז, אם יאמרו טובים מאורות
תשלד	תתתתשטו	- יחיד לומר טובים מאורות עם שם ה'
תשלה	תתתתשיו	- מוצאי תענית אסתר
תשלה	תתתתשטז	- נוסח הברכה ואריכותה
תשלד	תתתתשיג	- עניית "עליכם שלום" בברכת "אשר במאמרו"
תשלה	תתתתשיח	- שיר ומועגל כשמוקדש בשבת או יו"ט

קידוש

תרסב	תתתתקכט	- איש שעדיין לא התפלל כיצד יעשה
תרס	תתתתקכא	- אמירת "סברי" או "סברי מרנן"
תרסא,	תתתתקכה-תתתתקכח	- אשה שעדיין לא התפללה כיצד תעשה
תרסב		
תרנח	תתתתקטז	- בן חו"ל ביו"ט בשבת להוציא בן א"י
תרס,	תתתתקכג, תתתתקכד	- ברכה אחרונה "על הגפן", מתי
תרסא		
	תתתתקיז-תתתתקכ והערות 1038	- הסתכלות על הנרות
תרנח,	1039	
תרנט		
תרסג	תתתתקלא	- על ב' רביעיות, אם צריך לחם משנה לפניו
תרנז	תתתתקיג-תתתתקטו	- עמידה בקידוש
תרפה	תתתתקצ	- פרי, למי שאסור דגן ואין לו יין

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	צא
קידוש			
- קידוש וזכר שאין לו מים לנט"י	תתתקכב	תרס	
קידושין			
- איך עבד נעשה שליח לקידושין	תתרח	שיצג	
קללה			
- אם חמורה מעונש סדום	רב, רג, רד והערה 184	צז, צח	
- גוי לא תדע לשונו	שכב	קמא	
- קללת חכם על עצמו	צג	מב	
- שבי, פירושו בקללות	קצז, קצח	צה	
- שמחה, אם חסרון שמחה סיבה לקללות	קצו	צה	
- שמיך "אשר על ראשך" לכאורה מיותר	קצה	צה	
- ששון, פירושו בקללות	קצט, ר	צו	
קלמנטינה			
- שהחיינו עליו ועל תפוז	תתתננו	תרלו	
קנאה			
- אם להתפלל ביחידות כדי להנצל מקנאה וכו'	תתסח	שלו	
- אם ניכרת בפנים	תתסא	שולג	
- לפני עור לגרום קנאה	תתסב	שלד	
קנין			
- ד' אמות	תתשצד	תסד	
- הפקר ב"ד הפקר אם מקנה	תתתיב, תתתיד	תסט, תע	
- חצר	תתתיח	תעא	
קפדן			
- אם אומרים בו "ניחא ליה" וכו'	תתתריג	תקמו	
קפה			
- שתיית קפה עם סוכר קודם תפילה	תתתרסט	תקסה	
קפרס			
- אם נמצא בגמור הפרי	תתקסו	שעז	
קרבן			
- עיין גם זריקה	תתתקסו	תקכג	
- אכילת קדשים, אם טעונה קידוש ידים ורגלים	תתתקסה	תקכג	
- אכילת קדשים, אם מוצות כל הכהנים	תתתקסג, תתתקסד	תקכב	
- אכילת קרבנות, כהן שיכור וכדו'	תתתקנט	תקכא	
- בזמן הזה	תתתקנא, תתתקנב	תקיוז, תקיח	
- בישול, כל יום הוי גיעול לחבירו	תתשסט	תנה	
- העלאת חוץ, אליהו בהר הכרמל	תתתקעה	תקכו	
- זר שאכל חזה ושוק של קדשים קלים	תתתקמה	תקטז	
- לימוד סדר קדשים כאילו הקריב			

צב

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

- מי מברך לשחוט, הבעלים או הכהן
- עבודה כשבגד הכהן קצת מלוכלך
- של בלק

קרוב

- פירוש "וחרפה לא נשא על קרבו"

קריאת התורה

- אמיירת "מזל טוב" בין גברא לגברא
- ברך ונמצא פסול, לענין ברכת התורה
- בשבת במקום שיש מצלמות
- הוראה בזמן קריאת התורה
- החלפת ברכה "אשר בחר" ו"אשר נתן"
- הליכה כנגד המתפלל
- הפסק בקללות
- הצבעה באצבע בהגבהת הס"ת
- התבטלה כמה שבתות
- התבטלה שבת אחת
- וזאת הברכה, שמייעה מוהאמצע
- חלוקת העליות
- חנוכה
- חצי פסוק ב"וזאת התורה"
- ישראל לא יקרא חטא העגל
- כהן גדול ביום כיפור
- לא שמוע כמה פסוקים
- לבישת טלית או מעיל ארוך
- ליל הושענא רבא
- לימוד בין גברא לגברא
- מדוע אין ברכת המצוה על פרשת זכור
- נחמיה, איפה קראו את התורה בימי נחמיה
- נחמיה, מי בא לשמוע את התורה בימי נחמיה
- נמצא בו טעות, חלוקת הפרשה
- נשיקת הס"ת, מתי
- נשיקת הס"ת, עם אבנט או טלית
- עליה לאשה
- עמידה
- קדיש מתי לומר
- קורא שנשתתק, מה עושים
- קורא שנשתתק, קריאת אחיו
- קראו לכהן או לוי באמצע הקרואים

- תתרעט . . . . . תכג
- תתקנו . . . . . תקכ
- תמו . . . . . קפז

- שסא . . . . . קנז
- תתשצח . . . . . תריב
- תתשצב . . . . . תרט
- תתתקמט . . . . . תרסט
- תתשצו . . . . . תריא
- תתשפב . . . . . תרה
- תתתרפז תתתרפח . . . . . תקעג
- תתתשכ . . . . . תשלו
- תתתשסז, תתתשסח . . . . . תקצט
- תתתשעה . . . . . תרב
- תתתשעד . . . . . תרא
- תתתתנח . . . . . תשפו
- תתתשעג . . . . . תרא
- תתתתעו . . . . . תשיג
- תתתשסט . . . . . תר
- תתתשפ . . . . . תרד
- תתתרכ . . . . . תכו
- תתתת והערה 956 . . . . . תריב
- תתתריב . . . . . תקמו
- תתתתנו, תתתתנוז . . . . . תשפה
- תתתשצט . . . . . תריב
- תתתתעז . . . . . תשצד
- תשה . . . . . רעו
- תשב . . . . . ערה
- תתתשצא . . . . . תרט
- תתתשפה והערה 953 . . . . . תרו
- תתתשפג . . . . . תרה
- תתתתקמו, תתתתקמז . . . . . תרסח
- תתתשצז . . . . . תריא
- תתתתקמח . . . . . תרסח
- תתתשפו . . . . . תרז
- תתתשפז . . . . . תרח
- תתתשעח . . . . . תרג

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	צג
<ul style="list-style-type: none"> - קראו לכהן והוא בקריאת שמע - קריאה עם הבעל קורא מתוך הכתב - קריאת הבעל קורא בשמו - רוב כהנים וב' ישראלים - שבת, קריאת פסוקי מוסף שבת - שני ספרי תורה אדם א' או אב ובנו - תענית, מי שאינו צם לצאת מבית הכנסת - תענית, קראו למי שלא צם לתורה 	<ul style="list-style-type: none"> תתשעז . . . . . תרג תתשפח . . . . . תרח תתשפא . . . . . תרד תתשעט . . . . . תרד תתתקנ . . . . . תרסט תתשצה . . . . . תרי תתתתו . . . . . תשסו תתתתז והערה 1190 . . . . . תשסו 		
<p>קריאת שמע</p> <ul style="list-style-type: none"> - א ל מלך נאמן במתפלל בציבור - אשה בברכות ק"ש של ערבית - ברכת המצוה - דילג אמת ואמונה, איך ישלים - דקדוקים - ה' אלוקיכם אמת בהברה אחרת - הגיע ל"והביאנו" והציבור בק"ש - הליכה לפני מי שאומר ק"ש - זמן הראשון עדיף או עשרה ראשונים - מדוע אין גזירת חכמים בזמן קריאת שמע - פסוק ראשון כשאין קולו נשמע - קראו כהן לתורה והוא בק"ש 	<ul style="list-style-type: none"> תתתרנו . . . . . תקסא תתתרצ . . . . . תקעד תתתרנט . . . . . תקסב תתתרצט . . . . . תקעו תתתרנח . . . . . תקסב תתתרנו . . . . . תקסא תתתריז . . . . . תקמז תתתרפו, תתתרפו . . . . . תקעב תתתרעו . . . . . תקסט תקפא . . . . . רלא תתתרסא . . . . . תקסב תתתשעז . . . . . תרג 		
<p>קריעה</p> <ul style="list-style-type: none"> - על מקום המקדש 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתג . . . . . תשסה 		
<p>קריעת ים סוף</p> <ul style="list-style-type: none"> - איך אכלו מן הפירות בים לכאורה היו ערלה - בקריעת ים סוף היה כמדבר - ים נעשה סלעים - מקום מעבר בני ישראל ניכר 	<ul style="list-style-type: none"> עב . . . . . לב תכא . . . . . קעח תתתקה . . . . . תקי שמט . . . . . קנג 		
<p>קריית מלך</p> <ul style="list-style-type: none"> - ספר 	<ul style="list-style-type: none"> תתתמוז . . . . . תפא 		
<p>קרקע</p> <ul style="list-style-type: none"> - דיני שעבוד קרקעות 	<ul style="list-style-type: none"> תתתטז, תתתיז . . . . . תע, תעא תתתקעז . . . . . תקכו 		
<p>קשוא</p> <ul style="list-style-type: none"> - אכילתו 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתקלב . . . . . תתטו 		
<p>ראובן וגד</p> <ul style="list-style-type: none"> - מדוע הקדימו ממונם לטפם 	<ul style="list-style-type: none"> תסא . . . . . קצב 		

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

צד

ראובן

- רבו של יששכר

ק"ב ..... רלז

ראייה

- ידיעה כראייה

רז ..... תקד

ראש השנה

- אם שייך בינוני לאחר מיתה

- בקשות פרטיות

ת"א ..... תתרכ"ז

תתתקע"ג-תתתקע"ה, תתתת"ח,

תתתת"ט ..... תרע"ט,

תש"ע,

תשנ"א

תקצ"ח ..... תתתשס"ה

תשנ"ב ..... תתתתכ"ב

תשנ"א ..... תתתתכ"ב

תשנ"ח ..... תתתתל"ט

תשנ"ו ..... תתתתל"ד

תשנ"ו ..... תתתתל"ד

רע"ו ..... תשג-תשד

תשנ"ז ..... תתתתל"ח

תשנ"ד ..... תתתתל"א

תשנ"ב ..... תתתתכ"ג

תשנ"ב ..... תתתתכ"ד

תשנ"ב, תשנ"ג ..... תתתתכ"ו

תשנ"א ..... תתתתכ"א

- כריעה ב"עלינו לשבח"

- מוסף, נוסח ביום ב' דר"ה

- מוסף, סדר הפסוקים

- מוצאי שבת, אם לכוון למלוה מלכה

- עומד באמצע שמו"ע והציבור כורעים ב"עלינו"

- עומד באמצע שמו"ע והציבור תוקעים

- קריאת התורה בימי נחמיה בר"ה

- שבת, שלום עליכם וזמירות

- שינה, כשחל בשבת

- תפילה, אין לו כח לעמוד בכל תפילת ר"ה

- תפילה, ונתנה תוקף ביחידות

- תפילה, ונתנה תוקף ואבינו מלכנו

- תפילה, שמחה לארצך וששון לעירך

ראש חודש

- גזירת בה"ב על מיעוט גשמים וחל בר"ה

- טעם הנוהגים לא לברך בשבת את ר"ה אב

- מדוע הקריבו הקטורת של נחשון לפני שער של ראש חודש קח

- מניין מצומצם וא' שכח יעו"י, חזרת השי"ץ

- נדר להתענות וחל בר"ה ניסן או ר"ה אב

תשל ..... תתתש"ו

תשכ"ט ..... תתתש"ב, תתתש"ג והערה 1149

נ ..... קח

תשל"א ..... תתתש"ח

תשל"א ..... תתתש"ז

ר"י ..... תקט"ז

תת"ד ..... תתתתקכ"ח

תשנ"א ..... תתתתשס"ה

תשנ"א ..... תתתתשס"ו

תשנ"ב ..... תתתתשס"ט

תשס"ג ..... תתתתשצ"ט

תכ"ג ..... תתרפ"ג

- בדברי רש"י

- גדר של הגיע להוראה

- קבלת פני רבו ע"י מכתב

- קבלת פני רבו, "לא יחמוד איש את ארצך"

- קבלת פני רבו, אשה אם חייבת

- קבלת פני רבו, בתשעה באב

- קבלת פני רבו, דין אשת התלמיד

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	צה
<ul style="list-style-type: none"> - קבלת פני רבו, פגשו באקראי - קדימות תפילה על רבו לאביו - קריאת רבו בשמו שלא בפניו - תלמיד לומר הריני כפרת משכבו 		<ul style="list-style-type: none"> תתתשסח . . . . . תשוב תתתתקו . . . . . תתג תתתתקיג . . . . . תתט תתתא . . . . . תסו 	
רבבה			
- פירוש הפסוק "ורבבה מימינך אליך לא יגש"	תיד	קעו	
רבו			
- קבלת פני רבו ברגל	תתקסב	שעה	
רבי חנינא			
- תנא	תתשמוא	תמו	
רבי יהושע בן לוי			
- תנא או אמורא	תתקנ	שעב	
רבי יוסי בן קסמא			
- היכן גר	תתתצח, תתתצט	תק, תקא	
רבי ישמעאל			
- הרואה אותו בחלום	תתתקכט-תתתקלא	תקיא, תקיב	
רבי נתן			
- נקרא יש אומרים	תתתפו	תצה	
רבי עקיבא			
- הרואה אותו בחלום	תתתקלב	תקיב	
רבקה אמנו			
- מדוע שלחו מניקתה איתה	כג, כד	יג	
- מי קבר אותה	לז	יט	
רגלים			
- פתיחת רגליו כשסיים ומתפללים מאחוריו	תתתרפט	תקעג	
- רגלי אילות עומדות יותר ביושר מזכרים	שסד	קנח	
רדב"ז			
- סמכותו	תתתתקצה	תתלו	
רוב			
- ביטול ברוב בשמן טמא	תתתתעג	תשיצג	
- רובו ככולו במקום תפילין	תתתרכג	תקמט	
רוגז - עיין כעס			
רודף			
- אסור להרגו כשאפשר להנצל בעצה אחרת	לג	יז	

צו	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
רוח הקודש			
- דומה לשל משה רבינו		קפב	צ
רוח רעה			
- מים עם רו"ר היכן ישפכם		תתתרב	תקמב
רוח			
- מדוע רוח סערה נקרא "עשה דברו"		תלז	קפג
רומי			
- מתי נהיה		לח	יט
רות			
- איך השתחוה		תקמוה	רב
רזיאל המלאך			
- לימוד הספר		תתנט	שולג
רחב			
- מדוע המרגלים לא הציעו להציל את אחיותיה		רכא	קו
רחבעם			
- אם נלחם עם ירבעם כל הימים		רפה, רפו	קכח, קכט
- חי ו' שנים יותר משלמה המלך		רפד	קכח
- נולד כששלמה המלך היה בן י"א שנים		רפג	קכח
- עזיבת עצת הזקנים		תשצ	שז
רחום			
- מתי השם נקרא "חנן ורחום" ומתי "רחום וחנן"		צט	מו
רחיצה			
- טעם איסור רחיצת הפה ביו"כ		תתתתח	תשסז
רחל			
- מבכה על כל כלל ישראל		שלב	קמה
רחמים			
- הבדל בין רחמים ורצון		תתקב	שנא
- הלל לה' על מדת הרחמים		שפז	קסז
- מדת הדין ומדת הרחמים		שפו	קסו
- תחנון מדת הדין או מדת הרחמים		תתשנג	תקצה
ריח			
- עור העזים		כז	יד
- רע, מחיצה ע"י אנשים		תתתרעג	תשיח
ריצה			
- לבית הכנסת בשבת		תתקמא	שסח

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	צו
רמב"ם			
- אינו מביא חסידות והנהגה טובה	תתקנה	שעג	
רנה			
- פירושו לשמחה או לאבל	שיז	קלח	
רעב			
- אין משמשין בשני רעבון	תתשכד	תמו	
רעם			
- אם יהיה לעתיד לבוא	תתקעו	שפא	
- התעורר משינה כששמע וחזר לישון	תתתסב	תרלז	
- מתי נקרא יום אחר לענין ברכה	תתתסא	תרלז	
רפואה			
- אם המלאך ריפא את ישמעאל לאחר ברית מילה	י	ז	
- גניזת ספר הרפואות	תתתקלה	תקיב	
- הבדל בין חולי ומכה	תתצז, תתצח	שמוט, שז	
- כדורים לרפואה, מאכלות אסורות ותרומ	תתקצז	שצ	
רצון			
- אין דבר העומד בפני הרצון	תנו	קצ	
- הבדל בין רחמים ורצון	תתקב	שנא	
רשויות			
- אדם, חילוק בין לחי למחיצה	תתתתרעו	תשיט	
- אמצעי מובלע ביניהם, לענין טלטול	תתתתרע	תשיז	
- זיז קרוב לבית ולרה"ר	תתתתרעא	תשיז	
- מדוע ערב רב אינם בחשבון של רשה"ר	תתתתרסו	תשטו	
- מחיצה ע"י אנשים, לתלמוד תורה	תתתתרעג	תשיח	
- מחיצה ע"י בהמה שאינה רובצת	תתתתרעד	תשיח	
- מחיצה, בני אדם שהולכים ונתוודע להם	תתתתרצח	תשכז	
- מחיצה, בני אדם שהולכים	תתתתרצז, תתתתרצח	תשכז	
- מים למעלה מעשרה הוי במקום פטור	תתתתרסז	תשטו	
- ענני כבוד אם נחשבים קירוי	תתתתרסה	תשטו	
- צורת הפתח מדוע מהני לחצר	תתתתרעה	תשיט	
- שינוי רשה"ר לרשה"י בשבת	תתתתרסח, תתתתרסט	תשטז	
רשע			
- אחרי שנענש נחשב כחסיד	תג	קעא	
- מספרים גנותו	תשכג	רפב	
- נר רשעים לחטא, פירוש	תסד	קצג	

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

צח

רשעים

- אחז מוטל בין שני צדיקים
- נקראים דתן ואבירם
- עונשם
- רשעים וחטאים היינו הך

רתיחות - עיין כעס

שאל המלך

- אם שמואל ראהו אחרי המלחמה עם עמלק
- דוד קראו משיח ה' אחרי שדוד נמשח
- מה הכוונה שלא אכל כל הלילה

שאלת שלום

- מי תקן בשם

שאלה

- באכסניה, איש על אשתו ולהיפך
- הבדל בין שאלה ובקשה
- מגברא קפדנא למוצוה בלי ידיעתו
- ספרי קודש בזמן הזה
- שאלה שהיא לשון מליצה
- תפילין בלי ידיעת הבעלים

שבועה

- אם לוותר משום חילול ה'
- טענו חטים והודה בשעורים
- מדוע אין בזה לפני עור

שבועות

- מי שקשה לו להיות עד ליל שבועות
- תיקון ליל שבועות

שבח

- יהללך זר ולא פיך, מדוע וגדרו

- שמוז . . . . . קנב
- הערה 149 . . . . . עה
- שצב . . . . . קסח
- שנא . . . . . קנד

- תתקעב, תתקעג . . . . . שועט-שפ

- טו . . . . . ח
- תרב . . . . . רמ
- תתתריג . . . . . תקמו
- תתתריד . . . . . תקמו
- תקעא . . . . . רבח
- תתתריט . . . . . תקמוח

- תתתנט . . . . . תפה
- תתתס . . . . . תפה
- תתתסא . . . . . תפו

- תתתשטט . . . . . תשמה
- תתתשנ . . . . . תשמה

- תעז, תעז . . . . . קצז,
- קצח
- קצט . . . . . תפג והערה 343

שבטים

- איך הלכו עם אוכל בשבת
- איך קרעו שמלותיהם בשבת
- אם בארץ ישראל התחתנו בני שבט אחד עם בנות שבט אחר קלא
- אם דברו ארמית ביניהם
- אם היו אוננים למעלה מב' חדשים
- אם הרהרו אחר מדת הדין

- מה . . . . . כא
- מו . . . . . כב
- מא . . . . . סד
- נג . . . . . כ
- תנח . . . . . כד
- קצא

צט	הגר"ח	תוכן נושאים	תשובות
יח	..... לה	אם השבטים עזרו לשמעון ולוי להם להרוג אנשי שכם	-
ק, קא	..... רי, ריא	שימשו את יעקב אבינו	-
שבי			
רלא	..... תקפ	גלות צדקיה	-
פא	..... קסא	מה עשו עם השבויות ממלחמת מדין	-
צה	..... קצז, קצח	פירוש שבי בקללות	-
שביעית			
תלד	..... תתשטו	ספחים שנשמרו	-
שבע ברכות			
תתמא	..... תתתתרי	שני חתנים וכלות	-
שבת			
כב	..... כזו	איך השבטים קרעו שמלותיהם בשבת	-
כא	..... כזה	איך יוסף שלח את השבטים בשבת	-
קלח	..... שטז	אם אברהם אבינו שמר שבת	-
קנ, קנא	..... שמו, שמוד	אם היו יוצאי מצרים שחללו כמה שבתות במדבר	-
קמח	..... שלו	אם מותר ללמוד ספר ירמיה בשבת	-
שסח	..... תתקמא	אם מותר לרוץ לביכ"נ בשבת	-
קמב	..... שכו	אם נחרב בית הראשון משום חילול שבת	-
תרמב, תרמג, תרמה	..... תתתתעג, תתתתעו, תתתתפ	אמירת תהלים בשבת	-
תשלט	..... תתתתשלא	בגד, אם כמו של יו"ט	-
תרצב	..... תתתתרט	בגד, הסרת טייט ממנו	-
תרצב	..... תתתתרי	בגד, הסרת צואה ממנו	-
תרצא	..... תתתתרוז, תתתתרח	בגד, צחצוח חלוקו	-
תרצד	..... תתתתריד	בהמה, טבעה לברוח ומוורדת	-
תשיב	..... תתתתרנט	ביטול כלי מהיכנו, מים הבאים ממזגן	-
שלא	..... תתנד	בין יום הכיפורים לסוכות	-
תרצט	..... תתתתרכו והערה 1102	בישול, התחיל לבשל לחולה ומת	-
תרפ, תרצה	..... תתתתקעט, תתתתריז	בכיה	-
תז	..... תתתתלח, תתתתלט	בנין בכלים בשבת	-
תרסד	..... תתתתקלה והערה 1046	בציעת הפת, פרוסה גדולה	-
תרפ	..... תתתתקעו	בקשה, יהי רצון שבאלקי נצור	-
תרפ	..... תתתתקעז	בקשה, סעודה שלישית	-
תקצט	..... תתתתסו	ברכו בתרא בערבית	-
תשכט	..... תתתתשב, תתתתשג והערה 1149	ברכת החודש, טעם הנוהגים לא לברך ר"ח אב	-
תרפה	..... תתתתקצב	גוט שבת, אמירה לאחר מנחה	-

הבדלים בנוסח הקדושה בין שבת לחול	תתתשיט	תקפג
הוצאה, גשם בשטריימל	תתתתרמט	תשח
הוצאה, הליכה עם גרטל	תתתתריב והערה 1091	תרצג
הוצאה, הצלה מטלטול במקום סכנה	תתתתרכג והערה 1099	תרחצ
הוצאה, מים, מה השיעור	תתתתרגנ והערות 1119 1120	תשח
הוצאה, משקפים	תתתתתרב	תרפט
הוצאה, נזכר שיש לו שעון בידו מה יעשה	תתתתצט-תתתתקא	תרנג
הוצאה, נפסקה רצועת הסנדל	תתתתריט	תרצו
הוצאה, שימת דברים בכיס החליפה	תתתתריג	תרצד
הכרזה, על קרקע באיסור	תתתתריח	תרצו
הפרת נדר בשבת	תתתנא	תיג
חבית, עשייתה בשבת	תתתלכ, תתתלז	תג, תו
חולי, החזרת חולית השדרה בגדול	תתתתרג	תשט
חזרה, לפלטה חשמלית	תתתתרכז, תתתתרכח והערה 1105	תרצט, תש
חיבור באותיות בדף קרוע	תתתתרכב והערה 1129	תשיג
חמשל, שכחו לסגור מזגן אם יצא מהבית	תתתתרל	תשא
חצי שיעור במלאכה	תתתתרכט	תיא
חשמל, איסור שימוש בו	תתתתרכט והערות 1107 1108	תש
חשמל, בתוך בית חולים	תתתתרלט	תשג
חשמל, גוי העביר בטעות מגנרטור לחשמל	תתתתרכמ, תתתתרכא	תשד
חשמל, גזירת "שמא יטה"	תתתתקלו	תרסד
חשמל, הליכה לאור החשמל ברחוב	תתתתרלא	תשא
חשמל, הליכה ליד אור המואיר כשעוברים לידו	תתתתרגז והערה 6211	תשיא
חשמל, עיר שיש בה בית חולים	תתתתרלח	תשג
חשמל, תוספת אורה למי שיש לו לוקס וכדו'	תתתתרלג	תשב
חשמל, תפילה בבית כנסת בלי חשמל כשר	תתתתרלד-תתתתרלו	תשב, תשג
טאטאת הבית כשיש נמלים	תתתתרכ	תרצו
טבילה, אדם במים קרים	תתתתרגא, תתתתרגב	תשט
טלטול כירה שנשמטה אחת מירכותיה	תתתתלט	תז
כותב, חתימה לפני ניתוח לפיקו"נ	תתתתרכג	תשיד
כלי שיוצר ע"י חברה המחללת שבת רח"ל	תתתתרכב	תשכא
כפיים, סיפוק כפיים בזמירות שבת	תתתתרגח	תשיב
כפיים, סיפוק כפיים לעורך צער	תתתתרכס	תשיב
לחם משנה, עוגה או חלה קטנה	תתתתקלד	תרסד
לימוד שנוהגת בכל מקום	תתתתד	תסז
מדוע גזרו רק במגילת אסתר שמא יעבירו ד"א	תתתתתפ והערה 1245	תשצא
מדידה, אזור לחולה	תתתתרטז	תרצה
מוסף, בהקדמת מנחה למוסף	תתתתקעא	תרעח

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	קא
- מוסף, ניקוד בעמדו לפניך על הר "סיני"	תתתקסח	תרעה	
- מחלל שבת בצנעא, גדרו לענין עירוב	תתתתרצ	תשכד	
- מים, שימוש במים הבא ע"י משאבות	תתתתרלב	תשב	
- מכה בפטיש, אם כלים דוקא	תתרלז	תו	
- מכה, כריכה בקורי עכביש	תתתתרמוז, תתתתרמח	תשז	
- מכונית, עצירתה	תתתתרעט	תשכ	
- מכונית, שואל הנהג איך נוסעים למקום פלוני	תתתתרעז, תתתתרעח	תשיט	
- מליחת ביצים	תתתתרמוה	תשו	
- מנחה, בהקדמת מנחה למוסף	תתתתקעא	תרעה	
- מצא אבידה במקום עירוב	תתתלא, תתתלב	תעו	
- מצלמה, הליכה לתפילה/קרה"ת בפני מצלמה	תתתתקמט	תרסט	
- ניעור בגד מצופה עור	תתתתרה	תרצ	
- ניתוח לפיקוח נפש	תתתתרסג	תשיד	
- נר, "שמא יטה" לענין בגדיו ובגדי אשתו	תתתתקלח	תרסה	
- סחיטה, כבשים לצורך מימיהן	תתתתרמד	תשה	
- סחיטה, פרי לשם טיבול מאכל	תתתתרמג	תשה	
- סידור, שימוש בסידור עם דפים קרועים	תתתתרסב והערה 1129	תשיג	
- סמיכות גאולה לתפילה בשבת, שכרה	תתצד	שמוט	
- סעודה, זמן סעודה שלישית	תתתתקפו, תתתתקפז	תרפג	
- סעודה, כיצד בוצע בליל יו"ט שחל בשבת	תתתתקלב והערה 1045	תרסג	
- סעודה, לימוד תורה בסעודה	תתתתקפ, תתתתקכ	תרפא	
- סעודה, מדוע אוכלים עירוב תבשילין בסעודה ג'	תתתתשנח, תתתתשא והערה 1169	תשמוח, תשמוט	
- סעודה, מתי לשיר זמירות	תתתתקפא	תרפא	
- סעודה, נשתהה בסעודה שלישית	תתתתקצח והערה 1086	תרפז, תרפח	
- סעודה, סעודה שלישית על פירות	תתתתקפח, תתתתקפט	תרפד	
- סעודה, "רבון" וכו', "אשת חיל"	תתתתקי-תתתתקיב	תרנו, תרנז	
- סעודה, "שלום עליכם"	תתתתקט	תרנו	
- עדשה, שרייתה במים המיוחדים לה	תתתתרמו והערה 1117	תשו	
- ערב פסח, הדחת כלי מחמץ	תתתתשכד	תשלז	
- פסוק שמו בסוף השמו"ע בשבת	תתתתשיג	תקפא	
- פתיחת אריזות ממותקים	תתתתרפא והערה 1137	תשכ	
- פתיחת בקבוק, שימוש בפקק שנפתח באיסור	תתתתרכד	תרפצ	
- ציצית, החזקת ראשי הציצית	תתתתרטו	תרצה	
- צער חורבן ביהמ"ק דוחה שבת	מה	כא	
- קדיש של סיום מסכתא	תתתתקלה	תתטו, תתטז	
- קידוש לבנה, שיר וזמנא	תתתתשיח	תשלה	

קב

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

תתתתקלג	תרסג	- קידוש, על פת או על ב' עוגות
תתתתרנד והערה 1122	תשי	- קנה רך, שימוש בו וחשש תולש
תתתתקלז והערה 1047	תרסה	- קריאה לאור הנר, תשב"ר
תתתכח	תעה	- קריאת ספר, חשש קורע
תתרמ	תז	- קשירה שאינו מועשה אומן
תתתרמב	תח	- קשור של קיימא
תתתתתלח	תשעז	- ראש השנה, שלום עליכם וזמירות
תתריט	שצז	- שהיית פת בתנור ערב שבת
תתרכא	שצט	- שמנים פסולים, מזה הטעם
תתתתרנד והערה 1122	תשי	- תולש, חשש בקנה רך
תתתשנה	תקצו	- תחנון
תתתתקצב	תרפה	- תלמוד תורה, אחר המנחה
תתתתקפג והערה 1080	תרפב	- תלמוד תורה, לעילוי נשמות
תתתתקעב	תרעט	- תפילה על אתרוג בט"ו בשבט
תתתתקפז	תרפד	- תפילה, איחר מנחה מזה יעשה
תתתתרלז גרסאות	תשג	- תפילה, אשכנזי להתפלל בביכ"נ ספרדי בגלל
תתתתקח	תרנה	- תפילה, מדוע אין מתפללין שמו"ע של חול
תתתתקז	תרנה	- תפילה, מוסף, נוסח "וינוחו בו"
תתתתקב-תתתקו והערה 1027	תרנג, תרנד	- תפילה, מעריב, אמירת ויכולו בשנים
תתתתקד	תרנד	- תפילה, מעריב, נשים באמירת ויכולו
תתתתרד	תרפט,	- תפילין, מצא תפילין בבזיון בשבת
תרצ	תרצ	- תפיסת ילד
תתתתרכה	תרצט	שדה
תצא	רב	- קניית שדות טובות
תתתתתצז, תתתתתצח	תתא, תתב	שדים
תתתתרנג	תשט	- חירור קיר, ובשוכר
תתריט	שצז	שדרה
תתתרעד, תתרעה	תכא	- החזרת חולית השדרה בגדול בשבת
תתכט	שכ	שהחיינו - עיין ברכת שהחיינו
		שהייה
		- פת בתנור ערב שבת
		שואלים ודורשים
		- ל' יום קודם פסח
		שולחן
		- איך טיהרו את השולחן בזמן חזקיהו

קג	הגר"ח	תוכן נושאים	תשובות
			שום
			- אכילת שום בליל עונה
			- מביא לידי טומאה
			שונא
			- פירוש
			שונמית - עיין גם אלישע
			- איך אמרה "שלום" כאשר בנה מת
			- קמה מיד כאשר אלישע דבר אליה
			שוערים - עיין לוי
			שופט
			- פירוש שופטים מוחזקים
			שופר
			- איך תקעו והריעו ביריחו
			שוררים - עיין לוי
			שזיפה
			- דרך המשתזף להחזיר את עורו ללבן
			שחוק
			- פירוש "ותשחק ליום אחרון"
			שחיטה
			- סכין של שחיטה פטור מטבילה
			שחת
			- פירוש לשון השחתה כלפי ה'
			שטר
			- מנין שנה אחת למלך
			שטריימל
			- טלטול גשם בשטריימל בשבת
			שיחת חולין
			- איזו אסורה
			שיכול
			- אם דוקא כשהורים בחיים
			שימוש
			- שימוש תלמידי חכמים
			שינה
			- ביקור חולים כשהחולה ישן
תרסו,	תתתקלט-תתתקמוג		
תרסז			
תכו	תתרפט		
קעח	תכב		
קלד	שג		
קלה	שו		
שיב	תתו		
קז	רכד, רכה		
רטז	תקלה		
רג	תצג		
תקכד	תתתקעב		
ער	תרפו		
רנט	תרנו		
תשח	תתתתרמט		
תכז	תתרצא, תתרצב		
תס	תתשפא		
תקיז	תתתקמא		
תתלה	תתתתקצג		

קד

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

- מניח כליו מראשותיו
- עם נעלים ברגליו
- עראי חוץ לסוכה
- ראש השנה שחל בשבת

שינויים

- בין פסוקים דומים
- אם יש שיעור לסיפור יציאת מצרים
- הוצאה, מים בשבת
- זמן עיכוב בבניית מעקה
- חור בקומקום לענין גילוי משקים
- חצי שיעור באיסורי עשה
- חצי שיעור במלאכת שבת
- יין מבושל לשיתוף בעירוב
- כדי אכילת פרס
- כיור אם היה לו שיעור
- מתנות לאביונים

שיר - שירת הלויים, עיין לוי

שיר השירים

- חשבון "ששים המה מלכות"

שיר של יום

- אלו תהלים אמרו ומי תקנן

שירה

- אם ישראל שרו עם הלויים בביהמ"ק
- בגן ילדים בימי ספירת העומר
- לויים ביום שהוקם המשכן
- שיר חדש אם הוא לעתיד לבוא או שירת הים
- שירות וכדו' להחשיב סעודה סעודת מצוה
- שירת דוד ביום הציל ה' אותו, שינויים בין ספר שמואל ובין תהלים רסו
- שירת הלויים אם היה בניגון
- של נשים
- תורה נקראת שירה

שירת הים

- אם המלאכים גם כן שרו
- סדר שירת האנשים, נשים ומלאכים
- שירת מרים

- תתתפז . . . . . תצח
- תתתמא והערה 614 . . . . . תח
- תתתתמח . . . . . תשפא
- תתתתלא . . . . . תשעד

- תרנג . . . . . רנח
- תתקצב . . . . . שפח
- תתתתרנ והערות 1119 1120 . . . . . תשח
- תתתתריט . . . . . תתמה
- תתתתצב והערה 1258 . . . . . תת
- תתתקסא . . . . . תקכא
- תתתמט . . . . . תיא
- תתתתרצג והערה 1141 . . . . . תשכה
- תתתתשלט . . . . . תשמב
- תתתשיא . . . . . תלג
- תתתתפכ . . . . . תשצה

תקלו . . . . . רטז

שנב . . . . . קנה

- תרעד . . . . . רסו
- תתתתשמו . . . . . תשדמ
- תתשצב, תתשצג . . . . . תסד
- שעו . . . . . קסב
- תתתתנג . . . . . תרלד
- רסו . . . . . קכב
- תתתקס . . . . . תקכא
- תקס . . . . . רכה
- תתתסג . . . . . תפו

- שצח, שצח . . . . . קסט
- שצח . . . . . קסט
- עג . . . . . לג

תשובות תוכן נושאים הגר"ח קה

שיש

- אכל על השיש, הורדת סכין לברכת המזון תתתכד ..... תרכד

שכבת זרע

- השחתתו כשאינו מטמא תתתקפב ..... תקכח

שכחה

- אותיות בולטות במצבה
- אין שכחה לפני השם
- אכילת דברים המשכחים
- בית דין שכולם שכחו
- הסתכלות על אשה נדה
תתתתקפב-תתתתקפד ..... תתלא-תתלב
תצט ..... רה
תתתתקלא ..... תתטו
תתתעח ..... תצב
תתתקעט ..... תקכו

שכירות פועלים

- ביומו תתן שכרו, אם שייך בקטן
- ביומו תתן שכרו, שילם לאחד משני פועליו אם קיים המצוה קפח ..... צב
- ביומו תתן שכרו, תשלום לנהג מונית קודם גמור הנסיעה קצ ..... צג
- לא עשה כפי רצון בעה"ב תתתתרכז ..... תתמח

שכל

- פירוש "אז תצליח דרכך ואז תשכיל" רטז ..... קה

שכם

- אלו מן האחים הרגו אנשי שכם לה ..... יח

שכר

- יחיד יושב ועוסק בתורה
- שכר הצדיקים לעתיד לבוא או פירות לבנים
- שכר על פירות של מצוות בימות המשיח
- שכר פסיעות ע"י נסיעה
תתתקיא ..... תקה
תתסז ..... שלו
תקעט ..... רל
תתשפד ..... תסא

שלג

- אם חציצה בבהמ"ק תתתקסט ..... תקכג

שלום זכר

- אם צריך שירות ותשבחות
- לא עשו בטעות, אם להשלים
- נקרא משה
- שבת ראש השנה
תתתנד והערה 993 ..... תרלד
תתתתקנה ..... תתכב
תקסט ..... רכח
תתתתקסט ..... תתכד

שלום

- אמירת בא בשלום (באריכות)
תתתתצח, והערות 571, ...
1025 ..... שפד,
תרנב

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

קו

שלוש עשה מדות - עיין י"ג מדות

שלח

- פירוש "ואם לא ישמענו בשלח" וגו'

תקכה ..... ריג

שליח ציבור

- הברה

תתתרנז ..... תקסא

- חזרת הש"ץ בר"ח במנין מצומצם וא' שכה יעו"י תתתתשח ..... תשלא

- ימים נוראים, אם יש עדיפות בלוי תתתתניז ..... תשע

שליח

- איך עבד נעשה שליח לקידושין

תתרח ..... שצג

- אם שליח של הקב"ה צריך לחזור אליו

תקכז ..... ריד

- גוי למנות גוי חבירו שליח

תתר ..... שצא

- מצוה בו יותר מבשלוחו

תתתח ..... תסח

- קטן

תתתט ..... תסח

- שנקרא מלאך, אם תמיד נשמרים מחטא

קנה ..... עה

שלישית

- מקום שפירושו שנית

תתיב ..... שיד

שלל

- מה נכלל בשם "שלל"

תתכד ..... שיט

שלמה המלך

- אביתר, ממה שלמה המלך גרשו

רעא, ערה ..... קכד,

קכו

- איך ומתי דוד המלך המליך אותו

תשסג ..... רצו

- אם ידע מעצמו מה שקדם לידתו

רסט ..... קכד

- אם מלך בהיותו בן י"ב שנים

ערב, תשסא ..... קכה,

רצה

- אם משיח יהיה בן שלמה

תתרנ ..... תיב

- באיזה גיל נקרא זקן

רעז ..... קכו

- דורו

תקעב ..... רכח

- הוד מלכותו

תשעה ..... ש

- הוליד את רחבעם בהיותו בן י"א שנים

רפג ..... קכח

- חילוק בין "המלך שלמה" ובין "המלך" סתם

תשפט ..... שו

- כשאמרו לדוד ששלמה המלך יבנה עדיין לא נולד שלמה המלך

תשס ..... רצה

- מדוע ה' לא נתן לו נפש אויביו

רעד ..... קכה

- מדוע המתין להעביר את בת פרעה

תשפז ..... שה

- מלך בכיפה

תשעה והערה 468 ..... ש

- מנין הלויים בזמן שלמה המלך

תשסח ..... רצו

- מתי חיתן את בנותיו

רעג ..... קכה

- מתי עשה את מסילות לבית ה'

תשפח ..... שו

תשובות תוכן נושאים הגר"ח קז

- נקרא "רך"
- עשה עשר מנורות כפי דעת דוד המלך

שם - עיין גם שמות קודש

שם בן נח

- זמן נבואתו

שם

- אומר דבר בשם אומרו
- אם לקרוא על שם הסבא בחייו
- אמירת שם אביו
- בן שנקרא בטעות בשם של בת
- הוספת שם על שם אחר
- ירמיה היו לו שני שמות
- ישמעאל
- כתיבת שם בספר
- מחותנים באותו שם וא' אינו בחיים
- נתינת כמה שמות או רק אחד
- נתינת שם אחת משתי שמות
- פסוק שמו בסוף השמו"ע, בשבת
- פסוק שמו בסוף השמו"ע, בשני שמות

- קריאת הבעל קורא לתורה בשמו
- קריאת רבו בשם משפחתו
- קריאת רבו בשמו שלא בפניו
- שם טוב, מעלותיו
- שני האבות אותו שם והבחורה מבוגרת

שמואל

- איך נקרא שמת "בחור"
- אם בניו חזרו בתשובה, ומתי

- אם ראה את שאול אחרי המלחמה עם עמלק

שמונה עשרה

- בקול, בימים נוראים וכל השנה

- טעה בערבית וחוזר לראש ובאותו זמן שמע קדיש

- טעה בשחרית בשבת וחוזר לראש ובאותו זמן שמע קדיש

- טעה בשחרית וחוזר לראש ובאותו זמן שמע קדיש

תשסא ..... רצה
תשעג ..... רצט

הערה 13 1

תתתפט ..... תצו
תשלב ..... רפה
תתתכב ..... תעב
תתתתקנד ..... תתכב
תתתתקנג ..... תתכב
תשמו ..... רפה
תתתתקנד ..... תתכב
תתתתריב והערה 1322 ..... תתמב
תתתתקטו ..... תתי
תתתתקנד ..... תתכב
תתתתקנ-תתתתקנב ..... תתכ-תתכא
תתתשיג ..... תקפא
תתתשיד, והערה 918 ..... תקפא
תתתשפא ..... תקפב
תתתתקיד ..... תרד
תתתתקיד ..... תתט
תתתתקיד ..... תתט
תקסו-תקסח ..... רכז
תתתתקנט והערה 1297 ..... תתכד

תיז ..... קעז
רמט, רנ, תטז ..... קיז
קעז ..... קעז
רנא ..... קיז

תתתתכז-תתתתתל ..... תשעג,

תתתתשט, תתתתשיב ..... תשיעד

תתתתשיב ..... תשלא,

תתתתשיב ..... תשלב

תתתתשיב ..... תשלב

תתתתשיב, תתתתשיב ..... תשלב

שמות קודש

קסח	קצג	אלו ה בפירש"י תהלים סד, אם קדוש או חול
תא	תתרכז	אמירה במקום ספק טינוף
שפה	תתקפג והערה 572	אמירת שמות שבגמרא
תרל	תתתמז	אמירתם בלימוד הלכות ברכות
תרל	תתתמג	אמירתם בלימוד פ"ה דאבות
תרלא	תתתמח	אמירתם בלימוד תרגום נ"ך
תתכה	תתתקסד	אסיפת גניזה או תלמוד תורה
תפה	תתתנח	אצל לוט
תתכה	תתתתקסא	בפירושים על התורה
תרסז	תתתתקמח	הזכרתם בזמירות שבת
קסט	שצו	טעות המדפיס
קע	שצט	מדוע נזכר כ"ה פעמים אלקים בתהלים ס"ח
תתכה	תתתתקסב	מנהג לספור ט"ו ט"ז
תרלא	תתתתמו	פסוק "עד האלקים" וגו'

שמחה

קעו	טטו	אם השמחה תהיה לפני או אחרי מחיית עמלק
צה	קצו	אם חסרון שמחה סיבה לקללות
תשנ	תתתשסג	הושענא רבה, דין שמחה
תשצח	תתתתתפח	משנכנס אדר מרבים בשמחה, כיצד

שמחת תורה

תשפו	תתתתתנח	שמיעת "וזאת הברכה" מהאמצע
------	---------	---------------------------

שמים

קסז	שפט	"השמים" לרבות כל מה שנמצא שם
צח	רה	אם יהיה נדחק בקצה השמים איך הגיעו לשמים
קפג	תלה	כיסוים
צט,	רז, תתקנז	כמה זמן הם יתקיימו
שעד	תקכט	פירוש "תחת כל השמים" בספר איוב
ריד		

שמיעה

תקע	תתתרפ	שמיעת ד"ת בידיים שצריכות נטילה
-----	-------	--------------------------------

שמירת הנפש

תרפח	תתתתקצט	פסיעה גסה ביום חול
------	---------	--------------------

שמן המשחה

עו	קנו	אם שינה את מדת בגדי אהרן למדת אלעזר
תצד	תתתתפד	מעילה

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	קט
שמן זית			
- אם מזיק	תתתפה.....	תצה	
שמן טוב			
- מעלותיו	תקסו-תקסח.....	רכז	
שמן			
- איך הוא מעולה	תתקסה.....	שעו	
שמן			
- עירוב, יין ושמן בכלי אחד	תתתתרצב.....	תשכד	
שמעון הצדיק			
- מדוע אינו ב"על הניסים"	תתשלד.....	תמג	
- מתי חי	תתשלה והערה 675.....	תמג	
שמפו			
- אם צריך הכשר	תתתתקא.....	תתב	
שמש			
- אם אומר שירה	תמא.....	קפה	
- אם מושל עם הלבנה או לא	ב.....	א	
- אם שמחה לצאת	תתנא.....	של	
שמשון			
- מדוע מוזכר פעמיים ששפט את ישראל כ' שנה רמז	קטו.....	קטו	
שנאה			
- כהן שנוא מדוע לא ישא כפיו	תתתשכט.....	תקפז	
שנה ראשונה			
- מדוע לא מהני מחילה	תתתקפ.....	תקכז	
שנים מקרא ואחד תרגום			
- אינו מבין תרגום אם ילמד רש"י	תתתתקסד.....	תרעד	
- אם לומר חזק כשמוסיים חומש	ריג.....	קא	
- אשמורת ביום ששי	תתתתעח.....	תרמד	
- בעל קורא לצאת בקריאתו	תתתתקנט.....	תרעג	
- כשבטלו קרה"ת כמה שבתות	תתתשעה.....	תרב	
- כשבטלו קרה"ת שבת א'	תתתשעד.....	תרא	
- לא סיים עד זמן הסעודה מה יעשה	תתתתקנח.....	תרעג	
- מתי ל"זאת הברכה"	תתתתקסה.....	תרעד	
- עד מתי "עם הציבור"	תתתתקסו.....	תרעה	
- פירושים אחרים במקום רש"י	תתתתקסב, תתתתקסג.....	תרעד	
- פרשה סתומה באמצע פסוק	תתתתקס-תתתתקסא.....	תרעג	
- תרגום באמצע	תתתתקסז.....	תרעה	

ק	תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח
שעבוד			
- קרקעות	תתתטז, תתתיז	תע, תעא	
שעה			
- פירוש לאו דוקא	תתקנב	שעג	
שעטנז			
- חשש שעטנז בשמלות ששאלו מואת המצרים	נט	כו	
שער			
- בניית וקידוש שערי ירושלים ע"י שבי הגולה	תרפח-תרצ	רעא	
שפה			
- בירושלים דברו כל השפות	תתשפה	תסא	
שפחה			
- נאמנות שמות בעל גבירתה	תתשעד	תנז	
שקר			
- בענין חילול שבת	תתתתרעח והערה 1132	תשיט	
- בשביל ענוה	תתרכמו והערה 617	תט	
- לא יפה לנדיב	תנה	קצ	
- שלא בעדות ובלי גזל, איסורו	הערה 617	תט	
שרה אמנו			
- אם היתה עומדת בתוך האהל או בפתחו	טז	ט	
- מדוע ה' אמר "למה זה צחקה שרה" לאברהם	אבינו ולא לה יז	ט	
- צניעותה	טז	ט	
- שאלת המלאכים איו אברהם אבינו	טו	ח	
שרשרת			
- איש, לא ילבש	תתתתרא	תרפט	
- נגע בקצת אם נטמאת כולה	תתתקפח	תקלד	
ששון			
- פירוש בקללות	קצט, ר	צו	
שתי			
- אם יש לחלק בין שתי לערב	תתשיג	תלד	
שתייה			
- עיין גם גילוי משקים	תתתקמ	תקיד	
- ב' כוסות לפני ברכת המזון	תתתתלט	תרכח	
- בין ברכת הנהנין ובליעת האוכל	תתרכט	תכט	
- בכלל אכילה	תתתתתר	תתלז	
- במטה תחתונה כשישנים בעליונה	תתתתמב	תרל	
- לָבֶן, דינו כמאכל או כמשקה			

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	קיא
<ul style="list-style-type: none"> - מים במוצש"ק לפני הבדלה - מים ערב שבת בין השמשות - סעודת אחשורוש - קפה עם סוכר קודם תפילה - שתיית עראי כששובש תפילין 		<ul style="list-style-type: none"> תרפז . . . . . תתתקצז תרפב . . . . . תתתקפד רלב . . . . . תקפב תקסה . . . . . תתתרסט תקנב . . . . . תתתרלא 	
תאנה			
- חונטת לפני הגפן		תקלז . . . . . ריז	
תדיר			
- מדוע הקריבו הקטורת של נחשון לפני שעיר של ראש חודש	קח . . . . . נ		
תה			
- בורא נפשות על תה רותח		תתתתלה . . . . . תרכז	
תהלים			
<ul style="list-style-type: none"> - אלו אמרו לשיר של יום ומי תקנן - אמירתן בלילה לאשה - אמירתן בלילה 	<ul style="list-style-type: none"> שנב . . . . . קנה תתתתעא . . . . . תרמא תתתתע-תתתתפ, תתתתשמח . . . . . תרמא-תרמה, תשמה 		
<ul style="list-style-type: none"> - דוד המלך סיים חיבור ספר תהלים סמוך לפטירתו - חידושים תוך אמירת תהלים - חילוק בין משכיל לבני קרח ובין לבני קרח משכיל - טעמי המקרא 	<ul style="list-style-type: none"> תלט . . . . . קפד תמב . . . . . קפו שפ והערה 290 . . . . . קסד הערה 300, הערה 304 . . . . . קעג, קעד 		
<ul style="list-style-type: none"> - ליל ל"ג בעומר - למנצח משכיל לבני קרח איך נאמר - מדוע נחלקו מזמור מב ומזמור מג - נוסח ביקרותיך - סדר מזמורי התהלים 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתשמח . . . . . תשמה שעח . . . . . קסג שעט . . . . . קסג שפב . . . . . קסה רסז . . . . . קכב 		
תודה			
- אכילת לחמי תודה מחוץ לירושלים		תתתקפג (ב), תתתקפד . . . . . תקכט, תקלא	
תוכחה			
<ul style="list-style-type: none"> - מי שאומר תהלים או לומד מקרא בלילה - תוכחת שרה אמנו דרך אברהם אבינו - תרגום "תוכיחני" 	<ul style="list-style-type: none"> תתתתעט . . . . . תרמה יז . . . . . ט לב . . . . . טז 		
תולעת			
- איך יתכן שתאכל ביריעה במשכן		תתרלא והערה 609 . . . . . תב, תג	
תורה - עיין גם מתן תורה, תלמוד תורה, תלמיד חכם			
<ul style="list-style-type: none"> - אין מקרא יוצא מידי פשוטו - ביטול תורה 	<ul style="list-style-type: none"> תתשפח . . . . . תסב תתרצא, תתרצב . . . . . תכז 		

קיב

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

- דוד קראה זמירות ונענש

- טעם שם מסכת יומא

- כבוד התורה של ת"ח

- כתיבת דברי תורה בקרח ושלג

- כתיבת חולין בעבר של דף קודש

- מסורת התורה

- נקראת שירה

- סדר פרשיות התורה לפי הבריאה

- שימוש תלמיד חכמים

תורת כהנים

- נמשל למעים באמצע הגוף

תחומין

- יצא חוץ לתחום פחות מד"א לצורך מצוה

- מחיצה מבני אדם שהולכים ונתוודע להם

- מחיצה מבני אדם שהולכים

- ספינה יצאה חוץ לתחום ועכו"ם החזירה

- עירוב תחומין, לצורך אלו מצוות

תחיית המתים

- לצדיקים שמתו בגלות

תחן

- מי היה אביו

תחנון

- אם לסגור העינים

- אמירת המזמור בלילה

- אמירתו אחר סוכות

- אמירתו בימי הגשמים

- דיבור לפני תחנון, מי שברך

- דיבור לפני תחנון, קראו לו לקריאת התורה

- האריך בשמו"ע, לומר תחנון או כהציבור

- י"ג מדות

- למי שאינו צדיק בדרגת המזמור

- מבעוד יום

- מדת הדין או מדת הרחמים

תתרגב והערה 622, תתשפו, תתשפז

והערה 706, תתסג . . . . .

תיג,

תסב,

תפו

תכד

תקט,

תקיג

תתיא

תתי

תקב,

תקג

תפו

נד

תקיד

תקמא

תקמ

ריח

תתתרגב, תתתרגז

תתתרגח

תתתרגז, תתתרגח

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תתתרגז

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	קיג
- נופל על יד חבירו, אם נחשב נפילת אפים - שבת	תתתשמוב . . . . . תתתשנה	תקצא תקצו	
תחפניס			
- מדוע נקראת "אחות אשתו תחפניס הגבירה"	רעח	קכז	
תיק			
- אוכל בתיק על גב הילדים	תתתתנרא	תתלח	
תיקון			
- ליל שבועות, איכה בטעמי המקרא - ליל שבועות	תתתתשנא . . . . . תתתתשנ	תשמו תשמה	
תלייה			
- דפי גניזה בשקית תלויה	תתתתרג	תקנג	
תלמוד תורה			
- למה לא לומדים הלכות יום הכיפורים מא' בניסן - אבל, כתיבת חידושי תורה - אבל, ללמד מועד קטן - אחרי שחרית וערבית - איסור בבית הכסא	קיט . . . . . תתתתקפז . . . . . תתתתקפו והערה 1311 . . . . . תתפג . . . . . תתתקצו, תתתרכו	נו תתלג תתלב שדמו תקמו, תקנו	
- אם דרשין טעמי דקרא - אם חייב לתת כל ממונו - אם כנגד כולם במי שגם מתבטל - אם מליחה היא ביטול תורה - אם נשיאת אשה מועילה לתורה או לא	תתתטו . . . . . קו . . . . . תתסה . . . . . תתתתפט . . . . . תקנו, תקסב	תע מט שלה תשצט רכד, רכה	
- אם צריך לימוד כדי לומר שהתלמיד הוא כבן - אמירת שם בפסוק "עד האלקים" וגו' - אמירת שם השם בפסוקים בש"ס - אמירת שמות קודש בהל' ברכות - אמירת שמות קודש בפרקי אבות - אמירת שמות קודש בתרגום נ"ך - אסיפת גניזה או תלמוד תורה - ביטולו כדי לנקות הבית מחמץ - במקום ספק טינוף - בסעודת שבת - גדר ביטול תורה - הוספה בלילות ארוכות - הזכרת שם אומרו - הנהגות הצדיקים	קלב . . . . . תתתתמו . . . . . תתתקפג והערה 572 . . . . . תתתתמוד . . . . . תתתתמוג . . . . . תתתתמוה . . . . . תתתתתקסד . . . . . תתתתשמו . . . . . תתתרכו-תתתרכ . . . . . תתתתקפ, תתתתקפב . . . . . תתתק . . . . . תתשכח . . . . . תתתפט . . . . . תתתקעז, תתתקעח	סה תתלח שפה תתל תתל תתלח תתכה תשומב תא-תב תתפא תקא תמא תצו שפא	

קיד

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

תהרסד	תתהרסד	הרהור בידים שצריכות נטילה
תפט	תתתתתת	השכמה מאהבת התורה
הערה 610	תתתתתת	זהר הקדוש וקבלה
תתשסב, תתשסג	תתתתתת	זכרון
תתתקיא	תתתתתת	יחיד יושב ועוסק בתורה
תתתתרכז, תתתתרכז והערה 1105	תתתתתת	יישוב קושיות על אחרונים
תש	תתתתתת	כהן גדול ביום הכיפורים
תכה	תתתתתת	לבן חבירו, אם קיים פר"ו
תתלת	תתתתתת	לילה בביתו
תפ	תתתתתת	לימוד בצנעה
תקעה	תתתתתת	לימוד כל חייו הוי מצוה אחת
תתקצא	תתתתתת	למי משה רבינו לימוד
קכג	תתתתתת	לעילוי נשמות הרבנית ע"ה
תתתתתקפ	תתתתתת	לעילוי נשמות עברין
תתתתתרכ	תתתתתת	מדוע העמים לחמו ביהושפט כשהחזיק תורה
תתז	תתתתתת	מהרהר בתורה אם צריך לברך
תתתתתת	תתתתתת	מחיצה ע"י אנשים
תתתתתת	תתתתתת	מי אפשר לו לעסוק
תתתתתת	תתתתתת	מצות עשה בכל תיבה ותיבה
תתתתתת	תתתתתת	מצות תשובה ע"י תלמוד תורה
תתתתתת	תתתתתת	מקום קבוע
תתתתתת, תתתתתת-תתתתת	תתתתתת	מקרא בלילה
תתתתתת	תתתתתת	משכח את הלימוד
תתתתתת	תתתתתת	משניות לעילוי נשמה
תתתתתת	תתתתתת	מתוך בעד בר פלוגתיה
תתתתתת, תתתתתת	תתתתתת	נקרא זמירות בלילה
תתתתתת, תתתתתת	תתתתתת	סדר קדשים כאילו הקריב קרבן
תתתתתת, תתתתתת	תתתתתת	סיום על מסכת שהושמטו קטעים מפני הצנזורא
תתתתתת, תתתתתת	תתתתתת	סיום על נ"ך
תתתתתת	תתתתתת	עדות שמעתתא
תתתתתת	תתתתתת	עוסק בתורה וקובר בניו ל"ע
תתתתתת	תתתתתת	עירוב תחומין לצורך ת"ת
תתתתתת	תתתתתת	ערכו
תתתתתת	תתתתתת	פירושי תפילה
תתתתתת, תתתתתת	תתתתתת	פסוק "והגית בו יומם ולילה" אם שייך רק בספר דברים ר"ז
תתתתתת	תתתתתת	צער, לימוד תורה בצער

קטו	הגר"ח	תוכן נושאים	תשובות
תנג	תתתתתקלה.....	תתתתתקלה.....	- קדיש בסיום מסכתא בשבת
תתטו,	תתטז	תתשטז.....	- קטן
תלז	תריב	תתתשצט.....	- קריאת התורה בין גברא לגברא
תרפב	תרפג	תתתתקצב.....	- שבת, אחר המנחה
תכא	תכב	תתתתקפג והערה 1080.....	- שבת, לעילוי נשמות
תצ	תקע	תתרעד, תתרעה.....	- שואלין ודורשין ל' יום קודם פסח
תתתרפ	תסא	תצ.....	- שיעור קצוב לתלמידים
תתשפג		תתתתרפ.....	- שמיעת ד"ת בידים שצריכות נטילה
		תתשפג.....	- תולה בסוטה
			תלמיד חכם
תקט,	תקיג	תתתקכב, תתתקלח.....	- בזה בעצמו
תקיב	תקיג	תתתקלג.....	- הבדל בין חכם לתלמיד חכם
תעג	תשסא	תתתכג.....	- השבת אבידתו בטביעות עין
תשסא	תקט,	תתתתשצא.....	- חול המועד, נשים אם מקוננות עליו
תקט,	תקיג	תתתקכב, תתתקלח.....	- כבוד תורתו
מב		צג.....	- קללת עצמו
			תלמיד
תכג	תפח,	תתרפ.....	- קבלת פני רבו, אם אשתו חייבת
תפס	תקיג	תתתסו-תתתסח.....	- ראוי להוראה, כשב"ד טעו
תקיג		תתתקמא.....	- שימוש רבו
			תמונה
שלט		תתעה.....	- של צדיק
			תמורה
תקכו		תתתקעו.....	- חד לאו או תרי
			תמר
כ		מב.....	- מדוע יהודה לא הכיר את קולה
			תנ"ך
תתי		תתתתקיו.....	- הנחתו על חומש
			תנאי להפרשת תרומות ומעשרות
שפט		תתקצד.....	- לפני יום ששי
			תנאי
תעה,	תעט	תתתלח, תתתלט.....	- מכירה על תנאי

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

קטז

תספורת

תשדמ	תתתתשמה והערות 1162 1163	- חלאקה במירון
תשמוג	תתתתשמוד	- ליל ל"ג בעומר שחל במוצש"ק, אם מותר
תשמוג	תתתתשמוג	- ליל ל"ג בעומר, אם מותר

תענית אסתר

תשלה	תתתתשז	- קידוש לבנה מוצאי תענית אסתר
------	--------	-------------------------------

תענית בכורות

תשלה	תתתתשכז, תתתתשכח והערה 1158	- סיום על נ"ך
תשלט	תתתתשל והערה 1160	- שכח להתענות מה יעשה

תענית

רעח	תשיב	- אין מערבין תענית בתענית
תשסח	תתתתתי	- הלל כשנענו יום לאחר תעניתם
תשסו	תתתתתו	- לוי, יציאה מבית הכנסת בקראית התורה כשיאנו צם
תשסז	תתתתתט	- נדר בתענית ונפל ביום תענית גשמים, יוהרא
תשלח	תתתתשז	- נדר וחל בר"ח ניסן או ר"ח אב
תשל	תתתתשו	- על מיעוט גשמים כשחל ר"ח בתוכם
תשצה	תתתתתעט	- ערב שבת, סליחות
תשסה	תתתתתה	- עשה תנאי ונרדם בתוך הסעודה
תשסו	תתתתתז והערה 1190	- קריאת התורה, קראו למי שלא צם

תפוז

תרלו	תתתתתנו	- שהחיינו עליו ועל קלמנטינה
------	---------	-----------------------------

תפילה - עיין גם אבינו מלכנו, בקשה, ברכות, מנחה, מעריב, סליחות, עלינו לשבח, פסוקי דזמרא, קבלת שבת, קדושה, קריאת שמע, שבת, תחנון, תפילת הדרך

תקס	תתתתנג	- אהבה רבה, אמן אחריה
תקנו	תתתתמב	- אהבה רבה, כיון באמצע לברה"ת
תתלב	תתתתקפד, תתתתקפה	- אהבה רבה, נגד שכחה
תשעב	תתתתכג	- אין לו כח לעמוד בכל תפילת ר"ה
שעג	תתקנג, תתקנד	- אם התפללו בקול עד חנה
שלו	תתסח	- אם להתפלל ביחידות כדי להנצל מקנאה וכו'
שסח	תתקלט	- בבית כנסת, ואם לא הולך
שמוט, שנ	תתצז, תתצח	- ביאור העלה רפואה שלימה לכל מכותינו

שסח	תתקמ	- בית כנסת, תמיד אותו ביכ"נ
תקע	תתתתפא	- בל תשקצו אם עדיף מתפילה בציבור
תרלא	תתתתמוז	- בלי הזכרת שם, עניית אמן
שעב	תתקנא	- במקום ספק השקול שיש צוואה
תקפ	תתתשי	- בקשות פרטיות בשמו"ע
תקנו, תקנו	תתתתמג, תתתתמד	- ברוך שאמר, נוסח

תשובות תוכן נושאים הגר"ח ק"ז

תקנו	תתתשה-תתתשז והערה 911	- ברכ עלינו, "מטובה" או "מטובך"
תקעה, תקעט	תתתרמא והערה 855	- ברכת המקדש את שמך ברבים
תקנו	תתשמה והערה 681	- גואל ישראל, הוה או עתיד
תמז	תתתרנב	- דילוג פסוקי דזמרא לומר ברכו
תקנט	תתתרלו, תתתרלז	- הבאה בעבירה
תשג	תתתרז	- הגיע ל"והביאנו" והציבור בק"ש
תקמז	תתתתנה	- הושענות, ביאור הסדר
תשפה	תתתרפ, תתתרפח	- הליכה כנגד המתפלל לעלות לתורה
תקעג	תתקטו	- הלל, נוסח "א להי ארוממך"
שנה	תתתקלב	- הרואה רבי עקיבא בחלום
תקיב	תתתרג	- חצי אשכנז וחצי ספרד
תקסג	הערה 1120	- טבילת עזרא
תשח	תתצו	- יהי רצון לחולה בעמידה, נוסח
שמיט	תתתקצד	- יהי רצון שלפני התפילה
תקלט	תתקט, תתקל והערה 537	- יום הכיפורים, בקדושה ובטהרה, ביאור
שס, שסא	תתקכח	- יום הכיפורים, ועל כולם, מדוע אומרים ג' פעמים
שס, שסא	ביאור תתקכו	- יום הכיפורים, למחילה ולסליחה ולכפרה ולמחול, ביאור תתקכו
שנט	תתקכד-תתקכו	- יום הכיפורים, מחול לעונותינו וכו' מזה והעבר, ביאור תתקכד-תתקכו
שנט	תתקלא	- יום הכיפורים, סביבו ישנו לעוררו עד חצות, ביאור תתקלא
שסא	תתתשלז, תתתשלח	- יום טוב, ביאור "והשיאנו"
תשמא, תשנב	תתתקעג-תתתקעה, תתתתיח, תתתתיט	- יום כיפור, בקשות פרטיות, וכשחל בשבת
תרעט, תשיע, תשינא	תתקכג	- ימים נוראים, כריעה ב"עלינו"
שנח	תתקכא, תתקכב והערה 531	- ימים נוראים, מדוע אומרים והנחילנו ואח"כ וטהר לבנו
שנז, שנח	קסב	- כהן גדול, תפילתו
פא	תתתריח	- כובע שיש תפילין בראשו
תקמח	תתתרפב, תתתרפג	- כוונה לפירוש המילות אחר אמירתן
תקעא	תתתרנה	- כוונה לצאת ידי המצוה
תקס	תתתרנד	- כוונה לראשי תיבות התפילה
תקס	תתתי	- כריעה במודים
תסח	תתקלג	- לבן בהריון ראשון
שסב		

קיה

תשובות

תוכן נושאים

הגר"ח

לבן למי שיש לו בן ואין לו בת	תתקלד	שסב
לבן למי שיש לו בן ובת	תתקלה	שסג
ליד קברים	תתתתקפט, תתתתקצ	תתלג-תתלד
למהר לסיים כדי לענות ברכו	תתתרצב	תקעד
לעולם יהא אדם, נוסח	תתצ	שמוז
לעולם יהא אדם, תחילתה	תתפט	שמוז
לצד ארץ ישראל	תתשפט	תסג
לשם יחוד לפני הנחת תפילין	תתתרכ	תקמוז
מודים, ביאור	תתקז, תתקז	שנב, שנג
מודים, כרע ואח"כ שמע שהש"ץ במודים	תתתשיב	תקפא
מודים, נוסח	תתקה	שנב
מוסף ראש חודש, ביאורים	תתקטז	שנה
מוסף שבת, ביאור אז מסיני נצטוו עליה	תתקיד	שנה
מוריד הגשם, בדרום העולם	תתתשג	תקעח
מוריד הגשם, מתי יחיד מתחיל לאומרו	תתתשב	תקעז
מוריד הגשם, קמץ או סגול	תתתש	תקעז
מוריד הטל, קמץ או פתח	תתתשא	תקעז
מכלכל חיים בכניסה לבית החיים	תתתתקצב	תתלד
מנחה, זמנו	תתתתקפו	תרפג
מעיל ארוך	תתתריא	תקמוז
מקום קבוע, הגדרתו	תתתרעא	תקסו
מתפלל מהר וגורם הפסד תפילה בציבור	תתתרמט	תקנח
נוסח וכוונת "ולירושלים עירך"	תתצט, תתק	שנ
נוסח, כוונה, ומסורת	תתצט, תתק	שנ
נץ החמה, איחר במנין אם לדלג	תתתרסה	תקסד
נץ החמה, אם עדיף מתפילה ציבור	תתתרסו	תקסד
נץ החמה, התחיל בזמן שאחר מתפלל	תתתרסז	תקסה
נץ החמה, זמן התחלת השמו"ע	תתתרסח	תקסה
נתן צדקה שיתפללו על חבירו	תתתתקמוז	תתכ
סליחות, ביאור "הנשמה לך והגוף שלך"	תתקכ	שנו
סליחות, ביאור "כאשר אמרת"	תתקיט	שנו
סמיכות גאולה לתפילה בשבת, שכרה	תתצד	שמוט
ספק אם חתם ברכה	תתתרפד	תקעב
עדיפות בין זריזים מקדימים ובין כוונה	תתתתסה	תרלט
עטיפת טלית על ראשו	תתתרז	תקמוד
על הניסים, ביאור	תתתתנעא	תשצב
על הניסים, דקדוקי נוסח	תתתתנעב	תשצב
על הניסים, חנוכה	תתתשלד	תמוג

תשובות	תוכן נושאים	הגר"ח	קיט
- על חולה שיצא לתרבות רעה	תתתתקעח	תתל	
- ערבית, אהבת עולם, ביאור	תתקי	שנד	
- פירוש "ואשי ישראל ותפילתם"	תתתקנד	תקיה	
- פסוק "יתום אלמנה יעודד"	תתתרנ	תקנט	
- פסוק שמו בסוף השמו"ע בשבת	תתתשיג	תקפא	
- פסוק שמו בסוף השמו"ע, בשני שמות	תתתשיד והערה 918	תקפא, תקפב	
- פתיחת רגליו כשמתפללים מאחוריו	תתתרפט	תקעג	
- צריך לנקביו למה אסור	תתקפז	שפו	
- קדימות תפילה בין אביו ורבו	תתתתקו	תתג	
- קדימות תפילה בין בני משפחה	תתתתקב-תתתתקו	תתג	
- ר"ה, בקשות פרטיות, וכשחל בשבת	תתתתקעג-תתתתקעה, תתתתתיח, תתתתטיט	תרעט, תשע, תשיא	
- ראה "נא" בענינו, נוסח	תתצה	שמוט	
- ראש השנה, ונתנה תוקף ביחידות	תתתתכד	תשעב	
- ראש השנה, ונתנה תוקף ואבינו מלכנו	תתתתכה, תתתתכו	תשעב, תשעג	
- ראש השנה, נוסח מוסף ביום ב' דר"ה	תתתתכב	תשעב	
- ראש השנה, שמוחה לארצך וששון לעירך	תתתתכא	תשעא	
- רפאנו, חולה להזכיר שם עצמו	תתתשד	תקעח	
- רצה (שמו"ע יום חול), ביאור	תתקג	שנא	
- רצה (שמו"ע יום חול), נוסח	תתקד	שנא	
- שבת, איחר מנחה מזה יעשה	תתתתקפז	תרפד	
- שבת, אשכנזי להתפלל בביכ"נ ספרדי בגלל גרסאות	תתתתרלז	תשג	
- שבת, ברכת החודש, נוסח	תתקיג	שנה	
- שבת, והנחילנו, ביאורו	תתקכב	שנח	
- שבת, יקום פורקן, מדוע דוקא בבל	תתקיב, תתתתקנז	שנד, תערב	
- שינויים בפיסוק	תתקז	שנג	
- שליח ציבור, טלית	תתתריא	תקמו	
- שמע קולנו, ביאורים	תתקא, תתקב	שנא	
- שתימות התפילה במגילה איכה	תקנ	רכב	
- תפילה בציבור למתפלל לאט	תתתרע	תקסה	
- תפילה בציבור עדיף מזריזין מקדימין	תתתתלה	תשעו	
- תפילה בציבור, התחלה ביחד	תתתרו	תקמוג	
- תפילת דניאל היתה חסד לכל ישראל	תרנא	רנז	
- תפילת הצדיקים נענית מיד	תתשכב	תלט	
- תפילת משה רבינו	תמט	קפח	

תפילין

- איטר מניח באיזו יד
- אכילה ושתייה עראית
- אם מותר במצב של בל תשקצו
- אמירת "לשם יחוד"
- הנחה על ספרי קודש
- הנחה קודם "יוצר אור"
- הנחתם בחול המועד
- הנחתם קודם ברכת התורה
- זמן הראשון להנחת תפילין
- חולה מעיים
- יציאה מביתו בטו"ת
- ישיבה על ספסל עם רצועות תפילין
- כובע כשיש תפילין בראשו
- כניסה לבית הכסא כשלוש תפילין
- כניסה לבית כנסת עם תפילין
- מדוע אבל פטור
- מצאן בשבת בבזיון
- נהפכו לכנפי יונה, אם חזרו לברייתן
- נרתיקן לשמירת מטבע ונוסח תרו"מ
- פת שחרית כשלוש תפילין
- רובו ככולו במקום תפילין של ראש
- רוצה להניח כל היום ואי אפשר
- שאלת בלי ידיעת הבעלים
- של ר"ת, באותו מנהג כמו רש"י

תפילת הדרך

- אמר "ותחזירנו" וחוזר מחר
- בידים שצריכות נטילה
- מיושב או מעומד
- מסתפק אם אמר "ותחזירנו לשלום"
- מקום אמירתו

תפירה

- בגד בחול המועד
- בגד לתינוק הנולד בחול המועד
- חול המועד, נרתיק ללולב

תשפג	תתתתנא
תקנב	תתתרלא
תקנד	תתתרלו
תקמוח	תתתרכ
תקנה	תתתרלח
תקנט	תתתרנא
תשפג	תתתתנב
תקמוט	תתתרכא
תקנ	תתתרכד
תקנב	תתתרל
תקסז	תתתרעד
תריט	תתתיד
תקמוח	תתתריח
תקנד	תתתרלה
תקסז	תתתרעה
שסט	תתתקמד
תרפט,	תתתרג, תתתרכד
תרצ	
תב	תתתרכ-תתרל
תקנד	תתתרלד
תקנג	תתתרלב
תקמוט	תתתרכג
תקנב	תתתרכט
תקמוח	תתתריט
תקנ,	תתתרכה-תתתרכז
תקנא	

תקעו	תתתרח
תקעה	תתתרכד
תקעה	תתתרכג
תקעו	תתתרכז
תקעה	תתתרכה, תתתרכז

תשנז	תתתתשפא
תשנה,	תתתתשפב-תתתתשפה
תשנט	
תשנט	תתתתשפו

תשובות   תוכן נושאים   הגר"ח   קכא

תפלה

- בתנ"ך אם פירושו תפילין

תרגום

- אשמורת ביום ששי
- לשונות של כעס (רתיחות, רוגז)
- מדוע היה מותר לתרגם כתובים
- מי חיבר תרגום כתובים

- פירוש "פולין"
- רש"י אם ראה תרגום כתובים

תרומות ומעשרות

- אם מותר להניחם עד שירקבו
- בהמה אם יכולה לעשר
- בכדורים לרפואה
- ברכה בהפרשת תרומת מעשר
- בת כהן שמת בעלה
- גוי למנות גוי שליה
- הפריש תרומה ונאבדה, אם צריך להפריש שוב
- הפריש תרומות מעשר לפני מע"ר
- הפרשה לפני מארח שנפגע
- הפרשה מתוצרת בהכשר מהודר

- וידוי מעשר
- מעלה של ארץ ישראל
- נוסח הקצר עם ידים טמאות
- נוסח תו"מ בנרתיק תפילין
- ערל שאכל תרומת מעשר
- ראיית פני הבית
- תנאי קודם שבת, לפני יום ששי

תרועה - עיין שופר

תרופה

- אם לחוש לגילוי משקים
- ברכה על תרופה טעימה

תשובה

- אם שייכת בימות המשיח
- דוד המלך אם חזר בתשובה מיראה או מאהבה
- מחזירה זכויותיו
- מתי זדונות נעשו זכויות

תיט ..... קעז

תתתתעח ..... תרמז
לא ..... טז
תתשלא ..... תמב
תתשכט, תתשל ..... תמא, תמב
סב ..... כח
שעה ..... קסב

תתריב ..... שצה
תתרא, תתרב, תתרח ..... שצא-שצג
תתקצז ..... שצ
תתקצה ..... שפט
תתשסח ..... תנה
תתר ..... שצא
תתרטז ..... שצו
תתקצו ..... שצ
תתקצג והערה 581 ..... שפט
תתקצט, תתרט ..... שצא, שצד
תתשפה ..... תסא
תתתקפג (א) ..... תקבט
תתרוז והערה 590 ..... שצג
תתתרלד ..... תקנד
תתרה ..... שצב
תתרו ..... שצג
תתקצד ..... שפט

תתתתצ ..... תשצט
תתתתלו ..... תרכז

תתעא ..... שלז
שע ..... קס
תתתתיח ..... תרכא
תתסד ..... שלד

הגר"ח

תוכן נושאים

תשובות

קכב

שמה	.....	תתכפה	.....	- ע"י תלמוד תורה
קס	.....	שעא והערה	287	- ראוייה מיראה או מאהבה
ריט	.....	תקמב	.....	- תשובה שאינה גמורה אינה מבטלת גזירה לגמרי
שכז,	.....	תתמה-תתמוז והערה	484	- תשובת בני ישראל מחטא העגל
שכח	.....			

תשליך

תשעה	.....	תתתתתלב	.....	- מדוע אין אומרים ביום ב' דר"ה
------	-------	---------	-------	--------------------------------

תשמיש המ' - עיין עונה

תשעה באב

תשסד	.....	תתתתת	.....	- הבדלה במוצש"ק למי שלא צם
תשסד	.....	תתתתתא	.....	- הדלקת נרות במוצש"ק
תשסה	.....	תתתתתנד	.....	- הורדת מפות מהשולחנות במוצש"ק
תשסג	.....	תתתתשצח והערה	1181	- התרת נדרים לנעילת נעלי בד
תשסג	.....	תתתתשצז	.....	- לעתיד לבוא, התרת נדרים לנעילת נעליים
תשסג	.....	תתתתשצט	.....	- קבלת פני רבו

